

რომან შენგელია
ეკატერინე შენგელია

საოჯახო სამართალი

(თეორია და პრაქტიკა)

მეორე გამოცემა

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2011

—13957—

უკანასკნელ პერიოდში სამოქალაქო კანონმდებლობაში შეტანილ-
მა არსებითი ხასიათის ცვლილებებმა და შესაბამისი ლიტერატურის
იშვიათობამ დღის წესრიგში დააყენა საქორწინო და საოჯახო სამარ-
თალში ახალი სასწავლო წიგნის შექმნის აუცილებლობა. ამასთან,
საჭირო გახდა პრაქტიკისა და საზღვარგარეთული გამოცდილების
უფრო მეტად გათვალისწინება. სწორედ ამას ისახავს მიზნად სამარ-
თლის დოქტორების, სრული პროფესორების, რომან შენგელიასა და
ეკატერინე შენგელიას წარმოდგენილი შრომა. მასში საოჯახო კანონ-
მდებლობის, შესაბამისი ლიტერატურისა და პრაქტიკის ანალიზის
საფუძველზე განხილულია ოჯახთან დაკავშირებული თითქმის ყველა
სამართლებრივი საკითხი.

წიგნი განკუთვნილია მომავალი და მოქმედი იურისტებისათვის,
აგრეთვე საოჯახო სამართლის საკითხებით დაინტერესებული ფართო
მკითხველისათვის.

რედაქტორები – **ჯონი ხეცურიანი**, საქართველოს მეცნიერებათა
აკადემიის ნევრ-კორესპონდენტი, იურიდიულ
მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი.

ლადო ქანტურია, იურიდიულ მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი

რეცენზენტები – **ზურაბ ძლიერიშვილი**, სამართლის დოქტორი,
პროფესორი

შალვა ქურდაძე, სამართლის დოქტორი,
პროფესორი

თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო
უნივერსიტეტის სამართლის ფაკულტეტის სამეცნიერო საბჭოს მიერ
რეკომენდებულია სახელმძღვანელოდ სტუდენტებისათვის.

© გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2011

© რ. შენგელია, ე. შენგელია

ISBN 978-9941-10-298-1

შინაარსი

ავტორებისაგან	7
----------------------------	----------

თავი 1

საოჯახო სამართლის საგანი და რეგულირების ვითოდი.....	10
1.1. ოჯახის ცნება	10
1.2. საოჯახო ურთიერთობათა განვითარების ძირითადი ეტაპები.....	18
1.3. საოჯახო სამართალი და მისი ადგილი ქართული სამართლის სისტემაში.....	23

თავი 2

საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობანი	33
2.1. საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა ცნება და სახეები	33
2.2. იურიდიული ფაქტები საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებში.....	37
2.3. საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტები და მათი ინტერესების დაცვა.....	47

თავი 3

ქორწინების წესი და პირობები	58
3.1. ქორწინების ცნება და შინაარსი	58
3.2. ქორწინების პოზიტიური პირობები	72
3.3. ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებანი.....	83
3.4. ქორწინების რეგისტრაცია	92

თავი 4

ქორწინების შეწყვეტა	107
4.1. ქორწინების შეწყვეტის ცნება და სახეები.....	107
4.2. განქორწინება სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ადგილობრივ ორგანოში.....	111
4.3. განქორწინების საქმეთა განხილვა სასამართლოში.....	117
4.4. განქორწინების შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება.....	126

თავი 5

ქორწინების ბათილობა	130
5.1. ქორწინების ბათილობის ცნება და საფუძვლები.....	130
5.2. ქორწინების ბათილობის მომენტი და შედეგები.....	138

თავი 6

მეუღლეთა სამართლებრივი ურთიერთობანი	144
6.1. მეუღლეთა პირადი ურთიერთობანი.....	144
6.2. მეუღლეთა კანონისმიერი ქონებრივი უფლება-მოვალეობანი.....	153
6.3. მეუღლეთა საერთო ქონების გაყოფის წესი.....	162
6.4. მეუღლეთა სახელშეკრულებო ქონებრივი ურთიერთობები.....	172
6.5. მეუღლეთა ურთიერთრჩენის მოვალეობა.....	189

თავი 7

მშობლებისა და შვილების სამართლებრივი ურთიერთობანი	197
7.1. მშობლებსა და შვილებს შორის სამართლებრივ ურთიერთობათა წარმოშობის საფუძვლები.....	197
7.2. მშობლებისა და შვილების ძირითადი უფლება- მოვალეობანი.....	215

7.3. მშობლის უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვა, შეჩერება და შეწყვეტა.....	233
--	-----

თავი 8

საალიმენტო ვალდებულება	244
8.1. საალიმენტო ვალდებულების ცნება და სახეები.....	244
8.2. მშობლების საალიმენტო ვალდებულებანი შვილების მიმართ.....	252
8.3. შვილების საალიმენტო ვალდებულებანი მშობლების მიმართ.....	263
8.4. ოჯახის სხვა წევრების საალიმენტო ვალდებულებანი.....	268
8.5. ალიმენტის გადახდისა და გადახდევინების წესი.....	279

თავი 9

შვილად აყვანის სამართლებრივი რეგულირება	289
9.1. შვილად აყვანის ცნება, დანიშნულება და ზოგადი წესი.....	289
9.2. გასამშვილებელი ბავშვებისა და შვილად აყვანის მსურველ პირთა რეესტრი.....	303
9.3. მშობლების, მშვილებლებისა და ნაშვილების უფლება- მოვალეობები.....	311
9.4. შვილად აყვანის შეწყვეტის სამართლებრივი საფუძვლები.....	327
9.5. საერთაშორისო გაშვილება.....	337

თავი 10

მეურვეობა და მზრუნველობა	347
10.1. მეურვეობისა და მზრუნველობის ცნება და მნიშვნელობა.....	347
10.2. მეურვისა და მზრუნველის დანიშვნის წესი და პირობები.....	355
10.3. მეურვისა და მზრუნველის უფლება-მოვალეობანი.....	367
10.4. მეურვეობისა და მზრუნველობის შეწყვეტა.....	385

თავი 11

ბავშვის მინდობით აღზრდა (უვილოგიოგია)	394
11.1. მინდობით აღზრდის ცნება და მნიშვნელობა.....	394
11.2. მინდობით აღზრდის ხელშეკრულების გაფორმება.....	400
11.3. მინდობით აღზრდის ხელშეკრულების მხარეთა უფლება-მოვალეობანი და შვილობილობის შეწყვეტა.....	406
დანართი 1. საოჯახო სამართლებრივი ხასიათის აქტები.....	412
დანართი 2. ტესტები.....	473
დანართი 3. კაზუსები.....	483
დანართი 4. სასამართლო პრაქტიკა.....	493

ავტორებისაბან

საოჯახო სამართალი იმ ნორმების ერთობლიობაა, რომელიც ოჯახის წევრებს შორის წარმოშობილ საზოგადოებრივ ურთიერთობებს არეგულირებს. ოჯახი კი ქორწინებით ან ნათესაობით ერთმანეთთან დაკავშირებულ პირთა ჯგუფია. მათ შორის წარმოიშობა მრავალმხრივი სოციალურ-ეკონომიკური და ბიოლოგიურ-ყოფითი ურთიერთობების ფართო სპექტრი. ამ ურთიერთობათა ერთი ნაწილი ზნეობრივი ნორმებით რეგულირდება, მეორე კი – განსაკუთრებით ისინი, რომელთაც დიდი საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა გააჩნიათ – სამართლებრივი რეგულირების სფეროს წარმოადგენს. თუ ქალსა და მამაკაცს შორის მოწონების ან სიყვარულის ხარისხის განსაზღვრაში სამართლებრივი ნორმები უძლურია, ქორწინება-განქორწინების წესის ან მეუღლეთა ქონებრივი უფლება-მოვალეობათა დადგენა კანონის საფუძველზე ხდება. საოჯახო ურთიერთობათა სამართლებრივი რეგულირების აუცილებლობა ოჯახის უდიდესი მნიშვნელობითაა განპირობებული. ოჯახი საზოგადოების ძირითადი უჯრედია, მის სიმტკიცეზე ბევრად არის დამოკიდებული არა მარტო ოჯახის წევრთა კეთილდღეობა, არამედ მთელი საზოგადოების წინსვლა და წარმატებაც. ამიტომ ნებისმიერი საზოგადოება და სახელმწიფო ცდილობს საოჯახო ურთიერთობათა განმტკიცება-განვითარებას. ოჯახური ურთიერთობის ფორმები ისტორიულად ხშირად იცვლებოდა. მათი შეცვლა არც მომავალშია გამორიცხული. მიუხედავად ამისა, ოჯახი ყოველთვის იყო და იქნება მის წევრებს შორის ურთიერთპატივისცემის, სიყვარულის, ერთგულებისა და თანადგომის საფუძველზე შექმნილი მყარი კავშირი.

საოჯახო სამართლის განვითარებას საქართველოში საფუძველი ჩაუყარა პროფესორმა სერგო ჯორბენაძემ.

1957 წელს გამოქვეყნებული მისი სახელმძღვანელო ათეული წლების მანძილზე სტუდენტების და არა მარტო მათ, სამაგიდო წიგნს წარმოადგენდა. სამეცნიერო კვლევებსა და სასამართლო პრაქტიკის სტაბილურობის განხორციელებას სწორედ ეს წიგნი აძლევდა მნიშვნელოვან სტიმულს. 1997 წლიდან საქართველოს საქორწინო და საოჯახო კოდექსმა დამოუკიდებელი არსებობა შეწყვიტა და მისი ნორმები ინტიგრირებულ იქნა სამოქალაქო კოდექსში, რამაც ახალი სიცოცხლისუნარიანობა შესძინა მათ. საბაზრო მეურნეობის პრინციპების დანერგვამ და ახალი სახის საოჯახო ინსტიტუტების შექმნამ, ძველი საოჯახო ურთიერთობების ახლებურად მონესრიგების აუცილებლობამ დააჩქარა საოჯახო სამართლის პრობლემებისადმი ახლებურად მიდგომის პროცესი. 2000 წელს შეიქმნა საოჯახო სამართლებრივი ნორმების კომენტარები (ავტორი პროფესორი რომან შენგელია). 2004 წელს გამოქვეყნდა პროფესორ შალვა ჩიკვაშვილის სახელმძღვანელო „საოჯახო სამართალი“, რომელიც, ამავე დროს, მონოგრაფიული კვლევის ელემენტებსაც შეიცავს. ამჟამად ეს შრომებიც მოძველებულად შეიძლება ჩაითვალოს, რადგან უკანასკნელ პერიოდში სამოქალაქო კოდექსში მთლიანად და განსაკუთრებით მის მეხუთე წიგნში, რომელიც საოჯახო სამართალს ეხება, იმდენი ცვლილება შევიდა, რომ აუცილებელი გახდა ახალი სასწავლო წიგნის შექმნა. სიახლენი შეეხო მეუღლეთა შორის ურთიერთობებს, საალიმენტო ვალდებულებებს, შვილად აყვანის, მეურვეობისა და მზრუნველობის, ბავშვის მინდობით აღზრდისა და სხვა საკითხებს.

ქართული საოჯახო სამართლის პრობლემების კვლევაში გამორჩეული წვლილი მიუძღვით აგრეთვე ი. დოლიძეს, გ. ნადარეიშვილს, ჯ. ხეცურიანს, ლ. ჭანტურიას, ბ. ზოიძეს, თ. ნინიძეს, ლ. ნადიბაიძეს, ა. გუგავას, ე. კარტოზიას, ზ. ძლიერიშვილს, ნინო და ლელა შოშიაშვილებს. მათი შრომე-

ბი უკვე იშვიათობას წარმოადგენს და თანაც, ზოგიერთი განსაზღვრულ კორექტირებას საჭიროებს. ამასთან, თანამედროვე პირობებში, მკვეთრად იზრდება საოჯახო სამართლის თემატიკისადმი მკითხველთა ინტერესი. სწორედ ამან განაპირობა საოჯახო სამართლის საკითხების კომპლექსურად და შედარებით სრულად დამუშავების ჩვენეული სურვილი.

წიგნში უახლესი კანონმდებლობის, შესაბამისი სასამართლო პრაქტიკისა და სამეცნიერო ლიტერატურის ანალიზის საფუძველზე, განხილულია საოჯახო სამართლის ისეთი საკითხები, როგორცაა: ქორწინება და განქორწინება, ქორწინების ბათილობა, მშობლებისა და შვილების, ოჯახის სხვა წევრთა პირადი და ქონებრივი ურთიერთობანი, საალიმენტო ვალდებულებები, მეურვეობისა და მზრუნველობის, აგრეთვე ბავშვებზე ზრუნვის სხვა სამართლებრივი ფორმები. შრომას თან ერთვის საოჯახო სამართლებრივი ხასიათის ისეთი აქტები, რომლებიც სამოქალაქო კოდექსში არ არის ასახული, აგრეთვე საოჯახო სამართლებრივი შეთანხმების ნიმუშები, ტესტები, ამოცანები და სასამართლო პრაქტიკა.

სიამოვნებით მივიღებთ ყველა გონივრულ შენიშვნას და გავითვალისწინებთ შემდგომ მუშაობაში.

რომან შენგელია – იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

ეკატერინე შენგელია – სამართლის დოქტორი, პროფესორი

თავი 1

საოჯახო სამართლის საგანი და რეგულირების მეთოდი

1.1. ოჯახის ცნება

ტერმინი „ოჯახი“ თურქული წარმოშობისაა და ნიშნავს კერას, სახლს, სახლეულს. იგი ძველ ქართულში არ გვხვდება. მის სინონიმად გამოიყენებოდა „სახლი“, რომელიც ქმრისა და ცოლ-შვილისაგან შემდგარი პატარა ერთობის აღმნიშვნელი იყო. „ოჯახი“ შუა საუკუნეებიდან ჩაენაცვლა „სახლს“. მის პარალელურად დამკვიდრდა „კომლის“ ცნებაც.¹ ყველა შემთხვევაში სამივე ტერმინი მეტ-ნაკლები ხარისხით ასახავდა ცოლქმრობაზე, ნათესაობასა და ქონების მფლობელობაზე დამყარებულ ურთიერთობას.

თანამედროვე გაგებით, ოჯახი არსებითად იგივე შინაარსისაა, თუმცა ხასიათდება ბევრი სპეციფიკური თავისებურებით. არსებობს ოჯახის ზოგად-სოციოლოგიური და სპეციალურ-სამართლებრივი ცნება. **სოციოლოგიური გაგებით** ოჯახი არის პირთა ქორწინებაზე, ნათესაობასა და ბავშვების აღზრდაზე დაფუძნებული კავშირი, რომელიც განპირობებულია ერთად ცხოვრების, ინტერესთა ერთიანობისა და ურთიერთზრუნვის ფაქტორით. **ოჯახური კავშირი** წარმოადგენს მეტად რთულ საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ნაირსახეობას, რომელშიც აისახება არა მარტო პირთა განსაზღვრული წრის მრავალნახნაგოვანი ინტერესები, არამედ ამა თუ იმ ეპოქის საზოგადოებისა და სახელმწიფოს შესაბამისი თავისებურებანი.

¹ ივ. ჯავახიშვილის ენციკლოპედიური ლექსიკონი. მთავარი რედაქტორი რ. მეტრეველი. თბ., 2002. გვ. 516, 597.

ოჯახში ერთმანეთს ერწყმის ბუნებრივ-ბიოლოგიური და მატერიალურ-ეკონომიკური საწყისები. პირველი ძირითადად, ვლინდება ბავშვების შობადობისა და საზოგადოების აღწარმოების ფუნქციის განხორციელებაში. ეს ფუნქცია, ამავდროს, წარმოადგენს წარმოების ძირითადი ფაქტორის – ადამიანის არსებობის საფუძველს. მეორე საწყისი თავის გამოხატულებას პოულობს ოჯახის წევრთა მიერ საოჯახო მეურნეობის წარმართვასა და მატერიალურ სიკეთეთა შექმნა-გამრავლებაში. თანამედროვე ოჯახი ხელს უწყობს ადამიანის შრომითი და სამეწარმეო საქმიანობის სტიმულირებას. ოჯახი იძლევა იმის რწმენას, რომ ადამიანის შრომითი საქმიანობის შედეგად მიღებული ქონება უმიზნოდ კი არ იქნება გახარჯული, არამედ მოხმარდება ოჯახის წევრთა მატერიალურ და კულტურულ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას. საბაზრო მეურნეობის პირობებში, ძირითადად, ოჯახის მეშვეობით ხდება კაპიტალის კონცენტრაცია და მისი ეფექტური გამოყენება. ამასთან, ადამიანები ოჯახის შექმნისას არა იმდენად ეკონომიკური ამოცანების მიღწევას ისახავენ მიზნად, რამდენადაც ურთიერთსიყვარულისა და პატივისცემის ნიადაგზე მოდგმის გაგრძელებას. ბიოლოგიური და ეკონომიკური საწყისების ერთიანობა განაპირობებს ოჯახის შექმნისა და მისი არსებობის დროს წარმოშობილ საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სპეციფიკურ ხასიათს. აქ, უპირველეს ყოვლისა, იგულისხმება საოჯახო ურთიერთობათა დაყოფა პირად და ქონებრივ ურთიერთობებად, აგრეთვე მათთვის დამახასიათებელი თავისებურებების გამოვლენა და მსგავსი ურთიერთობებისაგან განსხვავება.

ოჯახი განსაკუთრებული, სოციალურად ორგანიზებული ადამიანთა ერთობაა. მისი შექმნის საფუძველი უმეტესად ქორწინებაა. ამიტომ ცოლ-ქმარი საწყის ეტაპზე ოჯახის წევრებს წარმოადგენენ. მათ შორის არსებულ ურთიერთობას

ლოგიკურად მოჰყვება ბავშვების გაჩენა, რაც მშობლებსა და შვილებს შორის ურთიერთობის საფუძველი ხდება. სწორედ მეუღლეებს შორის, მშობლებსა და შვილებს შორის წარმოშობილი ურთიერთობები ქმნიან საოჯახო ურთიერთობათა ძირითად ბირთვს. ამ ურთიერთობათა სუბიექტები წარმოადგენენ ძირითადად მყარ საოჯახო ერთობას. მათთან ერთად ოჯახის შემადგენლობაში მოიაზრებიან ახლო ნათესავები, მათ შორის ცოლის ან ქმრის მშობლები, ზოგჯერ კი – დები და ძმებიც. შესაძლებელია აგრეთვე ოჯახური ურთიერთობის არსებობა მარტოხელა დედასა და შვილებს, მშვილებელსა და ნაშვილებს, აღმზრდელსა და აღსაზრდელებს შორის.

ოჯახის წევრის დროებითი არყოფნა საფრთხეს არ უქმნის საოჯახო ერთობას. სამხედრო სამსახურში ყოფნა, სასწავლებლად ან სამუშაოდ სხვა ადგილზე გამგზავრება არ წყვეტს საოჯახო ურთიერთობას. მაგრამ, განსაკუთრებულ გარემოებათა არსებობისას, შესაძლებელია საოჯახო კავშირის შეწყვეტა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ოჯახი უკვე არ არსებობს. თუ მეუღლეებმა ფაქტობრივად განყვიტეს ერთმანეთთან ურთიერთობა და შექმნეს კიდევ სხვა პირებთან ახალი ოჯახები, მათი ადრინდელი ოჯახი გაუქმებულად ჩაითვლება. შესაძლებელია, რომელიმე წევრი გამოეყოს საოჯახო ერთობას და თავიც აარიდოს სხვა წევრებზე ზრუნვას, ასეთ შემთხვევაში დანარჩენ წევრებს შორის ხდება საოჯახო ურთიერთობათა შენარჩუნება.

სამართლებრივი გაგებით, ოჯახი მისი წევრების იურიდიული კავშირია. საოჯახო ურთიერთობებს იურიდიულ ხასიათს ანიჭებს მათი რეგულირება სამართლებრივი ნორმებით. ეს კი შესაძლებელია ოჯახის წევრთა ქცევაზე სახელმწიფოს მხრივ ზემოქმედების შესაძლებლობისა და საზღვრების ფარგლებში სავალდებულო წესების მოქმედების დადგენით. საოჯახო ურთიერთობათა განსაზღვრული ნაწილი სამართლებრივი

ზემოქმედების გარეთ რჩება. ისინი უმეტესად ზნეობრივი ნორმებით რეგულირდებიან. არ შეიძლება, მაგალითად, სამართალმა განსაზღვროს ცოლქმრული ერთგულების, ან მშობლებისა და შვილების ურთიერთსიყვარულისა და პატივისცემის ხარისხი. მხოლოდ ზოგიერთი, არა მარტო თვით ოჯახისათვის, არამედ სახელმწიფოსა და საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვანი კავშირები, ექვემდებარება სამართლებრივ რეგულირებას. სწორედ ასეთი კავშირის დადასტურებას წარმოადგენს ცოლ-ქმარს შორის ისეთი საქორწინო ურთიერთობის არსებობა, რომელიც რეგისტრირებულია კანონით განსაზღვრულ სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოში. მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ რეგისტრირებული ქორწინება წარმოშობს სამართლებრივ შედეგებს. ასეთ რეგისტრაციას კონსტიტუციური ანუ უფლების წარმომქმნელი მნიშვნელობა გააჩნია. ასეთ ოჯახში გაჩენილ ბავშვს თავის მშობლებთან სამართლებრივად აკავშირებს ორი მეტად მნიშვნელოვანი ფაქტი – ქორწინება და ნათესაობა. თუმცა, შესაძლებელია, ოჯახური კავშირი მხოლოდ ნათესაობის საფუძველზე წარმოიშვას ბავშვის მამასთან არარეგისტრირებულ ურთიერთობაში მყოფ დედასა და შვილს შორის. უფრო მეტიც – შეიძლება არც ქორწინება და არც ნათესაობა არ იყოს სახეზე და საოჯახო კავშირი წარმოიშვას შვილად აყვანის ან ოჯახში ბავშვის აღსაზრდელად მიღების, აგრეთვე მეურვეობის ან მზრუნველობის დანესების საფუძველზე. ყველა შემთხვევაში სახეზეა განსაზღვრული უფლებებისა და მოვალეობების წარმომშობი იურიდიული ფაქტები, რომელთა გარეშე წარმოუდგენელია სრულყოფილი საოჯახო კავშირების არსებობა.

ამგვარად, სამართლებრივი გაგებით, ოჯახი არის იმ პირთა წრე, რომლებიც ერთმანეთთან დაკავშირებული არიან ქორწინების, ნათესაობის, შვილად აყვანის ან ბავშვის აღსაზ-

რდელად მიღების სხვა ფორმების საფუძველზე წარმოშობილი უფლებებითა და მოვალეობებით.

ოჯახის როგორც სოციოლოგიური, ისე სამართლებრივი გაგება შინაარსობრივად ერთმანეთის მსგავსია. ამასთან, მათ შორის არის სერიოზული სხვაობაც. ოჯახი, როგორც სამართლებრივი კავშირი, მაშინაც ინარჩუნებს თავის სახეს როცა, პირველი გაგებით, იგი უკვე აღარ არსებობს. მაგალითად, შესაძლებელია მეუღლეები ფაქტობრივად არ ცხოვრობდნენ ერთად, არც ოჯახის აღდგენა შედის მათ მიზნებში, მაგრამ ვიდრე განქორწინება არ მომხდარა, სამართლებრივი კავშირი ერთმანეთთან კვლავ შენარჩუნებულია. მათ შეუძლიათ ერთმანეთს მოსთხოვონ მატერიალური დახმარება, მოითხოვონ ერთად ცხოვრების პერიოდში შექმნილი ქონების გაყოფა და სხვ. ასევე, მართალია, არარეგისტრირებულ ურთიერთობაში გაჩენილი ბავშვი თავის მამასთან ერთად არ ქმნის დამოუკიდებელ ოჯახს, მაგრამ სამართლებრივი კავშირი მათ შორის წარმოიშობა მამობის სასამართლო წესით დადგენის შემდეგ, რაც გვარის, ალიმენტისა და ბავშვის აღზრდაში მონაწილეობის მოთხოვნის უფლებაში გამოიხატება. განქორწინება მეუღლეობრივი უფლება-მოვალეობების შეწყვეტას ნიშნავს. ამ მომენტიდან ოჯახი, სამართლებრივი გაგებით, შეწყდა, მისი შენარჩუნება შეიძლება სოციოლოგიური გაგებით, მეუღლეთა შორის ფაქტობრივი ურთიერთობის საფუძველზე. ფაქტობრივი საოჯახო ურთიერთობის არსებობა ჯერ კიდევ არ ნიშნავს სამართლებრივი კავშირების არსებობას. არც ოჯახის წევრთა შორის არსებული სამართლებრივი კავშირები ნიშნავს, სოციოლოგიური გაგებით ოჯახის არსებობას. მაგალითად, დედა, რომელმაც თავისი შვილი აღსაზრდელად ჩააბარა საბავშვო დაწესებულებას და მის შესახებ მთელი წლის განმავლობაში არაფერი უკითხავს, ცხადია, მასთან ოჯახს ვერ შექმნის, მაგრამ სამართლებრივი კავშირი

შენარჩუნებული აქვს და ისინი იურიდიულად ერთი ოჯახის წევრები არიან. ასევე, მამობის იძულებითი წესით დადგენა, მართალია, შვილსა და მამას შორის სამართლებრივი კავშირის დასტურია, მაგრამ ასეთი მამა ვერც შვილთან და ვერც მის დედასთან საოჯახო ერთობას ვერ შექმნის.

სამართლებრივი კავშირები შეიძლება არა მარტო ერთი, არამედ სხვადასხვა ოჯახის წევრებს შორისაც არსებობდეს. მაგალითად, სრულწლოვანი წევრები თავიანთ დამოუკიდებელ ოჯახებს ქმნიან, თუმცა მათ უნარჩუნდებათ სხვა ოჯახში მცხოვრები არასრულწლოვანი და-ძმების მიმართ მატერიალური დახმარების ვალდებულება. ერთი ოჯახის ქმარი და მამა შეიძლება სამართლებრივად დაკავშირებული იყოს თავის შვილთან, რომელიც სხვა ოჯახში მის პირველ მეუღლესთან იზრდება. იგივე შეიძლება ითქვას მშობლებსა და შვილებს შორის ურთიერთობაზე, რომლებიც სხვადასხვა ოჯახში ცხოვრობენ¹.

ფაქტობრივი საოჯახო ურთიერთობანი, მიუხედავად იმისა, რომ ქალი და მამაკაცი ერთად ცხოვრობენ და საერთო მეურნეობაც გააჩნიათ, საოჯახო უფლებებისა და მოვალეობების არსებობის დასტურად არ გამოდგება, ვინაიდან სახეზე არ არის ოჯახის შექმნის უმთავრესი იურიდიული ფაქტი – ქორწინება.

ოჯახის არაერთგვაროვანი გაგება განაპირობებს მისი შემადგენლობისადმი სხვადასხვანაირ მიდგომას თვით სამართლებრივი გაგების ფარგლებში. კანონმდებლობით არამცთუ ოჯახის ცნებაა დაზუსტებული, არამედ განუსაზღვრელია ოჯახის წევრთა სტატუსიც. ოჯახის სამართლებრივი მოდელის ძირითად საფუძვლად თუ ქორწინებასა და ნათესაობას მივიჩნევთ, მაშინ ოჯახის წევრთა რიცხვს, უპირველეს

1 В. А. Рясенцев, Семейное право, М., 1971 г. с. 46.

ყოვლისა, უნდა მიეკუთვნოს მეუღლეები და მათი შვილები. ისინი ოჯახის პირველი და ყველაზე გავრცელებული წრის წევრები არიან. მეორე წრის წევრები შეიძლება იყვნენ მეუღლეთა მშობლები და და-ძმები. მაგრამ ოჯახის წევრობისათვის აუცილებელი იქნება პირველი წრის წევრებთან ერთად ცხოვრება და საოჯახო მეურნეობის წარმოება. რადგან **ნათესაობა სისხლით კავშირს გულისხმობს**, ხოლო ნათესაობის ხარისხი დაბადებათა რაოდენობის მიხედვით განისაზღვრება, ზემოაღნიშნულ ოჯახის წევრებს შორის შესაძლებელია ახლო ნათესაური კავშირის დაფიქსირება. ნათესაობასთან ერთად ოჯახის წევრობისათვის შეიძლება მოყვრობაც გახდეს საკმაო საფუძველი. **მოყვრობა მეუღლის ნათესავეებთან დამოკიდებულებას განსაზღვრავს**. ახლო ნათესავეთან და მოყვარესთან ერთად შესაძლებელია ოჯახის წევრთა ფართო გაგებაში სხვა ხარისხის ახლობელი პირებიც მოიაზრებოდნენ. ასეთ პირებს მიეკუთვნებიან: დედინაცვალი, მამინაცვალი, გერი და ოჯახში აღსაზრდელად სხვადასხვა ფორმით მიღებული პირი. მათთვისაც აუცილებელია საოჯახო ერთობაში ჩართვა. ოჯახის წევრთა სამართლებრივი კავშირის ანალიზისას ძირითადად სამოქალაქო (საოჯახო) სამართლის რეგულირების სფერო და მიზნები უნდა იქნეს მხედველობაში მიღებული, რადგან სხვა დარგებისათვის საოჯახო ურთიერთობების მოწესრიგება არ არის დამახასიათებელი და ოჯახის წევრთა ფართო ან შეზღუდული გაგება შეიძლება მათ სფეროში შემავალი რომელიმე კონკრეტული საკითხის გადაწყვეტასთან იყოს დაკავშირებული. ამიტომ ბუნებრივად უნდა იქნეს მიჩნეული ოჯახის წევრის განსხვავებული გაგება საფინანსო-საგადასახადო ან სოციალური უზრუნველყოფის (საპენსიო) სამართალში. იგივე შეიძლება ითქვას, თვით სამოქალაქო სამართლის ცალკეულ ინსტიტუტებში გამოყენებული ოჯახის წევრის სტატუსის შეს-

ახედაც. ძირითადი და განმსაზღვრელი უნდა იყოს საოჯახო სამართლებრივი პოზიცია.

ოჯახისა და მისი წევრობის სამართლებრივი გაგება ყოველთვის არ ემთხვევა ნათესაობის ან მოყვრობის საფუძველზე წარმოშობილ კავშირებსა და აქედან გამომდინარე უფლება-მოვალეობებს. მაგალითად, ერთ ოჯახში დაბადებული ძმა ალიმენტს თუ უხდის მისი მამის მეორე ქორწინებაში გაჩენილ დას, ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ ისინი ერთი ოჯახის წევრები არიან. შეიძლება მათ საერთოდ არც კი უნახავთ ერთმანეთი. ამ შემთხვევაში, მართალია, მათ შორის არსებობს სამართლებრივი კავშირი, რაც სისხლით ნათესაობაზეა დამყარებული, მაგრამ ისინი ერთი ოჯახის წევრები არ არიან. ოჯახის წევრობა მხოლოდ სამართლებრივი კავშირი არ არის. აუცილებელია ერთად ცხოვრება და საერთო მეურნეობაში ჩართვა. აქედან გამომდინარე, ოჯახის ყველა წევრი ერთმანეთთან სამართლებრივ კავშირში იმყოფება, მაგრამ სამართლებრივ კავშირში მყოფი ყველა პირი არ არის ერთი ოჯახის წევრი. ორი ძმა, რომელთაც დამოუკიდებელი ოჯახები გააჩნიათ, ერთმანეთთან სამართლებრივ კავშირში იმყოფებიან, მაგრამ ერთმანეთის ოჯახის წევრები არ არიან. ასევე შეიძლება დამოუკიდებელი ოჯახი ჰქონდეს სრულწლოვან შვილს და იგი არ ითვლებოდეს მშობლებისა და არასრულწლოვანი და-ძმის ოჯახის წევრად, მიუხედავად იმისა, რომ მათ შორის არსებობს მჭიდრო საოჯახო სამართლებრივი კავშირი. ამიტომ ოჯახის წევრობის განმსაზღვრელ უნივერსალურ საფუძველად ცალკე აღებული არც ქორწინება და სისხლით ნათესაობა გამოდგება და მით უმეტეს, არც ერთად ცხოვრება და საოჯახო მეურნეობის ერთობლივად წარმართვა. ისინი კომპლექსურად, ერთმანეთთან კავშირში ქმნიან ასეთ საერთო და ზოგად საფუძველს.

1.2. საოჯახო ურთიერთობათა განვითარების ძირითადი ეტაპები

ოჯახი რთული სოციალური ფენომენია. საზოგადოებრივ ურთიერთობათა არც ერთი ფორმა არ წარმოადგენს უფრო მნიშვნელოვანსა და მრავალმხრივს, უძველესსა და აუცილებელს, როგორც ქორწინება და ოჯახია. იგი საზოგადოების აღწარმოებისა და მისი განვითარების უპირველესი საფუძველია. ოჯახი ლაკმუსის ქალაღვივით ასახავს ყველა იმ თავისებურებას, რომელიც დამახასიათებელია მთელი საზოგადოებისათვის მისი განვითარების ამა თუ იმ საფეხურზე. იგი საზოგადოების აქტიური ელემენტია და მუდმივად განიცდის ცვალებადობას, ვითარდება უმარტივესიდან უმაღლესი ფორმებისაკენ.

საზოგადოების განვითარების ადრეულ საფეხურზე, როცა ადამიანები ჯოგებად ცხოვრობდნენ, მათ არ ჰქონდათ მყარი საცხოვრებელი ადგილი, სამეტყველო ენა და საკუთრება. ჯოგური ცხოვრება მათი თავდაცვის საშუალებას წარმოადგენდა. პარალელურად ისინი ქმნიდნენ შრომის უმარტივეს იარაღებს, რომლებსაც საარსებოდ აუცილებელი საკვების მოსაპოვებლად იყენებდნენ. ამ ფაქტორების საფუძველზე ადამიანებმა მოახერხეს ზოოლოგიურიდან საზოგადოებრივ მდგომარეობაში გადასვლა. მიუხედავად ამისა, მათ შორის ადგილი ჰქონდა მოუნესრიგებელ სქესობრივ ურთიერთობას. არ იყო ჩამოყალიბებული ქორწინებისა და ოჯახის საწყისი ფორმებიც კი. ჯოგის ყველა ქალი ყველა მამაკაცს ეკუთვნოდა. სქესთა შორის ურთიერთობა არავითარ შეზღუდვას არ ცნობდა¹.

განვითარების შემდგომ ეტაპზე, შრომისა და თავდაცვის

1 ს. ჯორბენაძე, საბჭოთა საოჯახო სამართალი. თბ., 1975, გვ. 12.

იარაღების სრულყოფას ლოგიკურად მოჰყვა შრომითი ფუნქციების ბუნებრივი დანაწილება სქესისა და ასაკის მიხედვით. მამაკაცები ძირითადად ნადირობაში ხელოვნდებოდნენ, ქალები კი – მცენარეული საკვების მოპოვებასა და საშინაო საქმეების წარმართვაში. მეურნეობის ასეთი პირველყოფილი ფორმის შექმნამ დღის წესრიგში დააყენა, ადამიანთა ცვალებადი და ერთმანეთთან სუსტად დაკავშირებული ჯოგების ნაცვლად, მტკიცე და მყარი საოჯახო ერთეულების შექმნის აუცილებლობა. ამის საფუძველი გახდა მუდმივი ხასიათის ერთობლივი შრომა და სისხლით ახლობლობა. ასე ჩამოყალიბდა გვაროვნული თემი, პირველყოფილი თემური ურთიერთობა. საზოგადოების განვითარების ამ საფეხურზე შეიქმნა ერთმანეთთან სისხლითი ნათესაობით დაკავშირებული ადამიანების პირველი საოჯახო ფორმა.

პირველყოფილ თემში სქესობრივი ურთიერთობა გამორიცხული იყო მხოლოდ მშობლებსა და შვილებს შორის, წინაპრებსა და შთამომავლებს შორის. ცოლქმრული საქორწინო ჯგუფები თაობების მიხედვით იქმნებოდა. ჯგუფებში შედიოდნენ: პაპები და ბებიები, მამები და დედები და ა.შ. ჯგუფის წევრები ერთმანეთის ცოლ-ქმარს წარმოადგენდნენ. ძმები, დები, დეიდაშვილები და ბიძაშვილები ერთმანეთის და-ძმანი იყვნენ, ამიტომაც – ცოლ-ქმარნიც.

ოჯახის შემდგომ განვითარებაში მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იყო და-ძმებს შორის ცოლქმრული ურთიერთობის აკრძალვა. ეს შესაძლებელი გახდა თემების ახლებური წესით შექმნის საფუძველზე. ერთი ან რამდენიმე წყება დებისა ახალი თემის ძირითადი ბირთვი ხდებოდა, ხოლო მათი ძმები – სხვა თემისა. ასეთ თემებში ჰყავდათ საერთო ქმრები და საერთო ცოლები. ქმრების ან ცოლების ერთობა თემური ოჯახების ნიშანდობლივ თავისებურებებად გადაიქცა. ასეთ ოჯახებში უკვე არ შედიოდნენ ქმრების დები და ცოლების ძმები. საერთო

ცოლებსა და ქმრებს ერთმანეთი კომპანიონებად მიაჩნდათ. თანაც ცოლების ან ქმრების სისხლით ნათესაობა თემში მათი გვარის დამკვიდრებისათვის ხელსაყრელ პირობებს ქმნიდა. თუმცა საერთო ქმრების არსებობისას შეუძლებელი იყო ბავშვის მამის დადგენა. ბავშვის წარმოშობა დედის მეშვეობით განისაზღვრებოდა. ბავშვიც დედის გვარს მიეკუთვნებოდა. მართალია, საერთო ოჯახის ყველა ბავშვი ნებისმიერ ცოლს თავის შვილად მიაჩნდა, თუმცა, ამავე დროს, თითოეულ მათგანს თავისი ღვიძლი შვილების სხვებისაგან განსხვავების შესაძლებლობაც ჰქონდა.

საერთო ოჯახში ცოლების განსაკუთრებულმა მდგომარეობამ შვილების აღზრდისა და საოჯახო მეურნეობის წარმართვის სფეროში, ქმრებთან შედარებით მათ ფუნქციონალურმა პრიორიტეტმა განსაზღვრა ჯგუფური ოჯახის საწყის ეტაპზე მატრიარქატის არსებობა. ამ ფაქტის უარყოფა მეცნიერებაში ერთ დროს გაბატონებული პატრიარქალური თეორიის სასარგებლოდ, რომლის მიხედვითაც ისტორია იცნობს მხოლოდ პატრიარქალურ ოჯახს მისი უფროსის – მამის შეუზღუდველი ძალაუფლებით, უსაფუძვლო და არალოგიკური მიდგომა იქნებოდა იმ პერიოდში არსებული რეალობისადმი. ამის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს ცნობილი მეცნიერებისა და მკვლევრების ი. ბახოფენის, ლ. მორგანის, ფ. ენგელსის, მ. კოვალევსკისა, ა. ზაგოროვსკისა და სხვათა შრომები, რომლებშიც ნათლად ჩანს პირველ საოჯახო გაერთიანებათა თავისებურებანი.

მატრიარქატის განვითარებამ საფუძველი დაუდო ჯგუფურიდან წყვილად ქორწინებაზე გადასვლის პროცესს. დაქორწინების ინიციატორი ქალი გახდა. მან დაიწყო მამაკაცის – ქმრის არჩევა. გაჩნდა პრიმიტიული საქორწინო ცერემონიალის ფორმებიც. ქალის ასეთი აქტიურობა სრულებითაც არ ნიშნავდა მისი თავისუფლებისა და უპირატესობის აღი-

არებას. უბრალოდ, პირველყოფილი ადამიანი დაბეჩავებული იყო არსებობის სიძნელით და მის დაძლევაში ქალს მეტი ჯაფა და ტვირთი ეკისრებოდა. წყვილად ქორწინებაზე გადასვლა ჯერ კიდევ არ ნიშნავდა ინდივიდუალური ოჯახების შექმნას. ეს მოგვიანებით მოხდა.

წყვილადი ქორწინების დამკვიდრების პარალელურად კვლავ რჩებოდა ჯგუფური ქორწინების ისეთი გადმონაშთები, როგორიცაა: მრავალქმრიანობა (პოლიანდრია), ერთი მამაკაცის რამდენიმე დაზე დაქორწინება (სორორატი), ქვრივი ქალის დაქორწინება გარდაცვლილი ქმრის ძმაზე (ლევირატი) და სხვ. ჯგუფური ცოლქმრობის გადმონაშთია აგრეთვე ცოლიანი მამაკაცის სქესობრივი კავშირის თავისუფლება უქმრო ქალებთან (ჰეტერიზმი). მიუხედავად ამისა, საზოგადოებაში სულ უფრო მყარად მკვიდრდებოდა წყვილადი ქორწინების აუცილებლობის მოთხოვნილება. პოლიგამია (ჯგუფობრივი ქორწინება) ადგილს უთმობდა მონოგამიას (ერთქორწინება). წყვილად ქორწინებაზე გადასვლამ ხელი შეუწყო ინდივიდუალური ოჯახების მომრავლებას. მცირე ოჯახებმა აქტიურად შეუწყო ხელი გვაროვნული თემის შიგნით არსებული საერთო ინტერესების ნგრევას. თემური მეურნეობა თანდათან კარგავდა თავის მნიშვნელობას. მცირე ოჯახების მიერ საარსებო საშუალებების საჭიროზე მეტი ოდენობით მოპოვებამ და დაცვის აუცილებლობამ, საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით მინათმოქმედებისა და მესაქონლეობის განვითარებამ თანდათან გამოიწვია ქალის როლის დაკნინება ოჯახისა და მეურნეობის წარმართვაში. გაუქმდა დედის ხაზით შვილების დადგენისა და მემკვიდრეობის წესი. უკვე მამაკაცი ხდება ჯერ გვაროვნული თემის, შემდეგ კი ინდივიდუალური ოჯახის მეთაური. მისი შრომა უფრო ეფექტურია და მნიშვნელოვანი. ქალის ძირითად ფუნქციად ბავშვის შობა და მოვლა გახდა. ასე მიმდინარეობდა მატრიარქატიდან პატრიარქალურ ოჯახზე

გადასვლა. ამ პროცესში სულ უფრო გარკვევით იკვეთებოდა მამაკაცის ეკონომიკური მდგომარეობის გაძლიერება და მისი გაბატონება ოჯახში. ქალი ქმრის მსახურად და მისი ნების შემსრულებლად გადაიქცა.

ინდივიდუალური ოჯახები, შრომის საზოგადოებრივი დანაწილების სრულყოფის პირობებში, წარმატებით ზრდინდნენ თავიანთ ქონებას და ცდილობდნენ, ამ მიზნით სხვისი შრომის გამოყენებასაც. ამ პროცესის ლოგიკური შედეგი გახდა კერძო საკუთრებისა და მონობის დამკვიდრება. ნყვილადი ქორწინების არტახებში ადამიანების მოქცევამ და საზოგადოების წევრებს შორის ქონებრივი მდგომარეობის განსხვავებულობამ საზოგადოებაში წარმოშვა მისი მუდმივი თანამდევნი შინაი – პროსტიტუცია. მონებისა და მათი მფლობელების ურთიერთობათა მარეგულირებელი ჩვეულებები და წერილობითი სამართლებრივი აქტები საქორწინო-საოჯახო სფეროში საკუთრების უფლებასა და ქმრის გაბატონებულ მდგომარეობას განამტკიცებდნენ. მონაც საკუთრებად მიიჩნეოდა. იგი სამართლის სუბიექტი კი არა, ობიექტი იყო. მას არავითარი უფლება არ გააჩნდა, მათ შორის, თავისუფლად დაქორწინებისა. მართალია, მონოგამიურ ოჯახზე გადასვლა გარკვეულ პროგრესს წარმოადგენდა, მაგრამ კერძო საკუთრებისა და მონობის პირობებში იგი ფიქციად იქცეოდა. ქმარს ყოველთვის ჰქონდა ერთქორწინების პრინციპის დარღვევის უფლება. მამაკაცს შეეძლო ეყიდა საცოლე, გაექირავებინა ან გაეყიდა ოჯახის ნებისმიერი წევრი. ცოლი და შვილები მამაკაცის ხელისუფლების ქვეშ იმყოფებოდნენ. ქმრისა და მამის დესპოტური უფლებების ფონზე არარაობად ჩანდა დედისა და შვილების ის უმნიშვნელო უფლებები, რომლებიც ფორმალურად იყო აღიარებული.

მონათმფლობელობიდან მოყოლებული საუკუნეების მანძილზე მეტ-ნაკლები სისრულითა და ხარისხით ხდებოდა

მონოგამიური ოჯახის განვითარება, მაგრამ უმეტესად ეს მამაკაცის უფლებების გაფართოებისა და ქალის უფლებრივი შეზღუდვის ასპარეზი იყო. არც ფეოდალისა და ბატონის ურთიერთობა გამხდარა თავიანთი უფლებრივი და ქონებრივი გავლენის ქვეშ მყოფთა მიმართ გამორჩეულად ლოიალური. მართალია, ადრე მონების სრულ უუფლებობასა და ოჯახის შექმნის აკრძალვას, შემდეგ ჩაენაცვლა ქორწინებაზე ნებართვის გაცემის შესაძლებლობა (ზოგჯერ „პირველი ღამის უფლების“ გამოყენებითაც), მაგრამ დიდი ხნის მანძილზე საზოგადოების სხვადასხვა ფენებს შორის სოციალური, პოლიტიკური და სამართლებრივი უთანასწორობა საოჯახო ურთიერთობათა განვითარების პროცესზე უარყოფითად მოქმედებდა. მხოლოდ უკანასკნელ პერიოდში შეიქმნა ოჯახის განმტკიცებისა და უმაღლეს ფორმამდე აყვანის შესაძლებლობა.

1.3. საოჯახო სამართალი და მისი ადგილი ქართული სამართლის სისტემაში

სამოქალაქო კანონმდებლობის კოდიფიკაციის პროცესში მიღწეული წარმატებები ფართოდ აისახა 1997 წლის სამოქალაქო კოდექსში. იგი საფუძვლად დაედო საბაზრო მეურნეობის პრინციპების დანერგვას, სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბებას, ქონებრივ თავისუფლებასა და სამოქალაქო ბრუნვის მონაწილე პირთა თანასწორობას. საზღვარგარეთული გამოცდილების, ქართული სამართლებრივი დოქტრინისა და პრაქტიკის სიღრმისეული ანალიზის საფუძველზე შესაძლებელი შეიქნა საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ახლებურად მონესრიგება, სამოქალაქო კანონმდებლობის სრულყოფა და მისი პროგრესული სისტემატიზაცია. სამოქალაქო კოდექსში გაერთიანდა ყველა ის ნორმა, რომლებიც

სამოქალაქო კანონმდებლობის პარალელურად, სამართლის ცალკე დარგებს ქმნიდნენ, თუმცა არსებითად არ განსხვავდებოდნენ ქონებრივი და პირადი არაქონებრივი ურთიერთობების მარეგულირებელი ნორმებისაგან. ეს ნოვაცია შეეხო საოჯახო სამართალსაც. 1970 წლიდან დამოუკიდებლად არსებობდა საქართველოს საქორწინო და საოჯახო კოდექსი. მისი რეგულირების სფეროდ მიჩნეული იყო ოჯახთან დაკავშირებული საზოგადოებრივი ურთიერთობები. ისინი შეიძლებოდა ყოფილიყო როგორც პირადი, ისე ქონებრივი ხასიათისა. სპეციფიკა იმაში გამოიხატებოდა, რომ მათ ჰქონდათ საოჯახო შინაარსობრივი დატვირთვა. ახალი სამოქალაქო კოდექსის მიღებით გაუქმებულ იქნა საქართველოს საქორწინო და საოჯახო კოდექსი, ხოლო საოჯახო ურთიერთობათა სამართლებრივი რეგულირება შევიდა სამოქალაქო კოდექსის ფუნქციებში. ახალი დროის შესაბამისი საოჯახო სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობა მოთავსდა საქართველოს 1997 წლის სამოქალაქო კოდექსის მეხუთე წიგნში. იგი პანდექტური სისტემით შექმნილი კონტინენტური სამართლის ოჯახის სახელმწიფოთა კოდექსების მსგავსად, ქართული კოდექსის ერთ-ერთ დასკვნით ნაწილს წარმოადგენს.

საოჯახო სამართლის ასეთმა ტრანსფორმაციამ დღის წესრიგში დააყენა მისი სტატუსის განსაზღვრა და იმ თავისებურებათა ანალიზის აუცილებლობა, რაც საოჯახო ურთიერთობათა სამართლებრივ რეგულირებას ახასიათებს. მნიშვნელოვანია აგრეთვე წმინდა საოჯახო სამართლებრივი ნორმების საერთო სამოქალაქო-სამართლებრივ ნორმებთან ინტეგრირების პროცესი. სამოქალაქო კოდექსის პირველივე მუხლში აღნიშნულია, რომ იგი „ანესრიგებს პირთა თანასწორობაზე დამყარებულ კერძო ხასიათის ქონებრივ, საოჯახო და პირად ურთიერთობებს“. ამით გაცხადდა, რომ საოჯახო ურთიერთობები სამოქალაქო ურთიერთობათა ნაირსახეობას

წარმოადგენს. ამასთან, კერძო ხასიათის ქონებრივი და პირადი ურთიერთობების გვერდით საოჯახო ურთიერთობათა დაყენება ლოგიკურად წარმოშობს კითხვას – ისინი ერთი და იმავე ხასიათის ურთიერთობებია (მაშინ რა საჭიროა მათი ცალ-ცალკე აღნიშვნა) თუ საოჯახო ურთიერთობებს მისთვის დამახასიათებელი სპეციფიკური თავისებურებები ახლავს, რის გამოც მათი მარეგულირებელი ნორმები ცალკეა მოთავსებული სამოქალაქო კოდექსში.

ტრადიციული განმარტებით, საოჯახო სამართალი არეგულირებს ოჯახის წევრთა შორის წარმოშობილ პირად და ქონებრივ ურთიერთობებს. მასში ძირითადად ორ კრიტერიუმზეა ყურადღება გამახვილებული. პირველი ეხება საოჯახო ურთიერთობათა მონაწილეებს. მათი წრე განსაზღვრულია. მეორე კი – ურთიერთობათა შინაარსს. ისინი კერძო ხასიათის პირადი და ქონებრივი ურთიერთობებია. ეს კრიტერიუმები საოჯახო სამართლის საგნის დასადგენად საკმარისი არ არის. მართალია, პირთა წრე, რომელთა შორისაც შეიძლება წარმოიშვას კერძო ხასიათის პირადი და ქონებრივი ურთიერთობანი, შეზღუდულია, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მათ შორის სხვა ხასიათის ურთიერთობები არ წარმოიშობა. მაგალითად, ერთ ორგანიზაციაში მომუშავე ცოლ-ქმარს შორის შეიძლება არსებობდეს შრომითი ან ადმინისტრაციული ურთიერთობა. მეორე მხრივ, ოჯახის წევრებს შორის წარმოშობილი კერძო ხასიათის პირადი ან ქონებრივი ურთიერთობანი შეიძლება საერთოდ არ იყოს საოჯახო სამართლის რეგულირების სფერო. მაგალითად, ერთი ოჯახის წევრ დამას შორის სასესხო ურთიერთობა რეგულირდება სახელშეკრულებო სამართლის ნორმებით, ხოლო შვილის ჯანმრთელობისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება დადგენილია დელიქტური სამართლით. ასევე არაა საოჯახო სამართლის რეგულირების სფერო ოჯახის ერთი წევრის

მიერ მეორის პატივისა და ღირსების შემლახველი ცნობების გავრცელებისათვის პასუხისმგებლობის დადგენა.

აღნიშნული კრიტერიუმები არ იძლევა იმის სრულ საფუძველს, რომ შესაძლებელი გახდეს საოჯახო ურთიერთობების მკვეთრი გამიჯვნა სამართლის სხვა დარგების ან ინსტიტუტების ნორმებით რეგულირებული მსგავსი საზოგადოებრივი ურთიერთობებისაგან. ასეთ პირობებში, როგორც სწორადაა აღნიშნული ლიტერატურაში¹, იქმნება ჩაკეტილი წრე – საოჯახო სამართალი არეგულირებს ოჯახის წევრებს შორის წარმოშობილ ურთიერთობებს, ხოლო ოჯახი კი წარმოადგენს იმ პირთა ერთობლიობას, რომელთა შორის ურთიერთობა რეგულირდება საოჯახო სამართლით. ამ წრის გასარღვევად საჭიროა დამატებითი კრიტერიუმები. ერთ-ერთი ასეთი მნიშვნელოვანი კრიტერიუმია ოჯახის წევრთა შორის პირადი და ქონებრივი ურთიერთობების წარმოშობის საფუძვლების ხასიათი – ისინი წარმოიშობიან ქორწინების, ნათესაობის, შვილად აყვანისა და აღსაზრდელად ბავშვის მიღების, მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესების საფუძველზე. სწორედ ეს საფუძვლები აძლევს აღნიშნულ ურთიერთობებს ღრმად პირადულ ხასიათს, რაც მათი რეგულირების სპეციფიკასაც განაპირობებს. ამასთან, აღნიშნული საფუძვლები ეხება არა მარტო ოჯახის წევრებს შორის წარმოშობილ ურთიერთობებს, არამედ ისეთებსაც, რომლებიც წარმოიშობა ოჯახის წევრებსა და სხვა პირებს შორის. მაგალითად, მშობლის მიერ შვილის პირადად აღზრდის უფლება, როგორც აბსოლუტური ხასიათის უფლება, საფუძვლად ედება საოჯახო ურთიერთობას მშობელსა და იმ პირს შორის, რომელიც უკანონოდ ამყოფებს მასთან ბავშვს.

¹ Антокольская М. В. Семейное право, М., 1996. с. 7. Гражданское право. Учебник. Под редакцией А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. Том 3. М., 2001. с. 251.

ასეთი ურთიერთობა ნყდება ბავშვის დაბრუნების ფაქტით.

საოჯახო სამართლით რეგულირებული პირადი და ქონებრივი ურთიერთობები განსხვავდება სამოქალაქო სამართლის სხვა ცალკეული ინსტიტუტებით რეგულირებული მსგავსი ურთიერთობებისაგან. წმინდა სამოქალაქო ქონებრივი ურთიერთობები, ძირითადად, ეკონომიკურ-სამეურნეო მოთხოვნილებებზე დაფუძნებული, ხოლო საოჯახო კი – ფიზიკური მოთხოვნილებებისა და ზნეობრივი გრძნობების ერთობაზე.

საოჯახო ურთიერთობები უმეტესად ისეთი უფლებების წარმოშობას ედება საფუძვლად, რომლებიც ოჯახის ერთი წევრის პირად დამოკიდებულებას განსაზღვრავს მეორის მიმართ და ამით ოჯახის წევრთა სტატუსის დადგენა ხდება მაშინ, როცა სხვა სახის ქონებრივი ურთიერთობები განსაზღვრულ ქონებასთან დამოკიდებულებით არის განპირობებული. ასეთი ქონებრივი უფლებების ოდენობა და ზღვარი შედარებით ადვილი დასადგენია, მაშინ როცა, საოჯახო ურთიერთობებში ეს გაძნელებულია მათი უფრო მეტად ზნეობრივი, ვიდრე იურიდიული ხასიათის გამო. გარდა აღნიშნულისა, საოჯახო ურთიერთობებისათვის დამახასიათებელია ის, რომ: მათი წარმოშობა მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაშია დამოკიდებული მონაწილე პირების ნებაზე (ქორწინება), უმეტეს შემთხვევაში ისინი მათი ნების სანაწინააღმდეგოდ წარმოიშობიან (მშობლებისა და შვილების კავშირი); მათი შეწყვეტა ძირითადად საოჯახო ურთიერთობათა მონაწილეების ნების სანაწინააღმდეგოდ ხდება; საოჯახო უფლებების სხვაზე გადაცემა დაუშვებელია, ისინი განსაზღვრულ პირებთან არის დაკავშირებული; შეუძლებელია საოჯახო უფლებებსა და მოვალეობებზე უარის თქმა; საოჯახო უფლებები და მოვალეობები მხოლოდ ფიზიკურ პირებს ახასიათებთ და მათი დროის განსაზღვრული მონაკვეთით შემოფარგვლა დაუშვებელია; ამ თავისებურებათა გათვალისწინებით, შეიძლება

იმ დასკვნის გაკეთება, რომ თუ სხვა სახის ქონებრივ და პირად ურთიერთობებში კერძო ავტონომიასა და პირად თავისუფლებას განმსაზღვრელი მნიშვნელობა ენიჭება, საოჯახო ურთიერთობებს აბსოლუტური ხასიათი გააჩნიათ და მათი მონაწილეების ნება გადამწყვეტი იურიდიული მნიშვნელობისა არ არის. აქედან გამომდინარე, საოჯახო სამართალი უფრო საჯარო ხასიათისაა, ვიდრე სხვა სახის ქონებრივ და პირად ურთიერთობათა მარეგულირებელი ნორმები. ამ უკანასკნელთ გამოკვეთილი პრივატული ბუნება გააჩნიათ.

ამგვარად, საოჯახო სამართალი არეგულირებს ქორწინების, ნათესაობის, შვილად აყვანისა და ბავშვის აღსაზრდელად მიღების, მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესების საფუძველზე ოჯახის წევრებს შორის, აგრეთვე ოჯახის წევრებსა და სხვა პირებს შორის წარმოშობილ პირად და ქონებრივ ურთიერთობებს.

ოჯახის წევრებს შორის მრავალმხრივი პირადი არაქონებრივი და ქონებრივი ხასიათის ურთიერთობები წარმოიშობა. მათი სამართლებრივი რეგულირებისას ხშირად კეთდება აქცენტი ამა თუ იმ სახის მნიშვნელობაზე. ჩვეულებრივ, უპირატესობა პირად ურთიერთობებს ეძლევა. ასეთ ურთიერთობათა საფუძველია სიყვარული, ერთგულება, ურთიერთპატივისცემა, მეგობრობა, თანასწორობა და სხვ. მათი აბსოლუტური უმეტესობა არ ექვემდებარება სამართლებრივ ზემოქმედებას და არ წარმოადგენს არამცთუ საოჯახო სამართლის, არამედ არც ერთი სამართლებრივი ინსტიტუტის რეგულირების საგანს. ისინი მორალურ-ეთიკური და ზნეობრივი ნორმების რეგულირების სფეროს განეკუთვნებიან. პირად ურთიერთობებში სამართლებრივი ელემენტის შეტანა ვერავითარ დადებით ეფექტს ვერ აღწევს და უმეტეს შემთხვევებში მათ გართულებასაც კი იწვევს. პირად ურთიერთობათა მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილი, რომლებსაც

განსაკუთრებული საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი დატვირთვა გააჩნია, წარმოადგენს სამართლებრივი რეგულირების სფეროს. სწორედ ამიტომაც, რომ სულ რამდენიმე მუხლი ეთმობა მეუღლეთა შორის გვარის, საცხოვრებელი ადგილის, პროფესიისა და შვილების აღზრდის საკითხებს. ოჯახის სხვა წევრთა ურთიერთობაშიც მცირეა პირადი სამართლებრივი კავშირი. მიუხედავად ამისა, სწორედ პირადი არაქონებრივი ურთიერთობანი წარმოადგენს ოჯახის შექმნის ძირითად ქვაკუთხედს და მნიშვნელობის მიხედვით მათ პირველხარისხოვანი როლი ენიჭებათ.

რაც შეეხება ქონებრივ ურთიერთობებს, მათ უმეტესად შეფარდებითი ხასიათი აქვთ და მჭიდროდ არიან დაკავშირებული საოჯახო ურთიერთობებთან. ოჯახში წარმოშობილი ქონებრივი ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირება განპირობებულია მათი საზოგადოებრივ-ეკონომიკური მნიშვნელობით. ოჯახი, როგორც სოციალური ფენომენი, უნდა ატარებდეს სტაბილურ ხასიათს და არ უნდა იყოს დამოკიდებული მეუღლეთა და ოჯახის სხვა წევრთა შინაგან გრძნობებსა და განცდებზე. ამასთან, მეუღლეთა, აგრეთვე ოჯახის სხვა წევრთა ქონებრივი უფლება-მოვალეობანი საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესებსაც ეხება. მეუღლეების ურთიერთრჩენის ვალდებულება, მშობლებსა და შვილებს შორის საალიმენტო ურთიერთობები, ოჯახის წევრთა ქონებრივი სტატუსის განსაზღვრა სწორედ ამიტომ ექცევა სამართლებრივი რეგულირების სფეროში. წინააღმდეგ შემთხვევაში საზოგადოებას უნდა ეკისრა მთლიანად ამ დროს წარმოქმნილ ქონებრივ პრობლემათა მოგვარება.

საბაზრო მეურნეობის პირობებში, მართალია, იზრდება საოჯახო ქონებრივი ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირების მნიშვნელობა, მკვიდრდება ისეთი მექანიზმები, რომლებიც მეუღლეთა ქონების სტაბილურობის ეკონომი-

კურ-სახელშეკრულებო გარანტიებს უზრუნველყოფენ, ოჯახის წევრთა ქონებრივი დამოუკიდებლობის მეტი შესაძლებლობები იქმნება, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ოჯახის სიმტკიცე და დანიშნულება, ადამიანური ბედნიერების განცდა და თვითკმაყოფილების მიღწევა, მხოლოდ პირად ურთიერთობათა სინრფელეზეა დამოკიდებული.

იურიდიულ ლიტერატურაში არაერთგვაროვანი აზრი არსებობს საოჯახო სამართლის ადგილზე სამართლის სისტემაში. საქორწინო და საოჯახო კანონმდებლობის დამოუკიდებლად არსებობა ბევრი მეცნიერის წარმოდგენაში ქმნიდა საოჯახო სამართლის, როგორც დარგისა და მეცნიერების დამოუკიდებლობის ილუზიას. ისინი უმეტესად სამოქალაქო სამართლისაგან მისი გამიჯვნის საფუძველად მიიჩნევდნენ საოჯახო ქონებრივი ურთიერთობების არაეკვივალენტურ ხასიათს და პრივატული ხასიათის სხვა სამოქალაქო-სამართლებრივი ინსტიტუტებისაგან ავტონომიური არსებობის შესაძლებლობას¹. ავტორთა მეორე ნაწილს მიაჩნია, რომ არ არსებობს საოჯახო სამართლის დამოუკიდებლობის მატერიალური საფუძველი². ქონებრივ-ეკვივალენტური და პირადი არაქონებრივი ურთიერთობის ურთიერგანპირობებულობამ განსაზღვრა ოჯახში მათი პირად-ნდობითი ხასიათი, რაც სხვა სახის სამოქალაქო ურთიერთობებისაგან მათ შეფარდებითი დამოუკიდებლობისა და სამოქალაქო სამართლის ქვედარგად აღიარების საფუძველია. ამ შეხედულების მიხედვით საოჯახო სამართალს ურთიერთობათა რეგულირებისათვის დამახასიათებელი მეთოდი გააჩნია³. საოჯახო კანონმდებლობის სამო-

1 **Рясенцев В. А.** Семейное право. М., 1971, с. 16; **Ворожейкин Е. М.** Семейные правоотношения. М., 1972. с. 5;

2 **Иоффе О. С.** Развитие цивилистической мысли в СССР. М., 1975, ч. I, с. 39. **Антокольская М. В.** Семейное право 1996. с. 14.

3 **Гражданское право, учебник, Под редакцией А. П. Сергеева, Ю. К.**

ქალაქო სამართალში ჩართვამ, ზოგიერთი ავტორის აზრით, საოჯახო სამართალს „წაართვა სამართლის დამოუკიდებელ დარგად არსებობის უფლება და სამოქალაქო სამართლის ქვედარგად გადააქცია“¹.

საოჯახო ურთიერთობათა შინაარსის ანალიზი და მათი სამართლებრივი რეგულირების თავისებურებანი იმაზე მეტყველებს, რომ საოჯახო სამართალი არასდროს ყოფილა დამოუკიდებელი დარგი ან ქვედარგი და მის მიერ რეგულირებული საზოგადოებრივი ურთიერთობანი სამოქალაქო ურთიერთობათა ნაირსახეობაა. მათი სამართლებრივი რეგულირების პროცესში თავს იჩენს განსაზღვრული არაარსებითი ხასიათის სპეციფიკა, რის გამოც საოჯახო სამართალი უნდა ჩაითვალოს სამოქალაქო სამართლის დამოუკიდებელ ინსტიტუტად. იგი, თავის მხრივ, მოიცავს რამდენიმე ურთიერგანპირობებულ მცირე ინსტიტუტებს. ამ უკანასკნელთ მიეკუთვნება: ქორწინება, ოჯახი, მეურვეობა და მზრუნველობა. საოჯახო ურთიერთობანი სამოქალაქო სამართლის რეგულირების სფეროს წარმოადგენს და ამიტომაც რეგულირების მეთოდიც საერთოა სამოქალაქო სამართლის ყველა ინსტიტუტისა და მათ შორის საოჯახო სამართლისთვისაც, მხარეთა იურიდიული თანასწორობა მაშინაც კი სახეზეა, როცა მშობლები თავიანთი არასრულწლოვანი შვილების მიმართ ერთგვარი „ხელისუფლებითი ელემენტების“ გამოყენებით სარგებლობენ. ასეთი ურთიერთობა არ ხელყოფს მშობლებისა და შვილების სამართლებრივ თანასწორობას.

საოჯახო ურთიერთობათა სამართლებრივი რეგულირების მეთოდების შინაარსში არსებითი ხასიათის ცვლილებები არ შეაქვს სხვა სახის ინსტიტუციონალური კომპონენტების წინა პლანზე წამოწევისას. მაგალითად, სამოქალაქო

Толстого, том. 3. М., 2001. с. 265.

1 შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი, თბ., 2004, გვ. 18.

სამართლის საერთო პრინციპების პარალელურად საოჯახო სამართლის ინსტიტუტისათვის დამახასიათებელი პრინციპების – ქორწინების სახელმწიფო რეგისტრაცია, ქორწინებისა და განქორწინების თავისუფლება, ერთქორწინების განმტკიცება, ოჯახის წევრთა უფლებების თანაბარმნიშვნელოვნად დაცვა და სხვ. – განხორციელება მაინც სამოქალაქო-სამართლებრივი რეგულირების საერთო ჩარჩოებში მიმდინარეობს. ამიტომ საოჯახო სამართლის აღიარება სამოქალაქო სამართლის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან შემადგენელ ნაწილად და სპეციფიკურ ინსტიტუტად, ლოგიკურ კანონზომიერებას წარმოადგენს.

თავი 2

საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობანი

2.1. საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა ცნება და სახეები

საოჯახო ურთიერთობათა მხოლოდ განსაზღვრული ნაწილი რეგულირდება სამართლებრივი ნორმებით. შესაბამისად, საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებს წარმოადგენს საოჯახო სამართლის ნორმებით რეგულირებული კონკრეტული საზოგადოებრივი ურთიერთობები. სამართლებრივი რეგულირებისას ისინი იცვლიან ფორმას, ხოლო შინაარსი იგივე რჩება. აქედან გამომდინარე, საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები იგივე საოჯახო ურთიერთობებია, ოღონდ სამართლით მოწესრიგებული. ე.ი. სამართლებრივი ნორმებითაა განსაზღვრული საოჯახო ურთიერთობათა მონაწილეების უფლებები, მოვალეობები, მათი განხორციელების საშუალებები და პირობები, პასუხისმგებლობა და სხვა. საოჯახო ურთიერთობათა მეორე ნაწილი კი ზნეობრივი ნორმებით რეგულირდება და ზნეობრივ ურთიერთობათა ნაირსახეობას წარმოადგენს. ეს უკანასკნელი მჭიდროდ არის დაკავშირებული სამართლებრივ ურთიერთობებთან, მათ განმაპირობებელ საფუძვლებსაც წარმოადგენს, მაგრამ შინაარსით ერთმანეთისაგან არსებითად განსხვავდებიან.

საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობანი ასევე განსხვავდებიან ფაქტობრივი საოჯახო ურთიერთობებისაგან. ამიტომაც, რომ საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობა ყოველთვის არ გულისხმობს ოჯახის არსებობას. მაგალითად, მშობელი, რომელმაც თავისი შვილი მეუღლესთან ერთად მიატოვა და სხვა ოჯახი შექმნა, მიტოვებულ

შვილთან ოჯახს არ ქმნის, თუმცა მათ შორის საოჯახო სამართლებრივი (საალიმენტო) ურთიერთობა არსებობს. ამიტომ საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა ოჯახის წევრებს გარდა, შეიძლება არსებობდეს მათსა და სხვა პირებს შორისაც. ასევე, საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობად არ შეიძლება ჩაითვალოს ქალისა და მამაკაცის ფაქტობრივი თანაცხოვრებისა და თუნდაც საერთო შვილის აღზრდის თაობაზე წარმოშობილი ურთიერთობა, რადგან ისინი არ იმყოფებიან რეგისტრირებულ ქორწინებაში და სამართლით არ არის დადგენილი მათი უფლება-მოვალეობანი.

საოჯახო ურთიერთობათა შინაარსისა და სახეების შესაბამისად საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები რამდენიმე ძირითად ჯგუფად იყოფა. დაყოფა შეიძლება სხვადასხვა საფუძველზე მოხდეს. იმის მიხედვით, თუ რა სიკეთეების თაობაზე წარმოიშობა საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები, ისინი შეიძლება დაიყოს პირად არაქონებრივ და ქონებრივ სახეებად. პირად საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებს საფუძვლად ედება არამატერიალური სიკეთეები. ისინი წარმოიშობა სახელის, ღირსების, პირადი ხელშეუხებლობის, ქორწინების, მშობლიური უფლების განხორციელებისა და სხვა უფლებების რეალიზაციის პროცესში. ქონებრივი საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობათა საფუძველი კი მატერიალური სიკეთეებია. მათ, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნება სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების ქონება და მატერიალური უზრუნველყოფის საშუალებები. ქონება შეიძლება ნებისმიერ მათგანს გააჩნდეს და მის თაობაზე კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობაში ჩაებან სხვა პირებთან. რადგან საოჯახო სამართალი მეუღლეთა საკუთრების განსაკუთრებულ რეჟიმს განსაზღვრავს, მხოლოდ მათ შორის შეიძლება წარმოიშვას საკუთრების საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები. საოჯახო სამართლის სხვა

სუბიექტებს შორის არსებული საკუთრებითი ურთიერთობები სამოქალაქო სამართლის საერთო ნორმებით რეგულირდება. მატერიალური უზრუნველყოფა კი დაკავშირებულია საალიმენტო ვალდებულებებთან (ლათ. alimentum – სარჩო). ასეთი სამართლებრივი ურთიერთობები შეიძლება ოჯახის თითქმის ყველა წევრს შორის წარმოიშვას. ქონებრივი საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობებისათვის დამახასიათებელია ის, რომ მათ არ გააჩნიათ ეკვივალენტური ხასიათი და მჭიდროდ არიან დაკავშირებული მათ მონაწილეთა პიროვნებასთან.

საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობანი, იმის მიხედვით თუ რამდენად ინდივიდუალიზებულია მათი სუბიექტები, იყოფა **ფარდობითი და აბსოლუტურ სახეებად**. რადგან პირადი ხასიათი თითქმის ყველა საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობისთვისაა დამახასიათებელი, მათი უმეტესობა ფარდობითობის პრინციპზეა აგებული – ერთი კონკრეტულად განსაზღვრული სუბიექტის უფლებას შეესაბამება მეორე სუბიექტის ვალდებულება. ასეთია, მაგალითად, საალიმენტო სამართლებრივი ურთიერთობა. გამონაკლის შემთხვევებში შესაძლებელია მრავალსუბიექტიანი ფარდობითი საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობა, რომელშიც თითოეულ მათგანს დამოუკიდებელი უფლებები და ინტერესები გააჩნია. მაგალითად, მშობლებსა და შვილებს შორის არსებულ სამართლებრივ ურთიერთობებში თითოეულ მშობელს ან შვილს (ერთი შვილის ან ყველას მიმართ, ერთი მშობლის ან ორივეს მიმართ) შეიძლება ჰქონდეს კონკრეტული უფლება ან ვალდებულება. ასეთი მრავალსუბიექტიანობა არსებითად განსხვავდება სხვა სახის სამოქალაქო-სამართლებრივი ვალდებულებისათვის დამახასიათებელ პირთა სიმრავლისაგან, რომელშიც აქტიური თუ პასიური სიმრავლე მათ ვალდებულებასთან არის დაკავშირებული. რაც შეეხება აბსოლუტურ საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებს, ისინი შედარებით

მცირერიცხოვანია. ამ მხრივ ყველაზე უფრო გამოკვეთილია მეულლეთა საკუთრებით-სამართლებრივი ურთიერთობანი. ყველა დანარჩენი (მესამე) პირი ვალდებულია თავი შეიკავოს მათი უფლებებისა და ინტერესების დარღვევისაგან. შესაძლებელია აბსოლუტური ხასიათი ჰქონდეს ზოგიერთ შეფარდებით-სამართლებრივ ურთიერთობასაც. ასეთი კომპლექსური ხასიათი აქვს, მაგალითად, სამართლებრივ ურთიერთობას, რომლის ფარგლებშიც შესაძლებელია მშობელმა განახორციელოს შვილის პირადად აღზრდის უფლება და მოითხოვოს ნებისმიერი პირისაგან მასთან უკანონოდ მყოფი შვილის დაბრუნება.

წარმოშობის საფუძვლებისა და სუბიექტური შემადგენლობის მიხედვით საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები შეიძლება დაიყოს რამდენიმე ჯგუფად. მათ შორის მნიშვნელოვანია: ა) საქორწინო-სამართლებრივი ურთიერთობები. მათი საფუძველია ქორწინება, სუბიექტები კი არიან მეულლეები ან ყოფილი მეულლეები; ბ) მშობლიური სამართლებრივი ურთიერთობანი. ისინი წარმოიშობა ბავშვის გაჩენის საფუძველზე და არა მარტო შვილებთან ურთიერთობას, არამედ ერთმანეთთან ურთიერთობასაც მოიცავს; გ) შვილად აყვანისა და ბავშვებზე ზრუნვის მსგავსი ფორმების სამართლებრივი ურთიერთობები. მათ წარმოშობის საფუძველია შვილება, ბავშვის მინდობით აღზრდა, მეურვეობა და მზრუნველობა. სუბიექტები არიან მშვილებლები და ნაშვილებნი, დედობილ-მამობილები და შვილობილები, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები და მეურვეობა-მზრუნველობას მოკლებული პირები; დ) ოჯახის სხვა წევრების საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობანი. ისინი ძირითადად ნათესაობის საფუძველზე წარმოიშობიან (ბებია-პაპა და შვილიშვილები, და-ძმები), შესაძლებელია აგრეთვე ქორწინებასთან (დედინაცვალ-მამინაცვალი და გერი) ან ბავშვის ფაქტობრივ

აღზრდასთან (ფაქტობრივ აღზრდელი და აღსაზრდელი) იყოს დაკავშირებული.

საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა აღნიშნულ კლასიფიკაციას მნიშვნელოვანი თეორიული და პრაქტიკული დანიშნულება გააჩნია. მისი მეშვეობით შესაძლებელი ხდება ძირითადი სამართლებრივი ბლოკების გამოყოფა საერთო საოჯახო სამართლებრივი სივრციდან და მიუხედავად იმისა, რომ შეიძლება ერთი და იგივე პირი რამდენიმე ბლოკში ღებულობდეს მონაწილეობას, საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა აღნიშნული სახეები მაინც განსხვავებული შინაარსისაა. ამასთან, ასეთი კლასიფიკაცია უფრო გასაგებს ხდის საოჯახო კანონმდებლობის სტრუქტურას და მის ადგილს საერთო სამოქალაქო კანონმდებლობის სისტემაში.

2.2. იურიდიული ფაქტები საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებში

სამოქალაქო სამართლის სხვა ინსტიტუტებისაგან განსხვავებით, საოჯახო სამართალში იურიდიულ ფაქტებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა და სპეციფიკა ახასიათებთ. საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები წარმოიშობა არა ხელშეკრულებებისა და დელიქტების, არამედ, ძირითადად, იურიდიული ფაქტების საფუძველზე. ისინი, თავის მხრივ, იყოფიან მოქმედებებად და ხდომილებებად. დაყოფა კი იმის მიხედვით ხდება, დაკავშირებულია ისინი ცალკეულ სუბიექტთა ნებასთან თუ არა. მოქმედებანი, როგორც ნებელობითი ქცევები, რომლებთანაც დაკავშირებულია სამართლებრივი შედეგები, შეიძლება იყოს მართლზომიერი (შვილად აყვანა, განქორწინება და სხვ.) და არამართლზომიერი (ახლო ნათესავებს შორის ქორწინება, ალიმენტის გადახდისაგან თავის არიდება და სხვ.). საოჯახო სამართლებრივი ნორმების შეს-

აბამისი (მართლზომიერი) მოქმედებები კი იყოფა საოჯახო სამართლებრივ აქტებად და საოჯახო სამართლებრივ ქცევებად.

საოჯახო სამართლებრივი აქტები ისეთი მოქმედებებია, რომლებიც სპეციალურადაა მიმართული განსაზღვრული სამართლებრივი შედეგების მისაღწევად. ასეთ აქტებს, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნება: დაქორწინება, მამობის აღიარება, საქორწინო ხელშეკრულების დადება და სხვ. ზოგიერთი მოქმედება, მართალია, დამოუკიდებლად არ იწვევს სამართლებრივ შედეგს, მაგრამ ხელს უწყობს მის მიღწევას. ასეთია, მაგალითად, ერთი მეუღლის მიერ თანხმობის გამოხატვა მეორე მეუღლის მიერ შვილად აყვანისას. ამიტომ ასეთი მოქმედებაც უნდა ჩაითვალოს საოჯახო სამართლებრივ აქტად. საოჯახო სამართლებრივი აქტები სამოქალაქო-სამართლებრივი გარიგებების ნაირსახეობას წარმოადგენენ, თუმცა გარკვეული თავისებურებებიც ახასიათებთ:

ა) საოჯახო სამართალში გარიგებების უმეტესობა ცალმხრივი ხასიათისაა. სამოქალაქო-სამართლებრივ ურთიერთობათა უმრავლესობა კი ორმხრივ გარიგებებს – ხელშეკრულებებს ეფუძნება. ხელშეკრულებები საოჯახო სამართალშიც გვხვდება და ზოგჯერ წმინდა სამოქალაქო-სამართლებრივი ფორმითაც (საქორწინო ხელშეკრულება, შეთანხმება აღიშენების გადახდის თაობაზე), მაგრამ მათში გამოხატულია საოჯახო ურთიერთობათა მონაწილეების ერთიანი მიზნისკენ სწრაფვა (მეუღლეთა მიერ საცხოვრებელი ადგილის არჩევა, ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული საკითხების ურთიერთშეთანხმებით გადაწყვეტა). სამოქალაქო-სამართლებრივი ხელშეკრულებები კი უმეტესად მათ მონაწილეთა სხვადასხვა ინტერესებისაკენ მიმართული ურთიერთშეთანხმებულ ნებათა გამოვლენაა.

ბ) საოჯახო სამართლებრივი გარიგებების უმრავლესო-

ბისათვის დამახასიათებელია სპეციფიკური ფორმა. მხოლოდ საქორწინო ხელშეკრულებაშია კლასიკური სახით გამოხატული სამოქალაქო-სამართლებრივი ხელშეკრულების ნიშნები. საოჯახო სამართლებრივი გარიგებების ერთი ნაწილი იდება სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოებში, რადგან ისინი სხვა პირთა ან მთელი საზოგადოების ინტერესებს შეიძლება ეხებოდეს. აუცილებელია ქორწინების, შვილად აყვანის, მამობის აღიარებისა და სხვა გარიგებათა რეგისტრაცია. სხვა საოჯახო სამართლებრივი გარიგებები კი შეიძლება სამოქალაქო სამართალში ცნობილი ნებისმიერი ფორმით იქნეს დადებული.

გ) საოჯახო სამართლებრივი გარიგებები უმეტესად პირად არაქონებრივ ურთიერთობებს ეხება, მაშინ, როცა სამოქალაქო-სამართლებრივი ხასიათის სხვა გარიგებები ძირითადად ქონებრივი სამართლებრივი ურთიერთობების წარმოშობას ედება საფუძვლად. ეს იმითაა განპირობებული, რომ საოჯახო სამართალში პირად არაქონებრივ ურთიერთობებს სტაბილური ხასიათი არ გააჩნია და უმეტესად ქონებრივ ურთიერთობებთან ერთად წარმოიშობა. სამოქალაქო სამართალში კი მათ ავტონომიურობის მეტი ხარისხი აქვთ.

მართლზომიერი მოქმედების მეორე სახეს წარმოადგენს საოჯახო სამართლებრივი ქცევა. ისიც ნებელობითი ხასიათისაა. მაგრამ გარიგებისაგან განსხვავებით, იგი არ არის სპეციალურად მიმართული საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობების წარმოშობის, შეცვლის ან შეწყვეტისაკენ, თუმცა განსაზღვრულ სამართლებრივ შედეგებთან მაინც არის დაკავშირებული. იურიდიული ქცევა შეიძლება იყოს ერთჯერადი ხასიათისა, როცა, მაგალითად, ერთი მეუღლე მნიშვნელოვან სახსრებს გაიღებს მეორე მეუღლის საკუთრებაში არსებული ქონების კაპიტალური შეკეთებისათვის, რაც შეიძლება ამ ქონებაზე მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრების

წარმოშობის საფუძველი გახდეს. ამას გამონაკლისი ხასიათი აქვს. უმეტესად საოჯახო სამართლის სუბიექტები იურიდიულ ქცევებს სისტემატურად ახორციელებენ. ასეთია, მაგალითად, ფაქტობრივი აღმზრდელების, დედინაცვლისა ან მამინაცვლის მოქმედებანი ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებით, რაც მათ აღზრდილთაგან სარჩოს მიღების უფლებას წარმოშობს. ასევე სამართლებრივ შედეგებთან შეიძლება იყოს დაკავშირებული ერთად ცხოვრება და საოჯახო მეურნეობის წარმოება, ბავშვის აღზრდაში ან რჩენაში მონაწილეობის მიღება და სხვ.

საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა წარმოშობა, შეცვლა და შეწყვეტა შეიძლება დაკავშირებული იყოს ხდომილებებთან. ისინი, როგორც საოჯახო სამართლის სუბიექტების ნებისაგან დამოუკიდებელი გარემოებები, მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ. მაგალითად, მხოლოდ სიკვდილი წარმოადგენს სისხლით ნათესავებს შორის სამართლებრივ ურთიერთობათა შეწყვეტის საფუძველს. ხდომილებიდან გამომდინარე უფლებებისა და მოვალეობების შეწყვეტა არაა დამოკიდებული სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების ნებაზე. არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს მშობლების შეთანხმებას შვილისათვის აღიშენების გადახდაზე უარის თქმის თაობაზე, რადგან საალიმენტო სამართლებრივი ურთიერთობა წყდება ბავშვის მიერ მხოლოდ კანონით დადგენილი ასაკის მიღწევის მომენტიდან.

ხდომილების ნაირსახეობად მიჩნეულია ვადები. მათთან, როგორც იურიდიულ ფაქტებთან, ხშირად დაკავშირებულია სამართლებრივი შედეგები. უმეტესად ისინი ატარებენ იმპერატიულ ხასიათს და საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილეთა შეთანხმებით შეუძლებელია მათი შეცვლა. საოჯახო სამართალში მნიშვნელოვანია ისეთი ვადები, როგორიცაა: ხანდაზმულობის ვადები, ქორწინების

რეგისტრაციის, აგრეთვე განქორწინების რეგისტრაციის ვადები, საქორწინო უფლება-მოვალეობათა წარმოშობის ვადები, საოჯახო სამართლებრივ უფლება-მოვალეობათა წარმოშობის ან ხელის შემშლელი ვადები (პირის გარდაცვალებიდან 10 თვის ვადაში ბავშვის დაბადებისას მისი მამად აღიარების პრეზუმფცია ან ცოლის ორსულობის პერიოდში და ბავშვის გაჩენიდან ერთი წლის განმავლობაში ქმრისათვის განქორწინების შესახებ სასამართლოში სარჩელის წარდგენის შეუძლებლობა) და სხვ.

იურიდიული ფაქტები სამართლებრივი შედეგების მიხედვით შეიძლება იყოს: **უფლებანარმომშობი, უფლებაალმდგენი, უფლებაშემცვლელი და უფლებაშემწყვეტი** შინაარსისა.

უფლებანარმომშობია ისეთი ფაქტები, რომლებთანაც დაკავშირებულია საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა წარმოშობა (ქორწინება, ბავშვის დაბადება, შვილად აყვანა). უფლებაალმდგენია ისეთი ფაქტები, რომლებიც საფუძვლად ედება ადრე არსებული უფლებების აღდგენას (მშობლის უფლებების აღდგენა, მშობლის უფლებების შეზღუდვის გაუქმება). უფლებაშემცვლელია საოჯახო სამართლის სუბიექტის ან მისი ქონების სამართლებრივი მდგომარეობის შეცვლის ფაქტები (მცირეწლოვანი ბავშვის მეურვეობიდან მზრუნველობაში გადასვლა, ქონებისათვის მეურვის დანიშვნა, მშობლის უფლების ჩამორთმევა). უფლებაშემწყვეტი იურიდიული ფაქტების საფუძველზე ხდება კონკრეტული საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობების შეწყვეტა (განქორწინება, საოჯახო ურთიერთობათა სუბიექტის გარდაცვალება, შვილად აყვანის გაუქმება).

ზოგჯერ ერთი და იგივე იურიდიული ფაქტი საფუძვლად ედება ერთი სახის სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოშობას, მეორე სახის სამართლებრივი ურთიერთობის შეცვლასა და მესამე სახის სამართლებრივი ურთიერთობის შეწყვეტას.

მაგალითად, შვილად აყვანის დროს, მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოიშობა მშობლიურთან გათანაბრებული უფლება-მოვალეობები, იცვლება ნაშვილების სახელი და გვარი, დაბადების თარიღი და ადგილი, წყდება სამართლებრივი ურთიერთობანი გაშვილებულსა და ბიოლოგიურ მშობლებს შორის.

იურიდიული ფაქტების მსგავსად, ცალკეულ საოჯახო სამართლებრივ შედეგებთან შეიძლება დაკავშირებული იყოს ამა თუ იმ **სუბიექტის კონკრეტული მდგომარეობა**, რომელიც პერიოდულად ან მუდმივად განსაზღვრავს მის ცხოვრებისეულ გარემოებებს. მათი არსებობა ზოგჯერ უშუალოდ არის დაკავშირებული საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობების წარმოშობასთან, შეცვლასა და შეწყვეტასთან. ამიტომ მათ ხდომილებათა ნაირსახეობადაც მიიჩნევენ. მაგალითად, თუ ბავშვის დაბადება მოკლევადიანი ხდომილებაა, **გრძელვადიან ხდომილებებს სუბიექტის თვისებრივი მდგომარეობა ეწოდება**. ასეთია, მაგალითად, ორსულობა, შრომისუუნარობა, არასრულწლოვნება, ნათესაობა და სხვ. ერთმანეთთან ახლო მყოფი ასეთი ფაქტების ერთობლიობა ხშირად კრებსითი სახელითაც აღინიშნება. მაგალითად, „ოჯახური მდგომარეობა“ ან „მატერიალური მდგომარეობა“ ასახავს იმ კონკრეტულ ფაქტებს, რომლებიც პირის ოჯახურ ან მატერიალურ პირობებს განსაზღვრავს. აქედან გამომდინარე, სასამართლო, ალიმენტის ოდენობის დადგენისას ან საერთოდ საალიმენტო ვალდებულების დაკისრებისას, ამ გარემოებებზე დაყრდნობით იღებს გადაწყვეტილებებს. ოჯახური ან მატერიალური მდგომარეობის შეცვლა (ოჯახის წევრის გარდაცვალება, მატერიალური მდგომარეობის გაუარესება) შეიძლება საფუძვლად დაედოს საალიმენტო ვალდებულებების შეცვლას ან მოსპობას.

სუბიექტის თვისებრივი მდგომარეობის ამსახველი

ცალკეული ფაქტი კონკრეტული უფლების წარმოშობაზე წინააღმდეგობრივ ზემოქმედებას ახდენს. მაგალითად, დაქორწინება პირისთვის ადრინდელთან შედარებით განსხვავებულ საოჯახო მდგომარეობას გულისხმობს და იგი სხვასთან ქორწინებისათვის დამაბრკოლებელ გარემოებად ითვლება. არ შეიძლება არასრულწლოვანი პირი იყოს მშვილბეელი, ქმარს არ შეუძლია განქორწინება მოითხოვოს ცოლის ორსულობის პერიოდში მისი თანხმობის გარეშე, ქმედუუნარო პირს არ შეუძლია დაქორწინება და სხვ. თვისებრივი მდგომარეობის უმეტესობა სხვა გარემოებებთან ერთობლიობაში ავლენს თავის სამართლებრივ შესაძლებლობებს და ამით ხელს უწყობენ ამა თუ იმ სამართლებრივი შედეგის დადგომას. ისინი დამოუკიდებლად არ წარმოშობენ სამართლებრივ შედეგებს, არამედ გამოხატავენ ოჯახის წევრთა შორის არსებულ საზოგადოებრივ კავშირებს.

თვისებრივი მდგომარეობის მკაფიო გამოხატულებას წარმოადგენს **ნათესაობა და მოყვრობა**. ნათესაობა არის სისხლით კავშირი იმ პირებს შორის, რომლებიც ერთმანეთისაგან ან ერთი წინაპრისაგან არიან წარმოშობილი. განასხვავებენ ნათესაობის ხაზსა და ნათესაობის ხარისხს. ნათესაობა პირდაპირი ხაზისაა, როცა პირები ერთმანეთისაგან არიან წარმოშობილი. პირდაპირი ნათესაობა აღმავალია, როცა იგი შთამომავლობიდან წინაპრისაკენ მიიმართება. მაგალითად, შვილიშვილი, შვილი, მამა, პაპა და ა.შ. დაღმავალია ნათესაობა, თუ იგი წინაპრიდან შთამომავლობისაკენ მიიმართება. მაგალითად, პაპა, მამა, შვილი, შვილიშვილი და ა.შ. ნათესაობა გვერდითი შტოსია, ანუ ხაზისაა, როცა საერთო წინაპრისაგან მომდინარეობს. მაგალითად, ძმები და დები, ბიძაშვილები, დეიდაშვილები, მამიდაშვილები და ა.შ. ამასთან, არა აქვს მნიშვნელობა დებსა და ძმებს ორივე მშობელი ჰყავთ საერთო თუ – ერთი. მათი სამართლებრივი

მდგომარეობა ერთნაირია. ნათესაობის სიახლოვე იზომება ნათესაობის ხარისხით, რაც თავის მხრივ დაბადებათა იმ რაოდენობით განისაზღვრება, რომლებიც ამ პირებს ერთმანეთთან აკავშირებთ. ნათესაობის ხარისხის გამოთვლის ეს რომაული სისტემა თავის დროზე გენიალურ აღმოჩენად იქნა მიჩნეული.

ნათესაობის ხარისხის განსაზღვრის დროს წინაპრის დაბადება მხედველობაში არ მიიღება. მაგალითად, მამა და შვილი პირველი ხარისხის ნათესავეები არიან. ასეთი ნათესაობის წარმოსაშობად საკმარისია ერთი (შვილის) დაბადება. პაპა და შვილიშვილი მეორე ხარისხის ნათესავეები არიან, რადგან მათ აკავშირებთ ორი დაბადება – ჯერ შვილისა, შემდეგ კი – შვილიშვილისა. ბიოლოგიური და-ძმა მეორე ხარისხის გვერდითი ნათესავეები არიან – მათი ნათესაობისათვის აუცილებელია ორი დაბადება – დისა და ძმისა. ამ შემთხვევაში მშობელთა დაბადება არ ითვლება. ბიძა და ძმისშვილი მესამე ხარისხის ნათესავეები არიან, ბიძაშვილები, დეიდაშვილები და მამიდაშვილები – მეოთხე ხარისხისა და ა.შ.

ნათესაობა ბიოლოგიური ცნებაა და მასში გამოხატულებას პოულობს ადამიანის ბუნებრივი წარმოშობა. იგი სისხლითი კავშირის დადასტურებაა. ნათესაობას, როგორც ბიოლოგიურ მოვლენას, სახელმწიფო სამართლებრივ ხასიათს აძლევს. **საოჯახო სამართალში იურიდიული ფაქტის მნიშვნელობა გააჩნია ახლო ნათესაობას.** ახლო ნათესავეებად ითვლებიან პირდაპირი ხაზის პირველი და მეორე ხარისხის ნათესავეები – მშობლები და შვილები, პაპა-ბებია და შვილიშვილები. ნათესაობის სიახლოვის მიხედვით განისაზღვრება ბავშვის რჩენის ვალდებულების შესრულების რიგითობა. მაგალითად, ეს ვალდებულება პირველ რიგში მშობლებს ეკისრებათ, ხოლო მეორე რიგში – პაპა-ბებიასა და და-ძმას თუ მშობლებისაგან სარჩოს მიღების შესაძლებლობა არ არსე-

ბობს. ახლო ნათესავები არიან აგრეთვე ბიოლოგიური დები და ძმები. აღნიშნულ პირთა ახლო ნათესავებად მიჩნევის სისწორე იმითაც დასტურდება, რომ მათ შორის დაქორწინება აკრძალულია. საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სტაბილურ სუბიექტებს არ წარმოადგენენ სხვა ხარისხის ნათესავები. მაგალითად, საოჯახო სამართლის ნორმებით არ რეგულირდება ბიძაშვილებს ან დეიდაშვილებს შორის წარმოშობილი ურთიერთობები, აგრეთვე წინაპარსა და მესამე ხარისხის შთამომავალს შორის წარმოშობილი ქონებრივი ან პირადი ურთიერთობები. გამონაკლისის სახით შესაძლებელია საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობა მიიღოს შორეულმა ნათესავმა, როცა იგი ობიექტური მიზეზების საფუძველზე დაინიშნება მშობლის უფლებაჩამორთმეული პირის შვილის მეურვედ ან მზრუნველად. ასეთ შემთხვევებს ეპიზოდური ხასიათი გააჩნია და ისინი განმსაზღვრელი არ არის საოჯახო ურთიერთობებისათვის. ნათესაობა ერთნაირად განისაზღვრება როგორც მამის, ისე დედის ხაზით. შვილისათვის ერთნაირი სამართლებრივი მნიშვნელობისაა მამის ხაზით ნათესავები და დედის ხაზით ნათესავები. მას ერთნაირი უფლება-მოვალეობები გააჩნია როგორც ერთი, ისე მეორე ხაზის ნათესავებთან ურთიერთობაში. მათ შორის ფორმალური სხვაობა ყოფაში დამკვიდრებული კრიტერიუმებით განისაზღვრება. **მამის ხაზით ნათესაობას ჯიში ეწოდება, დედის ხაზით ნათესაობას კი – ჯილაგი.** შვილად აყვანისას, მართალია, მშვილებელსა და ნაშვილებს ერთმანეთთან არ აკავშირებთ სისხლით ნათესაობა, მაგრამ მათი ურთიერთობა კანონით გათანაბრებულია პირველი ხარისხის სისხლით ნათესაობასთან. ეს იმითაც დასტურდება, რომ ნაშვილებსა და მშვილებლის ნათესავებს შორის მყარდება სამართლებრივი ურთიერთობა.

ნათესაობის დამადასტურებელი დოკუმენტების არარსებობის შემთხვევაში, შესაძლებელია მისი დადგენა სასამართ-

ლო წესით. ნათესაობასა და მისი ხარისხის განსაზღვრას დიდი მნიშვნელობა აქვს კერძო-სამართლებრივი ხასიათის სხვა ინსტიტუტებისთვისაც (დაზღვევა, სოცუზრუნველყოფა და სხვ.).

ნათესაობისაგან არსებითად განსხვავდება მოყვრობის ინსტიტუტი. მოყვრობა არის ერთ-ერთი მეუღლის ურთიერთობა მეორე მეუღლის ნათესავებთან ან ურთიერთობა მეუღლეთა ნათესავებს შორის. მოყვრობა არ ნიშნავს სისხლით კავშირს ურთიერთობის მონაწილეთა შორის, მათ სისხლით ნათესაობა აკავშირებთ მხოლოდ ერთ-ერთ მეუღლესთან. მოყვრობის საფუძველს წარმოადგენს ქორწინება, რომელიც ერთმანეთთან აკავშირებს არა მარტო მეუღლეებს, არამედ მათ ნათესავებსაც. მოყვრობა ქორწინების გვერდითი ეფექტია. მოყვრებს შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია: სიდედრი, სიმამრი, დედამთილ-მამამთილი, სიძე, რძალი, მაზლი, მული, ცოლისძმა, ცოლისდა და ა.შ. მოყვრობა არ წარმოიშობა მაშინ, როცა არც ერთ მეუღლეს არ ჰყავს ნათესავები. მოყვრობის ზრდის ან შემცირების საფუძველია მეუღლის ნათესავის დაბადება ან გარდაცვალება. მოყვრობა არ წარმოადგენს საოჯახო სამართლის რეგულირების სფეროს. იშვიათ გამონაკლისს წარმოადგენს დედინაცვალ-მამინაცვალსა და გერებს შორის წარმოშობილი ურთიერთობა. მათ შორის არსებული მოყვრობა კანონით გათვალისწინებული პირობების არსებობის შემთხვევაში საფუძველად ედება საალიმენტო ურთიერთვალდებულებებს.

ქმარი და ცოლი ერთმანეთის არც ნათესავები არიან და არც მოყვრები. ისინი ერთმანეთთან იმყოფებიან ქორწინებაში, რომლის საფუძველზეც წარმოიშობა განსაკუთრებული და უნიკალური ურთიერთობა – მეუღლეობრივი სამართლებრივი ურთიერთობა.

2.3. საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტები და მათი ინტერესების დაცვა

სამართლებრივი ურთიერთობანი ოჯახის წევრებს შორის წარმოიშობა პირადი ან ქონებრივი სიკეთეების თაობაზე და კონკრეტული უფლებებისა და მოვალეობების განაწილებას გულისხმობს. სხვაგვარად სამართლებრივ ურთიერთობათა ტრადიციული ელემენტები სრულყოფილად არ იქნება წარმოდგენილი და თვით სამართლებრივ ურთიერთობათა არსებობის საკითხი ეჭვქვეშ დადგება.

საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა უშუალო სუბიექტებად მხოლოდ ფიზიკური პირები გამოდიან. იურიდიული პირები, სახელმწიფო ფედერალური (ცენტრალური) ან მუნიციპალური ორგანოები და სხვა საზოგადოებრივი წარმონაქმნები ასეთი ურთიერთობების სუბიექტებად არ ითვლებიან. მართალია, მათი მონაწილეობით ხდება ზოგიერთი საოჯახო სამართლებრივი უფლებებისა და მოვალეობების განხორციელება, მაგალითად, საალიმენტო თანხის დაკავება სამუშაო ადგილის მიხედვით, ქორწინების რეგისტრაცია, შვილად აყვანის გაფორმება და სხვ., მაგრამ მსგავს შემთხვევებში წარმოიშობა არა საოჯახო სამართლებრივი, არამედ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი ან სამოქალაქო პროცესუალურ-სამართლებრივი ურთიერთობანი. საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის სპეციფიკურ სუბიექტებს წარმოადგენენ: მეუღლეები, მშობლები, შვილები, მეურვეები, მზრუნველები, მშვილებლები, და-ძმები და სხვ.

ზოგიერთი მათგანი შეიძლება რამდენიმე სახის საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე იყოს. ამ გაგებით საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები უნიკალურ ხასიათს ატარებენ. საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტებს სპეციფიკური უფლებაუნარიანობა და ქმედუ-

ნარიანობა გააჩნიათ. მათი შინაარსი საოჯახო უფლება-მოვალეობებითაა განპირობებული. საოჯახო უფლებაუნარიანობა დაბადებიდანვე წარმოეშობა ფიზიკურ პირს, შემდეგ კი, ასაკისა და ფსიქოფიზიკური პირობების გათვალისწინებით უფართოვდება სამართლებრივ შესაძლებლობათა სფერო და გარდაცვალებით წყდება. განსაზღვრული ასაკის მიღწევის შემდეგ იძენს პირი დაქორწინების უფლებას. იგი უნდა იყოს სრული ქმედუნარიანი, რომ შეძლოს შვილად აყვანა და სხვ. საოჯახო უფლებაუნარიანობა შეიძლება შეიზღუდოს მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. მაგალითად, კანონით არ შეიძლება ერთი სქესის პირების მიერ ბავშვის შვილება, არ შეიძლება მშობლის უფლებაჩამორთმეული პირი შვილის მემკვიდრე იყოს და სხვ.

საოჯახო ქმედუნარიანობა სრული მოცულობით 18 წლის ასაკიდან წარმოიშობა. ამასთან, საოჯახო უფლება-მოვალეობის განხორციელების შესაძლებლობა ამ ასაკის მიღწევამდეც სრულად ექმნება საოჯახო კანონმდებლობის შესაბამისად დაქორწინებულ არასრულწლოვანებს. ასევე, 10 წლიდან აუცილებელია გასაშვილებელი პირის თანხმობა, 14 წლიდან არასრულწლოვანს უფლება აქვს დამოუკიდებლად მიმართოს სასამართლოს მშობლების მხრივ თავიანთ მოვალეობათა შეუსრულებლობის შემთხვევაში და სხვ.

პირის ქმედუნაროდ გამოცხადებისას, საერთო წესის მიხედვით, თუ მას ენიშნება მეურვე, რომელიც მისი სახელით და მისთვის განახორციელებს კონკრეტულ სამოქალაქო უფლება-მოვალეობებს, იგივე შეიძლება ითქვას საოჯახო სამართლებრივ შესაძლებლობათა შესახებაც. მათ უმრავლესობას (მატერიალური უზრუნველყოფა, მკურნალობა, მოვლა და სხვ) მეურვე ახორციელებს. ამასთან ერთად, არსებობს ისეთი სფეროები, რომლებშიც მეურვესაც კი არ შეუძლია მონაწილეობის მიღება და მეურვეობაში მყოფი პირისათვის

საოჯახო უფლება-მოვალეობის მოპოვება. არ შეიძლება, მაგალითად, მეურვე ჩაენაცვლოს ქმედუნარო პირს ქორწინების პროცესში, შვილად აყვანისას და სხვ. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მსგავს შემთხვევებში პირს საოჯახო ქმედუნარიანობა საერთოდ უწყდება და მისი რეალიზება წარმომადგენლის მეშვეობითაც შეუძლებელია. იგივე მდგომარეობაა მაშინაც, როცა პირს ეზღუდება სამოქალაქო ქმედუნარიანობა. იგულისხმება, რომ ასეთ შემთხვევებში პირს ენიშნება მზრუნველი და მისი მეშვეობით იგი სრულად ახორციელებს თავის სამართლებრივ შესაძლებლობებს. მაგრამ საოჯახო სამართალში ასეთ პირს საერთოდ არა აქვს უფლებამოსილება თუნდაც მზრუნველის დახმარებით მოიპოვოს, მაგალითად, შვილად აყვანასთან დაკავშირებული სამართლებრივი შესაძლებლობა. სხვა შემთხვევებში ასეთ პირს მზრუნველის თანხმობით შეუძლია საქორწინო ხელშეკრულების დადება, აღიშენების გადახდისა და ან მისი ოდენობის განსაზღვრის თაობაზე შეთანხმებაში მონაწილეობა და სხვ. ასეთ დროს სახეზეა საოჯახო ქმედუნარიანობის არა შეწყვეტა, არამედ შეზღუდვა. საოჯახო სამართალში გათვალისწინებულია მშობლის უფლების შეზღუდვის სპეციფიკური საფუძველი. შესაძლებელია მშობლის უფლების შეზღუდვა, თუ პირის ფსიქოფიზიკური მდგომარეობა ცუდ ზეგავლენას ახდენს ბავშვის აღზრდაზე. ასეთ შემთხვევაში მშობელი ჩამოსცილდება ბავშვის აღზრდის პროცესს მშობლის უფლების ჩამორთმევის გარეშე. ასეთი მდგომარეობა შეიძლება საოჯახო უფლებაუნარიანობისა და ქმედუნარიანობის ერთდროულ შეზღუდვად ჩაითვალოს.

საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის შინაარსს წარმოადგენს ის კონკრეტული უფლება-მოვალეობები, რომლებიც გააჩნიათ მათ სუბიექტებს. უფლება არის საოჯახო სამართლის სუბიექტის შესაძლებელი ქცევის ზომა. ამ შემთხვევაში

იგულისხმება აქტიური მოქმედებანი, რომელთა მეშვეობითაც ხდება სუბიექტის პირადი და ქონებრივი ინტერესების დაკმაყოფილება. დაქორწინება ან ბავშვის შვილად აყვანა წარმოადგენს მოქალაქეთა მიერ თავიანთი მოქმედებით იმ შესაძლებლობათა რეალიზების საშუალებას, რომელიც მათ კანონის მიერ აქვთ მინიჭებული. სხვა სახის უფლებებში ყურადღება მახვილდება ვალდებული პირისაგან განსაზღვრულ მოქმედებათა შესრულების მოთხოვნის შესაძლებლობაზე. ასეთია, მაგალითად, ალიმენტის მოთხოვნის უფლება, შვილის პირადად აღზრდის მიზნით ნებისმიერი პირისაგან მისი მოთხოვნის უფლება და სხვ. უმეტეს საოჯახო უფლებებში სუბიექტის აქტიური მოქმედება შერწყმულია განსაზღვრულ მოქმედებათა მოთხოვნის შესაძლებლობასთან. ასეთია, მაგალითად, შვილის აღზრდის პროცესში რეალიზებადი უფლებები და სხვ.

საოჯახო სამართლებრივი ვალდებულება ნიშნავს უფლებამოსილი პირის მოთხოვნის ან კანონის საფუძველზე მოქმედების შესრულების აუცილებლობას ვალდებული პირის მიერ. ასეთი ვალდებულებები უმრავლეს შემთხვევებში კანონითაა განსაზღვრული და მაშინვე წარმოიშობა, როგორც კი შესაბამისი იურიდიული ფაქტის არსებობა რეალობა გახდება (ქორწინება, ბავშვის დაბადება, შვილად აყვანა და სხვ.). ამასთან, შესაძლებელია ნებაყოფლობით დამატებითი საოჯახო სამართლებრივი ვალდებულებების აღებაც (საქორწინო ხელშეკრულების დადება, ალიმენტის გადახდის თაობაზე შეთანხმება და სხვ.).

საოჯახო სამართლებრივი უფლებები და მოვალეობები უმეტესად ერთდროულად წარმოიშობა და ერთი სახის სამართლებრივ ურთიერთობაში წარმოშობილი უფლება მეორე სახის სამართლებრივ ურთიერთობაში შეიძლება ვალდებულების სახით არსებობდეს. მაგალითად, მშობლები არა

მარტო უფლებამოსილი არიან იზრუნონ შვილების სულიერ, გონებრივ და ფიზიკურ აღზრდაზე, არამედ ვალდებულიც არიან გააკეთონ ეს შვილების ინტერესებიდან გამომდინარე. ამასთან, მიუხედავად იმისა, რომ უფლება-მოვალეობათა მნიშვნელოვანი ნაწილი უშუალოდ არის დაკავშირებული კონკრეტულ სუბიექტებთან, გამონაკლის შემთხვევებში შესაძლებელია მათი სხვა პირებისათვის გადაცემა (შვილების აღზრდაში ნათესავების, ძიძების, შინამოსამსახურეების ჩაბმა და სხვ.). საოჯახო უფლება-მოვალეობათა მნიშვნელოვანი ნაწილი, მათი ხანგრძლივი ხასიათიდან გამომდინარე, სახეცვლილებას განიცდის.

საოჯახო უფლებათა განხორციელება ნიშნავს მათ რეალიზაციას კანონისა და ზნეობრივი ნორმების მოთხოვნათა შესაბამისად. არ შეიძლება უფლებათა გამოყენება მათი დანიშნულების საწინააღმდეგოდ. საოჯახო უფლებათა ერთი ნაწილის განხორციელება შესაძლებელია ცალკეულ სუბიექტთა შესაბამისი ნების გამოვლენის საფუძველზე და იგი სავალდებულო ხასიათს არ ატარებს. მაგალითად, შვილისაგან აღიმენჯის მიღების შესაძლებლობა მშობელმა შეიძლება არ გამოიყენოს და გააგრძელოს მომჭირნედ ცხოვრება. მეორე ნაწილის რეალიზაციას კანონი სავალდებულო ხასიათს უკავშირებს. ისინი ისეთი უფლებებია, რომლებიც იმავდროულად ვალდებულებებსაც წარმოადგენენ. მაგალითად, მეურვის მიერ მცირეწლოვანი ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული უფლება-მოვალეობების განხორციელებლობა საოჯახო კანონმდებლობის დარღვევას წარმოადგენს და ამისათვის შესაბამისი სანქციებიცაა გათვალისწინებული. საოჯახო უფლებათა მესამე ნაწილის განხორციელება დაკავშირებულია მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების საკონტროლო ფუნქციებთან და მათი რეალიზაცია ხდება ამ ორგანოების ნებართვით. არ შეიძლება, მაგალითად, მეურვეობაში მყოფი

პირის სახელით ისეთ გარიგებებში მონაწილეობა, რომლებშიც მისი ინტერესების დარღვევის რისკი არსებობს, თუ არ იქნა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წინასწარი თანხმობა (ქონების გასხვისება, სესხის აღება, ბინის გაცვლა და სხვ.). ასევე არ შეიძლება მზრუნველმა თანხმობა მისცეს არასრულწლოვანს მსგავსი გარიგებების დადებაზე, თუ ამის წინააღმდეგია მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

საოჯახო უფლებათა განხორციელების პროცესში ერთი სუბიექტის უფლების რეალიზაცია არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს მეორის ინტერესებს. თუ განქორწინების შემდეგ ბავშვი ერთ მშობელთან ცხოვრობს, მეორესაც უნდა ჰქონდეს მასთან ურთიერთობის თანაბარი შესაძლებლობა. ზნეობრივი ნორმების მოთხოვნათა დაცვის აუცილებლობა არ გულისხმობს ამ ნორმებით სამართლებრივი ნორმების შეცვლას. მთავარია, ისინი კონფლიქტში არ მოდიოდნენ ერთმანეთთან და მაქსიმალურად იქნეს გათვალისწინებული კონკრეტული უფლების დანიშნულება. მაგალითად, ზნეობრივად გაუმართლებელია ცოლმა ალიმენტი მოსთხოვოს ქმარს, რომელთან ერთადაც ზრდის ბავშვს ამ უკანასკნელის მატერიალური უზრუნველყოფისათვის მხოლოდ ერთადერთი მიზნით – შემცირდეს ალიმენტის ოდენობა იმ ბავშვისათვის, რომელიც მის ქმარს ჰყავს ყოფილ მეუღლესთან. ასევე მიუღებელია ალიმენტვალდებული პირის სპეციალურად გადასვლა ნაკლებანაზღაურებად სამუშაოზე მხოლოდ იმ მიზნით, რომ შემცირდეს გადასახდელი ალიმენტის ოდენობა. მსგავს შემთხვევებში სასამართლომ სარჩელი არ უნდა დააკმაყოფილოს.

საოჯახო უფლებების არადანიშნულებისამებრ რეალიზება, მათი გამოყენება სხვისი ინტერესების საწინააღმდეგოდ, ითვლება ამ უფლებათა ბოროტად გამოყენებად და აქედან გამომდინარე – სერიოზულ სამართალდარღვევად, რასაც

მოწყვება შესაბამისი პასუხისმგებლობა.

საოჯახო უფლებათა დარღვევის შემთხვევაში წარმოიშობა მათი დაცვის უფლება. ამ უფლების სუბიექტებს წარმოადგენენ საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა მონაწილენი. საოჯახო უფლებათა დაცვის შესაძლებლობა მათი უფლებაუნარიანობის განუყოფელი ელემენტია. ამ აბსტრაქტული შესაძლებლობის კონკრეტული დაცვის უფლებად გარდაქმნა მაშინ ხდება, როცა სახეზეა საოჯახო უფლებათა დარღვევის შემთხვევები. მისი გამოყენება, ძირითადად, საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების ნება-სურვილით ხდება. ამასთან, რადგან ასეთ ურთიერთობებში ქმედუწუნარო პირებიც მონაწილეობენ, მათი საოჯახო უფლებების დაცვა ხდება სხვა პირების მიერ. მაგალითად, მშობლები თავიანთი შვილების კანონიერი წარმომადგენლები არიან სპეციალური დანიშვნის გარეშე. მათ ვალდებულებას წარმოადგენს ბავშვების საოჯახო უფლებების სრულად დაცვა, ხოლო 10 წლის ასაკიდან კი – მათი სურვილების გათვალისწინებითაც. 14 წლიდან არასრულწლოვან პირს დამოუკიდებლად შეუძლია მიმართოს სასამართლოს მისი კანონიერი წარმომადგენლების მხრივ ჩადენილი სამართალდარღვევის აღმოსაფხვრელად. მცირეწლოვანი და არასრულწლოვანი შვილების, აგრეთვე სრულწლოვანი ქმედუწუნარო ან შეზღუდულქმედუწუნარიანი პირების საოჯახო უფლებების დაცვა კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებსაც ევალებათ.

დაცვის ობიექტია საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტის კონკრეტული საოჯახო უფლება, რომლის აღიარებაც არ მოხდა ან სადავო გახდა. გარდა ამისა, განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა კანონიერი ინტერესების დაცვას. მაგალითად, სასამართლო ვალდებულია მშობლის უფლებებში პირის აღდგენის საკითხის გადაწყვეტისას გაით-

ვალისწინოს შეესაბამება ეს შვილის აღზრდის ინტერესებს თუ არა ან საქორწინო ასაკამდე პირის დაქორწინებისას მისი გაბათილება არ შეიძლება, თუ ეს ეწინააღმდეგება არასრულწლოვანი მეუღლის ინტერესებს.

საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების **უფლებების დაცვა ძირითადად ხორციელდება იურისდიქციული ფორმით**. ერთმანეთისაგან განსხვავდება დაცვის სასამართლო და ადმინისტრაციული წესი.

უფლებათა დაცვის **სასამართლო წესი** ძირითადია და იგი გამოიყენება ყოველთვის, როცა კანონში სპეციალურად არ არის მითითებული უფლებათა დაცვის ადმინისტრაციულ წესზე. უფლებათა დაცვა ხდება საერთო იურისდიქციის სასამართლოების მიერ. დაცვის საშუალებაა სასამართლოსადმი სარჩელით მიმართვა. ამ დროს ხდება სასამართლოსადმი მიმართვა მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესუალური მოთხოვნით და მოპასუხისათვის მატერიალურ-სამართლებრივი მოთხოვნის წაყენება ამა თუ იმ ვალდებულების შესრულების ან განსაზღვრულ მოქმედებათა შესრულებისაგან თავის შეკავების შესახებ. გარდა ამისა, სასამართლოში საოჯახო უფლებების დაცვა ხდება უდავო წესით საქმეთა განხილვის დროსაც. ასეთ შემთხვევებში უფლების დაცვის საშუალებას წარმოადგენს სასამართლოსადმი განცხადებით მიმართვა (საქორწინო ასაკის დანევა, შვილად აყვანა და სხვ.). საოჯახო უფლებათა დაცვის სასამართლო წესისათვის დამახასიათებელ თავისებურებას წარმოადგენს ის, რომ საოჯახო სამართლებრივ დავათა მნიშვნელოვანი ნაწილი სასამართლოში განიხილება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების მონაწილეობით (შვილების აღზრდასთან დაკავშირებული დავები, შვილად აყვანისა და მისი გაუქმების, მშობლის უფლების ჩამორთმევისა ან აღდგენის საკითხები და სხვ.).

საოჯახო უფლებათა დაცვის ადმინისტრაციული წესი ძირითადად გამოიყენება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების მიერ საოჯახო დავების გადაწყვეტის დროს. მაგალითად, ცალკე მცხოვრებ მშობელს შეუძლია განცხადებით მიმართოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს და მოითხოვოს ბავშვთან მცხოვრები მშობლისაგან იმ წინააღმდეგობათა აღმოფხვრა, რაც მას ხელს უშლის ბავშვთან ურთიერთობაში. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება შეიძლება სასამართლოში გასაჩივრდეს. ზოგიერთი ორგანოს მოქმედება, რომელიც დაკავშირებულია საოჯახო უფლებათა დარღვევასთან, პირადი ან ქონებრივი ინტერესების შელახვასთან (სარეგისტრაციო ორგანოების მიერ უსაფუძვლო უარი ქორწინების რეგისტრაციაზე, განქორწინების რეგისტრაციის ვადების დარღვევა და სხვ.), შეიძლება უშუალოდ სასამართლოში გასაჩივრდეს.

საოჯახო უფლებათა დაცვის არაიურისდიქციულ ფორმაში იგულისხმება სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტის მიერ დამოუკიდებლად, ოფიციალური ორგანოებისადმი მიმართვის გარეშე, თვითდაცვის ღონისძიებათა განხორციელება. ამ ღონისძიებებს ზოგჯერ უფრო ეფექტური შედეგები მოაქვს, ვიდრე სასამართლოს ან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს. მაგალითად, მეუღლეთა თანასწორუფლებიანობა ოჯახში და შვილების აღზრდის საქმეში შეიძლება რეალურად იქნეს განხორციელებული, თუ მეუღლეები თავიანთი საოჯახო უფლებების დასაცავად მიმართავენ ფაქტობრივ მოქმედებებს. იგულისხმება, რომ ასეთი მოქმედებები მართლზომიერების ფარგლებში ხორციელდება და გამორიცხულია ურთიერთშეურაცხყოფა, პირადი ხელშეუხებლობის დარღვევა და თვითნებობა.

საოჯახო უფლებათა დაცვის თავისებურება იმაშიც გამოიხატება, რომ მოთხოვნათა მნიშვნელოვან ნაწილზე, რომელთაც პირადი არაქონებრივი ხასიათი გააჩნიათ, ხანდაზმულობის ვადების მოქმედება არ ვრცელდება.

საოჯახო უფლებათა დაცვის საშუალებებს წარმოადგენს ის იძულებითი ხასიათის მატერიალურ-სამართლებრივი ზემოქმედების ზომები, რომელთა მეშვეობითაც ხდება დარღვეული უფლებების აღდგენა და სამართალდამრღვევების მიმართ კანონით განსაზღვრული სანქციის გამოყენება. ზოგადად ისინი ემთხვევა სხვა სახის დარღვეული სამოქალაქო უფლებების დაცვისას გამოყენებულ საშუალებებს. ამასთან, საოჯახო სამართალში მათ განსაზღვრული სპეციფიკა ახასიათებთ. დარღვეული საოჯახო უფლების დაცვის საშუალებებიდან რომელიმეს არჩევა დამოკიდებული არ არის დაზარალებული პირის ან სამართალდამრღვევის სურვილზე. გამოყენებულ უნდა იქნეს დაცვის მხოლოდ ის საშუალება, რომელიც საოჯახო კანონმდებლობით არის განაზღვრული. მაგალითად, პაპა-ბებიის შვილიშვილებთან ურთიერთობის უფლების მშობლების მიერ დარღვევისას, იგი დაცულ უნდა იქნეს უფლების დამრღვევი მოქმედების აღკვეთით. კანონის მიერ დაცვის რამდენიმე საშუალების გათვალისწინების შემთხვევაში, გამოიყენება დაზარალებულის მიერ მოთხოვნილი საშუალება. დაცვის საშუალებები თავისთავად შეიძლება სხვადასხვა იყოს, მათ შორის – დარღვეული უფლების აღიარება, უფლების დარღვევამდე არსებული მდგომარეობის აღდგენა, მზრუნველის ნებართვის გარეშე დადებული გარიგების გაბათილება და სხვ.

საოჯახო უფლებათა დაცვის კონკრეტული საშუალების გამოყენებასთან ერთად ზოგჯერ შესაძლებელია სამართალდამრღვევის მიმართ ამა თუ იმ სანქციის დანესებაც. უკანასკნელ შემთხვევაში საოჯახო სამართალდარღვევის

შემადგენლობაში აუცილებელ ელემენტს უნდა წარმოადგენდეს სამართალდამრღვევის ბრალეული ქმედება. პასუხისმგებლობის სახე და ზომა განისაზღვრება სამართალდარღვევის ხარისხის მიხედვით. მაგალითად, ქონებრივი უფლებების დარღვევისას შეიძლება გამოყენებულ იქნეს არამართლზომიერი მოქმედებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება (ალიმენტის დროულად გადაუხდებლობის შემთხვევაში). ამასთან, დასაშვებია ბრალეული პირისათვის მორალური ზიანის ანაზღაურებაც (კეთილსინდისიერი მეუღლის სარჩელით, როცა ქორწინების გაბათილება ხდება მეორე მეუღლის მიერ ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების შეგნებულად დამალვის გამო).

საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის შეწყვეტა ან შეცვლა, მიუხედავად მათი გამომწვევი საფუძვლებისა, შეიძლება მიჩნეულ იქნეს როგორც საოჯახო უფლებათა დაცვის საშუალებად, ისე სამართალდამრღვევის მიმართ პასუხისმგებლობის ზომადაც. მაგალითად, მშობლის უფლების ჩამორთმევა, ერთი მხრივ, წარმოადგენს მშობლიური უფლების ბოროტად გამოყენების აღკვეთის საშუალებას და მეორე მხრივ – პასუხისმგებლობის ზომას, რადგან მშობლის უფლებაჩამორთმეულ პირს შვილთან უწყდება ნათესაობაზე დამყარებული ყველა ურთიერთობა, გარდა შვილის მატერიალური უზრუნველყოფის ვალდებულებისა. მშობლის უფლების შეზღუდვისას (დროებითი ფსიქიკური მოშლილობისას) ბავშვის მშობელთან დატოვება საშიშია. მაგრამ, რადგან მშობელს ამაში ბრალი არ მიუძღვის, ბავშვის აღზრდისაგან მისი ჩამოცილება ითვლება ბავშვის უფლებებისა და ინტერესების დაცვის საშუალებად და არა პასუხისმგებლობის ზომად.

თავი 3

ქორწინების წესი და პირობები

3.1. ქორწინების ცნება და შინაარსი

ოჯახის შექმნის უძველეს და ყველაზე გავრცელებულ საფუძველს ქორწინება წარმოადგენს. მას შემდეგ, რაც საზოგადოების განვითარების შედეგებით მაღალ საფეხურზე ინდივიდუალური ოჯახების შექმნის მოთხოვნილება გაჩნდა, ქორწინება დღევანდლამდე ინარჩუნებს ადამიანური არსებობისა და ურთიერთობის საუკეთესო შესაძლებლობებს. ოჯახის შექმნა შესაძლებელია ქორწინების გარეშეც. ეს უმეტესად დაუქორწინებელი ქალის მიერ ბავშვის გაჩენის ან მარტოხელა პირის მიერ ბავშვის შვილად აყვანის შედეგად ხდება. შესაძლებელია ქალისა და კაცის არარეგისტრირებული კავშირი საოჯახო ურთიერთობის ელემენტებს შეიცავდეს. ასეთი ფაქტობრივი საქორწინო ურთიერთობა ზოგჯერ კანონიერ ქორწინებასთანაა გათანაბრებული. ყურადსაღებია ბავშვის მინდობით აღზრდის, მეურვეობისა და მზრუნველობის საფუძველზე წარმოშობილი საოჯახო ურთიერთობებიც. ოჯახის შექმნის არატრადიციული და ნაკლებად გავრცელებული საფუძვლები იურისპრუდენციაში საკმაოდ არის შესწავლილი, თუმცა ოჯახური ურთიერთობის ახალი ფორმების დამკვიდრება მეცნიერების სხვა დარგებსაც საკმაო საზრუნავს უმზადებს მომავალში.

ქორწინება, ოჯახის მსგავსად, რთული და მრავალმხრივი ფენომენია, რომელშიც მკვეთრად ჩანს არა მარტო სამართლებრივი, არამედ ზნეობრივი, სოციალური და ეკონომიკური ნახნაგები. მათი ერთიანობა ქმნის ქორწინების იდუმალებით მოცული შინაარსის გარკვევის სრულყოფილ შესაძლებლო-

ბას ქორწინება უმრავლეს შემთხვევაში არის ოჯახის შესაქმნელად მიმართული ქალისა და მამაკაცის ურთიერთპატივისცემასა და სიყვარულზე დამყარებული კავშირი. სიყვარული კი მათი ურთიერთობის უმაღლესი ფორმაა, რომლის გარეშეც წარმოუდგენელია მყარი და სრულყოფილი ოჯახის შექმნა. სიყვარულის აუცილებელი პირობაა ქალისა და მამაკაცის ესთეტიკური ურთიერთმონონება და ურთიერთლტოლვა, როგორც საპირისპირო სქესის წარმომადგენლებისა. მაგრამ სიყვარულის შინაარსი მარტო ამ ორი ფაქტორით არ განისაზღვრება, რადგან გემოვნება ხშირად იცვლება, ხოლო სქესობრივი ლტოლვა მობეზრების გამო სუსტდება. ამიტომ სრულყოფილი სიყვარულისათვის საჭიროა აგრეთვე ქალსა და მამაკაცს შორის არსებობდეს ურთიერთდაფასება, პატივისცემა და ერთგულება. ეს კი შესაძლებელია მაშინ, როცა არსებობს სულიერი ინტერესებისა და ზნეობრივი იდეალების, გემოვნებისა და მისწრაფებების ერთიანობა. ასეთი ერთიანობა ქმნის საფუძველს ხასიათთა მსგავსებისათვის, რაც ნამდვილი სიყვარულის აუცილებელი პირობაა. ამასთან დაკავშირებით შეიძლება დაისვას კითხვა – ქალსა და მამაკაცს შორის სიყვარული ყოველთვის უნდა იყოს თუ არა დაკავშირებული ქორწინებასა და ოჯახის შექმნასთან. უმრავლეს შემთხვევაში პასუხი დადებითია, თუმცა ისიც გასათვალისწინებელია, რომ სიყვარულს თავისი კანონები აქვს. ზოგჯერ იგი შეიძლება არც იყოს მიმართული საოჯახო ურთიერთობათა წარმოშობისაკენ. მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს მის სრულ თავისუფლებას. უახლოეს წარსულში, ახალი ტიპის ოჯახის ფორმირების პროცესში, ვრცელდებოდა თეორიები, რომელთა მიხედვითაც სიყვარულის არსებობის პირობებში შესაძლებელი უნდა ყოფილიყო პარტნიორთა ხშირი ცვლა და მონოგამიის პრინციპის დარღვევა. ამით ფაქტობრივად სქესობრივი თავაშეებულობის წახალისება ხდე-

ბოდა. გარდა ამისა, სიყვარული ყოველთვის არ მიიჩნეოდა აუცილებლად. ქორწინებისათვის საკმარისად ითვლებოდა მეუღლეთა ფიზიოლოგიური, რელიგიური და პოლიტიკური ერთიანობა. განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობდა ფროიდის თეორიაზე დამყარებული „ჭიქა წყლის“ თეორია. მის მომხრეებს სიყვარული დაჰყავთ ელემენტარულ მოთხოვნილებამდე, რომლის დაკმაყოფილებაც თითქოს ისევე შეიძლებოდა, როგორც წყურვილისა – ჭიქა წყლის დაღვევისას ყოველგვარი პირობის გარეშე. სიყვარულისადმი ინდიფერენტული დამოკიდებულება დღესაც ნათლად ჩანს უამრავ საქორწინო განცხადებაში, მომავალ პარტნიორთა შემრჩევ სხვადასხვა ტიპის ელექტრონული მანქანების მომსახურებაში და სხვ. სიყვარულის თავისუფლების ასეთი გაგება ეწინააღმდეგება საზოგადოების უმრავლესობის ზნეობრივ პრინციპებს. სიყვარული თავისუფალი უნდა იყოს მატერიალური, ეროვნული, რელიგიური, პოლიტიკური და სხვა ფაქტორებისაგან.

ქალისა და მამაკაცის სიყვარულის ლოგიკური შედეგი, როგორც წესი, ოჯახის შექმნაა. ქორწინება სიყვარულისა და ოჯახის შექმნის მიზნის გარეშე უზნეობაა, ადამიანური გრძნობებისა და ღირსების უარყოფაა. ანგარებასა და ქვენაგრძნობებზე დამყარებული ცოლქმრობა ოჯახური ცხოვრების ილუზიაა. ასეთ ურთიერთობას ზნეობრივ ღირებულებას ვერც ბავშვის შექმნის სურვილი მიანიჭებს და ვერც მეუღლის ინტერესებისათვის ანგარიშის განწევა. ასეთი ოჯახი უმეტესად დასანგრევეადაა განწირული და იგი არა მარტო ყოფილ ცოლ-ქმარს უმსხვრევს ადრინდელ ოცნებებს, არამედ ასეთ ქორწინებაში გაჩენილ ბავშვებსაც ცხოვრების სწორი გზიდან აცდენის დიდ საფრთხეს უქმნის. ნამდვილი ოჯახი მატერიალური ანგარიშიანობისა და რელიგიური ზეგავლენისაგან თავისუფალი ქალისა და მამაკაცის სამის-

დღემშიო კავშირია, რომელიც მათი სულიერი, ფიზიოლოგიური, მშობლიური, ყოფით-მეურნეობრივი და მატერიალური მოთხოვნილებების, შესაძლებლობებისა და მისწრაფებების მაქსიმალური რეალიზაციის საშუალებაა.

ზემოაღნიშნულ კატეგორიებზე მსჯელობა მხოლოდ ქორწინების ეთიკურ-ზნეობრივ წანამძღვრად შეიძლება ჩაითვალოს. სამართალი მსგავს ურთიერთობათა რეგულირებაში არ ერევა. ქორწინებასთან დაკავშირებით სამართალს თავისი სფერო გააჩნია. კანონმდებლობა და შესაბამისი დოქტრინა მაქსიმალურად ითვალისწინებენ მათ შინაარსს.

ქორწინება, უპირველეს ყოვლისა, ქალისა და მამაკაცის სამართლებრივი კავშირია. ქორწინებასთან დაკავშირებულ უმნიშვნელოვანეს ურთიერთობებს სამართლებრივი ნორმები არეგულირებენ. ისინი განსაზღვრავენ ქორწინების წესსა და პირობებს, ქორწინების შეწყვეტისა და გაბათილების საფუძვლებსა და სხვ. სამართლებრივ ნორმებში მოცემულია ქორწინების ცნების ძირითადი მახასიათებლებიც. მართალია, ქორწინების ცნების ერთიან და სრულყოფილ მოდელს ვერც ერთი საკანონმდებლო აქტი ვერ იძლევა, მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ გვერდს უვლიან მასთან დაკავშირებული სირთულეების გადაწყვეტას. ქორწინების შინაარსის განმსაზღვრელ ნორმებში ნათლად ჩანს კანონმდებლის პოზიცია ქორწინების ცნებასთან დაკავშირებით. ბევრი ქვეყნის კანონმდებლობით საერთოდ არ არის განსაზღვრული ქორწინება. ეს, ალბათ, ქორწინების ცნების ყოვლისმომცველობის შეუძლებლობით არის განპირობებული. ამიტომ კანონმდებელი უმეტესად სარგებლობს ქორწინების საყოველთაოდ მიღებული ზოგადი ცნებით და შემდეგ ცდილობს მისი ცალკეული ელემენტების დაკონკრეტებას.

ქორწინების ცნება ერთგვაროვნად არც იურიდიულ ლიტერატურაშია შემუშავებული, თუმცა აქ უფრო მეტი

შესაძლებლობა არსებობს მისი სრულყოფილად განმარტებისათვის¹.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, სამართლებრივი დონის მიხედვით დანინაურებული ბევრი ქვეყნის კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, იძლევა ქორწინების განსაზღვრებას. მისი 1106-ე მუხლის მიხედვით, ქორწინება ოჯახის შექმნის მიზნით ქალისა და მამაკაცის ნებაყოფლობითი კავშირია, რომელიც რეგისტრირებულია საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში (შემდგომში – სააგენტოს ტერიტორიული სამსახური ან სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანო). მართალია, ასეთი განმარტება სრულყოფილი არ არის, მაგრამ საკმაო საფუძველს წარმოადგენს ქორწინების დოქტრინალური განმარტებისათვის.

კოდექსის მიერ მოცემულ განმარტებაში ქორწინება მიჩნეულია ქალისა და მამაკაცის კავშირად. ამ შემთხვევაში სიტყვას „კავშირი“ განმსაზღვრელი მნიშვნელობა ენიჭება. იგი მიუთითებს იმაზე, რომ ქორწინება არ არის სამოქალაქო-სამართლებრივი გარიგების ადეკვატური ცნება, თუმცა არც იმის უარყოფა შეიძლება, რომ ქორწინებაში გარიგების ელემენტების არსებობა თვალნათლივია. გარდა ამისა, სიტყვა „კავშირი“ ქორწინების რელიგიურ იდუმალებასაც გულისხმობს, რაშიც სამართლებრივთან ერთად ზნეობრივ-ეთიკური, რელიგიური და სულიერი, მათ შორის ინტიმური ურთიერთობებიც მოიაზრება. აქედან გამომდინ-

¹ ს. ჯორბენაძე, საბჭოთა საოჯახო სამართალი, თბ., 1957. შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი, თბ., 2004; რ. შენგელია, საოჯახო სამართალი, თბ., 1999. **Г. Ф. Шершеневич**, Учебник русского гражданского права. М., 1907; **М. В. Антокольская**, семейное право. М., 1996; Гражданское право, Под редакцией **А. П. Сергеева** и **Ю. К. Толстого**. М. 2001. **Love N. douglas G.**, Family Law, London, 1998.

არე, როცა კანონმდებელი ქალისა და მამაკაცის კავშირზე ამახვილებს ყურადღებას, ქორწინების ცნებაში ორ მნიშვნელობას დებს: პირველი მნიშვნელობით ქორწინება იურიდიული ფაქტია, რასაც შედეგად მოჰყვება ქალსა და მამაკაცს შორის მეუღლეობრივი ურთიერთობის წარმოშობა. მეორე მნიშვნელობით ქორწინება განსაზღვრავს ცოლისა და ქმრის განსაკუთრებულ სამართლებრივ სტატუსს. ამ ორი მნიშვნელობის გაერთიანებით კანონმდებელმა შეძლო ქორწინების ერთიან ცნებაში მოექცია ქორწინების რეგისტრაცია და ქორწინებაში მყოფ პირთა სამართლებრივი მდგომარეობაც. **ქორწინების ცნების პირველი ნაწილი გარიგებაა ქორწინების შესახებ.** ამ შემთხვევაში სახეზეა ორივე მექორწინის ნება. ამიტომ შეთანხმება ქორწინების შესახებ სამოქალაქო-სამართლებრივი ხელშეკრულების ნაირსახეობაა. თუმცა ასეთ ხელშეკრულებაში საჯარო სამართლებრივი ელემენტებიც უხვადაა ჩართული. მიუხედავად ამისა, შეთანხმება ქორწინების შესახებ, შეიძლება განისაზღვროს როგორც ორმხრივი სამოქალაქო-სამართლებრივი გარიგება. **ქორწინების ცნების მეორე ნაწილი საქორწინო გარიგებისაგან განსხვავებულ სამართლებრივ საწყისებს ეფუძნება და ქორწინებაში მყოფ პირთა უფლებამოვალეობების განაწილებას გულისხმობს.** საქორწინო გარიგება საფუძვლად ედება ახალი სახის ინსტიტუტის – მეუღლეობრივი სამართლებრივი ურთიერთობების წარმოშობას. ასეთი ურთიერთობების სუბიექტები მხოლოდ კონკრეტულად განსაზღვრული პირები – მეუღლეები არიან. ამიტომ ისინი არა აბსოლუტური, არამედ ფარდობითი სამართლებრივი ურთიერთობებია. ქორწინებაში მყოფ პირებს ერთმანეთის მიმართ წარმოეშობათ არა ჩვეულებრივი, ტრადიციული, არამედ სპეციფიკური, მეუღლეობასთან დაკავშირებული უფლება-მოვალეობანი.

ისინი შეიძლება იყოს როგორც ქონებრივი (მაგალითად, მეუღლის ქონების მემკვიდრეობით მიღება მისი გარდაცვალების შემდეგ), ისე არაქონებრივი (მაგალითად, შვილის აღზრდაში მონაწილეობა) ხასიათისა. ამასთან, შესაძლებელია მეუღლეობრივ ურთიერთობაში ჩართული იყოს წმინდა სამოქალაქო-სამართლებრივი ელემენტებიც (მაგალითად, წარმომადგენლობითი, საკუთრებითი და სხვა ურთიერთობები). მიუხედავად ამისა, მეუღლეობრივი სამართლებრივი ურთიერთობები სამოქალაქო სამართლის არც ერთ სხვა ინსტიტუტს არ ემსგავსება. მას არავითარი კავშირი არა აქვს „საქორწინო ხელშეკრულების“ სახით ცნობილ ინსტიტუტთანაც, რომელიც მეუღლეებს შორის არსებული კანონისმიერი ქონებრივი ურთიერთობების ალტერნატიული რეგულირების შესაძლებლობას წარმოადგენს. ისინი განსაკუთრებული სახის ინსტიტუტს ქმნიან და მათ მონაწილეებს განსაკუთრებულ სტატუსს აკუთვნებენ. ესაა ქორწინებაში მყოფი პირის სტატუსი. ამგვარად, ქორწინება არის ისეთი სამოქალაქო-სამართლებრივი გარიგება, რომელიც მეუღლეებისათვის წარმოშობს პირადი და ქონებრივი ხასიათის უფლება-მოვალეობებს.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში მოცემული ქორწინების ცნება კიდევ რამდენიმე თავისებურების გამოყოფის საფუძველს იძლევა. უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია ის, რომ **ქორწინება ოჯახის შექმნის მიზნით მიღწეული შეთანხმებაა**. თუ ქორწინება ოჯახის შექმნას არ ისახავს მიზნად და ამის შესახებ წინასწარ არის ცნობილი, მაშინ არ უნდა მოხდეს მისი რეგისტრაცია. მაგრამ თუ რეგისტრაციის შემდეგ გამოვლინდა ეს, მაშინ დაინტერესებული მხარის ინიციატივით მოხდება ქორწინების გაბათილება. ოჯახის შექმნას შედეგად მოჰყვება ბავშვების გაჩენა და საზოგადოებრივი აღწარმოების პრობლემებზე ზრუნვა. ოჯახი მეუღლეთა

მატერიალური და სულიერი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების საშუალებაა, ამიტომ ოჯახის შექმნის მიზნით სახელმწიფოებრივი ინტერესების გათვალისწინებასაც გულისხმობს. მართალია, არსებობს უშვილო ოჯახებიც, მაგრამ მათი რიცხვი თანდათან მცირდება მედიცინის მიღწევათა პრაქტიკაში წარმატებულად დანერგვის კვალობაზე.

ქორწინება არის ქალისა და მამაკაცის შეთანხმება ოჯახის შექმნის თაობაზე. ამ დებულებაში რამდენიმე მომენტზეა ყურადღება გამახვილებული. ჯერ ერთი, კანონმდებელი აქ იცავს მონოგამიის პრინციპს. ლაპარაკია ერთი ქალისა და ერთი მამაკაცის შეთანხმებაზე. ამით უარყოფილია ყოველგვარი შეთანხმება პოლიგამიური კავშირების შესახებ. საქართველო, ისე როგორც კონტინენტური ევროპისა და ანგლოსაქსური სამართლის ქვეყნები, ქორწინების მონოგამიურ მოდელს ეყრდნობა მუსულმანური სამართლისა და აფრიკის იმ ქვეყნებისაგან განსხვავებით, სადაც პოლიგამია ჯერ კიდევ მისაღებადაა მიჩნეული¹. მეორეც, ქორწინება ქალისა და მამაკაცის კავშირია და არა ერთი სქესის მქონე პირებისა. უკანასკნელ პერიოდში საკმაოდ გაიზარდა იმ ქვეყნების რიცხვი, სადაც შესაძლებლადაა მიჩნეული ერთი სქესის ადამიანებს შორის დაქორწინება.² ძირითადად, სკანდინავიის ქვეყნებში აქცევენ მომეტებულ ყურადღებას სქესობრივ უმცირესობათა უფლებების დაცვას. შვედეთში მოქმედი კანონმდებლობით განსაზღვრულია ერთი სქესის მქონე პირთა შორის დაქორწინების წესი და მექორწინეთა უფლება-მოვალეობანი. მაგალითად, ერთსქესიანთა დაქორწინება შეიძლება, თუ ერთ-ერთი მათგანი

¹ რენე დავიდი, თანამედროვეობის ძირითადი და სამართლებრივი სისტემები. თარგმანი და წინასიტყვაობა თედო ნინიძისა. თბ., 1993. გვ. 350.

² Heun Stefanie, Gleichgeslechtliche Ehen in rechtsgleichender Sicht, Berlin, 1999.

მანც არის შვედეთის მოქალაქე და ცხოვრობს მის ტერიტორიაზე. უცხოელ ერთი სქესის მქონე პირთა დაქორწინება შვედეთში აკრძალულია, თუ მათი ქვეყანა არ უშვებს ასეთ ქორწინებას. გარდა ამისა, კანონმდებლობით დადგენილია სხვა შეზღუდვებიც. მაგალითად, არ შეიძლება ერთი სქესის მქონე პირთა ქორწინების საფუძველზე შექმნილი ოჯახის წევრებს აღსაზრდელად ჰყავდეთ ბავშვი როგორც ბიოლოგიური შვილი, ისე ნაშვილები, არ შეიძლება მათი დაშვება ხელოვნური განაყოფიერების სამედიცინო პროცედურებზე და სხვ. მიუხედავად მრავალმხრივი შეზღუდვებისა, ერთი სქესის მქონე პირთა ქორწინების საკანონმდებლო აღიარება სახელმწიფოს მხრივ სქესობრივ უმცირესობათა წარმომადგენლობის პრობლემების რეალური გადაწყვეტისაგან თავის არიდების მცდელობა უფროა, ვიდრე ოჯახურ გარემოში მათი მოქცევის შესაძლებლობა.

ქორწინება ქალისა და მამაკაცის ნებაყოფლობითი კავშირია. ეს ნიშანი ქორწინების თავისუფლების პრინციპს ემყარება, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქორწინების შესახებ შეთანხმება, აგრეთვე მისი შეწყვეტა მექორწინეთა ნება-სურვილზეა დამოკიდებული. ქორწინება, რომელიც ფიზიკური ან ფსიქიკური ზემოქმედების საფუძველზე ჩატარდა, შეიძლება ბათილად იქნეს ცნობილი. ქორწინების ნებაყოფლობა მექორწინეთა თანასწორუფლებიანობასაც გულისხმობს. ქალი და მამაკაცი თანაბარი უფლებებით სარგებლობენ არა მარტო ქორწინების დროს, არამედ მეუღლეობრივ უფლება-მოვალეობათა რეალიზაციის პროცესშიც.

ქორწინება ქალისა და მამაკაცის მუდმივი კავშირია. მუდმივ ხასიათს განაპირობებს ბავშვების ერთობლივად აღზრდისა და ერთმანეთზე ზრუნვის ვალდებულება, ჭირსა და ლხინში ერთმანეთის გვერდით დგომა. შეუძლებელია დაქორწინება განსაზღვრული ვადით ან რაიმე პირობით.

თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ თუ პირი დაქორწინდა, იგი სიცოცხლის ბოლომდე თავის მეუღლეზე უნდა იყოს მიჯაჭვული. როცა მეუღლეთა ერთად ცხოვრება, სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზების გამო, შეუძლებელია, შექმნილი ვითარებიდან გამოსავალს განქორწინება წარმოადგენს. ამიტომ ქორწინებისას სხვადასხვა ვადის წინასწარ განსაზღვრა (გამოსაცდელი, ერთმანეთზე შესაჩვევი და სხვ.) მიუღებელია. ქორწინება აპრიორულად სამისდღემშიო ხასიათს უნდა ატარებდეს. იგულისხმება, რომ იგი გრძელდება მეუღლეთა მთელი სიცოცხლის მანძილზე ან იმ მომენტამდე, როდესაც ისინი გადაწყვეტენ განქორწინებას. ქორწინების ასეთი ხასიათისადმი დამოკიდებულება უფრო მკვეთრად იყო გამოხატული ადრინდელ ქართულ და ბევრი სხვა ქვეყნის კანონმდებლობაში. უკანასკნელ პერიოდში, იმასთან დაკავშირებით, რომ მნიშვნელოვნად მატულობს განქორწინებათა რიცხვი და თანდათან იწერება ქორწინების ამხანაგურ-პარტნიორული ფორმები, რომლებიც დროებით საოჯახო ურთიერთობებს ეყრდნობა, კანონმდებლის პოზიცია ოჯახის მუდმივი ხასიათის უზრუნველყოფასთან დაკავშირებით, მნიშვნელოვნად შესუსტდა. უკვე არც განქორწინებათა გართულება მოქმედებს ამ პროცესზე დადებითად. ამჟამად ქორწინება, როგორც სამისდღემშიო კავშირი, უფრო ეთიკურ-ზნეობრივ და არა კანონის იმპერატიულ მოთხოვნის სფეროს განეკუთვნება. მიუხედავად ამისა, ქორწინების მუდმივი ხასიათის განმტკიცება კანონის უმნიშვნელოვანეს ამოცანად მაინც რჩება.

ზემოაღნიშნულის ფონზე საინტერესოა ე.წ. „დროებითი ქორწინების ფორმის“ არსებობა ძველ რომში და მასთან საქართველოში საკმაოდ დამკვიდრებული ტერმინის – „ქალის გათხოვება“ – დაკავშირება. როგორც ცნობილია, ძველ რომში უძველესი დროიდან არსებობდა მონოგამიური პატრი-

არქალური ოჯახი, რომელსაც სათავეში ედგა შეუზღუდავი უფლებების მქონე უფროსი მამაკაცი – paterfamilias. ასეთ ოჯახში ქმრის ძალაუფლება ცოლზე მყარდებოდა სამი ფორმით – რელიგიური ქორწინებით, ყიდვითა და თხოვებით, ანუ სარგებლობის უფლებით. პირველი ორი ფორმის დროს ცოლი მთლიანად ემორჩილებოდა ოჯახის უფროსს ან თავის ქმარს როგორც პირადად, ისე ქონებრივად. იგი ქმრის ოჯახის წევრი ხდებოდა და კავშირს წყვეტდა მამის ოჯახთან, კარგავდა მამის მემკვიდრეობის უფლებას და სხვ. მესამე ფორმა კი შედარებით პროგრესული იყო და XII ტაბულის კანონებით იყო შემოღებული (V საუკუნე ჩვ. წელთაღრიცხვამდე). მისი ძირითადი არსი იმაში მდგომარეობდა, რომ დაქორწინებისას ქალს შეეძლო ქმრის ოჯახში შესვლა არა მუდმივად, არამედ დროებით, შთამომავლობის გამრავლების მიზნით. ეს იყო ქორწინება თხოვების წესით. ცოლს მხოლოდ შვილების გაჩენის ფუნქცია ეკისრებოდა. იგი არ ითვლებოდა ქმრის ოჯახის წევრად და არ ექვემდებარებოდა „პატერფამილიას“ ან ქმრის ხელისუფლებას. მამის ოჯახთან კი შენარჩუნებული ჰქონდა ყოველგვარი ურთიერთობა.

ოჯახის უფროსისა და ქმრისათვის არ იყო მისაღები მათ ოჯახში შესული ქალის ასეთი თავისუფალი სამართლებრივი მდგომარეობა. ამიტომ ისინი ცდილობდნენ, რომ ქალი მუდმივად დაეტოვებინათ ოჯახში, მასზე გაეწვრცელებინათ ოჯახის უფროსის ან ქმრის ხელისუფლება. ცოლს კი მათი ქვეშევრდომობა და სრულიად უუფლებო მდგომარეობაში ყოფნა არ სურდა. ამიტომ იყო დაწესებული ის, რომ თუ ქალი გათხოვდებოდა და ქმრის ოჯახში მუდმივად ერთი წლით მაინც დარჩებოდა, იგი ქმრის ხელისუფლებაში მოექცეოდა. ამის თავიდან ასაცილებლად ცოლი ყოველი წლის ბოლოს სამი დღით ტოვებდა ქმრის სახლს, რაც მას საშუალებას აძლევდა კვლავ თავისუფალ მდგომარეობაში დარჩენილიყო.

ქმრის ოჯახში მუდმივი ცხოვრების ათვლა თავიდან უნდა დანყებულიყო. ასე შეიძლებოდა თავისუფლების შენარჩუნება ხანგრძლივი დროის განმავლობაში. დროებითი საქორწინო ურთიერთობების არსებობა დამახასიათებელია საქართველოს ისტორიისთვისაც¹. აქედან გამომდინარე, ლოგიკურად უნდა ჩაითვალოს „გათხოვება“ საქართველოში ქორწინების თავდაპირველი ფორმის – დროებითი ქორწინების არსებობის პერიოდიდან შემორჩენილ ტერმინად.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით ქორწინება მხოლოდ მაშინ წარმოშობს მეუღლეობრივ უფლებამოვალეობას, როცა ხდება მისი სახელმწიფო რეგისტრაცია სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში. ასეთ რეგისტრაციას კონსტიტუციური ანუ უფლებანარმომქმნელი მნიშვნელობა ენიჭება. რეგისტრაცია წარმოადგენს ქორწინების ერთადერთ დამადასტურებელ საშუალებას. ქორწინების მოწმობის გარდა სხვა რაიმე დოკუმენტი ქორწინების ფაქტის დასადასტურებლად საჭირო არ არის. ეს თავისთავად არ ნიშნავს იმას, რომ არ შეიძლება დავა სარეგისტრაციო ჩანაწერის შესახებ ან თვით ქორწინების რეგისტრაციის გაბათილება. თუ სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოში არ მოიპოვება ჩანაწერი ქორწინების შესახებ, შესაძლებელია ქორწინების მოწმობის საფუძველზე მოხდეს მისი აღდგენა. ქორწინების მოწმობის წარდგენის საფუძველზე შეიძლება აგრეთვე საალიმენტო, საპენსიო და სამემკვიდრეო უფლების განხორციელების მოთხოვნა და სხვ. საქართველოს ტერიტორიაზე სხვა რომელიმე ორგანოში, თუნდაც ეკლესიაში რეგისტრირებულ ქორწინებას იურიდიული ძალა არ გააჩნია. მართალია, საქართველოში ნებადართულია საეკლესიო ქორწინება, მაგრამ მას სამო-

¹ ივ. ჯავახიშვილი, ქართული სამართლის ისტორია, თბ., 1982. თხზ. ტ. VI, გვ. 153.

ქალაქო ქორწინების მსგავსი სამართლებრივი შედეგები არ მოჰყვება. ასეთი პოზიცია გამოხატულია საზღვარგარეთის ბევრ ქვეყანაში (საფრანგეთი, გერმანია, შვეიცარია, ჰოლანდია და სხვ.). ზოგან საეკლესიო ქორწინება სახელმწიფოს მიერ რეგისტრირებულ ქორწინებასთანაა გათანაბრებული (ინგლისი, ავსტრალია, შვედეთი, ფინეთი და სხვ.). ქართული საოჯახო კანონმდებლობა, მიუხედავად იმისა, რომ მოსახლეობის გარკვეული ნაწილი, ზოგიერთი პოლიტიკური პარტია და არასამთავრობო ორგანიზაცია პერიოდულად აყენებს საკითხს ქორწინების საეკლესიო რეგისტრაციის, როგორც ალტერნატიული წესის შემოღების შესახებ, ჯერჯერობით მხოლოდ სამოქალაქო ქორწინებას ცნობს.

კანონის ამ მოთხოვნას არა აქვს უკუქცევითი ძალა იმ ქორწინებათა მიმართ, რომელთა რეგისტრაცია ადრე არსებული წესების მიხედვით ხდებოდა ეკლესიებში ან ომის დროს – სამხედრო ნაწილებში. ასეთ შემთხვევებში სასამართლოს შეუძლია ფაქტობრივი საქორწინო ურთიერთობა, თუ მისი დამადასტურებელი საკმარის საბუთები არსებობს, აღიაროს კანონიერად. აქედან გამომდინარე, ქალისა და მამაკაცის კავშირი, თუ იგი რეგისტრირებული არ არის შესაბამის სახელმწიფო ორგანოში, იურიდიული თვალსაზრისით, ქორწინებად არ ითვლება და წარმოადგენს ქალისა და მამაკაცის მხოლოდ თანაცხოვრებას.

ასეთი ფაქტობრივი ქორწინება, რეგისტრირებულისაგან განსხვავებით, სრულყოფილად არ წარმოშობს მექორწინებებისათვის სასურველ სამართლებრივ შედეგებს. მათ შორის ურთიერთობაში არ მოქმედებს მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრების რეჟიმი. ერთად შექმნილი ჰქონება, მათ საერთო წილობრივ საკუთრებაში შეიძლება ჰქონდეთ, ასეთ ქორწინებაში გაჩენილი ბავშვის აღზრდის ვალდებულება მშობლებს ერთნაირად არ ეკისრებათ და სხვა. მიუხედავად

ამისა, ფაქტობრივი ქორწინებები საკმაოდ არსებობს. არავითარ საკანონმდებლო აკრძალვას არ შეუძლია სრულად აღმოფხვრას ქალისა და მამაკაცის ხანგრძლივი, ქორწინების გარეშე კავშირები, რასაც ისინი ოჯახის შექმნის საფუძვლად მიიჩნევენ. ახალგაზრდა წყვილთა ნაწილს სურს მოგვიანებით გააფორმოს ქორწინება ან საერთოდ უარი თქვას რეგისტრაციაზე. ეს პრობლემა სერიოზულ ყურადღებას იმსახურებს, მით უმეტეს, რომ უკანასკნელ პერიოდში ევროპისა და ამერიკის ქვეყნები მკვეთრად არ ასხვავებენ რეგისტრირებულ და ფაქტობრივ ქორწინებებს განსაკუთრებით ისეთ შემთხვევებში, როცა ქორწინება რელიგიური წესების დაცვითაა ჩატარებული. საზოგადოებრივი აზრიც უფრო შემწყნარებლური ხდება ქორწინების გარეშე კავშირების მიმართ. მიუხედავად ასეთი ტენდენციისა, საქართველოში ფაქტობრივი ქორწინება კანონგარეშეაა მიჩნეული.

კანონი არ ითვალისწინებს ფაქტობრივ საქორწინო ურთიერთობათა აღიარებას სასამართლოს მიერ. პირის გარდაცვალების ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად გამოცხადების შემთხვევაში, მასთან ფაქტობრივ საქორწინო ურთიერთობაში ადრე ნამყოფ არც ერთ პირს უფლება არა აქვს მოითხოვოს მისი აღიარება კანონიერ მეუღლედ და აქედან გამომდინარე, რომელიმე სამემკვიდრეო ან საპენსიო უფლების განხორციელება.

ქორწინებისათვის დამახასიათებელი ნიშნებისა და თავისებურებების ანალიზის შემდეგ შესაძლებელია ჩამოყალიბებულ იქნეს მისი ზოგადი ცნება. ამგვარად, ქორწინება არის ოჯახის შექმნის მიზნით ქალისა და მამაკაცის ურთიერთპატივისცემასა და სიყვარულზე დამყარებული, ნებაყოფლობითი, სამისდღემშიო და სახელმწიფოს მიერ რეგისტრირებული კავშირი, რომელიც მეუღლეთა შორის წარმოშობს სპეციფიკურ პირად და ქონებრივ უფლება-მოვალეობებს.

3.2. ქორწინების პოზიტიური პირობები

ქორწინების სახელმწიფოებრივი რეგულირება გულისხმობს ქორწინების პირობების განსაზღვრას. უპირველეს ყოვლისა, სახელმწიფო კანონის მეშვეობით ადგენს როდისაა ქორწინების რეგისტრაცია შესაძლებელი და რა გარემოებები მიიჩნევა რეგისტრაციისათვის ხელის შემშლელად. საოჯახო კანონმდებლობით მნიშვნელოვნადაა გამარტივებული ქორწინებისა და განქორწინების წესი და პირობები. ამის აუცილებლობა ნაკარნახევია არა მარტო საქართველოში ადრე მოქმედი შესაბამისი სამართლებრივი აქტების, არამედ სხვა ქვეყნების საქორწინო-საოჯახო კანონმდებლობის არქაული და რელიგიური მოსაზრებების საფუძველზე ხელოვნურად შექმნილი ბარიერების დიდი ხნის მანძილზე მოქმედებით, რაც მეტად ნოყიერ ნიადაგს ქმნიდა ფაქტობრივ და ფიქციურ საქორწინო ურთიერთობათა წარმოსაშობად და შესანარჩუნებლად. საქართველოს ამჟამინდელი კანონმდებლობით ქორწინების ან განქორწინების წესის შემდგომი გამარტივება თითქმის შეუძლებელია. არასდროს დადგება ალბათ ის დრო, როცა დაქორწინებისას ყურადღება არ მიექცევა მექორწინეთა მინიმალურ ასაკსა და ურთიერთთანხმობას, უახლოეს ნათესავებს შორის ქორწინების აკრძალვას და სხვ. სწორედ ასეთ პირობებს აწესებს მოქმედი კანონმდებლობა ქორწინების ნამდვილობისათვის.

ქორწინების პირობები ორ ჯგუფად იყოფა: პოზიტიური პირობები, რომელთა არსებობის დროს დასაშვებია ქორწინების რეგისტრაცია და ნეგატიური პირობები, რომელთა არსებობა ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებას წარმოადგენს.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1107-ე მუხლის მიხედვით დაქორწინების პოზიტიური პირობებია – საქორ-

წინო ასაკი და დასაქორწინებელ პირთა თანხმობა. ეს ისეთი პირობებია, რომელთა გარეშეც დაქორწინება წარმოუდგენლად შეიძლება ჩაითვალოს. აღნიშნული პირობების დაცვა, ოღონდ არაერთგვაროვანი გაგებით, სავალდებულოდაა მიჩნეული თითქმის ყველა ცივილიზებული ქვეყნის კანონმდებლობით.

ქორწინებისათვის აუცილებელია, რომ მექორწინეები განსაზღვრულ ასაკს იყვნენ მიღწეული. საქორწინო ასაკად საქართველოში დადგენილია 18 წელი როგორც ქალებისათვის ისე მამაკაცებისათვის. ამასთან, შესაძლებელია ამ ასაკის ორი წლით შემცირება, თუ მშობლები ან სხვა კანონიერი წარმომადგენლები ამაზე წინასწარ განაცხადებენ წერილობით თანხმობას. იგულისხმება, რომ მშობლების პარალელურად ასეთი უფლება სხვას არავის გააჩნია. თუ მშობლები არ არიან ცოცხალნი, ჩამორთმეული აქვთ მშობლის უფლება ან აღიარებულნი არიან გარდაცვლილად, მხოლოდ მაშინ შეიძლება სხვა კანონიერმა წარმომადგენელმა ანუ მზრუნველმა გასცეს ასეთი თანხმობა. 16 წელზე ნაკლები ასაკის პირთა დაქორწინება არ შეიძლება. მინიმალური საქორწინო ასაკის განსაზღვრა მეუღლეთა და მათი მომავალი ბავშვების ჯანმრთელობაზე ზრუნვით არის განპირობებული. ადრეულ ასაკში ქორწინება უარყოფითად მოქმედებს როგორც ქალზე, ისე მამაკაცზე, რადგან მათ ჯერ კიდევ არ მიუღწევიათ ფიზიკური განვითარების საკმარისი დონისათვის. ასეთ ასაკში სქესობრივი ცხოვრება ცუდად მოქმედებს ჯანმრთელობაზე, ფსიქიკასა და საერთოდ, ადამიანის განვითარებაზე. ძალზე ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი ვერ იძლევა ჯანმრთელ თაობას, ვერ უზრუნველყოფს მათ აღზრდას. ადრეული ქორწინება ხელს უშლის მეუღლეებს, განსაკუთრებით ქალებს, განათლების მიღებასა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში თავისი ადგილის დაკავებაში. სწორედ ამიტომ არის, რომ საოჯახო

კანონმდებლობა სავალდებულო ასაკის დარღვევით მომხ-
დარ ქორწინებას ბათილად თვლის. სისხლისსამართლებრივი
პასუხისმგებლობაა დაწესებული იმ პირთან სქესობრივი
კავშირისათვის, რომელსაც თექვსმეტი წელი არ შესრულე-
ბია, თუნდაც ეს ქალის მხრივ ნებაყოფლობის გამოვლენის
საფუძველზე მოხდეს.

საქორწინო ასაკი სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვა-
ნაირად რეგულირდება. ათეულობით ქვეყანაში მინიმალურ
საქორწინო ასაკად დადგენილია 12 წელი. ზოგიერთ ქვეყანაში
საქორწინო ასაკი საერთოდ არ არის განსაზღვრული. საფრან-
გეთში ქალებისათვის დადგენილია 15 წელი, მამაკაცები-
სათვის კი – 18 წელი. მხოლოდ პროკურორს აქვს უფლება
სერიოზული საფუძველების არსებობისას იშუამდგომლოს
დადგენილ ასაკამდე ქორწინების თაობაზე. ინგლისში მინიმა-
ლური საქორწინო ასაკია 16 წელი როგორც ქალებისთვის,
ისე მამაკაცებისათვის. მისი შემცირება დაუშვებელია. გერ-
მანიაში ორივე მექორწინისათვის 18 წელია განსაზღვრული,
შემცირება შეიძლება მშობლების თანხმობით. თუ მშობლები
წინააღმდეგნი არიან, მაშინ შეიძლება სასამართლოსადმი
მიმართვა ნებართვის მისაღებად მხოლოდ იმ შემთხვევაში,
თუ ერთ-ერთ მექორწინეს შეუსრულდა 16, ხოლო მეორეს კი
– 18 წელი. მოლდავეთში საქორწინო ასაკად დადგენილია 16
წელი ქალებისათვის და 18 წელი მამაკაცებისათვის. ამავე
დროს, შესაძლებელია ორივესათვის 2 წლით მისი შემცირება.
რუსეთში საქორწინო ასაკი და სრული ქმედუნარიანობა 18
წლიდან იწყება. 2 წლით შეუძლია შეამციროს საქორწინო
ასაკი ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს. 16
წელზე ნაკლები ასაკის პირთა დაქორწინება შესაძლებელია,
თუ ეს გათვალისწინებულია ფედერაციის სუბიექტთა კანონ-
მდებლობით.

საქართველოს ისტორიიდან ცნობილია დაქორწინება

შედარებით დაბალი ასაკიდან. 1103 წლის რუის-ურბნისის საეკლესიო კრების „ძეგლისწერაში“ მოცემული ნორმების საფუძველზე იგულისხმება, რომ XII საუკუნემდე ფართოდ ყოფილა გავრცელებული არასრულწლოვანთა დაქორწინება. ამ ძეგლის მიხედვით, ქალ-ვაჟთა დანიშვნა შესაძლებელია ადრეულ ასაკში, მაგრამ დაქორწინება კი ქალისათვის მხოლოდ 12 წლიდან იყო შესაძლებლად მიჩნეული. აქედან ითვლებოდა იგი ასაკოვნად. ვაჟები 15 წლის ასაკიდან ქორწინდებოდნენ. საეკლესიო სამართლის ეს მოთხოვნა საერო კანონმდებლობაშიც დამკვიდრდა. მართალია, ეს ასაკიც არ იყო სრულწლოვანების საერთოდ მიღებული ზღვარის შესაბამისი, მაგრამ ადრე არსებულთან შედარებით იგი დავით აღმაშენებლის პროგრესული საკანონმდებლო პოლიტიკის მნიშვნელოვან მიღწევად უნდა ჩაითვალოს.

აღნიშნულის ფონზე საქართველოში მინიმალური საქორწინო ასაკის განსაზღვრის ამჟამად მოქმედი წესი წინ გადადგმული ნაბიჯია. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს 16 წელს მიღწეული მექორწინისათვის მშობლების ან სხვა კანონიერი წარმომადგენლების დაქორწინებაზე უარის თქმის გასაჩივრების შესაძლებლობის გათვალისწინება. ჯერ ერთი, მშობლების თანხმობის ინსტიტუტის შემოღება თავისთავად წარმოადგენს საქორწინო ურთიერთობათა რეგულირების სრულყოფის ნიმუშს. იგი სავსებით შეესაბამება საბაზრო მეურნეობის პრინციპების დამკვიდრების შინაარსს. ქორწინება ქონებრივ მხარესთანაც არის დაკავშირებული და სწორედ მშობლები უნდა წყვეტდნენ უპირველესად თავიანთი არასრულწლოვანი შვილების დაქორწინების მიზანშეწონილობის საკითხს. მეორეც, არ შეიძლება მშობლების ახირება ან მერკანტილისტური დამოკიდებულება დაედოს საფუძველად შვილის დაქორწინებაზე თანხმობის გაცემას. ამასთან, თუ პატივსაღები მიზეზიც (ფაქტობრივი ქორწინება, ბავშვის

გაჩენა და სხვ.) არსებობს, დასაქორწინებელ პირებს უფლება აქვთ მიმართონ სასამართლოს და მშობლების უარის მიუხედავად, მიიღონ დაქორწინების ნებართვა. სასამართლოს გადაწყვეტილება ქორწინების ნებართვის შესახებ სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოსათვის სავალდებულოა და ქორწინების რეგისტრაცია აუცილებლად უნდა ჩატარდეს. სასამართლოს მიერ არასრულწლოვანისათვის ქორწინებაზე ნებართვის გაცემა ნიშნავს იმას, რომ მომავალში თუ ასეთი პირი ხელახლა დააპირებს დაქორწინებას სრულწლოვანების მიღწევამდე, ვინმეს ნებართვა არ დასჭირდება, ვინაიდან სასამართლომ იგი ერთხელ უკვე ჩათვალა ქორწინებაუნარიანად. ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან არასრულწლოვანი მეუღლეები სრულ ქმედუნარიანობას იძენენ. ამ მომენტიდან ძალაშია საქორწინო გარიგება და იწყება მეუღლეობრივი უფლება-მოვალეობების წარმოშობა. ამასთან დაკავშირებით შესაძლებელია წარმოიშვას ერთგვარი გაურკვეველობა, რომ არასრულწლოვანი პირი სასამართლოსადმი უშუალოდ მიმართვის უფლებით როგორ უნდა სარგებლობდეს, როცა 16 წლის პირი არ არის სრული ქმედუნარიანი (სამოქალაქო კოდექსის მე-14 მუხლი) და მისი ინტერესების დაცვა ევალება მზრუნველს – ამ შემთხვევაში მშობელს (სამოქალაქო კოდექსის 1275-ე მუხლი). გამოდის, რომ, ჯერ ერთი, მზრუნველი არ იძლევა თანხმობას და მეორეც, მზრუნველმა უნდა დაიცვას სამზრუნველო პირის ინტერესები სასამართლოში. სახეზე მართლაც არის წინააღმდეგობა, ერთი მხრივ, იმ ზოგად ნორმებსა, რომლებიც განსაზღვრავენ არასრულწლოვანის სამართლებრივ მდგომარეობას და მეორე მხრივ, სამოქალაქო კოდექსის 1108-ე მუხლის ბოლო ნაწილს შორის, რომელიც აღნიშნულ შემთხვევაში არასრულწლოვანის სასამართლოსადმი უშუალოდ მიმართვის შესაძლებლობას აწესებს. ასეთ შემთხვევაში სახეზეა კოლიზია ზოგად და

კერძო ნორმებს შორის. სამოქალაქო კოდექსის მე-2 მუხლის მიხედვით, „კოდექსით გათვალისწინებულ ზოგად ნორმებსა და სპეციალურ ნორმებს შორის კოლიზიისას გამოიყენება სპეციალური ნორმები“. ამგვარად, არასრულწლოვანი მექორწინე პირის შესაძლებლობა, დამოუკიდებლად მიმართოს სასამართლოს ქორწინებაზე ნებართვის შესახებ, არ ეწინააღმდეგება მისი სამოქალაქო-სამართლებრივი მდგომარეობის განმსაზღვრელი ნორმების შინაარსს.

კანონი მხოლოდ მინიმალურ საქორწინო ასაკს განსაზღვრავს. ქორწინების მაქსიმალური ასაკი განსაზღვრული არ არის. სრულწლოვან პირს ნებისმიერ ასაკში შეუძლია დაქორწინება, თუ იგი ნამდვილად ოჯახის შექმნის მიზნით ხდება. არ არის განსაზღვრული აგრეთვე ისიც, თუ რა ასაკობრივი სხვაობა უნდა იყოს მომავალ მექორწინეებს შორის.

საქართველოში დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების ამოცანებიდან გამომდინარე, ზოგჯერ დგება საკითხი მინიმალური საქორწინო ასაკის კიდევ უფრო შემცირების შესახებ, რომ ამით საგრძნობლად გაიზარდოს ქორწინებათა რიცხვი. არსებული პრობლემისადმი ასეთი მიდგომა უსაფუძვლოა. ნაადრევი ქორწინებისათვის დამახასიათებელი უარყოფითი მხარეების გარდა, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ ამჟამად საქართველოში საშუალო საქორწინო ასაკი 26-28 წელია. ათიათასობით ადამიანმა გაუშვა მინიმალური საქორწინო ასაკი და მომდევნო 8-10 წლის მანძილზეც ვერ გადაწყვიტეს ოჯახის შექმნის საკითხი. გარდა ამისა, უამრავი დაუქორწინებელი ადამიანი შედის იმ ასაკში, როცა კიდევ რომ დაქორწინდეს, შთამომავლობას ვერ შექმნის. ასეთი მდგომარეობა, უპირველეს ყოვლისა, აიხსნება დასაქორწინებელ პირთა მისწრაფებით – მიაღწიონ ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას და მოაგვარონ საბინაო პრობლემა. თუმცა არანაკლები მნიშვნელობისაა

ქვეყანაში არსებული რთული პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობა. ამიტომ საქორწინო ასაკის დაწვევა კი არაა მთავარი, არამედ – სხვა უფრო სერიოზული პრობლემების გადაწყვეტა.

ქორწინებისათვის აუცილებელ და გადამწყვეტ პირობას წარმოადგენს მომავალ მეუღლეთა ურთიერთთანხმობა. ამ პირობაში თავის გამოხატულებას პოულობს დაქორწინების ნებაყოფლობის პრინციპი. ნების თავისუფალი გამოვლინება მარტო დაქორწინების კი არა, მთელი საოჯახო ურთიერთობის სიმტკიცის ამოსავალი პრინციპია. ქალიცა და მამაკაციც თანაბრად თავისუფალი არიან საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობისას. მართალია, დაქორწინების საკითხის გადაწყვეტისას გარკვეულ როლს თამაშობს მშობლების, მეგობრებისა და ნათესავების რჩევადარიგებები, მაგრამ ამას არა აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა. სრულწლოვან პირთა დაქორწინებისას მთავარია თვითონ მექორწინეთა სურვილი. ისეთ შემთხვევებში, როცა თანხმობა ქორწინებაზე მიღებულია მოტყუებით, დაშინებით, ფსიქიკური ან ფიზიკური ძალადობით, კანონი ასეთ ქორწინებას ბათილად აცხადებს. დაქორწინების ნებაყოფლობის პრინციპის დიდ მნიშვნელობაზე მიუთითებს ის ფაქტიც, რომ მისი დარღვევა ზოგჯერ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობასთან არის დაკავშირებული. მაგალითად, ქალის მოტაცება რა „კეთილშობილურ“ მიზნებთანაც არ უნდა იყოს დაკავშირებული, დანაშაულად ითვლება და სხვისთვის თავისუფლების უკანონო აღკვეთისათვის მომტაცებელს თავად კანონიერად დაეკისრება თავისუფლების აღკვეთა.

სამოქალაქო კოდექსის 1109-ე მუხლში განსაკუთრებული ყურადღებაა გამახვილებული დაქორწინებულ პირთა **წინასწარ თანხმობაზე ანუ ნიშნობაზე**. ეს ინსტიტუტი საქართველოსთვის არასდროს არ ყოფილა უცხო. ცნობილი

იყო იგი რომაული სამართლისთვისაც. ოღონდ ადრე მასში სხვა შინაარსი იყო ჩადებული. წარმართობის პერიოდში, როცა ქალის ყიდვისა და მისი ნების საწინააღმდეგო სხვა საშუალებების საფუძველზე დაქორწინება შესაძლებლად იყო მიჩნეული, ნიშნობას არავითარი ფუნქცია არ გააჩნდა. შემდგომ, ქრისტიანობის წარმოშობისა და დამკვიდრების კვალობაზე, არსებითად შეიცვალა ქორწინებისადმი დამოკიდებულება. ქალი უკვე აღარ წარმოადგენდა ნივთს, მამის ან ქმრის ხელისუფლებაში მყოფ უფლებო არსებას. მას დაქორწინებისას მზითვის მიღების უფლებაც გაუჩნდა. ქორწინებასთან დაკავშირებული საკითხების გადანყვეტა უკვე არა ერთპიროვნულად და მამაკაცისათვის უსაზღვროდ გაზრდილი უფლებების, არამედ მშვიდობიანი მოლაპარაკებისა და შეთანხმების საფუძველზე ხდებოდა. აქედან მოყოლებული ნიშნობა თანდათან მკვიდრდებოდა, მისი შინაარსი სულ უფრო სრულყოფილი ხდებოდა და უმეტეს შემთხვევებში წინასაქორწინო აუცილებელი მოქმედების სახეს ღებულობდა.

ნიშნობა იუსტიციის დიგესტებში განმარტებულია როგორც „მომავალი ქორწინების დათქმა და ორმხრივი დაპირება“. იქვე მოცემულია ცნობილი რომაელი იურისტის ულპიანეს განმარტება ნიშნობის წარმომავლობასთან დაკავშირებით. ნიშნობის ლათინური სახელწოდებაა sponsalia და ნიშნავს დაპირებას. მისი მიღწევა შესაძლებელია ზეპირი (ვერბალური) გარიგების საფუძველზე. აქედან წარმოიშვა ტერმინები საქმრო (sponsus) და საცოლე (sponsa), რაც დაპირებულს ანუ დანიშნულს ნიშნავს. ლათინური „სპონსალიას“ შესატყვისი ქართული ტერმინი „ნიშნობა“ საცოლისათვის საჩუქრის, ნიშნის მირთმევასთან არის დაკავშირებული. ქალის დანიშვნას „ნიშნის შებმა“ ეწოდებოდა. ის, ვისაც ნიშანს მიუტანდნენ ანუ ნიშანს შეაბამდნენ, ნიშანშებმული

ანუ დანიშნული იყო. „ნიშანთან“ ერთად გამოიყენებოდა სხვა ტერმინებიც. მაგალითად, „ნინდი“, „ბელგი“ და სხვა. აქედან – „დანიინდვა“ ან „დაბელგვა“ ნიშნობის ადეკვატური შინაარსის შემცველია.

ქალის დანიშვნის დროს ნიშნის სახით უმეტესად ძვირფას ბეჭედსა და სხვა სამკაულებს იყენებდნენ. ბეჭედი დანიშვნის და ქორწინების ძირითადი სიმბოლო იყო შორეულ წარსულში და ამ მიზნით დღესაც ფართოდ გამოიყენება¹. ნიშნობის ბეჭედი ქალზე იძულებით დაქორწინებას უკავშირდება. იგი მიჩნეულია იმ ჯაჭვის ნარჩენ ერთ-ერთ რგოლად, რომელიც პირველყოფილ საზოგადოებაში ქალის მოტაცებისა და მოსათვინიერებლად დაბმისათვის გამოიყენებოდა². მოგვიანებით ნიშნობის ბეჭედი პიროვნული თავისუფლების შეზღუდვასთან ერთად მომავალი მეუღლისა და ოჯახის ერთგულების სიმბოლოდ იქცა. სწორედ ამიტომ, საქორწინო ბეჭედს ადრე თუ მხოლოდ ქალები ატარებდნენ, მამაკაცებმა მისი ტარება კარგა ხნის შემდეგ დაიწყეს.

რომაული სამართლის ზეგავლენით ნიშნობა ბევრ ქვეყანაში და მათ შორის საქართველოშიც მეტ-ნაკლებად ერთნაირი შინაარსით ჩამოყალიბდა. ნიშნობა ქორწინებისათვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მოთხოვნად ითვლებოდა. იგი უმეტესწილად მშობლების სურვილითა და ურთიერთშეთანხმებით ხორციელდებოდა. მომავალ მექორწინეთა დასწრება ნიშნობაზე აუცილებელი არ იყო. ნიშნობისათვის მინიმალურ ასაკად დაწესებული იყო შვიდი წელი. საქართველოში შეიძლებოდა აკვანშიც დანიშვნა. ნიშნობას არ აუქმებდა სულით ავადმყოფობა, თუ იგი ნიშნობის შემდეგ დადგებოდა. ნიშნობის ფორმა ვერბალური იყო. ნიშნობისას გამოსატყული

1 ი. ფუტყარაძე, ქორწინების წესები ქართული სამართლის მიხედვით. ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტის შრომები, თბ., 1977. გვ. 31.

2 Чурсин Г., Свадебные обычай и обряды на Кавказе. М., 1903. ст. 36.

წინასწარი თანხმობა დაქორწინების ვალდებულებას წარმო-
შობდა. ნიშნობის რიტუალში უმეტესად შუამავალი პირები
მონაწილეობდნენ. ნიშნობის შესახებ მიღწეული გარიგება
განსაზღვრულ პასუხისმგებლობას ითვალისწინებდა.¹

საქართველოში ნიშნობა, ჩვეულებრივ, დიდი ხნით
უსწრებდა ქორწინებას. ნიშნობის დროს ქალ-ვაჟის ნება-
სურვილს არ ჰქონდა გადამწყვეტი მნიშვნელობა, მხოლოდ
მშობლების შეთანხმება იყო მთავარი. ეს განპირობებული
იყო იმითაც, რომ დანიშვნა ხდებოდა მცირე ასაკიდან. მცირე-
წლოვან ქალ-ვაჟთა დანიშვნა ჩვეულებრივი მოვლენა იყო.
ქორწინების ქრისტიანული წესის დამკვიდრების შემდეგ
დანიშვნას ქორწინებასთან თითქმის გათანაბრებული მნიშ-
ვნელობა ჰქონდა². მოგვიანებით საერო კანონმდებლობამაც
იგივე პოზიცია გაიზიარა, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ
ნიშნობა და ქორწინება დროში უფრო დაახლოებოდნენ
ერთმანეთს. ნიშნობა განსაზღვრულ ვალდებულებებს წარ-
მოშობდა შეთანხმებულ მხარეთათვის. მაგალითად, ერთ
საცოლესთან დანიშნული პირი თუ მეორეს შეირთავდა, იგი
მიიჩნეოდა ორცოლიანად. ერთ-ერთი დანიშნულის გარ-
დაცვალების შემთხვევაში, მეორის დაქორწინება მისთვის
მეორედ დაქორწინებად ითვლებოდა. ორცოლიანობა ან
მეორედ დაქორწინება კი გასაკიცხად ცხადდებოდა. ნიშ-
ნობის დროს მიღწეული შეთანხმებით განისაზღვრებოდა
ქალის მზითვისა და ვაჟის მიერ ქალისათვის მირთმეული
ნიშნის სამართლებრივი მდგომარეობა. მაგალითად, თუ ქალი
მოშლიდა ნიშნობას, უარის მთქმელს წინდი ანუ ნიშანი უკან
უნდა დაებრუნებინა. ასეთივე ვალდებულება ჰქონდა ვაჟის

¹ ლ. შოშიაშვილი, ქორწინების ინსტიტუტი რომაულ და ძველ ქართულ
სამართალში. თბ., 2003. გვ. 14.

² გ. ნადარეიშვილი, ძველი ქართული საოჯახო სამართალი. თბ., 1996.
გვ. 6-17.

მხარესაც – თუ ვაჟის ინიციატივით ჩაიშლებოდა ნიშნობა, იგი უფლებას კარგავდა წინადად მიტანილ ქონებაზე¹.

ფეოდალურ ურთიერთობათა განვითარებამ დღის წესრიგში მომავალ მექორწინეთა ნების გამოვლენისადმი სამართლებრივი მნიშვნელობის მიცემის საკითხი დააყენა და დანიშნულთა აუცილებელი დაქორწინების ვალდებულების შინაარსი მნიშვნელოვნად შეასუსტა.

ნიშნობის ინსტიტუტის ლოგიკური განვითარებისა და საკითხისადმი ცივილიზებული მიდგომის საუკეთესო ნიმუშს წარმოადგენს სამოქალაქო კოდექსში გამოხატული პოზიცია. კანონი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ: 1. ნიშნობის დროს მთავარი და გადამწყვეტი არა მშობლებისა და სხვა ნათესავების თანხმობაა, არამედ დასაქორწინებელ პირთა წინასწარი თანხმობა; 2. ნიშნობა დანიშნულ პირთა შორის არ წარმოშობს შემდგომი დაქორწინების ვალდებულებას; 3. რადგან ნიშნობა არ იწვევს მომავალში აუცილებელი დაქორწინების მოვალეობას, იგი არ შეიძლება იძულებითი დაქორწინების შესახებ სასამართლოსადმი სარჩელით მიმართვის საფუძველი გახდეს; 4. ნიშნობა არავითარ ქონებრივ ვალდებულებას არ წარმოშობს იმ პირთა შორის, რომელთაც წინასწარი თანხმობა განაცხადეს დაქორწინებაზე; 5. ნიშნობასთან დაკავშირებით ერთმანეთისადმი მირთმეული განსაზღვრული ღირებულების საჩუქრები დაუქორწინებლობის შემთხვევაში მხარეებს უკან უბრუნდებათ.

საჩუქრის უკან დაბრუნების საფუძველს წარმოადგენს მომავალ მექორწინეთაგან ერთ-ერთის მიერ უარის თქმა დაქორწინებაზე. თუ საპატიო მიზეზის გამო ერთ-ერთი მათგანი დროებით ითხოვს ქორწინების რეგისტრაციის გადატანას (ავადმყოფობა, მძიმე ოჯახური მდგომარეობა და

¹ ი. დოლიძე, ქართული სამართლის ძეგლები, ტექსტები და კომენტარი. თბ., 1963. გვ. 243, 339.

სხვ.), ეს არ ჩაითვლება საჩუქრის უკან დაბრუნების საფუძვლად. პატივისადები მიზეზების არსებობისას, საჩუქარდ მირთმეული ნივთის უკან გამოთხოვა, თუ დასაჩუქრებული ნებაყოფლობით არ აბრუნებს მას, შესაძლებელია სასამართლოს მეშვეობით.

3.3. ქორწინების დამაბრკოლებელი ბარემომბანი

სამოქალაქო კოდექსის 1120-ე მუხლში ზუსტად არის განსაზღვრული ის გარემოებები, რომელთა არსებობაც ქორწინებისათვის ხელის შემშლელად ითვლება და ქორწინება არ დაიშვება. ასეთ გარემოებათა გამო ქორწინების აკრძალვა დაკავშირებულია საქორწინო სამართლის ძირითადი პრინციპების განუხრელად დაცვის აუცილებლობასთან. მათ შორის **განსაკუთრებით აღსანიშნავია ერთქორწინების პრინციპი.** არ შეიძლება ქორწინების რეგისტრაციაში გატარდეს ის პირი, რომელიც უკვე იმყოფება სხვა ქორწინებაში. ახალი ქორწინება შესაძლებელია მხოლოდ ადრინდელ მეუღლესთან განქორწინების შემდეგ. ქორწინებათა ოდენობა განსაზღვრული არ არის, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება მონოგამიის შინაარსს. ერთქორწინების პრინციპის განხორციელებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ჯანსაღი და მტკიცე ოჯახის შექმნისათვის. კანონის მიხედვით თუ ერთ-ერთი ან ორივე მეუღლე სხვა ქორწინებაში იმყოფება და მაინც მოხდა ქორწინების რეგისტრაცია, ასეთი ქორწინება აუცილებლად უნდა გაბათილდეს. ორცოლიანობა ან მრავალცოლიანობა ანუ ორ ან რამდენიმე ქალთან ერთად ცხოვრება საერთო მეურნეობის წარმოების მიზნით მიუღებელია ზნეობრივადაც. ორცოლიანობა არ იქნება სახეზე, როცა მამაკაცი სარეგისტრაციო სახელმწიფო ორგანოში არასწორი ცნობების წარდგენის საფუძველზე

ახერხებს მეორე ქალთან ქორწინების რეგისტრაციას, რასაც შეიძლება არ ჰქონდეს ოჯახის შექმნისა და საერთო მეურნეობის წარმოების მიზანი. ასეთი შემთხვევა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების დამალვად უნდა ჩაითვალოს. ქალის შეცდენა, ანუ მოტყუება, ე.ი. მასთან სქესობრივი კავშირის დამყარება ქორწინების სარეგისტრაციო ფორმის გამოყენებით, ადრე სისხლისსამართლებრივი წესით ისჯებოდა. ახლა მხოლოდ ზნეობრივი ნორმების გამოყენებაა შესაძლებელი. ქალის შეცდენა ყოველთვის არ გულისხმობდა ქალწულობის დაკარგვას. მთავარია, იმ ქალთან საქორწინო რეგისტრაციაში გატარების ფაქტი, რომელთანაც მამაკაცს არ სურს ოჯახის შექმნა. ქალის მოტყუებას შეიძლება მაშინაც ჰქონდეს ადგილი, როცა მამაკაცი პირველად ქორწინდება. სარეგისტრაციო ორგანოსათვის ძნელია ქორწინების რეგისტრაციის დროს მამაკაცის ნამდვილი სამომავლო განზრახვა ამოიცნოს, ამიტომ მისი როლი მსგავსი ფაქტების აღმოფხვრაში მინიმალურია. სარეგისტრაციო ორგანოს ამოცანაა დარწმუნდეს, რომ პირი არ იმყოფება რეგისტრირებულ ქორწინებაში. ეს კი შესაძლებელია ისეთი საბუთების წარდგენის საფუძველზე, როგორიცაა: მეუღლის გარდაცვალების მონმობა, მეუღლის გარდაცვლილად გამოცხადების შესახებ კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გადაწყვეტილება, განქორწინების მონმობა ან სასამართლოს გადაწყვეტილება ქორწინების ბათილად ცნობის შესახებ. ერთქორწინების დამადასტურებელი ფორმალური პირობების დაცვის შემდეგ შესაძლებელია ქორწინების რეგისტრაციაში გატარება. ფაქტობრივი საქორწინო ურთიერთობა არ წარმოადგენს დამაბრკოლებელ გარემოებას ქორწინების რეგისტრაციისათვის.

ერთქორწინების პრინციპიდან გამომდინარე, პირს სრულწლოვანების შემდეგ ყოველთვის შეუძლია დაქორწინება, თუ

იგი სხვასთან არ იმყოფება ქორწინებაში. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, იყო თუ არა იგი ადრე ქორწინებაში ან რა მიზეზით შეწყდა იგი. ამიტომ, როცა პირი ხელახლა ქორწინდება, მან აუცილებლად უნდა წარადგინოს ადრინდელი ქორწინების დამადასტურებელი საბუთი. თუ ქორწინება შეწყდა იმის გამო, რომ ერთ-ერთი მეუღლე გარდაიცვალა, აუცილებელი არ არის მეორე მეუღლემ მოითხოვოს ქორწინების შეწყვეტის ოფიციალურად გაფორმება. იგულისხმება, რომ ქორწინება შეწყვეტილია. ამიტომ მეორე ქორწინების რეგისტრაცია უნდა მოხდეს ყოფილი მეუღლის გარდაცვალების მოწმობის საფუძველზე. კანონით არ არის განსაზღვრული მეუღლის გარდაცვალებიდან რამდენი ხნის შემდეგ შეუძლია მეორე მეუღლეს ხელახალი დაქორწინება. ზოგიერთ ქვეყანაში, მეუღლის გარდაცვალებიდან ხელახლა დაქორწინებამდე დადგენილია ე.წ. „სამგლოვიარო ვადა“. მაგალითად, დანი-აში ასეთ ვადად დადგენილია ერთი წელი ქალებისათვის და სამი თვე მამაკაცებისთვის; პორტუგალიაში – ერთი წელი ქალებისათვის და ექვსი თვე მამაკაცებისათვის; ჰოლანდიაში მხოლოდ ქალები არიან ვალდებული ათი თვე იგლოვონ და შემდეგ შეუძლიათ ხელმეორედ დაქორწინდნენ. ასეთი შეზღუდვების დანესება ნაკარნახევია ზნეობრივი ნორმების დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარე.

კანონის მიერ განსაზღვრული სხვა დამაბრკოლებელი გარემოებებიდან რამდენიმე ნათესაობის საერთო შინაარსით შეიძლება გაერთიანდეს. ნათესავეებს შორის ქორწინების აკრძალვა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრინციპია საოჯახო სამართალში. არ შეიძლება დაქორწინება პირდაპირი აღმავალი ან დაღმავალი შტოს ნათესავეებს შორის, ბიოლოგიურ და არაბიოლოგიურ და-ძმებს შორის, აგრეთვე მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის. ნათესაობის არა ყოველი ხაზისა და ხარისხის დროს იკრძალება ქორწინება, არამედ კანონით

დადგენილი ნათესაობის შიგნით.

კანონის შინაარსიდან გამომდინარე, აკრძალულია დაქორწინება პირდაპირი ხაზის ყველა ხარისხის ნათესავეებს შორის. კერძოდ – პაპა-ბებიას, მშობლებს, შვილიშვილებსა და შვილთაშვილებს შორის. რაც შეეხება გვერდით ხაზს, აქ მხოლოდ ყველაზე ახლო ხარისხის ნათესავეებს – დებსა და ძმებს შორის იკრძალება ქორწინება. ამასთან, მნიშვნელობა არა აქვს იმას, დები და ძმები ორივე მშობელით არიან ერთ-ნი, თუ – დედით ან მამით. არაბიოლოგიურ და-ძმას შორის სისხლით კავშირია განმსაზღვრელი. ახლო ნათესავეებს შორის ქორწინების აკრძალვა ემყარება არა მარტო ზნეობრივ ნორმებს, არამედ მომავალი თაობის ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ მეცნიერულ მედიკობიოლოგიურ მოსაზრებასაც. ახლო ნათესავეებს შორის ქორწინება, სისხლის აღრევა, ანუ ინცესტი, უარყოფითად მოქმედებს მომავალი თაობის ჯანმრთელობაზე. ამან შეიძლება გამოიწვიოს გარეგნულად შეუმჩნეველი პათოლოგიური გადახრები. ავადმყოფობა შეიძლება გამოვლინდეს არა მხოლოდ შვილებში, არამედ მომდევნო თაობებშიც. ასეთ მემკვიდრეობით ავადმყოფობას მიეკუთვნება ჭკუასუსტობის ზოგიერთი სახე, ყრუმუნჯობა და სხვა. რაც შეეხება მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის ქორწინების აკრძალვას, იგი განპირობებულია მათ შორის არა სისხლით კავშირის არსებობით, არამედ ბიოლოგიურ მშობლებსა და შვილებს შორის არსებული ურთიერთობის სამართლებრივად მასთან გათანაბრების ფაქტით. რადგან ნაშვილებს უწყდება ნათესაობაზე დამყარებული ურთიერთობა ბიოლოგიურ მშობლებთან, მისი მსგავსი ურთიერთობა მშვილებლისა და მისი ნათესავეების მიმართ წარმოეშობა. ამიტომ ლოგიკურად უნდა ჩაითვალოს მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის ქორწინების აკრძალვა.

ნათესავეებს შორის ქორწინების აკრძალვა საქართვე-

ველოში საუკუნეების მანძილზე ეყრდნობა საზოგადოებაში გავრცელებულ წეს-ჩვეულებებსა და ზნეობრივ წარმოდგენებს. წარმართულ პერიოდში ახლო ნათესავენს შორის დაქორწინება ჩვეულებრივი მოვლენა იყო. დასაშვები იყო დაქორწინება ბიძაშვილებს, დეიდაშვილებსა და სხვა ახლო ნათესავენს შორის. ცნობილი ფაქტია, რომ იბერიის მეფის – ფარსმანის ძმას – მითრიდატეს, რომელიც რომაელთა დახმარებით სომხეთის ტახტს დაეუფლა, ცოლად ჰყავდა ფარსმანის ქალიშვილი. ქრისტიანობის გავრცელების შემდეგ ეკლესიამ ნათესავენს შორის საქორწინო ურთიერთობა განსაზღვრულ ჩარჩოებში მოაქცია. თანდათან ფართოვდებოდა იმ ნათესავთა და მოყვარეთა წრე, რომელთა შორისაც ქორწინება იკრძალებოდა. საეკლესიო კანონმდებლობით ბავშვის ან ოჯახის მოზრდილი წევრის ნათლობის შემდეგობით საფუძველი ჩაეყარა სულიერი ნათესაობის შემოღებას. იგი სისხლით ნათესაობასთან გათანაბრდა და ზოგჯერ აღმატებულადაც კი ყოფილა მიჩნეული. ფეოდალურ საქართველოში სულიერ ნათესავთა შორის მეშვიდე ხარისხამდე იკრძალებოდა ქორწინება, ხოლო სისხლით ნათესავთა შორის – ჯერ ოთხ-ხუთ ხარისხამდე, ხოლო შემდეგ მეტ ხარისხზეც მოქმედებდა ასეთი აკრძალვა. აკრძალვა მოქმედებდა არა მარტო მამის ხაზით ნათესავენს, ანუ გვარის წარმომადგენლებს შორის, არამედ დედის მხრიდან ნათესავენს შორისაც. უფრო მეტიც – ქორწინება აკრძალული იყო მოყვრების განსაზღვრულ კატეგორიებს შორის. მაგალითად, არ შეიძლებოდა დაქორწინება ცოლის დაზე ან სიდედრზე, თუ მამაკაცს ცოლი გარდაეცვლებოდა. ასევე ქმრის გარდაცვალების შემთხვევაში ქორწინება იკრძალებოდა მამამთილსა და რძალს შორის. იგივე წესი ვრცელდებოდა ქმრისა და ცოლის და-ძმებს შორის. არ ითვლებოდა დამაბრკოლებელ გარემოებად ძმების დაქორწინება დებზე, თუ ჯვრისწერა

მოხდებოდა ერთდროულად. ასევე არ იკრძალებოდა ცოლ-ქმრის ბიძაშვილებს, დეიდაშვილებსა და სხვა მოყვრებს შორის დაქორწინება. საეკლესიო და საერო კანონმდებლობით არა, მაგრამ ჩვეულებითი სამართლის საფუძველზე საკმაო ხნის მანძილზე ითვლებოდა ქორწინება შეუძლებლად ნოდებრივი განსხვავებისა და გვარიშვილობის მტკიცედ დამკვიდრების გამო. იშვიათად ხდებოდა, რომ დიდგვაროვანი მამაკაცი გლეხის ქალზე დაქორწინებულყო ან, პირიქით.

ნათესავეებს შორის ქორწინების აკრძალვის მიუხედავად, ამ ნესის დარღვევა მაინც ხდებოდა. ვახტანგ გორგასალმა ომში წასვლის წინ ანდერძით გამოხატა თავისი სურვილი, რომ მისი და – ხუარანძე ბიძაშვილს – მირიანს შეერთო ცოლად. მოგვიანებით ენდოგამიის ცალკეული შემთხვევები უმეტესად განპირობებული იყო პოლიტიკური მიზნით და ეკლესიაც თვალს ხუჭავდა ასეთ ფაქტებზე ან თვითონ აძლევდა დასტურს. მაგალითად, თამარ მეფე და მისი მეორე ქმარი დავით სოსლანი მეშვიდე ხარისხის ნათესავეები იყვნენ. ამ ქორწინებამ კათოლიკოსის უმაღლესი ლოცვა-კურთხევა მიიღო. თეიმურაზ პირველსა და მის მეუღლე ხორეშანს – ქართლის მეფის ლუარსაბის დას – მეექვსე ხარისხის ნათესაობა აკავშირებდათ.

აღნიშნულის ფონზე შედარებით უხერხულად ჩანს თანამედროვე კანონმდებლობით ქორწინების აკრძალვა გვერდითი ხაზის მხოლოდ უახლოესი ხაზის ნათესავეებს შორის. თუმცა, და-ძმების გარდა სხვა ნათესავეებს შორის ქორწინების აუკრძალველობა, სრულებითაც არ ნიშნავს ბიძაშვილებს, დეიდაშვილებსა და სხვა ნათესავეებს შორის ქორწინების ნახალისებას. კანონი უფრო მეტი ხარისხის გვერდით ნათესავეებს შორის ქორწინებას იმიტომ არ კრძალავს, რომ უხერხულობაში არ ჩავარდნენ ის ხალხები, რომლებიც საქართველოში ცხოვრობენ და ტრადიციულად

დასაშვებად მიაჩნიათ ასეთი ქორწინება. გარდა ამისა, ახლო ნათესავებს შორის ქორწინების წინააღმდეგ ზნეობრივი ნორმების გამოყენება მნიშვნელოვან ეფექტს იძლევა და მათი გამოყენებისათვის არავითარი შეზღუდვა არ არსებობს. მიუხედავად ამისა, ლიტერატურაში არცთუ უსაფუძვლოდ აყენებენ საკითხს ახლო ნათესავებს შორის მეტი ხარისხით ქორწინების აკრძალვის შემოღების შესახებ. მაგალითად, შ. ჩიკვაშვილის აზრით, ქორწინება უნდა აიკრძალოს ბიძაშვილებს, დეიდაშვილებს, ბიძაშვილ-მამიდაშვილებს, ბიძებსა და ძმისშვილებს (დისშვილებს), დეიდასა და დისშვილებს, მამიდასა და ძმისშვილებს შორის¹. იგივე პოზიციას იკავებს ს. ჯორბენაძე. იგი ახლო ნათესავების გარდა ქორწინების აკრძალვას მიზანშეწონილად თვლის ახლო მოყვრების გარკვეულ კატეგორიებს შორისაც, მაგალითად, რძალსა და მამულს, მამინაცვალ-დედინაცვალსა და გერს შორის, სიძესა და ცოლისდას, მულსა და რძლის ძმას შორის და სხვა².

ნათესაობისაგან განსხვავებით, რადგან მოყვრობა არ არის განპირობებული სისხლით კავშირით, ამიტომ ქორწინების შეწყვეტის შემდეგ ყოფილი მეუღლის ნათესავზე დაქორწინება მოქმედი კანონმდებლობით არ იკრძალება.

სამოქალაქო კოდექსის 1120-ე მუხლის მეორე ნაწილი შეიცავს მეტად მნიშვნელოვან მითითებას შვილად აყვანის დროს ნათესაურ ურთიერთობათა შინაარსისა და ქორწინებაზე მათი გავლენის შესახებ. არსებული წესის მიხედვით შვილად აყვანა არ წარმოშობს ნათესაურ ურთიერთობას, ერთი მხრივ, მშვილებლისა და მეორე მხრივ, ნაშვილების ნათესავებს შორის. ამიტომ მათ შორის ქორწინება დასაშვებად უნდა ჩაითვალოს. კანონი მხოლოდ მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის ქორწინებას კრძალავს. რაც შეეხება

1 შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი. თბ., 2004. გვ. 83.

2 ს. ჯორბენაძე, საბჭოთა საოჯახო სამართალი, თბ., 1957. გვ. 181.

გაშვილების ფაქტს, იგი, მართალია, წყვეტს ნათესაურ ურთიერთობას გაშვილებულსა და ბიოლოგიურ მშობლებს, აგრეთვე წარმოშობით ნათესავეებს შორის, მაგრამ ეს მხოლოდ სამართლებრივი კავშირის შეწყვეტაა, ხოლო სისხლით კავშირი მათ შორის კვლავაც რჩება. გამოდის, რომ ნათესაობა ამ შემთხვევაში ფორმალურად წყდება, რეალურად კი ძალაშია. ამიტომ სისხლის აღრევის თავიდან აცილების მიზნით კანონი ადგენს, რომ გაშვილებულსა და მის სისხლით ნათესავეებს შორის ქორწინების შესაძლებლობის საკითხის გადაწყვეტისას მხედველობაში იქნეს მიღებული ქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებათა მათ მიმართ მოქმედების აუცილებლობა. კერძოდ, არ შეიძლება გაშვილებული პირი მომავალში დაქორწინდეს თავისი პირდაპირი ხაზის ნებისმიერი ხარისხის ბიოლოგიურ ნათესავზე ან თუნდაც ნახევარ დაზე (ძმაზე), მიუხედავად იმისა, რომ მათ შორის ნათესაობაზე დამყარებული სამართლებრივი ურთიერთობა შეწყვეტილია გაშვილების მომენტიდან.

ნაშვილებისაგან განსხვავებულ პრინციპზეა აგებული მშვილებლის საქორწინო სამართალსუბიექტობის შინაარსი. შვილად აყვანის ფაქტი, კანონის მიხედვით, არ წარმოშობს ნათესაურ სამართლებრივ ურთიერთობას მშვილებელსა და ნაშვილების ბიოლოგიურ ნათესავეებს შორის. ამიტომ მათ შორის ქორწინება არ არის აკრძალული. **მშვილებელს მხოლოდ ნაშვილებზე დაქორწინება ეკრძალება.** მშვილებელსა და ნაშვილების ნათესავეებს შორის არ არსებობს სისხლით კავშირი და ამიტომ გამორიცხულია სისხლის აღრევის შედეგად შესაბამის პათოლოგიათა არსებობა. კანონმდებელმა ეს გაითვალისწინა და შესაძლებლად დაუშვა, მაგალითად, მშვილებელსა და ნაშვილების ბიოლოგიურ მშობელს შორის დაქორწინება, თუ მეუღლე არც ერთს არა ჰყავს. იურიდიულ ლიტერატურაში არსებობს მოსაზრება, რომ მშვილებლისა

და ნაშვილების ნათესავებს შორის ქორწინების საკითხის გადანყვეტისას უნდა მოქმედებდეს იგივე აკრძალვები, რაც არსებობს პირდაპირი აღმავალი და დაღმავალი შტოს ნათესავებს შორის¹.

სამოქალაქო კოდექსი ქორწინების დამაბრკოლებელ ბოლო გარემოებად სამართლიანად მიიჩნევს საქორწინო პირთაგან თუნდაც ერთ-ერთის ქმედუუნარობას სულით ავადმყოფის ან ჭკუასუსტობის გამო. ასეთი პირი ანგარიშს ვერ უწევს თავის მდგომარეობასა და მოქმედებას. მას არ შეუძლია შეიგნოს ოჯახური ურთიერთობის შინაარსი, განახორციელოს მშობლის უფლება-მოვალეობანი და არც რაიმე პასუხისმგებლობის დაკისრება შეიძლება მასზე. ამიტომ ასეთი პირი არ ითვლება საქორწინო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტად. ქმედუუნარო პირს დაქორწინება ეკრძალება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ქორწინების რეგისტრაციამდე იქნა იგი ასეთად აღიარებული სასამართლოს მიერ. თუ ქმედუუნაროდ აღიარებული პირი ქორწინების რეგისტრაციაში შეცდომით გატარდა, ქორწინება აუცილებლად უნდა გაბათილდეს. შესაძლებელია მეუღლესთან ერთ-ერთი ქორწინების პერიოდში იქნეს იმავე საფუძვლით ქმედუუნაროდ აღიარებული. ასეთ შემთხვევაში ქმედუუნარობა შეიძლება არა ქორწინების გაბათილების, არამედ განქორწინების საფუძველი გახდეს.

მხოლოდ სულით ავადმყოფობა და ჭკუასუსტობა ედება საფუძვლად დაქორწინების აკრძალვას. სხვა სახის ავადმყოფობა, რა მძიმეც არ უნდა იყოს იგი, დაქორწინების დამაბრკოლებელ გარემოებად არ მიიჩნევა. თუმცა ლიტერატურაში გამოთქმულია შეხედულებები, ზოგიერთი მძიმე ავადმყოფობის, მაგალითად, შიდსის ქორწინების დამაბრკოლებელ

¹ Комментарий к семейному кодексу Р. Ф. Под редакцией Крашениникова П. В. и Седутина П. А. М., 1997. с. 41.

გარემოებად მიჩნევის მიზანშეწონილობის შესახებ¹. მსგავს მოსაზრებებს კანონმდებელი სამართლიანად არ იზიარებს იმის გამო, რომ მექორწინეებს ევალეზათ ერთმანეთს გააცნონ ინფორმაცია თავიანთი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ და ამის შემდეგ თვითონ უნდა გადანყვიტონ დაქორწინდნენ თუ არა. ასეთ შემთხვევებში ქორწინების აკრძალვას აზრი არა აქვს.

სამოქალაქო კანონმდებლობით დადგენილი ქორწინების პოზიტიური და ნეგატიური პირობები ამომწურავია. არც სარეგისტრაციო ორგანოს, არც მშობლებს ან სხვა პირებს არა აქვთ უფლება ქორწინებისათვის რაიმე სხვა პირობა ან შეზღუდვა დაანესონ. კანონი არ ცნობს ქონებრივი ხასიათის რაიმე მოთხოვნას გამოსასყიდის, მზითვის ან ქონებრივი ცენზის გამომხატველი სხვა ვალდებულების შესრულებას ქორწინების აუცილებელ პირობად. ყოველგვარი რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული, სოციალური და სხვა სახის შეზღუდვები განიხილება როგორც ადამიანის უფლებათა უხეში დარღვევა და ქორწინების რეგისტრაციის ხელის შემშლელ გარემოებებად არ ჩაითვლება.

3.4. ქორწინების რეგისტრაცია

ქორწინების რეგისტრაცია დაწესებულია როგორც სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ინტერესების უზრუნველსაყოფად, ისე თვით მეუღლეთა და მათი შვილების პირადი და ქონებრივი უფლებების დაცვის მიზნით. ქორწინების რეგისტრაცია საშუალებას აძლევს სახელმწიფოს თავის საქმიანობაში გაითვალისწინოს სხვადასხვა დემოგრაფიული მონაცემები, მაგალითად, მოსახლეობის შემადგენლობა, შობადობის

1 შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი, თბ., 2004. გვ. 86.

მდგომარეობა, ქორწინებათა და განქორწინებათა ტენდენცია და სხვ. იგი ამარტივებს მეუღლეთა შორის ურთიერთობას სხვა სახის საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სისტემაში და შესაძლებლობას აძლევს სახელმწიფოს ფაქტობრივ საქორწინო ურთიერთობაში მყოფთაგან განსხვავებით, გამორჩეულად დაიცვას მეუღლეებისა და მათი შვილების ინტერესები, ყოველნაირად ახალისებს მყარი საოჯახო ურთიერთობის შექმნის სურვილს, აძლევს რა ქორწინებას ოფიციალურ ხასიათს. რეგისტრირებული ქორწინება მეუღლეებსა და მათ შვილებს უქმნის საბინაო, მატერიალური, სამემკვიდრეო, საპენსიო და სოციალური დაცვის სხვა უფლებათა განხორციელების გარანტირებულ შესაძლებლობას. ქორწინების რეგისტრაციის საფუძველზე სახელმწიფოს შეუძლია გააკონტროლოს ქორწინებათა კანონიერება და თავიდან აიცილოს იმ პირთა დაქორწინება, რომელთაც არ შეუძლიათ შექმნან მყარი ოჯახი და ჰყავდეთ სრულფასოვანი შთამომავლობა.

ქორწინების რეგისტრაციის შესახებ მონაცემების არარსებობისას, თუ ამავე დროს ქორწინების მოწმობაც დაკარგულია, შესაძლებელია სასამართლომ სხვა დამამტკიცებელი საბუთების საფუძველზე ცნოს ქორწინების რეგისტრაციის ფაქტი, რაც არსებითად განსხვავდება ფაქტობრივ საქორწინო ურთიერთობათა კანონიერად ცნობისაგან. ასევე შესაძლებელია ადრინდელი წესების შესაბამისად ეკლესიებსა და სამხედრო ნაწილებში განხორციელებული ქორწინების რეგისტრაციის ფაქტის ცნობა. აღნიშნულ შემთხვევებში მოხდება ქორწინების კანონიერების დადასტურება.

ქორწინების გაფორმება ხდება სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიული სამსახურის მიერ, რომელსაც განცხადებით უნდა მიმართონ მექორწინებმა. კანონით მექორწინეთა განცხადებას ძალა აქვს შეტანიდან ორი თვის განმავლობაში. ამასთან, მათ უფლება აქვთ მიუთითონ

კონკრეტულ დღეზე, როცა ქორწინების რეგისტრაცია სურთ. მათ შეუძლიათ მოითხოვონ ადრე მითითებული ვადის შეცვლა როგორც შემცირების, ისე გაზრდის მიზნით. ადრინდელი წესის მიხედვით აუცილებელი იყო განცხადების შეტანიდან ქორწინების რეგისტრაციამდე ერთთვიანი ვადის გასვლა, რათა შექმნილიყო მომავალი ოჯახის სიმტკიცის ერთგვარი გარანტია. ამავე დროს, იგი მექორწინეთა გრძნობების შემომწმების შესაძლებლობადაც იყო მიჩნეული. ამჟამად, მართალია, მსგავსი დრო არ არის განსაზღვრული, მაგრამ გაზრდილია განცხადების მოქმედების ვადა, ხოლო რეგისტრაციის დღის განსაზღვრა მთლიანად მექორწინებზეა დამოკიდებული. დაქორწინების შესახებ მიღებული გადაწყვეტილების სიმყარის ხარისხის მიხედვით მათ შეუძლიათ განცხადების შეტანიდან მეორე დღესვე მოითხოვონ ქორწინების რეგისტრაცია ან კიდევ ერთხელ დასაფიქრებლად ორთვიან ვადაში ამოირჩიონ ნებისმიერი დღე. დაქორწინების დროის შეცვლის შესაძლებლობაც საბოლოო გადაწყვეტილების მართებულობის უზრუნველყოფის საშუალებას წარმოადგენს. პრაქტიკა ადასტურებს იმას, რომ განცხადების შეტანიდან ქორწინების რეგისტრაციამდე მექორწინეთა მიერ განსაზღვრული დრო მათ საშუალებას აძლევს ღრმად დაფიქრდნენ და მეტი პასუხისმგებლობით მოეკიდონ ცხოვრებაში გადასადგმელ მნიშვნელოვან ნაბიჯს. არც ისე იშვიათია შემთხვევები, როცა განცხადების შეტანის შემდეგ გადაუფიქრებიათ ქორწინება. განმცხადებელთა 10-12 პროცენტი ორთვიან ვადაში უარს ამბობს ქორწინებაზე ან არ ცხადდება სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოში. სხვადასხვა სახის სოციოლოგიური გამოკვლევების მიხედვით, რაც უფრო კარგად და დიდხანს იცნობენ ერთმანეთს მექორწინებები, ოჯახიც უფრო მყარი და ხანგრძლივია. გაცნობაში არ იგულისხმება სქესობრივი სიახლოვე ქორწინებამდე, როგორც ამას ზოგიერთი მკვლევარი

საბაზრო მეურნეობისათვის დამახასიათებელი პრინციპების დამკვიდრებით ხსნის. მათი აზრით, სიყვარული და ურთიმომონება კი არა, მთავარია სქესობრივი თავსებადობა და საერთო ქონებრივი ინტერესები. ასეთი შეხედულება თავისი შინაარსით ცინიკურია და მას არავითარი რეალური საფუძველი არ გააჩნია. ამის დამადასტურებელია თუნდაც ის ფაქტი, რომ განქორწინებულ წყვილთა შორის არიან ისეთებიც, რომლებიც დაქორწინებამდე იყვნენ ერთმანეთთან ახლო კავშირში, მაგრამ მაინც განქორწინდნენ. საქართველოში ქალწულობის დაკარგვა ქორწინებამდე ყოველთვის სამარცხვინოდ ითვლებოდა. ოჯახის სინმინდისათვის, მეუღლეთა ერთგულებისა და მომავალი თაობის ჯანსაღად აღზრდისათვის ქორწინებამდელი კავშირები გაუმართლებელია.

ქორწინების რეგისტრაციისათვის დადგენილი ორთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ მექორწინეთა განცხადება ძალას კარგავს. თუ ისევ სურთ დაქორწინება, მათ თავიდან უნდა მიმართონ სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოს. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, ვადის გაშვება საპატიო მიზეზით (ხანგრძლივი ავადმყოფობა, სასწრაფო მივლინებაში გამგზავრება და სხვ.) მოხდა თუ დაქორწინება დროებით გადაიდო. განცხადების ხელახლა შეტანისას გაშვებული ვადის კომპენსაცია შესაძლოა მეორე დღესვე რეგისტრაციის საფუძველზე მოხდეს.

ქორწინების რეგისტრაცია გამონაკლის შემთხვევაში შეიძლება განცხადების შეტანის დღესვე მოხდეს. ამისათვის აუცილებელია განსაკუთრებული გარემოებების არსებობა. კანონი ასეთ გარემოებად მიიჩნევს ბავშვის დაბადებას, ერთერთი მექორწინის სიცოცხლისათვის რეალური საფრთხის არსებობას და სხვა მსგავს გარემოებებს. ქორწინების რეგისტრაციის დამაჩქარებელ გარემოებათა მიჩნევა განსაკუთრებულად სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოს

პრეროგატივაა. მას შეუძლია გაითვალისწინოს მექორწინეთა დიდი ხნის ფაქტობრივი საქორწინო ურთიერთობა, სხვადასხვა უწყებისა და ორგანიზაციის შუამდგომლობა ან რეკომენდაცია. ყველა შემთხვევაში მექორწინეთა ინტერესები უნდა იყოს განმსაზღვრელი.

განცხადების შეტანის დღეს ქორწინების რეგისტრაციაზე უარის თქმა შესაძლებელია სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოში შეტანილ განცხადებათა სიმრავლის გამო. ასეთ შემთხვევაში მექორწინეებს შეუძლიათ დაელოდონ შეთავაზებულ დროს ან მიმართონ სხვა ტერიტორიულ სარეგისტრაციო ორგანოს. განცხადებით მიმართვა მექორწინისათვის არავითარ ვალდებულებას არ წარმოშობს ქორწინების რეგისტრაციის აუცილებლობასთან დაკავშირებით.

ქორწინების რეგისტრაციის შესახებ განცხადება მექორწინეებს შეუძლიათ შეიტანონ ნებისმიერი ქალაქის ან რაიონის სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ადგილობრივ სამსახურში. კანონით განსაზღვრული არ არის კონკრეტული სარეგისტრაციო ორგანო, რომელშიც უნდა იქნეს შეტანილი განცხადება, მაგალითად, მექორწინეთა ან მათი მშობლების საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ჩვეულებრივ, მექორწინეები თავიანთი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით ტარდებიან რეგისტრაციაში. შესაძლებელია ისეთი შემთხვევები, როცა მექორწინეები სხვა რეგიონში იმყოფებიან ხანგრძლივად და იქ გადაწყვიტეს დაქორწინება ან არ სურთ დაქორწინების ფაქტის ფართოდ გახმაურება და უნდათ მეზობელ ქალაქში გააფორმონ იგი. ყველა შემთხვევაში **ქორწინების რეგისტრაცია უნდა მოხდეს დასაქორწინებელ პირთა უშუალო მონაწილეობით.** არ არის დაშვებული წარმომადგენლის მეშვეობით დაქორწინება, ანუ როცა რეგისტრაციის დროს ადგილზე არ არის საცოლე ან საქმრო და მათ ცვლიან სხვა პირები – მექორწინეთა წარმომადგენლები. საქართვე-

ველოში XII საუკუნემდე შესაძლებლად იყო მიჩნეული ასეთი ქორწინება. მას „კიდით კიდე გვირგვინთა კურთხევა“ ეწოდებოდა. ეს წესი საშუალებას იძლეოდა, რომ მეფე-დედოფლის ქორწინება მომხდარიყო ცალ-ცალკე, ანუ „კიდით კიდე“. გვირგვინთა კურთხევა ხდებოდა ცალ-ცალკე საცოლისა და საქმროს სახლებში. გვირგვინის კურთხევის ცერემონიალში მონაწილეობას ლებულობდნენ სხვაგან მყოფი მექორწინის წარმომადგენლები. როცა საცოლეს უკურთხებდნენ გვირგვინს, იქ მისი საქმროს ნაცვლად გვირგვინის ქვეშ სხვა მამაკაცი იდგა, მაგრამ ჯვრისწერის დროს მისი სახელი კი არ იხსენიებოდა, არამედ ნამდვილი საქმროსი. სხვა შემთხვევაში, ხშირად, პატარძლის ნაცვლად ქალი კი არა, მამაკაცი იდგა გვირგვინის ქვეშ. ძველ საქართველოში წარმომადგენლობითი ქორწინება არც ისე პოპულარულად ითვლებოდა. იგი პატივისა და ღირსების შემლახველად იყო მიჩნეული, განსაკუთრებით ქალებისათვის. ამიტომაც იყო ალბათ რუისურბნისის საეკლესიო კრებამ რომ აკრძალა ასეთი ქორწინება. წარმომადგენლობითი ქორწინება ცივილიზებული ქვეყნების უმრავლესობისათვის მიუღებლად ითვლება. თუმცა ზოგიერთ ქვეყანაში ჯერ კიდევ შენარჩუნებულია ასეთი ქორწინება. მაგალითად, ინდოეთის, ესპანეთის, პერუს, არგენტინისა და კანადის კანონმდებლობით დასაშვებადაა მიჩნეული წარმომადგენლობითი ქორწინება. საყურადღებოა ნაპოლეონის ქორწინების ფაქტი ავსტრიის იმპერატორის ქალიშვილთან. ქორწინება ვენის საკათედრო ტაძარში შედგა. ნაპოლეონის ინტერესებს, მის მიერ გაცემული მინდობილობის საფუძველზე, მარშალი ბერტე წარმოადგენდა.

ქორწინების სარეგისტრაციო ორგანოში მექორწინეთა მიერ საქორწინო განცხადების პირადად შეტანა დაკავშირებულია მათ მხრივ განსაზღვრულ ურთიერთვალდებულებათა შესრულების მოვალეობასთან. გამონაკლის შემთხვევაში

დასაქორწინებელ წყვილთაგან შეიძლება ერთ-ერთი ფიზიკურად არ გამოცხადდეს სარეგისტრაციო ორგანოში, მაგრამ მისი ნების გამოცხადებული დოკუმენტი მეორემ აუცილებლად უნდა წარადგინოს. არ შეიძლება დასაქორწინებელი პირის ნაცვლად განცხადება დაქორწინების სურვილის შესახებ სხვამ, მაგალითად, ნათესავმა, მეგობარმა ან თუნდაც მომავალმა მეუღლემ შეიტანოს. კანონი ამიტომ მიუთითებს დასაქორწინებელ პირთა და არა ერთ-ერთი მათგანის მიერ განცხადების შეტანის აუცილებლობაზე. განცხადებაში მათ უნდა დაადასტურონ ზოგიერთი ისეთი ფაქტი, რომელთაც შეიძლება გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდეს ქორწინების რეგისტრაციის მართლზომიერებისათვის. კერძოდ, მათ უნდა დაადასტურონ ის, რომ არ არსებობს მათი ქორწინების ხელის შემშლელი არც ერთი გარემოება, რომლებზეც მითითებულია სამოქალაქო კოდექსის 1120-ე მუხლში, იცნობენ ერთმანეთის ოჯახურ მდგომარეობას, იციან მერამდენეა თითოეული მათგანისათვის ეს ქორწინება და ჰყავთ თუ არა შვილები. ქორწინების ხელის შემშლელი გარემოებების გამოვლენისას, მექორწინებებს არ გაატარებენ რეგისტრაციაში, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი შეიძლება ასეთ შემთხვევაშიც თანახმა იყვნენ ქორწინებაზე. არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება, მაგალითად, რეგისტრაციაში გატარდეს მშვილებლისა და ნაშვილების ან არაბიოლოგიური და-ძმის ქორწინება და სხვ. ოჯახური მდგომარეობის ცოდნაში იგულისხმება ის, რომ მექორწინებმა იციან ერთმანეთის ოჯახის წევრთა შემადგენლობის, მათი საქმიანობის, საბინაო და მატერიალური მდგომარეობის შესახებ და სხვ. მექორწინებმა ერთმანეთს ისიც უნდა აცნობონ თუ მერამდენეა მათთვის ეს ქორწინება და ჰყავთ თუ არა შვილები. ადრინდელ ქორწინებათა ან შვილის ყოლის ფაქტის დამალვა ქორწინების რეგისტრაციაზე უარის თქმის საფუძველი არ შეიძლება გახდეს. მას მხოლოდ

მექორწინეთა მიმართ აქვთ განსაზღვრული მნიშვნელობა. ამიტომ, თუ მექორწინენი ასეთი ფაქტების გამოვლენის შემდეგ მაინც თანახმანი არიან ქორწინებაზე, მისი რეგისტრაცია აუცილებლად უნდა მოხდეს. ქორწინების პერიოდში ასეთი ფაქტების გამოვლენა შეიძლება მხარეთა სურვილით განქორწინების საფუძველი გახდეს და არა ქორწინების გაბათილებისა. კანონით განსაზღვრული ქორწინების ხელის შემშლელი გარემოებების დამალვის შემთხვევაში თუ რეგისტრაცია მოხდა და შემდეგ გამოვლინდა რომელიმე მათგანი, ეს უკვე საფუძვლად დაედება ქორწინების გაბათილებას და არა განქორწინებას.

საქორწინო განცხადების შეტანისას შესასრულებელ მოვალეობათა გარდა, მექორწინეებს უკვე რეგისტრაციის დროს ევალებათ განაცხადონ იმის შესახებ, რომ იციან ერთმანეთის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. ეს იმიტომ, რომ ზოგიერთი ავადმყოფობა საშიშროებას უქმნის არა მარტო მეორე მეუღლის, არამედ შვილის ჯანმრთელობასაც. ზოგიერთი ავადმყოფობისაგან განკურნებას ხანგრძლივი პერიოდი სჭირდება. ქორწინების პერიოდში რომ არ გახდეს აღნიშნული გარემოება მეუღლეებს შორის გაუგებრობის მიზეზი, ამ მხრივ ყველაფერი თავიდან უნდა გაირკვეს. მაგალითად, დასაქორწინებელმა პირმა თავის მომავალ მეუღლეს უნდა განუცხადოს იმის შესახებ, რომ იგი დაავადებულია მძიმე ვენერიული სნეულებით, ტუბერკულოზით ან გულ-სისხლძარღვთა ქრონიკული დაავადებით. თავისთავად არც ერთი ეს დაავადება ან სხვა, რა მძიმეც არ უნდა იყოს იგი, გარდა სულით ავადმყოფობისა და ჭკუასუსტობისა, ქორწინების ხელის შემშლელ გარემოებას არ წარმოადგენს. ასეთ დაავადებათა გამოაშკარავება ქორწინების პერიოდში შეიძლება განქორწინების საბაბიც გახდეს. ამიტომ, თუ დასაქორწინებელმა პირებმა იციან ერთმანეთის ჯანმრთელობის შესახებ

და მაინც სურთ დაქორწინება, სარეგისტრაციო ორგანომ ისინი რეგისტრაციაში უნდა გაატაროს. ამ ორგანოს თანამდებობის პირი მოვალეა დასაქორწინებელ პირთათვის შექმნას ჯანმრთელობის შესახებ ინფორმაციის გაცნობის შესაძლებლობა.

ქორწინების რეგისტრაციის დროს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიული სამსახურის სხვა მოვალეობათა შესახებ სამოქალაქო კოდექსი სპეციალურად ამაზვილებს ყურადღებას. ამით ეს ორგანო საქორწინო ურთიერთობათა აქტიური რეგულატორის როლში გამოდის. საქორწინო განცხადების მიღების დროს სარეგისტრაციო ორგანო ვალდებულია მექორწინეებს გააცნოს ქორწინების რეგისტრაციის პირობები და წესი, ქორწინების რეგისტრაციის დანიშნულება და ის უფლება-მოვალეობანი, რომლებიც წარმოემობათ მექორწინეებს როგორც მეუღლეებს და შემდეგ როგორც მშობლებს. ქორწინების სარეგისტრაციო ორგანოები ყოველნაირად უნდა ცდილობდნენ მყარი ოჯახის შექმნაში აქტიური მონაწილეობა მიიღონ და საჭიროების შემთხვევაში იზრუნონ ხელის შემშლელ გარემოებათა თავიდან აცილებისათვის. ამიტომაც, რომ კანონი მათ პირდაპირ ავალებს მექორწინეთა გაფრთხილებას იმის თაობაზე, რომ ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების დაფარვა ინვევს განსაზღვრულ პასუხისმგებლობას. ასეთ გარემოებათა დაფარვის თავიდან აცილება მომავალში მრავალი ოჯახის დანგრევისაგან გადარჩენის გარანტიაა. ამიტომ სარეგისტრაციო ორგანოები ჯერ უნდა დარწმუნდნენ იმაში, რომ მექორწინეთათვის არ არსებობს ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები, ისინი იცნობენ ერთმანეთის ჯანმრთელობასა და ოჯახურ მდგომარეობას და შემდეგ მოახდინონ ქორწინების რეგისტრაცია.

საოჯახო კანონმდებლობა ქორწინების რეგისტრაციისას

არ უშვებს რომელიმე მექორწინის გამოუცხადებლობის შესაძლებლობას. ორივე მექორწინე აუცილებლად უნდა გამოცხადდეს ქორწინების რეგისტრაციის დღეს და უშუალოდ მიიღოს მასში მონაწილეობა. სარეგისტრაციო ორგანო ამისათვის ყველა პირობას ქმნის. მაგრამ, თუ ერთ-ერთ დასაქორწინებელ პირს პატივსაძებნი მიზეზის გამო არ შეუძლია გამოცხადდეს ქორწინების რეგისტრაციისათვის, კანონი შესაძლებლად მიიჩნევს იმას, რომ ქორწინების რეგისტრაცია ჩატარდეს სარეგისტრაციო ორგანოს გარეთ. პატივსაძებნი მიზეზად, უპირველეს ყოვლისა, დასაქორწინებელი პირის ავადმყოფობა უნდა ჩაითვალოს. იგი შეიძლება თავის ბინაში ან სამკურნალო დაწესებულებაში იმყოფებოდეს. ასეთ შემთხვევაში შესაძლებელია ავადმყოფი მექორწინის სურვილითა და სამკურნალო დაწესებულების ნებართვით, სარეგისტრაციო ორგანოს წარმომადგენელმა მეორე მექორწინისა და მოწმეთა თანდასწრებით, ავადმყოფი მექორწინის ადგილსამყოფელის მიხედვით მოახდინოს ქორწინების რეგისტრაცია. შესაძლებელია ერთ-ერთი მეუღლის სარეგისტრაციო ორგანოში გამოუცხადებლობის მიზეზი მისი დაპატიმრებაც იყოს. მსგავს შემთხვევებში ქორწინების რეგისტრაცია შეიძლება მოხდეს საპატიმრო დაწესებულებაში, თუ, რა თქმა უნდა, მექორწინე პატიმარს იგი სურს და საპატიმროს ადმინისტრაციაც თანახმაა ამაზე. შეიძლება ისეთი ვითარებაც შეიქმნას, როცა ორივე დასაქორწინებელ პირს გააჩნია პატივსაძებნი მიზეზი სარეგისტრაციო ორგანოში გამოუცხადებლობისათვის, მაგალითად, სამკურნალო დაწესებულებაში ერთად მოხვედრისას. ასეთ შემთხვევებშიც შესაძლებელია ქორწინების რეგისტრაცია მექორწინეთა ადგილსამყოფელის მიხედვით. ქორწინების რეგისტრაციის შესაძლებლობამ სარეგისტრაციო ორგანოს ადგილსამყოფელის გარეთ, მნიშვნელოვნად გააფართოვა საქორწინო უფლებების განხორციელების

შესაძლებლობა და შექმნა ფაქტობრივ საქორწინო ურთიერთობათა მნიშვნელოვნად შემცირების გარანტია.

ქორწინებისათვის საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის მინიჭებისა და ოჯახის სიმტკიცისათვის ახლობელთა და ნათესავთა მხრივ ზნეობრივ ვალდებულებათა დამკვიდრების მიზნით, აგრეთვე ქორწინებისათვის საჯარო ხასიათის მისაკუთვნებლად კანონი აუცილებელს ხდის ქორწინების რეგისტრაციისას ორი ან მეტი სრულწლოვანი მონმის მონაწილეობას. ქორწინების რეგისტრაციის უშუალო მონმე შეიძლება სხვა პირებიც იყვნენ, მაგრამ მათგან სულ ცოტა ორი ოფიციალური მონმე უნდა იყოს. ისინი სარეგისტრაციო წიგნში ტარდებიან როგორც ჯვრისნერის მონმენი. საქართველოში ხელისმომკიდეობის, ანუ მეჯვარეობის ინსტიტუტი დიდი ხანია არსებობს და მასთან დაკავშირებულია რელიგიურ ურთიერთობათა მნიშვნელოვანი მომენტები (ბავშვის მონათვლა, სულიერ-ნათესაობრივი კავშირის დამყარება, ნათელმირონობისადმი მოკრძალებული დამოკიდებულება თაობათა მანძილზე და სხვ.). ოჯახის წინაშე რაიმე ოფიციალური ვალდებულება მონმეებს არ ევალებათ. არც დაქორწინებულები არიან იურიდიულად ვალდებულნი მონმეთა წინაშე.

ქორწინების რეგისტრაციისას ოფიციალურ მონმეთა დასწრებას ის მნიშვნელობაც აქვს, რომ ზოგჯერ მათი დახმარებით შეიძლება სასამართლომ, განადგურებული სარეგისტრაციო მასალების აღდგენისას, ქორწინების რეგისტრაციის ფაქტი დაადგინოს. არ შეიძლება ქორწინების რეგისტრაციაში არასრულწლოვანი მონმეები ლებულობდნენ მონაწილეობას, მიუხედავად იმისა, რომ თვითონ მექორწინეები შეიძლება არასრულწლოვანები იყვნენ.

ქორწინების რეგისტრაციის ბოლო ეტაპია სარეგისტრაციო წიგნში შესაბამისი ჩანაწერის გაკეთება, რასაც

ხელს აწერენ: მექორწინები, მონმეები და სარეგისტრაციო ორგანოს თანამდებობის პირი. მათ მიერ შედგენილი დოკუმენტი დასტურდება ბეჭდით. ქორწინების რეგისტრაციის დამთავრების შემდეგ მეუღლეებს ეძლევათ ქორწინების მონმობა.

განსაზღვრული თავისებურებები ახასიათებს საქართველოში უცხოელთა ქორწინების რეგისტრაციას. ქართული კანონმდებლობით შესაძლებელია როგორც უცხოელის დაქორწინება საქართველოს მოქალაქეზე, ისე თავად უცხოელთა დაქორწინებაც საქართველოში. ორივე შემთხვევაში დაქორწინება უნდა მოხდეს შესაბამისი ქვეყნების კანონმდებლობის მოთხოვნათა გათვალისწინებით. საქართველოს მოქალაქის დაქორწინება უცხოელზე ავტომატურად არ იწვევს მოქალაქეობის შეცვლას. იგი კვლავ რჩება საქართველოს მოქალაქედ.

ქორწინების სარეგისტრაციო ორგანომ შესაძლებელია მექორწინებებს უარი უთხრას ქორწინების რეგისტრაციაზე. უარის თქმა შეიძლება გამოწვეულ იყოს სხვადასხვა საფუძვლით. დაქორწინების წესი და პირობები ბევრ ისეთ მომენტს შეიცავს, რომელთა მიმართ სარეგისტრაციო ორგანოს დამოკიდებულება არაერთგვაროვანი შეიძლება იყოს. მაგალითად, საქორწინო ასაკის ზუსტი დღის დადგენის, ახლო ნათესაობის ხარისხის განსაზღვრის ან რომელიმე ავადმყოფობის ქორწინებისათვის ხელის შემშლელ გარემოებად ჩათვლის საკითხის გადანყვეტიასა და ინტერესებულმა პირმა შეიძლება სარეგისტრაციო ორგანოს პოზიცია არასწორად მიიჩნიოს. ამიტომ მას ყოველთვის უნდა ჰქონდეს ქორწინების რეგისტრაციაზე უარის თქმის გასაჩივრების შესაძლებლობა. ასეთ შემთხვევებში სადავო საკითხები იმდენად მალალპროფესიულ დონეზეა გადასაწყვეტი, რომ კანონმა ადმინისტრაციული გზით გასაჩივრება კი არ დააწესა, არამედ სა-

სამართლოს მიანდო საკითხის გადაწყვეტა. სასამართლოში დავის განხილვის შესახებ საკითხის დაყენება შეუძლიათ დასაქორწინებელ პირებს, მათ მშობლებს, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებსა და სხვა დაინტერესებულ პირებს. თუ სასამართლომ ჩათვალა, რომ ქორწინების ყველა პირობა დაცულია და მისი დამაბრკოლებელი კანონით გათვალისწინებული არც ერთი გარემოება არ არსებობს, გამოიტანს გადაწყვეტილებას ქორწინების რეგისტრაციის აუცილებლობის შესახებ. ქორწინების სარეგისტრაციო ორგანო, ასეთ შემთხვევაში, ვალდებულია მოახდინოს ქორწინების რეგისტრაცია.

დაქორწინება ადამიანის ცხოვრებაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და ღირსახსოვარი მომენტიცაა. ამიტომ მექორწინე ყოველთვის ცდილობს, რაც შეიძლება შთამბეჭდავად აისახოს იგი არა მარტო მის, არამედ ნათესავთა და მეგობართა მეხსიერებაში. საქართველოში, ისევე როგორც ბევრ სხვა ქვეყანაში, არსებობს ქორწინების საზეიმო ვითარებაში აღმნიშვნელი წეს-ჩვეულებანი. მათი დახვეწა და თანამედროვე ვითარებასთან შესაბამისობაში მოყვანა მეტ შინაარსსა და ელფერს მისცემს ქორწინების აღნიშვნას. ქორწინების რეგისტრაციის საზეიმო ვითარებაში ჩატარება, თუ ამაზე მექორწინენი თანახმა არიან, ევალეა ქორწინების სარეგისტრაციო ორგანოს. აქ, უპირველეს ყოვლისა, იგულისხმება რეგისტრაციის ჩატარება საჯაროდ – მოწმეების, მეგობრებისა და ნათესავების თანდასწრებით სხვადასხვა სიმბოლიკისა და რიტუალების ფონზე. ქორწინების საზეიმო ვითარებაში გაფორმება მექორწინეებისა და დამსწრეთა მიმართ მნიშვნელოვან ზნეობრივ და სამართლებრივი ზემოქმედების საშუალებას წარმოადგენს. იგი ადასტურებს მექორწინეთა მიერ ურთიერთსიყვარულისა და პატივისცემის საფუძველზე ოჯახის შექმნის სურვილის მიზანშეწონილო-

ბას, ასეთი ოჯახის სახელმწიფოებრივ აღიარებას და ზრდის მეუღლეთა პასუხისმგებლობას არა მარტო ერთმანეთის, არამედ საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე. კანონი შემთხვევით არ უსვამს ხაზს იმას, რომ ქორწინება საზეიმო ვითარებაში ტარდება მხოლოდ დასაქორწინებელ პირთა თანხმობით. ზოგჯერ იმის გამო, რომ დასაქორწინებელ პირს რაიმე ფიზიკური ნაკლი აქვს, მექორწინეები ასაკოვანნი არიან ან მატერიალური მდგომარეობიდან გამომდინარე, არ სურთ ახლობელთა ფართო წრის თანდასწრებით დაქორწინდნენ, მიზანშეწონილი არაა გამორჩეული საზეიმო ვითარების შექმნა. მსგავს შემთხვევებში ქორწინების რეგისტრაცია უნდა ჩატარდეს მექორწინეთა სურვილის მიხედვით. მაგრამ ის წესები, რაც დადგენილია ქორწინების რეგისტრაციისათვის, ყველა შემთხვევაში სავალდებულოდ უნდა შესრულდეს.

ქორწინების რეგისტრაციის საზეიმო ვითარების ლოგიკურ გაგრძელებას წარმოადგენს საქორწინო ნადიმის –ქორწილის გადახდა. საქორწინო ნადიმი საქართველოში ყოველთვის იყო და არის ყურადღების ცენტრში. ძველ საქართველოში, განსაკუთრებით შეძლებულთა წრეებში, ქორწილი რამდენიმე დღე გრძელდებოდა. „ვეფხისტყაოსნის“ მიხედვით ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის ქორწილი ფრიდონის სამფლობელოში რვა დღე მიმდინარეობდა. არჩილს აღწერილი აქვს თეიმურაზ მეფის ქორწილი, რომელიც 40 დღე გრძელდებოდა. ხანგრძლივი და მდიდრული ქორწილის გადახდა ღირსების საქმეს წარმოადგენდა შეძლებულთათვის. საშუალო ფენა შედარებით ნაკლებ ყურადღებას უთმობდა მას, რომ არაფერი ითქვას დაბალ ფენაზე. ქორწინება და ქორწილი მძიმე ტვირთად აწვებოდა ასეთ ოჯახს. შემდგომი პერიოდის განმავლობაში, ოჯახის მიერ ქალის გათხოვებისას, მზითვის აუცილებელი მიცემის ტრადიციის თანდათანობით შეზღუდვამ და ქორწილების მასშტაბების შემცირებამ ხელი

შეუწყო ოჯახების ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას.

ქართული ქორწილი თანდათან კიდევ უფრო იხვეწება და ცილივიზებულ ხალხთა მსგავსად, ოღონდ ქართული ტრადიციებისა და ზნე-ჩვეულებების უპირატესობათა შენარჩუნებისა და გამოვლენის საფუძველზე, ჩვენი ყოფითი ურთიერთობის ამსახველი და კულტურის შემადგენელი აუცილებელი ნაწილი ხდება.

თავი 4

ქორწინების შეწყვეტა

4.1. ქორწინების შეწყვეტის ცნება და სახეები

ქორწინება არ შეიძლება შემოიფარგლოს განსაზღვრული ვადით. იგი მეუღლეთა მუდმივი კავშირია. ამიტომ ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალება ან მისი გარდაცვლილად აღიარება, ბუნებრივია, გამოიწვევს ქორწინების შეწყვეტას. როგორც ერთ, ისე მეორე შემთხვევაში არაა აუცილებელი მოხდეს ქორწინების შეწყვეტის რეგისტრაცია. აუცილებელია მხოლოდ მეუღლის გარდაცვალების ან სასამართლოს მიერ მისი გარდაცვლილად გამოცხადების ფაქტის დაფიქსირება მოხდეს სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოში. ცოცხალ მეუღლეს უფლება აქვს ხელახლა იქორწინოს.

პირის გარდაცვალება ან გარდაცვლილად გამოცხადება ცოცხალი მეუღლისათვის საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა ერთ ნაწილს წყვეტს, ხოლო მეორე ნაწილის შენარჩუნებას არ ეწინააღმდეგება. მაგალითად, წყდება მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრება, იხსნება მემკვიდრეობა გარდაცვლილი ან გარდაცვლილად გამოცხადებული მეუღლის ქონებაზე. ამასთან, შესაძლებელია, ცოცხალმა მეუღლემ შეინარჩუნოს ქორწინების დროს მიღებული გვარი იმ შემთხვევაშიც კი, თუ იგი ხელახლა დაქორწინდება. რაც შეეხება გარდაცვლილად გამოცხადებულ პირს, თუ იგი მოგვიანებით ცოცხალი აღმოჩნდა, ქორწინება თავის მეუღლესთან ავტომატურად აღუდგება. ეს მოხდება იმ შემთხვევაში, თუ ეს უკანასკნელი ხელახლა არ დაქორწინებულია. მაგრამ თუ მას ქორწინების აღდგენა არ სურს, მაშინ სხვასთან დასაქორწინებლად აუცილებლად დასჭირდება

ცოცხლად დარჩენილ მეუღლესთან განქორწინება.

ცოცხალ მეუღლეებს შორის ქორწინების შეწყვეტა ხდება განქორწინების საფუძველზე. განქორწინებისას იგულისხმება, რომ ქორწინება თავიდან მოხდა კანონის მოთხოვნათა საფუძველზე, განსაზღვრული დროის განმავლობაში არსებობდა, მეუღლეებს შორის წარმოშობილი იყო საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობანი, მაგრამ შემდეგ იგი, ისევე მეუღლეთა ნების გამოვლენის საფუძველზე, შეწყდა. განქორწინება, ერთი მხრივ, შეიძლება უარყოფით მოვლენად ჩაითვალოს. იგი უდავოდ ქმნის მნიშვნელოვან ცხოვრებისეულ სიძნელეებს მეუღლეებისათვის. მშობელთა განქორწინება განსაკუთრებით ცუდად მოქმედებს შვილებზე. დიდ ტრავმად რჩება იგი განქორწინების ინიციატორისათვის. მეორე მხრივ, განქორწინებას დადებითი მხარეებიც გააჩნია. სახელმწიფო და საზოგადოება დაინტერესებულია, რომ განქორწინება რაც შეიძლება ნაკლები იყოს, ხოლო საქორწინო-საოჯახო ურთიერთობანი სულ უფრო მტკიცდებოდეს სამართლებრივი და ზნეობრივი ნორმებით აღიარებული პრინციპების საფუძველზე. მაგრამ, თუ მეუღლეთა ურთიერთობა ენინააღმდეგება ამ პრინციპებს, თუ ოჯახი ფაქტობრივად დაინგრა და შვილების აღსაზრდელად აუცილებელი ნორმალური პირობები მოისპო, აზრი არა აქვს მისი ხელოვნურად შენარჩუნებისათვის ზრუნვას. ასეთ ვითარებაში განქორწინება აუცილებელია და შექმნილი მდგომარეობიდან ერთადერთ სწორ გამოსავალს წარმოადგენს. სწორედ ამიტომ, განქორწინების თავისუფლება საოჯახო კანონმდებლობის დამახასიათებელი თავისებურებაა.

განქორწინების თავისუფლების საკითხი ისტორიულად სხვადასხვანაირად წყდებოდა. რომის სამართალი ქორწინებას განიხილავდა რა სამოქალაქო გარიგების ნაირსახეობად, უშვებდა განქორწინების სრულ თავისუფლებას. საქორწინო

გარიგების მოშლა ყოველთვის იყო შესაძლებელი. ცნობილია, რომ ციციერონმა თავისი ცოლი – ტერენცია იმიტომ გააგდო, რომ ახალი ცოლის მზითევით ვალები გაესტუმრებინა. განქორწინების თავისუფლება მათ რიცხვს მნიშვნელოვნად ზრდიდა. სენეკას აზრით, რომაელები იმისათვის ქორწინდებოდნენ, რომ განქორწინებულიყვნენ და იმისათვის განქორწინდებოდნენ, რომ ხელახლა დაქორწინებულიყვნენ. რომაელი ქალები თავიანთ ხნოვანებას ითვლიდნენ არა წლების, არამედ გამოცვლილი ქმრების რაოდენობის მიხედვით. ასე იყო რომის გაყოფამდე და ბიზანტიის შექმნამდე. ქრისტიანობის გავრცელებიდან მოყოლებული განქორწინება თანდათან იზღუდებოდა. ფეოდალიზმის პერიოდში, როცა სამართალმა რელიგიური იდეოლოგიის გავლენა განიცადა, განქორწინების თავისუფლება დავინწყებას ეძლეოდა. კათოლიკური რელიგიური დოქტრინა განუქორწინებლობის პრინციპზეა დამყარებული. იმ ქვეყნებში, სადაც კათოლიციზმი გავრცელდა, განქორწინება უკანასკნელ პერიოდამდე ურთულეს პროცესს წარმოადგენს. ასეთი ქვეყნებია: ვატიკანი, სან-მარინო, არგენტინა, კოლუმბია და სხვ. მხოლოდ 1970 წელს მიიღო იტალიის პარლამენტი კანონი განქორწინების შესახებ. მანამდე კი აკრძალული იყო. ევროპაში ანაქრონიზმად იყო მიჩნეული „განქორწინება იტალიურად“. მართალია, ზოგიერთი ასეთი ქვეყნისათვის ცნობილია სეპარაციის ინსტიტუტი, რაც მხოლოდ და მხოლოდ მეუღლეთა ცალცალკე ცხოვრების შესაძლებლობაში გამოიხატება. ამ დროს ქორწინება არ წყდება და მეუღლეებს სხვაზე დაქორწინების უფლება არა აქვთ. ასეთი წესი ფაქტობრივად განუქორწინებლობის პრინციპის შენარჩუნებას ნიშნავს. მისგან ბევრად არ განსხვავდება იმ ქვეყნების კანონმდებლობა, სადაც ფორმალურად დასაშვებია განქორწინება, მაგრამ მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. მაგალითად, თუ

სახეზე არ იქნა ადიულტერი, ანუ ცოლქმრული ღალატი, ერთმანეთის მიმართ სერიოზული შეურაცხყოფა, ან კანონით განსაზღვრული სხვა რომელიმე საფუძველი და მეუღლის თანხმობაც, განქორწინება არ დაიშვება (დანია, შვედეთი, იაპონია, მექსიკა და სხვა). ცივილიზებულ სახელმწიფოთა უმრავლესობაში განქორწინების თავისუფლებაა დამკვიდრებული. განქორწინების აკრძალვა ან მისი პროცედურის გართულება ყოველთვის ინვევდა და ინვევს ფაქტობრივ საქორწინო და საოჯახო ურთიერთობათა ზრდას.

განქორწინების თავისუფლება სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ იგი შესაძლებელია ნებისმიერ დროს და ნებისმიერი საფუძველით, ან ამის გამო კლებულობს მეუღლეთა და მათი არასრულწლოვანი შვილების პირადი და ქონებრივი ინტერესების დაცვის შესაძლებლობა. პირიქით, განქორწინების დაშვება და მისი პროცესის გამარტივება საოჯახო სამართლებრივ სუბიექტების უფლება-მოვალეობა რეალური განხორციელების გარანტიებით უნდა იყოს განპირობებული. განქორწინების პროცედურის გამარტივებაზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ მოქმედი კანონმდებლობით განქორწინება დასაშვებია არა მარტო სასამართლოს მეშვეობით, არამედ უფრო მარტივად, კერძოდ, სასამართლო პროცესის მოწყობისა და მოწმეთა დაკითხვის გარეშეც. ესაა განქორწინება ადმინისტრაციული წესით – სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოში. შედეგების მიხედვით ორივე წესი ერთნაირია. ორივე შემთხვევაში მეუღლეებს შორის წყდება ადრე არსებული საქორწინო ურთიერთობა. ორივე შემთხვევაში საჭიროა განქორწინების რეგისტრაცია მოხდეს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში.

საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების ინტერესების დაცვის ერთ-ერთ გამოხატულებას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ კანონის მიხედვით ცოლს ყოველთვის

შეუძლია მოითხოვოს ქორწინების შეწყვეტა, მაშინ, როდესაც ორსული ცოლის ქმარი ან ერთ წლამდე ასაკის ბავშვის მამა ასეთ უფლებას მიიღებს მხოლოდ მას შემდეგ, თუ ორსული ცოლი ან ჩვილი ბავშვის დედა განქორწინებაზე თანახმაა¹. წინააღმდეგ შემთხვევაში სასამართლო განქორწინების შესახებ ქმრის სარჩელს არ მიიღებს.

4.2. განქორწინება სამოქალაქო რემესტრის სააგენტოს აღზილობრივ ორგანოში

სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოში განქორწინება შეიძლება მოხდეს ორი სხვადასხვა სახის გარემოების არსებობისას. პირველი, როცა მეუღლეები არ დაობენ, ორივე თანახმაა განქორწინებაზე და შეაქვთ ერთობლივი განცხადება განქორწინების შესახებ და მეორე, როცა განქორწინებას ითხოვს ერთ-ერთი მეუღლე კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში. პირველი გარემოებაზე ყურადღებას ამახვილებს სამოქალაქო კოდექსის 1124-ე მუხლი. მასში გადმოცემულია ორივე მეუღლის სურვილით განქორწინების წესი. ასეთ შემთხვევებში განქორწინების საკითხი მარტივად არის გადასაწყვეტი. განქორწინება ეხება მხოლოდ მეუღლეთა ინტერესებს. მათ არა აქვთ პირადი ხასიათის ან ქონებრივი დავა. იგულისხმება, რომ ყოველგვარი უთანხმოება თვითონვე გადაწყვიტეს, მათ შორის არასრულწლოვანი შვილის რჩენასა და აღზრდასთან დაკავშირებული საკითხებიც. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ, თუ ადრე არასრულწლოვანი შვილის ყოლის ფაქტი განქორწინების სასამართლო წესით გადაწყვეტის საფუძველი იყო, ამჟამად მსგავს შემთხვევებში შესაძლებელია განქორწინება სახელმწიფო სარეგისტრაციო

¹ რ. შენგელია, ქორწინება და მეუღლეთა უფლება-მოვალეობანი, თბ., 1999. გვ. 39.

ორგანომ მოახდინოს. მთავარია, ორივე მეუღლე თანახმა იყოს განქორწინებაზე. სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანო არ არის ვალდებული გამოარკვიოს მიზეზები, რამაც მეუღლეები მიიყვანა განქორწინების აუცილებლობამდე ან მათ შესარიგებლად მიიღოს რაიმე ზომები. მეუღლეები კი მოვალენი არიან სარეგისტრაციო ორგანოსადმი მიმართვის დროს განცხადებაში მიუთითონ, რომ ერთმანეთის მიმართ არა აქვთ პრეტენზიები და თანახმანი არიან განქორწინებაზე. ასეთ წესს პასუხისმგებლობა გადააქვს განმცხადებლებზე იმ შემთხვევისათვის, თუ განქორწინების შემდეგ რაიმე გაუგებრობა წარმოიშობა ამ ფაქტთან დაკავშირებით. განცხადება შეიტანება მეუღლეთა ან ერთ-ერთი მათგანის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ასეთ შემთხვევებში იმდენად ნათელია ყველაფერი, რომ კანონი შესაძლებლად მიიჩნევს განქორწინებას ერთ-ერთი ან ორივე მეუღლის დაუსწრებლად, თუ მათ საპატიო მიზეზით არ შეუძლიათ სარეგისტრაციო ორგანოში გამოცხადება. ამასთან, აუცილებელია განქორწინებაზე მათი თანხმობის დამადასტურებელი, სათანადო წესით დამოწმებული განცხადების წარდგენა. სარეგისტრაციო ორგანო მიიღებს გადაწყვეტილებას განცხადების შეტანიდან 15 დღის შემდეგ. გამონაკლის შემთხვევაში, განსაკუთრებულ გარემოებათა არსებობისას, განქორწინება შეიძლება მოხდეს განცხადების შეტანის დღესაც. განცხადების შეტანიდან განქორწინების დაფიქსირებამდე არსებული ვადა მეუღლეებს მათ მიერ გადადგმული ამ მეტად მნიშვნელოვანი და საპასუხისმგებლო ნაბიჯის შესახებ კიდევ ერთხელ დაფიქრების შესაძლებლობას აძლევს. თუ ისინი მივლენ იმ გადაწყვეტილებამდე, რომ თავი შეიკავონ განქორწინებისაგან, მათი განცხადების საფუძველზე საქმის წარმოება სარეგისტრაციო ორგანოში შეწყდება. თუ ერთ-ერთი მეუღლე უარს იტყვის განქორწინებაზე, მაშინ მეორეს უფლება აქვს განქორწინე-

ბის საკითხი განსახილველად დააყენოს სასამართლოში. სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოში განქორწინების დაფიქსირება ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ქორწინების შეწყვეტას. საჭიროა მისი რეგისტრაციაში გატარება. ქორწინება შეწყვეტილად ითვლება სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოში მისი რეგისტრაციის მომენტიდან. განქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ გაიცემა განქორწინების მოწმობა.

სამოქალაქო კოდექსის 1125-ე მუხლის საფუძველზე სარეგისტრაციო ორგანოში განქორწინება შესაძლებელია ერთ-ერთი მეუღლის განცხადების საფუძველზე. ასეთი უფლების განხორცილება დასაშვებია მხოლოდ წინასწარ განსაზღვრულ სამ შემთხვევაში. კერძოდ, თუ მეორე მეუღლე კანონით დადგენილი წესით აღიარებულია უგზო-უკვლოდ დაკარგულად, სულით ავადმყოფის ან ჭკუასუსტობის გამო აღიარებულია ქმედუუნაროდ და სასამართლოს მიერ მსჯავრდებულია დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით არანაკლებ სამი წლისა. სამივე შემთხვევაში სარეგისტრაციო ორგანოში განქორწინების მოთხოვნა მეუღლის უფლებაა და არა ვალდებულება. განცხადების შეტანა ერთ-ერთი მეუღლის მიერ იმაზე მეტყველებს, რომ აღნიშნული საფუძველების არსებობისას, მეუღლეთა შორის არ არის ქორწინების შენარჩუნების სურვილი. ყოველი შემთხვევისათვის წინააღმდეგობას არ გამოთქვამს ის მეუღლე, რომელსაც განცხადება შეაქვს განქორწინების შესახებ.

პირის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარების შემთხვევაში, მის მეუღლეს განქორწინების უფლება წარმოემოხება სასამართლოს მიერ შესაბამისი გადანაცვეტილების გამოტანის დღიდან. რაც შეეხება პირის აღიარებას ქმედუუნაროდ, იგი ყოველთვის არ წარმოადგენს განქორწინების უდავო საფუძველს. თუ მისი მეურვე ქონების გაყოფის ან აღიმენტის გადახდის საკითხს დააყენებს, მაშინ განქორწინება

არ შეიძლება სარეგისტრაციო ორგანოში მოხდეს. სადავო საკითხი სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს. სამ წელზე მეტი ვადით თავისუფლება აღკვეთილი პატიმარი თუ თანახმა არაა განქორწინებაზე, ეს მხედველობაში არ მიიღება, მაგრამ თუ იგი დაობს ქონების ან შვილების თაობაზე, ამ შემთხვევაშიც სასამართლომ უნდა განიხილოს განქორწინების საკითხი და არა სარეგისტრაციო ორგანომ. განქორწინება შეიძლება მოითხოვოს იმ მეუღლემ, რომელსაც მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა სამ წელზე მეტი ვადით. იგულისხმება, რომ ასეთ შემთხვევაში მეორე მეუღლეს არ სურს განქორწინება. ამიტომ ასეთ შემთხვევაში განქორწინების საკითხი უნდა განიხილოს სასამართლომ.

განსაზღვრული თავისებურებებით ხასიათდება იმ განქორწინებათა რეგისტრაცია, რომლებიც ხდება სარეგისტრაციო ორგანოში ერთ-ერთი მეუღლის განცხადების საფუძველზე. განქორწინების განხილული შემთხვევებიდან პირველ ორში საჭიროა სასამართლოს გადაწყვეტილება, მესამე შემთხვევაში კი – სასამართლოს განაჩენი. როცა ერთ-ერთი მეუღლე ითხოვს განქორწინებას სარეგისტრაციო ორგანოში, მან განცხადებასთან ერთად უნდა წარადგინოს სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების ან განაჩენის სათანადოდ დამონმებული ასლი. სასამართლოს მიერ უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებულ მეუღლესთან განქორწინება მარტივად მოხდება და არც ამ განქორწინების რეგისტრაცია იქნება დაკავშირებული რაიმე სირთულესთან. რაც შეეხება ისეთ მეუღლესთან განქორწინებას, რომელიც სასამართლომ ქმედუუნაროდ ცნო ან რომელსაც სასამართლომ მიუსაჯა თავისუფლების აღკვეთა არანაკლებ სამი წლისა, კანონი მათი ინტერესების დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარე, განსხვავებულ წესს ადგენს. სარეგისტრაციო ორგანომ განქორწინების თაობაზე მეორე მეუღლის მიერ

შეტანილი განცხადების შესახებ უნდა აცნობოს ქმედუენ-
აროდ აღიარებული მეუღლის მეურვეს ან პატიმრობაში
მყოფ მეუღლეს და სამი თვის განმავლობაში მისგან უნდა
მიიღოს პასუხი შემდეგ კითხვებზე: ა) აქვს თუ არა დავა
ბავშვების თაობაზე და ბ) ითხოვს თუ არა წილს მეუღლის
თანასაკუთრებიდან ან ითხოვს თუ არა ქმედუენარო მეუღ-
ლის მეურვე აღიშენის დანიშვნას სამეურვეო პირისათვის.
თუ არც ერთ საკითხზე არ იქნა პრეტენზია გამოთქმული,
სარეგისტრაციო ორგანო მოახდენს განქორწინებას. წინააღმ-
დეგ შემთხვევაში, განქორწინების საქმე სასამართლომ უნდა
განიხილოს. სარეგისტრაციო ორგანომ განქორწინება უნდა
მოახდინოს არა მარტო მაშინ, როცა მან მიიღო ცნობა იმის
შესახებ, რომ დავა არ არსებობს, არამედ მაშინაც, როცა
სამთვიან ვადაში პასუხი საერთოდ არ იქნა მიღებული. გან-
ქორწინების რეგისტრაციის საფუძველზე შესაძლებელია
შესაბამისი მონმობის გაცემა.

კანონი სპეციალურად ამახვილებს ყურადღებას გარ-
დაცვლილად ან დაკარგულად გამოცხადებული მეუღლის
დაბრუნებისას ქორწინების აღდგენის საკითხზე. პირის
გარდაცვლილად გამოცხადების დროს სასამართლოს
გადანყვეტილების საფუძველზე ხდება მისი გარდაცვლი-
ლად რეგისტრირება. მასთან დაკავშირებულია სხვადასხვა
სამოქალაქო-სამართლებრივი შედეგები. მაგალითად, მემ-
კვიდრეობის გახსნა მის ქონებაზე, ქორწინების შეწყვეტა
და სხვ. ერთ-ერთი მეუღლის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად
გამოცხადება მის ქონებაზე მეურვეობის დანესებას იწვევს
და მეორე მეუღლის ინიციატივით სარეგისტრაციო ორგანოში
განქორწინების საფუძველია. როგორც პირველ, ისე მეორე
შემთხვევაში შეიძლება ქორწინება შეწყვეტილ იქნეს. მაგრამ,
ისეთ შემთხვევაში, თუ გამოჩნდება მეუღლე, რომელიც
გამოცხადებული იყო გარდაცვლილად ან დაკარგულად და

სასამართლოს შესაბამისი გადანყვეტილებაც გაუქმებულ იქნება, სარეგისტრაციო ორგანოს უფლება აქვს ორივე მეუღლის ერთობლივი განცხადების საფუძველზე აღადგინოს ქორწინება. იგულისხმება, რომ მეუღლის გარდაცვლილად გამოცხადების შესახებ სასამართლოს გადანყვეტილების გაუქმება ახალი გადანყვეტილებით, საფუძველად ედება ასეთი პირის სარეგისტრაციო ორგანოში გარდაცვლილად რეგისტრაციის ანულირებას. უგზო-უკვლოდ დაკარგულად გამოცხადებული მეუღლის დაბრუნებისას სასამართლო აუქმებს ადრინდელ გადანყვეტილებას და სარეგისტრაციო ორგანო ანულირებას გაუკეთებს შესაბამის ჩანაწერებს. ამის შემდეგ შეიძლება იმ ქორწინების აღდგენა, რომელიც შეწყდა სარეგისტრაციო ორგანოში განქორწინებით.

ამავე წესით ხდება ქორწინების აღდგენა იმ მეუღლეთა შორის, რომელთა განქორწინებაც სასამართლოში მოხდა, მაგრამ არ მომხდარა მისი რეგისტრაცია. მეუღლეთა ერთობლივი განცხადების საფუძველზე სასამართლო აუქმებს ადრინდელ გადანყვეტილებას განქორწინების შესახებ.

ქორწინების აღდგენა ხდება ავტომატურად. მეუღლეებს არ ევალებათ რაიმე ფორმალურ მოქმედებათა შესრულება. არ შეიძლება ქორწინების აღდგენა იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლოს მიერ გარდაცვლილად გამოცხადებული ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებული პირის მეუღლე კანონიერად არის დაქორწინებული სხვა პირზე. ასეთ შემთხვევაში შესაძლებელია მოხდეს ჯერ განქორწინება და შემდეგ – ყოფილი მეუღლეების ხელახალი დაქორწინება.

4.3. განქორწინების საქმეთა განხილვა სასამართლოში

განქორწინების სასამართლო წესით განხილვა უფრო რთულ პროცედურასთანაა დაკავშირებული. საქირო ხდება საქმის დეტალურად შესწავლა, მეუღლეთა შორის წარმოშობილ ურთიერთობათა შინაარსში გარკვევა, მონმეთა დაკითხვა, დოკუმენტების გამოთხოვა და სხვა. სასამართლომ საქმის განხილვის პროცესში ყველა საშუალებას უნდა მიმართოს ოჯახის გადასარჩენად და საბოლოო გადანყვეტილება განსაზღვრული დროის შემდეგ უნდა მიიღოს. ამიტომ კანონმა ზუსტად განსაზღვრა ის გარემოებები, რომლებიც საფუძვლად უნდა დაედოს საქმის სასამართლოში განხილვას. ასეთი გარემოება, უპირველეს ყოვლისა, არის **მეუღლეებს შორის დავის არსებობა**. იგი შეიძლება იყოს როგორც პირადი, ისე ქონებრივი ხასიათისა. არასრულწლოვანი შვილის ყოლის ფაქტს დამოუკიდებელი მნიშვნელობა არა აქვს. შეიძლება მისი აღზრდისა და რჩენის საკითხებთან დაკავშირებით მეუღლეები ვერ შეთანხმდნენ და საქირო გახდეს სასამართლოს ჩარევა. თუ დავა არ არსებობს, მარტო არასრულწლოვანი შვილის ყოლის ფაქტი არ შეიძლება განქორწინების განხილვას დაედოს საფუძვლად.

განქორწინების საქმეებს სასამართლო განიხილავს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი სასარჩელო წესით¹. განცხადება განქორწინების შესახებ სასამართლოში შეაქვს ორივე მეუღლეს ან ერთ-ერთ მათგანს, საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. მასში აღნიშნული უნდა იყოს განქორწინების მიზეზები. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, თუ ერთ-ერთი მეუღლე განქორწინების წინააღმდეგია და

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადანყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეზე. 2006. №9, გვ. 25.

სასამართლოში განცხადების შეტანაზე უარს ამბობს. მეორე მეუღლის განცხადების საფუძველზე სასამართლო მაინც განიხილავს საქმეს. ამ წესიდან გამონაკლისს წარმოადგენს ის, რომ ქმარს არ შეუძლია განქორწინების თაობაზე დააყენოს საკითხი ცოლის თანხმობის გარეშე, ამ უკანასკნელის ორსულობისას და ბავშვის ერთი წლის ასაკის მიღწევამდე. ასეთი შეზღუდვა დროებითია და აღნიშნულ გარემოებათა მოსპობის შემდეგ მას უფლება ეძლევა მოითხოვოს განქორწინების საქმის განხილვა.

განქორწინების სასამართლო წესიც ორი ეტაპის არსებობას ითვალისწინებს. პირველია სასამართლოს მიერ საქმის არსებითად გადაწყვეტა და მეორე – სასამართლოს გადაწყვეტილების რეგისტრაციაში გატარება.

კანონში არ არის ჩამოთვლილი ის მიზეზები, რომელთა არსებობისას სასამართლომ მეუღლეები უთუოდ უნდა განაქორწინოს. ოჯახური ურთიერთობა მეტად რთული და ფაქიზია. მეუღლეებს შორის საერთო მეურნეობის წარმოებასთან დაკავშირებული ხშირი კონტაქტები ზოგიერთ წვრილმან უთანხმოებათა გამოვლენის საფუძველი ხდება. არაარსებითი ხასიათის უთანხმოება ზოგჯერ სერიოზულ სახეს იღებს, როცა მეუღლეები მათ თავიდან აცილებას ვერ ახერხებენ. განქორწინების საფუძველად ამა თუ იმ მიზეზის გადაქცევა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა სიტუაციაში წარმოიშვა იგი და როგორი დამოკიდებულება გამოავლინეს მეუღლეებმა მის მიმართ. ამიტომ, ზოგჯერ ის, რაც მეუღლეთა ერთი წყვილისათვის განქორწინების მიზეზი ხდება, შეიძლება მეორე წყვილისათვის სრულებითაც არ იყოს ოჯახური ურთიერთობის შეწყვეტის საფუძველი. სწორედ ამიტომ შეიკავა თავი კანონმდებელმა განქორწინების მიზეზების თუნდაც კაზუისტური ჩამოთვლისაგან. ეს იმას არ ნიშნავს, რომ სასამართლოს ყველა შემთხვევაში აქვს შესაძლებლობა, რომ

განაქორწინოს მსურველნი. სასამართლო ვალდებულია, მთელი სერიოზულობით შეისწავლოს ის მიზეზები, რომლებსაც მეუღლეები განქორწინების საფუძვლად თვლიან და მიიღოს ზომები მეუღლეთა შესარიგებლად. ამ მიზნით შესაძლებელია საქმის განხილვის გადადება და მეუღლეებისათვის შესარიგებელი ვადის მიცემა. ასეთი ვადა არ უნდა იყოს ექვს თვეზე მეტი. სასამართლომ მას შემდეგ უნდა გამოიტანოს გადაწყვეტილება განქორწინების შესახებ, როცა დარწმუნდება, რომ ოჯახი ფაქტობრივად დანგრეულია, ყველა საშუალებაა გამოყენებული მის გადასარჩენად, მეუღლეთა შერიგება შეუძლებელია და ოჯახში შექმნილი მდგომარეობა ბავშვის აღზრდაზეც ცუდად მოქმედებს.

განქორწინების შესახებ საქმე სასამართლოში განიხილება საჯაროდ, გარდა გამონაკლისი შემთხვევებისა, როცა მეუღლეთა თხოვნით სასამართლოს მიზანშეწონილად მიაჩნია დახურული სხდომის ჩატარება. განქორწინების მიზეზებიდან პრაქტიკაში ყველაზე გავრცელებულია: მეუღლეთა შორის საერთო შეხედულებებისა და ინტერესების არარსებობა, ხასიათების შეუთავსებლობა, ცოლქმრული ერთგულების დარღვევა, ეჭვიანობა, ცოლქმრული მოვალეობებისადმი ქარაფშუტული დამოკიდებულება, ლოთობა, სქესობრივი დაუკმაყოფილებლობა, უმუშევრობით გამოწვეული მძიმე სოციალური მდგომარეობა, ცუდი საბინაო პირობები და სხვ. როგორც ჩანს, განქორწინების მიზეზებს შორის საკმაოდ არის როგორც სუბიექტური, ისე ობიექტური ფაქტორები. საქართველოში დაქორწინებათა რიცხვის მომატება საკმაოდ შესამჩნევია. ამასთან, მნიშვნელოვნად იზრდება განქორწინებათა ოდენობაც. უკანასკნელი წლების მანძილზე ყოველწლიურად საშუალოდ 18-20 ათას რეგისტრირებულ ქორწინებაზე 2 ათასზე მეტი განქორწინება მოდის. ეს ციფრი კიდევ უფრო მეტია თბილისის სინამდვილეში. აქ თითქმის ყოველი მესამე

ქორწინება კრახით მთავრდება. ამის მიზეზი, უპირველეს ყოვლისა, მექორწინეთა უპასუხისმგებლო დამოკიდებულებაა ოჯახის შექმნისადმი. ეს უმეტესად ხდება მაშინ, როცა ახალგაზრდები ნაჩქარევად ქორწინდებიან და ღრმად არ უკვირდებიან ვისთან აპირებენ ოჯახის შექმნას.

დაქორწინებისას გადასადგმელი ნაბიჯის შეფასების უნარის დაკარგვა, მშობლებისა და ნათესავ-მეგობრების რჩევა-დარიგებათა უსაფუძვლო უარყოფა ზოგჯერ გამოუხსნორებელი შეცდომის საფუძველია. დაქორწინების შემდეგ, როცა ვნებათაღელვა ქრება და ცხოვრებისეულ სიძნელეებს აწყდებიან, იღვიძებს საღი აზრი, იწყებენ ერთმანეთის ნაკლოვანებათა შემჩნევას და გრძნობენ დაშვებულ შეცდომას. ასეთ ვითარებაში ნაწილი ეგუება მდგომარეობას, ნაწილი კი ოჯახს ანგრევს. ბუნებრივია, მარტო სარეგისტრაციო ორგანოს გერბიანი ქალაღდი ვერავის შეუნარჩუნებს ოჯახსა და მის სიმტკიცეს. მათ გარკვეულ ნაწილს ღრმად არა აქვთ შეგნებული ცოლქმრული ცხოვრების არსი. მათ არ აქვთ გათვითცნობიერებული, რომ ოჯახური ბედნიერება ურთიერთსიყვარულის, პატივისცემისა და მეგობრობის საფუძველზეა შესაძლებელი, ცხოვრებისეული სიძნელეები დროებითია და ერთობლივი ძალისხმევაა აუცილებელი მათ დასაძლევად, რომ უფრო ადვილია მშობლად გახდომა, ვიდრე მისი შენარჩუნება, რომ ოჯახის დანგრევით გამოწვეული სულიერი ტრავმა დამლუპველად მოქმედებს ოჯახის სხვა წევრებზეც. სამწუხაროდ, ოჯახთან დაკავშირებულ პასუხისმგებლობას გაურბიან არა მარტო ახალგაზრდა წყვილები, არამედ საკმაო ცხოვრებისეული გამოცდილების მქონენიც. განქორწინებათა ზრდის პროცესის შეჩერების საკითხი სულ უფრო აქტუალური ხდება სახელმწიფოსა და ეკლესიისათვის.

განქორწინების საქმეთა განხილვის დროს სასამართლო უარს ეტყვის მეუღლეებს განქორწინებაზე, თუ მათ შორის

კონფლიქტებს დროებითი ხასიათი აქვს, აგრეთვე, თუ არ არსებობს სერიოზული არგუმენტები ერთად ცხოვრების საინანაღმდეგოდ. ასეთ შემთხვევებში სასამართლო გამოიტანს გადაწყვეტილებას განქორწინებაზე უარის თქმის შესახებ. თუ მეუღლეები შერიგდნენ სასამართლოს მიერ მიცემულ ვადაში, მაშინ სასამართლო მიიღებს გადაწყვეტილებას საქმის წარმოებით შეწყვეტის შესახებ. სასამართლოს მიერ გამოტანილი ნებისმიერი გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოში.

ძველ საქართველოში განქორწინების წესის დადგენა შედიოდა როგორც საეკლესიო, ისე საერო ხელისუფლების კომპეტენციაში. ქრისტიანული ეკლესიის ნორმებითა და ქართული ჩვეულებითი სამართლის მიხედვით განქორწინების უპირველესი მიზეზი იყო ცოლის მხრივ მრუშობა. საბას მიხედვით მრუშობა არის „მეუღლიანის ბოზობა“. მეუღლეობრივი ერთგულება მამაკაცისთვის უფლებას წარმოადგენდა, ქალისთვის კი – მოვალეობას. ამიტომ ცოლის მრუშობა განქორწინების უთუო საფუძველი იყო, ქმრის მრუშობა კი – ზნეობრივი გადაცდომა. საერო კანონმდებლობამ ამ მხრივ, შემდგომ პერიოდში უფრო ცივილიზებული მიდგომა გამოავლინა. ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნის მიხედვით, ცოლის ღალატი საკმაო საფუძველია განქორწინებისათვის, მაგრამ ქმარი ვალდებული არაა მრუშ ცოლს გაეყაროს. განქორწინება ქმრის უფლებაა და არა მოვალეობა. ფეოდალურ საქართველოში მრუშობის გარდა განქორწინების მიზეზებად მიჩნეული იყო: ერთ-ერთი მეუღლის ბერად ან მონაზვნად აღკვეცა, ცოლის ხანგრძლივი ავადმყოფობა, ქორწინებამდე ქალწულობის დაკარგვა მრუშობად ითვლებოდა, ქორწინებამდელი ორსულობა, სოდომური ცოდვა (მამათმავლობა). თამარმა თავისი პირველი ქმარი სწორედ სოდომური ცოდვისათვის მოიშორა. თამარი ორ წელზე მეტხანს ით-

მენდა ქმრის უზნეობას, აპატია მას დანაშაული, რომელიც სიკვდილით ისჯებოდა, მაგრამ მასთან ქორწინება შეწყვიტა. განქორწინების საფუძველი იყო პირუტყვთმავლობაც და ისიც სიკვდილით დასჯას ითვალისწინებდა პირუტყვიანად როგორც მამაკაცისთვის, ისე ქალისთვის. განქორწინების საფუძველი იყო ცოლის სიგიჟე და ბნედიანობა, თუ იგი დაავადებული იყო დაქორწინებამდე. თუ ასეთ ქალს შეატყუებდნენ ქმარს, იგი ვალდებული იყო სამი წელი ემკურნალა მისთვის და თუ არ გამოჯანმრთელდებოდა, შემდეგ გაყროდა. ქმრის ავადმყოფობის შემთხვევაში ცოლს მხოლოდ ხუთი წლის შემდეგ ეძლეოდა განქორწინების უფლება. განქორწინების ერთ-ერთი საფუძველი იყო ცოლის უშვილობა და ქმრის სქესობრივი შეუღლების (და არა განაყოფიერების) უუნარობა. საფრანგეთში ასეთი უუნარობა უნდა დადასტურებულიყო საჯაროდ, ექიმის, ნოტარიუსისა და რამდენიმე „გამოცდილი“ ქალის წინაშე. ასეთი რამ შეიძლებოდა მომხდარიყო საქართველოშიც, რადგან უცხოური სამართლის ნორმები ხშირად გამოიყენებოდა. ცნობილია ასეთი ფაქტიც – სამეგრელოს მთავარმა ლევან დადიანმა როცა გაიგო, რომ მისი ცოლი – აფხაზეთის მთავრის ასული მას ლაღატობდა, ასე დასაჯა: გააგდო ცოლი და ბიზანტიური წესის მიხედვით ცხვირი მოსჭრა, შეკრიბა ჯარი და ქალი მამამისს მიჰგვარა, ხოლო აფხაზეთი მოარბია. ქართულ სამართალში ცოლის ლაღატისათვის ასეთი სასჯელი არ იყო გათვალისწინებული. ვახტანგ VI-მდე თვითნებობა მართლმსაჯულებაში საკმაოდ იყო გავრცელებული. მისი სამართალი, ქალის უფლებების გაფართოების თვალსაზრისით, საკმაო პროგრესულობით გამოირჩეოდა იმდროინდელი ქვეყნების სამართლისაგან. ამის ნათელ მაგალითს წარმოადგენს გიორგი XII შვილის – დავით ბატონიშვილისა და მისი მეუღლის – ელენეს განქორწინების საქმე დიკასტერიაში – საეკლესიო სასამართლოში, სადაც

მხარეები თითქმის თანაბარი უფლებებით გამოდიოდნენ. ამგვარად, საქართველოში ვიდრე ურვადით (ყალიბით), ანუ ცოლის ყიდვით ქორწინება არსებობდა, განქორწინებაც ქმრის ნებაზე იყო დამოკიდებული. როცა მზითვით ქორწინება დამკვიდრდა (IX საუკუნიდან), ცოლსაც მიეცა განქორწინების უფლება, მაგრამ შეზღუდულად.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით სასამართლო განქორწინების თაობაზე გადაწყვეტილების მიღებასთან ერთად აუცილებელ ზომებს იღებს არასრულწლოვანი შვილებისა და შრომისუუნარო მეუღლის ინტერესების დასაცავად. ასევე შეიძლება სასამართლომ მეუღლეთა ქონების გაყოფისა და ბაჟის საკითხიც გადაწყვიტოს.

განქორწინების მსურველი მეუღლეები, ჩვეულებრივ, წინასწარ თანხმდებიან იმის თაობაზე, თუ ვისთან იცხოვრებენ მათი არასრულწლოვანი შვილები და რომელი მშობელი რა რაოდენობით გადაიხდის ალიმენტს. ამის შესახებ სასამართლო უნდა დაინტერესდეს საქმის განხილვის დაწყებამდე ან მის პროცესში. თუ მშობლებს შორის აღნიშნულ საკითხებზე შეთანხმება არ არსებობს, მაშინ სასამართლომ განქორწინების საკითხთან ერთად უნდა განსაზღვროს ბავშვის ამა თუ იმ მშობლისადმი მიკუთვნებისა და ალიმენტის საკითხი. ამ შემთხვევებში გადაწყვეტილება უნდა ემყარებოდეს ბავშვის სწორად აღზრდის ინტერესებს. თუ შვილები ერთ მშობელთან დარჩებიან, ალიმენტის გადახდა მეორეს დაეკისრება. მშობლებს შორის შვილების განაწილების შემთხვევაში სასამართლო გადაწყვეტს, თუ რომელს უნდა გადახდეს ალიმენტი, მათი მატერიალური მდგომარეობიდან გამომდინარე.

განქორწინების საქმის განხილვის პროცესში, თუ არასრულწლოვანი შვილები იმყოფებიან მესამე პირებთან (პაპა, ბებია, ბიძა, დეიდა ან სხვა ახლო ნათესავი) და განქორწინების

შემდეგ მათ ამა თუ იმ მშობელთან დაბრუნების შესახებ დავა წარმოიშვა, იგი უნდა გადაწყდეს სასამართლოში დამოუკიდებელი სარჩელის წარდგენის საფუძველზე. შვილებთან დაკავშირებული ყოველგვარი დავის გადაწყვეტისას საქმეში, საჭიროებისამებრ, ჩართულ უნდა იქნეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო. მისი დასკვნა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს სასამართლოს მიერ არასრულწლოვანი ბავშვების ინტერესების შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღებაში.

განქორწინების დროს შესაძლებელია სასამართლომ განიხილოს ერთ-ერთი მეუღლის მიერ მეორესათვის გადასახდელი სარჩოს საკითხიც. ამისათვის საჭიროა, რომ სასამართლოს მიმართოს იმ მეუღლემ, რომელსაც ამის უფლება კანონის საფუძველზე გააჩნია. აქედან გამომდინარე, იგი უნდა იყოს შრომისუუნარო და საჭიროებდეს მატერიალურ დახმარებას. ასეთ შემთხვევაში განქორწინების საკითხის გადაწყვეტასთან ერთად, განსაზღვრავს ალიმენტის იმ ოდენობას, რაც უნდა იხადოს მეორე მეუღლემ. მაგრამ თუ უფლებამოსილმა მეუღლემ სასამართლოს არ მიმართა ალიმენტის თაობაზე, მაშინ სასამართლო მხოლოდ განქორწინების საკითხს განიხილავს.

განქორწინების საქმესთან ერთად სასამართლომ შეიძლება განიხილოს მეუღლეთა იმ ქონების გაყოფის საკითხიც, რომელიც მათ თანასაკუთრებას წარმოადგენს. ამისათვის აუცილებელია სასამართლოს მიმართონ მეუღლეებმა ან ერთ-ერთმა მათგანმა, ამასთან, მეუღლეთა ქონების გაყოფის საკითხი არ უნდა ეხებოდეს მესამე პირის უფლებებს. მაგალითად, თუ სამეწარმეო საზოგადოების სანესდებო კაპიტალში ჩადებული სახსრების გაყოფას ითხოვენ მეუღლეები, ეს, ბუნებრივია, ეხება ამ საზოგადოების ინტერესებს და იგი უნდა გადაწყდეს არა განქორწინების საკითხთან ერთად, არამედ ცალკე წარმოების წესით. თანასაკუთრების გაყო-

ფის შესახებ, თუ მეუღლეები არ მიმართავენ სასამართლოს, საკითხი განქორწინებასთან ერთად არ განიხილება.

განქორწინების მოწმობის გაცემისას, რასაც ახდენს სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანო, დანესებულია ბაჟის გადახდა. მისი ოდენობა განისაზღვრება სასამართლოს მიერ განქორწინების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის დროს. სასამართლო განსაზღვრავს, თუ რომელ მეუღლეს უნდა გადახდეს იგი. თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ ბაჟი ორივე მეუღლემ უნდა გადაიხადოს, მაშინ იგი ზუსტად განსაზღვრავს ბაჟის თითოეულის მიერ გადასახდელ წილს. ბაჟის ოდენობის განსაზღვრისას სასამართლო მხედველობაში იღებს ორ ფაქტორს: მხარეთა მატერიალურ მდგომარეობასა და იმ მეუღლის ბრალეულ მოქმედებას, რამაც განაპირობა განქორწინება. მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით, შეიძლება ერთ-ერთ მეუღლეს შეუმცირდეს ბაჟის გადახდა ან საერთოდ გათავისუფლდეს მისგან მეორე მეუღლის უკეთესი მატერიალური პირობების ხარჯზე. თუ ორივე მეუღლეს უჭირს მატერიალურად, მაშინ მათ მინიმალური ოდენობის ფარგლებში დაეკისრებათ ბაჟის გადახდა. როცა ერთ-ერთი მეუღლისადმი ბაჟის დაკისრება განპირობებულია განქორწინების გამომწვევი ბრალეული მოქმედებით, მეორე მეუღლე საერთოდ თავისუფლდება ბაჟის გადახდისაგან. ბაჟის გადახდა, შედარებით მცირე ოდენობით, ეკისრებათ ყოფილ მეუღლეებს სარეგისტრაციო ორგანოში განქორწინებისა და რეგისტრაციის შემთხვევაშიც.

4.4. განქორწინების შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება

განქორწინების შესახებ სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღება ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ქორწინების შეწყვეტას. ამით მხოლოდ განქორწინების პირველი ეტაპი მთავრდება. მეორე ეტაპი კი სარეგისტრაციო ორგანოში უნდა გაგრძელდეს. ამისათვის საჭიროა, რომ ერთ-ერთმა ან ორივე მეუღლემ მიმართოს მას განქორწინების რეგისტრაციის შესახებ. მიმართვა შესაძლებელია კანონით განსაზღვრული სამნლიანი ვადის ფარგლებში. ვადის ათვლა კი იწყება განქორწინების შესახებ გამოტანილი სასამართლოს გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან. სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება არის სარეგისტრაციო ორგანოს მიერ განქორწინების რეგისტრაციის განხორციელება. ამ მომენტიდან ითვლება ქორწინება შეწყვეტილად და გაიცემა განქორწინების მოწმობა.

განქორწინების სარეგისტრაციოდ შესაბამისი ორგანოსადმი მიმართვაზე ერთ-ერთი მეუღლის უარი გავლენას არ მოახდენს რეგისტრაციის პროცესზე, თუ, რა თქმა უნდა, მეორე მეუღლე მიმართავს ამის თაობაზე. განქორწინების რეგისტრაციას საფუძვლად ედება სასამართლოს გადაწყვეტილება განქორწინების შესახებ. თუ ორივე მეუღლე თავს იკავებს განქორწინების რეგისტრაციისაგან, მაშინ იგულისხმება, რომ ქორწინება კვლავ ძალაში რჩება და სასამართლომ თავისი ადრინდელი გადაწყვეტილება განქორწინების თაობაზე უნდა გააუქმოს, მით უმეტეს, თუ განქორწინებასთან ერთად ქონების გაყოფის ან ალიმენტის გადახდის საკითხიც იყო გადაწყვეტილი. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მომავალში უფლება ერთმევათ მეუღლეებს კვლავ დააყენონ განქორწინების საკითხი. განქორწინების შესახებ

სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ, განქორწინების რეგისტრაციამდე დაბადებული ბავშვი ითვლება რეგისტრირებულ ქორწინებაში გაჩენილად. სასამართლოში განქორწინებულ მეუღლეებს მის რეგისტრაციამდე უფლება არა აქვთ სხვაზე დაქორწინდნენ. სამწლიანი ვადის გასვლის შემდეგ, ხანდაზმულობის გამო, განქორწინების რეგისტრაციის უფლება ისპობა და მეუღლეებს, თუ ადრინდელი პოზიცია არ შეუცვლიათ, კვლავაც შეუძლიათ მიმართონ სასამართლოს განქორწინების თაობაზე.

განქორწინების საკითხის გადაწყვეტისას დღის წესრიგში დგება თითოეული მეუღლის განქორწინების შემდგომი გვარის საკითხი. თუ დაქორწინებისას ერთ-ერთმა მეუღლემ შეიცვალა გვარი, მას უფლება აქვს იგივე გვარი ატაროს განქორწინების შემდეგაც. ამაზე მეორე მეუღლის ნებართვა საჭირო არ არის. მეუღლეებს აგრეთვე უფლება აქვთ დაიბრუნონ ქორწინებამდელი გვარი. გვარის საკითხის გადაწყვეტისას მნიშვნელობა არა აქვს განქორწინება სასამართლოში მოხდა, თუ სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოში. განქორწინების შემდეგ გვარის საკითხი საბოლოოდ უნდა გადაწყდეს მეორე ეტაპზე – განქორწინების რეგისტრაციის დროს. მას ფაქტობრივად წყვეტს სარეგისტრაციო ორგანო მეუღლის სურვილის მიხედვით. თუ მას სურს ატაროს ქორწინებამდელი გვარი, ამის შესახებ უნდა განაცხადოს სარეგისტრაციო ორგანოში. ქორწინების რეგისტრაციის დროს სარეგისტრაციო ორგანო ამის შესახებ სათანადო ჩანაწერს აკეთებს და გაცემულ განქორწინების მოწმობაშიც ახალი გვარი ჩაინერება. თუ მეუღლეს არ სურს ქორწინებამდელი გვარის დაბრუნება, მეორე მეუღლეს უფლება არა აქვს აუკრძალოს მას ქორწინების დროს მიღებული გვარის ტარება და მოითხოვოს მისთვის ქორწინებამდელი გვარის მიკუთვნება. განქორწინების შემდეგ გვარის არჩევის საკითხი მეუღლის პირად უფლებათა კატეგორიას

განეკუთვნება და მას მხოლოდ თვითონ წყვეტს.

განქორწინების სარეგისტრაციოდ საჭიროა მეუღლეებმა ან ერთ-ერთმა მათგანმა ამის შესახებ განცხადებით მიმართოს სარეგისტრაციო ორგანოს. განცხადებასთან ერთად მეუღლეებმა ან ერთ-ერთმა მათგანმა უნდა წარადგინოს განქორწინების შესახებ სასამართლოს გადანყვეტილების ასლი და ბაჟის გადახდის დამადასტურებელი ქვითარი. რეგისტრაციის მოთხოვნის უფლება გააჩნია იმ მეუღლესაც, რომელიც სასამართლომ გაათავისუფლა ბაჟის გადახდისაგან. განქორწინების რეგისტრაციის შესახებ სარეგისტრაციო ორგანოსადმი ერთ-ერთი მეუღლის მიმართვისას, ამ ორგანომ უნდა შეამოწმოს, ხომ არ იყო განქორწინება რეგისტრირებული მეორე მეუღლის განცხადების საფუძველზე. თუ აღმოჩნდა, რომ განქორწინება უკვე რეგისტრირებულია, მაშინ სარეგისტრაციო ჩანაწერს დაემატება ზოგიერთი მონაცემი, რაც ცნობილი გახდა მეორე მეუღლის ახალი მიმართვის შემდეგ და მასვე მიეცემა განქორწინების მოწმობა იმავე თარიღით, რომლითაც იგი მიეცა პირველ მეუღლეს.

განქორწინების რეგისტრაცია არ შეიძლება მოხდეს სასამართლოში ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოში. განქორწინების რეგისტრაციას მხოლოდ სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოები ახდენენ და არა ავტომატურად, არამედ ორივე მეუღლის ან ერთ-ერთი მათგანის განცხადების საფუძველზე. როცა ერთ-ერთი მეუღლე ითხოვს განქორწინების რეგისტრაციას, ყოველგვარი გაუგებრობის თავიდან აცილების მიზნით, სარეგისტრაციო ორგანო ვალდებულია ამის შესახებ აცნობოს მეორე მეუღლეს. თუ მისთვის ცნობილი არ არის მეორე მეუღლის ან იმ ორგანოს მისამართი, რომელმაც მოახდინა ქორწინების რეგისტრაცია, მაშინ მისამართის დადგენა სხვა საშუალებებით არ მოხდება და განქორწინება რეგისტრაციაში გატარდება

მეორე მეუღლისათვის შეტყობინების გარეშე. განქორწინების რეგისტრაციას ყველა შემთხვევაში ლოგიკურად მოჰყვება განქორწინების მონმობის გაცემა.

განქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ ყოფილ მეუღლეებს შეუძლიათ თავიანთი მომავალი ცხოვრება გადანყვიტონ საკუთარი სურვილისა და შეხედულებების მიხედვით. მონოგამიის პრინციპის დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარე, სრულწლოვან და ქმედუნარიან პირს შეუძლია რამდენჯერმე იქორწინოს. განქორწინებულ პირს ხელახლა დაქორწინება ყოველთვის შეუძლია. უბრალოდ, იგი არ უნდა იყოს სხვაზე დაქორწინებული. შესაძლებელია აგრეთვე ყოფილი მეუღლეების ერთმანეთზე ხელახალი დაქორწინებაც. პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როცა მეუღლეებს განქორწინება შეცდომად ჩაუთვლიათ და ხელახლა დაქორწინებულან. ასეთ შემთხვევებს ადგილი აქვს მაშინაც, როცა ერთ-ერთი მეუღლე სასამართლოს მიერ გამოცხადებული იყო გარდაცვლილად ან აღიარებული იყო უგზო-უკვლოდ დაკარგულად და მეორე მეუღლე ნაადრევად ქორწინდება სხვაზე. ყოფილი მეუღლის გამოჩენა საფუძვლად ედება ასეთი ქორწინების შეწყვეტასა და ძველი მეუღლეების ხელახლა დაქორწინებას. ქორწინების აღდგენისაგან განსხვავებით, ხელახლა ქორწინება გულისხმობს ყველა იმ ფორმალურ მოქმედებათა შესრულებას, რაც ქორწინების წესითა და პირობებითაა განსაზღვრული.

თავი 5

ქორწინების ბათილოვა

5.1. ქორწინების ბათილოვის ცნება და საფუძვლები

ქორწინების ბათილოვა წარმოადგენს იმ იურიდიული შედეგების გაუქმებას, რომელსაც კანონი ნამდვილ ქორწინებასთან აკავშირებს. იგი დგება მაშინ, როცა დარღვეულია ქორწინების აუცილებელი პირობები ან იგი მომხდარია იმ დამაბრკოლებელ გარემოებათა არსებობისას, რომლის დროსაც ქორწინება აკრძალულია ან კიდევ ყველა ფორმალური ნიშნის დაცვით, მაგრამ იმ განზრახვის გარეშე, რომ ნამდვილად შეიქმნას ოჯახი. ქორწინების ბათილად ცნობა იმას ნიშნავს, რომ მან თავიდანვე არ წარმოშვა ის იურიდიული შედეგები, რაც ნამდვილ ქორწინებას მოსდევს. ქორწინების ბათილად ცნობა მხოლოდ სასამართლოს შეუძლია. ამასთან, პრინციპულად განსხვავდება ერთმანეთისაგან სასამართლოში ქორწინების ბათილობისა და განქორწინების წესები.

განქორწინების პროცედურის შინაარსი იმით არის განპირობებული, რომ მომავალი პერიოდისათვის წყვეტს მოქმედებას მეუღლეთა შორის არსებული სამართლებრივი ურთიერთობანი. ბათილების დროს კი იგულისხმება, რომ საქორწინო-საოჯახო ურთიერთობა თავიდანვე არ ყოფილა წარმოშობილი. ეს გარემოება არსებით და გადამწყვეტ შედეგებს იწვევს, როცა ქორწინება ბათილად იქნება აღიარებული¹.

ქორწინების გაბათილება შეიძლება მიჩნეულ იქნეს იმ პირთა მიმართ გამოყენებულ სანქციად, რომლებიც კანონის

¹ ს. ჯორბენაძე, საოჯახო სამართლის საფუძვლები, კრებულში „სამართლის საფუძვლები“, თბ., 1977. გვ. 485.

მოთხოვნათა დარღვევით გატარდნენ ქორწინების რეგისტრაციაში.

ლიტერატურაში გამოთქმულია შეხედულება იმის შესახებ, რომ ქორწინების გაბათილება არაა პასუხისმგებლობის ზომა კანონის მოთხოვნათა შესრულებისაგან ბრალეულად თავის არიდებისათვის, თუმცა განსაზღვრულ უარყოფით სამართლებრივ შედეგებს უდავოდ იწვევს. იგი მხოლოდ ქორწინების რეგისტრაციის ფაქტის იურიდიულ უარყოფას ისახავს მიზნად¹. ქორწინების ბათილობის სიღრმისეული ანალიზი უდავოდ ადასტურებს იმას, რომ მსგავს შემთხვევებში რეგისტრირებული ქორწინების უარყოფასთან ერთად ხდება პასუხისმგებლობის სპეციფიკური ფორმის გამოყენებაც².

ქორწინების გაბათილება, როგორც სანქციის განსაკუთრებული სახე, მეუღლეთა მიმართ გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როცა სახეზეა მექორწინეთა განზრახვა კანონის მოთხოვნათა გვერდის ავლით გატარებულიყვნენ ქორწინების რეგისტრაციაში. მაგრამ პრაქტიკაში გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, როცა მეუღლეებმა არაფერი იცოდნენ იმ გარემოებათა შესახებ, რომლებიც კრძალავენ ქორწინების შესაძლებლობას. მაგალითად, შესაძლებელია, ქორწინების რეგისტრაციის დროს მათ არ იცოდნენ ის, რომ არალეგიტიმური და-ძმა ყოფილან, რაც ქორწინებიდან განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ გახდა ცნობილი. ასეთ შემთხვევაში მოქმედებს ქორწინების ნამდვილობის პრეზუმფცია და ქორწინება წყდება სასამართლოში ამ გარემოების დადგენის მომენტიდან. ამ დრომდე გასული პერიოდისათვის ქორწინება წარმოშობს ყველა იმ სამართლებრივ შედეგს, რაც ნამდვილი ქორწინებისთვისაა დამახასიათებელი. მაგალითად, თუ ასეთი

1 Гражданское право. Учебник под редакцией Сеергева А. П. и Толстого Ю. К. М., 2001. с. 336.

2 Антокольская М. В. Семейное право. М., 1996. с. 125.

ქორწინების დროს ერთ-ერთმა მეუღლემ შეიცვალა გვარი და გადაწყვიტა მეორე მეუღლის გვარზე გადასვლა, ამ გვარის ტარების უფლება დარჩება ქორწინების შეწყვეტის შემდეგაც ან თუ ასეთ ქორწინებაში გაჩნდა ბავშვი (თუნდაც ქორწინების შეწყვეტის შემდეგ), მას თავისი მშობლების მიმართ ყოველგვარი საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა უნარჩუნდება. ამგვარად, ქორწინების ნამდვილობის პრეზუმფციის შინაარსი იმაში მდგომარეობს, რომ განსაკუთრებულ შემთხვევებში, მეუღლეთა ერთად ცხოვრების პერიოდში მათთვის მოულოდნელად, მართალია, აღმოჩნდება მათი ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების არსებობა, რაც კანონის მიხედვით ქორწინების გაბათილების საფუძველია, მაგრამ მას, საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების ინტერესებიდან გამომდინარე, ფაქტობრივად ქორწინების გაბათილება კი არ მოჰყვება, არამედ – მისი შეწყვეტა. ეს ეხება ქორწინების ბათილობის არა ყველა საფუძველს და არა ყოველთვის, არამედ მხოლოდ მაშინ, როცა სასამართლო ჩათვლის მას საცილოდ და მიიღებს ქორწინების შემდგომი შეწყვეტის დასაბუთებულ გადაწყვეტილებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში სასამართლო იმსჯელებს ქორწინების გაბათილების მიზანშეწონილობის შესახებ. ეს კი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა სახითაა წარმოდგენილი ქორწინების ბათილობის ეს თუ ის საფუძველი. მიზანშეწონილია ზოგიერთი მათგანის მიმართ ყურადღების გამახვილება.

ქორწინების გაბათილება შესაძლებელია მაშინ, თუ ქორწინება მოხდა პირთან, რომელსაც საქორწინო ასაკისათვის არ მიუღწევია და არც კანონით გათვალისწინებული ნებართვა ყოფილა სახეზე 16-დან 18 წლამდე პირის დაქორწინებასთან დაკავშირებით. ასეთ შემთხვევაში ქორწინების გაბათილება განპირობებულია იმ პირის ინტერესებით, რომელიც საქორწინო ასაკის მიღწევამდე დაქორწინდა. ამაზე მეტყველებს

თუნდაც ის ფაქტი, რომ დაქორწინების გაბათილების აუცილებლობა მოიხსნება თუ საქმის განხილვის მომენტი-სათვის არასრულწლოვანმა მეუღლემ საქორწინო ასაკს მიაღწია ან იგი ორსულადაა. ასეთ შემთხვევაში მხოლოდ მისი მოთხოვნით შეიძლება გაბათილდეს ქორწინება. იგულისხმება, რომ არასრულწლოვანი მეუღლე თვითონ გამოხატავს თავის ინტერესებს. სხვა შემთხვევაში არასრულწლოვანი მეუღლის ინტერესების განსაზღვრა სასამართლოს კომპეტენციაში შედის. მაგალითად, თუ სასამართლო მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ ქორწინების გაგრძელება უარყოფითად იმოქმედებს არასრულწლოვანი მეუღლის ჯანმრთელობაზე, მაშინ აუცილებლად უნდა გაბათილდეს ქორწინება. ეს მაშინაც შეიძლება, როცა არასრულწლოვანმა მეუღლემ საქმის განხილვის მომენტისათვის საქორწინო ასაკს მიაღწია და, პირიქით, სასამართლომ შეიძლება არ გააბათილოს ქორწინება, თუ ასეთ ქორწინებაში გაჩნდა ბავშვი, ან ცოლი ორსულადაა, ან კიდევ არასრულწლოვანი მეუღლე საჭიროებს სერიოზულ და ხანგრძლივ მკურნალობას. საქორწინო ასაკის დარღვევით ქორწინების შემთხვევაში, მისი გაბათილების მოთხოვნის უფლება აქვს თვითონ არასრულწლოვან მეუღლეს, მის მშობლებს, მეურვეს ან მზრუნველს, აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

ქორწინების გაბათილების სერიოზულ საფუძველს წარმოადგენს მექორწინეთა ნებაყოფლობის პრინციპის დარღვევა. ნამდვილ ქორწინებას საფუძვლად უდევს მექორწინეთა მიერ ურთიერთანხმობისა და ნება-სურვილის თავისუფალი გამოვლენა. მექორწინთა ნება შეიძლება დეფექტური ხასიათისა იყოს. ეს ხდება მაშინ, როცა დაქორწინება იძულებითია. იძულება კი შეიძლება გამოიხატოს ფსიქიკაზე ზემოქმედებაშიც. ფსიქიკაზე ზემოქმედება მუქარის გზით უნდა იყოს კანონსაწინააღმდეგო ხასიათისა და მიმართული დასაქორ-

წინებელი პირის ანდა მისი ახლო ნათესავის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან პატივისა და ღირსების წინააღმდეგ. იძულებითი დაქორწინების გავრცელებული ფორმაა ქალის მოტაცება, რაც სისხლისსამართლებრივ დარღვევად არის მიჩნეული. ხშირად ქალის მოტაცება მასთან ქორწინების მიზნით ხდება მისივე თანხმობით. ეს ქალის მოტაცების სიმულაციაა და სამართალდარღვევად არ უნდა ჩაითვალოს. ამას ადასტურებს ის, რომ, თუ სახეზე მართლაცაა ქალის მოტაცება ქორწინების მიზნით, არ არსებობს სამართლებრივი ნორმა, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელია მოტაცებული ქალის უკან დაბრუნება, თუ ამის სურვილს თვითონ მოტაცებული არ გამოთქვამს. სწორედ ამიტომ ითვალისწინებს კანონი იმ მეუღლის ინიციატივით დაქორწინების გაბათილების საკითხის სასამართლოში დაყენებას, რომლის მიმართაც ქორწინების დროს გამოყენებული იყო ძალადობა. მის მიმართ კი ძალადობა შეიძლება გამოიყენოს როგორც მომავალმა მეუღლემ, ისე მისმა მშობლებმა ან ნათესავებმა. იძულებითი დაქორწინება ყოველთვის როდი გულისხმობს ქალის ნებაზე კანონსწინააღმდეგო ზემოქმედებას. შესაძლებელია ზემოქმედება მოხდეს მამაკაცის ნებაზეც. ამიტომ, ასეთ შემთხვევაში, მას აქვს უფლება სარჩელით მიმართოს სასამართლოს. ყველა შემთხვევაში იძულებითი ქორწინების ფაქტი უნდა დაადგინოს სასამართლომ. მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა დარწმუნდება სასამართლო, რომ დაქორწინება მოხდა იძულებით, რამაც მნიშვნელოვნად შელახა ერთ-ერთი ან ორივე მეუღლის (როცა ორივე მეუღლის ნება ქორწინებაზე დეფექტურია) ინტერესები და დაინტერესებული მხარე ითხოვს ქორწინების გაბათილებას, იგი ვალდებულია გამოიტანოს გადანყვეტილება ასეთი ქორწინების გაბათილების შესახებ.

სასამართლომ შეიძლება ბათილად ცნოს ისეთი ქორ-

წინება, რომელიც გაფორმდა: ა) იმ პირებს შორის, რომელთაგანაც თუნდაც ერთი სხვა ქორწინებაში იმყოფებოდა. ამ დროს არა აქვს მნიშვნელობა ამის შესახებ მეორემ იცოდა თუ არა. ასეთ შემთხვევაში ყოველთვის მეორე ქორწინება უნდა გაბათილდეს და არა პირველი; ბ) პირდაპირი აღმავალი და დაღმავალი შტოს ნათესავებს შორის, თუნდაც დაქორწინების დროს მათ ამის შესახებ არ სცოდნოდათ; გ) ბიოლოგიურ და არაბიოლოგიურ და-ძმას შორის. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, იცოდნენ თუ არა ამის შესახებ; დ) მშვილებლებსა და ნაშვილებს შორის, მიუხედავად იმისა, რომ მათ შორის ქორწინებისას გამორიცხულია სისხლის აღრევასთან დაკავშირებული უარყოფითი შედეგები; ე) იმ პირებს შორის, რომელთაგან თუნდაც ერთ-ერთი სულით ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო სასამართლოს მიერ ცნობილია ქმედუუნაროდ. პირის ქმედუუნაროდ აღიარება წინ უნდა უსწრებდეს დაქორწინებას.

სამოქალაქო კოდექსის 1120-ე მუხლით გათვალისწინებული ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობა, მისი გაბათილების უდავო საფუძველს არ წარმოადგენს. სასამართლოს უფლება აქვს და არაა ვალდებული ყველა შემთხვევაში გააბათილოს ქორწინება. ეს უნდა გააკეთოს მხოლოდ მაშინ, როცა დარწმუნდება გაბათილების აუცილებლობაში.

შესაძლებელია ისეთი შემთხვევები, როცა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება, მართალია, არსებობდა ქორწინების რეგისტრაციის დროს, მაგრამ საქმის განხილვის მომენტისათვის იგი მოისპო. ასეთი რამ შეიძლება მოხდეს ნებისმიერი გარემოების მიმართ. არ შეიძლება მხოლოდ სისხლით ნათესაობასთან დაკავშირებული დამაბრკოლებელი გარემოების მოსპობა. თუ საქმის განხილვის მომენტისათვის აღარ არსებობს ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები,

მაშინ სასამართლოს შეუძლია ქორწინება ცნოს ნამდვილად იმ მომენტისათვის, როცა ასეთი გარემოებები მოისპო და არა ქორწინების რეგისტრაციიდან. მსგავს შემთხვევაში ფაქტობრივად ბათილდება ქორწინების ის ნაწილი, რომელიც არსებობდა მისი რეგისტრაციიდან ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების არსებობის მთელი პერიოდის მანძილზე, ე.ი. მის მოსპობამდე. მაგალითად, თუ პირველი ქორწინება შეწყდა მეორე ქორწინების პერიოდში, ეს უკანასკნელი უნდა გაბათილდეს მისი რეგისტრაციის მომენტიდან, რადგან იმ მომენტში ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება, პირველი ქორწინების სახით, სახეზე იყო. მეორე ქორწინება ნამდვილად უნდა ჩაითვალოს პირველი ქორწინების შეწყვეტის მომენტიდან.

ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების არსებობის საფუძვლით ქორწინების ბათილად ცნობის მოთხოვნის უფლება აქვთ მეუღლეებს და იმ პირებს, რომელთა უფლებებიცაა დარღვეული ამ ქორწინებით. მათ შეიძლება მიეკუთვნოს: ნათესავები, ყოფილი მეუღლე, შვილები და სხვ., აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები. თუ სასამართლო იხილავს სულით ავადმყოფ ან ჭკუასუსტ ქმედუუნარო პირებთან ქორწინების ბათილობის საკითხს, მაშინ საქმის განხილვაში მონაწილეობის მისაღებად ასეთი პირის მეურვის ჩაბმა აუცილებელია. თუ ქორწინების პერიოდში ამავე მიზეზით ერთ-ერთი მეუღლე ცნობილ იქნა ქმედუუნაროდ, მაშინ ეს შეიძლება საფუძვლად დაედოს განქორწინებას და არა ქორწინების გაბათილებას.

ქორწინების გაბათილების ერთ-ერთ სერიოზულ საფუძველს წარმოადგენს მექორწინეთა ნების ისეთი გამოვლენა, რაც მიზნად არ ისახავს ოჯახის შექმნას. ასეთ დროს ქორწინებისათვის აუცილებელი ფორმალური მოთხოვნები ზუსტადაა შესრულებული, ოღონდ მექორწინეთა შინაგანი ნება და მისი

გარეგანი გამოხატულება ერთმანეთს არ ემთხვევა. შინაგანად ისინი ცდილობენ დაქორწინება გამოიყენონ სულ სხვა მიზნისათვის, ვიდრე ოჯახის შექმნაა. ასეთი მიზანი შეიძლება იყოს: სამემკვიდრეო ქონების მიღება, პენსიის დანიშვნა, სამხედრო სამსახურისაგან თავის დაღწევის სურვილი და სხვ. გარეგნულად მათი ნება ოჯახის შექმნის სურვილს გამოხატავს. ასეთი ქორწინება ფიქციურია და სასამართლომ შეიძლება იგი გააბათილოს. იგულისხმება, რომ დაქორწინებულ პირს ამ დროს არ სურს ოჯახის შექმნა. თუ ერთ-ერთ მათგანს გულწრფელად ჰქონდა ოჯახის შექმნის სურვილი და არაფერი იცოდა მეორის ნამდვილი განზრახვის შესახებ, ასეთ შემთხვევაში ქორწინება არ შეიძლება ჩაითვალოს ფიქციურად, რადგან კეთილსინდისიერი მექორწინის ინტერესები უნდა იქნეს გათვალისწინებული. თუ დაქორწინებისას კეთილსინდისიერი მექორწინე მოატყუა მისმა მომავალმა მეუღლემ და ამით სინამდვილეში ხელი შეეშალა ურთიერთანხმობის ჭეშმარიტ გამოვლენას, ამის გამო მას შეუძლია მოითხოვოს ქორწინების გაბათილება. მეუღლეთა შორის ხანმოკლე სიახლოვე არ შეიძლება ქორწინების ფიქციურად აღიარებისათვის ხელის შემშლელ გარემოებად იქნეს მიჩნეული, მით უმეტეს, თუ იგი გამიზნული იყო ქორწინების ნამდვილობის გარემოს შესაქმნელად. როცა ორივე მეუღლეს მიზნად ჰქონდა ფიქციური ქორწინების შედეგად არა ოჯახის შექმნა, არამედ რაიმე გამორჩენის მიღება, სასამართლოში სარჩელის შეტანის უფლება ქორწინების გაბათილების შესახებ გააჩნია სარეგისტრაციო ორგანოს, ხოლო, თუ ერთ-ერთი მეუღლე დაქორწინდა ისე, რომ მიზნად არ ისახავდა ოჯახის შექმნას, ასეთი სარჩელის აღძვრა მეორე მეუღლესაც შეუძლია¹.

1 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2003. №12. გვ. 3288.

ქორწინების გაბათილება არ შეიძლება იმ შემთხვევაში, თუ მექორწინებმა სასამართლოს მიერ საქმის განხილვამდე ფაქტობრივად უკვე შექმნეს ოჯახი. ამ დროს ქორწინების გაბათილების საფუძველი ისპობა. არ შეიძლება ქორწინების გაბათილება იმ შემთხვევაში, როცა ქორწინება მოხდა არა სიყვარულითა და ურთიერთპატივისცემის საფუძველზე, არამედ ანგარებითა და მერკანტილური მოსაზრებებით. ასეთ შემთხვევაში, მართალია, ზნეობრივად გაუმართლებელი მოტივებითაა განპირობებული ქორწინება, მაგრამ ოჯახის შექმნას მაინც ისახავს მიზნად.

5.2. ქორწინების ბათილობის მომენტი და უმღეპები

განქორწინებისაგან განსხვავებით, რაც მომავალში საქორწინო და საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა შეწყვეტას ედება საფუძვლად, **ქორწინების ბათილობას უკუქცევითი ხასიათი გააჩნია**. იგი ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდანვე არ წარმოშობს მეუღლეთა უფლებებსა და მოვალეობებს. ასეთი ქორწინება ითვლება არარსებულად, თავიდანვე არშემდგარად. თუ საქმის განხილვის მომენტისათვის არ არსებობს ქორწინების ბათილად აღიარების საფუძველი, სასამართლოს შეუძლია ქორწინება კანონიერად ცნოს ასეთი საფუძვლის მოსპობის მომენტიდან. რადგან ქორწინების გაბათილება ნიშნავს მექორწინეთა შორის მეუღლეობრივი უფლება-მოვალეობების არსებობის უარყოფას, ყოველგვარი ქონებრივი დავა მათ შორის უნდა გადაწყდეს, როგორც კერძო პირებს შორის საერთო საკუთრების თაობაზე წარმოშობილი დავა. მათ მიერ შექმნილი ქონება თანაზიარი კი არაა, საერთო ნილობრივ საკუთრებად მიიჩნევა და ქორწინების გაბათილების შემდეგ გაიყოფა არა

საოჯახო სამართლებრივი (1168-ე მუხლი), არამედ წმინდა სამოქალაქო-სამართლებრივი ნორმის (173-ე მუხლი) საფუძველზე. ქორწინების გაბათილება მოქმედებს არა მარტო ქონებრივ, არამედ პირადი ურთიერთობების მიმართაც. ყოფილ მეუღლეებს არა აქვთ მეორე მეუღლის გვარის ტარების უფლება. შრომისუუნარო მეუღლე, რომელიც მატერიალურ დახმარებას საჭიროებს, კარგავს მეორე მეუღლისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლებას. ასეთი შედეგების დადგომა იმ მეუღლის მიმართ, რომელმაც არ იცოდა და არც შეეძლო სცოდნოდა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების არსებობის შესახებ, უსამართლობა იქნებოდა. ამიტომ კანონით კეთილსინდისიერ მეუღლეს უფლება ენიჭება მეორე მეუღლისაგან მოითხოვოს სარჩო და ქორწინების ბათილად ცნობამდე შექცენილი ქონების გაყოფა საოჯახო სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე, როგორც მეუღლეთა თანსაკუთრებისა. კეთილსინდისიერ მეუღლეს შეუძლია კვლავაც ატაროს ქორწინების რეგისტრაციის დროს მიღებული გვარი და ა.შ. ამგვარად, ზოგიერთი ქონებრივი ურთიერთობა ერთი მეუღლის კეთილსინდისიერების დროს მთლიანად კი არ წყდება, არამედ კარგავს თავის ორმხრივ ვალდებულებით ხასიათს. იგი შენარჩუნებულად ითვლება კეთილსინდისიერი მეუღლის უფლებებთან და მეორე მეუღლის ვალდებულებებთან მიმართებაში.

ქორწინების გაბათილება მხოლოდ იმ პირთა შორის ურთიერთობის გარკვევას წარმოადგენს, რომლებიც ქორწინების რეგისტრაციაში იყვნენ გატარებული. ამიტომ არ შეიძლება მათ, ერთმანეთის გარდა, რაიმე პრეტენზია წარმოეშვათ მესამე პირთა მიმართ (მშობლების ან იმ ნათესავების მიმართ, რომელთა რჩევითაც ისინი დაქორწინდნენ) ან სახელმწიფოსთან. ქორწინების გაბათილებისას შესაძლებელია ერთი ან თუნდაც ორივე მეუღლის ინტერესების შელახვა, რაც, უპ-

ირველეს ყოვლისა, ქონებრივ ზიანში შეიძლება გამოიხატოს. ასეთ შემთხვევაში მხოლოდ კეთილსინდისიერ მეუღლეს აქვს უფლება მოითხოვოს მეორე მეუღლისაგან იმ ზიანის ანაზღაურება, რომელიც მას ქორწინების გაბათილებით მიადგა (გაციდული ბინის საფასური, რომელიც მოხმარდა მეორე მეუღლის პირადი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას, შრომის უნარის დაკარგვა ქორწინების პერიოდში, მეუღლის ქორწინებამდელი ვალების გადახდა პირადი დანაზოგის საფუძველზე და სხვ.). დავის შემთხვევაში საქმე უნდა გადაწყვიტოს სასამართლომ. კანონი კეთილსინდისიერი მეუღლის მხოლოდ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას ადგენს. სამოქალაქო კოდექსის 1147-ე მუხლში არაფერია ნათქვამი მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე. არადა, ქორწინების გაბათილება უმრავლეს შემთხვევებში კეთილსინდისიერი მეუღლის პატივისა და ღირსების შელახვას უთუოდ იწვევს. ამიტომ სწორად უნდა ჩაითვალოს ლიტერატურაში საკითხის დაყენება იმის თაობაზე, რომ მიზანშეწონილია მსგავს შემთხვევებში არა მარტო ქონებრივი, არამედ მორალური ზიანის ანაზღაურების საკანონმდებლო წესის შემოღება¹.

ქორწინების გაბათილების შედეგები ეხება მხოლოდ მეუღლეებს. რაც შეეხება ბავშვებს, მათ უფლებებს ქორწინების გაბათილება არ ხელყოფს. ასეთ ქორწინებაში გაჩენილ ბავშვს თავისი დედისა და მამის მიმართ სამართლებრივი ურთიერთობა წარმოეშვა დაბადების ფაქტის საფუძველზე და იგი შენარჩუნებულ უნდა იქნეს ქორწინების ბათილად ცნობის შემდეგაც. ბავშვს უნარჩუნდება დაბადების დროს მიკუთვნებული გვარი, მშობლებისაგან ალიმენტის მიღების უფლება და სხვ. ასეთ შემთხვევაში არავითარ ეჭვს არ იწვევს ის, ეკისრებათ თუ არა მშობლებს კანონით გათვალისწინებული მოვალეობების შესრულება. ასეთი მოვალეობები

¹ შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი, თბ., 2004. გვ. 264.

არსებობს მაშინაც, როცა ბავშვი არარეგისტრირებულ ქორწინებაში ჩნდება. რაც შეეხება ქორწინებას, რომელიც გაბათილდა, იგი კანონიერად ითვლება ბავშვთან მიმართებაში. იგულისხმება, რომ ბავშვი რეგისტრირებულ ქორწინებაშია გაჩენილი და ამიტომ რაიმე დამატებით მტკიცებულებას არ საჭიროებს.

ქორწინების გაბათილება განსხვავდება ქორწინების შესახებ ჩანაწერის ბათილად ცნობისაგან. ეს ისეთი შემთხვევაა, როცა ქორწინების რეგისტრაცია ხდება დადგენილი ძირითადი წესების დარღვევით. მაგალითად, ქორწინების რეგისტრაციას ახდენს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანო, ქორწინება გაფორმდა მხოლოდ ეკლესიაში, დასაქორწინებელი ერთ-ერთი პირის ნაცვლად სხვა ლეგულობს მონაწილეობას რეგისტრაციაში და სხვ. ასეთი **ქორწინება ითვლება არშემდგარ ქორწინებად.** მას პირობითად შეიძლება ეწოდოს ქორწინება. იურიდიულად იგი არ არსებობს და არც რაიმე სამართლებრივ შედეგს წარმოშობს. არშემდგარი ქორწინება იურიდიული ნულია. ასეთ ქორწინებაში გაჩენილი ბავშვი ითვლება არარეგისტრირებულ ქორწინებაში გაჩენილად, ქორწინების გარეშე გაჩენილად, აქედან გამომდინარე სამართლებრივი შედეგებით.

ქორწინების რეგისტრაციის პირობების უმნიშვნელო დარღვევა, მაგალითად, ჯანმრთელობის შესახებ არაარსებითი ცნობების დამალვა არ წარმოადგენს იმის საფუძველს, რომ ქორწინება ჩაითვალოს არშემდგარად ან მით უმეტეს – ბათილად. პრაქტიკაში ზოგჯერ ბათილი და არშემდგარი ქორწინება ერთი და იგივედ მიაჩნიათ, რაც არასწორია.

ქორწინების გაბათილება მხოლოდ სასამართლოს კომპეტენციაა და არავის არა აქვს უფლება ქორწინება გაბათილებულად ჩათვალოს, თუ არ იქნება სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილება. პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა

ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოება ცნობილი გახდა ქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ, მაგრამ მხოლოდ ერთი მეუღლე ცდილობს შეცდომის გამოსწორებას, მეორე კი ამის წინააღმდეგია და ყოველნაირად ცდილობს მიაღწიოს ქორწინების შენარჩუნებას. ამის გამო კეთილსინდისიერ მეუღლესა და მეორე მეუღლეს შორის ფაქტობრივად შეწყვეტილია საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობანი. მიუხედავად ამისა, მას ხელახლა დაქორწინება მაინც არ შეუძლია, რადგან ქორწინება, რომელშიც იგი ფორმალურად იმყოფება, ჯერ კიდევ არ გაბათილებულა სასამართლოს მიერ. გაბათილების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანიდან მოხდება მისი რეგისტრაცია სარეგისტრაციო ორგანოში და ყოფილ მეუღლეებს მიეცემათ ქორწინების ბათილობის მონაშთი. ამის შემდეგ მათ შეუძლიათ სხვაზე დაქორწინება. აქედან გამომდინარე, ქორწინების გაბათილების შესახებ სასამართლომ უნდა აცნობოს იმ სარეგისტრაციო ორგანოს, რომელმაც გააფორმა აღნიშნული ქორწინება. თვით სარეგისტრაციო ორგანოს კი არ შეუძლია ქორწინების გაბათილება იმ შემთხვევაშიც, როცა ორივე მეუღლე ითხოვს მის გაბათილებას. ორივე მეუღლის თანხმობის შემთხვევაში სარეგისტრაციო ორგანოს მხოლოდ მათი განქორწინების უფლება აქვს და არა ქორწინების გაბათილებისა.

ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალება, ჩვეულებრივ, ქორწინების შეწყვეტას იწვევს. ასეთ შემთხვევაში ცოცხალ მეუღლეს უფლება აქვს დააყენოს იმ ქორწინების გაბათილების საკითხი, რომლის რეგისტრაცია თავის ყოფილ მეუღლესთან მოხდა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების არსებობის მიუხედავად. ასეთი ქორწინებისათვის ზუსტი კვალიფიკაციის მიცემა, ცოცხალი მეუღლის ღირსების დაცვის ან სხვა პირადი ან ქონებრივი ინტერესებით შეიძლება იყოს ნაკარნახევი. აქედან გამომდინარე, როცა გარდაცვლილი პირის

მეუღლე აყენებს მათი ქორწინების გაბათილების საკითხს, ეს ლოგიკურად შეიძლება ჩაითვალოს. სულ სხვა მდგომარეობაა მაშინ, როცა ორივე მეუღლე გარდაიცვლება. ასეთ შემთხვევაში მესამე პირების ან თუნდაც სარეგისტრაციო ორგანოს მიერ არ შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს ქორწინების გაბათილება. ორივე მეუღლის გარდაცვალების შემთხვევაში ქორწინება ფაქტობრივად და იურიდიულადაც არ არსებობს. არ არსებობენ საქორწინო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტები, რომელთა ინტერესებთანაც უნდა ყოფილიყო დაკავშირებული ქორწინების გაბათილება. ასეთ შემთხვევაში სარეგისტრაციო ორგანო სათანადო ჩანაწერებს გააკეთებს მეუღლეთა გარდაცვალების შესახებ.

ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების უმრავლესობა მუდმივი ხასიათისა არ არის. ამიტომ შესაძლებელია მათი მოსპობა. ქორწინების გაბათილების შემდეგ თუ მოისპოის გარემოება, რომელიც საფუძვლად დაედო მის გაბათილებას, შესაძლოა, ადრე ქორწინებაში მყოფი პირები ხელახლა დაქორწინდნენ საერთო ნესით. იგულისხმება, რომ არ არსებობს ქორწინების დამაბრკოლებელი სხვა, ახალი გარემოება და დაცულია საქორწინო ასაკისა და ქორწინებაზე ურთიერთთანხმობის პირობები. ხელახალი დაქორწინებისათვის აუცილებელია ქორწინების ბათილობის მოწმობის წარდგენა სარეგისტრაციო ორგანოში.

თავი 6

მეუღლეთა სამართლებრივი ურთიერთობანი

6.1. მეუღლეთა პირადი ურთიერთობანი

ქორწინება მეუღლეებს შორის წარმოშობს მრავალმხრივ და რთულ ურთიერთობებს. მათი განსაზღვრული ნაწილი ზნეობრივი ნორმებით რეგულირდება. უმნიშვნელოვანესი პირადი და ქონებრივი ხასიათის ურთიერთობები სამართლებრივი რეგულირების სფეროს განეკუთვნება. პირადთან შედარებით ქონებრივი ურთიერთობები უფრო დეტალურადაა მოწესრიგებული სამართლებრივი ნორმებით. მათი ერთობლიობა წარმოადგენს საქორწინო-სამართლებრივ ურთიერთობებს.

ქორწინების მთელი პერიოდის განმავლობაში მეუღლეები სრული მოცულობით ინარჩუნებენ სამოქალაქო უფლებაუნარიანობასა და ქმედუნარიანობას. აქედან გამომდინარე, მათ შეიძლება ჰქონდეთ ნებისმიერი სამოქალაქო-სამართლებრივი უფლება და მოვალეობა ნებისმიერ პირთან და ერთმანეთთან ურთიერთობაშიც. ამასთან, საქორწინო-სამართლებრივი ურთიერთობების ფარგლებში მეუღლეთა უფლება-მოვალეობათა მნიშვნელოვანი ნაწილი მოდიფიცირებულ ხასიათს ღებულობს, აგრეთვე წარმოიშობა ახალი უფლება-მოვალეობები. სწორედ ეს ცვლილებები განაპირობებს მეუღლეობრივ სამართლებრივ ურთიერთობათა სპეციფიკურ შინაარსს.

საქორწინო-სამართლებრივი ურთიერთობა საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა ნაირსახეობაა, რომლის წარმოსაშობად მარტო ქალისა და მამაკაცის სურვილი დაქორწინების შესახებ არ კმარა. საჭიროა აგრეთვე ქორ-

წინების რეგისტრაცია მოხდეს სახელმწიფო ორგანოში. ეს იმაზე მეტყველებს, რომ საქორწინო ურთიერთობათა მონესრიგება სახელმწიფოს კომპეტენციაა. მართალია, ქორწინებათა სახელმწიფოებრივი რეგისტრაცია მნიშვნელოვნად ზრდის მეულღეთა პასუხისმგებლობას სახელმწიფოს წინაშე ოჯახის შექმნისა და მისი სიმტკიცის შენარჩუნებისათვის, მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ ოჯახის ბედი მთლიანად სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოს მიერ გაცემულ ქორწინების მოწმობაზეა დამოკიდებული. მთავარია, მეულღეთა მხრივ ოჯახის შექმნისადმი სერიოზული დამოკიდებულება. მიუხედავად ამისა, ქორწინების სამართლებრივი მხარე, კერძოდ, ქალისა და მამაკაცის*ცოლქმრული ურთიერთობა, მეულღეთა უფლება-მოვალეობანი მხოლოდ მაშინ წარმოიშობა, როცა სახეზეა ქორწინების სახელმწიფოებრივი რეგისტრაცია.

მეულღეთა შორის პირადი თუ ქონებრივი უფლება-მოვალეობების განაწილებისას სამართალი გამოდის მათი თანასწორობის პრინციპიდან. მას, საერთაშორისო-სამართლებრივ აქტებთან ერთად, საფუძვლად საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე მუხლის პირველი პუნქტის შინაარსი უდევს. კონსტიტუციური დებულება – ქორწინება ემყარება მეულღეთა უფლებრივ თანასწორობას – შედარებით დეტალურ გამოხატულებას პოულობს სამოქალაქო კოდექსის 1152-ე მუხლში, რომლის მიხედვითაც მეულღეებს თანაბარი უფლებები და მოვალეობები გააჩნიათ. თანაბარი უფლებები თანაბარი მოვალეობებითაა განპირობებული. რეგისტრირებული ქორწინების შედეგად წარმოშობილი პირადი უფლებები და მოვალეობები არსებითად განსხვავდება ქონებრივი ხასიათის უფლება-მოვალეობებისაგან. პირადი უფლებების მნიშვნელოვანი ნაწილი მეულღეებს შეიძლება ჰქონდეთ დაქორწინებამდეც. მაგალითად, პროფესიის არ-

ჩვეა ან საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრის უფლება მიეკუთვნება მათ შრომით ან საერთო სამოქალაქო უფლებაუნარიანობას და არავითარი კავშირი საოჯახო სამართლის სფეროსთან არ გააჩნია. მაგრამ ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან ასეთი პირადი უფლებები მეუღლეთა საოჯახო უფლებათა სახითაც არსებობს. არასაოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებში მათი რეგულირება ხდება სამართლის სხვა დარგებით, ხოლო საოჯახო ურთიერთობებში მათი დაცვა ხორციელდება საოჯახო კანონმდებლობით. პროფესიის არჩევის საკითხი დაქორწინებამდე პირის შრომის სამართლებრივ უფლებას წარმოადგენს, დაქორწინების შემდეგ რომ მეორე მეუღლის ნებაზე არ არის იგი დამოკიდებული, ეს უკვე საოჯახო სამართლის სფეროა.

მეუღლეთა შორის ურთიერთობაში განმსაზღვრელი მნიშვნელობა გააჩნია პირად ურთიერთობებს. ქორწინება მეუღლეთა პირადი კავშირია, რასაც საფუძვლად ურთიერთ-პატივისცემა და მტკიცე ოჯახის შექმნის სურვილი უდევს. პირადი ურთიერთობებია არა მარტო ქორწინების ნამდვილი შინაარსის ძირითადი საფუძველი, არამედ მთელი შემდგომი საოჯახო ურთიერთობის აუცილებელი ინგრედიენტი. რაც შეეხება ქონებრივ ურთიერთობებს, მას შეფარდებითი ხასიათი გააჩნია, მიუხედავად იმისა, რომ საბაზრო მეურნეობის პრინციპების დამკვიდრება მნიშვნელოვნად ცვლის მეუღლეთა შორის ადრე არსებულ ქონებრივ ურთიერთობათა შინაარსს. ფული და სიმდიდრე უკვე შექმნილი ოჯახის ეკონომიკური სიძლიერის მაჩვენებელია და არა ის საფუძველი, რასაც მომავალი მეუღლეები უნდა დაეყრდნონ როგორც ოჯახის შექმნისა და შენარჩუნების ერთადერთ საშუალებას¹.

¹ ყოველი შემთხვევისათვის, ფულის ყოვლისშემძლეობის შესახებ საბაზრო მეურნეობის პირობებში ადრე არსებული წარმოდგენა დღეს არ შეიძლება გამოიხატოს ცნობილი სიტყვებით: „თუმცა მე მანხინჯი ვარ, მაგრამ

ანგარება და სიმდიდრის დაგროვების ავადმყოფური სურვილი იდეალური ოჯახის შექმნას ვერ უზრუნველყოფს. ფული არ არის ბედნიერების საფუძველი, იგი მხოლოდ დროებით ამშვიდებს ადამიანს.

პირად უფლებათა მსგავსად, ქონებრივი უფლებების განსაზღვრული ნაწილი პირს შეიძლება ქორწინებამდეც ჰქონდეს, მაგრამ დაქორწინება, საოჯახო ურთიერთობათა ფარგლებში მოხვედრილ ქონებრივ ურთიერთობას განსაკუთრებულ სპეციფიკას ანიჭებს. ამის დადასტურებას წარმოადგენს მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრების ინსტიტუტის არსებობა. ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან მეუღლეთა პირადი და ქონებრივი უფლება-მოვალეობების თანაბრობა საოჯახო ურთიერთობათა არსებობის ყველა ეტაპისათვის კანონით გარანტირებული აუცილებლობაა. მის დამკვიდრებასა და ცხოვრების წესად გადაქცევას საუკუნეები დასჭირდა. ქალისა და მამაკაცის უფლებრივი მდგომარეობის გათანაბრებისათვის ბრძოლა ყოველთვის წარმოადგენდა საზოგადოების პროგრესულობის მაჩვენებელს. საქართველოში ქალთა უფლებრივი მდგომარეობა ადრეფედერალურ ხანაში გაცილებით დაბალ დონეზე იდგა, ვიდრე განვითარებული ფეოდალიზმის ან გვიანი შუა საუკუნეების დროს. ადრინდელ ეტაპზე, მეზობელი სახელმწიფოების მსგავსად, საქართველოში საცოლის ყიდვის ჩვეულება არსებობდა. ნაყიდი ცოლი არა მარტო პირად, არამედ ქონებრივ

შემიძლია ვიყიდო ულამაზესი ქალი და, მაშასადამე, მე უკვე მახინჯი აღარ ვარ; ვინაიდან სიმახინჯის მოქმედება, მისი დამაფრთხობელი ძალა ქრება ფულით. დაე, მე ჩემი ინდივიდუალობით კოჭლი ვიყო, მაგრამ ფული მომანიჭებს 24 ფეხს და მე უკვე აღარ ვკოჭლობ. მე ცუდი, უნამუსო, უსინდოსო, გონებაჩლუნგი ადამიანი ვარ, მაგრამ ფული სათაყვანოა, მაშასადამე, სათაყვანოა ფულის მფლობელიც. ფული ეს უმაღლესი ბედნიერებაა, მაშასადამე, ბედნიერია მისი მფლობელიც. ფული, გარდა ამისა, მათავისუფლებს უსინდისობის სიძნელისაგან, იგულისხმება, რომ მე პატიოსანი ვარ”.

ურთიერთობაშიც მთლიანად ქმარზე იყო დამოკიდებული. ამ პერიოდში ქმარს ისეთი უფლებები გააჩნდა ცოლის მიმართ, როგორც ბატონს მონის მიმართ. ამის ნათელი დადასტურებაა იაკობ ცურტაველის „შუშანიკის წამება“. განვითარებული ფეოდალიზმის პერიოდიდან საფუძველი ეყრება მზითვის ინსტიტუტს, რაც ქალის უფლებრივი მდგომარეობის მაღალი დონის მაჩვენებელია. ქალი უკვე ნივთი კი არა, პიროვნებაა. იგი შეიძლება მშობლის ქონების მემკვიდრეც იყოს. გაერთიანებულ ფეოდალურ საქართველოში, პოლიტიკური ძლიერების ხანაში, ფეოდალთა წრისა და სამეფო საგვარეულოს ქალებს არა მარტო სამოქალაქო-სამართლებრივი, არამედ პოლიტიკური მემკვიდრეობის უფლებაც გააჩნდათ. ქალები დიდი მამულებისა და ქონების, აგრეთვე სამეფო ტახტის მფლობელებადაც გამოდიოდნენ. ისინი თავიანთ მოძრავ და უძრავ ქონებას დამოუკიდებლად განაგებდნენ, მონასტრებს სწირავდნენ და სხვ. მეფე ქალების ქმრებს ბევრი უფლება შეზღუდული ჰქონდათ. მათ არ შეეძლოთ, მაგალითად, საკუთარი გვარის ახალი დინასტიის დამკვიდრება. ამიტომ იყო, რომ ლაშა-გიორგი თამარის ძედ იყო ცნობილი, ხოლო დავით ნარინი კი – რუსუდანის ძედ. ქალის მაღალი უფლებრივი მდგომარეობა დამახასიათებელი იყო ქართული სინამდვილის შემდგომი პერიოდისთვისაც. ქალთა უფლებრივი მდგომარეობა, ნელი პროცესით, მაგრამ მაინც იზრდებოდა საზოგადოების დაბალი ფენების ოჯახებშიც, რაც ნათლად ჩანს ქართული სამართლის საერო და საეკლესიო ძეგლებში.

მეუღლეთა პირად და ქონებრივ ურთიერთობათა სამართლებრივი რეგულირებისას კატეგორიულად არის აკრძალული ყოველგვარი დისკრიმინაცია. მეუღლეთა სრული თანასწორუფლებიანობა და არა რაიმე პირდაპირი ან არაპირდაპირი უპირატესობის მინიჭება წარმოშობის, სოციალური

და ქონებრივი მდგომარეობის, რასობრივი და ეროვნული კუთვნილების, სქესის, განათლების, ენის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, საქმიანობის სახეობისა და ხასიათის, საცხოვრებელი ადგილისა და სხვა გარემოებათა მიხედვით, წარმოადგენს საოჯახო სამართლის ამოსავალ პრინციპს, რაც ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის ანტიდისკრიმინაციული პოზიციის ნათელი გამოხატულებაა.

მეუღლეთა პირადი უფლებებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ქორწინების მომენტიდან წარმოშობილი უფლებები. მათ მიეკუთვნება გვარის არჩევისა და საოჯახო საკითხების ერთობლივად გადაწყვეტის უფლება.

დაქორწინებისას მეუღლეები თავიანთი სურვილის მიხედვით ირჩევენ ერთ-ერთი მეუღლის გვარს ან თითოეული მათგანი ინარჩუნებს ქორწინებამდელ გვარს. ქმარს არა აქვს უფლება იძულებით ჩანეროს ცოლი თავის გვარზე. უფრო მეტიც, ცოლს უფლება აქვს დაიტოვოს პირველი ქორწინებისდროინდელი გვარი, რომ არაფერი ითქვას მისი ქალიშვილობის გვარის შენარჩუნების შესაძლებლობაზე. დასაშვებია მეუღლეთა შეერთებული გვარების ტარება. კანონით არ შეიძლება სამი ან ოთხი გვარის შეერთება, როცა ორივე მეუღლეს ან ერთ-ერთ მათგანს უკვე აქვს შეერთებული გვარი.¹ ჩვეულებრივ, მეუღლეები საერთო გვარს – უმეტესად ქმრისას – ატარებენ, რომ შვილებთან ერთად საერთო გვარი ჰქონდეთ. საერთო გვარი პრაქტიკულად უფრო ადვილს ხდის ქორწინებასა და შვილების ყოლასთან დაკავშირებული უფლებებისა და შეღავათების განხორციელებას. ქორწინებამდელ გვარს მეუღლეები უფრო ხშირად მაშინ იტოვებენ, როცა თითოეული მათგანი ამ გვარითაა ცნობილი. გვარის არჩევის უფლება მეუღლეებს აქვთ

¹ ნ. შოშიაშვილი, მეუღლეთა პირადი უფლებები და მოვალეობები. ჟ. „სამართალი“, 2002, №5-6, გვ. 35.

ქორწინების რეგისტრაციის მომენტამდე. შემდეგ კი გვარის შეცვლა შეიძლება საერთო საწყისებზე. ერთი მეუღლის მიერ გვარის გამოცვლა ავტომატურად არ იწვევს მეორე მეუღლის გვარის გამოცვლას. განქორწინების შემდეგ ყოფილ მეუღლეს შეუძლია ატაროს ქორწინების დროს მიღებული გვარი ან სასამართლოს სთხოვოს ქორწინებამდელი გვარის აღდგენა. ამ შემთხვევაში მეორე მეუღლის სურვილს არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. ქორწინების გაბათილების შემთხვევაში კი მხოლოდ კეთილსინდისიერ მეუღლეს აქვს უფლება ატაროს ქორწინების რეგისტრაციის დროს მიღებული გვარი.

საოჯახო საქმიანობაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია შვილების გაჩენასა და აღზრდას. მეუღლეები თვითონ წყვეტენ იყოლიონ თუ არა შვილი ან როდის და რამდენი. მათ უფლება აქვთ პირადად აღზარდონ თავიანთი შვილები. ყველა სხვა პირი ვალდებულია თავი შეიკავოს ამ უფლების დარღვევისაგან, გარდა კანონით გათვალისწინებული განსაკუთრებული შემთხვევებისა. არ შეიძლება, მაგალითად, ბავშვის გაჩენის მიზანშეწონილობა მეუღლეთა მშობლების ან სხვა ნათესავების გადასაწყვეტი იყოს. კანონის საფუძველზე მშობლის უფლებაჩამორთმეულ პირს ერთმევა შვილის პირადად აღზრდის უფლება. ამავე დროს, მშობლები ვალდებული არიან შვილები აღზარდონ ფიზიკურად, გონებრივად და ზნეობრივად. მშობლები ამ უფლება-მოვალეობებს ურთიერთშეთანხმებით ახორციელებენ. არც ერთ მშობელს არა აქვს უფლება დამოუკიდებლად გადანყვიტოს შვილის აღზრდასთან დაკავშირებული რომელიმე საკითხი, როგორცაა მაგალითად, ზაფხულში ბავშვის ნათესავებთან გაგზავნა ან სპეციალურ სასწავლებელში მისი მიბარება და სხვა. როგორც წესი, ერთად მცხოვრებ მეუღლეებს შორის ასეთ საკითხებზე დავა იშვიათია. მაგრამ, რადგანაც დავის წარმოშობის შესაძლებლობა გამორიცხული არ არის,

მით უმეტეს, ცალკე მცხოვრებ მეუღლეებს შორის, სადავო საკითხების გადაწყვეტა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოთა კომპეტენციას წარმოადგენს. ასევე ურთიერთშეთანხმებით წყვეტენ მეუღლეები საოჯახო ურთიერთობის სფეროში წამოჭრილ ყველა მნიშვნელოვან საკითხს. ასეთ შემთხვევებში დიდი მნიშვნელობა აქვს ოჯახის ინტერესებს საერთოდ და კერძოდ კი – არასრულწლოვანი შვილების უფლებების დაცვის გარანტიების უზრუნველყოფას.

მოდIFIციკირებული პირადი უფლებებიდან სამართლის სფეროს მიეკუთვნება მეუღლეთა მიერ საქმიანობისა და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის თავისუფლება.

საქმიანობის სახისა და პროფესიის არჩევაში თითოეული მეუღლე თავისუფალია. ეს იმას ნიშნავს, რომ, მართალია, მეუღლეებმა ეს საკითხი ურთიერთშეთანხმებითა და ოჯახის ინტერესებიდან გამომდინარე უნდა გადაწყვიტონ, მაგრამ საბოლოო გადაწყვეტილება თითოეულმა მათგანმა მაინც დამოუკიდებლად უნდა მიიღოს. არავითარი სამართლებრივი მნიშვნელობა არა აქვს მეუღლეთა შორის ისეთ შეთანხმებას, რომელიც აღნიშნული საკითხის გადაწყვეტისას ითვალისწინებს რომელიმე მეუღლის პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვას.

თითოეული მეუღლის მიერ თავისი საქმიანობის სახის ან პროფესიის განსაზღვრის დროს გადამწყვეტია ამა თუ იმ მეუღლის მიდრეკილება, ინტერესი, შემოქმედებითი შესაძლებლობები, ფიზიკური განვითარების მდგომარეობა, ბუნებრივი მონაცემები და სხვ. საქმიანობის სახისა და პროფესიის არჩევა, ამასთან ერთად, განპირობებული უნდა იყოს როგორც საკუთარ მიზანსწრაფვათა, ისე ოჯახის წევრთა სულიერი და მატერიალური ინტერესების დაკმაყოფილების მხრივ.

თითოეულ მეუღლეს ასევე თავისუფლად შეუძლია

აირჩიოს საცხოვრებელი ადგილი. ეს იმას ნიშნავს, რომ მეუღლეების საცხოვრებელ ადგილად შეიძლება მიჩნეულ იქნეს როგორც ქმრის, ისე ცოლის საცხოვრებელი ადგილი. კანონი არ ცნობს ძველი ქართული საოჯახო სამართლით გათვალისწინებულ წესს – ქმრის საცხოვრებელი ადგილი ითვლება სავალდებულოდ ცოლისთვისაც.

ადრეფეოდალურ საქართველოში ქორწინებისას, ჩვეულებრივ, ქალი გადიოდა მამის ოჯახიდან და რძლად შედიოდა ქმრის ოჯახში. მოგვიანებით კი გავრცელდა ისეთი ქორწინებაც, როცა მხოლოდშობილი ქალი რჩებოდა მამის ოჯახში და ქმარი ქალის მშობლების ოჯახში მიჰყავდათ. ქალს ასეთ შემთხვევაში „საძეო“ ეწოდებოდა. იგი სამკვიდროს პატრონად და მემკვიდრეობის განმგრძობ-ალმდგენად ითვლებოდა. ამიტომ მაშინ სიტყვა „ძე“ ნიშნავდა შვილს, მაგრამ მემკვიდრე შვილს, რომელიც შეიძლებოდა როგორც ვაჟიშვილი, ასევე ქალიშვილი ყოფილიყო. ამიტომ ითვლებოდა თინათინი როსტევეანის „ძედ“. ასეთი წესი პროგრესული იყო საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრის სფეროში. ამასთან, ცოლის ოჯახში სიძედ მისული ქმარი, ჩასიძებული კაცი, ცოლთან შედარებით, თავისი ერთგვარად დაკნინებული უფლებრივი მდგომარეობითა და ფუნქციით ხასიათდებოდა. ამიტომ, ტრადიციულად, ჩასიძებული პირი ხალხში არასრულფასოვანი მეუღლის შთაბეჭდილებას ტოვებდა. ამ საკითხს ამჟამად მეუღლეები ურთიერთშეთანხმებით წყვეტენ. უფრო მეტიც, მეუღლეებს შეუძლიათ ცალკ-ცალკე საცხოვრებელი ადგილი ჰქონდეთ. ერთი მეუღლის მიერ საცხოვრებელი ადგილის შეცვლა არ იწვევს იგივეს მეორისათვის, ე.ი. კანონით არ არის დადგენილი მეუღლეთა ერთად ცხოვრების ვალდებულება. ეს კი, თავის მხრივ, არ ეწინააღმდეგება მეუღლეთა აბსოლუტური უმრავლესობის სურვილს – ერთად იცხოვრონ. მოქმედი კანონმდებლობა ყოველნაირად ცდილობს სტიმული

მისცეს მეუღლეთა ერთად ცხოვრებას, საცხოვრებელი ადგილის არჩევის საკითხში მეუღლეთათვის მიკუთვნებული უფლების განხორციელება არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს ოჯახის ინტერესებს.

6.2. მეუღლეთა კანონისმიერი ქონებრივი უფლება-მოვალეობანი

საოჯახო ურთიერთობათა განვითარება მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული იმ მატერიალურ ბაზაზე, რაც საფუძვლად ედება ოჯახის შექმნას. მეუღლეებს თავიანთ მატერიალურ და კულტურულ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად სჭირდებათ განსაზღვრული ქონება. მეუღლეთა შორის კანონით დადგენილ ქონებრივ უფლება-მოვალეობათა შინაარსის გარკვევა, მათი ქონებრივი ინტერესების დაცვის საშუალებას წარმოადგენს. ქონებრივია ყველა ის საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რომელიც დაკავშირებულია განსაზღვრულ ქონებასთან, მის მფლობელობასთან, სარგებლობასა და განკარგვასთან.¹ მის ცნებაში მოიაზრება არა მარტო ნივთები, არამედ მოთხოვნებიც, ე.ი. როგორც სანივთო, ისე ვალდებულებითი ხასიათის ელემენტები. უფრო მეტიც, ქონებრივი ხასიათისაა არა მარტო აქტივი, არამედ პასივიც – ერთი მხრივ, მოთხოვნის უფლება (ვალის დაბრუნების, დივიდენდის მიღების, სამკვიდრო ქონებიდან წილის გამოყოფის უფლება და სხვ.) და მეორე მხრივ, შესრულების ვალდებულება (საბანკო სესხის დაფარვის, აღებული ვალის გადახდის ვალდებულება და სხვ.). ამიტომ მეუღლეთა ქონების შედარებით ფართო გაგება უფრო შეესაბამება

¹ ბ. ზოიძე, ქართული სანივთო სამართალი, თბ., 2003, გვ. 26.

კანონმდებლობის შინაარსსა და პრაქტიკის მოთხოვნებს¹, ვიდრე მისი ვიწრო გაგება და მეუღლეთა თანასაკუთრებაში ქონებრივი უფლებების და არა ვალდებულებების ჩართვა.²

მეუღლეთა საკუთრების რეჟიმის გარკვევისას, უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია ის, რომ მეუღლეთა საკუთრებაში არსებული ქონება შეიძლება სხვადასხვა სამართლებრივი რეჟიმისა იყოს. მათი მფლობელობა, სარგებლობა და განკარგვა სხვადასხვა საფუძველზე ხდება. **საოჯახო კანონმდებლობით მეუღლეთა საკუთრება იყოფა ორ ნაწილად – ინდივიდუალურ, ანუ განცალკევებულ და საერთო თანაზიარ საკუთრებად, ანუ თანასაკუთრებად.**

ინდივიდუალურია ისეთი ქონება, რომელიც ერთ-ერთ მეუღლეს ეკუთვნის და თვითონვე განკარგავს. ასეთია: ქორწინებამდელი, აგრეთვე ქორწინების პერიოდში მემკვიდრეობით ან ჩუქებით მიღებული ქონება, პირადი მოხმარებისათვის შეძენილი ნივთები და სხვ. მეუღლეთა საერთო თანაზიარი საკუთრებაა მათ მიერ ქორწინების პერიოდში შეძენილი ქონება. მათ, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნება მეუღლეთა ერთობლივი მოხმარების საგნები, ხელფასი და სხვა ფულადი შემოსავალი, მათი მიღების წყაროს მიუხედავად. თანაზიარი საკუთრება მეუღლეებს ეკუთვნით თანაბრად, წილთა განუსაზღვრელად და გამოიყენება საერთო ინტერესებიდან გამომდინარე. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, თუ რომელი მეუღლის სახელზეა ქონება გაფორმებული. მართალია, კანონი კონკრეტულად არ განსაზღვრავს ქონების იმ სახეებს, რომლებიც ინდივიდუალურ ან თანაზიარ საკუთრებას მიეკუთვნება, მაგრამ იმდენად

1 შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი, თბ., 2004, გვ.123. Пчелинцева Л.М., Семейное право России, М., 1999, с. 184. Граве К. А. Имущественные отношения в семье. М., 1969. с. 35. Белякова А. М., Ворожейкин Е. М., Советское семейное право. М., 1974, с. 131.

2 Рясенцев В. А. Семейное право. М., 1971. с. 94. Автокольская М. А., Семейное право. М., 1996, с. 153.

გამოკვეთილია მათი დაყოფის ზოგადი კრიტერიუმები, რომ სავსებით შესაძლებელია მეუღლეთა საკუთრებაში არსებული ნებისმიერი ქონების სამართლებრივი მდგომარეობის განსაზღვრა. ასეთი კრიტერიუმებიდან გამომდინარეობს დებულება იმის შესახებ, რომ მეუღლეებმა შეიძლება საქორწინო ხელშეკრულებით გაითვალისწინონ ქონების ამა თუ იმ სახისათვის დამახასიათებელი ტრადიციული სამართლებრივი რეჟიმის შეცვლა. მაგალითად, ერთ-ერთი მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაში არსებული ავტომატქანა ჩათვალონ მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებად. ასეთ შემთხვევაში მეუღლეთა ნებას პრიმატი ენიჭება. საქორწინო კონტრაქტის არარსებობა ედება საფუძვლად მეუღლეთა ერთად ცხოვრების პერიოდში შექმნილი ქონების თანაზიარ საკუთრებად აღიარებას. უფრო მეტიც, ერთად ცხოვრების პერიოდში შექმნილი ქონება თანაზიარად ჩაითვლება იმ შემთხვევაშიც, თუ ერთ-ერთი მეუღლე ეწეოდა საოჯახო საქმიანობას, უვლიდა შვილებს ან სხვა საპატიო მიზეზის გამო (ავადმყოფობა, სწავლა და სხვ.) არ ჰქონდა დამოუკიდებელი შემოსავალი. მნიშვნელობა არა აქვს იმას, ქონება შექმნილია სასყიდლით თუ უსასყიდლოდ, ერთ-ერთი მეუღლის თუ ორივე მათგანის მიერ.

მეუღლეებს გააჩნიათ თანაზიარი საკუთრების მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის თანაბარი უფლებები. ნებისმიერი შეთანხმება, რომელიც მიზნად ისახავს რომელიმე მეუღლის, როგორც მესაკუთრის უფლებამოსილებათა რაიმე ფორმით შეზღუდვას, ბათილად უნდა ჩაითვალოს, რადგან ეწინააღმდეგება კანონის იმპერატიულ დებულებას მეუღლეთა უფლებების თანაბრობის შესახებ. ერთ-ერთი მეუღლის მოქმედება, მიმართული თანაზიარი საკუთრების მართვის ან განკარგვის მიზნით, იმავდროულად ითვლება მეორე მეუღლის ნების გამოვლენადაც. კანონით გათვალისწინებულ ზოგიერთ შემთხვევაში საჭიროა მეორე მეუღ-

ლის წერილობითი თანხმობა. ეს უმეტესად იმ შემთხვევაშია აუცილებელი, როცა საქმე ეხება სანოტარო წესით დასამოწმებელ სამოქალაქო-სამართლებრივ გარიგებაში მეუღლეთა მონაწილეობას. მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრება თავისი არსით განსხვავდება საერთო წილობრივი საკუთრებისაგან. წილობრივი საკუთრება შეიძლება გააჩნდეთ ორ ან მეტ პირს, მათ შორის არარეგისტრირებულ ურთიერთობაში მყოფ ქალსა და მამაკაცს. საერთო წილობრივი საკუთრების სუბიექტებისაგან განსხვავებით, მეუღლეს უფლება არა აქვს მოითხოვოს წილის გამოყოფა თანაზიარი საკუთრებიდან და მისი დამოუკიდებლად განკარგვა, რადგან ეს იქნება არა მისი წილის გამოყოფა, არამედ თანაზიარი საკუთრების გაყოფა. საერთო წილობრივი საკუთრება შეიძლება ორზე მეტ პირს ეკუთვნოდეს და მისგან ერთ-ერთი მათგანის წილის გამოყოფა არ სპობს საერთო საკუთრებას. მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრების გაყოფა კი მისი ინდივიდუალურ საკუთრებად გადაქცევის საფუძველია, რადგან თანაზიარი საკუთრების სუბიექტები მხოლოდ მეუღლეები არიან.

მეუღლეთა სიცოცხლეში მათ შვილებს არ გააჩნიათ საკუთრების უფლება მშობლების ქონებაზე. ამიტომ შვილების ყოლის ფაქტი ვერავითარ გავლენას ვერ ახდენს მეუღლეთა ქონების სამართლებრივ მდგომარეობაზე. იგი შეიძლება მხედველობაში იქნეს მიღებული განქორწინების შემთხვევაში მეუღლეთა შორის ქონების გაყოფისას და ისიც არა იმიტომ, რომ შვილი საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის დამოუკიდებელი სუბიექტია და მშობლების ქონების თანამესაკუთრე, არამედ მეუღლეთა მიერ მშობლიური უფლება-მოვალეობების მიზნობრივად განხორციელების უზრუნველსაყოფად.

მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებაში არსებული ქონების განკარგვის ყველაზე გავრცელებულ საშუალებას სამოქალაქო-

ლაქო-სამართლებრივი გარიგება წარმოადგენს. ქონების განკარგვა შეუძლია ერთ-ერთ მათგანს ან ორივე მეუღლეს ერთად. ორივე შემთხვევაში, გარიგების დადებისას მეუღლეთა ნება თავისუფლად უნდა იყოს გამოვლენილი. როცა ერთი მეუღლე განკარგავს თანაზიარ საკუთრებას, იგულისხმება, რომ მეორე მეუღლეს თანახმაა ამაზე და არაა საჭირო ამ უკანასკნელის მინდობილობა გარიგების დასადავად. თანაზიარი ქონების განკარგვასთან დაკავშირებული გარიგების მონაწილე მესამე პირები, რომლებიც ერთ-ერთ მეუღლესთან დებენ გარიგებას, არ არიან ვალდებული დარწმუნდნენ მეორე მეუღლის თანხმობის არსებობაში და მოითხოვონ ამის დამადასტურებელი რაიმე საბუთი. ერთი მეუღლის მიერ დადებული გარიგება არ შეიძლება მეორემ სადავოდ გახადოს იმის გამო, რომ მას თანხმობა არ მიუცია. გამონაკლის შემთხვევაში, ასეთი გარიგება ბათილად იქნება აღიარებული მხოლოდ მაშინ, თუ თანაზიარი ქონების განმკარგავ მეუღლეს არ ჰქონდა ამის უფლებამოსილება და მან ეს იცოდა ან უნდა სცოდნოდა. იგულისხმება, რომ გარიგების მეორე მხარე ამის შესახებ საქმის კურსში არ იყო. თუ ქონების განმკარგავი მეუღლის კონტრაგენტი ყველაფრის საქმის კურსში იყო და მაინც დადო გარიგება, ეს შეიძლება გარიგების გაბათილების დამატებით არგუმენტად გამოდგეს. ძირითადი კი მაინც ქონების განმკარგველი მეუღლის არამართლზომიერი მოქმედებაა. მაგალითად, თუ ქმარმა ცოლის საავადმყოფოში ყოფნის დროს გაყიდა მენველი ძროხა და ამით ოჯახი მძიმე მატერიალურ მდგომარეობაში ჩააყენა, სასამართლო ამ გარიგებას გააბათილებს, რადგან შეიძლება დამტკიცდეს ის, რომ ქმარმა იცოდა ასეთი უფლება ცოლის თანხმობის გარეშე რომ არ ჰქონდა და მაინც დადო გარიგება. ასეთი გამონაკლისების გარდა, სხვა შემთხვევებში, ერთი მეუღლის მიერ თანაზიარ საკუთრებაში

არსებული ქონების გასხვისებისას, მეორე მეუღლის თანხმობის პრეზუმირება გამომდინარეობს თვით მეუღლეთა და აგრეთვე მესამე პირთა ინტერესებიდან, რადგან ყოველი ასეთი გარიგების დროს ისპობა მეორე მეუღლის თანხმობის მოთხოვნის აუცილებლობა.

ზემოაღნიშნულის საფუძველზე, შეიძლება პრაქტიკაში გარკვეული გაუგებრობა წარმოიშვას თანაზიარი საკუთრების უძრავი ქონების ერთ-ერთი მეუღლის მიერ განკარგვასთან დაკავშირებით. როგორც ნოზილია, მოძრავი და უძრავი ქონების სამართლებრივი მდგომარეობა განსხვავებულია. უძრავ ქონებაზე უფლებების წარმოშობის, შეცვლის ან შეწყვეტის საფუძველს წარმოადგენს მისი სახელმწიფო რეგისტრაცია. ასეთი ქონება შეიძლება დარეგისტრირდეს ერთ-ერთი მეუღლის სახელზე, რაც მას, ფაქტობრივად, განსაკუთრებულ უფლებამოსილებას ანიჭებს, რადგან მხოლოდ მისთვის წარმოიშობა საკუთრების უფლება. გამოდის, რომ მესაკუთრედ რეგისტრირებული მეუღლის გარდა, ქონება სხვასაც ეკუთვნის. ამ შემთხვევაში იგულისხმება მეორე მეუღლე, რომელიც არ არის რეგისტრირებული როგორც მესაკუთრე. ამიტომ უძრავი ქონების შემძენი სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოს მონაცემთა უტყუარობას ვერ დაეყრდნობა. ასევე გაურკვეველია იმ მეუღლის მდგომარეობა, რომელიც ფაქტობრივად საერთო ქონების თანამესაკუთრეა, მაგრამ არ არის რეგისტრირებული როგორც მესაკუთრე და ამიტომ მოკლებულია შესაძლებლობას განკარგოს თანაზიარი ქონება. აქედან გამომდინარე, მიზანშეწონილია სამოქალაქო კოდექსის 1160-ე მუხლში დამატებულ იქნეს თანაზიარი უძრავი ქონების ორივე მეუღლის სახელზე რეგისტრაციის აუცილებლობა ან მესაკუთრედ არარეგისტრირებული მეუღლისა და მესამე პირის – თანაზიარი საკუთრების შემძენის – ინტერესების დამცავი სპეციალური მექანიზმი. ამის

აუცილებლობას ადასტურებს სასამართლო პრაქტიკა¹.

ქორწინების ფაქტი არ შეიძლება საფუძვლად დაედოს მეუღლეთა თანასაკუთრებაში იმ ქონების ჩართვას, რომელიც თითოეულ მათგანს დაქორწინებამდე ეკუთვნოდა. ასეთი ქონება მათი ინდივიდუალური საკუთრებაა და მისი მფლობელობა, სარგებლობა და განკარგვა თითოეული მეუღლის მიერ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად ხდება. ქორწინების მომენტთან მეუღლეთა ქონების ინდივიდუალური თუ თანაზიარი საკუთრების ხასიათის დაკავშირება სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ ქორწინების შემდეგ შექმნილი ყველა სახის ქონება აუცილებლად თანაზიარ საკუთრებას წარმოადგენს. თანაზიარი იქნება მხოლოდ ის ქონება, რომელიც შექმნილია მეუღლეთა საერთო სახსრებით და განკუთვნილია საერთო სარგებლობისათვის.²

შესაძლებელია ისიც, რომ ერთ-ერთი მეუღლის განმგებლობაში აღმოჩნდეს ისეთი ქონება, რომელიც მოკლებულია ინდივიდუალური მოხმარების ხასიათს. მაგალითად, საცხოვრებელი სახლი, ავტომანქანა, ფულადი სახსრები, ნივთების კოლექცია და სხვ. ასეთი ქონება ჩაითვლება ინდივიდუალურად, თუ იგი მან მიიღო მემკვიდრეობით ან ჩუქებით. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ შესაძლებელია სამკვიდროს დამტოვებელმა ქონება მემკვიდრეობით დაუტოვოს ორივე მეუღლეს ან ქონების გამჩუქებელმა მეუღლეები დაასაჩუქროს. ასეთ შემთხვევაში მიღებული ქონება მეუღლეთა თანასაკუთრებად უნდა ჩაითვალოს. იგულისხმება, რომ მეუღლეები საკუთრებას იძენენ ერთი და იმავე სახის ქონებაზე. მაგალითად, როცა საცხოვრებელი სახლი ორივე

1 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი. სამოქალაქო სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2006, №9. გვ. 7.

2 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2003. №2. გვ. 393.

მეუღლემ მიიღო მემკვიდრეობით და არა, ვთქვათ, ერთი და იმავე პირმა ერთ მეუღლეს საცხოვრებელი სახლი უანდერძა, მეორეს კი – ავტომანქანა. მემკვიდრეობით ან ჩუქებით მიღებული ქონება თავისი სამართლებრივი ბუნებით ინდივიდუალური ხასიათისა უნდა იყოს. უფრო მეტიც, შეიძლება ქონება, მართალია, ქორწინების პერიოდში იყო შეძენილი და საერთო მოხმარების დანიშნულებაზე გააჩნდეს მას, მაგალითად, ავტომანქანა, მაგრამ, თუ შეძენილია მემკვიდრეობით ან ჩუქებით მიღებული სახსრების საფუძველზე, იგი მაინც ინდივიდუალური საკუთრების ქონებად უნდა ჩაითვალოს.

მეუღლეთა საერთო სახსრებით შეძენილი ყველა ქონება არ ითვლება მათ თანასაკუთრებად. თუ ქონება, მართალია, შეძენილია მეუღლეთა საერთო სახსრების საფუძველზე, მაგრამ განკუთვნილია ერთი მათგანის ინდივიდუალური სარგებლობისათვის, აუცილებლად უნდა ჩაითვალოს ინდივიდუალურ საკუთრებად. ასეთია, მაგალითად, ტანსაცმელი, საყურე, ყელსაბამი, კოსმეტიკური ნივთები და სხვ. კანონი ასეთი ქონების კატეგორიიდან გამორიცხავს მეუღლეთა მიერ შეძენილ ძვირფასეულობას, თუმცა არ აზუსტებს რომელი ნივთები მიეკუთვნება მას. პრაქტიკაში დამკვიდრებული გაგებით, ძვირფასეულობას მიეკუთვნება ისეთი ნივთები, რომლებიც არაა აუცილებელი ყოფითი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. მათ მიეკუთვნება ძვირფასი ლითონებისა და იშვიათი ქვებისაგან დამზადებული საგნები, ანტიკვარული ნივთები, ორიგინალური და ფასეული მხატვრული ნაწარმი და სხვ. ასეთი ქონება, მიუხედავად იმისა, რომ იგი შეიძლება განკუთვნილი იყოს რომელიმე მეუღლის ინდივიდუალური სარგებლობისათვის, მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებას წარმოადგენს. დავა იმის შესახებ, მიეკუთვნება თუ არა ესა თუ ის ნივთი ძვირფასეულობას, უნდა გადაწყვიტოს სასამართლო.

კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, შესაძლებელია მეუღლეთა ინდივიდუალური საკუთრება გადაიქცეს თანაზიარად. ქონების სამართლებრივი რეჟიმის ასეთი ტრანსფორმირება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ ქორწინების განმავლობაში მნიშვნელოვნად გაიზარდა იმ ქონების ღირებულება, რომელიც ერთ-ერთი მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებას წარმოადგენდა. ეს შესაძლებელია, მაგალითად, საცხოვრებელი სახლის მშენებლობის დასრულების, არსებითად გადაკეთების, შენობის ან ავტომანქანის კაპიტალური რემონტისა და სხვა შემთხვევებში. იმავე საფუძვლად შეიძლება გამოდგეს სპეციფიკაციაც, როცა ერთი მეუღლის მასალის გადამუშავებაში მეორე მეუღლეს იღებს მონაწილეობას და იქმნება უფრო მეტი ღირებულების ახალი ნივთი. იგულისხმება, რომ ამ დროს ხდება მეორე მეუღლის სახსრების გამოყენებაც. თუ ერთ-ერთი მეუღლე არ მუშაობს საპატიო მიზეზის გამო და მას არ გააჩნია დამოუკიდებელი შემოსავალი, ეს არ შეიძლება მნიშვნელოვნად ღირებულებამომატებული ინდივიდუალური საკუთრების მეუღლეთა თანასაკუთრებად გარდაქმნის სანინაალმდეგო არგუმენტად გამოდგეს. მაგრამ, თუ სახეზეა შენობის ან ავტომანქანის მიმდინარე რემონტი ან ხარჯების ისეთი რაოდენობით განევა, რომელიც მათ ღირებულებას მნიშვნელოვნად არ ზრდის, მაშინ ერთ-ერთი მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაში არსებული ქონების სამართლებრივი რეჟიმი არ შეიცვლება. სამოქალაქო კოდექსის 1163-ე მუხლის მიერ დადგენილი ეს ზოგადი წესი არ გამოიყენება, თუ მეუღლეთა შორის დადებული საქორწინო კონტრაქტით სხვა რამ არის გათვალისწინებული. მაგალითად, შესაძლებელია კონტრაქტით მეუღლეები შეთანხმდნენ იმაზე, რომ ინდივიდუალური საკუთრების ყველა ობიექტი ან ნაწილი ჩაითვალოს თანაზიარ საკუთრებად. თუ ერთი მეუღლე თა-

ვის ინდივიდუალური საკუთრების ქონებას სარგებლობაში გადასცემს მეორე მეუღლეს ან ოჯახის რომელიმე სხვა წევრს, ამით მისი ქონების სამართლებრივი მდგომარეობა არ იცვლება. ასეთი ქონება კვლავ ინდივიდუალური საკუთრების ობიექტად ჩაითვლება.

6.3. მეუღლეთა სამართო ქონების გაყოფის წესი

მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრება მათ ეკუთვნით თანაბრად, წილის წინასწარ განუსაზღვრელად. თითოეული მათგანის წილის განსაზღვრა შეიძლება მოხდეს ერთ-ერთი მეუღლის ან ორივე მათგანის მიერ თანაზიარი ქონების გაყოფის მოთხოვნის შემთხვევაში. საერთო ქონების გაყოფის საკითხი, ჩვეულებრივ, განქორწინების დროს დგება. ქორწინების შეწყვეტა იწვევს არა მარტო პირად, არაქონებრივი ხასიათის ურთიერთობათა, არამედ ქონებრივ უფლება-მოვალეობათა შეწყვეტასაც. უნდა შეწყდეს თანაზიარი საკუთრების უფლებაც. ამიტომ ხდება იმ ქონების გაყოფა, რომელიც მეუღლეებმა ერთად ცხოვრების პერიოდში შეიძინეს. მეუღლეთა თანაზიარი ქონების გაყოფა შესაძლებელია აგრეთვე ქორწინების განმავლობაშიც. ეს უმეტესად მაშინ ხდება, როცა მეუღლეები სხვადასხვა სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზების გამო, იძულებულნი არიან ცალ-ცალკე იცხოვრონ. ასეთი მიზეზი შეიძლება იყოს ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესება, ხანგრძლივი პერიოდით სხვა რეგიონში მუშაობა და სხვ. თუ მეუღლეები ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდანვე ცალ-ცალკე ცხოვრობდნენ, მათ მიერ შეძენილი ქონებაც თანაზიარად ჩაითვლება, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა მეუღლეები ასეთი ქონების სხვა რეჟიმზე თანხმდებიან. მაგალითად, შესაძლებელია მეუღლეთა შორის დადებული საქორწინო კონტრაქტით, ინდივიდუალურ

საკუთრებად იქნეს მიჩნეული ქონების ის ნაწილი, რომელსაც თითოეული მათგანი შეიძენს თავისთვის და გამოიყენებს თავისი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ასეთი ქონება მეუღლეებს შორის არ გაიყოფა.

საერთო ქონების გაყოფა შეიძლება მეუღლეთა ერთად ცხოვრების შემთხვევაშიც, მაგალითად, ერთად ცხოვრების პერიოდში საერთო ქონების გაყოფის აუცილებლობის საკითხი შეიძლება მაშინ დადგეს, როცა ერთ-ერთ მეუღლეს საკმაო სახსრები სჭირდება პირველი ქორწინებიდან შვილისათვის ან მშობლებისათვის მატერიალური დახმარების გასანევად და მეორე მეუღლე ნებას არ რთავს აგარაკის ან რომელიმე ნივთის გაყიდვაზე. ამიტომ, თუ ქონება არ გაიყო, ისე წილის გაყიდვა შეუძლებელი იქნება. ეს კი საფუძვლად ედება თანაზიარი ქონების გაყოფის მოთხოვნას.

მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრების გაყოფის დროს გადასაწყვეტია არა მარტო თითოეულის კუთვნილი წილის განსაზღვრის, არამედ ამა თუ იმ კონკრეტული ნივთის ბედის საკითხიც, აგრეთვე ყველა ის ნიუანსი, რომელიც მეუღლეთა შორის არსებულ ქონებრივ ურთიერთობასთან არის დაკავშირებული. ამ საკითხების გადაწყვეტა, ჩვეულებრივ, მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით ხდება. მათ შეუძლიათ შეადგინონ საერთო ქონების გაყოფის აქტი და სანოტარო ორგანოში დაამონმონ იგი. ასეთ შემთხვევაში შესაძლებელია სანოტარო ორგანომ მეუღლეთა თხოვნის საფუძველზე გასცეს მონმობა თანაზიარ ქონებაში თითოეული მეუღლის წილის შესახებ. მაგრამ ისეთ შემთხვევებში, როცა მეუღლეები ვერ თანხმდებიან ქონების გაყოფასთან დაკავშირებით, დავა უნდა გადაწყვიტოს სასამართლომ¹. ქორწინების განმავლობაში მეუღლეთა შორის დავა ქონების გაყოფაზე იშვიათად ხდება

1 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2006. №9, გვ. 7.

ან მას სერიოზული ხასიათი არ გააჩნია. წინააღმდეგ შემთხვევაში თვით ასეთი დავა შეიძლება განქორწინების მიზეზი გახდეს. ამიტომ სასამართლო ძირითადად განქორწინების დროს ერევა მეუღლეთა შორის წამოჭრილი ქონებრივი დავის გადანყვეტაში. სასამართლო განსაზღვრავს თითოეული მეუღლის წილს საერთო საკუთრებაში და აგრეთვე იმას, თუ რომელი ნივთი რომელ მეუღლეს უნდა მიეკუთვნოს.

კანონმა მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებაში ზოგიერთი სახის ქონების სამართლებრივი მდგომარეობა წინასწარ განსაზღვრა. ასეთი ქონებაა პროფესიული საქმიანობის საგნები. მართალია, ისინი თანაზიარი საკუთრების ობიექტებია, მაგრამ მათი განსაკუთრებული დანიშნულების ფაქტიდან გამომდინარე, შეძენის მომენტიდანვე ცნობილი ხდება, თუ რომელი მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაში გადავა ისინი საერთო ქონების გაყოფისას. სამოქალაქო კოდექსის 1165-ე მუხლის იმპერატიული მოთხოვნის საფუძველზე პროფესიული დანიშნულების საგნები, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი მეუღლეთა საერთო სახსრებით იყო შექმნილი, გადაეცემა იმ მეუღლეს, რომელსაც ისინი თავისი საქმიანობისათვის სჭირდება. მაგალითად, მუსიკოსს მუსიკალური ინსტრუმენტები მიეკუთვნება, ექიმს – საექიმო მოწყობილობა, კოლექციონერს – კოლექცია და ა.შ. მეუღლეთა თანაზიარი ქონების ასეთმა, ერთი შეხედვით, არათანაბარმა გაყოფამ არ უნდა გამოიწვიოს მეორე მეუღლის ქონებრივი ინტერესების შელახვა.

მეუღლეთა საერთო ქონების გაყოფისას სასამართლომ ჯერ უნდა გამორიცხოს ყველა ის ნივთი, რომელიც ინდივიდუალურ საკუთრებას წარმოადგენს, შემდეგ კი უნდა დაადგინოს საერთო ქონების ოდენობა ნივთობრივი და თანხობრივი გამოხატულებით. თითოეული მეუღლის წილის შესაბამისად, მათ მიეკუთვნებათ თანაზიარი საკუთრების

ობიექტები ნატურით ან ფულადი გამოხატულებით. ქონების ნატურად გაყოფის დროს შესაძლებელია ცალკეული ნივთები თავისი ღირებულების მიხედვით თანაბრად არ გაიყოს და ერთ-ერთი მეუღლის წილად აღმოჩნდეს უფრო მეტი ღირებულების, ვიდრე მისი წილის შესაბამისი იყო. ასეთ შემთხვევაში ზედმეტად მიღებული ქონების ფულადი კომპენსაცია უნდა მიეცეს მეორე მეუღლეს. შესაძლებელია აგრეთვე ნამეტი ღირებულების შესაბამისი სხვა ნივთის გადაცემა კომპენსაციის სახით. ასეთ შემთხვევებს უმეტესად ადგილი აქვს მაშინ, როცა პროფესიული დანიშნულების საგნების მიკუთვნება ხდება ერთ-ერთი მეუღლისათვის. პიანისტისათვის როიალის მიკუთვნებისას, თუ იგი მის წილს აჭარბებს საერთო საკუთრებაში, მეორე მეუღლის წილის შევსება უნდა მოხდეს დაკლებული ქონების შესაბამისი სხვა ქონებით ან ფულადი სახსრებით. ისეთ შემთხვევებში, როცა ერთ-ერთი მეუღლე მეორე მეუღლის წილის შემცირების მიზნით ყიდის ან მაღავეს საერთო ქონების ნაწილს, სასამართლომ დარჩენილი ქონების გაყოფისას უნდა გაითვალისწინოს ეს და მოახდინოს დაკლებული ქონების კომპენსირება. მაგრამ თუკი ერთ-ერთმა მეუღლემ საერთო ქონების ნაწილი გამოიყენა მისი ან ოჯახის სხვა წევრების მოსავლელად და სარჩენად იმ პერიოდში, როცა მეორე მეუღლე მას არ ეხმარებოდა, ეს ფაქტი სასამართლოს მიერ მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული და მისი კუთვნილი წილი ამის გამო არ უნდა შემცირდეს.

ქორწინების განმავლობაში საერთო სახსრებით შექმნილი ქონების გაყოფისას, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ დავა შეიძლება არსებობდეს არა მთელ საერთო ქონებაზე, არამედ მხოლოდ მის ნაწილზე. ამასთან, გაიყოფა მეუღლეთა შორის დავის მომენტისათვის არსებული საერთო ქონება. საერთო ქონების ნაწილის გაყოფისას აუცილებელია მთელი თანაზიარი საკუთრების ოდენობის გარკვევა და

თითოეული მეუღლის წილის შესაბამისად, მისი მატერიალური ან ფულადი გამოხატულების დანაწილება მეუღლეთა შორის. მაგალითად, მხოლოდ ავეჯის გაყოფისას განსაზღვრულ უნდა იქნეს თითოეული მეუღლის წილი სხვა საერთო ქონებაში (ბინა, ავტომანქანა, აგარაკი, საექიმო მოწყობილობა და სხვ.) და რადგან პროფესიული დანიშნულების საგნები აუცილებლად მის მოსარგებლედ მეუღლეს უნდა მიეკუთვნოს, ამან შეიძლება საბოლოოდ გასაყოფი ქონების არათანაბრად დანაწილების აუცილებლობა გამოიწვიოს. სწორედ ამიტომაც საჭირო საერთო ქონების წილზე დავის გადაწყვეტისას გათვალისწინებულ იქნეს სხვა ნაწილის ოდენობაც და თითოეული მეუღლის მთლიანი წილი მთლიან თანასაკუთრებაში. ასეთ შემთხვევაში თანაზიარი ქონების განსაზღვრული ნაწილი გადავა მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაში. რაც შეეხება საერთო ქონების იმ ნაწილს, რომელსაც მეუღლეები მომავალში შეიძენენ, იგი მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებაში უნდა ჩაითვალოს. კანონის ეს დებულება შეიძლება შეიცვალოს თვით მეუღლეთა ნება-სურვილით. მაგალითად, შესაძლებელია საქორწინო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ იქნეს საერთო საკუთრებაში არსებული, გაუყოფელი ავტომანქანის კაპიტალური რემონტის ჩატარების შემდეგ იმ მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაში გადასვლა, რომელიც უფრო მეტ სახსრებს გაიღებს ამ დროს.

ქორწინების პერიოდში საერთო ქონების ან მისი ნაწილის გაყოფის შესახებ შეთანხმება ან სასამართლოს გადაწყვეტილება შეიძლება მეუღლეთა სურვილის საფუძველზე გაუქმებულ იქნეს. ასეთ შემთხვევაში მეუღლეთა განცალკევებული ქონება კვლავ ჩაითვლება თანაზიარ საკუთრებად.

სამოქალაქო კოდექსი თანასაკუთრების რეჟიმის დადგენისას გამოდის იმ დებულებიდან, რომ ასეთი ქონება შექცნილია მეუღლეთა საერთო შრომითა და მეცადინეობით.

დახარჯული შრომის რაოდენობასა და ფორმას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. აქედან გამომდინარე, თანაზიარი საკუთრების გაყოფისას მეუღლეთა წილი თანაბარი უნდა იყოს. ეს დებულება ძალაშია მხოლოდ მაშინ, თუ სხვა რამ შეთანხმება მეუღლეთა შორის არ არსებობს. მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ შეუძლებელია მეუღლეთა წილის თანაბრობის პრეზუმფციიდან გადახვევა. პირიქით, თვითონ კანონი (1168-ე მუხლი) ითვალისწინებს ამის შესაძლებლობას. მისი საფუძველი უნდა იყოს არასრულწლოვანი შვილების ან ერთ-ერთი მეუღლის ყურადსაღები ინტერესების გათვალისწინების აუცილებლობა. კერძოდ, საერთო ქონების გაყოფისას შეიძლება ერთ-ერთი მეუღლის წილი გაიზარდოს იმ შემთხვევაში, როცა არასრულწლოვანი შვილები მასთან ცხოვრობენ ან უნდა იცხოვრონ ანდა, როცა იგი შრომისუუნაროა და მეორე მეუღლე უარს ამბობს მატერიალურ დახმარებაზე. სასამართლოს შეუძლია მეუღლეთა წილის თანაბრობის სანყისიდან გადაუხვიოს მაშინაც, როცა ერთ-ერთი მეუღლე არამცთუ მონაწილეობას ღებულობდა საერთო ქონების შექმნაში, არამედ, პირიქით, საერთო ქონებას ფლანგავდა ოჯახის ინტერესების საზიანოდ. კანონით გათვალისწინებული ამ საფუძველების თანდამთხვევა აუცილებელი არ არის. თუ ერთ-ერთი მათგანი სახეზეა, შესაძლებელია ქონების არათანაბრად გაყოფა. კანონის მიერ ჩამოთვლილი საფუძველები ამომწურავია და სასამართლოს უფლება არა აქვს სხვა შემთხვევებშიც არათანაბრად გაყოს მეუღლეთა საერთო ქონება.

აღნიშნული საფუძველების არსებობისას სასამართლოს არა მარტო ის შეუძლია, რომ მეუღლეთა საერთო საკუთრება არათანაბრად გაყოს, არამედ ისიც, რომ თანაზიარ საკუთრებად არ ჩათვალოს ქონება, რომელიც ქორწინების პერიოდში, მაგრამ ცალ-ცალკე ცხოვრების დროს ან ქორ-

ნინების ფაქტობრივი შეწყვეტის შემდეგ არის შექმნილი თითოეული მათგანის მიერ. ასეთი ქონება, როგორც მეუღლეთა ინდივიდუალური საკუთრება, გაყოფას არ ექვემდებარება. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ სასამართლომ ეს უფლება მაშინ უნდა გამოიყენოს, როცა დარწმუნდება საერთო ქონების არათანაბრად გაყოფის იმ საფუძვლებიდან თუნდაც ერთ-ერთის არსებობაში, რომლებზეც კანონშია მითითებული. თორემ პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა, მართალია, მეუღლეები ცალ-ცალკე ცხოვრობენ, მაგრამ ერთი მათგანი აქტიურად მონაწილეობს მეორის მიერ ქონების შექმნაში ან ოჯახის აღდგენის სურვილით ერთი მეუღლე მეორეს მატერიალურად ეხმარება ქონების შექმნისას, მიუხედავად იმისა, რომ ქორწინების შეწყვეტა ჯერ კიდევ არ არის ოფიციალურად გაფორმებული. ასეთ შემთხვევებსა და პირობებში შექმნილი ქონება შეიძლება თანაზიარ საკუთრებად ჩაითვალოს და გაიყოს მეუღლეებს შორის¹.

სასამართლოსათვის აღნიშნული უფლებების მინიჭება მეუღლეთა ქონებრივი ინტერესების დაცვის თვალნათელი გამოხატულებაა.

მეუღლეთა ქონების სამართლებრივი მდგომარეობის განსაზღვრა მჭიდროდაა დაკავშირებული მათი პირადი და საერთო ვალის ცნებასთან. ქონების სხვადასხვა სამართლებრივი რეჟიმი მეუღლეთა შორის ქონებრივი პასუხისმგებლობის გამიჯვნის საფუძველია. პირად, ანუ ერთ-ერთი მეუღლის ვალად ჩაითვლება ისეთი ვალი, რომელსაც კერძო ხასიათი გააჩნია და მხოლოდ მის ინტერესებთან არის დაკავშირებული. პირადია ვალი, რომელიც აღებული იყო ქორწინე-

¹ დანვრილებით იხ: ნ. შოშიაშვილი, მეუღლეთა ქონებრივი ურთიერთობები სანოტარო პრაქტიკაში. დისერტაცია. თბ., 2004.

ბამდე ან თუნდაც ქორწინების პერიოდში, მაგრამ საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე. მაგალითად, თუ ერთ-ერთმა მეუღლემ თავისი ძველი მეგობრის რესტორანში დასაპატიუებლად თანამშრომლისაგან ისესხა ფული ან ერთ-ერთ მეუღლეს სამკვიდრო ქონების მიღებასთან ერთად, ეკისრება სამკვიდროს დამტოვებლის ვალის გასტუმრება. საერთო კი ისეთი ვალია, რომელიც აღებულია ორივე მეუღლის მიერ ან თუნდაც ერთ-ერთის მიერ, მაგრამ მეორე მეუღლის ან ოჯახის სხვა წევრთა ინტერესებიდან გამომდინარე. ასეთია მაგალითად, საცხოვრებელი სახლის ასაშენებლად აღებული სესხი, ოჯახის რომელიმე წევრის სამკურნალოდ ნასესხები ფული და სხვ. მეუღლეთა საერთო ვალები მათ შორის იყოფა ქონების იმ წილის თანაზომიერად, რომელიც თითოეულ მათგანს გააჩნია თანაზიარ საკუთრებაში. ვალებისათვის პასუხისმგებლობის საკითხი დგება არა მარტო განქორწინებისას, არამედ ქორწინების პერიოდშიც და არა მარტო მაშინ, როცა მეუღლეებს შორის საერთო ქონება უნდა გაიყოს, არამედ მაშინაც, როცა საერთო ქონების გაყოფის საკითხი საერთოდ არ დამდგარა. პასუხისმგებლობის წარმოშობის საფუძვლად, ჩვეულებრივ, მიიჩნევა კრედიტორის მოთხოვნა მეუღლეების ან ერთ-ერთი მათგანის დაუბრუნებელი სესხის დაფარვის, სხვისთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ და სხვ. კრედიტორის მოთხოვნის განსაკუთრებულ, სპეციფიკურ სახეს წარმოადგენს არასრულწლოვანი შვილის მიერ სხვისთვის მიყენებული ზიანის მშობლების ქონებიდან ანაზღაურების საკითხის დაყენება. ასეთ დროს მეუღლეთა ქონებაზე გადახდევინების მიქცევა ხდება დელიქტური ვალდებულებების მარეგულირებელი სამოქალაქო-სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე.

კანონი იცავს მეუღლის ქონებრივ ინტერესებს, თუ მეორე მეუღლე მონაწილეობს სხვადასხვა ქონებრივ გარიგებაში

თავისი და არა ოჯახის ინტერესებიდან გამომდინარე. ასეთ დროს, მოვალე მეუღლის ვალის დასაფარად გადახდევინების მიქცევა ხდება მის ინდივიდუალურ საკუთრებაზე და იმ წილზე, რომელიც მას თანასაკუთრებაში ეკუთვნის. თუ ვალის დასაფარავად საკმარისია ინდივიდუალური საკუთრების ქონება, მაშინ გადახდევინება მისგან მოხდება. ეს მარტივად ხორციელდება და არ არის დაკავშირებული საერთო საკუთრებაში მეუღლეთა წილის განსაზღვრასთან. მაგრამ, თუ მოვალე მეუღლეს სურს ვალის გადახდა თანაზიარ საკუთრებაში მისი წილიდან ან ინდივიდუალური საკუთრება არ ჰყოფნის ვალის დაფარვას, მაშინ უნდა მოხდეს საერთო ქონების გაყოფა და მოვალე მეუღლის ვალდებულების შესრულება. ასეთ შემთხვევაში მეორე მეუღლის ინდივიდუალური ქონება და წილი თანაზიარ საკუთრებაში ხელუხლებელია. თუ ვალი აღებულია ერთ-ერთი მეუღლის მიერ, მაგრამ ოჯახის ინტერესებიდან გამომდინარე, იგულისხმება, რომ ვალი საერთოა და გადახდილ უნდა იქნეს ორივე მეუღლის თანაზიარი საკუთრებიდან. იყო თუ არა ვალის აღება განპირობებული ოჯახის ინტერესებით, უნდა დაადგინოს სასამართლომ. სასამართლომ ასეთ შემთხვევაში უნდა გაარკვიოს ვალის აღების მიზანი და მისი გამოყენების შედეგები. არასწორად მოიქცა ქუთაისის საქალაქო სასამართლო, როცა მოსარჩელე ერთი მეუღლისაგან ითხოვდა სესხის სახით მეორე მეუღლისათვის მიცემულ თანხას და სარჩელი არ დააკმაყოფილა იმ საფუძვლით, რომ ვალის ამღებმა პირადი საჭიროებისთვის აიღო იგი. სინამდვილეში კი მსესხებელი მეუღლე ნასესხები თანხით საბერძნეთში გაემგზავრა და იქ დაიწყო მუშაობა. სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ მოვალე მეუღლე საბერძნეთში მუშაობს და მიღებული ანაზღაურებით არჩენს ოჯახს. ამიტომ ასეთი ვალი მან ჩათვალა არა პირად, არამედ მეუღლეთა საერთო ვალად. ასეთი პოზიცია გაიზიარა

საკასაციო ინსტანციამაც¹ და ვალის გადახდა საბოლოოდ დაეკისრა ორივე მეუღლეს.

ისეთ შემთხვევაში, როცა მეუღლეთა საერთო ვალი აღემატება თნაზიარი ქონების ღირებულებას, გადახდევინება უნდა გავრცელდეს თითოეული მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაზეც. თანაზიარი საკუთრების აღმატებული ვალის ნაწილი თანაბრად უნდა დაიფაროს მეუღლეთა ინდივიდუალური საკუთრებიდან.

ერთ-ერთი მეუღლის მიერ დანაშაულებრივი მოქმედებით სხვისთვის მიყენებული ზიანი ანაზღაურებულ უნდა იქნეს მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრებიდან, თუ სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილი განაჩენით დადგინდა, რომ ეს ქონება დანაშაულებრივი გზითაა შეძენილი. ასეთ შემთხვევაში მეორე მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაზე გადახდევინება არ ვრცელდება. თუ განაჩენით არ არის დადგენილი თანაზიარი საკუთრების დანაშაულებრივი გზით მიღებული სახსრებით შეძენის ფაქტი, მაშინ გადახდევინება უნდა გავრცელდეს მხოლოდ ზიანის მიმყენებელი მეუღლის წილზე საერთო საკუთრებაში და მის ინდივიდუალურ საკუთრებაზე. მეორე მეუღლე ამ დროს საერთოდ გამორიცხულია ქონებრივი ვალდებულებებიდან.

მეუღლეთა შორის თანაზიარი ქონების გაყოფა ყოველთვის არ უკავშირდება მათი ქორწინების შეწყვეტის მომენტს. ჯერ ერთი, შეიძლება მეუღლეებმა თვითონ გადანყვიტონ ეს საკითხი. მეორეც, განქორწინების შემდეგაცაა დასაშვები ქონებრივი საკითხების გადანყვეტა. განქორწინების შემთხვევაში, თუ მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრება მათ შორის არ გაყოფილა, იგი შეიძლება ერთ-ერთი მეუღლის მფლობელობაში იყოს ან თუნდაც ორივესთან ცალ-ცალკე, მაგრამ

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2006. №9. გვ. 3.

არათანაბარი ოდენობით. ამის გამო თითოეულ მათგანს ან ორივეს შეიძლება ჰქონდეს მეორე მეუღლესთან არსებული ქონების არამცთუ მფლობელობის, არამედ სარგებლობის შესაძლებლობაც. ამიტომ განქორწინება ყველა შემთხვევაში განსაზღვრულ უარყოფით გავლენას ახდენს ერთ-ერთი ან ორივე მეუღლის საკუთრებითი უფლებამოსილების განხორციელებაზე. რადგან ეს თითოეული მეუღლისათვის კარგად არის ცნობილი, ისინი შეეცდებიან ყოველგვარი გაურკვევლობა მოხსნან სასამართლოს მეშვეობით. მაგრამ ეს უნდა მოხდეს არა ნებისმიერ დროს, არამედ კანონით დადგენილ ვადაში. კანონი კი ადგენს სამწლიან ხანდაზმულობის ვადას იმ მოთხოვნებისათვის, რომლებიც დაკავშირებულია მეუღლეთა თანაზიარი ქონების გაყოფასთან. ამ ვადის დენა იწყება ქორწინების შეწყვეტის მომენტიდან, ე.ი. სახელმწიფო სარეგისტრაციო ორგანოში განქორწინების რეგისტრაციის დღიდან. ამ ვადის გასვლის შემდეგ ყოფილი მეუღლეები კარგავენ ერთად ცხოვრების პერიოდში შექნილი ქონებრივი უფლებების სასამართლო წესით დაცვის შესაძლებლობას.

6.4. მეუღლეთა სახელშეკრულებო ქონებრივი ურთიერთობები

კერძო საკუთრებითი ურთიერთობებისა და საბაზრო მეურნეობისათვის დამახასიათებელი სხვა პრინციპები დღის წესრიგში აყენებს მეუღლეთა ტრადიციული ქონებრივი ურთიერთობების ახლებურად გააზრების აუცილებლობას. სოციალისტურ სამეურნეო ურთიერთობებს სავსებით შეესაბამებოდა მეუღლეთა საკუთრების სამომხმარებლო ხასიათი, რაც სახელმწიფო საკუთრების შინაარსთან თანაფარდობაში მეორეხარისხოვანი იყო. ყოველ მოქალაქესა და მათ შორის მეუღლეებსაც შეიძლებოდა ჰქონოდათ მხოლოდ შრომითი შე-

მოსავალი და ისიც სახელმწიფოს მიერ დადგენილი ნორმების მიხედვით. არაპრომითი შემოსავალი კონფისკაციას ექვემდებარებოდა და მისი მფლობელი შეიძლებოდა პასუხისგებაში მიცემულიყო. მეუღლეთა ქონება მხოლოდ საყოფაცხოვრებო ხასიათის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების საშუალებას წარმოადგენდა. მისი ყველაზე გავრცელებული და სტანდარტული სახე იყო: საცხოვრებელი სახლი ან მისი ნაწილი, აუცილებელი ავეჯი, ხელფასი და უმნიშვნელო დანაზოგი. ასეთ პირობებში მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებაში ერთად ცხოვრების პერიოდში მიღებული ყველა შენაძენის ჩართვა და განქორწინების შემთხვევისათვის მისი თანაბრად გაყოფა მოდავე მეუღლეებს შორის, მათი ქონებრივი ინტერესების დაცვის საუკეთესო საშუალებას წარმოადგენდა. საბაზრო ურთიერთობები განსხვავებულ პრინციპებზეა აგებული და მეუღლეთა ქონება, თავისი ოდენობისა და შინაარსის მიხედვით, სპეციფიკურ თავისებურებებს იძენს. ამჟამად, ერთ-ერთ მეუღლეს შეიძლება კერძო საკუთრებაში აღმოაჩნდეს ფაბრიკები და ქარხნები, რკინიგზები და ბანკები, ფასიანი ქაღალდები და დივიდენდები, მიწა და ნიაღისეული სიმდიდრეები და სხვა ქონება, რომელთა შემოფარგვლა საოჯახო დანიშნულებით ყოვლად შეუძლებელია. ასეთ პირობებში გაუმართლებელი იქნებოდა მეუღლეთა საკუთრების სამართლებრივი რეჟიმის მოქცევა სოციალისტურ არტახებში. სწორედ ამიტომ ამკვიდრებს კანონი მეუღლეთა ქონებრივი ურთიერთობის ახალ სახეს – **სახელშეკრულებო ქონებრივ ანუ საქორწინო-საკონტრაქტო ურთიერთობას**. გარდა ამისა, კანონის მიერ განსაზღვრული მეუღლეთა ქონების სამართლებრივი რეჟიმი მექორწინეებს ან მეუღლეებს მიუღებლად და ზოგჯერ უსამართლოდაც მიაჩნდათ. საოჯახო სამართლის იმპერატიული ნორმების ზემოქმედებისაგან თავის დასაღწევად ბევრი წყვილი უარს ამბობდა დაქორწინებაზე. ახლა

კი მათ მიეცათ შესაძლებლობა, საქორწინო ხელშეკრულების საფუძველზე გადაწყვიტონ ერთმანეთს შორის ქონებრივი ურთიერთობის ნებისმიერი საკითხი.

საქორწინო ხელშეკრულება გარდა იმისა, რომ იგი მექორწინეთა შეთანხმებაა ქორწინების რეგისტრაციის თაობაზე, არის აგრეთვე მეუღლეთა შორის ქორწინების განმავლობაში და განქორწინების შემთხვევისათვის ქონებრივი უფლებებისა და მოვალეობების განაწილების თაობაზე მიღწეული კონსენსუსი¹. საქორწინო ხელშეკრულებით გამოიხატება როგორც დაქორწინების, ისე ქონებრივი ურთიერთობის თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილება. პირველი ნაწილი ფორმდება ქორწინების რეგისტრაციის დროს, მეორეს კი დამოუკიდებელი ფორმა გააჩნია. სწორედ ამ უკანასკნელი მნიშვნელობით წარმოადგენს საქორწინო ხელშეკრულება სიახლეს.

სამოქალაქო კოდექსის 1172-ე მუხლის მიხედვით, მეუღლეებს შეუძლიათ დადონ საქორწინო ხელშეკრულება, რომლითაც განისაზღვრება მათ შორის ქონებრივი ურთიერთობების წარმოშობის, შეცვლისა და შეწყვეტის საფუძვლები. საქორწინო ხელშეკრულების დადება სავალდებულო არ არის, იგი მეუღლეთა სურვილზეა დამოკიდებული. მაგრამ თუ ხელშეკრულება დაიდება, იგი მეუღლეთა შორის ქონებრივი უფლებებისა და მოვალეობების განაწილების სამართლებრივი საფუძველის ხასიათს იძენს და უნდა პასუხობდეს ნებისმიერი ხელშეკრულებისათვის კანონით წაყენებულ ზოგად მოთხოვნებს. საქორწინო ხელშეკრულებით შეიძლება განსაზღვრული იყოს მეუღლეთა ქონებრივი უფლებები და მოვალეობები როგორც ქორწინების განმავლობაში, ისე გან-

1 Braduy D., Family law and Polital Culture, London. 1996. **Игнатенко А.А., Скрибников И. Н.** Брачный договор, М., 1997. **Злобина И. В.**, О юридической сущности брачного контракта. М., 2001. **მ. კარტოზია**, საქორწინო ხელშეკრულება. დისერტაცია. თბ., 2004.

ქორწინების შემთხვევისათვის. თუ მეუღლეები არ გააფორმებენ საქორწინო ხელშეკრულებას, მათი ქონებრივი ურთიერთობები მონესრიგდება კანონის მოთხოვნათა მიხედვით.

საქორწინო ხელშეკრულებით არ შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს მეუღლეთა შორის პირადი ურთიერთობების რეგულირება (თავდავინყებამდე უყვარდეთ ერთმანეთი, არავითარ შემთხვევაში არ უღალატონ ერთმანეთს, მეუღლისადმი უღრმესი პატივისცემის ნიშნად მხოლოდ მისი ნათესავების სახელები დაარქვან ბავშვებს და სხვ.). მათგან ისინი, რომლებიც საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი ინტერესების სფეროს განეკუთვნება, უკვე მონესრიგებულია კანონით და ალტერნატიული რეგულირება არცაა მიზანშეწონილი. დანარჩენი ნაწილი კი ზნეობის სფეროს განეკუთვნება და მათში სამართლებრივი ჩარევა შეუძლებელიცაა.

საქორწინო ხელშეკრულება წარმოადგენს ქონებრივ საკითხებზე მეუღლეთა ნების თავისუფალი გამოვლენის შესაძლებლობას. ამიტომ კანონი ზუსტად არ განსაზღვრავს იმ მომენტს, როცა მეუღლეებს შეეძლებათ ერთმანეთთან ხელშეკრულების დადება. არ არის იგი დაკავშირებული რაიმე პირობასთანაც. საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს ქორწინებამდე და ქორწინების განმავლობაშიც – ნებისმიერ დროს. პირველ შემთხვევაში მხარეებს შორის უნდა განაწილდეს ქონებრივი უფლება-მოვალეობები ერთად ცხოვრების პერიოდისათვის და განქორწინების შემთხვევისთვისაც კი. მეორე შემთხვევაში მეუღლეებს შეუძლიათ ქორწინების პერიოდში, ხელშეკრულების დადებამდე შექმნილი ქონების სამართლებრივი რეჟიმი შეცვალონ და თანაც მომავალი პერიოდისათვის, თავიანთი ინტერესების შესაბამისად გაანაწილონ ქონებრივი უფლება-მოვალეობები.

საქორწინო ხელშეკრულება, ბუნებრივია, ქორწინებასთან არის დაკავშირებული და მხოლოდ მეუღლეთა შორის არსე-

ბული ქონებრივი ურთიერთობების რეგულატორად გამოდის. ამიტომ, თუ ხელშეკრულება დაიდო მომავალ მეუღლეებს შორის, იგი ძალაში არ შევა მანამდე, ვიდრე არ მოხდება ქორწინების რეგისტრაცია. იმ შემთხვევაში კი, როცა საქორწინო ხელშეკრულება დაიდო წინასწარ, ქორწინების რეგისტრაციამდე, მაგრამ შემდეგ ქორწინება არ შედგა, იგი უნდა გაუქმდეს. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ საქორწინო ხელშეკრულება ქორწინების რეგისტრაციის გარეშე არავითარ უფლება-მოვალეობებს არ წარმოშობს.

საქორწინო ხელშეკრულება, როგორც ქონებრივი კონტრაქტის ნაირსახეობა, იდება კანონით განსაზღვრული ფორმითა და წესით. კანონი კი იმპერატიულად ითხოვს მის დადებას წერილობით და სანოტარო წესით დადასტურებას. აქედან გამომდინარე, არ შეიძლება, რომ საქორწინო ხელშეკრულება დაიდოს ზეპირად ან მარტივი წერილობითი ფორმით, სანოტარო წესით დადასტურების გარეშე. სანოტარო დადასტურება სანოტარო დამონმებისაგან იმით განსხვავდება, რომ ამ დროს ხდება ხელშეკრულების მხარეთა ხელმოწერის ნამდვილობის დადასტურება და არა ხელშეკრულების შინაარსის კანონიერების შემოწმება¹.

საქორწინო ხელშეკრულებას უნდა გააჩნდეს ნებისმიერი ხელშეკრულებისათვის აუცილებელი რეკვიზიტები. მათ მიეკუთვნება: ხელშეკრულების დადების ადგილი და თარიღი; იმ პირთა ვინაობა და საცხოვრებელი ადგილი, რომელთა შორისაც იდება ხელშეკრულება; ხელშეკრულების შინაარსი და ხელშეკრულების მხარეთა ხელმოწერები². საქორწინო ხელშეკრულების ძირითადი ნაწილია მისი ში-

1 ლ. ჭანტურია, შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბ., 1997. გვ. 352.

2 თ. ზარანდია, ლ. ლაზარაშვილი, შ. ჯანხოთელი, ტიპური ხელშეკრულების ნიმუშები, თბ. 2006, გვ. 270.

ნაარსი, რომელშიც გადმოცემულია მეუღლეთა ქონებრივი ურთიერთობის ყველა ნიუანსი. შინაარსი შეიძლება შედგებოდეს რამდენიმე ნაწილისაგან, რომელთაც სხვადასხვა ფუნქციონალური დატვირთვა გააჩნია. მაგალითად, ზოგად ნაწილში შეიძლება გადმოცემული იყოს საერთო ხასიათის ის დებულებები, რომლებიც განსაზღვრავენ საქორწინო ხელშეკრულებისა და მოქმედი საოჯახო კანონმდებლობის თანაფარდობის საკითხს, ხელშეკრულების მონაწილე მხარეთა ვალდებულებებს ქორწინების შენარჩუნებისა და საოჯახო ურთიერთობათა განმტკიცების სფეროში, განქორწინების შემთხვევისათვის თანაზიარი საკუთრების ობიექტებზე ინდივიდუალური ქონების რეჟიმის დანესებას, განქორწინებაში თითოეული მეუღლის ბრალეულობის გათვალისწინებას და სხვ. ხელშეკრულების შინაარსის ძირითად ნაწილში შეიძლება განისაზღვროს მეუღლეთა ერთად ცხოვრების პერიოდში შექმნილი ქონების ცალკეული სახეების სამართლებრივი რეჟიმი. მაგალითად, შეიძლება მეუღლეები შეთანხმდნენ იმაზე, რომ ერთ-ერთის სახელზე საკრედიტო დანესებულებაში შეტანილი ანაბარი, თუნდაც იგი ერთად ცხოვრების პერიოდში იყოს შექმნილი, წარმოადგენს მენაბრის ინდივიდუალურ საკუთრებას ან სამენარმეო საქმიანობის განხორციელების გზით მიღებული შემოსავალი იმ მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებად ჩაითვალოს, რომელმაც მიიღო იგი. ასევე შესაძლებელია ერთად ცხოვრების პერიოდში შექმნილი ძვირფასეულობა განქორწინების შემთხვევაში ჩაითვალოს იმ მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებად, რომელიც სარგებლობდა ასეთი ნივთებით და სხვ. ხელშეკრულებაში შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს დამატებითი პირობები. მაგალითად, ერთ-ერთი მეუღლის კუთვნილი ბინა კაპიტალური რემონტის შემდეგ, რომელიც ჩატარდება ორივე მეუღლის სახსრებით, არ გადაიქცევა თანაზიარ საკუთრებად ან ერთ-

ერთი მეუღლე ქორწინების პერიოდში ლებულობს უფლებას თავის ნათესავებს დროებით დაუთმოს მეორე მეუღლის ინდივიდუალური აგარაკი, ხოლო განქორწინებისას კი უნდა უზრუნველყოს აგარაკის დაუყოვნებლივ გათავისუფლება. დასკვნით დებულებებში ყურადღება უნდა გამახვილდეს ხელშეკრულების ძალაში შესვლისა და მოქმედების წესზე.

საქორწინო ხელშეკრულება მხარეთა მიერ ხელმოწერის შემდეგ უნდა დადასტურდეს სანოტარო ორგანოს მიერ. ხელშეკრულების ერთი ეგზემპლარი რჩება სანოტარო ორგანოში, ხოლო თითო-თითო კი გადაეცემა ხელშეკრულების მონაწილე მეუღლეებს. მეუღლეებს შორის დადებული საქორწინო ხელშეკრულება ძალაშია მისი სანოტარო წესით დადასტურების მომენტიდან და მოქმედებს ქორწინების მთელი პერიოდის განმავლობაში, თუ მასში სხვა ვადა არ არის მითითებული. აღნიშნულიდან გამომდინარე, საქორწინო ხელშეკრულება არის კონსენსუალური და ორმხრივი ხასიათისა. მისი კონსენსუალურობა იმაში ვლინდება, რომ ხელშეკრულება ძალაშია მხარეთა მიერ დადგენილი ფორმით შეთანხმების მიღწევის მომენტიდან. მართალია, როცა მექორწინეები ქორწინების რეგისტრაციამდე დებენ ხელშეკრულებას, იგი ძალაში შედის ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ხელშეკრულება დადებულად ითვლება გადადების პირობით¹ და მაინც

1 ქორწინების რეგისტრაციამდე დადებული საქორწინო ხელშეკრულება იურიდიულ ლიტერატურაში საკსებით კანონზომიერად არის მიჩნეული პირობითი გარიგების ნაირსახეობად (ლ. ქანტურია, შესავალი საქართველოს კოდექსის ზოგად ნაწილში. თბ., 1997. გვ. 403; *Антакольская М. В. Семейное право*, М., 1996, с. 167.), თუმცა ზოგიერთ ავტორს ასეთი პოზიცია არასწორად მიაჩნია (შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი, თბ., 2004, გვ. 197), რადგან მექორწინებმა თუ გადანყვიტეს მომავალში დაქორწინება, იგი აუცილებლად მოხდება და რაიმე გარემოებაზე არ იქნება დამოკიდებული. უკანასკნელი შეხედულება სადავოა, რადგან, ჯერ ერთი, საქორწინო ხელშეკრულება არ მოქმედებს თუ ქორწინების რეგისტრაცია არ მოხდა. მეორეც, დაქორწინების

ინარჩუნებს კონსენსუალურ ხასიათს. ხელშეკრულების ორმხრივობას კი განაპირობებს მეუღლეებისათვის ერთდროულად როგორც უფლებების, ისე მოვალეობების მიკუთვნების შესაძლებლობა. არ შეიძლება ხელშეკრულებით ერთ მეუღლეს მხოლოდ უფლებები გააჩნდეს, ხოლო მეორეს – მხოლოდ მოვალეობები. ეს მეუღლეთა თანაბარუფლებიანობის პრინციპის დარღვევა იქნებოდა. დაბოლოს, საქორწინო ხელშეკრულების მახასიათებლად მისი ნაწილობრივ ანაზღაურებითი ხასიათი შეიძლება ჩაითვალოს. რადგან საქორწინო ხელშეკრულება ცვლის მეუღლეთა ქონების კანონით დადგენილ რეჟიმს და ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე იდება, მასში ყოველთვის არის შემხვედრი ქონებრივი შეთავაზებები. მაგალითად, ერთ-ერთი მეუღლის კანონით განსაზღვრული ვალდებულების შეცვლა შეიძლება მოხდეს მისთვის საზღაურის სახით დამატებითი უფლების მიცემის საფუძველზე და, პირიქით. საბოლოოდ, საქორწინო ხელშეკრულებაში შეიძლება ანაზღაურებითობის სპეციფიკური ელემენტების პოვნა¹.

საქორწინო ხელშეკრულება სამოქალაქო-სამართლებრივი გარიგების ნაირსახეობაა და მისი ნამდვილობისათვის სხვა პირობებთან ერთად, აუცილებელია მისი მონაწილენი სამართალსუბიექტურნი იყვნენ. რადგან სრული ქმედუნარიანობა იწყება 18 წლის ასაკიდან, ხოლო დაქორწინება შესაძლებელია 16 წლიდან მშობელთა თანხმობით ან სასამართლოს ნებართვით, ასეთ შემთხვევაში, ქორწინების რეგისტრაციამდე საქორწინო ხელშეკრულების დასადებად აუცილებელია არას-

თაობაზე პირთა წინასწარი შეთანხმება ყოველთვის მისი რეგისტრაციით არ მთავრდება. სწორედ ამიტომ წარმოადგენს ქორწინება ისეთ გარემოებას, რომლის შესახებაც უცნობია დადგება იგი თუ არა. აქედან გამომდინარე, დაქორწინებამდე დადებული საქორწინო ქონებრივი კონტრაქტი პირობით გარიგებად უნდა ჩაითვალოს.

1 **Гражданское право**, Учебник, под редакцией А. С. Сергеева и Ю. К. Толстого. М., 2001. т. 3, с. 368.

რულწლოვანი პირის მზრუნველის თანხმობა. ქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ კი თანხმობა არაა საჭირო, რადგან მექორწინე სრული ქმედუნარიანი ხდება. როცა მშობლები არასრულწლოვანი შვილის ქორწინების წინააღმდეგი არიან და სასამართლო რთავს დაქორწინების ნებას, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ არასრულწლოვან პირს ამით ქორწინების რეგისტრაციამდე ეძლევა საქორწინო ხელშეკრულების დადების უფლებაც. ეს შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ სასამართლო თავის გადაწყვეტილებაში სპეციალურად მიუთითებს ამის თაობაზე. თუმცა ამის საჭიროება პრაქტიკულად გამორიცხებულია, ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ საქორწინო ხელშეკრულება ძალაში უნდა შევიდეს დაქორწინების მომენტიდან. მანამდე არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს ასეთ ხელშეკრულებას. მეორეც, რეგისტრაციის მომენტიდან არასრულწლოვანი მეუღლე სრულქმედუნარიანი ხდება და მისი ნება ხელშეკრულების დადებაზე არავის დადასტურებას არ საჭიროებს. გარდა ამისა, თუ ქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან ძალაში შესული საქორწინო ხელშეკრულება ლახავს არასრულწლოვანი მეუღლის ქონებრივ ინტერესს, შესაძლებელია მისი გაბათილება ძალაში შესვლის მომენტიდანვე. ხოლო თუ იგი ამ ხელშეკრულებით სარგებელს იღებს, მაშინ სამოქალაქო კოდექსის მე-15 მუხლის საფუძველზე საერთოდ არ არის საჭირო კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობა და არც ხელშეკრულების გაბათილების საკითხი დადგება. რაც შეეხება სრულწლოვან, შეზღუდულქმედუნარიან პირს, მის მიერ ქორწინების რეგისტრაციამდე საქორწინო ხელშეკრულების დადებისას აუცილებელია კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობა. დაქორწინება შეიძლება საფუძვლად დაედოს მისი შეზღუდული ქმედუნარიანობის გაუქმებას. სრულწლოვან პირს, რომელიც არ არის აღიარებული შეზღუდულქმედუნარიანად, მაგრამ თავისივე თხოვნის საფუძველზე დაენიშნა

მზრუნველი, შეუძლია დაქორწინებამდე დადოს საქორწინო ხელშეკრულება ამ უკანასკნელის ნებართვის გარეშე.

საქორწინო ხელშეკრულებით მეუღლეები თავიანთი შეხედულებისამებრ ანაწილებენ ერთმანეთში ქონებრივ უფლება-მოვალეობებს. მართალია, ამ სფეროში მეუღლეებს სრული თავისუფლება გააჩნიათ, მაგრამ სამოქალაქო კოდექსი მაინც ამახვილებს ყურადღებას საქორწინო ხელშეკრულების შინაარსის ზოგიერთ მხარეზე და ხელშეკრულების მონაწილეებს სთავაზობს უფლება-მოვალეობათა განხორციელების შესაძლო მიმართულებებს. კოდექსი ადგენს აგრეთვე მათი შეზღუდვის საფუძვლებს.

ქორწინების პერიოდში მეუღლეებმა შეიძლება სხვადასხვა დროს შეიძინონ ესა თუ ის ქონება. მათ უფლება აქვთ არაერთგვაროვანი სტატუსი განუსაზღვრონ თითოეულ მათგანს. ამიტომ სავსებით შესაძლებელია მეუღლეთა შორის დაიდოს რამდენიმე ხელშეკრულება როგორც უკვე არსებულ, ისე მომავალში შესაძენ ქონებაზე. ამასთან, მათ უფლება აქვთ მხედველობაში არ მიიღონ კანონის მიერ მეუღლეთა საერთო საკუთრებისათვის დადგენილი რეჟიმი და საკითხი გადაწყვიტონ თავიანთი შეხედულებისამებრ. მაგალითად, შესაძლებელია საქორწინო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ იქნეს ერთად ცხოვრების პერიოდში შეძენილი ქონების არათანაბრად გაყოფა ან თითოეული მათგანის მიერ საერთო საოჯახო მიზნებისათვის შეძენილი ქონების ჩათვლა შემძენის ინდივიდუალურ საკუთრებად. საქორწინო ხელშეკრულება თუ კანონისაგან განსხვავებულად არეგულირებს მეუღლეთა ქონებრივ ურთიერთობებს, პრიმატი ხელშეკრულებას ეკუთვნის. ასეთ დროს საქორწინო ხელშეკრულება ურთიერთობათა სამართლებრივი რეგულირების სპეციალურ წყაროდ უნდა ჩაითვალოს.

მეუღლეთა შორის წარმოშობილ ქონებრივ ურთიერთო-

ბათა სამართლებრივი რეგულირების პროცესში თითოეული მათგანის ნების თავისუფლად გამოვლენის საუკეთესო ნიმუშს წარმოადგენს კანონით გათვალისწინებული შესაძლებლობა – საქორწინო ხელშეკრულების საფუძველზე მეუღლეებმა გააერთიანონ მთელი თავიანთი ქონება. ასეთ ქონებაში ჩაირიცხება არა მარტო ინდივიდუალური საკუთრების ობიექტები, არამედ თანაზიარი საკუთრებაც. შესაძლებელია არა მთელი ქონების, არამედ ინდივიდუალური და თანაზიარი ქონების მხოლოდ ნაწილის გაერთიანება. დარჩენილი ნაწილი კვლავ შეინარჩუნებს კანონით მათთვის დადგენილ სამართლებრივ რეჟიმს. რაც შეეხება გაერთიანებულ ქონებას, იგი მეუღლეთა შეთანხმების საფუძველზე შეიძლება იყოს მათი საერთო საკუთრება როგორც თანაზიარი, ისე წილობრივი ფორმით. თუ საერთოდ უარს იტყვიან მთელი ქონების ან მისი ნაწილის გაერთიანებაზე, მეუღლეებს შესაძლებლობა ეძლევათ ერთად ცხოვრების პერიოდში შექმნილი ქონების მიმართ დაანესონ წილობრივი ან განცალკევებული ქონების სამართლებრივი რეჟიმი. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ საქორწინო ხელშეკრულებით განსაზღვრული საერთო წილობრივი საკუთრების მფლობელობა, სარგებლობა და განკარგვა თანაზიარი საკუთრებისაგან განსხვავებულად ხდება. ამიტომ მსგავს შემთხვევებში მოქმედებს სამოქალაქო კოდექსის 173-ე მუხლით დადგენილი წესი.

საქორწინო ხელშეკრულებით შეიძლება განისაზღვროს შემოსავლებში თითოეული მეუღლის მონაწილეობის პირობები. მაგალითად, თუ ერთი მეუღლე სამეწარმეო საქმიანობას ეწევა, მეორე მეუღლის საჯარო სამსახურში ყოფნა, მიუხედავად შრომითი ანაზღაურების ოდენობისა, მეუღლეთა ერთად ცხოვრების პერიოდში მიღებული შემოსავლების თანაზიარად ან წილობრივად აღიარების საფუძველად შეიძლება იქნეს მიჩნეული ან ერთ-ერთი მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრე-

ბაში არსებული ქონების იჯარიდან მიღებული შემოსავალი ორივე მეუღლის საერთო საკუთრებად ჩაითვალოს. საქორწინო ხელშეკრულებით შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს თითოეული მეუღლის მიერ საოჯახო ხარჯების განევის წესი, რომლის მიხედვითაც, მაგალითად, შესაძლებელი იქნება საერთო შემოსავლებიდან ყოველწლიური დასასვენებელი, სამკურნალო-პროფილაქტიკური ღონისძიებების ან საოჯახო ავეჯის განსაზღვრული ნაწილის გამოსაცვლელი ფულადი სახსრების გამოყოფა და სხვ. ასევე შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს მეუღლეთა საერთო ქონების განაწილების წესი განქორწინების შემთხვევისათვის. მაგალითად, შესაძლებელია თანაზიარი საკუთრებით რომელიმე ობიექტი (საცხოვრებელი სახლი, ავტომანქანა, მიწის ნაკვეთი) განქორწინებისას არათანაბრად გაიყოს ან ერთ-ერთი მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებად ჩაითვალოს.

მეუღლეთა შორის ქონებრივი ურთიერთობების კანონით რეგულირების დროს არ არის გათვალისწინებული მათი უფლება-მოვალეობის შეზღუდვა. საქორწინო ხელშეკრულებით კი, მეუღლეებს შეუძლიათ თავიანთი ნების გამოვლენის საფუძველზე შეზღუდონ ისინი, ოღონდ ერთი პირობით – შეზღუდვის საერთო საფუძველებს განსაზღვრავს კანონი. მათი კონკრეტული რეალიზაცია მეუღლეებზეა დამოკიდებული. კანონი ადგენს, რომ საქორწინო ხელშეკრულებით შესაძლებელია მეუღლეთა ქონებრივი უფლება-მოვალეობებით შეზღუდვა განსაზღვრული დროით ან რომელიმე პირობის დადგომით. სხვა საფუძველით მათი შეზღუდვა არ შეიძლება. მეუღლეების უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვა მათი ინტერესებიდან გამომდინარე შეიძლება მოხდეს და იმის დამადასტურებელია, თუ რა სრულად ქმნის საქორწინო ხელშეკრულების ინსტიტუტი, ახალი პირობების შესაბამისად, მეუღლეთა ნება-სურვილის გათვალისწინების შესაძლებლობას.

ვადით შეზღუდვას მაშინ ექნება ადგილი, როცა საქორწინო ხელშეკრულება იდება განსაზღვრული დროით. ასეთ შემთხვევაში, ბუნებრივია, მეუღლეთა მიერ განსაზღვრული ქონებრივი უფლება-მოვალეობები მოქმედებს შესაბამისი ვადით. ამასთან, შესაძლებელია ისეთი შემთხვევაც, როცა ვადიან საქორწინო ხელშეკრულებაში ვადასთან დაკავშირებული დამატებითი შეზღუდვაც იქნეს გათვალისწინებული. მაგალითად, შეიძლება მეუღლეები შეთანხმდნენ იმაზე, რომ მათ შორის დადებული ათწლიანი საქორწინო ხელშეკრულების პირველი ხუთი წლის მანძილზე, თითოეულის მიერ მიღებული შემოსავალი მათი ინდივიდუალური საკუთრება იყოს, ხოლო მეორე ხუთი წლის მანძილზე მიღებული კი – საერთო თანაზიარი. ასეთი სურვილი შეიძლება განპირობებული იყოს ერთ-ერთი მეუღლის მერყევი დამოკიდებულებით მტკიცე ოჯახის შექმნის საკითხისადმი ან იმიტომ, რომ ნათესავებისა და ახლობლების უმრავლესობა სხვა ქვეყანაში საცხოვრებლად გამგზავრებას აპირებს, რის გამოც არ არის გამორიცხული მისი წასვლა და ქორწინების შეწყვეტა.

კანონი ზუსტად არ მიუთითებს იმ პირობაზე, რომელიც შეიძლება საფუძვლად დაედოს მეუღლეთა ქონებრივ უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვას. ასეთი პირობის განსაზღვრა მეუღლეთა კომპეტენციაში შედის. მაგალითად, შესაძლებელია ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ იქნეს მეუღლეთა მიერ ქორწინების პერიოდში შვილის სასკოლო ასაკის მიღწევამდე მიღებული ყველა საჩუქარი ჩაითვალოს თანაზიარ საკუთრებად და გამოყენებული ქნეს ბავშვისათვის დამატებითი განათლების მისაღებად ან თუ ლატარეაში ერთ-ერთი მეუღლე მოიგებს განსაზღვრულ თანხას, იგი გამოყენებულ იქნება ინდივიდუალური საკუთრების დაძველებული ავტომანქანის შესაცვლელად და სხვ.

საქორწინო ხელშეკრულება რეგულირების შესაძლე-

ბლობით მოიცავს მეუღლეთა შორის არსებული ქონებრივი ურთიერთობის თითქმის ყველა სფეროს. მეუღლეთა ქონების სამართლებრივი სტატუსის განსაზღვრა მთლიანად დამოკიდებულია მათ ნება-სურვილზე. ამ სფეროში კანონის მხრიდან არავითარი შეზღუდვა არ არსებობს. რაც შეეხება მეუღლეთა ქონებრივ უფლება-მოვალეობათა სხვა სახეებს, მათ მიმართ კანონი განსაზღვრულ სიფრთხილეს იჩენს, რაც მეუღლეთა და ოჯახის სხვა წევრთა ინტერესების დარღვევის თავიდან აცილების მიზნითაა განპირობებული. ეს სფერო ძირითადად მოიცავს მეუღლეთა ქონებრივ ვალდებულებებს და ზოგიერთ მათთან დაკავშირებულ უფლებას. კერძოდ: საქორწინო ხელშეკრულებით არ შეიძლება მეუღლეთა სურვილის მიხედვით შეიცვალოს კანონით დადგენილი ურთიერთრჩენის ვალდებულება, რადგან მის შეცვლას ყოველთვის შეიძლება მოჰყვეს ერთ-ერთი მეუღლის ან ორივეს მატერიალური მდგომარეობის გაუარესება; არ შეიძლება მშობლები შეთანხმდნენ იმაზე, რომ შვილები მხოლოდ ერთ-ერთმა მეუღლემ არჩინოს და აღზარდოს, ხოლო მეორე საერთოდ გათავისუფლდეს მშობლიური უფლებამოსილებისაგან; არ შეიძლება მეუღლეთა შეხედულებით შეიცვალოს საალიმენტო ვალდებულებანი არა მარტო ერთმანეთის ან შვილების მიმართ, არამედ სხვა პირთა მიმართაც; არ შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს, მხარეთა შორის დავის შემთხვევაში, მის გადასაწყვეტად სასამართლოსადმი მიმართვის კანონით განსაზღვრული უფლების შეცვლა, რადგან ეს ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებათა შესახებ კონსტიტუციურ პრინციპებსა და დებულებებს. კანონი სპეციალურად ამაზვილებს ყურადღებას იმაზე, რომ საქორწინო ხელშეკრულებით არ შეიძლება ისეთი პირობების გათვალისწინება, რომელიც მძიმე მატერიალურ და ზნეობრივ მდგომარეობაში აყენებს ერთ-ერთ მეუღლეს. მაგალითად, არ შეიძლება შეთანხმება

იმაზე, მატერიალური გაჭირვების დროს შრომისუუნარო მეუღლემ დაიწყო მათხოვრობა ან ქმრის მიერ სამუშაოს დაკარგვისას ცოლმა პროსტიტუციით არჩინოს ოჯახი და ა.შ. ასეთი პირობების გათვალისწინება ერთი მეუღლის მოთხოვნით არ შეიძლება მაშინაც კი, როცა მეორე მეუღლე ამაზე თანახმაა.

სამოქალაქო კოდექსის 1179-ე მუხლის მოთხოვნა იმის თაობაზე, რომ საქორწინო ხელშეკრულებით არ შეიძლება ისეთი პირობების გათვალისწინება, რომელიც მძიმე მდგომარეობაში აყენებს ერთ-ერთ მეუღლეს, სავალდებულოა ხელშეკრულების დამდები ორივე მხარისათვის. როცა ეს მოთხოვნა არ სრულდება, შეიძლება იგი ხელშეკრულების შეწყვეტის (როცა პირობა დგება ხელშეკრულების დადებიდან განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ) ან გაბათილების (თუ ხელშეკრულება მხოლოდ ასეთ პირობებზეა აგებული) საფუძველი გახდეს. ასეთი მდგომარეობის თავიდან აცილების მიზნით კანონი ითვალისწინებს საქორწინო ხელშეკრულების შესრულების პროცესში სასამართლოს აქტიურ ჩარევას. კერძოდ, დაინტერესებული მეუღლის თხოვნის საფუძველზე სასამართლოს შეუძლია შეცვალოს ის პირობები, რომელთა შესრულებაც უკიდურესად არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს მას. ამისათვის სასამართლოს უნდა გააჩნდეს პატივისადები მიზეზები. ასეთია, მაგალითად, ბავშვის დაბადებამდე ერთ-ერთი მეუღლის მიერ მეორესათვის ავტომანქანის ყიდვა თავისი მშობლების ხარჯზე, ერთ-ერთი მეუღლის მიერ შრომის უნარის დაკარგვის შემთხვევაში, მისი ინდივიდუალური საკუთრების ყველა მნიშვნელოვანი ღირებულების ნივთის გადასვლა მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებაში და სხვ. სასამართლოს მიერ საქორწინო ხელშეკრულების პირობების შეცვლა საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებში დაინტერესებული მეუღლის ქონებრივი ინტერესების დაცვის

ეფექტურ საშუალებას წარმოადგენს.

საქორწინო ხელშეკრულება, ისე როგორც ნებისმიერი შეთანხმება მხარეთა შორის, ნებელობითი აქტია. ამიტომ მისი დადებაცა და შეწყვეტაც მუდღეობითა ნება-სურვილზეა დამოკიდებული. სწორედ ამიტომაა მითითებული სამოქალაქო კოდექსის 1180-ე მუხლში იმის შესახებ, რომ **საქორწინო ხელშეკრულების შეცვლა ან შეწყვეტა ნებისმიერ დროსაა შესაძლებელი მუდღეობით ურთიერთშეთანხმებით.** ხელშეკრულების შეცვლის ან შეწყვეტის შესახებ ურთიერთშეთანხმების საფუძველი შეიძლება გახდეს ერთ-ერთი მუდღეობის ან ორივე მათგანის ფიზიკური ან მატერიალური მდგომარეობის შეცვლა (ხანგრძლივი ავადმყოფობა, შრომის უნარის დაკარგვა, უმუშევრობა და სხვ.). შესაძლებელია ერთ-ერთი მუდღეობის მდგომარეობის შეცვლამ გამოიწვიოს ხელშეკრულების შეწყვეტა. მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ თითქოს შესაძლებელი იყოს ცალმხრივი უარის საფუძველზე საქორწინო კონტრაქტის შეწყვეტა. ცალმხრივი უარი ასეთ შემთხვევაში შეიცავს მეორე მუდღეობის მძიმე მდგომარეობის უარყოფითი გავლენისაგან საკუთარი ქონებრივი ინტერესების დაცვის ცდას. ასეთ დროს მუდღეობები უნდა შეთანხმდნენ ხელშეკრულების შეწყვეტაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში საჭირო გახდება არახელსაყრელ პირობებში მყოფი მუდღეობის ინტერესების დაცვა.

საქორწინო ხელშეკრულების შეწყვეტის გავრცელებულ საფუძველს წარმოადგენს განქორწინება. შესაძლებელია ხელშეკრულებით გათვალისწინებული იყოს თანაზიარი საკუთრების განაწილების წესი განქორწინების შემთხვევისათვის. ხელშეკრულება შეწყდება აღნიშნული წესის შესრულების შემდეგ. თუ ხელშეკრულებით მუდღეობითა შორის შემდგომი პერიოდის რაიმე ვალდებულების შესრულება იყო გათვალისწინებული (მკურნალობის ხარჯებში მონაწილეობა,

ერთ-ერთი მეუღლის ინდივიდუალური საკუთრების აგარაკის კაპიტალური რემონტის ჩატარებაში მეორე მეუღლის მონაწილეობა და სხვ.), ხელშეკრულება ამ ნაწილში განქორწინების შემდეგაც ძალაში რჩება. იმ შემთხვევაში, როცა საქორწინო ხელშეკრულება განსაზღვრული ვადით იყო დადებული, ამ ვადის გასვლა ინვესტორს ხელშეკრულების შეწყვეტას, მიუხედავად იმისა, არის თუ არა სახეზე მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმება. დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგ მათ შეუძლიათ ახალი საქორწინო ხელშეკრულების დადება. **შესაძლებელია საქორწინო ხელშეკრულების გაბათილებაც.** ამის საფუძველს, უპირველეს ყოვლისა, წარმოადგენს სამოქალაქო კოდექსით საქორწინო ხელშეკრულებისათვის დადგენილი აკრძალვების გაუთვალისწინებლობა. აუცილებლად უნდა გაბათილდეს, მაგალითად, ისეთი საქორწინო ხელშეკრულება, რომელშიც გათვალისწინებულია უარის თქმა ურთიერთრჩენის მოვალეობაზე, საალიმენტო მოვალეობის შესრულებაზე, სასამართლოსადმი მიმართვის უფლებაზე და სხვ. გარდა ამისა, საქორწინო ხელშეკრულება უნდა გაბათილდეს იმ შემთხვევაშიც, თუ იგი დაიდო შემდგომში ბათილად ცნობილი ქორწინების რეგისტრაციამდე.

საქორწინო ხელშეკრულების შეწყვეტა, თუ ძირითადად, მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე ხდება, მისი გაბათილება სასამართლოს კომპეტენციას წარმოადგენს.

6.5. მეუღლეთა ურთიერთრჩენის მოვალეობა

ქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ მეუღლეები ვალდებული არიან იზრუნონ ერთმანეთზე და მატერიალურად დაეხმარონ ერთმანეთს. ეს მარტო ზნეობრივი მოვალეობა კი არა, იურიდიული ვალდებულებაცაა. მატერიალური დახმარების ვალდებულება ეკისრებათ მეუღლეებს, რომელთა შორის ქორწინება კანონით დადგენილი წესითაა რეგისტრირებული. ქალისა და მამაკაცის ფაქტობრივი თანაცხოვრება მატერიალური დახმარების იურიდიულ ვალდებულებას არ წარმოშობს. მეუღლეთა ცალ-ცალკე ცხოვრება ან ქორწინების ფაქტობრივი შეწყვეტა განქორწინების ოფიციალურ გაფორმებამდე არ სპობს მეუღლეთა ვალდებულებას ურთიერთდახმარების შესახებ. მეუღლეთა მნიშვნელოვანი ნაწილი ამ მოვალეობას ნებაყოფლობით ასრულებს, ყოველგვარი იძულებისა და ხშირი შეხსენებების გარეშე. მაგრამ, თუ მეუღლეები უარს ამბობენ მატერიალური დახმარების განევაზე, ანდა ვერ თანხმდებიან სარჩოს სახეობის ან მისი ოდენობის შესახებ, მატერიალური დახმარების საჭიროების მქონე მეუღლეს უფლება აქვს სასამართლო წესით მოითხოვოს სარჩოს (ალიმენტის) მიღება. კანონი ზუსტად განსაზღვრავს იმ პირობებს, რომელთა არსებობაც აუცილებელია სარჩოს მისაღებად. სამოქალაქო კოდექსის 1182-ე მუხლის საფუძველზე, სარჩოს მიღების შესახებ მოთხოვნით სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება აქვს მეუღლეს, რომელიც შრომისუუნაროა და მატერიალურ დახმარებას საჭიროებს, აგრეთვე ცოლს ორსულობის პერიოდში და ბავშვის დაბადებიდან სამი წლის განმავლობაში.

ერთ-ერთი მეუღლის შრომისუუნარობა და მატერიალური დახმარების საჭიროება ერთმანეთს უნდა ემთხვეოდეს. თუ მეუღლე, მართალია, შრომისუუნაროა, მაგრამ მატერიალუ-

რად არ უჭირს, იგი ვერ ისარგებლებს მეორე მეუღლისაგან სარჩოს მოთხოვნის უფლებით. შრომისუუნაროდ ითვლება პირი, რომელმაც საპენსიო ასაკს მიაღწია და ინვალიდია, ჯანმრთელობის გამო არ შეუძლია იშრომოს და ირჩინოს თავი. ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა არა აქვს იმას, თუ როდის დადგა შრომისუუნარობა – დაქორწინებამდე თუ ქორწინების პერიოდში. შრომისუუნარიანობის დროებით დაკარგვა არ წარმოადგენს სასამართლო წესით სარჩოს მიღების საფუძველს. მატერიალური დახმარების საჭიროებაში იგულისხმება მეუღლისათვის იმ სახსრების უქონლობა, რომელიც მისი არსებობისთვისაა საჭირო. მატერიალური დახმარების საჭიროება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება იურიდიული მნიშვნელობის ფაქტად, თუ იგი შრომის უნარის დაკარგვასთანაა დაკავშირებული. როცა მეუღლეს ჯერ კიდევ არ მიუღწევია საპენსიო ასაკისათვის, ჯანმრთელია, შეუძლია მუშაობა, მაგრამ არ მუშაობს იმიტომ, რომ არ მოსწონს შეთავაზებული სამუშაო, უფლება არა აქვს ოფიციალურად მოსთხოვოს სარჩო მეორე მეუღლეს. იგივე მდგომარეობაა მაშინაც, როცა მას საკრედიტო დანესებულებაში გააჩნია ფულადი დანაზოგი. ის ფაქტი, რომ შრომისუუნარო მეუღლეს ინდივიდუალურ საკუთრებაში შეიძლება ჰქონდეს აგარაკი ან სხვა საგნები, არ ართმევს უფლებას მოითხოვოს სარჩო, თუკი ასეთი ქონება არ გამოიყენება შემოსავლის მიღების წყაროდ. ასევე არ ნიშნავს სარჩოს მოთხოვნის უფლების დაკარგვას ის, რომ მას დანიშნული აქვს პენსია ან სხვა ნათესავისაგან ღებულობს დახმარებას, თუ ეს სახსრები არაა საკმარისი აუცილებელი კვებისა და მოვლისათვის.

შრომისუუნარობის მიჩნევა მატერიალური დახმარების მოთხოვნის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საფუძველად საბაზრო მეურნეობის პირობებში ვერ ქმნის სოციალური სამართლიანობის შესახებ სრულ წარმოდგენას. შრომისუუნარიანი,

მაგრამ უმუშევარი მეუღლე, არსებობისათვის აუცილებელი სახსრების მოპოვების პროცესში არავითარი უპირატესობით არ სარგებლობს შრომისუუნაროსთან შედარებით. ამ გარემოებისადმი ყურადღების მიქცევა აუცილებელია არა მარტო საოჯახო, არამედ სამართლის სხვა სფეროებშიც¹.

შრომისუუნარო და მატერიალური დახმარების საჭიროების მქონე მეუღლის სარჩელის განხილვის დროს სასამართლომ უნდა გაარკვიოს მეორე მეუღლის მატერიალური მდგომარეობა და თუ მივა იმ დასკვნამდე, რომ შესაძლებელია მისგან ალიმენტის გადახდევინება, მაშინ დააკმაყოფილებს მოთხოვნას. თუ ალიმენტის დაკისრება გამოიწვევს მეორე მეუღლის მატერიალური მდგომარეობის ისე გაუარესებას, რომ საარსებო მინიმუმიც არ დარჩება, მაშინ, ბუნებრივია, სარჩელი არ უნდა დაკმაყოფილდეს.

ცოლის უფლება ორსულობის პერიოდში და ბავშვის დაბადებიდან სამი წლის განმავლობაში მოითხოვოს სარჩო ქმრისაგან, არ არის კატეგორიულად განპირობებული მატერიალური დახმარების საჭიროებით, მაგრამ მაინც იგულისხმება, რომ ორსულ ქალს ჯანმრთელობაზე ზრუნვისა და მოვლისათვის ჩვეულებრივზე მეტი სახსრები სჭირდება, ხოლო ჩვილი ბავშვის მოვლასა და კვებას დამოუკიდებლად დედა ვერ შეძლებს. ამიტომ ქმარი ვალდებულია აღნიშნულ ვითარებაში ცოლის სასარგებლოდ გადაიხადოს ალიმენტი. სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს ქმრის მატერიალური მდგომარეობაც. პირველ შემთხვევაში საალიმენტო ვალდებულება გაგრძელდება ორსულობის მთელი პერიოდის განმავლობაში, ხოლო მეორე შემთხვევაში – ბავშვის სამი წლის შესრულებამდე. ამ ვადის გასვლის შემდეგ, საჭიროების შემთხვევაში, ცოლმა ქმრისაგან სარჩოს მიღების საკითხი ხელახლა უნდა დააყენოს საერთო წესის საფუძველზე.

1 რ. შენგელია, ე. შენგელია, მემკვიდრეობის სამართალი, თბ., 2007, გვ. 85.

მეუღლეთა შორის საალიმენტო-სამართლებრივი ურთიერთობა შეიძლება შენარჩუნებულ იქნეს მათი განქორწინების შემდეგაც. სარჩოს სასამართლო წესით მისაღებად, ამ შემთხვევაში, აუცილებელია ტრადიციული პირობები – შრომისუუნარობა და მატერიალური დახმარების საჭიროება. ამასთან ერთად, მათ ემატებათ ახალი პირობა – თუ შრომისუუნარობა დადგა განქორწინებამდე ან განქორწინებიდან ერთი წლის განმავლობაში. ქორწინების პერიოდში თუ რა ხნის მანძილზე იყო მეუღლე შრომისუუნარო, ამას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. თუ განქორწინებიდან ერთი წლის შემდეგ გახდა პირი შრომისუუნარო, იგი ყოფილი მეუღლისაგან ალიმენტის მიღების უფლებას კარგავს. განქორწინების შემდეგ ყოფილი მეუღლის მიმართ სარჩოს გადახდის დაკისრება არატიპური მოვლენაა და სასამართლოს მხრივ განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ მოსარჩელეს უფლება აქვს თავის სრულწლოვანი შვილებისგანაც მოითხოვოს ალიმენტის გადახდა და თუ არ ითხოვს, სასამართლოს შეუძლია ჩართოს ისინი საალიმენტო ვალდებულებათა შესრულებაში ან გაითვალისწინოს ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის დროს. აღნიშნულისა და თვით მოპასუხის მატერიალური მდგომარეობის დეტალური ანალიზის საფუძველზე უნდა გადაწყდეს ყოფილი მეუღლისათვის ალიმენტის გადახდის დაკისრება. ასეთ შემთხვევაში ალიმენტის გადახდის ვალდებულება იარსებებს განუსაზღვრელი დროის განმავლობაში. ყურადსაღებია საალიმენტო-სამართლებრივი ურთიერთობის შენარჩუნების საკითხი იმ შემთხვევისათვის, როცა სარჩოს გადახდის ვალდებულება ქორწინების პერიოდში დაეკისრა ერთ მეუღლეს მეორის სასარგებლოდ. ასეთი ურთიერთობა შენარჩუნებული იქნება განქორწინების შემდეგაც, თუ ერთი

მეუღლის შრომისუუნარობა ქორწინების პერიოდში დადგა. დაქორწინებამდე შრომის უნარის დაკარგვა მხოლოდ ქორწინების პერიოდში წარმოადგენს საალიმენტო ვალდებულების წარმოშობის საფუძველს და განქორწინებისას ასეთი ვალდებულება შეწყდება.

სასამართლოს უფლება აქვს გაათავისუფლოს ერთი მეუღლე მეორის რჩენის ვალდებულებისაგან ან განსაზღვრული დროით შეზღუდოს ეს მოვალეობა. ამ უფლების გამოყენება შეიძლება მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში. ესენია: 1. ქორწინებაში ხანმოკლე ვადით (ჩვეულებრივ, ერთ ან ორ წლამდე) ყოფნა; 2. სარჩოს მომთხოვნი მეუღლის მიერ უღირსი საქციელის (ცოლქმრული ადიულტერი, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის შემლახველი ცნობების გავრცელება და სხვ.) ჩადენა სარჩოს გადამხდელის მიმართ; 3. სარჩოს მომთხოვნი მეუღლის შრომისუუნარობის გამონკვევა ალკოჰოლური სასმელების ან ნარკოტიკული ნივთიერებების გამოყენებით; 4. მოსარჩელის მიერ განზრახი დანაშაულის ჩადენა.

საკითხი იმის შესახებ, მთლიანად გათავისუფლდეს მოპასუხე ალიმენტის გადახდის ვალდებულებისაგან ან შეეზღუდოს მას ეს მოვალეობა განსაზღვრული ვადით (ერთი, სამი და ა.შ. წლით), სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს ყველა იმ გარემოებათა გათვალისწინებით, რომელიც დაკავშირებულია მოსარჩელის ქცევასთან და მხარეთა მატერიალურ მდგომარეობასთან. გადამწყვეტი მნიშვნელობისა კი მაინც სარჩოს მომთხოვნი მეუღლის უღირსი საქციელი, ბრალეული და სუბიექტური მოქმედებაა.

მეუღლის ან ყოფილი მეუღლის სასარგებლოდ გადასახდელი ალიმენტის ოდენობას სასამართლო განსაზღვრავს ყოველთვიური მყარი თანხის სახით. მისი ოდენობა დამოკიდებული უნდა იყოს მხარეთა მატერიალურ და

ოჯახურ მდგომარეობაზე. ამიტომ საკვებით შესაძლებელია მსგავსი საკითხების არაერთგვაროვანი გადაწყვეტა. ყოველი კონკრეტული საქმე ალიმენტის დანიშვნის შესახებ კონკრეტულ მიდგომას საჭიროებს. შესაძლებელია ისიც, რომ მოპასუხის მძიმე მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის გამო მოსარჩელეს უარი ეთქვას თხოვნის დაკმაყოფილებაზე. ეს ისეთი შემთხვევებია, როცა მოპასუხის კმაყოფაზე იმყოფება რამდენიმე პირი ან იგი ალიმენტს უკვე უხდის სხვა წევრებს, ხშირად ავადმყოფობს და საჭიროებს ხანგრძლივ მკურნალობას და სხვ. ამიტომ სასამართლომ დეტალურად უნდა გამოიკვლიოს საქმესთან დაკავშირებული ყველა გარემოება. კერძოდ: რა ოდენობისაა მოპასუხე მეუღლის ხელფასი, პენსია ან სხვა შემოსავალი; გააჩნია თუ არა მას რაიმე ვალდებულება სხვა პირების მიმართ; როგორია მისი ყოფითი პირობები; როგორია მოსარჩელე მეუღლის შრომისუნარობის ხარისხი, შეუძლია თუ არა დამოუკიდებლად მოუაროს თავის თავს; ჰყავს თუ არა სრულწლოვანი შვილები, რომლებიც ვალდებულნი არიან მატერიალური დახმარება გაუწიონ მას; შემოსავლის რა რეალური წყაროები გააჩნია და სხვ.

მეუღლეთა მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა დიდი ხნის მანძილზე არ შეიძლება მყარი იყოს. ერთ-ერთი მეუღლის ან ორივეს მატერიალური ან ოჯახური მდგომარეობის შეცვლის შემთხვევაში თითოეულ მეუღლეს უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს ადრე დადგენილი ალიმენტის ოდენობის შეცვლის შესახებ. მაგალითად, კმაყოფაზე მყოფი პირის გარდაცვალება ალიმენტის გადამხდელისათვის შეიძლება მისი ოდენობის გაზრდის საფუძველი გახდეს, ხოლო ალიმენტის მიმღებისათვის – შემცირების. ალიმენტის გადამხდელის შრომისუნარიანობის დაკარგვამ კი შეიძლება ალიმენტის ოდენობის შემცირება გამოიწვიოს. ალიმენტის

ოდენობის შეცვლის ან ალიმენტის გადახდის ვალდებულები-საგან გათავისუფლების საკითხი შეიძლება პერიოდულად იქნეს დაყენებული სასამართლოში.

მეუღლისაგან სარჩოს მიღების უფლების არსებობა არ არის განსაზღვრული დროის გარკვეული მონაკვეთით. ასეთი უფლება მეუღლეს გააჩნია მანამდე, ვიდრე მისი საჭიროება იარსებებს. კანონი ზოგადად განსაზღვრავს იმ პირობას, რომლის დადგომაც წყვეტს სარჩოს მოთხოვნის უფლებას. ესაა იმ საფუძვლების მოსპობა, რომლებმაც განაპირობეს სასამართლოს მიერ ალიმენტის დანიშვნა. აქედან გამომდინარე, მეუღლეებს შორის საალიმენტო-სამართლებრივი ურთიერთობა შეწყდება თუ: შრომის უნარი აღუდგა იმ მეუღლეს, რომელიც სარჩოს იღებდა (ე.ი. შეუძლია იმუშაოს და თავი ირჩინოს დამოუკიდებლად); აღარ არსებობს მატერიალური დახმარების საჭიროება იმ მეუღლის მიმართ, რომელიც სარჩოს იღებდა (დაენიშნა პენსია, დაენიშნა ხელფასი, მოიგო ან მემკვიდრეობით მიიღო ქონება, რაც საკმარისია მის სარჩინად); ადრე შეწყდა სარჩოს მიმღები ცოლის ორსულობა (აბორტის ან სხვა მიზეზის გამო); დაბადებიდან სამი წლის განმავლობაში გარდაიცვალა ბავშვი, რომლის დედაც სარჩოს იღებდა ქმრისაგან; სარჩოს მიმღები ყოფილი მეუღლე ხელახლა დაქორწინდა. გარდა აღნიშნულისა, საალიმენტო ვალდებულება შეიძლება შეწყდეს ალიმენტის გადამხდელი პირის მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის მნიშვნელოვანი გაუარესებისას, რის გამოც მას არა აქვს საშუალება გადაიხადოს ალიმენტი. საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტას გამოიწვევს მისი მონანილე ერთ-ერთი მხარის გარდაცვალებაც.

მეუღლისაგან სარჩოს მიღების უფლების მოსპობის საფუძვლების არსებობისას, მეორე მეუღლის სარჩელის საფუძველზე სასამართლო გამოიტანს გადანყვეტილე-

ბას საალიმენტო ვალდებულებათა შეწყვეტის შესახებ. იმ შემთხვევაში კი, როცა სარჩოს გადახდა ხდებოდა მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით, ამ საფუძვლების წარმოშობა ავტომატურად წყვეტს საალიმენტო ვალდებულებას.

თავი 7

მშობლებისა და შვილების სამართლებრივი ურთიერთობანი

7.1. მშობლებსა და შვილებს შორის სამართლებრივ ურთიერთობათა წარმოშობის საფუძვლები

მოქმედი საოჯახო კანონმდებლობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს თავისებურებას წარმოადგენს მშობლებისა და შვილების უფლება-მოვალეობათა ურთიერთგანპირობებულობა. არა მარტო მშობლებს ეკისრებათ განსაზღვრული მოვალეობები და გააჩნიათ უფლებები შვილების მიმართ, არამედ შვილებიც სარგებლობენ მშობლების მიმართ შესაბამისი უფლებებით და ეკისრებათ განსაზღვრული მოვალეობები. მშობლებსა და შვილებს შორის სამართლებრივ ურთიერთობათა წარმოშობის ძირითადი საფუძველია ბავშვის დაბადება რეგისტრირებული ქორწინების დროს და სისხლით ნათესაობა. დედასა და შვილს შორის უფლება-მოვალეობების წარმოშობისათვის საკმარისია მათ შორის სისხლით ნათესაობის ფაქტი – დედისაგან ბავშვის დაბადება. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, იმყოფებოდა თუ არა დედა რეგისტრირებულ ქორწინებაში იმ პირთან, ვისგანაც ბავშვი შეეძინა. რაც შეეხება მამასა და შვილს შორის მსგავსი ურთიერთობის წარმოშობას, იგი სისხლით ნათესაობასთან ერთად, ძირითადად, დაკავშირებულია ქორწინების რეგისტრაციასთან, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა პირი ნებაყოფლობით აღიარებს არარეგისტრირებული ქორწინების დროს გაჩენილი ბავშვის მამობას ან მისი მამობა დადგენილია სასამართლო წესით. ამგვარად, მშობლებისა და შვილების ურთიერთუფლება-მოვალეობებს საფუძვლად

უდევს შვილების წარმოშობა, რაც დადასტურებულ უნდა იქნეს კანონით დადგენილი წესით. კანონის მიხედვით კი ბავშვის დაბადება იურიდიულ ფაქტად იქცევა მხოლოდ მას შემდეგ, როცა მოხდება მისი რეგისტრაცია სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში. ამ ორგანოს მიერ გაცემული დაბადების მონმობა წარმოადგენს იმის დამადასტურებელ საბუთს, რომ ბავშვის მშობლები არიან ამ მონმობაში მითითებული პირები.

ბავშვის დაბადების რეგისტრაციის საფუძველია ჯანმრთელობის დაცვის დაწესებულების მიერ გაცემული საბუთი ბავშვის დაბადების თაობაზე და შესაბამისი წერილობითი განცხადება. ბავშვის დაბადების განცხადების ვალდებულება, ჩვეულებრივ, მშობლებს ეკისრებათ. ამასთან, მსგავსი ვალდებულება გააჩნია: პირს, რომლისთვისაც მშობლებს წერილობით მინდობილი აქვთ ბავშვის დაბადების განცხადება; სახელმწიფო ან კერძო სამშობიაროს, სხვა სამედიცინო დაწესებულებას, თუ ბავშვი ამ სამედიცინო დაწესებულებაში დაიბადა ან იმყოფება; მშობიარობის დამსწრე პირს, თუ ბავშვი ჯანმრთელობის დაცვის დაწესებულების გარეთ დაიბადა და მშობლებს არ შეუძლიათ ბავშვის დაბადების განცხადება; თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებას, თუ ბავშვი იქ დაიბადა; ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელ ორგანოს, თუ ზემოაღნიშნულმა პირებმა არ განაცხადეს ბავშვის დაბადების თაობაზე და ეს ცნობილი გახდა ადგილობრივი თვითმმართველობის შესაბამისი ორგანოსათვის, კერძოდ, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსათვის.

განცხადებას თან უნდა დაერთოს სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის შესახებ კანონით განსაზღვრული საბუთები. რეგისტრაცია წარმოებს ბავშვის დაბადების ან ერთ-ერთი მშობლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ბავშვის

დაბადების ადგილად კი მიიჩნევა ის ადმინისტრაციული ტერიტორია, სადაც დაიბადა იგი. თუ ბავშვი მგზავრობისას დაიბადა, მისი დაბადების რეგისტრაცია ნარმოებს ერთ-ერთი მშობლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. დაბადების მოწმობაში აუცილებლად უნდა მიეთითოს დაბადების ადგილის შესახებ. მშობლების სურვილისამებრ დაბადების ადგილად შეიძლება მითითებულ იქნეს დაბადების რეგისტრაციის ადგილი.

დაბადების რეგისტრაციის დროს სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის ორგანო ბავშვს ანიჭებს პირად ნომერს, რაც ასახავს მონაცემებს რეგისტრაციის ადგილის, მარეგისტრირებული ორგანოსა და დაბადების აქტის შესახებ.

ტყუპების ან რამდენიმე ბავშვის დაბადების შემთხვევაში ყოველი ბავშვის დაბადების რეგისტრაცია ცალ-ცალკე ხდება. დაბადების აქტის ჩანაწერში მითითებულ უნდა იქნეს ბავშვების დაბადების თანმიმდევრობა. ნაპოვნი ახალშობილი ბავშვის დაბადების რეგისტრაცია ხდება პოლიციისა და სამედიცინო დაწესებულების მიერ მოპოვებული ცნობების საფუძველზე თვითმმართველობის შესაბამისი ორგანოს მიერ დადგენილი სავარაუდო დროისა და ადგილის მიხედვით. ეს ორგანო აძლევს ასეთ ბავშვს სახელსა და გვარს. ნაპოვნი ბავშვის სამართლებრივი მდგომარეობის განსაზღვრისათვის აუცილებელია სამოქალაქო კოდექსის 1193¹-ე მუხლის საფუძველზე მოხდეს სასამართლოს მიერ მისი აღიარება მიტოვებულად. მკვდრადშობილი ბავშვის რეგისტრაცია ხდება მხოლოდ დაბადების აქტის ჩანაწერში მისთვის პირადი ნომრის მითითებით. გარდაცვალების რეგისტრაცია ასეთ შემთხვევაში არ ხდება. აქტში აღინიშნება იმის შესახებ, რომ ბავშვი გარდაცვლილი დაიბადა ან გარდაიცვალა მშობიარობისას. თუ ბავშვმა დაბადების შემდეგ 3 წუთი მაინც იცოცხლა და შემდეგ გარდაიცვალა, ხდება მისი როგორც დაბადების, ისე გარ-

დაცვალების რეგისტრაცია. საერთო წესით ხდება ემბრიონის იმპლანტაციის შედეგად გაჩენილი ბავშვის დაბადების რეგისტრაცია, იმ განსხვავებით, რომ ამ დროს სხვა საბუთებთან ერთად აუცილებელია ბავშვის გამჩენ ქალსა და გენეტიკურ მშობლებს შორის დადებული ხელშეკრულების სანოტარო წესით დამონმებული დედის ნარდგენა.

ბავშვის დაბადების რეგისტრაციის საფუძველზე გაცემული დაბადების მონმობა სრულ ნარმოდგენას იძლევა მისი ნარმომობის იურიდიული საფუძველების ანალიზისათვის. იგი მშობლებსა და შვილებს შორის იურიდიული კავშირის დამადასტურებელი ძირითადი საბუთია.

როგორც ცნობილია, საოჯახო კანონმდებლობა აღიარებს და იცავს ისეთ ქორწინებას, რომელიც რეგისტრირებულია კანონით დადგენილი წესით. ქორწინების რეგისტრაცია დაწესებულია არა მარტო მეუღლეების, არამედ მათი შვილების ინტერესების დაცვის მიზნით, სწორედ შვილების ინტერესების დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარეობს ბავშვის დედასთან რეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი პირის მამობის პრეზუმფცია. მართლაც, ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა, გაჩენილი ბავშვის მამა დედის ქმარია. ამიტომ უსაფუძველოა დედას მოეთხოვოს იმის მტკიცება, რომ გაჩენილი ბავშვის მამა მასთან ქორწინებაში რეგისტრირებული პიროვნებაა, ან პირიქით – მამამ ამტკიცოს, რომ სწორედ იგია რეგისტრირებული ქორწინებით გაჩენილი ბავშვის მამა. ეს არ შეესაბამება საყოველთაოდ აღიარებულ ზნეობრივ ნარმოდგენებს და შეიძლება მძიმე მდგომარეობაში ჩააყენოს ბავშვის მშობლები.¹

რეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი მეუღლეები ერთობლივი განცხადების საფუძველზე ჩაინერებიან მათი შვილის

¹ რ. შენგელია. ოჯახის წევრთა სამართლებრივი ურთიერთობანი. თბ., 1999, გვ. 10.

მშობლებად. დედის შესახებ ჩანანერი სრულდება ბავშვის დაბადების თაობაზე ჯანმრთელობის დაცვის დანესებულების მიერ გაცემული საბუთის, ხოლო მამის შესახებ – ქორწინების მონმობის მიხედვით.

თუ ბავშვი დაიბადა იმ პირის სიკვდილის შემდეგ, რომელიც რეგისტრირებულ ქორწინებაში იმყოფებოდა ბავშვის დაბადებამდე, მაშინ სარეგისტრაციო ორგანოში და ბავშვის დაბადების მონმობაში ბავშვის მამად გარდაცვლილი ჩაინერება იმ პირობით, თუ მისი გარდაცვალებიდან ბავშვის დაბადებამდე გასულია არაუმეტეს 10 თვისა. ბავშვის დაბადებამდე მეტი ხნის გასვლის შემთხვევაში, საკმარისი საფუძველი არსებობს იმისათვის, რომ გაჩენილი ბავშვის მამად სხვა პირი ჩაითვალოს.

მნიშვნელოვან სიძნელეებთან არის დაკავშირებული რეგისტრირებული ქორწინებისას ხელოვნური განაყოფიერებისა და ემბრიონის იმპლანტაციის გზით გაჩენილი ბავშვის რეგისტრაცია და დაბადების მონმობაში მშობლების ჩანერის საკითხი. ხელოვნური განაყოფიერების დროს რთულად დგას დონორი მამაკაცის პრობლემა. ასეთ შემთხვევაში ქალის კვერცხუჯრედის განაყოფიერება ხდება მამაკაცის სპერმის მეშვეობით. ამიტომ დღის წესრიგში დგას დონორის ჯანმრთელობის საკითხი. მართალია, ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და რაიმე დაავადების გავრცელებასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობის შესახებ სპეციალურად ხდება დონორის გაფრთხილება, მაგრამ ეს არაა სრული გარანტია ნაყოფისა და დედის ჯანმრთელობის უზრუნველსაყოფად. გარდა ამისა, პრაქტიკაში, ერთი და იმავე დონორის სპერმის მრავალჯერ გამოყენება ხელოვნური განაყოფიერებისათვის ბევრ უხერხულობასთანაა დაკავშირებული. ასეთი გზით გაჩენილი, მამით ერთი და-ძმები, რომლებმაც ერთმანეთის წარმოშობის შესახებ არაფერი იციან, დაქორწინების შემთხ-

ვევაში სისხლის აღრევასთან დაკავშირებული ანომალიური შედეგებისათვის არიან განწირულნი, რომ არაფერი ითქვას ზნეობრივ მხარეზე. დაბოლოს, შესაძლებელია დონორმა სადავოდ გახადოს ყოველგვარი შეთანხმება და მოითხოვოს გაჩენილი ბავშვის მამად მისი აღიარება. მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი დავები დონორს უმეტესად მარტოხელა ქალთან შეიძლება ჰქონდეს, არც ქორწინებაში მყოფ ქალთან არის იგი გამორიცხული. ქმრის სპერმით ცოლის კვერცხუჯრედის განაყოფიერება არავითარ პრობლემასთან არ არის დაკავშირებული, რადგან ასეთ შემთხვევაში ბავშვი გენეტიკური მშობლებისაგან წარმოიშობა. ემბრიონის იმპლანტაციის დროს ხდება დონორი ქალის ორგანიზმში სხვა ქალის უკვე განაყოფიერებული კვერცხუჯრედის გადანერგვა. ეს უმეტესად ისეთ შემთხვევებში ხდება, როცა ქორწინებაში მყოფი ქალი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო ორსულობას თავს არიდებს, დონორი ქალი კი დროებითი დედის ფუნქციას ასრულებს. ბავშვის გაჩენის შემდეგ აქაც არის შესაძლებელი დავა წარმოიშვას ბავშვის გენეტიკურ მშობლებსა და სუროგატ დედას შორის.

ქალის ხელოვნური განაყოფიერება და ემბრიონის იმპლანტაცია მეუღლეთა (ან მარტოხელა ქალის) წერილობითი თანხმობით ხორციელდება კომპეტენტურ სამედიცინო დაწესებულებაში. ჩატარებული ოპერაციებისა და დონორების შესახებ ცნობები საექიმო საიდუმლოებას წარმოადგენს.

ხელოვნური განაყოფიერების დროს ქალი თავის დონორ მამაკაცს არ იცნობს და აქედან გამომდინარე, მათ შორის რაიმე შეთანხმება გამორიცხულია. თუ საიდუმლო დაირღვა და დონორის ვინაობა გაცხადდა, ბავშვის მშობლებს უფლება არა აქვთ წაუყენონ მას მოთხოვნა მამობის აღიარების შესახებ, ისე როგორც დონორს არა აქვს მამობაზე პრეტენზიის უფლება. რაც შეეხება ხელოვნურად განაყოფიერებული

ქალის ქმარს, რადგან თანხმობა განაცხადა ამ პროცედურაზე, მას უფლება არა აქვს სადავო გახადოს თავისი მამობა, მიუხედავად იმისა, რომ იგი არ არის ამ გზით გაჩენილი ბავშვის ბიოლოგიური მამა.

ემბრიონის იმპლანტაციის დროს დონორი ქალის ვინაობა ცნობილია და მეუღლეები ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე მასთან აფორმებენ ხელშეკრულებას ემბრიონის იმპლანტირების, ნაყოფის მუცლით ტარებისა და მშობიარობის შემდეგ ბავშვის მათთვის გადაცემის შესახებ. ასეთი ხელშეკრულება შეიძლება სასყიდლიანი იყოს. გასამრჯელო შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც კომპენსაცია ორსულობით გამონვეული გარკვეული დისკომფორტისა და ჯანმრთელობის გაუარესების რისკისათვის.¹ ხელშეკრულების შესრულების ლოგიკური შედეგი იქნება ბავშვის მშობლებად შეთანხმების მონაწილე ცოლ-ქმრის ჩანერა. ისინი ხომ ამ გზით გაჩენილი ბავშვის ბიოლოგიური მშობლები არიან.

ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობების მნიშვნელოვანი დარღვევების შემთხვევაში შესაძლებელია გაჩენილი ბავშვის მშობლად ჩანერის პრეტენზია სუროგატ დედას გაუჩნდეს. ამიტომაც ითხოვს კანონი ბავშვის გამჩენ ქალსა და გენეტიკურ მშობლებს შორის დადებული ხელშეკრულების წარდგენას ბავშვის დაბადების რეგისტრაციის დროს.

ხელოვნური განაყოფიერებისა და ემბრიონის იმპლანტაციის გზით ბავშვის გაჩენასთან დაკავშირებით წამოჭრილი დავები, თუ ამ პროცესების მონაწილე მხარეები ვერ ახერხებენ მათ მოგვარებას, სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს. სასამართლოს გადაწყვეტილება საფუძვლად დაედება ბავშვის დაბადების რეგისტრაციისა და დაბადების მოწმობაში ბავშვის მშობლებად სასამართლოს მიერ მითითებული პირების ჩანერას.

¹ Малейна Н. М., Человек и медицина в современном праве. М., 1995, с. 98.

ბავშვის დაბადების რეგისტრაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს ბავშვი რეგისტრირებული ქორწინებიდან გაჩნდა თუ არარეგისტრირებულ ურთიერთობაში მყოფი მშობლები-საგან. რეგისტრაცია აუცილებლად უნდა მოხდეს როგორც ერთ, ისე მეორე შემთხვევაში. განსხვავება მხოლოდ რეგისტრაციის წესებშია.

დაუქორწინებელი მშობლებისაგან გაჩენილი ბავშვის წარმოშობის დადგენას, მიუხედავად იმისა, რომ მას არ გააჩნია გავრცელებული ხასიათი, დიდი მნიშვნელობა აქვს. იგი საფუძვლად ედება ასეთი ბავშვის სამართლებრივი სტატუსის განსაზღვრას. მიზეზი, რომლის გამო ერთმანეთთან ახლო ურთიერთობაში მყოფ პირებს ქორწინების რეგისტრაცია არ სურთ, შეიძლება სხვადასხვა იყოს. მიუხედავად ამისა, ისინი უმრავლეს შემთხვევაში ნებაყოფლობით კისრულობენ იმ მოვალეობებს, რასაც კანონი ანებსებს ბავშვის დაბადებასთან დაკავშირებით. სწორედ ასეთ შემთხვევას ითვალისწინებს სამოქალაქო კოდექსის 1190-ე მუხლი, რომლის მიხედვითაც ბავშვის გაჩენა ისეთი მშობლებისაგან, რომლებიც ერთმანეთთან რეგისტრირებულ ქორწინებაში არ იმყოფებიან, დასტურდება სარეგისტრაციო ორგანოში დაბადების ფაქტის რეგისტრაციის შესახებ ბავშვის დედისა და მამის ერთობლივი განცხადების შეტანის საფუძველზე. გაჩენილი ბავშვის დედად პირის აღიარება ეყრდნობა მისგან ამ ბავშვის გაჩენის ფაქტს. დედის მიერ ბავშვის გაჩენის ფაქტი კი შეიძლება დადასტურდეს ჯანმრთელობის დაცვის დაწესებულების მიერ გაცემული ცნობის ან გამონაკლის შემთხვევებში – სხვა პირთა განცხადების საფუძველზე. აღნიშნული ფაქტის დადასტურება და მისთვის ოფიციალური ხასიათის მიცემა ხდება ბავშვის დაბადების რეგისტრაციის დროს. მამად პირის ცნობა კი ხდება მისივე განცხადების საფუძველზე.

მამობის ნებაყოფლობითი აღიარება ცალმხრივი იურიდიული აქტია, რომელიც მამასა და შვილს შორის განსაკუთრებულ სამართლებრივ ურთიერთობას წარმოშობს. ქორწინების გარეშე გაჩენილი ყველა ბავშვის მამობის აღიარება დასაშვებია. არა აქვს მნიშვნელობა, როდის გაჩნდნენ ისინი, არასრულწლოვნები არიან თუ სრულწლოვნები, ბავშვი ხანგრძლივი თანაცხოვრების პერიოდშია დაბადებული თუ შემთხვევითი კავშირის შედეგად. ყველა შემთხვევაში მშობლებს ერთობლივი განცხადება შეაქვთ სამოქალაქო აქტების სარეგისტრაციო ორგანოში. ეს ქმნის იმის ფორმალურ საფუძველს, რომ მამობის დადგენის დროს დედის ნება-სურვილიც გადამწყვეტი იყოს. სინამდვილეში, ბავშვთან სამართლებრივი კავშირის დასადგენად, მთავარია მხოლოდ მამის სურვილი. დედა მხოლოდ თანხმობას აცხადებს იმაზე, რომ კონკრეტული პირი აღიარებულ იქნეს ბავშვის მამად. თვითონ დედა უკვე იმყოფება ბავშვთან სამართლებრივ ურთიერთობაში. მამობის აღიარების დროს პრეტენზიის მქონე პირის სურვილის გადამწყვეტ მნიშვნელობაზე მიუთითებს ის ფაქტიც, რომ სარეგისტრაციო ორგანოში პირი მამად შეიძლება გატარდეს დედის გარდაცვალების ან მისი საცხოვრებელი ადგილის დადგენის შეუძლებლობისა და ზოგიერთ სხვა შემთხვევაშიც.

მამობის აღიარება პირს შეუძლია ბავშვის დედასთან დაქორწინების შემთხვევაშიც, მაგრამ სარეგისტრაციო ორგანოში მისი სურვილი აუცილებლად უნდა იქნეს გაცხადებული. მისი განცხადება საფუძვლად დაედება თავისი ცოლის შვილის მამად მის აღიარებას. თუ პირი თავისი ცოლის შვილის მამად მისი თანხმობის გარეშე იქნა გატარებული, მას შეუძლია ჩანანერის გაუქმება მოითხოვოს.

მამობის აღიარების ფაქტს უკუქცევითი ძალა გააჩნია. სამართლებრივი ურთიერთობა მამისა და მისი ნათესავების

მიმართ წარმოშობილად ითვლება ბავშვის დაბადების მომენტიდან.

სრულწლოვანი პირის მიმართ მამობის აღიარებისათვის საჭიროა მისი თანხმობა. თუ იგი ქმედუუნაროა, მის ნაცვლად თანხმობას იძლევა მეურვე ან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

მამობის ნებაყოფლობით აღიარება შეუძლია არა მარტო სრულწლოვან, არამედ არასრულწლოვან პირსაც. ეს იმ შემთხვევაში, როცა მამა შეიძლება გახდეს არასრულწლოვანი ვაჟი. ასეთ შემთხვევაში მას აქვს თავისი შვილის მამად რეგისტრაციაში გატარების უფლება. ამასთან დაკავშირებით ლიტერატურაში სავსებით კანონზომიერად დადგა მამად რეგისტრირებული არასრულწლოვანი პირის სრულ ქმედუუნარიანად აღიარების საკითხი.¹ მართლაც, რატომ არ უნდა იქნეს ასეთი პირი სრულ ქმედუუნარიანად აღიარებული, თუ საოჯახო კანონმდებლობით არასრულწლოვანი პირის დაქორწინება იწვევს მისთვის სრული ქმედუუნარიანობის მინიჭებას. დაქორწინების ფაქტზე არანაკლები მნიშვნელობისაა არასრულწლოვანი პირის მამად ცნობა. მისთვის სრული ქმედუუნარიანობის მინიჭება, მართალია, დაკავშირებულია ზოგიერთ შეზღუდვასთან, მაგალითად, ასეთ პირს შეუწყდება თავისი მშობლებისაგან სარჩოს მოთხოვნის უფლება, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მისი სრულქმედუუნარიანად აღიარება მაინც მიზანშეწონილია, ამასთან, იმ პირობით, რომ სრულწლოვანების მიღწევამდე არასრულწლოვან მამას შეუწარჩუნდეს თავისი მშობლებისაგან სარჩოს მიღების უფლება. ასეთი პოზიციის საკანონმდებლო წესით განმტკიცება ხელს შეუწყობს არასრულწლოვან პირთა საოჯახო უფლებების დაცვას.

მამობის აღიარების უფლებას არ არის მოკლებული ისეთი პირი, რომელსაც სასამართლოს მიერ შეზღუდული

¹ Антокольская М.В., Семейное право. М., 1999, с. 221.

აქვს ქმედუნარიანობა, რადგან ასეთი შეზღუდვა საოჯახო არაქონებრივი ხასიათის ურთიერთობებზე არ ვრცელდება. ასეთ პირს, შესაძლებელია, ბავშვის დედამ ან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ არ მიაღებინოს უშუალო მონაწილეობა ბავშვის აღზრდაში. სასამართლოს მიერ ქუყასუსტობის ან სულიერი ავადმყოფობის გამო ქმედუნაროდ ცნობილ პირებს არა აქვთ მამობის აღიარების უფლება, რადგან ამ საკითხში მათი სურვილის გამოვლენა არავითარ იურიდიულ შედეგებს არ წარმოშობს, ხოლო წარმომადგენელთა მეშვეობით საოჯახო სამართლებრივი აქტების შესრულება არ შეიძლება.

იმ შემთხვევაში, როცა ბავშვის მშობლები დაქორწინებული არ არიან და პირი აცხადებს, რომ იგი არ არის გაჩენილი ბავშვის მამა, შეიძლება მამობა სასამართლო წესით დადგინდეს. მამობის დადგენის შესახებ სასამართლოში განცხადების შეტანა შეუძლიათ: ბავშვის დედას; მეურვეს ან მზრუნველს; პირს, რომლის კმაყოფაზეც იმყოფება ბავშვი; თვითონ ბავშვს სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ. ასეთი საქმე სასამართლოში განიხილება სასარჩელო წარმოების წესით. ნებისმიერი განცხადება მამობის დადგენის შესახებ სასამართლომ განსახილველად უნდა მიიღოს, დეტალურად განიხილოს მამობის დადგენისათვის კანონით განსაზღვრული აუცილებელი საფუძვლები და მიიღოს შესაბამისი გადაწყვეტილება. საქმის განხილვისას სასამართლო მხედველობაში იღებს შემდეგ გარემოებებს: 1. ბავშვის დედისა და მოპასუხის ერთად ცხოვრება და საერთო მეურნეობის წარმოება ბავშვის დაბადებამდე; 2. ბავშვის ერთად აღზრდა ან რჩენა; 3. დამამტკიცებელი საბუთები, რომლებიც სავსებით ადასტურებენ მოპასუხის მიერ მამობის აღიარებას.

ბავშვის დედისა და მოპასუხის ერთად ცხოვრება და საოჯახო მეურნეობის წარმოება ბავშვის დაბადებამდე

სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ ასეთი ურთიერთობა ბავშვის დაბადებამდე უნდა გაგრძელდეს. ხშირად ქალის დაორსულება საფუძვლად ედება მასთან მამაკაცის ურთიერთობის შეწყვეტას. ამიტომ ასეთი ურთიერთობის შეწყვეტა ბავშვის დაბადებამდე არ შეიძლება მამობის დადგენის შესახებ სარჩელის დაუკმაყოფილებლობის საფუძველი გახდეს. ამასთან, მხედველობაში არ მიიღება ქალისა და მამაკაცის ერთად ცხოვრება, თუ იგი ბავშვის ჩასახვამდე შეწყდა. ამ დროს მთავარია დადგინდეს, რომ მშობლები ერთად ცხოვრობდნენ ბავშვის ჩასახვის მომენტიდან და ასე გრძელდებოდა გარკვეული პერიოდის განმავლობაში. ერთად ცხოვრებასა და საერთო მეურნეობის წარმოებაში იგულისხმება: ერთ საცხოვრებელ ბინაში ცხოვრება, ერთად კვება, ურთიერთზრუნვა, ნივთების შექმნა საერთო სარგებლობისათვის და სხვ.

ბავშვის ერთად აღზრდასა და რჩენაში არ იგულისხმება ამ ორი მომენტის თანდამთხვევა, საკმარისია ერთ-ერთი მათგანის არსებობა. შეიძლება მამა ბავშვის სარჩენად ხარჯებს არ იღებდეს, მაგრამ ზრუნავდეს მის აღზრდაზე და, პირიქით, შეიძლება მამა უშუალოდ არ ზრდიდეს ბავშვს, მაგრამ გარკვეულ ხარჯებს იღებდეს მის სარჩენად.

დამამტკიცებელი საბუთები, რომლებიც სავსებით ადასტურებენ მოპასუხის მიერ მამობის აღიარებას, შეიძლება იყოს: წერილები, ანკეტები, მოპასუხის განცხადებები და სხვა ფაქტობრივი მონაცემები. შეიძლება ირიბი მტკიცებულების მნიშვნელობა ჰქონდეს მოწმეთა და თვითმხილველთა ჩვენებებს. მათი ანალიზის საფუძველზე უნდა დადგინდეს, რომ მოპასუხე თავისად აღიარებდა არა მარტო გაჩენილ ბავშვს, არამედ ჩასახულ ბავშვს, რომლის დაბადებაც მოუთმენლად ელოდა.

ზემოაღნიშნულ გარემოებათაგან ერთ-ერთის არსებობა

მამობის სასამართლო წესით დადგენის საფუძველია. სხვა გარემოებანი, მათ შორის სხვადასხვა სახის ექსპერტიზა, მამობის დადგენის სრულყოფილ ან უდავო საფუძველად არ მიიღება. ადრე ფართოდ გამოიყენებოდა სისხლის ექსპერტიზა. მისი მტკიცებულებითი მნიშვნელობა ეფუძნება სისხლის ჯგუფისა და ტიპის მშობლებიდან შვილებზე გადასვლის მექანიზმს. იგი სისხლის ჯგუფობრივი ან ტიპობრივი და არა ინდივიდუალური კუთვნილების დადგენის საშუალებას წარმოადგენს. აქედან გამომდინარე, სისხლის სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზა იძლევა მამობის გამორიცხვისა და არა დადგენის საშუალებას.¹ განსაზღვრული მნიშვნელობა ჰქონდა აგრეთვე გინეკოლოგიურ ექსპერტიზას, რომლის ძირითადი დანიშნულებაა ბავშვის ჩასახვის ვადების დადგენა, ასეთი ექსპერტიზის საფუძველზე შეიძლება მოპასუხემ საეჭვოდ ჩათვალოს მოსარჩელესთან ერთად ცხოვრების პერიოდში ბავშვის ჩასახვის ფაქტი. უროლოგიური ექსპერტიზა მოპასუხის განაყოფიერების უნარის დადგენას ისახავს მიზნად. გრაფიკული ექსპერტიზით კი იმ საბუთის მოპასუხის მიერ შექმნა შეიძლება დადასტურდეს, რომლითაც მისი მამობაა აღიარებული. აღნიშნული ექსპერტიზების მონაცემების გამოყენებამ შეიძლება ხელი შეუწყოს სასამართლოს ობიექტური გადაწყვეტილების მიღებაში. მათ სხვა მტკიცებულებათა მიმართ რაიმე უპირატესობა არ გააჩნია.

უკანასკნელ პერიოდში სამედიცინო და ბიოლოგიური მეცნიერებების განვითარების კვალობაზე, მნიშვნელოვანი წარმატებები იქნა მიღწეული გენურ ინჟინერიაში. დადგენილია, რომ ყველა ადამიანის გენებში არსებული ცილა-დეზოქსირიბონუკლეინის მუავა (დნმ) განსხვავდება ერთმა-

¹ ლ. ნადიბაიძე, ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა სამართლებრივი მდგომარეობა. ჟ. „სამართალი“, 1996, №1-2, გვ. 59. შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი, თბ., 2004, გვ. 279.

ნეთისაგან. ეს კი საფუძვლად დაედო პიროვნების იდენტიფიკაციისა და ნათესაობის დადგენის ახალ მეთოდებს – გენური დაქტილოსკოპიის დამკვიდრებას. იგი ემყარება ადამიანის მემკვიდრეობით ნიშან-თვისებათა ერთობლიობის ბაზაზე შექმნილი უნიკალური კომბინაციის შთამომავლობისათვის გადაცემის მექანიზმს. მის საფუძველზე ჩატარებული გენეტიკური ექსპერტიზა თითქმის ასპროცენტიანი სიზუსტით ადგენს ბავშვების ამა თუ იმ პირებისაგან წარმოშობის ფაქტს. გამოკვლევის ობიექტად გამოიყენება სისხლი, სხეულის ძვლის ნაწილები და სხვ. გენეტიკური ექსპერტიზა უმეტესად საზღვარგარეთაა გავრცელებული, მიუხედავად მისი სიძვირისა. გენეტიკური ექსპერტიზის მასალების გამოყენება ფართოდ შეიძლება არა მარტო მაშინ, როცა მამობის სასამართლო წესით დადგენა ხდება, არამედ, როცა პირს გარკვეული პრეტენზია გააჩნია ბავშვის მშობლობაზე, ამა თუ იმ პირთან სისხლით ნათესაობაზე და ა.შ.

მამობის სასამართლო წესით დადგენისათვის კანონით განსაზღვრული საფუძვლების არსებობა სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ მოპასუხეს არ შეუძლია სასამართლოში წარადგინოს მისი მამობის გამაბათილებელი საბუთები (ბავშვის ჩასახვის მომენტში ხანგრძლივ მივლინებაში ყოფნა, განაყოფიერების უნარის უქონლობა, იმპოტენტობა და სხვ.). მხოლოდ მას შემდეგ, როცა დამტკიცდება მამობის დადგენისათვის აუცილებელი რომელიმე საფუძვლის არსებობა, სასამართლო მოპასუხეს აღიარებს ბავშვის მამად. ასეთი პირი რეგისტრაციაში გატარდება როგორც ბავშვის მამა და მას დაეკისრება ბავშვის რჩენა-აღზრდასთან დაკავშირებული უფლება-მოვალეობები.¹

სამოქალაქო კოდექსის 1190-ე მუხლში გადმოცემული

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2006. №9, გვ. 22.

მამობის იძულებით დადგენის გარემოებების დეტალური ანალიზი იძლევა იმ დასკვნის გაკეთების საფუძველს, რომ მსგავს შემთხვევებში სასამართლოს უმთავრეს მიზანს არ წარმოადგენს ობიექტური ქვემარტების დადგენა იმის თაობაზე, რომ ბავშვი ნამდვილად მოპასუხისაგან წარმოიშვა. მან უნდა განსაზღვროს ბავშვსა და მის დედასთან ურთიერთობის ის ხარისხი, რაც საფუძვლად დაედება მოპასუხისათვის მშობლიურ უფლება-მოვალეობის დაკისრებას. სწორედ ამიტომაც, რომ სასამართლო ზოგჯერ უარს ამბობს სარჩელის დაკმაყოფილებაზე ისეთ შემთხვევებში, როცა ქალსა და მამაკაცს შორის არსებობდა შემთხვევითი, ხანმოკლე კავშირი და მამაკაციც არ უარყოფს იმას, რომ შესაძლებელია ბავშვი ასეთი კავშირისაგან იყოს გაჩენილი. ბავშვის გაჩენისადმი არასერიოზული და ქარაფშუტული დამოკიდებულება, შემთხვევითი სქესობრივი კავშირები და მოსალოდნელი შედეგების გაუთვალისწინებლობა არ შეიძლება მოპასუხისათვის სერიოზული ზნეობრივი და მატერიალური ვალდებულებების დაკისრების საფუძველი გახდეს. არც ექსპერტიზის დასკვნას შეიძლება მიეცეს, ასეთ შემთხვევებში, გადამწყვეტი მნიშვნელობა.¹

სასამართლო წესით მამობის დადგენისას ბავშვს მშობლების მიმართ, აგრეთვე მათი ნათესავების მიმართ წარმოეშობა ისეთი უფლებები და მოვალეობები, როგორც გააჩნიათ რეგისტრირებულ ქორწინებაში გაჩენილ ბავშვებს.

რადგან შვილების უფლება-მოვალეობათა წარმოშობის საფუძველია შვილების წარმომავლობა და არა ამ წარმომავლობის ფაქტის დამოწმება, ამიტომ შვილებს მშობლებისა და მათი ნათესავების მიმართ უფლება-მოვალეობები წარ-

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2003, №12, გვ. 3420.

მოეშობათ დაბადებიდან და არა იმ მომენტიდან, როცა მამობა სასამართლო წესით იქნა დადგენილი.

მშობლებსა და შვილებს შორის სამართლებრივი ურთიერთობის ანალიზისას მნიშვნელოვანია არა მარტო შვილების წარმოშობის დადგენა, არამედ ბავშვის დაბადების რეგისტრაციის (ჩანერის) წიგნში მშობლების ჩანერის წესის განსაზღვრა. ამას სამოქალაქო კანონმდებლობა დეტალურად აწესრიგებს.

განსხვავებულად ხდება რეგისტრირებულ ქორწინებაში და არარეგისტრირებული ურთიერთობის დროს გაჩენილი ბავშვების მშობლების დადგენა-რეგისტრაცია. თუ ბავშვს აჩენს ქორწინებაში მყოფი ქალი, ეს ნიშნავს იმას, რომ მისი ქმარი ამ ბავშვის მამაა. ეს პრეზუმფცია ძალაშია მანამდე, ვიდრე თვით ქმარი სასამართლოს გზით არ დაამტკიცებს, რომ ბავშვი სხვა პირთანაა ჩასახული. თუ ბავშვის დედა თვითონ უარყოფს მასთან რეგისტრირებული მეუღლის მამობას, ეს უკანასკნელი თავისუფლდება ამის დამტკიცების ვალდებულებისაგან.

დაბადების ჩანერის წიგნში ბავშვის დედად ან მამად ჩანერილ პირს უფლება აქვს სადავოდ გახადოს ჩანანერი ერთი წლის განმავლობაში იმ დროიდან, როდესაც მან გაიგო ან უნდა გაეგო ჩანანერის შესახებ. ჩანანერი შეიძლება სადავოდ გახადოს მხოლოდ სრულწლოვანმა პირმა. თუ დედად ან მამად ჩანერილი პირი ჩანერის მომენტში არასრულწლოვანი იყო, მას სრულწლოვანების მიღწევიდან ერთი წლის განმავლობაში ყოველთვის შეუძლია ჩანანერის გასაჩივრება.

კანონით ზუსტადაა განსაზღვრული იმ პირთა წრე, რომელთაც უფლება აქვთ სადავოდ გახადონ ჩანანერი მშობლების შესახებ. ეს უფლება იმდენად მჭიდროდაა დაკავშირებული მშობლის პიროვნებასთან, რომ დედად ან

მამად ჩანერილი პირის გარდა, სხვას არავის აქვს ასეთი უფლება და არც წარმომადგენლის მიერ შეიძლება მისი განხორციელება. ამიტომ არასრულწლოვანი დედის ან მამის მშობლებს ან მეურვესაც კი არა აქვთ უფლება გაასაჩივრონ ჩანანერი. რაც შეეხება ქმედუუნარო მშობლის მეურვეს, იგი მხოლოდ მაშინ სარგებლობს ჩანანერის გასაჩივრების უფლებით, თუ ჩანანერის გაკეთებამდე იქნა მეურვეობაში მყოფი პირი ცნობილი ქმედუუნაროდ, ე.ი. თუ მას ჩანანერის გაკეთების მომენტში არ შეეძლო გამოეხატა თავისი ნება და გაესაჩივრებინა ჩანანერი.

ერთმანეთთან დაუქორწინებელი მშობლების მიერ ბავშვის გაჩენისას მარტივად ხდება დედის ჩანერა მშობლად. ამისათვის საკმარისია დედის განცხადება. ბავშვის მამის შესახებ ჩანანერის გასაკეთებლად აუცილებელია ორივე მშობლის ერთობლივი განცხადება. ასეთი წესი გამოიციხავს რომელიმე მშობლის მხრივ ჩანანერის სადავოდ გახდომის შესაძლებლობას. თუ ერთ-ერთ მშობელს საპატიო მიზეზის გამო არ შეუძლია პირადად გამოცხადდეს სარეგისტრაციო ორგანოში, მაშინ მისი ხელმოწერა ერთობლივ განცხადებაზე დამონმებულ უნდა იქნეს კანონით დადგენილი წესით. შესაძლებელია ისეთი შემთხვევა, როცა დედის ორსულობის პერიოდში პირი თავის თავს აღიარებს ჯერ კიდევ არშობილი ბავშვის მამად და ბავშვის დაბადების მომენტისათვის ხანგრძლივი მივლინების ან სხვა ობიექტური მიზეზების გამო, მას არა აქვს შესაძლებლობა ბავშვის დედასთან ერთად შეიტანოს სარეგისტრაციო ორგანოში განცხადება ბავშვის მამად მისი ჩანერის შესახებ. მსგავს შემთხვევებში გაჩენილი ბავშვის მამად იმ პირის ჩანერა, რომელმაც ადრინდანვე აღიარა თავი ასეთად, შესაძლებელია შესაბამისი საბუთების საფუძველზე. ბავშვის მამად პირის ჩასანერად არ არის საჭირო მშობლების ერთობლივი განცხადება იმ

შემთხვევაშიც, როცა მამობა დადგენილია სასამართლოს მიერ. ამ დროს სასამართლოს გადანყვეტილება წარმოადგენს ბავშვის მამად გადანყვეტილებაში მითითებული პირის ჩანერის საფუძველს.

დედის მსგავსად, კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, შეიძლება მამასაც ჰქონდეს განსაკუთრებული უფლება ბავშვის მამად მისი ჩანერის შესახებ. ეს ისეთი შემთხვევებია, როცა ობიექტური საფუძვლების არსებობა შეუძლებელს ხდის მშობლების ერთობლივი განცხადების შეტანას სარეგისტრაციო ორგანოში. ასეთ საფუძვლებს მიეკუთვნება: ბავშვის დედის გარდაცვალება; მისი აღიარება ქმედუუნაროდ; დედისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევა და მისი საცხოვრებელი ადგილის დადგენის შეუძლებლობა. ასეთ შემთხვევებში მამის შესახებ ჩანერის გასაკეთებლად საკმარისია მხოლოდ მამის განცხადება. სხვა არც ერთი პირის ან ორგანოს ნებართვა საჭირო არ არის.

დაუქორწინებელი პირების მიერ გაჩენილი ბავშვის მშობლებად მათი ჩანერის ყველაზე ლოგიკურ საფუძველად მიჩნეულია მშობლების ერთობლივი განცხადება და სასამართლოს მიერ პირის მამად ცნობა. მაგრამ შესაძლებელია ისეთი შემთხვევებიც, როცა ბავშვის დედას სხვადასხვა მოტივით არ სურს გაამხილოს ბავშვის მამის ვინაობა, ამასთან, არც სარჩელი შეაქვს სასამართლოში მამობის დადგენის შესახებ და არც სხვა პირებს აძლევს ამის შესაძლებლობას. თუმცა ეს არ გამოირიცხავს თვითონ ბავშვის მამის უფლებას, მიმართოს სასამართლოს მამობის დადგენის თაობაზე. გარდა ამისა, შესაძლებელია ისიც, რომ მამობის დადგენის მიზნით სასამართლოსადმი მიმართული სარჩელი არ დაკმაყოფილდეს. ასეთ შემთხვევებში, ბავშვის ინტერესებიდან გამომდინარე, ფიქციური მონაცემების აღნიშვნა დაბადების ჩანერის წიგნში, სავსებით გამართლებულია. სწორედ ამიტომ კანონი

ითვალისწინებს ბავშვის მამის გვარად დედის გვარის ჩანერას, ხოლო ბავშვის მამის სახელის ჩანერას დედის მითითებით. ასეთ ჩანერას არავითარი სამართლებრივი შედეგი არ მოსდევს, თუმცა შესაძლებელია დაბადების ჩანერის წიგნის მონაცემები მამის შესახებ შემთხვევით დაემთხვეს ნამდვილი მამის სახელს ან სულ სხვა პირის სახელსა და გვარს. იმ ბავშვის დედას, რომლის მამაც დადგენილი არ არის, კანონით განსაზღვრული წესით, უფლება აქვს მიიღოს ყველა ის შეღავათი, რომელიც დადგენილია მარტოხელა დედებისათვის.

იმ შემთხვევაში, როცა ბავშვი გაჩენილია რეგისტრირებულ ქორწინებაში და დაბადების ჩანერის წიგნში ჩანერილი არიან მისი მშობლები, შვილსა და ორივე მშობელს შორის გარკვეული უფლება-მოვალეობა წარმოიშობა. მსგავსი სიტუაციაა მაშინ, როცა მამობა ნებაყოფლობით ან სასამართლოს მიერაა დადგენილი. მაგრამ, როცა ბავშვი ჩნდება არარეგისტრირებული ქორწინებით და მამობა არ არის დადგენილი, მაშინ ასეთი უფლება-მოვალეობები წარმოიშობა ბავშვსა და მხოლოდ დედას შორის.

7.2. მშობლებისა და შვილების ძირითადი უფლება-მოვალეობანი

ბავშვის დედობასა და მამობაზე დამყარებული მრავალმხრივი სამართლებრივი ურთიერთობები წარმოიშობა მშობლებსა და შვილებს შორის. მშობლების უფლება-მოვალეობანი ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებული და ხშირად ურთიერთგანპირობებულია. ასევე ურთიერთგანპირობებულია მშობლებისა და შვილების უფლება-მოვალეობები. საოჯახო კანონმდებლობა, მშობლებისა და შვილების სამართლებრივი ურთიერთობის განსაზღვრის დროს ხელმძღვანელობს იმ საერთაშორისო სამართლებრივი დებულებებს,

ბებისა და პრინციპების დაცვისა და განმტკიცების აუცილებლობით, რომლებიც დადგენილია ბავშვთა და მშობელთა უფლებების დაცვის საერთაშორისო-სამართლებრივი აქტებით. უკანასკნელ პერიოდში განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ბავშვების (არასრულწლოვნების) სამართლებრივი სტატუსის საკითხს. საზოგადოებაში ჩამოყალიბდა ბავშვის როლის ახლებური ხედვა. შეიქმნა ბავშვებისათვის საკუთარი აზრის გამოხატვის უფლების მიკუთვნების აუცილებლობა ისეთი საკითხების გადანყვევტისას, რომლებიც მათ ინტერესებს ეხება. მწვავედ დადგა ბავშვთა დაცვის პრობლემა ნებისმიერი და მათ შორის საოჯახო ძალადობისაგან. ბევრ ქვეყანაში შეიქმნა ბავშვთა უფლებების დაცვის ომბუდსმენის ინსტიტუტი. ბავშვთა უფლებების დაცვის პრიორიტეტულ განხორციელებას საფუძვლად დაედო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 1989 წლის კონვენცია ბავშვთა უფლებების შესახებ და 1993 წლის ჰააგის კონვენცია ბავშვთა დაცვისა და საერთაშორისო გაშვილების სფეროში თანამშრომლობის შესახებ. ამ კონვენციების რეკომენდაციები, რომლებსაც სახელმწიფოების უმრავლესობა და მათ შორის საქართველოც აღიარებს, მშობლებისა და შვილების ურთიერთობის ახალი და აშკარად პროგრესული ხედვის წარმოჩენას ემსახურება. გაეროს კონვენციაში განსაკუთრებული ყურადღებაა გამახვილებული იმაზე, რომ: **ბავშვს გააჩნია სიცოცხლის ხელშეუხებელი უფლება**; ბავშვის სიცოცხლის შენარჩუნება და ჯანსაღი განვითარება სახელმწიფოსა და საზოგადოების უპირველეს საზრუნავს წარმოადგენს; ბავშვის პიროვნების სრული და ჰარმონიული განვითარებისათვის აუცილებელია იგი იზრდებოდეს ოჯახურ გარემოში, ბედნიერების, სიყვარულისა და ურთიერთგაგების ატმოსფეროში; ბავშვი სრულყოფილად უნდა იყოს მომზადებული საზოგადოებაში დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის და აღიზარდოს მშვიდო-

ბის, შემწყნარებლობის, თავისუფლებისა და თანასწორობის სულისკვეთებით.

საქართველოს საოჯახო კანონმდებლობა ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით არეგულირებს არასრულწლოვანი შვილების უმნიშვნელოვანეს პირად უფლებებს. ამ პროცესში ნათლად იკვეთება მშობლების როლი მათ განხორციელებაში. ამ მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია შვილების სახელის უფლება, მშობლებთან ერთად ცხოვრებისა და მათთან ურთიერთობის უფლება, განათლების მიღების, მოქალაქეობისა და სხვა უფლებები.

შვილს დაბადებიდანვე აქვს უფლება ჰქონდეს სახელი და შეიძინოს მოქალაქეობა, აგრეთვე იცნობდეს მშობლებს და იღებდეს მათ მზრუნველობას. შვილისათვის სახელის მიკუთვნება მშობლების პრეროგატივას წარმოადგენს. რადგან ორივე მშობელს ერთნაირი უფლება აქვს, საჭიროა მათი შეთანხმება. მამის სახელი ბავშვს მიეკუთვნება გენეტიკური მამის სახელის მიხედვით. იმ შემთხვევაში კი, როცა მამობა დაუდგენელია – იმ პირის სახელის მიხედვით, რომელიც მამის სახით არის ჩანერილი. მშობლების სურვილით შესაძლებელია სახელის გამოცვლა. ათი წლის მიღწევის შემდეგ გასათვალისწინებელია შვილის თანხმობაც. სრულწლოვანებიდან სახელის გამოცვლა შეიძლება შვილის მიერ საერთო წესის მიხედვით. შვილის გვარი მშობლების გვარის მიხედვით განისაზღვრება, თუ ისინი საერთო გვარს ატარებენ. მათ შეთანხმებაზეა დამოკიდებული საერთო გვარის არჩევა. იმ შემთხვევაში, როცა მშობლები ქორწინებამდელ გვარებს ატარებენ, შვილისათვის გვარის მიკუთვნება მშობლების შეთანხმებით ხდება. ამ შემთხვევაში უპირატესობა არც ერთ მშობელს არ ეძლევა. მიტოვებულად აღიარებული ბავშვისათვის სახელისა და გვარის მიკუთვნება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს კომპეტენციას წარმოადგენს.

შვილისათვის სახელისა და გვარის მიკუთვნებისას, მშობლებს შორის წამოჭრილი დავა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ უნდა გადაწყვიტოს. დავის გადაწყვეტისას ძირითადი საზრუნავი უნდა იყოს შვილის ინტერესების მაქსიმალური დაცვა. მშობლებიდან რომელიმეს გვარის მიკუთვნება შვილისადმი თავისთავად არ მოქმედებს შვილის ან მშობლის უფლება-მოვალეობების მოცულობაზე. თუმცა, ზოგჯერ სასურველია ბავშვისათვის იმ მშობლის გვარის მიკუთვნება, რომელიც პირადი დამსახურებისა და ღვაწლის გამო საყოველთაოდაა ცნობილი. არასასურველია ბავშვისათვის ისეთი გვარის მიკუთვნება, რომელიც სასიამოვნოდ არ უღერს და შეიძლება ბავშვის დაცინვის ობიექტად გახდეს. თუ მშობლები სხვადასხვა გვარს ატარებენ, შესაძლებელია მათი შეთანხმებით შვილს მიეკუთვნოს შეერთებული გვარი. ეს, შესაძლებელია, მშობლებს შორის ამ საკითხზე დავის გადაწყვეტის საფუძვლად გამოდგეს. თუ მშობელთაგან ერთს უკვე ჰქონდა შეერთებული გვარი, არ შეიძლება მისთვის მეორე მშობლის გვარის დამატება და, საბოლოო ჯამში, სამი ან მეტი გვარის გაერთიანება.

შვილისათვის მიკუთვნებული გვარის გამოცვლა შესაძლებელია კანონით გათვალისწინებული საფუძვლების არსებობისას. მშობლებს შორის ქორწინების შეწყვეტა ავტომატურად არ იწვევს შვილის გვარის გამოცვლას. მშობელს, რომელთანაც საცხოვრებლად დარჩა არასრულწლოვანი შვილი, ქორწინების შეწყვეტის ან ბათილად ცნობის შემდეგ, უფლება აქვს სასამართლოში დააყენოს საკითხი შვილისათვის ადრე მიკუთვნებული გვარის გამოცვლისა და მისთვის თავისი გვარის მიკუთვნების შესახებ. თავისად იგულისხმება ის გვარი, რომელსაც იგი ამ დროს ატარებს. არ შეიძლება ამ უფლების ვინოდ გაგება და მშობლისათვის მისი შემოფარგვლა მხოლოდ ქორწინებამდელი გვარით.

ამიტომ მშობლის თხოვნის დაკმაყოფილება სასამართლოს მიერ შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, როცა განქორწინების შემდეგ მან შეიცვალა გვარი საერთო წესით ან ხელახალ ქორწინებასთან დაკავშირებით. ბუნებრივია, მსგავს შემთხვევაში შვილისათვის მშობლის ქორწინებამდელი გვარის მიკუთვნებას აზრი არ ექნება.

გვარის გამოცვლისათვის საჭირო არ არის მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს თანხმობა. არ არის მეორე მშობლის თანხმობა საჭირო იმ შემთხვევაში, როცა შვილი ატარებს ამ უკანასკნელის გვარს. მას მხოლოდ ეცნობება სასამართლოში დაყენებული შუამდგომლობის შესახებ და მისი აზრი შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს საქმის სხვა გარემოებებთან ერთად. ათ წლამდე ბავშვის სურვილსაც არა აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა. ათი წლის მიღწევის შემდეგ გვარის გამოსაცვლელად საჭიროა მისი თანხმობა. სრულწლოვან შვილს უფლება აქვს დამოუკიდებლად დააყენოს გვარის გამოცვლის საკითხი საერთო წესის მიხედვით.

გვარის გამოცვლა, პრაქტიკაში, ზოგჯერ უკავშირდება მამის სახელის გამოცვლის საკითხს. ეს მაშინ ხდება, როცა შვილთან ერთად ცალკე მცხოვრები დედა ყოფილ მეუღლეზე გაბრაზებული, ითხოვს შვილისათვის მამის გვარისა და სახელის ერთდროულად გამოცვლას. კანონით მამის სახელის გამოცვლა შეუძლებელია თუ თვითონ მამამ არ გამოიცვალა სახელი.

საქართველოს კონსტიტუციისა და საქართველოს მოქალაქეობის შესახებ კანონის საფუძველზე შვილების მოქალაქეობა განისაზღვრება მათი მშობლების მოქალაქეობით. ბავშვი, რომლის ორივე მშობელი საქართველოს მოქალაქეა, ითვლება საქართველოს მოქალაქედ, მიუხედავად იმისა, თუ რომელ ქვეყანაში დაიბადა. მშობლების სხვადასხვა მოქალაქეობისას, თუ ბავშვის დაბადების მომენტისათვის ერთ-ერთი მათგანი საქართველოს მოქალაქეა, ბავშვი ითვლება

საქართველოს მოქალაქედ, თუ: ა) დაიბადა საქართველოს ტერიტორიაზე; ბ) დაიბადა საქართველოს ფარგლებს გარეთ, მაგრამ მის ერთ-ერთ მშობელს მუდმივი საცხოვრებელი აქვს საქართველოს ტერიტორიაზე; გ) ერთ-ერთი მშობელი დაბადების მომენტიდან (დაბადების ადგილის მიუხედავად) საქართველოს მოქალაქეა, ხოლო მეორე – მოქალაქეობის არმქონე პირი.

მშობელთა სხვადასხვა მოქალაქეობისას, თუ ბავშვის დაბადების მომენტიდან ერთ-ერთი მათგანი საქართველოს მოქალაქეა და ორივე ცხოვრობს საქართველოს ფარგლებს გარეთ, საზღვარგარეთ დაბადებული ბავშვის მოქალაქეობის საკითხი წყდება მშობელთა შეთანხმებით, შეუთანხმებლობის შემთხვევაში – ბავშვის დაბადების ქვეყნის კანონმდებლობით.

საქართველოს ტერიტორიაზე მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არამქონე პირთა ბავშვები საქართველოს მოქალაქეები არიან, თუ ისინი საქართველოში დაიბადნენ.

ორივე მშობლის მოქალაქეობის შეცვლა ავტომატურად იწვევს 14 წლამდე ასაკის შვილების მოქალაქეობის შეცვლას. 14-დან 18 წლამდე საჭიროა შვილების თანხმობა, ხოლო სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ – დამოუკიდებლად, საერთო საწყისებზე. ერთ-ერთი მშობლის მიერ მოქალაქეობის შეცვლისას, ბავშვი ინარჩუნებს საქართველოს მოქალაქეობას. ერთ-ერთი მშობლის საქართველოს მოქალაქეობიდან გასვლა ან მის მიერ მოქალაქეობის დაკარგვა, არ იწვევს შვილის მოქალაქეობის შეწყვეტას.

საქართველოს ტერიტორიაზე ნაპოვნი ბავშვი, რომლის მშობლები უცნობია, ითვლება საქართველოს მოქალაქედ.

ბავშვების ეროვნული კუთვნილება დამოკიდებულია მშობლების ეროვნებაზე. თუ მშობლები ერთი და იმავე ეროვნების არიან, მათი შვილების ეროვნებაც იგივე იქნება.

თუ ისინი სხვადასხვა ეროვნების არიან, მაშინ მშობლების შეთანხმებასთან ერთად ეროვნების არჩევა შვილების სურვილზეა დამოკიდებული.

ოჯახის ძირითადი ამოცანაა ბავშვის აღზრდა. ბავშვი ეკუთვნის არა მარტო მშობლებს, არამედ მთელ საზოგადოებას, სახელმწიფოს. ამიტომ ბავშვის აღზრდა განიხილება, როგორც დიდმნიშვნელოვანი სახელმწიფოებრივი საქმე და მიიჩნევა არა მარტო ზნეობრივ, არამედ სამართლებრივ მოვალეობადაც. შვილების აღზრდაში მშობლებს თანაბარი უფლებები გააჩნიათ და თანაბარი მოვალეობები ეკისრებათ. არც ერთ მშობელს არ ენიჭება რაიმე უპირატესობა. ამ ფონზე სავსებით ლოგიკურია სამოქალაქო კოდექსის მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ ბავშვს უფლება აქვს ცხოვრობდეს და იზრდებოდეს ოჯახში. ეს უფლება ბავშვთა დაცვის შესახებ გაეროს კონვენციის შინაარსის გამოხატულებას წარმოადგენს და საფუძვლად ედება მშობლების უფლება-მოვალეობათა მთელ სისტემას¹.

შვილების აღზრდას უდიდესი ზნეობრივი და იურიდიული პასუხისმგებლობა ახლავს თან. მშობლებსა და შვილებს შორის დამოკიდებულება ურთიერთსიყვარულსა და პატივისცემას უნდა ემყარებოდეს. მშობლიური გრძნობა ყველაზე წმინდა და უმნიკვლოა, ხოლო შვილის სიყვარული სიყვარულის უმაღლესი ფორმაა. მშობლიური სიყვარული და აღერსი მძლავრი საშუალებაა ბავშვის ქცევაზე გავლენის მოსახდენად. მშობლები ბავშვებს ზრდიან არა მარტო მაშინ, როცა ჭკუას არიგებენ, არამედ მთელი თავისი არსებობით. შვილები მშობლების არა მარტო ბიოლოგიურ-გვაროვნული, ფიზიკურ-სხეულებრივი გაგრძელებაა, არამედ სულიერ მონაცემთა თავისებური სინთეზიცაა. ამიტომ მშობლების

¹ რ. შენგელია, მშობლების უფლება-მოვალეობანი შვილების აღზრდაში. თბ., 1974. გვ. 12.

პირადი ქცევა და ოჯახური ატმოსფერო ბავშვის ხასიათის გამოკვეთის ძირითადი საფუძველია.

მშობლებს ეკისრებათ აღზარდონ შვილები ფიზიკურად, გონებრივად და ზნეობრივად, იზრუნონ მათი სულიერი და სოციალური განვითარებისათვის. ეს, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს, ბავშვის აღზრდას პატრიოტიზმის პრინციპებზე, სიმართლისადმი, პატიოსნებისადმი, კანონისადმი პატივისცემით, შრომისმოყვარეობისა და სხვისთვის თანაგრძნობის გამობატვის თვისებათა ჩამოყალიბების საფუძველზე. ამ შემთხვევაში კანონი ქცევის წესების ისეთ ზოგად მორალურ და იდეურ პრინციპებს ადგენს, რომელთა შინაარსშიც მთელი სისრულით ვლინდება პედაგოგიკის პრინციპები ახალგაზრდობის აღზრდასთან დაკავშირებით. სწორედ ამ პრინციპების რეალიზაცია უდევს საფუძვლად შვილების აღზრდას საზოგადოების ღირსეულ წევრებად. შვილების აღზრდის პროცესში მათი ინტერესები უპირატესად უნდა იქნეს გათვალისწინებული.

შვილების აღზრდის პროცესში სრულად უნდა განხორციელდეს მათი განათლების მიღების უფლება, რომლის მიზანია ბავშვის პიროვნების, ნიჭის, გონებრივი და ფიზიკური უნარის განვითარება. ამ უფლების რეალიზება მშობლებთან ერთად სახელმწიფოსაც ეკისრება. საერთაშორისო-სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე უზრუნველყოფილი უნდა იყოს უფასო და სავალდებულო დაწყებითი და საშუალო განათლება, პროფესიული საშუალო განათლების სხვადასხვა ფორმის, უმაღლესი განათლების, სამეცნიერო-ტექნიკური ცოდნისა და სწავლების თანამედროვე მეთოდების ხელმისაწვდომობა. განათლების მიღება წარმოადგენს იმ ძირითად საფუძველს, რომლის გარეშე შეუძლებელია საზოგადოებაში კუთვნილი ადგილის დაკავება. განათლება წარმოადგენს სოციალური პიროვნების ჩამოყალიბების აუცილებელ პი-

რობას. ამიტომ მშობლები ყველანაირად უნდა ცდილობდნენ თავიანთ შვილებს შეუქმნან ღირსეული და კვალიფიციური განათლების მიღების შესაძლებლობა.

მშობლებს ევალებათ თავიანთი არასრულწლოვანი შვილების წარმომადგენლობა და ინტერესების დაცვა. მშობლები არიან თავიანთი შვილების ბუნებრივი მეურვეები და მზრუნველები სპეციალური დანიშვნის გარეშე. მშობლებს უფლება აქვთ და მოვალენიც არიან დაიცვან თავიანთი არასრულწლოვანი შვილების ინტერესები ყველა დაწესებულებასა და მათ შორის სასამართლოშიც. მცირეწლოვანი ან არასრულწლოვანი ბავშვი ქმედუუნარო ან შეზღუდულობისაა. ამიტომ იგი მოკლებულია უნარს შეიძინოს გარკვეული უფლებები და იკისროს მოვალეობები. შვიდ წელს მიუღწეველი შვილის სახელით მშობელი, როგორც კანონისმიერი მეურვე, გამოდის სამოქალაქო-სამართლებრივ ურთიერთობებში. შვიდიდან თვრამეტ წლამდე ასაკის შვილის მიერ ამა თუ იმ სახის გარიგების დასადავებად საჭიროა მშობლის, როგორც მზრუნველის თანხმობა. თუ ამ ასაკის შვილმა მშობლის თანხმობის გარეშე დადო გარიგება, მშობელს უფლება აქვს მოითხოვოს მისი გაბათილება, თუ, რა თქმა უნდა, იგი ეწინააღმდეგება ბავშვის ინტერესებს. მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის გარემოება, რომ არ შეიძლება წარმომადგენლობა ისეთი უფლებების განხორციელებისას, რომელიც უშუალოდ მათ მატარებელ პიროვნებას ახასიათებს. ამიტომ, ბუნებრივია, მშობლები ასეთ სამართლებრივ ურთიერთობებში ვერ გამოვლენ თავიანთი შვილების წარმომადგენლებად (წინასწარი თანხმობა დაქორწინებაზე, ქორწინება 16-დან და 18 წლამდე პერიოდში და სხვ.).

კანონის მიხედვით, მშობლებს გააჩნიათ თავიანთი შვილების რჩენის ვალდებულება. იგი გრძელდება შვილების სრულწლოვანებამდე. ამასთან ერთად, ისინი ვალდებული

არიან დაიცვან შვილების ქონებრივი ინტერესები, რაც, უპირველეს ყოვლისა, შვილების ქონების მართვასა და გამოყენებაში აქტიურ მონაწილეობას გულისხმობს.

მშობლებს უფლება აქვთ განკარგონ თავიანთი მცირეწლოვანი შვილების ქონება და ნება დართონ არასრულწლოვან შვილებს ქონების განკარგვაზე. საერთო წესის მიხედვით ქალაქად ოჯახში, მშობლებსა და შვილებს შორის ქონება გაყოფადია. მაგრამ, თუ შვილები თავიანთი სახსრებით ან შრომით მონაწილეობას ღებულობენ ქონების შექმნასა და შექმნაში, მაშინ ისინი მშობლების ქონების თანამესაკუთრენი იქნებიან. მათ შეიძლება ქონება გააჩნდეთ საერთო წილობრივი საკუთრების უფლებით. სასოფლო კომლში (ფერმერული მეურნეობა) ქონება თანაზიარი საკუთრებით ეკუთვნის მის ყველა და მათ შორის მცირეწლოვან წევრსაც. რაც შეეხება მშობლებისა და შვილების ქონებას, მისი სამართლებრივი რეჟიმი აქაც იგივეა. შვილს, როგორც კომლის წევრს, თანაზიარი საკუთრების უფლებით ეკუთვნის მთელი კომლის ქონების განსაზღვრული ნაწილი კომლის სხვა, მათ შორის სრულწლოვანი წევრების მსგავსად, ხოლო წილობრივი საკუთრების უფლებით – კომლში შემავალი მშობლების ქონების ის ნაწილი, რომლის შექმნა-შექმნაში მონაწილეობა მიიღო მან. მის ინდივიდუალურ საკუთრებას წარმოადგენს აგრეთვე პირადი მოხმარების ნივთები. შვილებმა შეიძლება მემკვიდრეობით ან ჩუქებით მიიღონ განსაზღვრული ქონება, რომლის დამოუკიდებლად განკარგვის უფლებაც მათ სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ ექნებათ. მანამდე მშობლები განკარგავენ მცირეწლოვანი შვილების ქონებას, არასრულწლოვანი შვილები კი თვითონ განკარგავენ, ოღონდ მშობლების თანხმობით.

მშობლების ერთ-ერთი ძირითადი უფლებაა შვილების პირადად აღზრდის უფლება. მხოლოდ მშობლიურმა სიყვარულმა

უნდა შექმნას ბავშვებზე ზრუნვისა და მათი აღზრდისათვის საჭირო პირობები. ბავშვის პირადად აღზრდის უფლება მშობლებს შესაძლებლობას აძლევს გაატარონ ბავშვის ხასიათის ფორმირებისათვის აუცილებელი ღონისძიებანი. მშობლებს უფლება აქვთ თვითონ აღზარდონ შვილები თავიანთ ოჯახში ან სხვას გადასცენ ისინი აღსაზრდელად. აქ ძირითადად იგულისხმება ბავშვების გადაცემა სასწავლო-აღმზრდელობითი დაწესებულებებისათვის, რადგან ცალკეული პირებისათვის ბავშვის აღსაზრდელად გადაცემა საქართველოში დიდი ხანია იშვიათი შემთხვევაა. მას უმეტესად დამხმარე და ეპიზოდური ხასიათი აქვს. რადგან შვილების აღზრდა მშობლების უფლებაა და მოვალეობაც, ამიტომ მშობლებს შვილების ძირითადი აღზრდის მოვალეობა გააჩნია მაშინაც, როცა მათ დროებით სხვას გადასცემენ აღსაზრდელად. შესაძლებელია ისეთი შემთხვევებიც, როცა ისინი სხვადასხვა სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზების გამო თავიანთი შვილის დროებით აღზრდას სთხოვენ ნათესაებს ან ახლო მეგობრებს, საბავშვო დაწესებულებებს ან მეურვეებს (ხანგრძლივ მივლინებაში გამგზავრება, მძიმე ავადმყოფობა და სხვ.). თუ აღნიშნული პირები ნებაყოფლობით არ უბრუნებენ მათ შვილებს, მშობლებს ყოველთვის შეუძლიათ სასამართლო წესით მოსთხოვონ თავისი არასრულწლოვანი შვილის დაბრუნება ნებისმიერ პირს, რომელიც მას უკანონოდ ამყოფებს თავისთან. მოთხოვნა ბავშვის დაბრუნების თაობაზე სასამართლოში შეტანილ უნდა იქნეს ბავშვის ადგილსამყოფელის მიხედვით. სასურველია სასამართლო განხილვაში მეურვეობისა მზრუნველობის ორგანოს მონაწილეობაც.

მართალია, სხვა პირებთან შედარებით მშობლებს გააჩნიათ შვილების უპირატესი აღზრდის უფლება, მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლო ვალდებულია ყველა შემთხვევაში დააკმაყოფილოს მშობლების

მოთხოვნა. სასამართლო არ დააკმაყოფილებს მშობლების მოთხოვნას ისეთ შემთხვევაში, თუ დარწმუნდება, რომ მათთვის ბავშვის დაბრუნება არ შეესაბამება ამ უკანასკნელის ინტერესებს. ასეთ დასკვნამდე სასამართლო შეიძლება მაშინ მივიდეს, როცა მშობლებს არ შეუძლიათ ბავშვის აღზრდა ან იმ შემთხვევაში, როცა ბავშვი სხვადასხვა გარემოებათა გამო ხანგრძლივი პერიოდით მოხვდა აღსაზრდელად სხვა ოჯახში და მასთან განშორება ძალზე ცუდად იმოქმედებს მასზე ან გამოიწვევს მისი ცხოვრების მნიშვნელოვან გაუარესებას. ასეთ დროს დიდი მნიშვნელობა აქვს მშობლებისა და იმ პირების ზნეობრივი სახის გარკვევას, რომელთაც პრეტენზია გააჩნიათ ბავშვზე¹.

კანონი აწესებს რა მშობლების ძირითად უფლება-მოვალეობებს შვილების მიმართ, ამავე დროს, ადგენს მათი განხორციელების საზღვრებს. არ შეიძლება მშობლების უფლება-მოვალეობების გამოყენება შვილების ინტერესების საწინააღმდეგოდ. შვილების ინტერესებში იგულისხმება ზნეობისა და კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად მათ აღზრდასთან დაკავშირებული ყველა ინტერესი. მშობლების მხრივ შვილების ინტერესების საწინააღმდეგო მოქმედება გამოიწვევს შესაბამის პასუხისმგებლობას. ამასთან, რადგან მშობლიური უფლება-მოვალეობანი, ძირითადად, ბავშვის პირადად აღზრდის უფლებითაა განპირობებული, ისინი მშობლებს გააჩნიათ ბავშვის სრულწლოვანებამდე. სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ შვილი სრული ქმედუნარიანია და მშობლების მიერ მათი აღზრდისა და ინტერესების დაცვის აუცილებლობა აღარ არსებობს.

შვილების აღზრდასთან დაკავშირებულ უფლება-მოვალეობებს მშობლები ურთიერთშეთანხმებით ახორციელებენ. არც

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2003. №1. გვ. 226.

ერთ მშობელს არა აქვს უფლება დამოუკიდებლად გადან-
ყვიტოს შვილის აღზრდასთან დაკავშირებული რომელიმე
საკითხი. მაგალითად, იმის გამო, რომ საქართველოში დან-
ყებითი განათლება სავალდებულოა, მშობლები არა მარტო
უფლებამოსილნი არიან გაგზავნონ თავიანთი შვილები
სკოლაში, არამედ – მოვალენიც. ამიტომ, ასეთ შემთხვევაში,
ერთ-ერთი მშობლის სურვილს, შეიყვანოს თავისი შვილი
სკოლაში თუ არა, არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. კან-
ონის მოთხოვნა დაწყებითი განათლების სავალდებულო
ხასიათის შესახებ, ორივე მშობლისთვის სავალდებულოა.
სხვა საკითხია, როცა საქმე ეხება საკითხის გადანყვეტას
იმის შესახებ, ბავშვი არდადეგებზე დასასვენებლად ნათე-
სავთან გაგზავნონ თუ რომელიმე კურორტზე. ასეთ და სხვა
მსგავს შემთხვევებში საკითხი მშობელთა გადასაწყვეტია და
აუცილებლად – ურთიერთშეთანხმებით. ერთად მცხოვრებ
მეუღლეებს შორის ასეთ საკითხებზე დავა, როგორც წესი,
იშვიათად წარმოიშობა. მაგრამ, რადგან მათი წარმოშობის
შესაძლებლობა გამორიცხული არაა, სადავო საკითხებს
გადაწყვეტს სასამართლო მშობლების მონაწილეობით. ასეთ
შემთხვევებში მშობლები წარმომადგენლები ვერ იქნებიან.
მათ შეუჩერდებათ შვილების წარმომადგენლობის უფლება
და მათ ნაცვლად შვილების ინტერესებს სასამართლოში
დაიცავს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ
დანიშნული პირი.

საოჯახო ურთიერთობებში ქალისა და მამაკაცის თანას-
წორუფლებიანობის პრინციპიდან გამომდინარეობს შვილების
მიმართ მშობლების თანაბარუფლებიანობა იმ შემთხვევაშიც,
როცა ისინი განქორწინებულნი არიან. განქორწინება მხ-
ოლოდ მეუღლეებს შორის წყვეტს ადრე არსებულ სამართ-
ლებრივ ურთიერთობას. რაც შეეხება შვილებს, მათ მიმართ
როგორც დედას, ისე მამას გააჩნია კანონით განსაზღვრული

უფლებები და აკისრია შესაბამისი მოვალეობები, რომელიც წარმოიშვა შვილების გაჩენის პერიოდიდან და გრძელდება მათ სრულწლოვანებამდე. განქორწინების შემდეგ შვილების მიმართ მშობლების უფლება-მოვალეობათა განხორციელება შეიძლება გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდებოდეს, რაც, ძირითადად, გამოწვეულია ბავშვის დედისა და მამის ცალ-ცალკე ცხოვრებით.

იმ შემთხვევაში, როცა განქორწინების ან სხვა მიზეზის გამო მშობლები ცალ-ცალკე ცხოვრობენ, მათ შეთანხმებაზეა დამოკიდებული თუ რომელ მშობელთან უნდა ცხოვრობდნენ არასრულწლოვანი შვილები. განქორწინება და ცალ-ცალკე ცხოვრება, მართალია, ყოფილი მეუღლეების უფლებებს შვილების აღზრდასთან დაკავშირებით არ ზღუდავს, მაგრამ ფაქტია, რომ უფრო სრულყოფილად თავისი მშობლიური უფლებების განხორციელება იმ მშობელს შეუძლია, რომელიც შვილთან ერთად ცხოვრობს. ამიტომ დიდ მნიშვნელობას იძენს შვილის ამა თუ იმ მშობელთან ცხოვრების საკითხის გადაწყვეტა. მართალია, ზოგჯერ მტკივნეულად, მაგრამ მაინც უმეტესად მშობლები თვითონ წყვეტენ თუ რომელთან უნდა ცხოვრობდნენ მათი არასრულწლოვანი შვილები. მშობლების შეუთანხმებლობის შემთხვევაში საკითხის გადაწყვეტა მიეკუთვნება სასამართლოს კომპეტენციას. სასამართლო მას განიხილავს ერთ-ერთი ან ორივე მშობლის თხოვნის საფუძველზე. ეს საკითხი შეიძლება მაშინაც წამოიჭრას, როცა მშობლები განქორწინებულნი არ არიან, მაგრამ ცალ-ცალკე ცხოვრობენ და ვერ თანხმდებიან შვილის საცხოვრებელი ადგილის შესახებ. საკითხის გადაწყვეტაში, სასურველია, ჩართულ იქნეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

სასამართლოში საკითხი უნდა გადაწყდეს მშობლების უფლება-მოვალეობათა სრული თანასწორობისა და ბავშ-

ვების სწორი აღზრდის ინტერესებიდან გამომდინარე. კანონი არ ცნობს დედის ან მამის განსაკუთრებულ ან უპირატეს რაიმე უფლებას. არა უფლებათა უპირატესობა, არამედ ბავშვის სწორად აღზრდის ინტერესები უნდა იყოს ამ დროს გადამწყვეტი. ბავშვის აღზრდის ინტერესებში კი იგულისხმება არა მარტო მატერიალური, არამედ მორალური პირობების შექმნა. ამიტომ არ შეიძლება ერთ-ერთ მშობელს უარი ეთქვას შვილის მისთვის გადაცემაზე მხოლოდ იმ მოტივით, რომ მეორე მშობელს უკეთესი მატერიალური მდგომარეობა აქვს. მატერიალური მდგომარეობა შეიძლება გამოსწორდეს კიდევ მეორე მშობლისაგან შვილის სასარგებლოდ ალიმენტის მიღებით. მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს ბავშვის აღზრდის მორალურ მხარეს. შედარებით რთულია საკითხი, როცა ორივე მშობელს ბავშვის აღზრდისათვის ერთნაირი პირობები გააჩნია. ასეთ შემთხვევაში ანგარიში უნდა გაენიოს თვით ბავშვის სურვილს – განსაკუთრებით მაშინ, როცა იგი შედარებით დიდია. მნიშვნელოვანია აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს რეკომენდაცია. მშობლებს შორის შვილების თაობაზე დავის გადანაცვების დროს ყველა შესაძლებელ შემთხვევაში სასამართლო უნდა ეცადოს შვილები მექანიკურად კი არ დაანანილოს მოდავე მშობლებს შორის, არამედ საცხოვრებლად დატოვოს ერთ მშობელთან იმ დებულებიდან გამომდინარე, რომ ოჯახურ გარემოს კეთილისმყოფელი გავლენის მოხდენა შეუძლია ბავშვების აღზრდაზე. გამონაკლის შემთხვევაში, ბავშვების სურვილისა და ინტერესების გათვალისწინებით, აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს დასკვნის საფუძველზე, შესაძლებელია ბავშვების დანაწილება მშობლებს შორის. ყველა შემთხვევაში ცალკე მცხოვრებ მშობელს სასამართლოს მიერ საკითხის გადანაცვების შემდეგ არ ერთმევა უფლება, რომ გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ, ხელახლა

დააყენოს მისთვის ბავშვის გადაცემის საკითხი, თუ მასთან ბავშვის აღზრდისათვის საჭირო აუცილებელი პირობები უკვე შეიქმნა და თანაც მეორე მშობელი სათანადოდ არ ზრუნავს ბავშვის აღზრდაზე. სასამართლომ, შესაძლებელია, ასეთ შემთხვევაში, დააკმაყოფილოს კიდევ მისი თხოვნა.

რადგან შვილების აღზრდაში მონაწილეობის უფლება-მოვალეობა ორივე მშობელს ერთნაირად გააჩნია, ბუნებრივია, ცალკე მცხოვრებ მშობელს უფლება აქვს ურთიერთობა ჰქონდეს ყოფილ მეუღლესთან მცხოვრებ შვილთან და ვალდებულია, მონაწილეობა მიიღოს მის აღზრდაში. მეორე მშობელს უფლება არა აქვს ხელი შეუშალოს მას ამ უფლება-მოვალეობათა განხორციელებაში, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება ბავშვის აღზრდის ინტერესებს. თუ ცალ-ცალკე მცხოვრებ მშობლებს შორის შვილის აღზრდაში მონაწილეობაზე დავა არსებობს, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია განსაზღვროს თუ რა ვითარებაში, რა დროით და რა წესით უნდა ჰქონდეს ცალკე მცხოვრებ მშობელს ურთიერთობა შვილთან. საკითხისადმი ასეთმა მიდგომამ შესაძლოა უმეტეს შემთხვევებში დადებითი შედეგი გამოიღოს. მაგრამ, ზოგჯერ, შეუგნებელი მშობელი, ყოფილი მეუღლისადმი შურისძიების გრძნობით გამსჭვალული, შვილთან ურთიერთობის შესაძლებლობას არ აძლევს ცალკე მცხოვრებ მშობელს. ამის უფლება კი მას არა აქვს. ერთი მშობლის მიერ მეორისათვის შვილთან ურთიერთობის აკრძალვა არა მარტო ასეთი მშობლის უფლების დარღვევაა, არამედ იგი მნიშვნელოვნად ლახავს თვით შვილის უფლება-მოვალეობებს ცალკე მცხოვრებ მშობელთან ურთიერთობის სფეროში, რომ არაფერი ითქვას იმაზე, თუ რამდენად ეწინააღმდეგება ეს ბავშვის აღზრდის ინტერესებს. ამიტომ დარღვეული უფლების აღდგენის მიზნით, ცალკე მცხოვრებ მშობელს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს. ასეთი უფლების არსებობას ადასტურებს ის,

რომ სამოქალაქო კოდექსის 1202-ე მუხლის მეორე ნაწილში განსაზღვრულია სასამართლოს ნება, გარკვეული ვადით ჩამოართვას ცალკე მცხოვრებ მშობელს შვილთან ურთიერთობის უფლება. თუ სასამართლოს შვილთან ურთიერთობის ჩამორთმევის უფლება აქვს, იგულისხმება, რომ მას ასეთი ურთიერთობის მინიჭების უფლებაც გააჩნია.

შვილთან ურთიერთობის ჩამორთმევა სასამართლოს შეუძლია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი ურთიერთობა ხელს უშლის შვილის ნორმალურ აღზრდას და მავნე გავლენას ახდენს მასზე. ასეთი რამ უნდა დადასტურდეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ ცალკე მცხოვრები მშობლის ურთიერთობა შვილთან ხელს არ უშლის შვილის ნორმალურ აღზრდას და მავნე გავლენას არ ახდენს მასზე, აგრეთვე, თუ ასეთი ურთიერთობა ბავშვის სწორად აღზრდის ინტერესებიდან გამომდინარე, აუცილებელიცაა, სასამართლომ უნდა დააკმაყოფილოს მისი თხოვნა.

განსაკუთრებულ შემთხვევებში, როცა მშობლებს არ შეუძლიათ ან არ სურთ განახორციელონ შვილების აღზრდასთან დაკავშირებული უფლება-მოვალეობები, მაშინ ბავშვები, ჩვეულებრივ, გადაეცემა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს. ამიტომ ხშირად, როცა პაპა (ბაბუა) და ბებია არ გამოდიან შვილიშვილების უშუალო აღმზრდელებად, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები სწორედ მათ სთხოვენ მშობლიურ მზრუნველობას მოკლებული ბავშვების აღზრდას. ასეთ შემთხვევებში პაპა და ბებია ინიშნებიან თავიანთი მცირეწლოვანი ან არასრულწლოვანი შვილიშვილების მეურვეებად ან მზრუნველებად. რაც შეეხება ნათესაურ კავშირს პაპა-ბებიასა და შვილიშვილებს შორის, იგი არ არის იმ ხარისხის, რომ აღიარებულ იქნეს ბავშვების აღზრდის მოვალეობის საფუძვლად. თუმცა მათ შორის ტრადიციულად

არსებული ურთიერთობა გამორჩეული ურთიერთსიყვარულისა და პატივისცემის გამოხატულებაა. სწორედ ამის გამო, საოჯახო კანონმდებლობა პაპასა და ბებიას მნიშვნელოვან უფლებამოსილებებს ანიჭებს. ეს, უპირველეს ყოვლისა, პაპისა და ბებიის შვილიშვილებთან ურთიერთობას ეხება. იგი განპირობებულია ოჯახის ყველა წევრის, მათ შორის პაპა-ბებიისა და შვილიშვილების ურთიერთგაგებისა და მეგობრობის ატმოსფეროში ცხოვრების შესაძლებლობით. სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით პაპასა და ბებიას შვილიშვილებთან ურთიერთობის უფლება გააჩნიათ არა მარტო იმ შემთხვევაში, როცა ისინი მშობლების თხოვნით მონაწილეობას ღებულობენ შვილიშვილების აღზრდაში, არამედ მაშინაც კი, როცა მათ ასეთი მონაწილეობა არ მიუღიათ. თუ ამ უფლების განხორციელებაში მშობლები ან ერთ-ერთი მათგანი ხელს შეუშლის პაპასა და ბებიას, ამ უკანასკნელთა თხოვნის საფუძველზე, სასამართლო უფლებამოსილია მის მიერვე დადგენილი წესით დაავალდებულოს მშობლები საშუალება მისცენ პაპასა და ბებიას ურთიერთობა იქონიონ თავიანთ არასრულწლოვან შვილიშვილებთან, თუკი, რა თქმა უნდა, ეს ხელს არ შეუშლის ბავშვის სწორად აღზრდას. იმ შემთხვევაში, თუ პაპა და ბებია ცდილობენ შვილიშვილები განაწყონ თავიანთი მშობლების წინააღმდეგ, ჩართონ ისინი სხვადასხვა რელიგიურ სექტებში და სხვ., სასამართლომ მათი თხოვნა არ უნდა დააკმაყოფილოს.

შვილიშვილებთან ურთიერთობის უფლება გააჩნიათ პაპასა და ბებიას როგორც მამის, ისე დედის მხრიდან.

7.3. მშობლის უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვა, შეჩერება და შეწყვეტა

შვილების აღზრდის პროცესში მშობლები ვალდებულნი არიან შეასრულონ არა მარტო ზნეობრივი და შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი ნორმები, არამედ საერთაშორისო სამართლით განსაზღვრული მოთხოვნები. ბავშვთა უფლებების დაცვასთან დაკავშირებული კონვენციები და საერთაშორისო შეთანხმებები აუცილებელ ღონისძიებათა განხორციელების ფართო სპექტრულ ბაზას ქმნის ამ მხრივ დაინტერესებული სახელმწიფოებისათვის. მათ რიგში საქართველო მისი დამოუკიდებლობის პირველი წლებიდანვე მოიაზრება. ამის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს საოჯახო კანონმდებლობაში უკანასკნელ პერიოდში შეტანილი ცვლილებები და მისი გამდიდრება საერთაშორისო გამოცდილებისა და პრაქტიკის პროგრესული დებულებების ამსახველი ნორმებით. მათი შინაარსი, ძირითადად, ბავშვთა უფლებების დაცვის ხარისხისა და მშობლების მიერ შესაბამისი ვალდებულების შეუსრულებლობისათვის პასუხისმგებლობის ამალღების ტენდენციის ნათელი გამოხატულებაა.

ადრინდელი კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებულია სპეციალური ნორმა, რომელიც ეხება არასრულწლოვანი შვილების უფლებების დაცვის კონკრეტულ მექანიზმს. კოდექსის 1198¹-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ არასრულწლოვანს აქვს დაცვის უფლება მშობელთა და სხვა კანონიერ წარმომადგენელთა მხრიდან უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ. არასრულწლოვანი შვილების უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დარღვევისას, რაც შეიძლება, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატოს მშობლების ან ერთ-ერთი მათგანის მიერ ბავშვის აღზრდასთან, კერძოდ

კი – განათლებასთან დაკავშირებული მოვალეობების შეუსრულებლობაში ან არასათანადოდ შესრულებაში, ან მშობლის უფლების ბოროტად გამოყენებაში. არასრულწლოვან შვილს უფლება აქვს დამოუკიდებლად მიმართოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს და ითხოვს შექმნილი მდგომარეობის გამოსასწორებლად კონკრეტული ღონისძიებების განხორციელება. უფრო მეტიც, 14 წლის ასაკის მიღწევიდან მათ მსგავსი თხოვნით შეუძლიათ სასამართლოს მიმართონ. ამ უფლების განსაზღვრა, საგამონაკლისო ნორმის საფუძველზე, არ ეწინააღმდეგება არასრულწლოვანის სამართალსუბიექტობის ზოგად პრინციპებს.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო არასრულწლოვანთა უფლებების დაცვისა და განხორციელების სფეროში სარგებლობს ფართო უფლებამოსილებებით, იგი თითქმის ბავშვთა ომბუდსმენის ფუნქციებს ასრულებს და შეუძლია, დამოუკიდებლად მიიღოს ამ მხრივ აუცილებელ ღონისძიებათა გატარების გადაწყვეტილება. საჭიროების შემთხვევაში უფლებამოსილია საკითხი გადასაწყვეტად დააყენოს სხვა ორგანოებისა და მათ შორის სასამართლოს წინაშეც. რაც შეეხება სასამართლოს, იგი ბავშვთა უფლებების დაცვის ყველაზე კომპეტენტურ და ყველასათვის მისაღებ ორგანოს წარმოადგენს. სასამართლოს კომპეტენციას მიეკუთვნება მშობლიურ უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვის შეჩერებისა და შეწყვეტის საკითხის გადაწყვეტაც.

მშობლის უფლებებისა და მოვალეობების შეზღუდვას დროებითი ხასიათი გააჩნია. ეს ისეთ შემთხვევებშია შესაძლებელი, როცა მშობლები შვილების აღზრდასთან დაკავშირებულ ფუნქციებს არაჯეროვნად ასრულებენ და კეთილსასურველ გავლენას ვერ ახდენენ ბავშვზე ან მათი განხორციელება შეუძლებელია შექმნილი ობიექტური თუ სუბიექტური გარემოებების გამო (ცალკე მცხოვრები მშობ-

ლისათვის მეორე მშობელთან მცხოვრებ შვილთან არაჯანსაღი ურთიერთობა, დროებითი ფსიქიკური მოშლილობის დროს შვილთან ურთიერთობა და სხვ.). მშობლის უფლებებისა და მოვალეობების შეზღუდვა სასამართლოს გარდა, სხვა არც ერთ ორგანოს არ შეუძლია. სასამართლო უფლებამოსილია შეზღუდოს მშობლის ერთი ან რამდენიმე უფლება-მოვალეობა. ასევე, მას შეუძლია შეზღუდვა გაავრცელოს ერთ-ერთი ან ორივე მშობლის მიმართ. როცა ერთ-ერთ მშობელს ეზღუდება ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული ერთი ან რამდენიმე უფლება-მოვალეობა, იგულისხმება, რომ შესაბამის უფლება-მოვალეობის შესრულება დაეკისრება მეორე მშობელს. იმ შემთხვევაში კი, როცა ორივე მშობელს ეზღუდება მშობლის უფლება ან მოვალეობა, მაშინ აუცილებელია არასრულწლოვანი შვილის მიმართ მეურვეობის ან მზრუნველობის დანესება. მშობლის უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვის შემთხვევაში, მშობლებს უნარჩუნდებათ შვილების რჩენის ვალდებულება.

მშობლების უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვასთან ერთად კანონი ითვალისწინებს მათ **შეჩერებას**. თუ შეზღუდვა უმეტესად შვილების მიმართ არამართლზომიერი ქცევისათვის (სუბიექტური ხასიათის გარემოება) წესდება, მშობელის უფლება-მოვალეობათა შეჩერება მათი განხორციელების შეუძლებლობის ობიექტური გარემოებებითაა განპირობებული. არ შეიძლება, მაგალითად, მშობლები ბავშვის თაობაზე დავის შემთხვევაში იყვნენ მისი წარმომადგენლები, რომელთაც ბავშვის ინტერესების დაცვა ევალებათ. ასეთ შემთხვევაში, რა თქმა უნდა, მშობლების წარმომადგენლობის უფლება უნდა შეჩერდეს. ასევე უნდა შეჩერდეს იმ მშობლების უფლება-მოვალეობები, რომლებმაც თავიანთი შვილის გაშვილებაზე თანხმობა განაცხადეს კანონით დადგენილი წესით. შეჩერდება ნაპოვნი ბავშვის მშობლების უფლება-მოვალეო-

ბანი მანამდე, სანამ: დადგინდება მისი მშობლების ვინაობა და ის დაუბრუნდება თავის ოჯახს; დადგინდება მშობლების ვინაობა და უფლება-მოვალეობათა შესრულებისაგან თავის არიდების გამო სასამართლო შეუზღუდავს ან ჩამოართმევს მშობლის უფლება-მოვალეობებს; ბავშვი სასამართლოს მიერ აღიარებულ იქნება მიტოვებულად.

მშობლის უფლება-მოვალეობათა შეჩერება სასამართლოს გადანყვეტილების ძალაში შესვლისას ხდება, ხოლო მისი აღდგენა – მაშინ, როცა მოისპობა შეჩერების საფუძვლები. თუ ორივე მშობელს შეუჩერდა მშობლის უფლება-მოვალეობანი, ბავშვის მიმართ დანესდება მეურვეობა ან მზრუნველობა.

მშობლის უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვისა და შეჩერების საფუძვლების მოსპობის შემთხვევაში სასამართლო აუქმებს მის მიერ დანესებულ შეზღუდვას ან შეჩერებას და მშობლებს სრულყოფილად ეძლევათ მშობლის უფლება-მოვალეობათა განხორციელების შესაძლებლობა.

კანონის მიხედვით, თუ მშობლები თავიანთ უფლება-მოვალეობებს სათანადოდ ვერ ახორციელებენ და იყენებენ შვილების ინტერესების საწინააღმდეგოდ, შეიძლება დაისვას საკითხი მათთვის ან ერთ-ერთი მათგანისათვის მშობლის უფლებისა და მოვალეობის ჩამორთმევის შესახებ. ეს უკიდურესი ღონისძიებაა და მისი გამოყენება შეიძლება მხოლოდ განსაზღვრული საფუძვლების არსებობისას. სამოქალაქო კოდექსის 1206-ე მუხლის მიხედვით მშობელს, რომელიც სისტემატურად თავს არიდებს მშობლის მოვალეობის შესრულებას და არაჯეროვნად იყენებს მშობლის უფლებებს – ბავშვს უხეშად ექცევა, მასზე უარყოფით გავლენას ახდენს ამორალური საქციელით, ან რომელიც ქრონიკული ალკოჰოლიკი ან ნარკომანია, ჩამორთმევა მშობლის ყველა უფლება და მოვალეობა. იგივე შედეგი შეიძლება დადგეს მაშინაც, როცა მშობელს შვილის გაშვილებასთან დაკავშირებით კანონით დადგენილ ვადაში

არ განუცხადებია უარი თანხმობაზე. მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილებას იღებს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ან 14 წელს მიღწეული არასრულწლოვანი შვილის ინიციატივით.

მშობლის უფლების ჩამორთმევის გავრცელებულ საფუძვლად შეიძლება ჩაითვალოს, მაგალითად, ალიმენტის გადახდისაგან თავის არიდება, ხშირი სიმთვრალე, ბავშვისადმი სასტიკი მოპყრობა, გარყვნილი ან პარაზიტული ცხოვრება, ბავშვის მათხოვრობაში ან პროსტიტუციაში ჩაბმა და სხვა.

ჩვეულებრივ, პირს მშობლის უფლება ჩამოერთმევა ბრალეული მოქმედების გამო. ამიტომ არ შეიძლება მშობლის უფლების ჩამორთმევაზე ლაპარაკი მაშინ, როცა მშობელი თავის უფლება-მოვალეობებს ვერ ასრულებს სულიერი ავადმყოფობის, ქკუასუსტობის ან სხვა ქრონიკული ავადმყოფობის გამო. კანონი იცნობს მხოლოდ ერთ გამონაკლისს – ქრონიკულ ალკოჰოლიკებსა და ნარკომანებს ართმევს მშობლის უფლებას, მიუხედავად იმისა, რომ შვილების მიმართ მათ არავითარი ბრალი არ მიუძღვით. მაგრამ ასეთი მშობლების ამორალური, ანტისაზოგადოებრივი საქციელი ცუდ გავლენას ახდენს ბავშვზე და ამიტომ დგება საკითხი მათთვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ. რადგან მშობლის უფლების ჩამორთმევა მშობლებზე ზემოქმედების უკანასკნელი ღონისძიებაა, მის შესახებ სასამართლოში საკითხის დაყენება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ ზემოქმედების სხვა საშუალებებმა სასურველი შედეგი არ გამოიღო. მშობლის უფლების ჩამორთმევა ხორციელდება მხოლოდ სასამართლოს მეშვეობით. არც ერთ სხვა ორგანოს არა აქვს უფლება მიიღოს გადაწყვეტილება როგორც მშობლის უფლების შეზღუდვის ან შეჩერების ისე მისი ჩამორთმევის შესახებ. მშობლის უფლების ჩამორთმევისას სასამართლო გადაწყვეტილება განპირობებული უნდა იყოს

მშობლების მიერ შვილების პირადად აღზრდის უფლების შინაარსით.

მშობლის უფლება შეიძლება ჩამოერთვას არა მარტო ერთ-ერთ, არამედ ორივე მშობელს. იმ შემთხვევაში, თუ ორივე მშობელს ჩამოერთმევა მშობლის უფლება, ბავშვი გადაეცემა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. ასევე მოხდება მაშინაც, როცა, მართალია, მშობლის უფლება ერთ-ერთ მშობელს ჩამოერთვა, მაგრამ მეორე მშობლისათვის ბავშვის გადაცემა შეუძლებელია. ჩვეულებრივ, ერთ-ერთი მშობლისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევისას უნდა დაისვას ბავშვის მეორე მშობლისათვის გადაცემის საკითხი. მისი გადანაცემის დროს მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს ბავშვის აღზრდისა და რჩენისათვის ნორმალური პირობების შექმნას. ამიტომ მეორე მშობლისათვის ბავშვის გადაცემას არ ექნება აზრი, თუ იგი, მართალია, ინარჩუნებს მშობლის უფლებას, მაგრამ არ იმყოფება ქორწინებაში მშობლის უფლებაჩამორთმეულ მშობელთან ან შექმნილი აქვს მეორე ოჯახი და იქ სხვა ბავშვები ჰყავს. მშობლის უფლება შეიძლება პირს ჩამოერთვას ერთი ან სხვა შვილების მიმართ. ერთი შვილის მიმართ მშობლის უფლების ჩამორთმევა, არავითარ შემთხვევაში არ ნიშნავს იმას, რომ ასეთი მშობელი საერთოდ არ უნდა სარგებლობდეს მშობლის უფლებით და სხვა შვილების მიმართაც უნდა იყოს მოკლებული ამ უფლებას. შესაძლებელია, მშობელი ერთი რომელიმე შვილის მიმართ გამოხატავდეს რაიმე არამართლზომიერ დამოკიდებულებას და სხვებთან კი სამაგალითო ურთიერთობა ჰქონდეს. ასეთ შემთხვევაში, შესაძლებელია, საერთოდ მშობლის უფლების ჩამორთმევა მიზანშეუწონელი იყოს და ცუდად იმოქმედოს დანარჩენი შვილების აღზრდაზე. ამიტომ სასამართლოს გადანაცემილებაში ზუსტად უნდა მიეთითოს თუ რომელი შვილის მიმართ ხდება მშობლის უფლების ჩამორთმევა და რა

გარემოებების საფუძველზე. უნდა აღინიშნოს აგრეთვე იმის შესახებაც, თუ რომელ შვილებთან ურთიერთობაში რჩება მას მშობლის უფლება-მოვალეობები. მშობლის უფლების ჩამორთმევის საკითხის განხილვისას აუცილებელია მასში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მონაწილეობა.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ჩაურთველობა მშობლის უფლება-მოვალეობათა ჩამორთმევის საკითხების განხილვისას, შეიძლება სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძველი გახდეს¹.

სასამართლო გამოიტანს რა გადაწყვეტილებას ამა თუ იმ პირისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ, ამავე დროს, წყვეტს ასეთი პირის მიერ შვილის სასარგებლოდ ალიმენტის გადახდის საკითხს, რაც გამომდინარეობს კანონის მოთხოვნიდან, რომ მშობლის უფლების ჩამორთმევა არ ათავისუფლებს მშობლებს შვილების რჩენის მოვალეობისაგან. სასამართლოს შეუძლია ასევე დააკისროს ალიმენტის გადახდა მშობლებს იმ ბავშვის სასარგებლოდ, რომელიც აღსაზრდელად გადაეცა მეურვეს ან საბავშვო დაწესებულებას. მშობლის უფლების ჩამორთმევა ნიშნავს მის ჩამოშორებას ბავშვის აღზრდის პროცესისაგან. რაც შეეხება შვილის რჩენის ვალდებულებას, იგი მას რჩება უცვლელად. ამ ვალდებულებისაგან მისი გათავისუფლება არ შეიძლება.

მშობლის უფლებაჩამორთმეული პირი კარგავს შვილთან ნათესაობაზე დამყარებულ ყველა უფლებასა და მოვალეობას. აქ იგულისხმება ის უფლებები და მოვალეობები, რომლითაც მშობლები სარგებლობენ შვილების სრულწლოვანებამდე, აგრეთვე სრულწლოვანი შვილებისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლება. მშობლები, უპირველეს ყოვლისა, კარგავენ შვილების

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. 2002. №2. განჩინება №3კ/480-01.

პირადად აღზრდის უფლებას და, აქედან გამომდინარე, ყოველგვარ შესაბამის უფლებამოსილებას. მშობლის უფლებებისა და მოვალეობების ჩამორთმევის შედეგად, ძირითადად, წყდება საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები მშობლებსა და შვილებს შორის. ჩვეულებრივ, სრულწლოვანი შვილები მოვალენი არიან არჩინონ შრომისუუნარო მშობლები, რომლებსაც მატერიალური დახმარება სჭირდებათ და იზრუნონ მათთვის. მაგრამ შვილებს ასეთი ვალდებულება ეხსნებათ იმ მშობლების მიმართ, რომელთაც ჩამორთმეული აქვთ მშობლის უფლებები და მოვალეობები.

მშობლის უფლება-მოვალეობა ჩამორთმეულ პირს ეკისრება ზოგიერთი პირადი და ქონებრივი უფლება, თუ ამის შესახებ სპეციალურადაა მითითებული კანონში. მაგალითად, საოჯახო კანონმდებლობის მიხედვით, მშობლის უფლება-მოვალეობა ჩამორთმეული პირი არ შეიძლება იყოს მშვილებელი, არ შეიძლება მისი დანიშვნა მეურვედ ან მზრუნველად. ასეთი პირი კარგავს იმ შვილის კანონისმიერი მემკვიდრეობის უფლებას, რომლის მიმართაც ჩამორთმეულ ჰქონდა მშობლის უფლებები და სამკვიდროს გახსნის მომენტისათვის არ ჰქონდა აღდგენილი ადრინდელი უფლებები. მშობლის უფლების ჩამორთმევას თავისთავად არ მოჰყვება ასეთი პირის საბინაო უფლებების შეზღუდვა ან დაკარგვა. ამასთან, განსაკუთრებულ შემთხვევებში, შესაძლებელია დაისვას საკითხი მისი ბინიდან გამოსახლების შესახებ. ეს ისეთ შემთხვევებში უნდა მოხდეს, როცა მშობელი, რომელსაც ჩამოერთვა მშობლის უფლება, სისტემატურად არღვევს დადგენილ საერთო ცხოვრების წესებს და შეუძლებელს ხდის ბავშვის მასთან ერთად ცხოვრებას, ამასთან, არ ემორჩილება გაფრთხილებებს და ზემოქმედების ადმინისტრაციულ ღონისძიებებს. ასეთი მოთხოვნა შეიძლება დააყენოს ყველა დაინტერესებულმა პირმა, მათ შორის მეორე მშობელმა, 14 წელს მიღწეულმა

შვილმა, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ და სხვ. საოჯახო კანონმდებლობით ადრე მშობლის უფლებაჩამორთმეულ პირს გამოიწვევაში შემთხვევაში გააჩნდა ბავშვის ნახვის უფლება, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მკაცრი კონტროლით და ისიც იმ შემთხვევაში, თუ ეს ცუდ გავლენას არ მოახდენდა ბავშვის აღზრდაზე. მისი გაუქმება მიზანშეუწონლად უნდა ჩაითვალოს. შეიძლება იგი მშობლის უფლებაჩამორთმეული პირის ქცევის გამოსწორების დაჩქარების საფუძვლად იყოს მიჩნეული, მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ ბავშვთან არა ურთიერთობის, არამედ ბავშვის ნახვის უფლებას (თავისუფლების აღკვეთამისჯილი პირის ნახვაცაა შესაძლებელი!) ზოგჯერ კეთილისმყოფელი გავლენის მოხდენა შეუძლია არა მარტო მშობლის უფლებაჩამორთმეულ პირზე, არამედ ბავშვის აღზრდაზეც.

რაც შეეხება შვილს, რომლის მშობელსაც ჩამოერთვა მშობლის უფლება, იგი მხოლოდ თავის მშობელთან პირად ურთიერთობაში იზღუდება. ყველა დანარჩენი უფლების შენარჩუნება სრულყოფილად ხდება. კერძოდ, არ შეიძლება რაიმე მოტივით შეიზღუდოს მისი საბინაო უფლება. ასევე ხელშეუხებელია ნათესაობაზე დამყარებული ყველა ქონებრივი უფლება და მათ შორის – მემკვიდრეობის მიღების უფლებაც. შვილს, რომლის მშობელსაც ჩამოერთვა მშობლის უფლება, მის მიმართ გააჩნია არა მარტო რჩენისათვის აუცილებელი სახსრების გამოყოფის, არამედ ოჯახური მდგომარეობის გამო აუცილებელ დამატებით ხარჯებში მონაწილეობის მოთხოვნის უფლებაც.

მშობლის უფლების ჩამორთმევა უვადო ხასიათისაა. ჩამორთმევა არ ხდება განსაზღვრული დროის მითითებით. მართალია, ამ დროს საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობები ძირითადად წყდება, მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ არ შეიძლება მშობლის უფლებებისა და მოვალეობების

აღდგენა. კანონით განსაზღვრულ პირობებში შესაძლებელია ჩამორთმეული უფლება-მოვალეობების აღდგენა. ასეთი შესაძლებლობის არსებობა კეთილისმყოფელ გავლენას ახდენს მშობლის უფლება-მოვალეობაჩამორთმეულ პირზე და განსაზღვრულ სტიმულს აძლევს მას შვილთან ურთიერთობის აღდგენისათვის.

მშობლის უფლება-მოვალეობის აღდგენა შეიძლება მხოლოდ სასამართლო წესით, მეორე მშობლის, ბავშვის ან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ინიციატივით. მშობლის უფლებებისა და მოვალეობების აღდგენა შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო დარწმუნდება იმაში, რომ მათი შეზღუდვის ან ჩამორთმევის საფუძველი უკვე აღარ არსებობს. იგულისხმება, რომ მშობლის ყოფაქცევა და ცხოვრების პირობები შეიცვალა და მას უკვე შეუძლია ნორმალურად აღზარდოს შვილი. ამასთან, მშობლის უფლება-მოვალეობების აღდგენა ნაკარნახევი უნდა იყოს ბავშვის სწორად აღზრდის ინტერესებით. მშობლის უფლება-მოვალეობების აღდგენის დროს სასამართლო მხედველობაში იღებს ბავშვის სურვილსაც თუ მას შეუხრულდა 10 წელი. ამ საერთო წესიდან კანონი უშვებს ერთ გამონაკლისს, რომლის მიხედვითაც მშობლის უფლება-მოვალეობების აღდგენა არ შეიძლება, თუ ბავშვი უკვე სხვამ იშვილა. ასეთი გამონაკლისი დაწესებულია ბავშვის ინტერესებიდან გამომდინარე. პრაქტიკაში შესაძლებელია ისეთი შემთხვევები, როცა ის პირი, რომლის შვილიც უკვე სხვაზეა გაშვილებული, ცდილობს მშობლის უფლება-მოვალეობების აღდგენას იმ მიზნით, რომ შემდეგ დააყენოს შვილად აყვანის გაუქმების საკითხი და შვილი დაიბრუნოს. ასეთ პირობებში შეიძლება მოხდეს შვილად ამყვანი პირის ინტერესების შელახვაც. თუ მშობლის უფლება-მოვალეობების აღდგენის საკითხი დადგა ბავშვის გაშვილების გაბათილების შემდეგ, მაშინ

სასამართლო უფლებამოსილია დააკმაყოფილოს მშობლის თხოვნა და აღუდგინოს ჩამორთმეული უფლება-მოვალეობები. ამიტომ მშობლის უფლება-მოვალეობების აღდგენასთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტისას სასამართლოს განსაკუთრებული სიფრთხილე მართებს, რომ არ შეიღახოს არც მშვილებლის, არც მშობლისა და განსაკუთრებით კი – ბავშვის ინტერესები.

კანონი შესაძლებლად თვლის მშობლებისათვის შვილის ჩამორთმევას მშობლის უფლება-მოვალეობების ჩამორთმევის ან შეზღუდვის გარეშე. ეს უნდა მოხდეს იმ შემთხვევაში, როცა ოჯახში ცუდი პირობებია ბავშვის აღზრდისათვის და მათი შექმნა სუბიექტურ მიზეზებზე არ არის დამოკიდებული. ასეთი პირობები ბავშვისათვის საზიანო უნდა იყოს. მაგალითად, მშობლების მძიმე ავადმყოფობა, სტიქიური მოვლენის ან სხვა უბედური შემთხვევის გამო ბავშვის აღზრდისათვის აუცილებელი პირობების მოსპობა და სხვ. ასეთ შემთხვევებში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებმა მშობლების თხოვნის საფუძველზე შეიძლება ბავშვი დროებით მოათავსონ მესამე პირებთან. მშობლებს უნარჩუნდებათ მშობლის უფლებები და მოვალეობები, მიუხედავად იმისა, რომ მესამე პირი (ნათესავი, მეზობელი, საბავშვო დაწესებულება ან სხვ.) ასრულებს ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებულ ჩვეულებრივ საქმიანობას – უვლის ბავშვს, აძლევს განათლებას, ზრუნავს მის ჯანმრთელობაზე და სხვ.

შესაძლებელია აგრეთვე ბავშვის ქონების მართვის უფლების მშობლების მიერ ქონების მეურვისათვის გადაცემა. კონკრეტული ქონების მართვის უფლების გადაცემა უნდა მოხდეს სანოტარო ან მასთან გათანაბრებული ორგანოს მიერ დამონმებული დოკუმენტის საფუძველზე. ქონებაზე მეურვეობა კი წესდება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების გადაწყვეტილების საფუძველზე.

საალიმენტო ვალდებულებანი

8.1. საალიმენტო ვალდებულების ცნება
და სახეები

„ალიმენტი“ ლათინური წარმოშობის სიტყვაა და ნიშნავს სარჩოს, რომელიც ვალდებულმა პირმა უნდა გადაუხადოს მისი მოთხოვნის უფლების მქონეს. იგი არა მარტო საოჯახო სამართალში, არამედ სამართლის სხვადასხვა სფეროშიც გამოიყენება ერთი პირის მიერ მეორისათვის მატერიალური დახმარების ვალდებულების გამოსახატავად. ასეთი ვალდებულებები ჯერ კიდევ რომის სამართლისთვის იყო ცნობილი. იუსტინიანეს დიგესტებში გადმოცემული ულპიანეს მოსაზრება – მშობლები ვალდებულნი არიან არჩინონ თავიანთი შვილები მაშინაც კი, როცა ისინი არ იმყოფებიან მშობლების ხელისუფლების ქვეშ, და პირიქით, შვილები ვალდებულნი არიან არჩინონ მშობლები – ნათლად გამოსატავს საალიმენტო ვალდებულებების შინაარსს.

საოჯახო სამართალში ოჯახის წევრთა ურთიერთობები უმეტესად ზნეობრივი პრინციპების საფუძველზე განისაზღვრება. მათ ერთმანეთზე ზრუნვისა და დახმარების ვალდებულება გააჩნიათ. ასეთი ვალდებულება არაქონებრივი ხასიათისაა და პირადი ურთიერთობის სფეროთი შემოიფარგლება. ოჯახის წევრთა ურთიერთობების ქონებრივი ნაწილის სამართლებრივ რეგულირებას იგივე ზნეობრივი პოსტულატები უდევს საფუძვლად. კანონის მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ ოჯახის წევრები ვალდებულნი არიან იზრუნონ ერთმანეთის მიმართ, გულისხმობს მათ ქონებრივ ვალდებულებას – აუცილებლობის შემთხვევაში მატერიალურად

დაეხმარონ ერთმანეთს, ანუ გაიღონ სხვა პირის რჩენისათვის აუცილებელი სახსრები. აქედან გამომდინარე, „ალიმენტის“ შინაარსის მქონე თითქმის ადეკვატურ ცნებად იხმარება „სარჩო“, თუმცა ლიტერატურაში ალიმენტს უფრო ვიწრო მნიშვნელობასაც ანიჭებენ¹. სხვა პირისათვის მატერიალური დახმარების გაწევის აპრობირებული და საყოველთაოდ გავრცელებული სისტემა ყველაზე აშკარა გამოხატულებას საალიმენტო ვალდებულებაში პოულობს.

საალიმენტო ვალდებულებად მიიჩნევა საოჯახო ურთიერთობათა საფუძველზე ერთი პირისათვის მეორის სასარგებლოდ კანონით ან ხელშეკრულებით განსაზღვრული პირობების დაცვით სარჩოს გადახდის დაკისრება. საალიმენტო ვალდებულება სამოქალაქო-სამართლებრივი ურთიერთობის ნაირსახეობაა და გულისხმობს ალიმენტის მიმღების უფლებასაც – მოითხოვოს ალიმენტის გადახდა.

კანონით გათვალისწინებულია ოჯახის წევრთა მიმართ მატერიალური დახმარების ნებაყოფლობითი გაწევის შესაძლებლობა, რომლის საფუძველზეც ოჯახის წევრები თვითონ განსაზღვრავენ ალიმენტის ოდენობას, მისი გადახდის წესს, ფორმასა და ვადებს. საალიმენტო შეთანხმებას, მისი გაფორმების შემდეგ, სავალდებულო ძალა აქვს. შეთანხმების მიუღწევლობის შემთხვევაში გამოიყენება კანონით განსაზღვრული ალტერნატიული წესი. ორივე შემთხვევაში საალიმენტო-სამართლებრივი ურთიერთობა მარტო სისხლით ნათესავების წრით არ შემოიფარგლება. შესაძლებელია აგრეთვე საალიმენტო ვალდებულების არსებობა ისეთ პირებს შორისაც, რომელთაც მსგავსი კავშირი არ გააჩნიათ (მამინაცვალ-დედინაცვალი და გერი, მშვილებელი და ნაშვილები და სხვ.).

¹ შ. ჩიკვაშვილი, საალიმენტო ვალდებულება. თბ., 1976. გვ. 10.

საალიმენტო ვალდებულებათა იურიდიული ბუნება ვლინდება მათთვის დამახასიათებელ ისეთ თავისებურებებში, როგორცაა: ქონებრივ-ღირებულებითი ხასიათი, აუნაზღაურებითობა, მკაცრად პირადი შინაარსი, მხარეთა ფორმალური დამოუკიდებლობა და ნების ავტონომიურობა. აქედან გამომდინარე, საალიმენტო ვალდებულებანი შეფარდობით სამართლებრივ ურთიერთობას წარმოადგენს, რომელიც განპირობებულია მატერიალურ სიკეთეთა ალიმენტის გადამხდელიდან მისი მიმღების მფლობელობაში გადასვლით. ამ თავისებურებებით იგი გარეგნულად ჰგავს სამოქალაქო-სამართლებრივი ხასიათის ისეთ ვალდებულებებს, რომელიც წარმოიშობა სამისდღეშიო რჩენიდან, აგრეთვე ჩუქების ხელშეკრულებიდან. მიუხედავად ამისა, მათ შორის არსებული შინაარსობრივი სხვაობა საფუძვლად ედება საალიმენტო ვალდებულებათა დამოუკიდებელი ხასიათის განსაზღვრას.

საალიმენტო ვალდებულებათა ობიექტს წარმოადგენს ალიმენტვალდებული პირის მოქმედება, რაც დაკავშირებულია ალიმენტის მიმღებისათვის სარჩოს გადაცემასთან. ასეთი მოქმედება შეიძლება განხორციელდეს იქნეს საალიმენტო შეთანხმების ან არასახელშეკრულებო ურთიერთობის დროს – სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე. საალიმენტო ვალდებულებათა მხარეები არიან ალიმენტის გადამხდელი და მისი მიმღები. ალიმენტის გადამხდელს უნდა ახასიათებდეს საალიმენტო უფლებაუნარიანობა, ანუ შესაძლებლობა, დამოუკიდებლად შეასრულოს თავისი ვალდებულება. ასეთად კი ითვლება ქმედუნარიანი ფიზიკური პირი, რომელიც ნათესაური ან სხვა სახის საოჯახო ურთიერთობით დაკავშირებულია ალიმენტის მიმღებ პირთან. შესაძლებელია, ალიმენტის გადახდა დაეკისროს სრულწლოვანებას მიუღწეველ შეზღუდულქმედუნარიან პირსაც, თუ იგი არარეგის-

ტრირებული ურთიერთობით გაჩენილი ბავშვის მშობელი გახდა. ალიმენტის მიმღებად ითვლება პირი, რომელიც ნათესაურ ან სხვა საოჯახო ურთიერთობაში იმყოფება ალიმენტვალდებულ პირთან. იგი შეიძლება იყოს ქმედუნაროც. მის უფლებებს დაიცავს მეურვე, რომელიც არ წარმოადგენს მხარეს საალიმენტო ვალდებულებებში. მეურვე სამოქალაქო ურთიერთობაში მონაწილეობას ღებულობს მეურვეობაში მყოფი პირის სახელით. რაც შეეხება შეზღუდულქმედუნარიან პირს, მას შეუძლია თვითონ მიიღოს მონაწილეობა ნებისმიერ და მათ შორის საალიმენტო გარიგებაში, მაგრამ ამისათვის აუცილებელია მისი მზრუნველის წერილობითი თანხმობა. ყველა შემთხვევაში საალიმენტო-სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტად ითვლება ალიმენტის მიმღები, მიუხედავად მისი ქმედუნარიანობის ხარისხისა და არა მისი წარმომადგენელი.

საალიმენტო ვალდებულების შინაარსს შეადგენს ის უფლება-მოვალეობები, რომელიც მხარეებს გააჩნიათ. ალიმენტის გადამხდელის ვალდებულებას შეესაბამება ალიმენტის მიმღების უფლება. ალიმენტის მოთხოვნის უფლება ხორციელდება მკაცრად განსაზღვრულ ჩარჩოებში, რასაც საფუძვლად უდევს საალიმენტო შეთანხმება ან სასამართლოს გადაწყვეტილება. მიუხედავად ამისა, იგი მუდმივი ხასიათისაა. საალიმენტო ვალდებულების ნებისმიერი მხარის მატერიალურ და საოჯახო მდგომარეობაში შესული ცვლილება, შეიძლება საფუძვლად დაედოს ალიმენტის მოთხოვნის უფლების შეზღუდვას ან გაფართოებას. საალიმენტო ვალდებულების მოცულობის შეცვლა განსხვავდება ცესიისა და ვალის გადატანისაგან. საალიმენტო ვალდებულების პირადული ხასიათიდან გამომდინარე, უფლებებისა და მოვალეობების სხვისთვის გადაცემა, სამემკვიდრეო უფლება-მონაცვლეობის ჩათვლით, კანონით დაუშვებლად არის მიჩნეული.

საალიმენტო ვალდებულების მონაწილეებს უფლება არა აქვთ კანონით განსაზღვრული უფლება-მოვალეობების შესრულებაზე უარი თქვან ან შეზღუდონ მათი გამოყენების ფარგლები. ბათილია შეთანხმება განსაზღვრული დროით ალიმენტის მიღებაზე. ალიმენტის მიმღებ პირს შეუძლია მისი მიღების მოთხოვნა დააყენოს ამ უფლების არსებობის მთელი პერიოდის განმავლობაში.

საალიმენტო ვალდებულებათა შეწყვეტა ხორციელდება მხარეთა შეთანხმების ან კანონით გათვალისწინებულ გარემოებების არსებობის საფუძველზე. გამონაკლის შემთხვევებში საალიმენტო ვალდებულება შეიძლება შეწყდეს აგრეთვე სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე, მაგალითად, შრომისუნარიანობის აღდგენის ფაქტის ცნობისას ალიმენტის გადახდა უნდა შეწყდეს.

საალიმენტო ვალდებულებათა ცალკეულ სახეებად დაყოფას საფუძვლად უდევს სხვადასხვა კრიტერიუმი. გავრცელებულია მათი დაყოფა სუბიექტური ნიშნის მიხედვით. ამ მხრივ აღსანიშნავის: 1. მშობლების საალიმენტო ვალდებულებანი შვილების მიმართ; 2. შვილების საალიმენტო ვალდებულებანი მშობლების მიმართ; 3. მეუღლეთა საალიმენტო ვალდებულებანი; 4. ოჯახის სხვა წევრთა ვალდებულებანი, რომელიც, თავის მხრივ, მოიცავს და-ძმების, პაპა-ბებიისა და შვილიშვილების, მამინაცვალ-დედინაცვლისა და გერების, ფაქტობრივი აღზრდილების საალიმენტო ვალდებულებებს.

საალიმენტო ვალდებულებები შეიძლება ერთმანეთისაგან განსხვავებულ იქნეს ცალკეულ სუბიექტთა შორის ნათესაური და სოციალური კავშირის ხარისხის მიხედვით. არსებობს ორი ასეთ ჯგუფი. პირველში შედიან უახლოესი ნათესაეები – მშობლები და შვილები, აგრეთვე საოჯახო ურთიერთობათა ძირითადი სუბიექტები – მეუღლეები. მათ შორის წარმოშობილი საალიმენტო ვალდებულებანი პირველხარისხოვანია,

დანარჩენი სახის საალიმენტო ვალდებულებები კი – მეორეხარისხოვანი. ეს იმას ნიშნავს, რომ მეორე ჯგუფის საალიმენტო ვალდებულებები მხოლოდ მაშინ წარმოიშობა, თუ სახეზე არ არიან პირველი ჯგუფის საალიმენტო ვალდებულებათა სუბიექტები. მაგალითად, საალიმენტო ვალდებულება პაპა-ბებიასა და შვილიშვილებს შორის მხოლოდ მაშინ წარმოიშობა, თუ შვილიშვილს თავისი მშობლებისაგან არა აქვს ალიმენტის მიღების შესაძლებლობა.

საალიმენტო ვალდებულებათა დიფერენციაციის მნიშვნელოვან კრიტერიუმს წარმოადგენს ალიმენტის გადახდის ვალდებულების საფუძველი. ამ ნიშნის მიხედვით ისინი შეიძლება დაიყოს საალიმენტო შეთანხმებისა და სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე წარმოშობილ ვალდებულებებად. საალიმენტო-სამართლებრივ ურთიერთობათა წარმოშობის შედარებით გავრცელებული და ტრადიციული საფუძველი სასამართლოს გადაწყვეტილებაა. მისი იურიდიული ბუნება სტანდარტული ხასიათისაა და რაიმე სპეციფიკურ თავისებურებებს არ შეიცავს. რაც შეეხება საალიმენტო შეთანხმებას, იგი საოჯახო სამართლის შედარებით ახალი ინსტიტუტია და მნიშვნელოვანი ნიუანსებითაც ხასიათდება. საალიმენტო შეთანხმება არის სამოქალაქო-სამართლებრივი ხელშეკრულება, რომლითაც ალიმენტვალდებული პირი კისრულობს ვალდებულებას მისცეს მატერიალური სარჩო ალიმენტის მოთხოვნის უფლების მქონე პირს ურთიერთშეთანხმებული პირობებით. საალიმენტო ხელშეკრულება არის ცალმხრივი, აუნაზღაურებელი და კონსენსუალური ხასიათისა. პირველი ორი ნიშანი დამახასიათებელია მთლიანი საალიმენტო ვალდებულებებისათვის. რაც შეეხება მის კონსენსუალურობას, იგი იმაში მდგომარეობს, რომ ალიმენტის გადახდის ვალდებულება წარმოიშობა ხელშეკრულების გაფორმების მომენტიდანვე. ხელშეკრულების გაბათილების თავიდან აცილების მიზნით იგი

უნდა გაფორმდეს სანოტარო წესით.

საალიმენტო ხელშეკრულების არსებითი ხასიათის პირობებად ითვლება ალიმენტის ოდენობის, ფორმებისა და გადახდის წესის შესახებ შეთანხმება. ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრა დამოკიდებულია მხარეთა მატერიალურ მდგომარეობასა და შეთანხმებაზე. არსებული პრაქტიკის მიხედვით მიზანშეწონილად ითვლება მისი განსაზღვრა არანაკლებ დაახლოებით იმ ოდენობისა, რასაც არასრულწლოვანი ბავშვი მიიღებდა სასამართლო წესით მშობლებისათვის ალიმენტის დაკისრების დროს. მაქსიმუმი მხარეთა შეთანხმებაზეა დამოკიდებული. მართალია, ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის ეს წესი პირობითია და მას არა აქვს იმპერატიული ხასიათი, მაგრამ მასში არასრულწლოვან ბავშვთა აღზრდისათვის აუცილებელი მინიმალური მატერიალური ბაზის გარანტიის შექმნის ცდაა მოცემული. ყველა შემთხვევისათვის ალიმენტის მინიმალური ოდენობა ამა თუ იმ სახით განსაზღვრული უნდა იყოს. შეთანხმება ალიმენტის მინიმალურზე დაბალი ოდენობის შესახებ, მისი გაბათილების საფუძველი უნდა გახდეს. დაახლოებით ასეა გადანყვეტილი ალიმენტის მინიმალური ოდენობის საკითხი რუსული კანონმდებლობით¹. ალიმენტის გადახდის ფორმაში იგულისხმება მისი გამოანგარიშების წესის დადგენა. იგი შეიძლება იყოს: მყარი თანხით განსაზღვრული, ხელფასის ან შემოსავლის პროცენტით, კომბინირებული წესით, ქონების გადაცემით და ა.შ. თითოეული ფორმის გამოყენება შესაძლებელია ამა თუ იმ გარემოების არსებობისას. მაგალითად, როცა ალიმენტვადებული პირი დიდი ხნით მიემგზავრება საზღვარგარეთ ან არ შეუძლია ალიმენტი რეგულარულად გადაიხადოს უმუშევრობის გამო და ა.შ. შეიძლება უფრო მიზანშეწონილიც კი იყოს

¹ Комментарий к семейному кодексу Российской Федерации. отв. редактор Кузнецова И. М. М., 1996. с. 267.

ერთჯერადი მნიშვნელოვანი თანხის გადახდა, საკუთრებაში ბინის, მიწის ნაკვეთის ან სხვა რივითის გადაცემა. ალიმენტის გადახდის წესი მხარეთა შეთანხმებით ნებაყოფლობითი უნდა იყოს, მაგრამ იგი აუცილებლად უნდა მოიცავდეს გადახდის დროისა (თვიური, კვარტალური და ა.შ.) და გადახდის ადგილის (ალიმენტვალდებული ან ალიმენტის მიმღები პირის ადგილსამყოფელის მიხედვით გადაცემა, საბანკო ანგარიშზე ჩარიცხვა და ა.შ.) შესახებ მონაცემებს.

საალიმენტო ხელშეკრულების დადების მომენტიდან ალიმენტის მიმღები კარგავს სასამართლო წესით ალიმენტის გადახდევინების მოთხოვნის უფლებას. მისი ინტერესების დაცვა შესაძლებელია სასარჩელო წესით ისეთი შემთხვევისათვის, როცა ალიმენტვალდებული პირი არაჯეროვნად ასრულებს ან საერთოდ თავს არიდებს ხელშეკრულებით ნაკისრი ალიმენტის გადახდის ვალდებულებას. ალიმენტის გადამხდელის პასუხისმგებლობა განისაზღვრება გადაუხდელი ალიმენტის იძულებით გადახდევინებითა და ამით მიყენებული ზიანის ანაზღაურებით.

საალიმენტო შეთანხმების გავრცელება პრაქტიკაში დღის წესრიგში აყენებს მისი როგორც სამოქალაქო-სამართლებრივი ხელშეკრულების ფართოდ გამოყენების პერსპექტივებს. საბაზრო მეურნეობის პირობებში, როცა უმუშევრობა არავითარ კავშირში არ არის შრომისუნარიანობის ხარისხთან, საალიმენტო ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს საალიმენტო-სამართლებრივ ურთიერთობათა წარმოშობის კანონით დადგენილი ამ საფუძვლის (შრომისუნარიანობის) გარეშე – შრომისუნარიან სუბიექტებს შორის. საკმარისი უნდა იყოს ალიმენტის მოთხოვნის უფლების დაფუძნება მხოლოდ მატერიალური დახმარების საჭიროების ფაქტზე.

8.2. მშობლების საალიმენტო ვალდებულებაში შვილების მიმართ

მშობლები ვალდებული არიან არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი და არაშრომისუნარიანი სრულწლოვანი შვილები, რომლებიც მატერიალურ დახმარებას საჭიროებენ. ეს ვალდებულება ეკისრება როგორც დედას ისე მამას მიუხედავად იმისა, ისინი ერთმანეთთან ქორწინებაში იმყოფებიან, თუ მათ შორის ქორწინება უკვე შეწყვეტილია. მშობლები ვალდებული არიან აღზარდონ და არჩინონ თავიანთი შვილები სრულწლოვანებამდე. სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ შვილები კარგავენ მშობლებისაგან სარჩოს მიღების უფლებას. ამ წესიდან არავითარი გამონაკლისი არ არსებობს. სულ სხვა მდგომარეობაა მაშინ, როცა შვილი, მართალია, სრულწლოვანია, მაგრამ იგი არაშრომისუნარიანია და საარსებოდ არავითარი მატერიალური წყარო არ გააჩნია. მაგალითად, თუ შრომის ინვალიდი შვილი სახელმწიფოსაგან იღებს პენსიას ან დახმარებას იმ ოდენობით, რაც საკმარისი არ არის აუცილებელ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად, მშობლების ვალდებულება შვილის რჩენის თაობაზე ამ უკანასკნელის სრულწლოვანების შემდეგაც გრძელდება. შვილების რჩენის მოვალეობას მშობლები ნებაყოფლობით ასრულებენ, წინააღმდეგ შემთხვევაში სარჩო შვილების სასარგებლოდ მათ უნდა დაეკისროთ სასამართლო წესით. მშობლების საალიმენტო ვალდებულების წარმოშობის საფუძველია შვილთან საოჯახო-ნათესაური ურთიერთობა ან კანონით მასთან გათანაბრებული მდგომარეობა და შვილის შრომისუნარობის გამო მატერიალური დახმარების საჭიროება. საალიმენტო ვალდებულების შესრულება უმეტესად ეკისრება იმ მშობელს, რომელიც განქორწინების ან სხვა მიზეზის გამო ცალკე ცხოვრობს და არავითარ მონაწილეობას არ ღებუ-

ლობს მეორე მშობელთან მცხოვრები შვილის მატერიალურ უზრუნველყოფაში.

საალიმენტო-სამართლებრივ ურთიერთობათა აუცილებელი სუბიექტია შვილი, რომელსაც თავისი მშობლისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლება გააჩნია. ის მშობელი, რომელიც სარჩელს აღძრავს სასამართლოში მეორე მშობლისაგან ალიმენტის გადახდევინების შესახებ, გამოდის შვილის წარმომადგენლად. მას არა აქვს უფლება ალიმენტი მოითხოვოს თავის სასარგებლოდ. ასე რომ არ იყოს, ასეთი მშობლის გარდაცვალების შემთხვევაში, საალიმენტო-სამართლებრივი ურთიერთობა უნდა შეწყვეტილიყო, რაც არასწორი იქნებოდა. საალიმენტო ვალდებულება წარმოიშობა შვილსა და ცალკე მცხოვრებ მშობელს შორის. შვილთან მცხოვრები მშობელი შვილის წარმომადგენელია მხოლოდ და მისი ინტერესების დასაცავად წარადგენს სარჩელს.

შვილების რჩენის მოვალეობა ძირითადად ნებაყოფლობის პრინციპს ემყარება. ამიტომ არა აქვს მნიშვნელობა მშობლები ცალ-ცალკე ცხოვრობენ თუ ერთად. მშობლებისა და შვილების ერთად ცხოვრების შემთხვევაში შვილების რჩენაში მშობელთა მონაწილეობის ხარისხი, ჩვეულებრივ, დღის წესრიგში არ დგება. მშობელთა შორის შვილების რჩენაში ვალდებულებათა გამიჯვნის აუცილებლობა თავს იჩენს ერთ-ერთი მშობლის ცალკე ცხოვრების შემთხვევაში. ამ დროს მშობლების შეთანხმებაზეა დამოკიდებული ის, თუ ვინ რა მონაწილეობას მიიღებს შვილების რჩენაში. მხედველობაში მიიღება თითოეული მშობლის ფულადი შემოსავალი და შვილებთან პირადი ურთიერთობის ხასიათი. შესაძლებელია ისიც, რომ შვილები საცხოვრებლად სხვადასხვა მშობელთან დარჩნენ. ასეთ შემთხვევაში უფრო მეტი შემოსავლიანი მშობელი ურთიერთმოთხოვნათა ჩათვლის საფუძველზე შეთანხმებით განსაზღვრულ თანხას გადაუხდის უფრო ნა-

კლებად უზრუნველყოფილ მეორე მშობელთან მცხოვრებ შვილს. მშობლებს შეუძლიათ ერთხელ მიღწეული შეთანხმება გადასინჯონ განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ. ამას საფუძვლად შეიძლება დაედოს ცვლილებები მათ მატერიალურ მდგომარეობაში, ან ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული ადრე გაუთვალისწინებელი გარემოებები და სხვ. შესაძლებელია, მშობელთა შეთანხმება შვილის აღზრდასა და რჩენაში მათი მონაწილეობის ხარისხის შესახებ სრულებითაც არ ემთხვეოდეს კანონიდან გამომდინარე ამოსავალ დებულებებს. ეს მათი კომპეტენციაა და ვიდრე საალიმენტო შეთანხმება ძალაშია, არცერთ მათგანს არა აქვს უფლება თავს მოახვიოს მეორეს მშობლიური ვალდებულების განაწილების სხვა ვარიანტი.

მშობლები შეიძლება ვერ შეთანხმდნენ არა მარტო იმაზე, საერთოდ უნდა გადაიხადოს თუ არა ამა თუ იმ მშობელმა ალიმენტი, არამედ იმაზეც, თუ რამდენი უნდა გადაიხადოს ცალკე მცხოვრებმა მშობელმა. პრაქტიკულად, ხშირ შემთხვევაში, ამ საკითხებზე მშობლები ვერ თანხმდებიან. ამიტომ საჭირო ხდება საალიმენტო დავის გადაწყვეტა სასამართლოს მიერ. ადრინდელი კანონმდებლობით განსაზღვრული იყო ალიმენტის ოდენობა. იგი ძირითადად დამოკიდებული იყო ხელფასზე, აგრეთვე სხვა შემოსავლებსა და იმაზე, თუ რამდენი ბავშვის სასარგებლოდ ეკისრებოდა მშობელს ალიმენტის გადახდა. საბაზრო მეურნეობის პირობებში ასეთი წესი მიუღებელი აღმოჩნდა, რადგან ხელფასი უკვე აღარ წარმოადგენს მშობლის შემოსავლის რეალურ მაჩვენებელს. კანონი ამჟამად ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრას მიაკუთვნებს სასამართლოს კომპეტენციას. სასამართლო კი მას განსაზღვრავს გონივრული, სამართლიანი შეფასების საფუძველზე შვილის ნორმალური რჩენა-აღზრდისათვის აუცილებელ მოთხოვნათა ფარგლებში. ამ დროს გადამწყვეტი მნიშვნ-

ელობა უნდა მიენიჭოს აგრეთვე მშობლებისა და შვილების რეალურ მატერიალურ მდგომარეობას. შვილის ნორმალური რჩენა-აღზრდისათვის აუცილებელი მოთხოვნების გონივრული და სამართლიანი შეფასების საფუძვლად შეიძლება სხვადასხვა გარემოება იქნეს მიჩნეული. მაგალითად, სასამართლოს შეუძლია ჩვეულებრივზე უფრო ნაკლები ოდენობით დააკისროს ალიმენტის გადახდა იმ მშობელს, რომელსაც ჰყავს სხვა არასრულწლოვანი შვილები, რადგან, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ისინი შეიძლება აღმოჩნდნენ მატერიალურად უფრო ნაკლებ უზრუნველყოფილ მდგომარეობაში, ვიდრე ის შვილები, ვის სასარგებლოდაც უნდა დაეკისროს მშობელს ალიმენტის გადახდა. გარდა ამისა, სასამართლოს შეუძლია შეამციროს ალიმენტის ოდენობა ან საერთოდ გაათავისუფლოს მშობელი ალიმენტის გადახდისაგან, თუ შვილი სახელმწიფოს ან რომელიმე ორგანიზაციის სრულ კმაყოფაზე იმყოფება. ამ შემთხვევაში საქმე ეხება ბავშვის სარჩენად ალიმენტის გადახდას მეორე მშობლის, მეურვის ან მზრუნველის სასარგებლოდ. შეიძლება ბავშვი სახელმწიფოს სრულ კმაყოფაზე იყოს სასწავლო დაწესებულებაში ყოფნის პერიოდში, მაგრამ არდადეგებზე ან სხვა თავისუფალ დროს ისინი სახლში არიან, სადაც რჩენა და ტანსაცმელი სჭირდებათ. ამიტომ, რა თქმა უნდა, ყველა შემთხვევაში მშობელი არ გაათავისუფლდება ალიმენტის გადახდისაგან. საბავშვო დაწესებულებაში მყოფი შვილების შესანახი ხარჯები მშობლებს გადახდებათ ამ დაწესებულებათა სასარგებლოდ. ასეთ დაწესებულებებში ბავშვებს აბარებენ იმის გამო, რომ მშობლები არ ასრულებენ მათ აღზრდასთან დაკავშირებულ ვალდებულებებს ან ჩამორთმეული აქვთ მშობლის უფლებამოვალეობები. მიუხედავად ამისა, ასეთ მშობლებს კვლავ რჩებათ თავიანთი შვილების რჩენის ვალდებულება. ბავშვის სარჩენად საჭირო სახსრები საბავშვო დაწესებულების

სასარგებლოდ გადახდება ორივე მშობელს. მშობლისათვის დაკისრებული ალიმენტის ოდენობა შეიძლება შემცირებულ იქნეს ისეთ შემთხვევაში, თუ მშობელი ინვალიდია და მას არა აქვს საკმარის შემოსავალი ან მაშინ, თუ არასრულწლოვანი შვილი უკვე მუშაობს და დამოუკიდებელი შემოსავალი გააჩნია.

არასრულწლოვანი შვილების სასარგებლოდ ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის დროს სასამართლომ შეიძლება გაითვალისწინოს როგორც მყარი ოდენობით ფულადი სახსრების გადახდევინება, ისე წლიური შემოსავლის ყოველთვიური სტაბილური ნაწილის განსაზღვრული პროცენტის დაქვითვა. უფრო გავრცელებულსა და პრაქტიკულს წარმოადგენს პირველი მეთოდი.

ალიმენტის ძირითადი დანიშნულებაა ბავშვის ნორმალური აღზრდის მატერიალური უზრუნველყოფა. სალიმენტო სახსრები შეიძლება არ იყოს საკმარისი იმ დამატებითი ხარჯების განსახორციელებლად, რაც გამონვეულია განსაკუთრებული გარემოებებით, რომელიც არ შეიძლებოდა გათვალისწინებულიყო ალიმენტის განსაზღვრის დროს. ასეთ გარემოებებს მიეკუთვნება, მაგალითად, ბავშვის მძიმე ავადმყოფობა, დასახიჩრება, სწავლის საფასურის გადახდის აუცილებლობა და სხვ. სასამართლო პრაქტიკა დიდი ხანია ასეთ ხარჯებში ალიმენტის გადამხდელი მშობელის ჩართვას შესაძლებლად მიიჩნევს.¹ კანონი, იმ პრინციპიდან გამომდინარე, რომ ორივე მშობელი ერთნაირად ვალდებულია შვილების აღზრდაში მიიღონ მონაწილეობა, იძლევა დამატებითი ხარჯების ნაწილის მეორე მშობლისათვის დაკისრების შესაძლებლობას. ეს არის ახალი გარემოების გამო დამატებით ხარჯებში მონაწილეობა და არა ბავშვის სარჩენი

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2003. №12. გვ. 3393.

ხარჯების დამატებით გადახდევინება. ამიტომ მისი ოდენობა უნდა განისაზღვროს ფაქტობრივად განეული ხარჯების გათვალისწინებით, მყარი თანხებით და არ შეიძლება მისი წილობრივი დაკავშირება ხელფასის ან სხვა შემოსავლის ოდენობასთან. განსაკუთრებულ გარემოებათა წარმოშობის გამო გასანევი ხარჯების განსაზღვრის შემდეგ, სასამართლო, ორივე მშობლის მატერიალური მდგომარეობიდან გამომდინარე, საზღვრავს აუცილებელ ხარჯებში მათი მონაწილეობის ხარისხს და იმ სახსრების ოდენობას, რომელიც მოპასუხეს უნდა დაეკისროს. დამატებით ხარჯებში მოპასუხე მშობელი მონაწილეობს ერთჯერადი გადასახდელის სახით ან განსაზღვრული დროითა და განსაზღვრული სახსრების გადახდით. თუ დამატებით ხარჯებში მეორე მშობლის განმეორებითი ჩართვის აუცილებლობა წარმოიშობა, მოსარჩელეს უფლება აქვს მასთან დაკავშირებით კვლავ მიმართოს სასამართლოს. თავის მხრივ, მოპასუხეს შეუძლია სთხოვოს სასამართლოს დამატებითი ხარჯების გადახდისაგან გათავისუფლება, თუ ბავშვის მდგომარეობა უკვე არ მოითხოვს დამატებითი ხარჯების გაღებას. სასამართლოს უფლება აქვს მშობლებს დააკისროს მონაწილეობის მიღება არა მარტო ფაქტობრივად გაღებულ, არამედ მომავალშიც აუცილებლად გასაღებ ხარჯებში.

მეურვეობასა და მზრუნველობას გადაცემული ბავშვების რჩენის ხარჯები მშობლებს შეიძლება დაეკისროთ სამოქალაქო კოდექსის ან სასამართლოს გადანყვეტილების შესაბამისად. მშობლიურ მზრუნველობას მოკლებული ბავშვები (ობლების გარდა) საბავშვო დაწესებულებებში სწორედ იმისათვის იგზავნიებიან, რომ მათი მშობლები არ ასრულებენ მშობლიურ უფლება-მოვალეობებს, ჩამორთმეული აქვთ ან ასეთ უფლება-მოვალეობათა ჩამორთმევის გარეშეც ბავშვების მათთან დატოვება სერიოზულ საშიშროებას წარმოადგენს. ყველა შემთხვევაში მშობლები ვალდებული არიან

გაიღონ თავიანთი არასრულწლოვანი შვილების სარჩენი სახსრები. მშობლებს ასევე ევალებათ ბავშვის მესამე პირებთან დროებით დატოვების შემთხვევაშიც გაიღონ სახსრები მის სარჩენად. საბავშვო დაწესებულებაში ბავშვის მოთავსების მომენტიდან მშობლები წყვეტენ მის აღზრდასა და რჩენაში მონაწილეობის მიღებას და ორივე მშობელს წარმოეშობა საბავშვო დაწესებულებისათვის ბავშვის სარჩენი სახსრების გადახდის ვალდებულება. მათი ოდენობა განისაზღვრება თითოეული მშობლის რეალური შემოსავლების გათვალისწინებით. საალიმენტო ფულადი სახსრები მშობლებს გადახდებთ საბავშვო დაწესებულების სასარგებლოდ და შეიძლება გაიხარჯოს ამ დაწესებულების მოთხოვნაზე. ეს სახსრები ბავშვის ანგარიშზე არ ჩაირიცხება. ბავშვების რჩენა და აღზრდა ხორციელდება საბავშვო დაწესებულების მიერ ამისათვის განკუთვნილი სახსრების ხარჯზე. საბავშვო დაწესებულებათა სასარგებლოდ ალიმენტის გადახდისაგან შეიძლება კანონით გათავისუფლდნენ მშობელთა გარკვეული კატეგორიები. მათ შეიძლება მიეკუთვნონ: მარტოხელა დედები, მრავალშვილიანი მშობლები, აგრეთვე მშობლები, რომელთა ბავშვების მოთავსება საბავშვო დაწესებულებებში გამონვეულია მათი ფიზიკური ან ფსიქიკური განვითარების დეფექტებით და სხვ. ამ საკითხებში ფართო უფლებამოსილება გააჩნია სასამართლოს. მას შეუძლია მშობლები გაათავისუფლოს ალიმენტის გადახდის ვალდებულებისაგან სხვა საპატიო მიზეზების გამოც. ისეთ შემთხვევებში, როცა საბავშვო დაწესებულებაში ბავშვის რჩენა-მოვლისათვის დაწესებულია განსაზღვრული საფასური, მშობლები იხდიან მას არა დიფერენცირებულად, როგორც ალიმენტს, არამედ საერთოდ დადგენილი ოდენობით.

ალიმენტის გადახდევინებასთან დაკავშირებული საქმეები სასამართლომ უმოკლეს ვადებში უნდა განიხილოს. ეს

იმითაა განპირობებული, რომ ბავშვის აღზრდისა და რჩენის მოვალეობის შესრულების დაყოვნება მისი ინტერესების საწინააღმდეგოა. პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როცა მსგავსი კატეგორიის საქმეთა განხილვის გაჭიანურება ხდება იმის გამო, რომ საალიმენტო-სამართლებრივ ურთიერთობათა მხარეები სხვადასხვა ქალაქებსა და რაიონებში ცხოვრობენ ან ისინი სხვა ობიექტური მიზეზების გამო (ავადმყოფობა, აუცილებელ მივლინებაში გამგზავრება და სხვ.) ითხოვენ საქმის განხილვის გადადებას. ზოგჯერ საქმის ობიექტურად განხილვას დამატებითი მასალების შეკრება სჭირდება სასამართლოს მიერ. ასეთ შემთხვევებში არ შეიძლება ბავშვების დატოვება სათანადო მატერიალური უზრუნველყოფის გარეშე. სწორედ ამიტომ კანონი შესაძლებლობას აძლევს სასამართლოს საქმის არსებითად განხილვამდე გამოიტანოს განჩინება შვილის შესანახი სარჩოს გადახდევინების შესახებ. ალიმენტის წინასწარი და დროებითი გადახდევინების წესი ვრცელდება მხოლოდ იმ შემთხვევებზე, როცა მოპასუხე სამოქალაქო კოდექსის მოთხოვნათა საფუძველზე სარეგისტრაციო ორგანოში ჩანერილია ბავშვის მშობლად. ეს ისეთი შემთხვევებია, როცა მოპასუხე რეგისტრირებულ ქორწინებაში იმყოფება ბავშვის დედასთან ან მისი მამობის საფუძველი გახდა ბავშვის მშობლების ერთობლივი განცხადება ან კიდევ, მამობა დადგენილია სასამართლოს მიერ. დანარჩენ შემთხვევებში ეს წესი არ მოქმედებს. მამობის შესახებ შესაბამისი ჩანაწერის არარსებობის შემთხვევაში, ე.ი. როცა ხდება ალიმენტის გადახდევინებისა და მამობის იძულებითი დადგენის შესახებ სარჩელის ერთდროულად შეტანა, სასამართლოს უფლება არა აქვს მამობის საკითხის გადაწყვეტამდე მოპასუხეს დააკისროს ალიმენტის წინასწარ გადახდა, რადგან შესაძლებელია საქმის განხილვის დროს არ დადგინდეს მოპასუხის მამობა, მსგავს შემთხვევებში არ არსებობს მა-

მოზის უდავო პრეზუმფცია. სულ სხვა მდგომარეობაა, როცა ბავშვის მამად ჩანერილ პირს ფორმალური უფლება აქვს სასამართლოში იდავოს ჩანანერის ნამდვილობის შესახებ. მოპასუხის მამად მიჩნევის იურიდიული საფუძველი ასეთ შემთხვევაში უფრო სარწმუნოა და მისი შემხვედრი სარჩელი ჩანანერის გაბათილების შესახებ საფუძველად უნდა დაედოს ალიმენტის წინასწარი გადახდისაგან გათავისუფლების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილებას.

სასამართლოს განჩინებაში მოპასუხისათვის ალიმენტის დროებით, წინასწარ გადახდევინების შესახებ განსაზღვრულ უნდა იქნეს ალიმენტის ოდენობა მთელი იმ პერიოდისათვის, რომლის განმავლობაშიც ვერ ხერხდება საქმის არსებითად განხილვა. გადახდა უნდა მოხდეს ერთჯერადი ან ყოველთვიური გადასახდელის სახით, თუ მოსალოდნელია საქმის განხილვის გადავადება რამდენიმე თვით. გადასახდელი თანხის ოდენობა განისაზღვრება მოპასუხის მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის გათვალისწინებით.

არ შეიძლება ბავშვის შესანახი სარჩოს სახით წინასწარ გადასახდელი ალიმენტის უკან დაბრუნება ან მომავალ გადასახდელთა თანხაში ჩათვლა, მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლებელია სასამართლომ სარჩელი მოპასუხისათვის ალიმენტის დაკისრების შესახებ არ დააკმაყოფილოს ან ალიმენტის ოდენობა განსაზღვროს უფრო ნაკლები თანხით, ვიდრე ამას მოსარჩელე ითხოვდა. მაგრამ, თუ სასამართლომ ალიმენტის ოდენობა უფრო დიდი თანხით განსაზღვრა, მაშინ სხვაობა უკვე გადახდილ თანხასა და დადგენილი ალიმენტის ოდენობას შორის მოპასუხეს დამატებით უნდა გადახდეს, რადგან ალიმენტის გადახდის ვალდებულება წარმოიშობა არა სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოტანის, არამედ სასამართლოში სარჩელის შეტანის მომენტიდან.

სასამართლოს მიერ არასრულწლოვანი შვილისათვის

განსაზღვრული ალიმენტის ოდენობა არ არის მუდმივი ხასიათის. იგი შესაძლებელია შეიცვალოს მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე. ამისათვის უნდა არსებობდეს სერიოზული საფუძველი. ალიმენტის ოდენობის შეცვლა განპირობებული უნდა იყოს იმ გარემოებათა სტაბილურობის ხასიათით, რომელიც საფუძველად დაედო ალიმენტის თავდაპირველი ოდენობის განსაზღვრას. ეს, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს ახალ გარემოებათა წარმოშობას, რამაც ცვლილება უნდა შეიტანოს ადრე განსაზღვრული ალიმენტის ოდენობაში. მაგალითად, მეორე ქორწინებაში ბავშვის გაჩენა ან კმაყოფაზე მყოფ პირთა რაოდენობის შემცირება. პირველი გარემოება არ არსებობდა სასამართლოს მიერ ალიმენტის ოდენობის თაობაზე გადაწყვეტილების გამოტანის დროს. მეორე გარემოება, მართალია, არსებობდა თავიდან, მაგრამ შემდეგ კმაყოფაზე მყოფი რომელიმე პირის გარდაცვალების გამო შეიცვალა. პირველი გარემოების არსებობისას, შესაძლებელია, ადრე განსაზღვრული ალიმენტის ოდენობის შემცირება, რადგან მეორე ქორწინებაში გაჩენილი ბავშვი არ უნდა იყოს მატერიალურად ნაკლებად უზრუნველყოფილი იმასთან შედარებით, რომელსაც ალიმენტს უხდის მშობელი. მეორე გარემოების არსებობა კი შეიძლება ალიმენტის გაზრდის საფუძველი გახდეს, რადგან უკვე არ არსებობს ის პირი, რომლის სარჩენადაც საჭირო სახსრები გათვალისწინებული იყო ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის დროს. სასამართლოს შეუძლია როგორც ერთ ისე მეორე შემთხვევაში შეცვალოს ალიმენტის ოდენობა.

მშობელს, რომელიც არასრულწლოვანი შვილის სასარგებლოდ იხდის ალიმენტს, უფლება აქვს სარჩელით მიმართოს სასამართლოს ალიმენტის ოდენობის შემცირების შესახებ. სარჩელში მითითებულ უნდა იქნეს ის გარემოება, რაც საფუძველად უნდა დაედოს ალიმენტის შემცირებას. ზე-

მოაღნიშნული გარემოების გარდა, ალიმენტის შემცირებას შეიძლება საფუძვლად დაედოს აგრეთვე ოჯახური მდგომარეობის გაუარესება, პენსიაზე გასვლა, ინვალიდობა.

ადრე დადგენილი ალიმენტის ოდენობის შემცირება ან გაზრდა შესაძლებელია მშობლების შესაბამისი სარჩელის საფუძველზე. სარჩელის შეტანა შეუძლიათ აგრეთვე სხვა დაინტერესებულ პირებსაც (ალიმენტის გადამხდელი მშობლის ახალი მეუღლე, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო და სხვ.). ასევე, ალიმენტის გაზრდა შეიძლება მოითხოვოს მეორე მშობელმა ან მასთან მცხოვრებმა შვილმა, ნათესავმა და სხვ. ყველა შემთხვევაში სასამართლომ სარჩელის დეტალური განხილვის შემდეგ უნდა გამოიტანოს მოტივირებული გადაწყვეტილება ალიმენტის ოდენობის შეცვლის შესახებ.

თუ ალიმენტის ოდენობის შეცვლის შესახებ საკითხი განიხილა არა იმ სასამართლომ, რომელმაც თავდაპირველად განსაზღვრა მისი ოდენობა, მან თავისი გადაწყვეტილების ასლი უნდა გადაუგზავნოს ამ უკანასკნელს, რათა იგი საქმის კურსში იყოს ალიმენტის ოდენობაში შეტანილი ცვლილების შესახებ. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ ალიმენტის ოდენობის შემცირებისას ახალი სააღსრულებო ფურცლის მიღებამდე გადახდილი ალიმენტის პირვანდელი და ახალი თანხების სხვაობა მომავალ გადასახდელებში არ ჩაითვლება. ახალი საალიმენტო თანხა მოპასუხეს სრულყოფილად უნდა გადახდეს.

8.3. შვილების საალიმენტო ვალდებულებანი მშობლების მიმართ

მშობლების მიერ თავიანთ უფლება-მოვალეობათა სწორად და ეფექტურად განხორციელების ლოგიკური შედეგია ის სულიერი და მატერიალური მხარდაჭერა, რასაც მშობლები შემდეგ ლებულობენ თავიანთი სრულწლოვანი შვილებისაგან. უმრავლეს შემთხვევებში შვილები თავიანთი მშობლებისადმი მატერიალურ მხარდაჭერას ნებაყოფლობით და შეგნებულად გამოხატავენ და ეს ჩვეულებრივ, საოჯახო სამართლებრივ მოვალეობად მიაჩნიათ. ამიტომ იგი არც შეიძლება საალიმენტო ვალდებულებად ჩაითვალოს, რადგან იძულების ელემენტებს მოკლებულია. იგი ზნეობრივი ვალდებულებაა და არა სამართლებრივი. არიან ისეთი შვილებიც, რომლებსაც შეგნებული არა აქვთ მშობლებისადმი ზრუნვისა და მატერიალური მხარდაჭერის მოვალეობა. ასეთი შვილების მიმართ კანონი ადგენს ვალდებულებას, იზრუნონ მშობლებისთვის და დაეხმარონ მათ. ასეთი ვალდებულების იძულებით შესრულება უზრუნველყოფილია სასამართლოს მეშვეობით. სრულწლოვან შრომისუნარიან შვილებს ევალებათ არჩინონ თავიანთი არაშრომისუნარიანი მშობლები, რომლებსაც მატერიალური დახმარება სჭირდებათ. შვილების საალიმენტო ვალდებულება ორ გარემოებას ეფუძნება. ესენია – მშობლების შრომისუუნარობა და მატერიალური გაჭირვება. ერთი რომელიმე მათგანი ალიმენტის დაკისრების საფუძვლად არ გამოდგება (თუმცა საბაზრო მეურნეობის პირობებში უმუშევრობა და შრომისუუნარობა ადეკვატური შინაარსისაა). შვილი კი უნდა იყოს სრულწლოვანი და შრომისუნარიანი, რომელსაც გააჩნია გარკვეული შემოსავალი. შესაძლებელია, შვილი სრულწლოვანების მიღწევამდე იყოს ჩაბმული შრომით საქმიანობაში და საკმაო შემოსავალიც ჰქონდეს. მას შეუ-

ძლია თავის მშობლებს ნებაყოფლობით გაუწიოს მატერიალური დახმარება. მაგრამ, თუ ამას არ აკეთებს, სასამართლოს არ შეუძლია დააკისროს მას ალიმენტი მშობლების სასარგებლოდ მანამ, სანამ იგი სრულწლოვანი არ გახდება, ასეთი მოვალეობა არ დაეკისრება მას მაშინაც, როცა ქორწინების გამო სრულწლოვანებამდე შეიძლება სრული ქმედუნარიანი გახდეს.

კანონმდებლობით განმტკიცებული და იურიდიულ ლიტერატურაში საყოველთაოდ მიღებული ამ დებულების წინააღმდეგ უსაფუძვლოდ გამოდის ზოგიერთი ავტორი.¹ მაგალითად, დ. მედვედევი თვლის, რომ არასრულწლოვან დაქორწინებულ შვილს მაინც უნდა დაეკისროს ალიმენტი მშობლების სასარგებლოდ, მიუხედავად იმისა, რომ კანონი ამის შესაძლებლობას არ ითვალისწინებს და არც მეცნიერებს მიაჩნიათ ეს მიზანშეწონილად.² ჩანს, ამ ავტორისათვის არც კანონსა და არც ავტორიტეტულ მეცნიერულ აზრს მნიშვნელობა არა აქვს, მით უფრო, თუ იგი ქვეყნის პრეზიდენტი და საოკუპაციო ჯარების მთავარსარდალი ხდება.

არაშრომისუნარიანად ითვლება მშობელი, რომელმაც საპენსიო ასაკს მიაღწია ან ინვალიდია. ასეთი მშობლების განსაზღვრულ ნაწილს შრომითი სტაჟის გათვალისწინებით ენიშნებათ პენსია და სხვა ოფიციალური დახმარებანი. შვილებს ალიმენტის გადახდევინება ეკისრებათ ისეთ შემთხვევებში, როცა მშობლებს ცხოვრების მატერიალური საშუალებები საერთოდ არ გააჩნიათ. მატერიალური დახმარების საჭიროების ფაქტორს სასამართლო განსაზღვრავს.³

მშობლების რჩენის მოვალეობისაგან შეიძლება შვილები

¹ **Медведев Д.А.** Алиментные обязательства, в кн. Гражданское право. Учебник. М., 2001. т. 3, гл. 61, с. 483.

² Комментарии к Семейному кодексу Российской Федерации. Под редакцией **Кузнецовой И.М.** М., 1996, с. 257.

³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეებზე. თბ., 2003, №9, გვ. 2531.

გათავისუფლდნენ მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. ეს შეიძლება მოხდეს მაშინ, თუ მშობლები თავის მხრივ, თავს არიდებდნენ მშობლის უფლება-მოვალეობათა შესრულებას. მაგალითად, არ იხდიდნენ ალიმენტს, სასტიკად ეპყრობოდნენ შვილებს, რაც მათთვის მშობლის უფლება-მოვალეობების ჩამორთმევის საფუძველი გახდა და სხვ. ასეთ შემთხვევებში სასამართლომ უნდა გამოარკვიოს მშობლიურ უფლება-მოვალეობათა შეუსრულებლობა მშობლების ბრალეული მოქმედების შედეგით იყო განპირობებული თუ ობიექტური მიზეზებით. მაგალითად, შესაძლებელია, მძიმე ავადმყოფობის ან სხვა გარემოების გამო მშობელი ვერ ღებულობს მონაწილეობას თავისი შვილის აღზრდასა და რჩენაში. ასეთ შემთხვევაში მშობლებს, თუ ისინი არაშრომისუნარიანები და მატერიალურად გაჭირვებულები არიან, უფლება აქვთ მოითხოვონ ალიმენტის გადახდა თავიანთი შვილებისაგან.

შვილებისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლება არა აქვთ იმ მშობლებს, რომლებსაც ჩამორთმეული აქვთ მშობლის უფლება-მოვალეობანი. რადგან შესაძლებელია, რომ მშობლის უფლება-მოვალეობანი მხოლოდ რომელიმე შვილის მიმართ ჰქონდეს ჩამორთმეული, ბუნებრივია, რომ მხოლოდ ასეთი შვილისაგან არ გააჩნია ალიმენტის მოთხოვნის უფლება. დანარჩენი შვილების მიმართ კი იგი ასეთ უფლებას ინარჩუნებს. ასევე გააჩნია იმ შვილებისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლება, რომელთა მიმართ წარსულში, მართალია, ჩამორთმეული ჰქონდა მშობლის უფლება-მოვალეობანი, მაგრამ განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ იგი აღუდგა და კეთილსინდისიერად ასრულებდა შვილების აღზრდისა და რჩენის მოვალეობას. სამოქალაქო კოდექსის 1218-ე მუხლში ლაპარაკია ისეთ შემთხვევაზე, როცა პირს ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება-მოვალეობანი და არ აღმდგარა პირვანდელ მდგომარეობაში.

მშობლის უფლება-მოვალეობების შეჩერება ან შეზღუდვა არ წარმოადგენს შვილისაგან ალიმენტის მოთხოვნაზე უარის თქმის საფუძველს.

თუ მშობელს არა აქვს პენსია და ვერც შვილებისაგან ღებულობს ალიმენტს, იგი საარსებო სახსრების გარეშე არ უნდა დარჩეს. სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს მის მატერიალურ უზრუნველყოფაზე¹. ასევე საჭიროა ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი და სისხლისსამართლებრივი ბერკეტების ამოქმედება ისეთი შვილების მიმართ, რომლებიც თავს არიდებენ მშობლების წინაშე კანონით დადგენილ ვალდებულებათა შესრულებას.

შვილების მიერ გადასახდელი ალიმენტის ოდენობას განსაზღვრავს სასამართლო მყარი თანხით ყოველთვიური გადასახდელის სახით. მისი ოდენობა დამოკიდებულია მხარეთა მატერიალურ და ოჯახურ მდგომარეობაზე. როცა მშობლები ერთი შვილისაგან ითხოვენ ალიმენტს, სასამართლოს შეუძლია სხვა სრულწლოვანი და შრომისუნარიანი შვილებიც ჩართოს ვალდებულებაში ან იმ შვილის მიერ გადასახდელი ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრისას, რომლის მიმართაც სარჩელია წარდგენილი, გაითვალისწინოს სხვა შვილებისაგან სარჩოს მიღების შესაძლებლობა. არასწორად უნდა ჩაითვალოს შვილებისათვის ალიმენტის გადახდის დაკისრება რიგრიგობით განსაზღვრული დროის განმავლობაში. ყველა შვილმა საალიმენტო ვალდებულება მშობლების მიმართ ერთდროულად უნდა შეასრულოს. თითოეული შვილის საალიმენტო გადასახდელი შეიძლება სხვადასხვა იყოს, რადგან იგი სასამართლოს მიერ განისაზღვრება თითოეული შვილის მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის გათვალისწინებით.

¹ ჯ. ხეცურიანი, დამოუკიდებლობიდან სამართლებრივი სახელმწიფო-საკენ. თბ. 2006, გვ. 400.

საალიმენტო-სამართლებრივი ურთიერთობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრინციპს წარმოადგენს მოპასუხისათვის არა მარტო ძირითადი საალიმენტო თანხების გადახდის დაკისრება, არამედ გაუთვალისწინებელ დამატებით ხარჯებში მონაწილეობის აუცილებლობის დადგენაც. იგი არა მარტო მაშინ გამოიყენება, როცა საქმე ეხება მშობლების მიერ შვილების სასარგებლოდ ალიმენტის გადახდას, არამედ მაშინაც, როცა მოპასუხედ შვილები გამოდიან. დამატებით ხარჯებში მონაწილეობის ვალდებულების საფუძვლები იგივე შეიძლება იყოს, რაც მშობლების მიმართ გამოიყენება. სასამართლო დამატებითი ხარჯების ოდენობას განსაზღვრავს მყარი თანხებით ერთჯერადი ან ყოველთვიური გადასახდელის სახით.

არასრულწლოვანი შვილების წინაშე წარმოშობილი საალიმენტო ვალდებულებისაგან განსხვავებით, სრულწლოვანი შვილების სასარგებლოდ ალიმენტის გადახდის საფუძვლად კანონმა აღიარა ამ უკანასკნელთა შრომისუუნარობა და მატერიალური დახმარების საჭიროება. შრომისუუნარობის განმსაზღვრელია მათი ინვალიდობა. მართალია, შრომისუუნარო პირებს ზოგჯერ აქვთ შრომითი ან სხვა შემოსავალი (პენსია, სტიპენდია, დივიდენდი და სხვ.), მაგრამ, რადგან ეს საკმარისი არ არის სარჩენად, მშობლებს ეკისრებათ ალიმენტის გადახდა. იგულისხმება, რომ სასამართლომ ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის დროს მხედველობაში მიიღო მშობლების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა (შრომისუუნარიანობის ხარისხი, შემოსავლების ოდენობა, კმაყოფაზე მყოფ პირთა რაოდენობა და სხვ.). ასევე გათვალისწინებულ იქნა იმ შვილის მდგომარეობაც, ვის მიმართაც ხდება ალიმენტის გადახდა. შესაძლებელია ალიმენტის თანხის ოდენობის დადგენის შემდეგ არსებითად შეიცვალოს ალიმენტის გადამხდელი მშობლების მატერიალური და ოჯახური

მდგომარეობა – გაუმჯობესდეს ან გაუარესდეს, რაც, თავის მხრივ, ალიმენტის მომატების ან შემცირების საფუძველი გახდეს. ასეთივე საფუძველი იქნება მაშინაც, როცა შვილის მატერიალური ან ოჯახური პირობები იცვლება. ამის გამოც შეიძლება მისთვის გადასახდელი ალიმენტის ოდენობის შეცვლა.

მსგავს სიტუაციასთან გვაქვს საქმე, როცა ალიმენტის გადახდა ეკისრებათ შვილებს თავიანთი შრომისუუნარო და მატერიალურად გაჭირვებული მშობლების სასარგებლოდ. ალიმენტის ოდენობა საალიმენტო-სამართლებრივ ურთიერთობათა ორივე მხარის – შვილებისა და მშობლების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის გათვალისწინებით განისაზღვრება. ამ მდგომარეობის ყოველი არსებითი ხასიათის ცვლილება შეიძლება ალიმენტის ოდენობის მომატების ან შემცირების საფუძველი გახდეს მომავალში. სწორედ ამიტომ მისცა კანონმა სასამართლოს ერთხელ უკვე განსაზღვრული ალიმენტის ოდენობის შეცვლის შესაძლებლობა. სასამართლოში სარჩელის წარდგენა შეუძლია მშობელსაც და შვილსაც.

8.4. ოჯახის სხვა წევრების საალიმენტო ვალდებულებანი

ოჯახის სხვა წევრებს შორის არსებულ პირად არაქონებრივ სამართლებრივ ურთიერთობებთან ერთად მნიშვნელოვანი ადგილი ქონებრივ ურთიერთობებში საალიმენტო ვალდებულებებს ეკუთვნის. ასეთ ვალდებულებათა შინაარსიდან გამომდინარე, ვიდრე პირს, რომელიც ალიმენტს საჭიროებს, შესაძლებლობა აქვს მიიღოს იგი მშობლებისაგან, მეუღლისაგან ან შვილებისაგან, უფლება არა აქვს მოითხოვს იგი ოჯახის სხვა წევრებისაგან. როცა პირველ რიგში ვალ-

დებული პირებისაგან ალიმენტის მიღების შესაძლებლობა არ არსებობს, მხოლოდ მაშინ და ისიც, განსაზღვრულ გარემოებათა არსებობისას შეიძლება ოჯახის წევრებისაგან ალიმენტის მოთხოვნა. ამ უკანასკნელთა საალიმენტო ვალდებულებას საფუძვლად უდევს ახლო ნათესაობა ან მჭიდრო ოჯახური კავშირი. მათ საალიმენტო ვალდებულებას გააჩნია დამატებითი, სუბსიდიალური ხასიათი იმ ძირითად ვალდებულებებთან შედარებით, რომლებსაც ასრულებენ ოჯახის პირველი რიგის წევრები – მეუღლე, მშობლები და შვილები.

სუბსიდიალურ საალიმენტო ვალდებულებებში კანონი მნიშვნელოვნად მიიჩნევს და-ძმების ურთიერთრჩენის მოვალეობას. არასრულწლოვანი პირები, რომლებიც მატერიალურ დახმარებას საჭიროებენ და არ შეუძლიათ იგი მიიღონ თავიანთი მშობლებისაგან, უფლებამოსილნი არიან მოითხოვონ შრომისუნარიანი და განსაზღვრული შემოსავლების მქონე დებისაგან ან/და ძმებისაგან. მშობლებისაგან სარჩოს მიღების შეუძლებლობა ხშირად განპირობებულია მათი სიკვდილით, ავადმყოფობით, უგზო-უკვლოდ დაკარგვით ან სხვა ობიექტური მიზეზებით. ალიმენტის გადახდა შეიძლება დაეკისროს დას ან ძმას ან კიდევ ორივეს ერთად. ასეთი ვალდებულება გააჩნია არა მარტო შრომისუნარიან, არამედ შრომისუუნარო და-ძმასაც, თუ მათ საკმაო შემოსავალი გააჩნიათ და შეუძლიათ არასრულწლოვანი და-ძმის რჩენაში მიიღონ მონაწილეობა. მაგალითად, თუ შრომისუუნარო ძმას შედარებით დიდი პენსია აქვს, შეიძლება მას ალიმენტის გადახდა დაეკისროს თავისი უმცროსი და-ძმის სასარგებლოდ. სამოქალაქო კოდექსის 1223-ე მუხლში ლაპარაკია სრულწლოვანი და შრომისუნარიანი პირების საალიმენტო ვალდებულებაზე არასრულწლოვანი და-ძმების, აგრეთვე სრულწლოვანი შრომისუუნარო და-ძმების

მიმართაც, რომლებიც საჭიროებენ მატერიალურ დახმარებას და მისი მიღების შეუძლებლობაზე მშობლების, მეუღლის ან შვილებისაგან. ყველა შემთხვევაში სასამართლო ალიმენტის ოდენობას განსაზღვრავს ალიმენტის გადამხდელისა და მიმღების მდგომარეობის დეტალური ანალიზის საფუძველზე¹. და-ძმებს შორის საალიმენტო ვალდებულების წარმოშობა არ არის დაკავშირებული იმასთან, ღებულობდა თუ არა მოპასუხე თავისი არასრულწლოვანი ან სრულწლოვანი და-ძმის აღზრდაში მონაწილეობას. კანონმდებელი ასეთ შემთხვევაში გამოდის მათ შორის სისხლით ნათესაობის ფაქტიდან (სხვათა შორის, და-ძმები სისხლით ნათესაობის ხარისხის მიხედვით ყველაზე ახლო დგანან ერთმანეთთან. მათ მშობლების ერთნაირი სისხლი გააჩნიათ). ამით განსხვავდება ეს ვალდებულება მამინაცვალ-დედინაცვლისა და ფაქტობრივი აღზრდელის ანალოგიური ვალდებულებისაგან.

ახლო ნათესავები არიან აგრეთვე პაპა-ბებია და შვილი-შვილები. ბავშვის აღზრდაში მშობლებთან ერთად ხშირად მონაწილეობენ პაპა და ბებია. ისინი, ზოგჯერ ცვლიან კიდევ მშობლებს. ამიტომ სავსებით ლოგიკურია კანონის მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ შვილიშვილი ვალდებულია არჩინოს თავისი შრომისუუნარო პაპა და ბებია, თუ ისინი მატერიალურ დახმარებას საჭიროებენ. იგულისხმება, რომ შვილიშვილი სრულწლოვანია და საკმაო სახსრებიც გააჩნია. საკმაო სახსრებში მოიაზრება ისეთი მატერიალური მდგომარეობა, როცა შვილიშვილს შეუძლია ირჩინოს თავი და აქვს შესაძლებლობა პაპა-ბებიასაც დაეხმაროს კარგი ხელფასის, პენსიისა ან სხვა შემოსავლის საფუძველზე. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, შვილიშვილი შრომისუუნარიანია თუ არა. რაც შეეხება

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარემო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2003, №1, გვ. 33.

პაპა-ბებიას, მათ შრომისუუნარობის გარდა, ალიმენტის მიღების შესაძლებლობა არ უნდა ჰქონდეთ შვილებისაგან და როცა ერთ-ერთი ითხოვს ალიმენტს – მეორე მეუღლისაგან. იმ შემთხვევაში, თუ პაპასა და ბებიას სასამართლომ უარი უთხრა ალიმენტის გადახდაზე იმ მოტივით, რომ ისინი თავის დროზე თავს არიდებდნენ შვილების მიმართ მშობლიურ მოვალეობათა შესრულებას, შვილიშვილი არ არის ვალდებული არჩინოს პაპა-ბებია. შვილიშვილს, ჩვეულებრივ, ეს ვალდებულება მხოლოდ მაშინ წარმოეშობა, თუ თავის მშობელს არ გააჩნია ალიმენტის გადახდის ფაქტობრივი შესაძლებლობა. მაგრამ ამ შემთხვევაში სახეზეა რჩენის არა ფაქტობრივი, არამედ იურიდიული შეუძლებლობა; სულ სხვა მდგომარეობაა მაშინ, თუ პაპასა და ბებიას სასამართლომ უარი უთხრა იმ შვილისაგან ალიმენტის გადახდევინებაზე, რომელიც არ არის მოპასუხე შვილიშვილის მშობელი. მაგალითად, პაპასა და ბებიას ჰყავთ შვილიშვილები გარდაცვლილი უფროსი და უმცროსი შვილებისაგან. ისინი ამ უკანასკნელის მიმართ ადრე მშობლიურ ვალდებულებებს არ ასრულებდნენ. ასეთ შემთხვევაში პაპისა და ბებიის სასარგებლოდ ალიმენტის გადახდა დაეკისრება მხოლოდ უფროსი შვილის შვილებს.

საალიმენტო ვალდებულება გააჩნიათ პაპა-ბებიასაც თავიანთი შვილიშვილების მიმართ. სამართლებრივი ურთიერთობა წარმოიშობა შვილიშვილებსა და პაპა-ბებიას შორის როგორც მამის, ისე დედის ხაზით. ამიტომ თუ სარჩელი წარდგენილია მამის ხაზით პაპისა და ბებიის მიმართ, მათ შეუძლიათ მოითხოვონ ვალდებულებაში დედის ხაზით პაპისა და ბებიის ჩართვა. თუ რომელ პაპა-ბებიას უნდა დაეკისროს ალიმენტი და რა რაოდენობით, ამას წყვეტს სასამართლო მხარეთა მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის, შვილიშვილის აღზრდაში მათი მონაწილეობის ხარისხისა და სხვა გარემოებათა გათვალისწინებით.

სასამართლო სარჩელის დაკმაყოფილების შესახებ გადამწყვეტილებას მხოლოდ მაშინ გამოიტანს, როცა დარწმუნდება, რომ უსახსროდ დარჩენილ შვილიშვილს სარჩოს მიღება მშობლებისაგან არ შეუძლია და პაპა-ბებიას გააჩნია საკმაო სახსრები. არ შეიძლება მათ ალიმენტი დაეკისროთ იმ შემთხვევაში, თუ მშობლები ან ერთ-ერთი მათგანი შრომისუნარიანია ან შრომისუუნარო, მაგრამ გააჩნია საკმაო სახსრები შვილის სარჩენად. პაპა-ბებიისაგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლება გააჩნიათ არა მარტო არასრულწლოვან არამედ სრულწლოვან შრომისუუნარო შვილიშვილებსაც. ასეთ შემთხვევაში უკვე აღნიშნულ ორ საფუძველთან ერთად გაითვალისწინება მესამე საფუძველიც – მეუღლისაგან სარჩოს მიღების შეუძლებლობა.

პაპა-ბებიას შეიძლება ალიმენტის გადახდა დაეკისროს დამოუკიდებელი სარჩელის საფუძველზე. ეს შესაძლებელია აგრეთვე მაშინაც, როცა ისინი თანამოპასუხეებად არიან მიჩნეული მშობლების მიმართ სარჩელის წარდგენისას. პრაქტიკაში შვილიშვილების სარჩელები პაპა-ბებიისაგან ალიმენტის გადახდევინების თაობაზე იშვიათობას წარმოადგენს. უმეტესად, პაპა-ბებია, თუ ამის შესაძლებლობა გააჩნიათ, ნებაყოფლობით ასრულებენ თავიანთი შვილიშვილების აღზრდისა და რჩენის ფუნქციებს. ისეთ შემთხვევებში, როცა არასრულწლოვან პირს შესაძლებლობა გააჩნია საალიმენტო სარჩელი წაუყენოს როგორც და-ძმას, ისე პაპა-ბებიას, სასამართლო იქედან გამომდინარე, თუ ვის რა პირობები გააჩნია, ალიმენტის გადახდას დააკისრებს ერთ-ერთს, რამდენიმეს ან ყველა მათგანს.

სუბსიდიალური საალიმენტო ვალდებულება შეიძლება წარმოიშვას მაშინაც, როცა მოსარჩელისა და მოპასუხის ურთიერთობას სისხლით ნათესაობა კი არ უდევს საფუძველად, არამედ აღზრდაში ან რჩენაში მონაწილეობის ფაქტი.

კანონი ადგენს მამინაცვლისა და დედინაცვლის საალიმენტო ვალდებულებას იმ შემთხვევისათვის, როცა გერი მამინაცვლის ან დედინაცვლის ოჯახში იმყოფება აღსაზრდელად ან სარჩენად და მას არ ჰყავს მშობლები ან მშობლებისაგან სარჩოს მიღების შესაძლებლობა არ გააჩნია. აღზრდაში ან რჩენაში მამინაცვლისა და დედინაცვლის მონაწილეობის ფაქტი გადამწყვეტია იმ შემთხვევაშიც კი, როცა ბავშვის აღზრდასა ან რჩენაში ადრე მისი მშობელიც ლებულობდა მონაწილეობას. ეს შეიძლება ხდებოდა მშობლების გარდაცვალებამდე ან მის ქმედუუნაროდ აღიარებამდე, ინვალიდობის დადგომამდე და სხვ.

მამინაცვლის ან დედინაცვლის საალიმენტო ვალდებულება თავიანთი მეუღლის შვილების მიმართ ვრცელდება ამ უკანასკნელთა სრულწლოვანების დროსაც, თუ ისინი შრომისუუნარონი არიან და საჭიროებენ მატერიალურ დახმარებას. იგულისხმება, რომ ისინი სარჩოს ვერ ლებულობენ არა მარტო მშობლებისაგან, არამედ მეუღლისა და შვილებისაგანაც. ასეთ შემთხვევაშიც აუცილებელია, რომ გერი თავის მამინაცვალთან ან დედინაცვალთან ცხოვრობდეს. აღნიშნული პირობების არსებობისას საალიმენტო ვალდებულება მაინც წარმოიშობა, თუნდაც გერის დედასთან ან მამასთან განქორწინება მოხდეს. თუ განქორწინებულ დედას ან მამას არ შეუძლია შვილის რჩენა, ბუნებრივია, ალიმენტის გადახდის ვალდებულება მამინაცვალზე ან დედინაცვალზე უნდა გადავიდეს.

მამინაცვლის ან დედინაცვლის საალიმენტო ვალდებულება შეწყდება, თუ მშობლების ან ერთ-ერთი მათგანის მდგომარეობა ისე გაუმჯობესდა, რომ შეუძლიათ შვილებს მატერიალური დახმარება გაუწიონ. შეწყდება იგი მაშინაც, როცა მამინაცვალი ან დედინაცვალი, შრომისუუნარობის გამო, თვითონ აღმოჩნდება მატერიალურად გაჭირვებულ

მდგომარეობაში ან შეიძლება გერს წარმოეშვას მატერი-
ალური უზრუნველყოფის სხვა საშუალება, მაგალითად,
მოთავსებულ იქნეს სასწავლო ან სპეციალურ დაწესებულე-
ბაში სახელმწიფოს სრულ კმაყოფაზე, დაენიშნოს პენსია
მშობლების გარდაცვალების შემთხვევაში და სხვ.

კანონი ადგენს გერის საალიმენტო ვალდებულებასაც.
იგი არ არის დამოკიდებული იმაზე, შეუძლია თუ არა მამი-
ნაცვალს ან დედინაცვალს მიიღოს ალიმენტი მეუღლის,
მშობლების ან შვილებისაგან. ასეთი ვალდებულება, თავისი
შინაარსით ჰგავს შვილების ვალდებულებას, არჩინონ თავი-
ანთი მშობლები. მამინაცვალს ან დედინაცვალს, რომელიც
შრომისუუნაროა და ესაჭიროება მატერიალური დახმარება,
უფლება აქვს მოითხოვოს ალიმენტის გადახდა გერისაგან
ისე, როგორც ღვიძლი (ბიოლოგიური) შვილისაგან. ამისათვის
საკმარისია გერის აღზრდასა ან რჩენაში ადრე მონაწილეობის
ფაქტის არსებობა. რჩენაში ან აღზრდაში მონაწილეობას მა-
შინ აქვს იურიდიული მნიშვნელობა, თუ იგი ხუთ წელზე მეტი
ხნით გრძელდებოდა. კანონით განსაზღვრულია აგრეთვე ის
გარემოებანი, რომელთა არსებობა საფუძვლად შეიძლება
დაედოს გერის საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტას. სა-
სამართლოს შეუძლია გერი იმ შემთხვევაში გაათავისუფლოს
ალიმენტის გადახდისაგან, თუ მამინაცვალი ან დედინაცვალი
მას ზრდიდნენ ან არჩენდნენ ხუთ წელზე ნაკლები დროის
განმავლობაში. ამ შემთხვევაში გერის გათავისუფლება
ალიმენტის გადახდისაგან სასამართლოს უფლებაა და არა
ვალდებულება. თუ სასამართლო დარწმუნდება იმაში, რომ
გერს მამინაცვალი ან დედინაცვალი სრულწლოვანების მიღ-
წევამდე, მართალია, ხუთ წელზე ნაკლები დროით ზრდიდა
ან არჩენდა, მაგრამ ამას აკეთებდა კეთილსინდისიერად,
მაშინ ალიმენტის გადახდისაგან გერის გათავისუფლების
საფუძველი არ არსებობს, ხუთწლიანი ვადის განსაზღვრას

მაშინ უნდა მიექცეს ყურადღება, როცა იგი მცირეწლოვნობის ან არასრულწლოვნობის პერიოდს ემთხვევა. გერის საალიმენტო ვალდებულებისაგან გათავისუფლების უფრო სერიოზულ საფუძველს წარმოადგენს ის, თუ მამინაცვალი ან დედინაცვალი გერის აღზრდისა და რჩენის მოვალეობას არასათანადოდ ასრულებდნენ. არასათანადოდ შესრულებაში იგულისხმება გერის მიმართ სასტიკი მოპყრობა, მისი ჩაბმა ანტისაზოგადოებრივ საქმიანობაში, ღვიძლი შვილისაგან განსხვავებით ნაკლები მატერიალური უზრუნველყოფა და სხვ. არასათანადო რჩენისა და აღზრდის ფაქტის დადგენაში დიდი მნიშვნელობა აქვს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების დასკვნას. არ შეიძლება ალიმენტის დაკისრება გერზე, თუ იგი საერთოდ არ იმყოფებოდა მამინაცვლის ან დედინაცვლის კმაყოფაზე. ეს საკითხი შეიძლება დადგეს მაშინ, როცა ბავშვი იზრდებოდა პაპა-ბებიასთან და პერიოდულად სტუმრობდა მამინაცვალთან ან დედინაცვალთან. ამიტომ სასამართლომ ზუსტად უნდა გააანალიზოს ასეთი შემთხვევა და შემდეგ გამოიტანოს შესაბამისი გადაწყვეტილება.

სამოქალაქო კოდექსი საალიმენტო-სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოშობას უკავშირებს ბავშვების ფაქტობრივი საოჯახო აღზრდისა და რჩენის ფაქტს. მაგრამ სხვა საალიმენტო ვალდებულებებისაგან განსხვავებით, ცალმხრივი ხასიათისაა. თუ ადრე ფაქტობრივ აღმზრდელსაც ეკისრებოდა ალიმენტის გადახდა აღსაზრდელის სასარგებლოდ, ამჟამად მხოლოდ ფაქტობრივად აღზრდილს გააჩნია საალიმენტო მოვალეობა. ეს განპირობებულია აღმზრდელსა და აღსაზრდელს შორის წარმოშობილი ფაქტობრივი ურთიერთობის შინაარსით. ფაქტობრივ აღმზრდელად ითვლება პირი, რომელმაც მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად აიყვანა ბავშვი, ხოლო ეს უკანასკნელი კი – აღსაზრდელად ან აღზრდილად. ამ დროს არ ხდება ბავშვის შვილად აყვანა ან

მეურვეობისა და მზრუნველობის გაფორმება. ფაქტობრივი აღმზრდელისა და აღსაზრდელის ურთიერთობა არსებითად განსხვავდება მშობლებისა და შვილების სამართლებრივი ურთიერთობებისაგან, ასეთ შემთხვევაში აღსაზრდელი თავის მშობლებთან დამოკიდებულებაში ინარჩუნებს ყველა უფლებასა და მოვალეობას. მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად ბავშვის აყვანა იმიტომ განიხილება ფაქტობრივ აღზრდად, რომ პირი თავისი სურვილით, ნებაყოფლობით იღებს თავის თავზე ბავშვის აღზრდისა და რჩენის ფუნქციას და ეს არ არის დაკავშირებული კანონის მოთხოვნასთან. აქედან გამომდინარე, ფაქტობრივი აღმზრდელისათვის მატერიალური პასუხისმგებლობის დაკისრება აღსაზრდელის სასარგებლოდ, მიზანშეუწონლად უნდა ჩაითვალოს. გარდა ამისა, მას ნებისმიერ დროს შეუძლია უარი თქვას ბავშვის აღზრდასა და რჩენაზე. ასეთ შემთხვევაში ალიმენტის დაკისრება ფაქტობრივი აღმზრდელისათვის, მისი საოჯახო უფლება-მოვალეობების უსაფუძვლო დარღვევად უნდა იქნეს მიჩნეული. ასეთი დასკვნის ლოგიკურობას ადასტურებს თუნდაც ის, რომ ფაქტობრივი აღმზრდელისა და აღსაზრდელის ერთად ცხოვრება აუცილებელი არ არის. შესაძლებელია, პირი ფაქტობრივ აღმზრდელად იქნეს მიჩნეული, თუ ბავშვის სარჩენად საჭირო სახსრებს იგი სისტემატურად იღებდა, მაგრამ ობიექტური მიზეზების გამო ბავშვთან არ ჰქონდა ხშირი კონტაქტი. არ არის აუცილებელი ისიც, რომ ბავშვი ფაქტობრივი აღმზრდელის სრულ კმაყოფაზე იმყოფებოდეს, ისე როგორც არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს აღსაზრდელად ბავშვის მიღებიდან გასულ დროს. ბავშვის მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად აყვანა ისეთი ნებელობითი, გათვითცნობიერებული აქტია, რომლის ნამდვილობა შეიძლება დადგინდეს სხვადასხვა მტკიცებულებით, ამიტომ სასამართლო ვალდებულია გაარკვიოს სინამდვილეში არსებობს თუ

არა ფაქტობრივი საოჯახო აღმზრდელობითი ურთიერთობა. ამის გარკვევას დიდი მნიშვნელობა აქვს არა ფაქტობრივი აღმზრდელის საალიმენტო მოვალეობის განსაზღვრისათვის, რადგან მას ასეთი ვალდებულება არ გააჩნია, არამედ ფაქტობრივი აღზრდილისათვის ალიმენტის გადახდევინების სამართლებრივი საფუძვლის დასაზუსტებლად.

ფაქტობრივი აღზრდილისათვის საალიმენტო მოვალეობის დაკისრებას საფუძვლად უდევს მის მიმართ აღმზრდელის მიერ ნებაყოფლობით განეული ამაგი. პირს, რომელიც იმყოფებოდა მუდმივ აღსაზრდელად და სარჩენად, ფაქტობრივი აღმზრდელის მიმართ დაეკისრება საალიმენტო ვალდებულება იმ შემთხვევისათვის, როცა ეს უკანასკნელი შრომისუუნაროა და საჭიროებს მატერიალურ დახმარებას, ამასთან, ასეთი დახმარების მიღების შესაძლებლობა არ გააჩნია მას მეუღლის ან შვილებისაგან. იგულისხმება, რომ ფაქტობრივად აღზრდილი პირი სრულწლოვანია და საკმაო სახსრები გააჩნია ფაქტობრივი აღმზრდელისათვის მატერიალური დახმარების გასანევად. ფაქტობრივად აღზრდილი პირი ასეთი ვალდებულებისაგან გათავისუფლდება იმ შემთხვევაში, თუ მის აღზრდასა და რჩენაში ფაქტობრივი აღმზრდელის მონაწილეობას დროებითი ხასიათი ჰქონდა.

ოჯახის სხვა წევრების განხილულ საალიმენტო-სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტებისათვის გადასახდელი ალიმენტის ოდენობა განისაზღვრება სასამართლოს მიერ მყარი გადასახდელის სახით. ამასთან, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული როგორც ალიმენტის გადამხდელის, ისე მისი მიმღების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა. ეს დებულება მთელი საალიმენტო-სამართლებრივი ურთიერთობის ამოსავალი პრინციპია და მისი შინაარსი იმაში მდგომარეობს, რომ ალიმენტის გადახდა მძიმე ტვირთად არ უნდა დააწვეს ალიმენტის გადამხდელსა და მისი ოჯახის სხვა

წევრებს. არც აღზრდასა და რჩენას მოკლებული პირები უნდა დარჩნენ მატერიალური დახმარების გარეშე. თუ უფლებამოსილი სუბიექტის მიმართ ალიმენტის გადახდა ერთდროულად რამდენიმე პირის მოვალეობაა, სასამართლო ვალდებულია დეტალურად შეისწავლოს მათი მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა და ამის მიხედვით განსაზღვროს თითოეული მათგანის წილის ოდენობა ამ მოვალეობის შესრულებაში. საალიმენტო ვალდებულებებში არ გამოიყენება სოლიდარული პასუხისმგებლობა და ამიტომ საჭიროა ალიმენტის გადამხდელი ყველა პირის მდგომარეობის გათვალისწინება. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, მოსარჩელე ალიმენტს ითხოვს ერთი პირისაგან, რამდენიმე მათგანისაგან თუ ყველასაგან. საალიმენტო ვალდებულებისაგან რომელიმე პირის გამორიცხვამ შეიძლება საალიმენტო თანხის უსაფუძვლო გაზრდა გამოიწვიოს დანარჩენი გადამხდელებისათვის.

სასამართლოს მიერ ალიმენტის ოდენობის განსაზღვრის შემდეგ შეიძლება მნიშვნელოვანი ცვლილებები მოხდეს როგორც ალიმენტის მიმღები, ისე მისი გადამხდელი პირების როგორც მატერიალურ, ისე ოჯახურ მდგომარეობაში. შესაძლებელია დამატებითი წყაროს გაჩენა, კმაყოფაზე მყოფი პირის გარდაცვალება ან ოჯახის ახალი წევრის გაჩენა, პირის ქმედუნარიანად აღიარება, ავადმყოფობა და სხვ. თითოეული გარემოება შეიძლება ალიმენტის ადრე დადგენილ ოდენობაში ცვლილებების შეტანის საფუძველი გახდეს. სასამართლოს შეუძლია ალიმენტის მიმღები პირის ან მისი გადამხდელის სარჩელის საფუძველზე შეამციროს ან გაზარდოს ადრე დადგენილი ოდენობა.

8.5. ალიმენტის გადახდისა და გადახდევინების წესი

ალიმენტის გადახდა ხდება ნებაყოფლობით ან იძულებითი წესით. იძულება გამოიყენება სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძველზე. ალიმენტის ნებაყოფლობითი გადახდის ყველაზე გავრცელებული და ნორმალური ფორმამისი პირადად გადახდა. ამ დროს ალიმენტის გადამხდელი პირადად აძლევს ფულად სახსრებს ალიმენტის უშუალო მიმღებს ან საფოსტო გზავნილის სახით გადააგზავნის მის მისამართზე. შესაძლებელია აგრეთვე საალიმენტო თანხის ჩარიცხვა ალიმენტის მიმღების საბანკო ანგარიშზე. ალიმენტის ნებაყოფლობითი გადახდის ფორმას მიეკუთვნება ისეთი შემთხვევაც, როცა გადამხდელის განცხადების საფუძველზე თავისი სამსახურის ადმინისტრაცია ხელფასიდან ან სხვა შემოსავლიდან დაუქვითავს ფულადი სახსრების განსაზღვრულ ოდენობას ადრესატისათვის გადასაგზავნად. ასეთ შემთხვევაში ალიმენტის გადამხდელი ვალდებულია აცნობოს ალიმენტის მიმღებს სამუშაო ადგილის ან საცხოვრებელი ადგილის შეცვლის შესახებ და გადაიხადოს ის დავალიანება, რაც გამონვეული იყო ამ გარემოებებით. ალიმენტის გადახდა ვალდებული პირის ზნეობრივი მოვალეობაა და იგი უმეტესად ნებაყოფლობის საფუძველზე ხორციელდება. ალიმენტის ოდენობაც მისი გადამხდელისა და მიმღების შეთანხმების საფუძველზე განისაზღვრება. როცა შეთანხმება არ ხერხდება, მაშინ საკითხს წყვეტს სასამართლო. ალიმენტის გადახდის ნებაყოფლობითი წესი არ ნიშნავს მისი გამოყენების შესაძლებლობის დაკავშირებას კანონით განსაზღვრულ პირობებთან. იგი მხოლოდ მხარეთა შეთანხმების საფუძველზე გამოიყენება. ამიტომ არ შეიძლება იგი განხილულ იქნეს აუცილებელ სტადიად, სასამართლო წესის გამოყენების წი-

ნაპირობად. კანონში პირდაპირაა მითითებული, რომ ალიმენტის მიმღებს ნებისმიერ დროს შეუძლია საარჩელით მიმართოს სასამართლოს ალიმენტის გადახდის თაობაზე. ეს უფლება არავითარ პირობებზე არ არის დამოკიდებული. ამიტომ ალიმენტის მიმღებ პირს შეუძლია სასამართლოს მიმართოს იმ შემთხვევაშიც, როცა ალიმენტის გადამხდელი თანახმაა ნებაყოფლობით იხადოს საალიმენტო სახსრები თუნდაც გაზრდილი ოდენობით. არავითარი მნიშვნელობა არ გააჩნია იმ მიზეზებსაც, რომელთა გამოც უფლებამოსილი პირი სარჩელით მიმართავს სასამართლოს. ალიმენტის გადახდის ეს წესი მას შეიძლება იმიტომ ერჩივნოს, რომ იგი უფრო მყარ და გარანტირებულ საფუძველს ქმნის მომავალში სასამართლოს გადანყვეტილების საფუძველზე სარჩოს მისაღებად.

სამუშაოთი პირის დამსაქმებელი ორგანიზაციის ადმინისტრაცია ალიმენტვალდებულ პირს ხელფასიდან უკავებს შესაბამის სახსრებს არა მარტო მისი განცხადების საფუძველზე, არამედ იმ შემთხვევაშიც, როცა მიღებულია სააღსრულებო ფურცელი, ამიტომ ადმინისტრაცია ალიმენტის გადახდის როგორც ნებაყოფლობითი, ისე იძულებითი წესის განხორციელების ხელშემწყობად გამოდის. ადმინისტრაციის მეშვეობით საალიმენტო სახსრების დაკავება და ადრესატისათვის გადაგზავნა ალიმენტის გადახდის წესის უთუო შესრულებისა და ალიმენტის მიმღები პირის ინტერესების გარანტირებული დაცვის საშუალებას წარმოადგენს. ამიტომ კანონი განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს ამაზე.

დამსაქმებელი ორგანიზაციის ადმინისტრაცია ვალდებულია ალიმენტის გადამხდელს ხელფასიდან ან სხვა შემოსავლებიდან ყოველთვიურად დაუკავოს ალიმენტი თავისი წერილობითი განცხადების ან სასამართლოს გადანყვეტილების საფუძველზე გამოწერილი სააღსრულებო ფურცლის მიხედვით და გადაუხადოს ან გადაუგზავნოს

ამ დოკუმენტებში მითითებულ პირებს. ეს უნდა მოხდეს ხელფასის ან ფულადი სარგოს გაცემიდან სამი დღის ფარგლებში. ალიმენტის გადამხდელის განცხადებაში საკუთარ მონაცემებთან ერთად მითითებულ უნდა იქნეს იმ პირის ვინაობისა და საცხოვრებელი ადგილის შესახებ, ვის მიმართაც ხდება ალიმენტის გადახდა, აგრეთვე არასრულწლოვანი პირის დაბადების თარიღი და გადასახდელი ალიმენტის ოდენობა. მათი ცოდნა მნიშვნელოვნად უადვილებს ადმინისტრაციას ამ მხრივ თავისი ფუნქციის შესრულებას. ალიმენტის გადამხდელის განცხადება უნდა წარედგინოს ორგანიზაციის ადმინისტრაციას განმცხადებლის სამუშაო ადგილის ან პენსიის მიღების ადგილის მიხედვით. ადმინისტრაცია ვალდებულია უზრუნველყოს ალიმენტის გადახდევინება ყოველგვარი შემოსავლიდან, მიუხედავად იმისა, ამ შემოსავალს ალიმენტის გადამხდელი ღებულობს თავის ორგანიზაციაში თუ მის გარეთ. აღნიშნულის გარდა, ორგანიზაციის ადმინისტრაცია ვალდებულია: საჭიროების შემთხვევაში საალიმენტო თანხა ჩარიცხოს სასამართლოს სადეპოზიტო ანგარიშზე; აცნობოს ალიმენტის მიმღებს იმ ხელის შემშლელი გარემოებების შესახებ, რომელთა გამოც ალიმენტის სრულყოფილად გადახდევინება არ ხდება (სხვა ბავშვისათვის ალიმენტის დაკისრება და სხვ.); დაუყოვნებლივ შეატყობინოს სასამართლო აღმასრულებელს ალიმენტის გადამხდელის სამუშაოდან გათავისუფლებისა და ახალი სამსახურის შესახებ; დადგენილი წესით შეინახოს ყველა ის დოკუმენტაცია, რომელთა საფუძველზეც ხდება ალიმენტის დაკავება, მისი ოდენობის შემცირება ან ალიმენტის გადახდის ვალდებულების შეწყვეტა. მათი შენახვა სავალდებულოა საალიმენტო ვალდებულების არსებობის მთელი პერიოდის მანძილზე. საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტის შემთხვევაში (სრულწლოვანების მიღწევა, ქმედუნარიანად აღი-

არება, გარდაცვალება, ინვალიდობა და სხვ.) სააღსრულებო ფურცელი უნდა გადაეგზავნოს შესაბამის სასამართლოს. ალიმენტის გადახდელის განცხადება რჩება ადგილზე, მაგრამ კარგავს უფლების მიმნიჭებელი დოკუმენტის ძალას და განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ პირად საქმეში ინახება. ალიმენტის გადახდის პროცესში ორგანიზაციის ადმინისტრაციის საქმიანობაზე ზედამხედველობა უნდა განახორციელოს სასამართლომ და სამართალდარღვევათა გამოვლენისას უნდა დააყენოს საკითხი დამრღვევ პირთა შესაბამის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ.

ალიმენტის მოთხოვნის უფლება შეიძლება წარმოიშვას სხვადასხვა გარემოებათა გამო. ყველაზე გავრცელებულია მშობლების განქორწინება, ნებაყოფლობით გადახდის შეწყვეტა, შრომის უნარის დაკარგვა, ინვალიდობა და სხვ. ასეთ გარემოებათა არსებობა ქმნის ალიმენტის გადახდის თაობაზე სასამართლოსადმი სარჩელით მიმართვის შესაძლებლობას. ამ უფლების დაკარგვამდე უფლებამოსილ პირს ნებისმიერ დროს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს ალიმენტის გადახდევინება. კანონი ყურადღებას არ აქცევს იმას, თუ რა ვადა გავიდა ალიმენტის მოთხოვნის უფლების წარმოშობის დროიდან. სასამართლო ვალდებულია მიიღოს სარჩელი და დააკმაყოფილოს კანონიერი მოთხოვნა. ასეთი წესის არსებობა ალიმენტის მიმღები პირების ქონებრივი ინტერესების პრიორიტეტული დაცვის შესაძლებლობაზე მეტყველებს. ამასთან ერთად, საალიმენტო ვალდებულებათა შინაარსიდან გამომდინარე, რომლის მიზანია უფლებამოსილი პირისათვის აღზრდისა და რჩენის ნორმალური პირობების შექმნა, ალიმენტის გადახდევინება ხდება სასამართლოსადმი მიმართვიდან მომავალი დროისათვის. გასული დროისათვის ალიმენტის გადახდევინება, ჩვეულებრივ, არ ხდება. გამო-
ნაკლისია ისეთი შემთხვევა, როცა სასამართლო დაად-

გენს, რომ სარჩელის წარდგენამდე მიღებული იყო ზომები ალიმენტის მისაღებად, მაგრამ ვალდებული პირი თავს არიდებდა მის გადახდას. კერძოდ, უფლებამოსილი პირი მიმართავდა ვალდებულ პირს სარჩოს გადახდის თაობაზე ან სამართალდამცავ ორგანოებს ასეთი პირისაგან სარჩოს მისაღებად დახმარების განევის შესახებ და სხვ. მაგრამ ამას არავითარი შედეგი არ გამოუღია. თავის არიდება შეიძლება წლების განმავლობაში გრძელდებოდეს, სასამართლოს უფლება აქვს წარსული დროის ალიმენტი ვალდებულ პირს გადაახდევინოს მხოლოდ სამი წლის ფარგლებში. მშობლების მიერ ალიმენტის გადახდისაგან თავის არიდების პერიოდში, თუ მათი შვილები სრულწლოვანები გახდნენ, მათ მაინც უნარჩუნდებათ უფლება მიიღონ გასული წლების ალიმენტი სამწლიანი ვადის ფარგლებში. წარსული დროის ალიმენტი იმავე ვადის ფარგლებში შეიძლება დაეკისროთ იმ პირებს, რომლებმაც შეიცვალეს სამუშაო ან საცხოვრებელი ადგილი და ამის გამო წარმოიშვა საალიმენტო დავალიანება. წარსული დროის განსაზღვრისას დიდი მნიშვნელობა აქვს სარჩელის აღძვრის მომენტის დადგენას. პრაქტიკაში გვხვდება ისეთი შემთხვევები, როცა ალიმენტის გადახდევინების თაობაზე სასამართლოში წარდგენილი სარჩელი თავდაპირველად არ იქნა დაკმაყოფილებული, მაგრამ შემდეგ ასეთი გადანყვეტილება შეიცვალა და იგი დაკმაყოფილდა. სარჩელის უარყოფასა და დაკმაყოფილებას შორის პერიოდი კი შეიძლება რამდენიმე თვე იყოს. ასეთ დროს მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს იმას, თუ რა საფუძვლით იქნა უარყოფილი სარჩელი თავიდანვე. თუ სარჩელის უარყოფა მოხდა მოპასუხის მიერ ყალბი ცნობების წარდგენის გამო, ალიმენტის გადახდევინება უნდა მოხდეს სარჩელის წარდგენის მომენტიდან. მაგრამ, თუ მოპასუხე სარჩელის წინააღმდეგ გამოდიოდა მართლზომიერი საშუალებებით და სარჩელის დაუკმაყოფილებლობის საფუძველი

გახდა მტკიცებულებათა არასწორი შეფასება ან კანონის არასწორი ახსნა-განმარტება, ალიმენტის გადახდევინება უნდა მოხდეს სარჩელის დაკმაყოფილების შესახებ მეორე გადაწყვეტილების გამოტანის დროიდან. გადაწყვეტილებებს შორის არსებული დროისათვის ალიმენტის გადახდევინება არამართლზომიერი იქნებოდა იმის გამო, რომ ამ პერიოდში მოქმედებდა პირველი გადაწყვეტილება.

საალიმენტო დავალიანების გადახდევინება სააღსრულებო ფურცლის მიხედვით ხდება არა აღსასრულებლად მისი წარდგენის მომენტიდან, არამედ წარსული დროისათვის იმ დღიდან, რომელიც მითითებულია სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე შედგენილ სააღსრულებო ფურცელში. ამასთან, ალიმენტის გადახდევინება უნდა მოხდეს წარსული დროის სამწლიან ფარგლებში; ეს ვადა წინ უნდა უძღოდეს სააღსრულებო ფურცლის გადასახდელად წარდგენას. სამწლიან ვადაზე მეტი პერიოდით ალიმენტის გადახდევინება სააღსრულებო ფურცლით შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა თანხის დაკავება არ ხდებოდა ვალდებული პირის ძებნის გამო, რამაც საალიმენტო დავალიანება შექმნა. ამ დროს გადახდევინება ხდება მთელი დავალიანების პერიოდისათვის. არა აქვს მნიშვნელობა იმას, გავიდა თუ არა ხანდაზმულობის ვადა ან მიაღწია თუ არა ალიმენტის მიმღებმა პირმა სრულწლოვანებას. იმ შემთხვევაში, როცა ვალდებულმა პირმა იცოდა სასამართლოს მიერ მისთვის ალიმენტის გადახდის დაკისრების შესახებ და, მიუხედავად ამისა, იგი უფლებამოსილ პირს არ უხდიდა ალიმენტს, დავალიანების თანხები მან მაინც უნდა გადაიხადოს იმისგან დამოუკიდებლად, მოსარჩელის მიერ წარდგენილი იყო თუ არა სააღსრულებო ფურცელი ან სამართალდამცავი ორგანოების მიერ იძებნებოდა მოპასუხე თუ არა. საკითხის ასეთი გადაწყვეტა ვალდებული პირის მიერ თავის მოვალეობისადმი

არამართლზომიერი დამოკიდებულებითაა განპირობებული. ალიმენტვალდებული პირის გარდაცვალების შემთხვევაში შესაძლებელია დავალიანების გადახდევინება მოხდეს სამკვიდრო ქონების ღირებულებიდან. სააღსრულებო ფურცლის მიხედვით გადახდევინებისას გადასახდელი თანხის განსაზღვრასთან, გადახდის ვადებსა და სხვა საკითხებთან დაკავშირებით სასამართლო აღმასრულებელის მოქმედების გასაჩივრება შესაძლებელია შესაბამის სასამართლოში.

საალიმენტო დავალიანების გადახდევინების დროს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მისი ოდენობის განსაზღვრის წესის ზუსტად შესრულებას. სამოქალაქო კოდექსის 1236-ე მუხლი ალიმენტის დავალიანების განსაზღვრის ორ წესს ადგენს იმისდა მიხედვით, წარმოდგენილია თუ არა დოკუმენტები ვალდებული პირის ხელფასის ან სხვა შემოსავლის შესახებ დავალიანების წარმოქმნის მთელი პერიოდისათვის. შესაბამისი დოკუმენტის წარმოდგენის შემთხვევაში საალიმენტო დავალიანება განისაზღვრება ვალდებული პირის მიერ იმ პერიოდში მიღებული ფაქტობრივი ხელფასიდან ან სხვა შემოსავლიდან, რომლის განმავლობაშიც არ მომხდარა გადახდევინება. თუ ხელფასი ან სხვა შემოსავალი შეიცვალა იმის გამო, რომ ვალდებული პირი სამუშაოდ სხვა ორგანიზაციაში გადავიდა, აიმაღლა კვალიფიკაცია ან გადაყვანილ იქნა დაბალხელფასიან თანამდებობაზე, აუცილებელია განისაზღვროს გასამრჯელოს ოდენობა მის მომატება-შემცირებამდე და ამის შემდეგ, საბოლოოდ უნდა დადგინდეს სახსრების ის ოდენობა, რომელიც ვალდებულმა პირმა მიიღო იმ პერიოდში, როცა მას ალიმენტის გადახდა ევალეობდა. თუ მოვალე ამ პერიოდში არ მუშაობდა და არც სხვა რაიმე შემოსავალი ჰქონდა, ბუნებრივია, იგი ვერ წარმოადგენს შესაბამის დოკუმენტებს, რომელთა მიხედვითაც შესაძლებელი გახდება აღნიშნულ პერიოდში მიღებული

სახსრების ოდენობის განსაზღვრა. ასეთ შემთხვევებში ალიმენტის დავალიანების განსაზღვრა ხდება იმ ხელფასის ან შემოსავლის მიხედვით, რომელსაც ვალდებული პირი იღებდა სასამართლო აღმასრულებლის მიერ სააღსრულებო ფურცლის წარდგენის დროს.

ვალდებული პირის ალიმენტის გადახდისაგან გათავისუფლება ან ალიმენტის ოდენობის შემცირება შესაძლებელია მხოლოდ სასამართლოს მიერ. მასვე შეუძლია საალიმენტო დავალიანების საფუძვლიანობის გადასინჯვაც. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან ალიმენტის დაკისრებაცა და მისი პირვანდელი ოდენობის განსაზღვრაც სასამართლოს კომპეტენციაა. ალიმენტის გადახდისაგან გათავისუფლება ან მისი ოდენობის შემცირება უნდა მოხდეს მოპასუხის სარჩელის საფუძველზე. სასამართლო შესაბამის გადანყვეტილებას გამოიტანს იმ შემთხვევაში, როცა დაადგენს, რომ ამისათვის არსებობს საპატიო მიზეზი. აქ იგულისხმება ვალდებული პირის მატერიალური და ოჯახური პირობების გაუარესება.

სასამართლოს უფლება აქვს ვალდებული პირი გაათავისუფლოს არა მარტო მომავალი პერიოდის ალიმენტის გადახდისაგან ან შეუმციროს მისი ოდენობა, არამედ წარსული დროის საალიმენტო დავალიანებაც შეუმციროს ან მთლიანად გაათავისუფლოს მისგან. ასეთი გადანყვეტილების მიღების საფუძველია ვალდებული პირის ავადმყოფობა ან სხვა მიზეზი. ასეთია, მაგალითად, სამხედრო სამსახურში ყოფნა, რამაც გამოიწვია საალიმენტო დავალიანება. შეიძლება ალიმენტის გადამხდელი მხოლოდ დავალიანების გადახდისაგან გათავისუფლდეს ან მხოლოდ დავალიანება შეუმცირდეს, ხოლო მომავალი პერიოდის ალიმენტის ოდენობა უცვლელი დარჩეს. ყველა შემთხვევაში სასამართლოს შესაბამისი გადანყვეტილებათა საჭირო. საალიმენტო ვალდებულება ყოველთვის მიზნობრივი დანიშნულებისაა და ემსახურება

უფლებამოსილი პირის რჩენის უზრუნველყოფას. ამიტომ არ შეიძლება ამ ვალდებულების ჩათვლა სხვა რაიმე მოთხოვნის ღირებულებაში. მაგალითად, დაუშვებელია მამის მიერ შვილის სასარგებლოდ გადახდილი ალიმენტი ჩაითვალოს იმ ქონების ღირებულებაში, რომელიც ბავშვის დედამ მის წილთან შედარებით მეტი ოდენობით მიიღო თანაზიარი ქონების გაყოფის დროს. ასევე არ შეიძლება იმ სახსრების უკან გამოთხოვა, რომელიც ალიმენტის გადამხდელმა უკვე გადაიხადა. ამის დაშვება მძიმე მატერიალურ მდგომარეობაში ჩააყენებდა ალიმენტის მიმღებს. გადახდილი ალიმენტის უკან გამოთხოვა, გამონაკლისი შემთხვევის სახით, შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ სასამართლოს გადანყვეტილება გამოტანილ იქნა მოსარჩელის მიერ წინასწარ შეცნობით არასწორი მონაცემების წარდგენის ან ყალბი დოკუმენტების საფუძველზე და შემდეგ გაირკვა ეს. თუ ვინმე შეცდომით იხდიდა ალიმენტს, მას შეუძლია სარჩელი წარადგინოს სასამართლოში ნამდვილი მოვალის მიმართ, იმ ზიანის ანაზღაურების შესახებ, რაც მას მიადგა ამ შეცდომის გამო.

საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტის ყველაზე გავრცელებული და ნორმალური საფუძველია მისი ჯეროვანი შესრულება. თუ უფლებამოსილი პირი მიაღწევს სრულწლოვანებას, ბუნებრივია, მას ალიმენტის მოთხოვნის უფლება უწყდება, თუ იგი არ არის შრომისუუნარო და მატერიალურად გაჭირვებული. ასევე შეიძლება საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტის საფუძველი გახდეს იმ პირობების გაუქმება, რომელიც საფუძველად დაედო სასამართლოს მიერ ალიმენტის დანიშვნას. აღნიშნული დებულება ვრცელდება აგრეთვე ისეთ საალიმენტო ვალდებულებებზე, რომლებიც წარმოიშვა მხარეთა შეთანხმებით. ამასთან, კანონი სპეციალურად ამახვილებს ყურადღებას ვალდებულების შეწყვეტის ისეთ საფუძველებზე, როგორცაა საალიმენტო ვალდებულების ერთ-ერთი

მხარის გარდაცვალება, შეთანხმების ვადის გასვლა, საალიმენტო შეთანხმებაში გათვალისწინებული სხვა საფუძვლებით. ალიმენტის მიმღების ან გადამხდელის გარდაცვალება უდავოდ იწვევს საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტას. არ შეიძლება ალიმენტის მოთხოვნის უფლება მემკვიდრეობით გადავიდეს ოჯახის რომელიმე წევრზე. ასევე შეუძლებელია ალიმენტის გადახდის ვალდებულების გადასვლა სხვა პირებზე. ასეთი აკრძალვა განპირობებულია საალიმენტო უფლებამოსილებათა პირადული ხასიათით. მხარეთა შორის არსებული შეთანხმებული ვადის გასვლა მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება ვალდებულების შეწყვეტის საფუძვლად, თუ მის გასვლამდე მხარეები კეთილსინდისიერად ასრულებდნენ საალიმენტო უფლება-მოვალეობებს. რაც შეეხება შეთანხმებით გათვალისწინებულ სხვა საფუძვლებს, ისინი არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საალიმენტო-სამართლებრივ ურთიერთობათა საყოველთაოდ აღიარებულ შინაარსს. თუ შეთანხმება მისი რომელიმე მონაწილის ნების დეფექტური გამოვლენის საფუძველზეა დადებული (მაგალითად, ალიმენტს გადაიხდის ვალდებული პირი იმ შემთხვევაში, თუ უფლებამოსილი პირი 16 წლიდან სწავლას დაანებებს თავს და მუშაობას დაიწყებს ფოსტალიონად), მასში გათვალისწინებული რომელიმე პირობის იძულებითმა შესრულებამ შეიძლება არ გამოიწვიოს საალიმენტო ვალდებულების შეწყვეტა და ვალდებულ პირს სასამართლო წესით დაეკისროს დარჩენილი მომავალი პერიოდის ალიმენტის გადახდა.

თავი 9

შვილად აყვანის სამართლებრივი რეგულირება

9.1. შვილად აყვანის ცნება, დანიშნულება და ზოგადი წესი

შვილად აყვანა (შვილება) იურიდიული ფაქტია, რომელიც შვილად ამყვანსა და ნაშვილებს შორის წარმოშობს ისეთ სამართლებრივ ურთიერთობას, რაც ბიოლოგიურ მშობლებსა და შვილებს შორის არსებობს. შვილად აყვანის ინსტიტუტი იმ საოჯახო სამართლებრივ ნორმათა ერთობლიობაა, რომელიც არეგულირებს შვილად აყვანის წესსა და პირობებს, მშვილებლისა და ნაშვილების უფლება-მოვალეობებს, შვილად აყვანის შეწყვეტის საფუძვლებს.

შვილად აყვანის ინსტიტუტის ძირითად მიზანს წარმოადგენს იმ არასრულწლოვანი პირებისათვის აღზრდისა და რჩენის ნორმალური პირობების შექმნა, რომლებიც დაობლდნენ ან მათ მშობლებს არ გააჩნიათ შვილების აღზრდისა და რჩენის ჩვეულებრივი პირობები (მშობლის უფლება-მოვალეობების ჩამორთმევა, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან ქმედუუნაროდ გამოცხადება, მძიმე მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა და სხვ.). შვილად აყვანა არა მარტო ბავშვების ინტერესებს შეესაბამება, არამედ შვილად ამყვანთა მშობლიური გრძნობის გამოვლენისა და განხორციელების შესაძლებლობაცაა. შვილად აყვანა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი იგი არასრულწლოვანი ბავშვის კეთილდღეობასა და ინტერესების დაცვას უზრუნველყოფს და მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის მყარი და მუდმივი საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის საფუძველი გახდება.

მშობლებსა და შვილებს შორის სამართლებრივ ურთიერთობათა წარმოშობის სხვა საფუძვლებისაგან (ბავშვის დაბადება რეგისტრირებულ ქორწინებაში, მშობლების ნებაყოფლობით დადგენა და მამობის სასამართლო წესით დადგენა) განსხვავებით, შვილად აყვანა წარმოშობს ისეთ სამართლებრივ ურთიერთობებს, რომელსაც სისხლით ნათესაობა არ უდევს საფუძვლად. მიუხედავად ამისა, მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოიშობა სისხლით ნათესაური კავშირის მსგავსი ურთიერთობები. მათ შორის იურიდიულად არავითარი სხვაობა არ არის. გარდა ამისა, უკანასკნელ პერიოდში შეიმჩნევა ე.წ. სისხლით ნათესაურ ურთიერთობებში მათი გამომრიცხავი ელემენტების შეჭრა. მაგალითად, როცა ბავშვი ჩნდება ხელოვნური განაყოფიერებით ან სუროგატული დედობის გამოყენების საფუძველზე, დედობა ან მამობა შეიძლება აღიარებულ იქნეს იმ პირის მიერ, რომელიც სინამდვილეში არ არის ბავშვის ბიოლოგიური მშობელი¹. ამავ დროს, თუ ბავშვის შვილად აყვანა ხდება შედარებით ადრეულ ასაკში და ოჯახში მისი აღზრდისა და რჩენის ნორმალური პირობები არსებობს, მის მიმართ გამოვლენილი მშობლიური ზრუნვა და სიყვარული სისხლით ნათესაური ურთიერთობის იდენტური ხდება.

კანონი უშვებს არა მარტო არასრულწლოვანის, არამედ სრულწლოვანი პირის შვილად აყვანასაც. ასეთი შემთხვევები გამონაკლისის სახით არსებობს. მას მხოლოდ მაშინ აქვს ადგილი, როცა მშვილებელსა და შვილად ასაყვანს შორის უკვე არსებობდა მშობლისა და შვილის ფაქტობრივი ურთიერთობა (როცა მშვილებელი თავის ოჯახში ზრდიდა ძმისშვილს ან შვილიშვილს), იგი არ ეწინააღმდეგება მშვილებლის ან შვილად ასაყვანის ინტერესებს (როცა შვილად ამყვანსაც

¹ Ангакольская М. В. Семейное право. М. 1996. с. 310.

და შვილად ასაყვანსაც სხვა უფრო ახლო ნათესავები არ ჰყავთ) და შვილება ზნეობრივად გამართლებულია (როცა მომავალშიც მათ შორის ისეთივე ურთიერთობა იქნება, როგორიც არსებობს მშობლებსა და სრულწლოვან შვილებს შორის). სრულწლოვან პირთა შვილად აყვანის შესაძლებლობა მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის ადრე არსებულ ფაქტობრივ საოჯახო ურთიერთობათა დაკანონებას წარმოადგენს. სრულწლოვანი პირის შვილად აყვანის კანონით გათვალისწინება საბაზრო მეურნეობის პირობებში ოჯახის წევრებს შორის ქონებრივ ურთიერთობათა ახლებურად მონესრიგების აუცილებლობითაცაა განპირობებული.

შვილად აყვანის ფაქტი შეიძლება სასამართლომ დაადასტუროს იმ შემთხვევაში, როცა საოჯახო ურთიერთობა ფაქტობრივად არსებობდა შვილად აყვანის მსურველსა და შვილად ასაყვანს შორის და ასეთი ურთიერთობა ორივე მხარის ინტერესებს შეესაბამებოდა. ფაქტობრივი ურთიერთობა კი არ იყო გაფორმებული კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად. იმ მიზეზებს შორის, რომლის გამოც არ გაფორმდა შვილება, ყველაზე მნიშვნელოვანია შვილად ასაყვანი არასრულწლოვანის აღმზრდელის გარდაცვალება. ამასთან, კანონი ზუსტად განსაზღვრავს იმ გარემოებებს, რომლებიც საფუძვლად უნდა დაედოს შვილად აყვანის ფაქტის დადასტურებას. ესენია: 1. აღმზრდელის ოჯახში არასრულწლოვანი ბავშვის შვილად მიღება, რაც დასტურდება ოჯახის წევრებისა და სხვა ნათესავების მიერ; 2. მშვილებლის მიერ სასამართლოში შვილად აყვანის შესახებ განცხადების სიცოცხლეშივე შეტანა. განცხადება შეიძლება ეხებოდეს როგორც ოჯახში შვილად მიღებულ ბავშვს, ისე სხვასაც. პირველი საფუძველი ეხება მხოლოდ არასრულწლოვან ბავშვს, მეორე კი – როგორც არასრულწლოვან, ისე სრულწლოვან პირს. ყველა შემთხვევაში ხდება შვილად აყვანის დადასტურება, რაც საფუძვლად უნდა

დაედოს შვილად ასაყვანი პირის სტატუსის განსაზღვრას გარდაცვლილ აღმზრდელთან მიმართებაში. რაც შეეხება ბავშვის გარდაცვალებას, იგი სულ სხვა სამართლებრივ შედეგთან არის დაკავშირებული. შვილად აყვანა განსაზღვრულ სამართლებრივ ურთიერთობებს წარმოშობს მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის. ამ ურთიერთობის აუცილებელ სუბიექტს წარმოადგენს ნაშვილები. გარდა ამისა, შვილად აყვანის ინსტიტუტი, ძირითადად, შვილად ასაყვანი ბავშვის ინტერესებთანაა დაკავშირებული¹. სამართლებრივი ურთიერთობა, მისი აუცილებელი სუბიექტის გარეშე, არ შეიძლება წარმოიშვას. ამიტომ, ბუნებრივია, რომ კანონი კრძალავს გარდაცვლილი ბავშვის შვილად აყვანის გაფორმებას, რა სტადიაზეც არ უნდა იყოს ეს პროცესი. ბავშვის გარდაცვალება უდავოდ წყვეტს საქმის შემდგომ მსვლელობას. ამგვარად, ბავშვის გარდაცვალების შემდეგ არანაირი საფუძვლით არ შეიძლება შვილად აყვანის დადასტურება.

შვილად აყვანა, რადგან იგი მშვილებლისა და ნაშვილების ინტერესების დაცვას ისახავს მიზნად, სახელმწიფოებრივ კონტროლს ექვემდებარება. შვილება არ ნიშნავს მშვილებლის მხოლოდ შესაბამისი ნების გამოვლენას და ბავშვის მიმართ ფაქტობრივი ზრუნვის განხორციელებას. აუცილებელია, რომ ასეთი ურთიერთობა იურიდიულად იქნეს გაფორმებული. ეს ხდება სასამართლოს გადანყვეტილების გამოტანით. სასამართლოსათვის და არა სხვა რომელიმე ორგანოსათვის ამ ფუნქციის მინიჭება შვილად აყვანის სფეროში კანონიერების დაცვის მეტ გარანტიას ქმნის.

განცხადება შვილად აყვანის შესახებ მშვილებელმა უნდა შეიტანოს სასამართლოში თავისი ან შვილად ასაყვანი პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. განცხადებაში

¹ დაწვრილებით იხ. ლ. ნადიბაიძე, შვილად აყვანის სამართლებრივი პრობლემები, დისერტაცია. თბ., 1998.

მითითებულ უნდა იქნეს ცნობები მშვილგებლის ოჯახური მდგომარეობის, სამუშაოს, შემოსავლის შესახებ. მას უნდა დაერთოს ავტობიოგრაფია და სამსახურებრივი დახასიათება. განცხადებაში აღინიშნება აგრეთვე აუცილებელი მონაცემები შვილად ასაყვანი პირის შესახებ, კერძოდ, ცნობები ბავშვის ასაკის, მისი მშობლების გარდაცვალების ან სხვა მიზეზების შესახებ, რომელთა გამოც ბავშვი ნორმალური მშობლიური ზრუნვის გარეშე დარჩა.

სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანამდე აუცილებელია მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ დეტალურად შეისწავლოს შვილად აყვანის მსურველის საოჯახო-ყოფითი პირობები, მისი და ოჯახის წევრთა ჯანმრთელობის მდგომარეობა და სხვ. გარკვეული წარმოდგენა უნდა შეიქმნას აგრეთვე შვილად ასაყვანი პირის ჯანმრთელობისა და მისი აღზრდისათვის აუცილებელი სპეციფიკურობის შესახებ. სასამართლოსადმი წარდგენილ დასკვნასა და გამოკვლევის მასალებში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო უნდა პასუხობდეს მთავარ კითხვებს – შვილად აყვანა შეესაბამება თუ არა ბავშვის ინტერესებს და შვილად აყვანის მსურველს შეუძლია თუ არა შეასრულოს მშობლის უფლება-მოვალეობანი. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ წარდგენილი მასალები საფუძვლად ედება შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილებას. სასამართლოს უარი შვილად აყვანაზე შეიძლება გასაჩივრდეს ზემდგომ სასამართლო ორგანოში.

შვილად აყვანის უფლება პირად უფლებათა კატეგორიას განეკუთვნება და სხვა საოჯახო უფლებათა მსგავსად (ქორწინება, განქორწინება და სხვ.) არ შეიძლება მისი განხორციელება წარმომადგენლის მეშვეობით. წარმომადგენლობა არა მარტო შვილად ასაყვანი პირის, არამედ შვილად აყვანის მსურველის მხრიდანაც დაუშვებელია. ასეთი აკრძალვის

საფუძველი შვილად აყვანის კონკრეტიზებული უფლების დრმად სუბიექტური ხასიათია. კანონს დაუშვებლად მიაჩნია აგრეთვე შვილად აყვანა რაიმე პირობით (მაგალითად, თუ ბავშვი სკოლაში ფრიადებზე ისწავლის ან საშუალო განათლების მიღების შემდეგ სწავლას არ გააგრძელებს და მუშაობას დაიწყებს) ან ვადაზე მითითებით (მაგალითად, შვილად აყვანა 10 წლის ვადით ან ნაშვილების მიერ 15 წლის ასაკის მიღწევამდე). ასეთ შეზღუდვას საფუძველად უდევს შვილად აყვანის ინსტიტუტის დანიშნულება და შინაარსი.

შვილად აყვანის დროს წარმომადგენლობის თაობაზე კანონით გათვალისწინებული შეზღუდვა არ ვრცელდება ისეთ შემთხვევებზე, როცა სასამართლოში ხდება მშვილებლის წარმოდგენა ადვოკატის მიერ. სასამართლო წარმოების პროცესში ადვოკატი არის მშვილებლის წარმომადგენელი. ასევე (საერთაშორისო გაშვილებისას) გააჩნია მშვილებელს უფლება წარმომადგენლის მეშვეობით მოიძიოს და მოიპოვოს აკრედიტებული სააგენტოების დახმარება შვილად აყვანის პროცედურების დროს საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების შესაბამისად.

სასამართლოს გადაწყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ რეგისტრირებულ უნდა იქნეს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში. კანონის ამ მოთხოვნას დიდი მნიშვნელობა აქვს. დროთა განმავლობაში შესაძლებელია სასამართლოს გადაწყვეტილება დაიკარგოს ან მისი ნამდვილობა სადავო გახდეს. ამიტომ მისი რეგისტრაცია დამატებითი უდავო საფუძველი იქნება იმისა, რომ შვილად აყვანას ნამდვილად ჰქონდა ადგილი. რეგისტრაციის მეშვეობით შეიძლება დადგინდეს აგრეთვე ისიც, თუ როდის და რომელმა სასამართლომ გამოიტანა გადაწყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ. სასამართლოს გადაწყვეტილების რეგისტრაცია უნდა მოხდეს ამ სასამართლოს ადგილსა-

მყოფელის მიხედვით არსებულ სარეგისტრაციო ორგანოში. შესაძლებელია აგრეთვე მისი რეგისტრაცია მშვილებლის ან შვილად ასაყვანის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. არჩევანს აკეთებს სასამართლო, რადგან ცნობილია ის, თუ რომელ ორგანოში უნდა მოხდეს რეგისტრაცია, სასამართლო ვალდებულია ერთი თვის განმავლობაში სწორედ მას აცნობოს შვილად აყვანის შესახებ კანონიერ ძალაში შესული გადანყვეტილების შესახებ. ეს ვადა აითვლება არა გადანყვეტილების გამოტანის, არამედ მისი კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან. სასამართლოს გადანყვეტილების რეგისტრაცია, გამონაკლის შემთხვევებში, შეიძლება ერთთვიანი ვადის გასვლის შემდეგაც. ეს განპირობებულია იმით, რომ შვილად აყვანის რეგისტრაციას უფლების წარმომშობი მნიშვნელობა არ გააჩნია. კანონით შვილად აყვანა ნამდვილად ითვლება სასამართლოს გადანყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან. აქედან გამომდინარე, რეგისტრაციაში ტარდება უკვე არსებული შვილად აყვანის ფაქტი. ამიტომ, თუ რაიმე მიზეზის გამო შვილად აყვანის შესახებ გამოტანილი სასამართლო გადანყვეტილება არ იყო რეგისტრირებული, ამას გადამწყვეტი იურიდიული მნიშვნელობა არ გააჩნია. მთავარია სახეზე იყოს სასამართლოს გადანყვეტილება.

შვილად აყვანის უფლება ეძლევა იმ პირს, რომელიც სრულწლოვანი და ქმედუნარიანია. ბუნებრივია, არასრულწლოვანსა და ქმედუნარო პირს არ შეუძლია მშობლიური უფლება-მოვალეობების განხორციელება. მაგრამ ყველა სრულწლოვან და ქმედუნარიან პირს შეიძლება არ გააჩნდეს შვილად აყვანის უფლება. კანონი კონკრეტულად მიუთითებს ზოგიერთ მათგანზე: არ შეიძლება მშვილებელი იყოს ის პირი, რომელსაც ჩამორთმეული ან შეზღუდული აქვს მშობლის უფლებები და მოვალეობები და არ აღმდგარა პირვანდელ მდგომარეობაში. არა აქვს მნიშვნელობა იმას,

ადრე ჰქონდა თუ არა ჩამორთმეული მშობლის უფლება; ხელის შემშლელად ითვლება ის ფაქტიც, რომ მშვილებელს ადრე ნაშვილები ჰყავდა ბავშვი, მაგრამ შვილება გაუქმდა მის მიერ უფლება-მოვალეობათა არაჯეროვნად შესრულების გამო. ეს მითითება არ არის ამომწურავი, რადგან შვილად აყვანა ბავშვის აღზრდისა და რჩენისათვის ნორმალური პირობების შექმნას შეიძლება სხვა მიზეზებითაც ვერ უზრუნველყოფდეს. კერძოდ, არ შეიძლება მშვილებელი იყოს პირი, რომელსაც ავადმყოფობის (თუ იგი დაავადებულია ტუბერკულოზით ან სხვა გადამდები მძიმე ავადმყოფობით ან კიდევ აღრიცხვაზე იმყოფება ფსიქონევროლოგიურ დისპანსერში სულიერ დაავადებათა სახეობის გამოსაკვლევად და სამკურნალოდ, თუმცა ჯერ კიდევ არ არის სასამართლოს მიერ ქმედუუნაროდ აღიარებული) ან მორალური თვისებების გამო (სურს დაეუფლოს შვილად ასაყვანი პირის ბინას ან მიიღოს სხვა, დაუშსახურებელი შემოსავალი), არ შეუძლია განახორციელოს ის ფუნქციები, რასაც შვილად აყვანა ითვალისწინებს. მშვილებლის უფლების მინიჭებისას დიდი მნიშვნელობა აქვს მის პირად დადებით თვისებებსა და ზნეობრივი პრინციპებისადმი ერთგულებას. აქედან გამომდინარე, არაა მიზანშეწონილი, მაგალითად, შვილის აყვანაზე ნება დაერთოს ისეთ პირს, რომელიც პასუხისგებაშია ნამყოფი არასრულწლოვანი შვილისათვის ალიმენტის გადახდისაგან თავის არიდების გამო ან თუ რელიგიურ სექტებში ბავშვების ჩაბმას აღზრდის ფორმად თვლის და სხვ. არ შეიძლება მშვილებლად მიჩნეულ იქნეს პირი, რომელსაც სასამართლომ მსჯავრი დასდო მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის. მშვილებლის კანდიდატურის შესახებ ამომწურავი ინფორმაცია სასამართლოს უნდა წარუდგინოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ.

შვილად აყვანა შეუძლიათ ორივე სქესის იმ პირებს,

რომლებიც მშვილელის წინაშე წაყენებულ ზემოაღნიშნულ მოთხოვნებს პასუხობენ. მეუღლეებს შეუძლიათ ბავშვი ერთად იშვილონ. არ შეიძლება ქორწინებაში მყოფმა პირმა ცალკე იშვილოს ბავშვი კანონით გათვალისწინებული გამონაკლისის გარდა. თუ შვილად აყვანის პროცესში ერთ-ერთი მეუღლე აქტიურობს, ხოლო მეორე მეუღლე მხოლოდ თანხმობას გამოხატავს, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ქორწინებაში მყოფ მხოლოდ ერთ მეუღლეს მიეცა შვილად აყვანის უფლება. თუ შვილად აყვანა გაფორმდება, იგულისხმება, რომ ორივე მეუღლეს დაეკისრება მშობლის უფლება-მოვალეობათა შესრულება.

მეუღლეების გარდა, არ შეიძლება ბავშვი ორმა პირმა ერთი ან თუნდაც სხვადასხვა სქესისამ იშვილოს, მაგალითად, ორმა დამ ან ბავშვის პაპამ და დეიდამ. ასეთი აკრძალვა განპირობებულია იმით, რომ ბავშვს მშვილელებმა ოჯახში ნორმალური ყოფისა და აღზრდის პირობები უნდა შეუქმნან ღვიძლი მშობლების მსგავსად. მამისა და დედის შეცვლა მხოლოდ მშვილელელ მეუღლეებს შეუძლიათ. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მეუღლეების გარდა არავის არა აქვს შვილად აყვანის უფლება. შესაძლებელია ბავშვი იშვილოს ერთმა პირმაც, თუკი იგი აკმაყოფილებს კანონის მოთხოვნებს. ხშირად მშვილელბლად გამოდის დედინაცვალი ან მამინაცვალი, ძირითადად, როცა ბავშვის მშობლები ცოცხლები არ არიან. შესაძლებელია, აგრეთვე ბავშვი იშვილოს მარტოხელა ქალმა ან მარტოხელა მამაკაცმა. კანონი ამ საერთო წესიდან უშვებს გამონაკლისს და განსაზღვრული პირობების არსებობისას მეუღლეთაგან ერთ-ერთ მათგანს აძლევს ბავშვის შვილად აყვანის უფლებას. ეს შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ ერთ-ერთ მეუღლეს სურს თავისი ბავშვის, ოღონდ ქორწინების გარეშე გაჩენილის, შვილად აყვანა. იგულისხმება, რომ ასეთი ბავშვი იზრდება მეორე მშობელთან ან საბავშვო

დანესებულებაშია მოთავსებული. შესაძლებელია, აგრეთვე ერთ-ერთმა მეუღლემ იშვილოს თავისი მეუღლის შვილი.

თუ მეუღლეებმა ერთად იშვილეს ბავშვი ან ერთ-ერთმა მეუღლემ იშვილა მეორე მეუღლის შვილი, მათ შორის ქორწინების შეწყვეტა ან მისი ბათილად აღიარება არავითარ სამართლებრივ ზეგავლენას არ ახდენს შვილად აყვანაზე. იგი ძალაში რჩება და ცალ-ცალკე მცხოვრებ მშვილებლებს ან ერთ-ერთ მათგანს კვლავ ეკისრება ნაშვილები პირის რჩენისა და აღზრდის უფლება-მოვალეობა. ყოფილ მეუღლეთაგან თუ ვისთან უნდა ცხოვრობდეს არასრულწლოვანი ნაშვილები და საალიმენტო ვალდებულება ვის დაეკისრება, ამას დავის შემთხვევაში სასამართლო გადაწყვეტს.

შვილად აყვანა მეუღლეთა მიერ ხორციელდება ურთიერთშეთანხმებით. იმ გამონაკლის შემთხვევაშიც, როცა დაშვებულია ერთ-ერთი მეუღლის მიერ ბავშვის შვილება, აუცილებელია მეორე მეუღლის თანხმობა. მის მიღებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ბავშვის აღზრდაზე კეთილისმყოფელი ზეგავლენის მოსახდენად. თუ პირი წინააღმდეგია იმისა, რომ მისმა მეუღლემ იშვილოს ქორწინების გარეშე გაჩენილი თავისი ბავშვი ან გერი, ბუნებრივია, ასეთ პირობებში მშვილებელი თავის ფუნქციას ნაშვილების მიმართ სრულყოფილად ვერ შეასრულებს. ამიტომ აუცილებელია ჯერ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ, ხოლო შემდეგ კი სასამართლომ გაარკვიოს შვილად აყვანაზე მეორე მეუღლის წინააღმდეგობის მიზეზების საფუძვლიანობა და ამის შემდეგ მოხდეს საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება. მეორე მეუღლის თანხმობა გამოხატულ უნდა იქნეს წერილობითი ფორმით და უნდა წარედგინოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

კანონი ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევებსაც, როცა მეორე მეუღლის თანხმობა შვილად აყვანაზე საჭირო არ არის. ეს ისეთი გარემოებებია, რომელთა არსებობა ობიექ-

ტურ პირობებზეა დაფუძნებული. არ არის საჭირო მეორე მეუღლის თანხმობა, თუ იგი აღიარებულია ქმედუუნაროდ ან თუ მეუღლეებს ფაქტობრივად შეწყვეტილი აქვთ საქორწინო ურთიერთობა ერთ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში, მიუხედავად იმისა, რომ ქორწინების შეწყვეტა ოფიციალურად ჯერ არ გაფორმებულა. ასევე არ არის საჭირო იმ მეუღლის თანხმობა, რომლის საცხოვრებელი ადგილი უცნობია, მაგალითად, იმის გამო, რომ ხანგრძლივი დროით წასულია სამუშაოდან ან სხვა მიზეზით და ვერ ხერხდება მასთან დაკავშირება. იგულისხმება, რომ ასეთ შემთხვევაში ნაშვილების აღზრდაზე მეორე მეუღლის უარყოფითი ზეგავლენის შესაძლებლობა გამორიცხულია.

შვილად აყვანის საფუძველზე განსაზღვრული სამართლებრივი ურთიერთობა მყარდება მშვილტვლებსა და ნაშვილებს შორის. ეს ურთიერთობა თავისი შინაარსით იგივეა, რაც მშობელსა და შვილს შორის არსებობს. ამ ზოგად დებულებას კანონი აკონკრეტებს მეუღლეთა უფლება-მოვალეობების მოცულობის გათვალისწინებით. თუ მეუღლეები ერთად იშვილებენ ბავშვს, ბუნებრივია, მათ ნაშვილების მიმართ ერთნაირად უნდა წარმოეშვათ მშობლიური უფლება-მოვალეობები, მაგრამ, როცა ერთ-ერთი მათგანი იშვილებს მეორე მეუღლის შვილს, მხოლოდ მას წარმოეშობა ასეთი უფლება-მოვალეობანი, რადგან მეორე მეუღლეს უკვე გააჩნია ასეთი უფლება-მოვალეობა. ამიტომ ორივე შემთხვევაში ნაშვილები იქნეს მშვილტვლებს შორის ქორწინების პირობებში გაჩენილი შვილის სამართლებრივ მდგომარეობას. არ შეიძლება იგივე სამართლებრივი მდგომარეობა ჰქონდეს ბავშვს, რომელიც ქორწინების გარეშეა გაჩენილი და იშვილა ქორწინებაში მყოფმა ერთ-ერთმა მეუღლემ – ბავშვის მშობელმა. ამ შემთხვევაში მეორე მეუღლის მიმართ ნაშვილებ ბავშვს გერის სამართლებრივი მდგომარეობა გააჩნია.

შვილად აყვანა შეიძლება არა მარტო არასრულწლოვანი

ბავშვისა, არამედ სრულწლოვანი პირისაც. დაქორწინებაც შეიძლება როგორც სრულწლოვანი, ისე არასრულწლოვანი პირებისა. როცა არასრულწლოვანი პირი ქორწინდება მშობელთა თანხმობით (ან სასამართლოს ნებართვით), იგი სრულქმედუნარიანობას იძენს დაქორწინების მომენტიდან. სრულწლოვან დაქორწინებულ პირს იგი ისედაც გააჩნია. ამიტომ კანონით ყველა შემთხვევაში, როცა ხდება დაქორწინებული პირის შეილაღ აყვანა, სხვა პირობების დაცვასთან ერთად საჭიროა მისი მეუღლის თანხმობაც. ასეთი თანხმობა არ იქნება საჭირო, თუ მისი მიღება შეუძლებელია მეუღლის ქმედუუნარობის (ასეთად ქორწინების პერიოდში ცნობისას) ან იმის გამო, რომ მისი საცხოვრებელი ადგილი უცნობია.

შვილად აყვანის ინსტიტუტმა რომ თავისი დანიშნულები-სამებრ იფუნქციონიროს, აუცილებელია მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის ასაკობრივი სხვაობის განსაზღვრა. ფორმალური ხასიათი ექნება, მაგალითად, 15 წლის არასრულწლოვანი ბავშვის შვილად აყვანას 20 წლის სრულწლოვანის მიერ. ასეთ შემთხვევაში აღზრდისა და მშობლიური ზრუნვის განხორციელებაზე ლაპარაკიც ზედმეტია. ამიტომ კანონი მოითხოვს იმას, რომ მშვილებელი 16 წლით მაინც იყოს უფროსი ნაშვილებზე. ეს მოთხოვნა არ ვრცელდება დედინაცვალ-მამინაცვლისა და გერის ურთიერთობაზე. ასეთი სხვაობა განპირობებულია იმ მინიმალური ასაკით, რომელთანაც დაკავშირებულია ქორწინება ან ბავშვის გაჩენის რეალური შესაძლებლობა. ასაკობრივი სხვაობის მაქსიმუმი დაწესებული არ არის.

კანონით დაწესებული მინიმალური ასაკობრივი სხვაობა სასამართლომ შეიძლება კიდევ უფრო შეამციროს, თუ ამისათვის რაიმე პატივსადები მიზეზი არსებობს. მაგალითად, შესაძლებელია 5 ან 8 წლის ობლად დარჩენილი ბავშვის შვილად აყვანაზე სასამართლო დასთანხმდეს 20 წლის დეი-

დას, თუ ბავშვს სხვა ახლო ნათესაეები არ ჰყავს და შვილად აყვანის მსურველი აქტიურად მონაწილეობდა დისშვილის აღზრდაში. სასამართლომ ყოველი ასეთი საქმის განხილვისას ყურადღება უნდა გაამახვილოს იმაზე, შეესაბამება თუ არა შვილად აყვანა ბავშვის აღზრდის ინტერესებს და ხომ არ იქნება მშვილელბლის მხრიდან ანგარების გამოვლენის შესაძლებლობა.

შვილად აყვანა საოჯახო სამართლის უძველესი ინსტიტუტია. იგი ცნობილია სამართლის თითქმის ყველა სისტემისათვის, თუმცა ყველა ქვეყანაში და ყოველთვის ერთი და იგივე მიზანს არ ემსახურებოდა. რომაული სამართალი შვილად აყვანას განიხილავდა, როგორც ნაშვილებ პირებზე მშვილელბელთა ხელისუფლების გავრცელების შესაძლებლობას. ნაშვილები პირი გამოდიოდა მამის ხელისუფლებიდან და მთლიანად შედიოდა მშვილელბლის ოჯახის შემადგენლობაში. შვილად აყვანის ერთ-ერთი დანიშნულება ისიც იყო, რომ ოჯახის უფროსს შეეცო ვაჟიშვილის არყოლით გამონვეული ოჯახური დანაკლისი. ვაჟიშვილი, ძველი ჩვეულებებით, ოჯახის სინმინდის დაცვისა და მომავალი წარმატებული ცხოვრების სანინდარი იყო. ამიტომ, თუ ოჯახის უფროსს ღვიძლი ვაჟიშვილი არ ჰყავდა, მას სხვისი ვაჟი უნდა მიელო შვილად. შვილად აყვანა, გამონაკლის შემთხვევებში, მშობლიურ გრძნობათა დაკმაყოფილების საშუალებასაც წარმოადგენდა. შვილად აყვანა მიწისა და კარ-მიდამოს გასხვისების საშუალებადაც გამოიყენებოდა იმ ეპოქებში, რომლებშიც მიწის ყიდვა-გაყიდვა იზღუდებოდა. მიწის ნაკვეთის გამყიდველს შვილად აჰყავდა მისი მყიდველი და მას როგორც შვილს თავისი მიწებიდან გამოუყოფდა სამკვიდრო წილს. ხოლო ნაშვილები მშვილელბელს აძლევდა მიწის ფასის შესაბამის საჩუქარს. ასეთი „ფსევდოშვილება“ საქართველოში, მართალია, გავრცელებული არ ყოფილა,

მაგრამ მსგავს მოვლენებს ზოგჯერ ადგილი ჰქონდა. შვილად აყვანის ინსტიტუტი, ძირითადად, დაკავშირებული იყო ქალის ოჯახში მამაკაცის სიძედ შესვლასთან. დავით კურაპალატის სამართლის წიგნში აღნიშნული იყო, რომ, თუ სიძე სიმამრის სახლში ოფიციალურად იქნებოდა შესული, იგი ღვიძლი შვილის უფლებებით სარგებლობდა და თავისი სიმამრის უძრავი ქონების – მამულის მემკვიდრედაც შეიძლებოდა ყოფილიყო აღიარებული, რაც მფლობელობის გასხვისების აკრძალვის პირობებში ფაქტობრივი განკარგვის საშუალება იყო. ანდერძით ქონების განკარგვის შეზღუდვის შემთხვევებში შვილად აყვანა შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსავლის საუკეთესო საშუალებად ითვლებოდა. ამიტომ შვილად აყვანა ანდერძის სუროგატადაც მიიჩნეოდა. მოგვიანებით შვილად აყვანა ნაშვილების ინტერესების გათვალისწინებასაც ისახავდა მიზნად. ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნის მიხედვით, თუ ერთმა პირმა სხვისი შვილი, ობოლი ვინმე გადღებული იყიდოს, იპოვოს, იშვილოს და გაზარდოს, თავისი მამული და ქონება შვილისამებრ უნდა მიუსაკუთროს მას და უანდერძოს. კანონმდებელი ავალდებულებდა მებატონეს ნაშვილებისათვის შეენარჩუნებინა ნაანდერძევი ქონება. თავის მხრივ კი, ნაშვილები ვალდებული იყო შეესრულებინა მშვილებლის მინათმფლობელობასთან დაკავშირებული ბეგარა. შვილად აყვანა შეეძლო არა მარტო ფიზიკურ, არამედ იურიდიულ პირსაც. მეფეს უნდა დაერთო ნება, რომ, მაგალითად, ეკლესიას თავის შვილად აყვანილად გაეფორმებინა რომელიმე საეკლესიო მსახურის მიერ აღზრდილი ბავშვი. გლეხის უკანონო შვილს – ნაბიჭვარს – არ გააჩნდა მემკვიდრეობის უფლება, ხოლო აზნაურის ნაბიჭვარს შეზღუდულად გააჩნდა ასეთი უფლება. ამიტომ გლეხების უკანონო შვილებს ან სხვა უმეტეაღყურეოდ დარჩენილ ბავშვებს, ძირითადად, ეკლესია პატრონობდა და შვილად აჰყავდა.

9.2. გასაშვილებელი ბავშვისა და შვილად აყვანის მსურველ პირთა რეესტრი

გასაშვილებელი ბავშვია 18 წლამდე ასაკის პირი, რომელიც აღრიცხულია გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა ერთიან რეესტრში და აკმაყოფილებს შვილად აყვანის შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ 2009 წლის 18 დეკემბრის კანონის მოთხოვნებს. ამ კანონის მიხედვით, გასაშვილებელი ბავშვის სტატუსი ენიჭება პირს: რომლის მშობელი სასამართლომ აღიარა უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გარდაცვლილად; რომელსაც არ ჰყავს არც ერთი მშობელი (ობოლი ბავშვი); რომელიც აღიარებულ იქნა მიტოვებულ ბავშვად; რომლის მშობელმა (ან მშობლებმა) მის გაშვილებაზე თანხმობა განაცხადა და რომელიც აღრიცხულია ერთიან რეესტრში; რომლის მშობელს ჩამოერთვა მშობლის უფლება. გასაშვილებელი ბავშვის სტატუსს პირს ანიჭებს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო. იგი გამოიტანს შესაბამის გადაწყვეტილებას, რის საფუძველზეც მოხდება გასაშვილებელი ბავშვის შესახებ მონაცემების აღრიცხვა ერთიან რეესტრში.

გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა ერთიანი რეესტრი წარმოადგენს ცენტრალური და ადგილობრივი საინფორმაციო რეესტრების ერთიან სისტემას, რომელიც მოიცავს გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა შესახებ მონაცემების ერთობლიობას. ერთიანი რეესტრის ცენტრალური ორგანოა საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სისტემაში შემავალი უფლებამოსილი დანესებულება-სააგენტო. რომელიც აწარმოებს გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა ერთიან რეესტრს და კანონმდებლობით დადგენილი წესით მონაწილეობს შვილად აყვანის ან გაშვილების პროცედურაში. ადგილობრივ

საინფორმაციო რეესტრებს აწარმოებენ მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანოები-სააგენტოს რაიონული და საქალაქო სამსახურები (აღრე მსგავს ფუნქციებს ახორციელებდნენ, ძირითადად, განათლების სამინისტროს სტრუქტურები).

გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა ერთიანი რეესტრის შემოღებამ მნიშვნელოვნად გაზარდა სახელმწიფოს მაკონტროლებელი როლი შვილად აყვანისა და გაშვილების (განსაკუთრებით – საზღვარგარეთ გაშვილების) სფეროში და გააფრთოვა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების ფუნქციები. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებში შვილად აყვანასთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტა ევალებათ სოციალური დაცვის მუშაკებს. ისინი, როგორც სპეციალური უფლებამოსილების მქონე პირები, შეიმუშავენ დასკვნას ბავშვისათვის გასაშვილებელის სტატუსის მინიჭებისა და მისი შვილად აყვანის შესახებ, აგრეთვე ახორციელებენ კანონით მინიჭებულ სხვა ფუნქციებს. სხვა ნებისმიერ ორგანოსა და ფიზიკურ პირს აეკრძალა შვილად აყვანასთან დაკავშირებულ პროცედურაში ჩართვა და რაიმე საშუაშაშლო ფუნქციის განხორციელება. დაწესდა გარკვეული შეზღუდვებიც. აკრძალულია, მაგალითად, შვილად აყვანის მიზნით ფეხმძიმე ქალის წინასწარ შერჩევა და მისი სამშობიაროდ საქართველოს ფარგლებს გარეთ გაყვანის შესაძლებლობის შექმნა ან ასეთ ქმედებაში ხელის შეწყობა. ასევე აკრძალულია გასაშვილებელი ბავშვისა და მშვილებელის საოჯახო განცხადებით ძებნა ან შეთავაზება. გამონაკლისია საჯარო განცხადება, რომელშიც აღნიშნულია, რომ შვილად აყვანის საკითხებზე უნდა მიმართონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივ ორგანოებს ან ცენტრალურ ორგანოს. ასეთ განცხადებაში არ შეიძლება მიეთითოს გასაშვილებელი ბავშვის ვინაობის შესახებ.

გასაშვილებელი ბავშვის სტატუსის მინიჭებამდე ზოგიერთი კატეგორიის ბავშვს კანონით განსაზღვრული ეტაპები აქვს გასავლელი. მაგალითად, **ნაპოვნ ბავშვს უნდა მიენიჭოს მიტოვებული ბავშვის სტატუსი**. ნაპოვნად ითვლება ბავშვი, რომლის აღმოჩენის მომენტში და ამ მომენტიდან 6 კვირის განმავლობაში ვერ დადგინდა მისი ან მშობლების ვინაობა. ასეთი ბავშვის დროებითი განთავსების საკითხს წყვეტს მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანო, რომელიც საჭირო ინფორმაციის მოპოვების მიზნით დაუყოვნებლივ მიმართავს ადგილობრივ შინაგან საქმეთა ორგანოს. ნაპოვნი ბავშვის აღმოჩენისას მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსა და ადგილობრივ პოლიციას ევალებათ განახორციელონ ღონისძიებანი ამ ბავშვის ან მშობლების ვინაობის დასადგენად. თუ ეს ვერ მოხერხდა, მაშინ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო 6-კვირიანი ვადის გასვლის შემდეგ მიმართავს სასამართლოს ნაპოვნი ბავშვის მიტოვებულად აღიარებისათვის. სასამართლო ბავშვის მიტოვებულად აღიარების საკითხს განიხილავს სამოქალაქო-საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით. საკმაო საფუძვლების არსებობისას სასამართლო გამოიტანს შესაბამის გადაწყვეტილებას. მისი კანონიერ ძალაში შესავლის დღიდან ბავშვი აღიარებულ იქნება მიტოვებულად. თუ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსა და პოლიციის მიერ განხორციელებული ღონისძიებების შედეგად დადგინდა ბავშვის ან მშობლის ვინაობა, მაგრამ ვერ ხერხდება მშობლის წარდგენა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში ან მასთან სხვაგვარი დაკავშირება და აშკარა ხდება, რომ იგი თავს არიდებს მშობლის უფლება-მოვალეობების შესრულებას, უნდა დაისვას საკითხი ასეთი პირისათვის მშობლის უფლება-მოვალეობათა ჩამორთმევის ან შუზღუდვის შესახებ. ამის თაობაზე სასამართლოს მიმართავს მეურვეობისა და მზრუნ-

ველობის ის ორგანო, რომლის სამოქმედო ტერიტორიაზეც რეგისტრაციაშია გატარებული ნაპოვნი ბავშვი.

კანონი, ბავშვების მიტოვების შემთხვევების შემცირებისა და თავიდან აცილების მიზნით, ადგენს სამედიცინო დანესებულებებში ახალშობილის იდენტიფიცირების ხელშეწყობი ღონისძიების გატარების აუცილებლობას. კერძოდ, სამედიცინო დანესებულების ადმინისტრაცია ვალდებულია აცნობოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ამ დანესებულებაში პირადობის დამადასტურებელი მონმობის გარეშე შესული მელოგინე ქალის შესვლის შესახებ. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ კი ამის შესახებ საქმის კურსში უნდა ჩააყენოს ცენტრალური ორგანო. მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანო პოლიციასთან ერთად ადგენს ჩვილის მიტოვების რისკის ქვეშ მყოფი დედის სოციალურ მდგომარეობასა და სავარაუდო საცხოვრებელი ადგილის მისამართს. სამედიცინო დანესებულების (მიუხედავად ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმისა) ადმინისტრაციის მიერ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსათვის მელოგინის გაპარვის შეუტყობინებლობა გამოიწვევს ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობას.

გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა ერთიან რეესტრში მიტოვებული ბავშვების გარდა სხვა კატეგორიის პირთა რეგისტრაციაც ხდება. ამასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია შვილად აყვანის პროცედურის განხორციელებელი ორგანოების უფლებამოსილებათა ზუსტად განსაზღვრა და ერთმანეთისაგან გამიჯვნა.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ცენტრალური ორგანო-სააგტენტო – კოორდინაციას უწევს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოთა მუშაობას; უზრუნველყოფს სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელებას და შვილად აყვანის საკითხებში ბავშვთა უფლებების დაცვას; შეიმუშავებს

ერთიანი რეესტრის წარმოების წესს, უზრუნველყოფს მის სისტემატიზებასა და დამუშავებას; შეიმუშავებს მშვილებლისა და გასაშვილებელი ბავშვის თავსებადობის კრიტერიუმებს და სხვ. **მხოლოდ ცენტრალური ორგანოა უფლებამოსილი განახორციელოს საერთაშორისო გაშვილება.** მისი საბოლოო გაფორმება კი ხდება სასამართლოს გადაწყვეტილებით. ცენტრალური ორგანო ვალდებულია 18 წლის ასაკს მიღწეული პირის მოთხოვნით მიაწოდოს მას ინფორმაცია მისი ბიოგრაფიული მონაცემების, აგრეთვე ბიოლოგიური მშობლის შესახებ ასეთის არსებობის შემთხვევაში. იმავე ფუნქციებს, ოღონდ თავიანთი კომპეტენციის ფარგლები, ახორციელებენ აჭარისა და აფხაზეთის შესაბამისი ორგანოები.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანოსააგენტოს ტერიტორიული ერთეული თავის სამოქმედო ტერიტორიაზე ახორციელებს ბავშვთა უფლებების დაცვას და შვილად აყვანის პროცედურის განხორციელების ყველა ეტაპზე გასაშვილებელი ბავშვის წარმომადგენელია. იგი აწარმოებს გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა ადგილობრივ რეესტრს.

შვილად აყვანასთან დაკავშირებულ საქმიანობას ახორციელებს მხოლოდ არასრულწლოვანთა პრობლემებზე მომუშავე სოციალური მუშაკი. იგი მოქმედებს მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივ ორგანოსთან დადებული ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ უფლებამოსილებათა ფარგლებში. მისი კომპეტენციაა: შეაფასოს მშვილებელი მისი ბიოგრაფიული მონაცემების, პიროვნული თვისებების, სოციალური და ჯანმრთელობის მდგომარეობის მიხედვით; დაადგინოს მშვილებლის მიერ ბავშვის შვილად აყვანის მოტივები და მათი შესაბამისობა შვილად აყვანის მიზნებთან; შეაფასოს გასაშვილებელი ბავშვი ბიოგრაფიული მონაცემების, პიროვნული თვისებების, ჯანმრთელობის მდგომარეო-

ბის მიხედვით; განსაზღვროს მშვილებლისა და გასაშვილებელი ბავშვის თავსებადობა; შვილად აყვანის საკითხებზე ჩაატაროს კონსულტაციები და სხვ. სოციალური მუშაკის საქმიანობის ხარისხზე კონტროლს ახორციელებს შესაბამისი მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

შვილად აყვანასთან დაკავშირებული ფუნქციების განხორციელებაში მონაწილეობას ლეზულობენ აგრეთვე სხვა ორგანოებიც. ამ მხრივ აღსანიშნავია იუსტიციის სამინისტროსა და შინაგან საქმეთა ადგილობრივი ორგანოები, სამედიცინო-სამკურნალო და საბავშვო-სამზრუნველო ორგანოები.

ყველა ტიპის საბავშვო-სამზრუნველო დაწესებულების ხელმძღვანელი, მიუხედავად მათი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმისა და ქვემდებარეობისა, ვალდებულია ობოლი, ნაპოვნი ან მიტოვებული ბავშვის შესახებ ინფორმაცია დაუყოვნებლივ მიაწოდოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივ ორგანოს. ასეთივე ინფორმაცია შეიძლება მიაწოდოს ნებისმიერმა ფიზიკურმა და იურიდიულმა პირმა. საბავშვო-სამზრუნველო დაწესებულებები ვალდებული არიან, აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების მოთხოვნის საფუძველზე, მიაწოდონ მათ ინფორმაცია ამ დაწესებულებებში მყოფი ბავშვების ბიოგრაფიული მონაცემების, სოციალური და ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები შეგროვილი ინფორმაციების საფუძველზე აწარმოებენ ადგილობრივ რეესტრს და პარალელურად ინფორმაციებს გადასცემენ ცენტრალურ ორგანოს. გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა რეესტრში აღირიცხებიან აგრეთვე მიტოვებული ბავშვის სტატუსის მქონე პირები და მშობლების მიერ გასაშვილებლად გათვალისწინებული ბავშვები. ერთიანი რეესტრის აღრიცხვიდან ბავშვი მოიხსნება მხოლოდ გაშვილების ან გარდაცვალების შემთხვევაში. მანამდე რეესტრში აღრიცხვაზე მყოფი

პირი ინარჩუნებს გასაშვილებელი პირის სტატუსს.

გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა ერთიანი რეესტრის გვერდის ავლით შვილად აყვანა დაუშვებელია. ამიტომ შვილად აყვანის მსურველების რეგისტრაციაც უნდა მოხდეს. ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს შვილად აყვანის ფაქტის ლეგიტიმაციისათვის, რომ არაფერი ითქვას რიგითობის დაცვის აუცილებლობაზე. კანონი შვილად აყვანის შესახებ ზუსტად განსაზღვრავს შვილად აყვანის მსურველი პირებისა ან ოჯახების აღრიცხვის წესს.

საქართველოს მოქალაქესა და საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირს, რომლებიც გამოთქვამენ ბავშვის შვილად აყვანის სურვილს, განცხადება შეაქვს მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივ ორგანოში. განცხადებას უნდა დაერთოს დოკუმენტები, რომლებიც გათვალისწინებულია მშვილებელ პირთა ან ოჯახთა აღრიცხვის შესახებ, ცენტრალური ორგანოს მიერ დამტკიცებული წესებით. ამის შემდეგ ხდება წარდგენილი დოკუმენტების დამუშავება და მშვილებლის მდგომარეობის შეფასება. მშვილებლის მონაცემები იგზავნება ცენტრალურ ორგანოში ერთიან რეესტრში შესატანად.

უცხო ქვეყნის მოქალაქეს შვილად აყვანის შესახებ განცხადება თანდართული დოკუმენტებით შეაქვს ცენტრალურ რეესტრში.

ცენტრალური ორგანო ან მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანო, სოციალური მუშაკის მიერ ჩატარებული კვლევის საფუძველზე, შეიმუშავებს დასკვნას მშვილებლის ცენტრალურ ან ადგილობრივ რეესტრში აღრიცხვაზე აყვანიდან ერთი კვირის ვადაში. დასკვნაში აღინიშნება: მშვილებლის ბიოგრაფიული მონაცემები; პიროვნული თვისებები; სოციალური და ჯანმრთელობის მდგომარეობა; შვილად აყვანის მოტივი; გასაშვილებელი ბავშვის ბიოგრაფია

და მდგომარეობა; ბიოლოგიური მშობლების მდგომარეობა; ბავშვის გაშვილების მოტივი, ვინაობა, თუ იგი ცნობილია; საჭიროების შემთხვევაში შვილად აყვანის შესახებ დასკვნა უნდა ითვალისწინებდეს ბავშვის აღზრდის შესაძლებლობას ეთნიკური, რელიგიური და კულტურული გარემოს გათვალისწინებით. ბავშვის საქართველოს ტერიტორიაზე გაშვილების შემთხვევაში მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანოს მიერ მომზადებული დასკვნა ერთი კვირის განმავლობაში წარედგინება შესაბამის სასამართლოს, საერთაშორისო გაშვილების შემთხვევაში კი – ცენტრალურ რეესტრში მომზადებული დასკვნა. შვილად აყვანის შესახებ საქმე განიხილება დახურულ სასამართლო სხდომაზე. აკრძალულია შვილად აყვანის საკითხის განხილვა სასამართლოში მშვილებლის მონაწილეობის გარეშე. პატივსადავები მიზეზების არსებობისას სასამართლოს სხდომა შეიძლება გაიმართოს ერთ-ერთი მშვილებლის მონაწილეობით. შვილად აყვანის შესახებ მშვილებლის განცხადება განხილულ უნდა იქნეს სასამართლოს მიერ შეტანიდან ორი კვირის განმავლობაში და მიღებულ უნდა იქნეს შესაბამისი გადაწყვეტილება.

სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოტანისას გათვალისწინებულ უნდა იქნეს შვილად აყვანის უპირატესი უფლების ამა თუ იმ პირისათვის კანონით მინიჭების ფაქტი. შვილად აყვანის შესახებ კანონის მიხედვით გასაშვილებელი ბავშვის შვილად აყვანის უპირატესი უფლება აქვს მის ნათესავს. ამ შემთხვევაში ნათესავად ითვლება პირი, რომლისთვისაც გასაშვილებელი ბავშვი არის: შვილიშვილი, დისშვილი, ძმისშვილი, გერი ძმისშვილი, გერი დისშვილი, ბიძაშვილი, დეიდაშვილი, მამიდაშვილი ან მათი შვილები. ასეთივე უფლება აქვს საქართველოს მოქალაქეს, საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირს, აგრეთვე უცხო ქვეყნის მოქალაქეს, რომელიც არის

გასაშვილებელი ბავშვის ნათესავი. შვილად აყვანის უპირატესი უფლება აქვს ბავშვის აღსაზრდელად მიმღებ ოჯახს, დედობილს ან მამობილს. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ შვილად აყვანის შესახებ დასკვნის მომზადებისას უნდა გაითვალისწინოს შვილად აყვანის უპირატესი უფლების მქონე პირთა ინტერესები.

შვილად აყვანის უპირატესი უფლების მქონე პირთა შორის ყოველგვარი უთანხმოება უნდა გადაწყვიტოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ. თუ მან ეს ვერ მოახერხა, მაშინ დავას გადაწყვეტს სასამართლო.

9.3. მშობლების, მშვილებლებისა და ნაშვილების უფლება-მოვალეობები

შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილება ბევრად არის დამოკიდებული ბავშვის მშობლების სურვილზე. თუ ბავშვს ჰყავს მშობლები და მათ არა აქვთ ჩამორთმეული ან შეზღუდული მშობლის უფლება-მოვალეობები, თანხმობას ბავშვის გაშვილებაზე ისინი გამოხატავენ წერილობითი ფორმით. განცხადებას შვილის გაშვილების თაობაზე მშობელი წარუდგენს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. განცხადებაში მშობლის ნება ბავშვის გაშვილებაზე თანხმობის ან მშობლის უფლებაზე უარის თქმის შესახებ ორი ფორმით გამოიხატება. **მათგან ერთია პირველადი და მეორე კი – ძირითადი.** პირველად ფორმაში აისახება მშობლებისა და ბავშვის ბიოგრაფიული მონაცემები. მას თან ახლავს წერილობითი განმარტებები მშობლის უფლება-მოვალეობათა შესრულებისა და კანონმდებლობით დადგენილი შეღავათების გამოყენების შესახებ. ძირითადი ფორმა ბავშვის გაშვილების რეალური საფუძველია. ეს ფორმა გაიცემა პირველადი ფორმის გაცემიდან განსაზღვრული ვადის განმავლობაში.

ამ ვადაში მშობელი კიდევ უნდა დაფიქრდეს და მიიღოს საბოლოო გადაწყვეტილება. ძირითადი ფორმის შევსების შემდეგ, რომელშიც მშობლების საბოლოო გადაწყვეტილება დასტურდება, მშობლის უფლება-მოვალეობა შეჩერებულად ჩაითვლება და ისინი მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს გადაეცემა. სასამართლო ასეთ შემთხვევაში შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილებასთან ერთად გამოიტანს გადაწყვეტილებას ბავშვის მშობლებისათვის მშობლის უფლება-მოვალეობათა ჩამორთმევის შესახებ.

თუ პირველადი ფორმის შევსების მიუხედავად, მშობელი არ გამოცხადდა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში თავისი საბოლოო გადაწყვეტილების დასადასტურებლად და ახალშობილი ბავშვი იმყოფება მზრუნველობის გარეშე, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო მიმართავს სასამართლოს მშობლის უფლება-მოვალეობების ჩამორთმევის შესახებ.

იმ შემთხვევაში, თუ მშობლები (ან მშობელი) სხვაგან ცხოვრობენ, მაშინ წერილობითი თანხმობა დამონმებულ უნდა იქნეს დადგენილი წესით. როცა გამშვილებელი მარტოხელა მშობელია, საკმარისია მარტო მისი თანხმობა.

მშობელი ბავშვის გაშვილებაზე თანხმობას, ჩვეულებრივ, იძლევა იმ შემთხვევაში, როცა დარწმუნებულია იმაში, რომ მშვილებელთან ბავშვის აღსაზრდელად უკეთესი პირობები არსებობს და მის მომავალს ცუდი არაფერი ემუქრება. მაგრამ შეიძლება შეიქმნას ისეთი მდგომარეობაც, როცა ბავშვის საჩქაროდ გაშვილება ბავშვის ინტერესების უკეთ უზრუნველყოფისთვისაც და მშობლების შემდგომი ცხოვრებისათვისაც აუცილებელ და ერთადერთ გამოსავალს წარმოადგენს. ასეთ შემთხვევებში მშობლებს შეუძლიათ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში განაცხადონ კონკრეტულ პირზე ან ოჯახზე გაშვილების შესახებ თანხმობა ან მეურვეობისა

და მზრუნველობის ორგანოს მიანდონ მშვილებლის შერჩევა. მშვილებლის შერჩევისას ამოსავალ დებულებად მიჩნეულ უნდა იქნეს ის, რომ ასეთი პირის საოჯახო-ყოფითი და მატერიალური მდგომარეობა სავსებით უნდა შეესაბამებოდეს კანონით განსაზღვრულ ყველა მოთხოვნას.

ბავშვის გაშვილებაზე მშობლის თანხმობის შინაარსი გულისხმობს მის უკან გამოთხოვის შესაძლებლობას – ოღონდ სასამართლოს მიერ შვილებაზე გადაწყვეტილების გამოტანამდე. ცხოვრების შეცვლილი პირობები, მშობლიური გრძნობის გაღვიძება, რასაც შეუძლია მშობლების ოჯახში ბავშვის აღსაზრდელად ნორმალური პირობების შექმნა, შვილად აყვანის ხელისშემშლელ გარემოებად უნდა იქნეს მიჩნეული. იგულისხმება, რომ თანხმობის გაცემიდან მის გამოთხოვამდე საკმაო დრო გავიდა იმისათვის, რომ მშობლებს თავიანთი პოზიცია კიდევ ერთხელ შეემონებინათ და დარწმუნებულიყვნენ ბავშვის გაშვილების არამიზანშეწონილობაში. ასეთ შემთხვევაში მშობლების თანხმობის უკან გამოთხოვა უდავოდ უნდა გახდეს შვილად აყვანეზე უარის თქმის საფუძველი. ამიტომ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ მშობლების განცხადების საფუძველზე უნდა შეცვალოს თავისი დასკვნა და მოითხოვოს სასამართლო პროცესის შეჩერება. სასამართლოში უარის თქმა გაშვილებაზე თანხმობის შესახებ, საფუძველად უნდა დაედოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ წარდგენილი დასკვნის დაუკმაყოფილებლობას.

ქორწინების გარეშე გაჩენილი ბავშვი, თუ იგი დედასთან ცხოვრობს, შეიძლება დედის თანხმობით იშვილოს დედის მეუღლემ ან სხვა პირმა. ასეთი თანხმობისათვის კანონი ითვალისწინებს წერილობით ფორმას, რაც დედამ უნდა გასცეს ბავშვის დაბადებიდან ექვსი კვირის შემდეგ. თუ ქორწინების გარეშე გაჩენილი ბავშვის შვილება სურს სხვა პირს, იგუ-

ლისხმება, რომ ასეთი ბავშვის მამამ უარი თქვა შვილის ნებაყოფლობით აღიარებაზე და არც სასამართლოს უმსჯელია მამობის იძულებით დადგენის შესახებ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, საჭირო იქნებოდა მამის თანხმობაც. რადგან საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა ქორწინების გარეშე გაჩენილ ბავშვს მხოლოდ დედასთან გააჩნია, ამიტომ მისი თანხმობაა ყველა შემთხვევაში აუცილებელი. მესამე პირის მიერ ასეთი ბავშვის შვილად აყვანის პროცესში, სასამართლოს მიერ შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოტანამდე, თუ ბავშვის მამამ სასამართლოში განცხადება შეიტანა მამობის დადგენის ან ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ, გადაწყვეტილება ასეთი ბავშვის სხვა პირზე გაშვილების შესახებ, არ უნდა იქნეს მიღებული. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლო აუცილებლად დააკმაყოფილებს ბავშვის მამის განცხადებას. ეს საკითხი შეიძლება სადავოდ გახადოს ბავშვის დედამ. იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო არ დააკმაყოფილებს ბავშვის მამის თხოვნას მამობის დადგენის ან ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ, შეიძლება დღის წესრიგში ხელახლა დადგეს შვილად აყვანის მსურველ ადრინდელ პირზე ან სულ სხვაზე ბავშვის გაშვილების საკითხი. ასეთი წესი არ მოქმედებს ქორწინების გარეშე გაჩენილი ბავშვის საზღვარგარეთ გაშვილებაზე.

მეურვეობაში მყოფი ბავშვის შვილად აყვანისათვის საჭიროა მეურვის წერილობითი თანხმობა. კანონი ამ პირობას უკავშირებს ისეთ შემთხვევას, როცა ბავშვს მშობლები არა ჰყავს და ამიტომ იმყოფება მეურვეობაში. მეურვის თანხმობაა საჭირო მაშინაც, როცა ბავშვს, მართალია, მშობლები ჰყავს, მაგრამ ისინი აღიარებული არიან ქმედუუნარობად ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულებად. თუ მეურვე წინააღმდეგია მეურვეობაში მყოფი პირის გაშვილებაზე, სასამართლოში საქმე არ განიხილება ან იგი არ დააკმაყოფილებს შვილად აყვანის შესახებ განცხადებას თუ მეურვის უარი ცნობილი

გახდა გადანყვეტილების გამოტანამდე.

ბავშვის გაშვილება შეიძლება მოხდეს მშობლების თანხმობის გარეშეც. ეს ისეთი შემთხვევაებია, როცა თანხმობის მიღება ფაქტობრივად შეუძლებელია ან თანხმობით მიღებას არავითარი იურიდიული მნიშვნელობა არ გააჩნია. კანონი ზუსტად განსაზღვრავს მშობლების თანხმობის გარეშე ბავშვის გაშვილების საფუძვლებს. ესენია: 1. მშობლის აღიარება ქმედუუნაროდ; 2. მშობლის გამოცხადება უგზო-უკვლოდ დაკარგულად; 3. მშობლისათვის მშობლის უფლება-მოვალეობათა ჩამორთმევა; 4. მიტოვებულად ბავშვის აღიარება. პირველი საფუძვლის არსებობისას მშობელს არ შეუძლია ანგარიში გაუწიოს თავის მოქმედებას ან შეიგნოს შექმნილი მდგომარეობა და ამიტომ, გასცემს იგი თანხმობას თუ არა, არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს გაშვილებისათვის. მეორე საფუძვლის არსებობის შემთხვევაში მშობლის მონახვა შეუძლებელია, მას თავის შვილთან განყვეტილი აქვს ყოველგვარი კავშირი, ფაქტობრივად არ ზრუნავს შვილზე და ამიტომ არცაა საჭირო მისი თანხმობა. იმ შემთხვევაში, თუ უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებული მშობელი ბავშვის გაშვილების შემდეგ გამოჩნდა თავისი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, მას უფლება არა აქვს ბავშვის გაშვილების გაბათილება მოითხოვოს. მესამე გარემოების არსებობა ადასტურებს იმას, რომ ბავშვის აღზრდის პროცესში მშობელი იმდენად ხშირად და ბრალეულად არღვევდა მშობლიურ უფლება-მოვალეობებს, რომ აუცილებელი გახდა მათი ჩამორთმევა. მსგავს შემთხვევებში სამართლებრივი კონტაქტი მშობელსა და შვილებს შორის განყვეტილია არა დროებით, არამედ განუსაზღვრელი ვადით და ამიტომ მისი თანხმობა ბავშვის გაშვილებაზე ფაქტობრივად არაფერს ცვლის. თუ განსაზღვრული დროის გასვლისას ბავშვის გაშვილების შემდეგ მოხდება ასეთი მშობლის პირვანდელ

მდგომარეობაში აღდგენა, მას არ ექნება შვილად აყვანის გაბათილებისა და შვილის დაბრუნების უფლება. **მეოთხე საფუძველი მარტივია.** მშობელმა უარყო თავისი შვილი, მიატოვა იგი და თავი აარიდა მშობლიურ უფლება-მოვალეობათა შესრულებას. ამიტომ საჭირო არაა მოხდეს ასეთი მშობლის მოძებნა და მისგან თანხმობის მიღება. აღნიშნული საფუძველების გარდა, მშობლის თანხმობას გაშვილებისას, თავისთავად გამორიცხავს ბავშვის ობლობა.

ბავშვის გაშვილებისას მის სურვილს ათი წლის ასაკამდე არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. მართალია, სამოქალაქო კანონმდებლობით შვიდი წლის ასაკიდან პირს ნაწილობრივი ქმედუნარიანობა გააჩნია და მის სურვილსაც ზოგჯერ შეიძლება ანგარიში გაენიოს, მაგრამ შვილად აყვანის ინსტიტუტი მხოლოდ ათი წლიდან ითვალისწინებს მის სურვილს. **კანონი კატეგორიულად კრძალავს შვილად აყვანას, თუ ათი წლის ასაკს მიღწეული ბავშვი ამის წინააღმდეგია.** იგი შეიძლება წინააღმდეგი იყოს არა მარტო რომელიმე კონკრეტულ პირზე მისი გაშვილებისა, არამედ, საერთოდ, გაშვილებისა. ასეთ შემთხვევაში, მართალია, ათი წლის ბავშვი სრულყოფილად ვერც კი აცნობიერებს გაშვილების სამართლებრივ შედეგებს და იგი ამა თუ იმ მშვილებლისადმი ან გაშვილების ფაქტისადმი ნათლად ვერ გამოხატავს თავის დამოკიდებულებას, მაგრამ მისი ნება მაინც გადამწყვეტია.

თანახმაა თუ არა ათი წლის ასაკს მიღწეული ბავშვი გაშვილებაზე, გარკვეულ უნდა იქნეს შვილად აყვანის საქმეზე გამართულ სასამართლო სხდომაზე ბავშვის მოსმენის შედეგად. კანონის ეს მოთხოვნა განპირობებულია იმით, რომ მშობლების ჩარევა ამ საკითხის გარკვევაში ობიექტურ სურათს არ იძლევა. თითქმის იგივე მდგომარეობაა, როცა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ცდილობს ნამდვილი სურვილის გარკვევას. ბავშვის შინაგანი ნება მს-

გავს შემთხვევებში შეიძლება არც დაემთხვას მის გარეგან გამოხატულებას. ამიტომ ბავშვის ხელწერილს ან მისი ნების გამოხატვის სხვა რომელიმე ფორმას კი არა აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა, არამედ უშუალოდ სასამართლოს მიერ ბავშვის ნების სერიოზული და საფუძვლიანი გამოკვლევაა მთავარი. სწორედ სასამართლომ უნდა დაადგინოს, თანახმაა თუ არა ბავშვი გაშვილებაზე. მართალია, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია ამ მხრივ მეტად სასარგებლო მონაცემები შეაგროვოს (გააჩნია თუ არა სიმპათიები ბავშვს მომავალი მშვილებლის მიმართ, მოსწონს თუ არა მისი ქცევები და სხვ.), მაგრამ მათზე დაყრდნობით საბოლოოდ ბავშვის თანხმობის საკითხი მაინც სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს ბავშვის უშუალოდ მოსმენის საფუძველზე.

იმ შემთხვევაში, თუ ათ წელს მიღწეული ბავშვი შვილად ამყვანის მსურველის ოჯახში ცხოვრობდა და ასეთ პირს თავის მშობლად თვლიდა შვილად აყვანის შესახებ საკითხის დაყენებამდე, შვილება შეიძლება შვილად ასაყვანი ბავშვის თანხმობის გარეშეც. ამ დროს ხდება ფაქტობრივ საოჯახო ურთიერთობათა იურიდიული გაფორმება. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ამოცანას ამ დროს წარმოადგენს ბავშვსა და შვილად აყვანის მსურველს შორის არსებული ურთიერთობის ნამდვილი სურათის გარკვევა. კერძოდ, მართლა თვლის თუ არა ბავშვი მშობლად იმ პირს, რომელსაც მისი შვილება სურს; არსებობს თუ არა ნორმალური პირობები ბავშვის შემდგომი აღზრდისათვის და სხვ. ამ საკითხების შესწავლისას ბავშვმა ექვი არ უნდა შეიტანოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ ჩატარებული გამოკვლევის ნამდვილ მიზანში.

შვილად აყვანის სურვილის გამოხატვიდან მის რეალურად განხორციელებამდე შეიძლება საკმაო დრო გავიდეს. ამ დროის მანძილზე შესაძლებელია ბევრი რამ შეიცვალოს,

უპირველეს ყოვლისა, როგორც გამშვილებლის, ისე შვილად ამყვანის მსურველის მატერიალურ და ოჯახურ მდგომარეობაში, რამაც შეიძლება რადიკალურად შეცვალოს შვილად აყვანის ფაქტისადმი დაინტერესებულ პირთა დამოკიდებულება. ყველაზე მეტად შესაძლებელია ათ წელს მიღწეულმა ბავშვმა შეიცვალოს თავისი აზრი გაშვილების თაობაზე ადრე გამოთქმული თანხმობის შესახებ. სასამართლო და მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ვალდებული არ არიან არკვიონ ადრე გამოხატული თანხმობის შეცვლის საფუძვლიანობა. აქედან გამომდინარე, მშობლების მსგავსად, შვილად აყვანის მსურველსა და ათ წელს მიღწეულ ბავშვს სასამართლოს მიერ შვილებაზე დადებითი გადაწყვეტილების გამოტანამდე, ნებისმიერ დროს აქვთ უფლება უარი განაცხადონ თავიანთ ადრინდელ თანხმობაზე. ბუნებრივია, ასეთ შემთხვევაში, ერთ-ერთი მათგანის უარი შვილად აყვანის შესახებ საკითხის უარყოფითად გადაწყვეტის საფუძველია.

შვილად აყვანისას მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოშობილი სამართლებრივი ურთიერთობა მნიშვნელოვან საფუძველს წარმოადგენს იმისათვის, რომ თავიანთი ინტერესების შესაბამისად განხორციელდეს პირადი არაქონებრივი ხასიათის უფლებები და მოვალეობები. ეს, ძირითადად, ეხება ნაშვილებისათვის გვარისა და სახელის მიკუთვნების საკითხს. მშვილებლის თხოვნით შეიძლება ნაშვილებს მიეკუთვნოს მისი გვარი. შვილად აყვანისას ბავშვისათვის გვარის გამოცვლა სავალდებულო არ არის. კანონში ამიტომაც ყურადღება გამახვილებული მშვილებლის თხოვნაზე მისი გვარის ნაშვილებისათვის მიკუთვნების თაობაზე. ისეთ შემთხვევაში, როცა ნაშვილები ბავშვის მშობლები ცნობილი პიროვნებები იყვნენ თავიანთი დამსახურებით, შვილად აყვანის შემდეგ ბავშვს შეიძლება დარჩეს თავის მშობლების გვარი. უმეტესად კი, შვილად აყვანის შემთხვევაში, ნაშვი-

ლებს მშვილებლის გვარი ეკუთვნება. გვარის გამოცვლის დროს შეიძლება გამოიცვალოს მამის სახელიც. თუ ბავშვი შვილად აჰყავს ქალს, მაშინ ნაშვილებს შეიძლება მიეკუთვნოს მშვილებლის გვარი, ხოლო ჩანაწერი ფორმალური მამის გვარის შესახებ კეთდება მშვილებლის გვარის მიხედვით, ხოლო მამის სახელისა – მისივე მითითებით.

განსაკუთრებულ შემთხვევებში, როცა შვილად აყვანის ფაქტის გახმაურების რეალური საშიშროება არსებობს, მშვილებლის თხოვნით შესაძლებელია ნაშვილებისათვის სახელის შეცვლაც. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ნაშვილების სურვილი, თუ მას ათი წელი უკვე შეუსრულდა. ნაშვილებისათვის სახელის შეცვლა შეიძლება განპირობებული იყოს სხვა გარემოებითაც. მაგალითად, შვილად ამყვანი თუ ქართველია, სავსებით გამართლებული იქნება მისი თხოვნა ნაშვილების ადრინდელი, არაქართული სახელის გამოცვლის შესახებ (გლები, ტიგრანი ან მამედი შეიცვალოს საქართველოში მიღებული სახელებით – გიორგი, ავთანდილი, ჰაატა და სხვ.).

ნაშვილებისათვის ახალი გვარის მიკუთვნების ან სახელის გამოცვლის შესახებ თხოვნა მშვილებელმა უნდა წარუდგინოს სასამართლოს და გათვალისწინებულ უნდა იქნეს შესაბამის გადანყვეტილებაში. სასამართლოს გადანყვეტილების საფუძველზე უნდა მოხდეს ცვლილებების შეტანა სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ადგილობრივ ორგანოში. იმ შემთხვევაში, თუ შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს გადანყვეტილებაში არაფერია ნათქვამი ნაშვილების გვარისა და სახელის შესახებ, მათი გამოცვლის საკითხი შეიძლება მშვილებელმა შემდეგ დააყენოს საერთო წესის საფუძველზე.

შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს მიერ გადანყვეტილების მიღების შემდეგ შესაძლებელია შეიცვალოს ნაშვილების დაბადების მონმობა. დაბადების ჩანერის წიგნში

მშვილელის ჩანერა ნაშვილების მშობლად, საფუძვლად დაედება ნაშვილების სახელზე ახალი დაბადების მოწმობის გაცემას შესაბამისი ცვლილებებით. ნაშვილების მშობლებად მშვილელების ჩანერის შესაძლებლობის შესახებ აღნიშნულ უნდა იქნეს სასამართლოს გადანყვეტილებაში. იმ შემთხვევაში, თუ ათ წელს მიღწეული ნაშვილები წინააღმდეგია იმისა, რომ მშვილელები მშობლებად გატარდნენ სარეგისტრაციო ორგანოში, სასამართლოს გადანყვეტილებით არ იქნება დაკმაყოფილებული მშვილელელთა შესაბამისი თხოვნა. მშობლებად არ შეიძლება მშვილელები გატარდნენ მაშინაც, როცა რაიმე ობიექტური მიზეზის გამო სასამართლო უარს ამბობს ნაშვილების ადრინდელი გვარის გამოცვლაზე. სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ ნაშვილებისათვის გვარისა და სახელის გამოცვლის საკითხი წყდება საერთო საფუძველზე.

შვილად აყვანა, როგორც იურიდიული ფაქტი, ნაშვილები-სათვის იწვევს განსაზღვრულ სამართლებრივ შედეგებს. ეს, უპირველეს ყოვლისა, იმაში გამოიხატება, რომ წარმოიშობა ახალი საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობანი ნაშვილების მონაწილეობით. შვილად აყვანა თავისი შედეგებით უთანაბრდება სისხლით ნათესაობას. ერთი მხრივ, მშვილელებსა და მათ შთამომავლობას, ხოლო, მეორე მხრივ, ნაშვილებსა და მის შთამომავლობას შორის შვილად აყვანის მომენტიდან წარმოიშობა შთამომავლობით ნათესაობაზე დამყარებული სამართლებრივი ურთიერთობა. ერთმანეთთან მათ პირად და ქონებრივ ურთიერთობებს ნათესაობა ედება საფუძვლად. მაგალითად, ნაშვილებს მშვილელის მშობლების ან ბიოლოგიური შვილების მიმართ იგივე საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა წარმოეშობა, როგორც შეიძლება არსებობდეს ღვიძლ პაპა-ბებიასა და და-ძმებთან დამოკიდებულებაში. იმ შემთხვევაში, თუ პირმა რამდენიმე

ბავშვი იშვილა და ისინი ერთმანეთის ნათესავეები არ იყვნენ, იმ დებულებიდან გამომდინარე, რომ ნაშვილები იძენს ბიოლოგიური შვილის სამართლებრივ მდგომარეობას, ისინი ერთმანეთის მიმართ ურთიერთობაში დებად და ძმებად უნდა ჩაითვალოს. მშვილებლებისა ან მათი შთამომავლობის გარდაცვალების შემთხვევაში ნაშვილები სამემკვიდრეო-სამართლებრივი ურთიერთობის აუცილებელი მონაწილეა. ასევე, ნაშვილებისა და მისი შთამომავლების გარდაცვალებისას მემკვიდრედ მშვილებელი გამოდის.

მიუხედავად იმისა, მშვილებლები გატარებული არიან თუ არა ნაშვილების მშობლებად ან ნაშვილები თავის ძველ გვარზე რჩება თუ მას იცვლის, შვილად აყვანილი პირი ყველა შემთხვევაში იძენს პირად და ქონებრივ უფლება-მოვალეობებს როგორც მშვილებლის, ისე მისი ნათესავეების მიმართ.

შვილად აყვანის სამართლებრივი შედეგების ნაწილი ეხება ნაშვილების სამართლებრივ ურთიერთობას ბიოლოგიურ მშობლებთან და მათ წარმოშობით ნათესავეებთან. საერთო წესის მიხედვით ნაშვილები ყოველგვარ სამართლებრივ კავშირს კარგავს ბიოლოგიურ მშობლებთან და მათ ნათესავეებთან. ეს დებულება ყოველგვარი პირობის გარეშე ძალაშია მაშინ, როცა მშვილებლის როლში მეუღლეები გამოდიან. ნაშვილები, ასეთ შემთხვევაში, სრულად კარგავს პირად და ქონებრივ უფლებებს და თავისუფლდება ყოველგვარი მოვალეობისაგან თავისი ბიოლოგიური მშობლებისა და მათი ნათესავეების მიმართ. ეს იმას ნიშნავს, რომ ნაშვილები არ შეიძლება იყოს მემკვიდრე ბიოლოგიური მშობლების ან მათი ნათესავეების გარდაცვალების შემთხვევაში. ასევე არ შეიძლება მემკვიდრედ ჩაითვალოს ბიოლოგიური მშობელი ან მისი ნათესავი გაშვილებული პირის გარდაცვალებისას. ნაშვილებსა და ბიოლოგიურ მშობლებს შორის სამართლებრივი კავშირის შეწყვეტა ვლინდება არა მარტო სამემკვიდრეო-სამართლებრივ,

არამედ სხვა ურთიერთობებშიც. მაგალითად, არ შეიძლება მშობელმა ალიმენტი მოითხოვოს გაშვილებული პირისაგან, ისე როგორც ნაშვილებს არა აქვს სარჩოს მიღების უფლება ბიოლოგიური მშობლებისაგან. აღნიშნული შედეგი შეიძლება დადგეს მაშინაც, როცა მშვილებელი ერთი პირია, მაგრამ იგი იმავე სქესისაა, რაც მშობელი. მაგალითად, თუ მარტოხელა დედისაგან ბავშვი იშვილა ქალმა, მაშინ ბიოლოგიური დედა და მისი ნათესავები კარგავენ სამართლებრივ კავშირს გაშვილებულ პირთან, ხოლო ნაშვილები კი – ბიოლოგიურ დედასთან და მის ნათესავებთან.

სხვაგვარად რეგულირდება საკითხი, როცა მშვილებელი და გასაშვილებელი ბავშვის მშობელი სხვადასხვა სქესისანი არიან. ეს უმეტესად მაშინ ხდება, როცა ბავშვის შვილად აყვანა სურს ერთ პირს. მაგალითად, თუ მშვილებელი ქალია და ბავშვს ორივე მშობელი ჰყავს, ბიოლოგიურ დედასთან სამართლებრივი კავშირი უნდა შეწყდეს, ხოლო მამას უფლება აქვს შეინარჩუნოს ასეთი კავშირი გაშვილებულ ბიოლოგიურ შვილთან. თუ მშვილებელი მამაკაცია, ნაშვილებს კავშირი უწყდება ბიოლოგიურ მამასთან და შეიძლება შეუნარჩუნდეს დედასთან ამ უკანასკნელის სურვილით. ნაშვილები პირი სრულად შეინარჩუნებს სამართლებრივ კავშირებს როგორც მშვილებელთან, ისე ბიოლოგიურ მშობელთან, თუ მშვილებელი ერთი პირია და ბავშვს ერთი მშობელი ჰყავს, თანაც ისინი სხვადასხვა სქესისანი არიან. მაგალითად, თუ ქალმა იშვილა ბავშვი, რომელსაც დედა არა ჰყავს, მაშინ ნაშვილებს მშვილებელთან ერთად სამართლებრივი კავშირი ექნება ბიოლოგიურ მამასთანაც. იგივე მდგომარეობაა მაშინაც, როცა მარტოხელა დედა, რომელსაც შვილი ჰყავს, დაქორწინდება და მისი მეუღლე იშვილებს ცოლის ბავშვს. ამ შემთხვევაში დედასა და მშვილებელს ბავშვის მიმართ ერთნაირი უფლება-მოვალეობები გააჩნიათ.

ასევე ერთნაირი სამართლებრივი კავშირი ექნებათ ბავშვთან ბიოლოგიურ მამასა და დედინაცვალს, თუ ეს უკანასკნელი იშვილებს გერს. პრაქტიკა ადასტურებს იმ დებულებას, რომ დედინაცვლის ან მამინაცვლის მიერ გერის შვილად აყვანა ზოგჯერ ბავშვის ინტერესებს არ შეესაბამება. დედინაცვალს ან მამინაცვალს გერის აღზრდასა და რჩენაში განსაზღვრული მონაწილეობა კანონით ეკისრება ან ნებაყოფლობით ზრდ-იან მას, მაშინ როცა პარალელურად გერს შეიძლება შენარ-ჩუნებული ჰქონდეს კავშირი ბიოლოგიურ დედასთანაც და მამასთანაც. გერის შვილად აყვანის შემთხვევაში ნაშვილებს ბიოლოგიურ მშობელთან პარალელურად არსებული კავშირი უნდა შეუნყდეს. ასეთი სიტუაცია დეტალურად უნდა იქნეს გაანალიზებული მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ და სასამართლომ მხედველობაში უნდა მიიღოს შვილად აყვანის საკითხის გადაწყვეტისას.

შვილად აყვანისას მშვილებელს ეკისრება იგივე უფლება-მოვალეობები, რაც ბიოლოგიურ მშობელს. მშვილებელს შეიძლება შეუჩერდეს, შეეზღუდოს ან ჩამოერთვას მშობლის უფლება-მოვალეობები თუ გამოირკვევა, რომ ის სისტემატურად თავს არიდებდა ბავშვის აღზრდის მოვალეობის შესრულებას ან არაჯეროვნად იყენებდა მშობლის უფლებებს.

შვილად აყვანის ინსტიტუტში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება კონფიდენციალობის უზრუნველყოფის საკითხებს. ამაზე სპეციალურად ამახვილებს ყურადღებას სამოქალაქო კოდექსი და კანონიც შვილად აყვანის შესახებ.

შვილად აყვანისას მშვილებელი ცდილობს არავინ და განსაკუთრებით ნაშვილებმა არ გაიგოს, რომ იგი არ არის ბავშვის ბიოლოგიური მშობელი. ამის უზრუნველყოფა ნაწილობრივ შესაძლებელია მშვილებლების მშობლებად ჩანერის და ნაშვილებისათვის სახელისა და გვარის გამოცვლის უფლების განხორციელებით. მაგრამ ეს ზოგჯერ არ არის

საკმარისი იმისათვის, რომ ფორმალურად დადასტურდეს მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის სისხლით ნათესაობის არსებობა. მაგალითად, ყოველთვის შეიძლება დაეჭვება იმის გამო, რომ ნაშვილების დაბადების ადგილად მითითებულია ქალაქი, რომელშიც მშვილებელს არასოდეს არ უცხოვრია და არც შეიძლებოდა ეცხოვრა ან კიდევ, თუ ნაშვილების დაბადების თარიღად მითითებულია ის წელი, როცა მშვილებელს ღვიძლი შვილი შეეძინა და სხვაობა ბიოლოგიური შვილისა და ნაშვილების დაბადების თარიღებს შორის ორი ან სამი თვეა. ამიტომ სამოქალაქო კოდექსის 1264-ე მუხლი დამატებითი გარანტიების სახით მშვილებელს აძლევს უფლებას მოითხოვოს, რომ შეიცვალოს შვილად აყვანილის დაბადების ადგილი, თვე და რიცხვი. კანონი დაბადების წლის შეცვლას არ თვლის მიზანშეწონილად, რადგან ნაშვილების ნამდვილი ასაკის განსაზღვრას, უმნიშვნელო ცვლილებების მიუხედავად, დიდი მნიშვნელობა აქვს თვით ნაშვილების ინტერესებისათვის. შესაძლებელია, ნაშვილების დაბადების თარიღის შეცვლა ერთი თვის ფარგლებში, ე.ი. შეიძლება იგი ერთი თვით ადრე ან გვიან გატარდეს დაბადებულად. დაბადების დღედ შეიძლება ნებისმიერი რიცხვის ჩანერა. აღნიშნული მაგალითის მიხედვით ბიოლოგიური შვილისა და ნაშვილების რეგისტრაციის წიგნში ერთი და იმავე დაბადების ადგილისა და თარიღის მითითება ტყუილი შვილების გაჩენის პრეზუმფციას ემსახურება. ნაშვილების დაბადების ადგილისა და თარიღის შეცვლა შესაძლებელია მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში, თუ დადგინდება, რომ სხვაგვარად შეუძლებელია შვილად აყვანის ფაქტის საიდუმლოების დაცვა. დაბადების ადგილისა და თარიღის შეცვლის შესაძლებლობის შესახებ უნდა აღინიშნოს შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილებაში.

სამოქალაქო აქტების სარეგისტრაციო ორგანო, მარ-

თალია, გასცემს ისეთ დოკუმენტებს (დაბადების მოწმობა, ცნობა და სხვ.), რომელთა მიხედვითაც შეუძლებელია იმის დადგენა, ბავშვი ღვიძლი შვილია თუ ნაშვილები, მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ შვილად აყვანასთან დაკავშირებული დოკუმენტები ისპობა. რეგისტრაციის წიგნში კეთდება სათანადო ჩანაწერები, რომლითაც დასტურდება შვილად აყვანის ფაქტი, ნაშვილების ნამდვილი დაბადების ადგილი და თარიღი, სასამართლოს შესახებ, რომელმაც გამოიტანა გადაწყვეტილება. ცნობები ნაშვილები ბავშვის დაბადების ნამდვილი ადგილისა და თარიღის შესახებ შეიძლება მოითხოვოს მშვილებელმა, სანამ ნაშვილებს 18 წელი არ შესრულებია და თვითონ ნაშვილებმა სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ. ამავე წესითა და პირობით შეიძლება შვილად აყვანილი პირის დაბადების ნამდვილი ადგილისა და თარიღის აღდგენა იმ განსხვავებით, რომ აღდგენა შესაძლებელია 10 წლის ასაკს მიღწეული ნაშვილების თანხმობით.

შვილად აყვანილი ბავშვი, რომელსაც არ ახსოვს, თავისი მშობლები ან საერთოდ არაფერი იცოდა მათ შესახებ, მშვილებლებს თვლის თავის ღვიძლ მშობლებად. ამიტომ შვილად აყვანის ფაქტის გაუფრთხილებელი გამჟღავნება ხშირად ბავშვისათვის ტრავმის მიყენების, ხოლო ზოგჯერ კი ტრაგიკული შედეგების საფუძველი ხდება. იმის წარმოდგენა, რომ ნაშვილები უცხოა ოჯახის წევრებისათვის, სერიოზულად ართულებს მშვილებლებისა და ნაშვილების ურთიერთობას, ყველანაირად უშლის ხელს ბავშვის ნორმალურად აღზრდის პროცესს. აქედან გამომდინარე, კანონი მიზნად ისახავს შვილად აყვანის საიდუმლოების დაცვას. ამიტომ იგი კატეგორიულად კრძალავს განსაზღვრული პირების მიერ შესაბამისი ინფორმაციების გავრცელებას. შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ კანონის 25-ე მუხლის მიხედვით, მოსამართლე, რომელმაც გამოიტანა შვილად აყვანის შესახებ

გადაწყვეტილება, აგრეთვე გამშვილებელი, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წარმომადგენელი, სამოქალაქო აქტების სარეგისტრაციო ორგანოს თანამშრომელი და შვილად აყვანის პროცედურაში მონაწილე ნებისმიერი პირი ვალდებულია საიდუმლოდ შეინახოს შვილად აყვანასთან დაკავშირებული ინფორმაცია. ასეთი ინფორმაციის შეკრება, გამოქვეყნება ან სხვა ფორმით გამჟღავნება გამშვილებლის, მშვილებლისა და სრულწლოვანი ნაშვილების თანხმობის გარეშე, აკრძალულია.

დიდი სიფრთხილეა საჭირო ისეთ შემთხვევებში, როცა დაექვევებული არასრულწლოვანი ნაშვილები პირი ცდილობს შვილად აყვანასთან დაკავშირებული ინფორმაციის მოპოვებას. ბავშვის წარმომავლობის განსაზღვრა ისედაც ბევრ სირთულესთანაა დაკავშირებული – განსაკუთრებით მაშინ, როცა ბავშვი გაჩენილია ხელოვნური განაყოფიერების ან ემბრიონის იმპლანტაციის გზით. სრულწლოვანების შემდეგ ნაშვილებს უფლება აქვს გამოიკვლიოს თავისი წარმომავლობის საკითხი და კომპეტენტურმა ორგანოებმა შესაძლებლობის ფარგლებში ხელი უნდა შეუწყონ მას შესაბამისი ინფორმაციის მოპოვებაში. ამას ითვალისწინებს ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენცია.

ცნობები შვილად აყვანის შესახებ შეიძლება გაიცეს სამართალდამცავი ორგანოების ან სასამართლოს მოთხოვნის საფუძველზე და ისიც იმ კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, რომელიც მათ წარმოებაში იმყოფება. პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა ესა თუ ის პირი, რომლისთვისაც ცნობილი გახდა შვილად აყვანის ფაქტი, მშვილებლისათვის და ზოგჯერ თვით ნაშვილებისათვის ტრავმის მიყენების მიზნით, შეგნებულად ამჟღავნებს მის საიდუმლოებას, რაც ყოვლად დაუშვებელია. უზნეობასთან ერთად იგი სისხლის-სამართლებრივ დარღვევასაც წარმოადგენს. განსაკუთრებით

მიუღებელია ასეთი მოქმედება იმ პირთა მხრივ, რომლებიც სამსახურებრივი მოვალეობის სახით მონაწილეობას ღებულობდნენ შვილად აყვანაში. მშვილებლისა და ნაშვილების ინტერესებიდან გამომდინარე, კანონი არა მარტო კრძალავს შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნებას, არამედ ითვალისწინებს კიდევ შესაბამის პასუხისმგებლობას.

9.4. შვილად აყვანის შეწყვეტის სამართლებრივი საფუძვლები

შვილად აყვანასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობების შეწყვეტა ხდება ორი გზით. ესენია: **შვილად აყვანის გაუქმება და შვილად აყვანის გაბათილება.**

შვილად აყვანის გაუქმება ნიშნავს შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმებას, რაც ხორციელდება სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით და შეიძლება საფუძვლად დაედოს სასამართლო წარმოების განახლებას. შვილად აყვანის გაბათილება კი ნიშნავს მის აღიარებას ისეთ ფაქტად, რომელსაც არავითარი უფლება-მოვალეობა არავის მიმართ არ წარმოუშვია. შვილად აყვანის გაბათილება ხდება კანონით განსაზღვრული საფუძვლების არსებობისას. შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმება ლოგიკურად იწვევს შვილად აყვანის გაბათილებას. ამ გაგებით, შვილად აყვანის გაუქმება და გაბათილება თითქმის იდენტური ცნებებია. მათ სხვადასხვა სამართლებრივი საფუძვლები გააჩნიათ, ხოლო საბოლოო შედეგები ერთნაირი აქვთ. ორივე იწვევს შვილად აყვანის შეწყვეტას.

შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილება შეიძლება გაუქმდეს, თუ: 1. შვილად აყვანა განხორციელდა სამოქალაქო კოდექსისა და შვილად აყვანის შესახებ კან-

ონის მოთხოვნათა დარღვევით; 2. შვილად აყვანის შესახებ გადანყვეტილების გაუქმებას მოითხოვს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ნაშვილების ინტერესების გათვალისწინებით. კანონის მოთხოვნათა დარღვევად ითვლება, მაგალითად, შვილად აყვანა გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა ერთიანი რეესტრის გვერდის ავლით, კერძო პირთა შუამავლობის საფუძველზე. შვილად აყვანა ასეთი გზით კანონსაწინააღმდეგოა. თუ მსგავს შემთხვევაში სასამართლომ მაინც დააკმაყოფილა მშვილებლის თხოვნა და გამოიტანა გადანყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ, იგი აუცილებლად უნდა გაუქმდეს. ასევე, სასამართლოს გადანყვეტილების გაუქმების საფუძველად მიიჩნევა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ გამოვლენილი მშვილებლის მიერ ნაშვილების მიმართ მშობლიურ ვალდებულებათა შესრულებისაგან ბრალეულად თავის არიდების ფაქტები. ნაშვილების ინტერესებიდან გამომდინარე, ასეთი ფაქტების წარდგენა ხდება სასამართლოში. მსგავს შემთხვევებში მშვილებელს მშობლის უფლება-მოვალეობები კი არ უნდა ჩამოერთვას, მხოლოდ, არამედ შვილება საერთოდ უნდა გაუქმდეს. ამიტომ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მოთხოვნით უნდა გაუქმდეს შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს მიერ ადრე მიღებული გადანყვეტილება.

სასამართლოს შვილად აყვანის შესახებ გადანყვეტილების გაუქმება შეუძლია იმ შემთხვევაში, თუ დაადგენს, რომ ეს შეესაბამება ნაშვილების ინტერესებს. ათი წლის ასაკის მიღწევის შემდეგ შვილად აყვანის შესახებ გადანყვეტილების გაუქმება დასაშვებია მხოლოდ ნაშვილების თანხმობით. ნაშვილების მიერ სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს გადანყვეტილების გაუქმება დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ამაზე თანახმა არიან მშვილებელი, გამშვილებელი და ნაშვილები. სხვა შემთხვევებ-

ში სასამართლოს გადანყვეტილების გაუქმება აკრძალულია. საქმე ისაა, რომ შვილად აყვანის მიზანს მშობლიური ზრუნვის გარეშე დარჩენილი ბავშვების აღზრდა წარმოადგენს. თუ ეს მიზანი შესრულდა და არასრულწლოვანი ნაშვილები სრულწლოვანი გახდა, არავითარი საფუძველი არ არსებობს მის გასაუქმებლად. საერთოდ, რადგან შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ საკითხის გადანყვეტაში მნიშვნელოვანი როლი ნაშვილების ინტერესებს მიეკუთვნება, იგულისხმება, რომ მშვილებელმა ნაშვილების სრულწლოვანებამდე სწორედ მისი ინტერესების შესაბამისად აღზარდა ნაშვილები, მან თავისი მშობლიური მოვალეობა პირნათლად შეასრულა, რის შემდეგაც ნაშვილების ჯერი დგება. მისი სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ წინა პლანზე მშვილებლის ინტერესები ინაცვლებს. ამიტომაც არ შეიძლება შვილად აყვანის გაუქმება. ამ წესიდან გამონაკლისი დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შვილად აყვანასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობის ყველა ძირითადი მონაწილე თანახმაა შვილად აყვანის გაუქმებაზე. მაგალითად, როცა მშობელი გამოცხადებულ იქნა გარდაცვლილად და მისი ბავშვი იშვილა ნათესავმა, ხოლო საკმაო დროის გასვლის შემდეგ მშობელი დაბრუნდა და მოითხოვა შვილად აყვანის გაუქმება. თუ მის სურვილს დაეთანხმა უკვე სრულწლოვანი შვილი და მშვილებელი ნათესავიც, მაშინ სასამართლომ უნდა გამოიტანოს გადანყვეტილება შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ. სასამართლო პრაქტიკაც ამავე პოზიციაზე დგას¹.

შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადანყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით სასამართლოში განცხადების წარდგენა შეუძლიათ: ბავშვის მშობელს, თუ შვილად აყვანა

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადანყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. 2002, №4. 2003, №6.

განხორციელდა კანონის მოთხოვნათა დარღვევით და მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, თუ ეს აუცილებელია ნაშვილების ინტერესების დასაცავად. მშობლებთან ერთად მხოლოდ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებისათვის შვილად აყვანის გაუქმების მოთხოვნის უფლების მინიჭება ნიშნავს შესაძლებელ მოსარჩელეთა წრის შეზღუდვას. სხვას არავის არა აქვს უფლება სასამართლოში დააყენოს შვილად აყვანის გაუქმების საკითხი. თუ სხვა დაინტერესებულ პირს მიაჩნია, რომ შვილად აყვანა არ შეესაბამება ნაშვილების ინტერესებს და იგი უნდა გაუქმდეს, ამის თაობაზე მან უნდა აცნობოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, რომელიც გადაწყვეტს შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით განცხადების სასამართლოში წარდგენის საკითხს. განცხადება შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით წარედგინება სასამართლოს მშვილებლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. მაგრამ, თუ განმცხადებელი ნაშვილების ბიოლოგიური მშობელია და მისთვის უცნობია მშვილებლის ვინაობა, მაშინ განცხადება წარედგინება იმ სასამართლოს, რომელმაც გამოიტანა გადაწყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ.

შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმებისა და საქმის წარმოების განახლების სურვილის შემთხვევაში საქმე განიხილება საერთო სასარჩელო წარმოების წესით და საქმის განხილვაში მოპასუხედ უნდა ჩაებას მშვილებელი. შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმება იწვევს შვილად აყვანის ბათილად ცნობას. შვილად აყვანის ბათილად ცნობა ხდება მისი გაუქმების შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის მომენტიდან და ვრცელდება პირველი სასამართლო გადაწყვეტილების მიღებიდან წარმოშობილ ურთიერთობე-

ბზე. ამ ეტაპიდან შვილად აყვანის გაუქმებასა და გაბათილებას ერთნაირი სამართლებრივი შედეგები მოჰყვება.

შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადანყვეტილების გაუქმების გარდა, კანონმდებლობით გათვალისწინებულია შვილად აყვანის გაბათილების სხვა საფუძვლები. სამოქალაქო კოდექსის 1272-ე მუხლის მიხედვით, შვილად აყვანა შეიძლება სასამართლოს მიერ ბათილად იქნეს ცნობილი იმ შემთხვევებში, თუ: ა) გადანყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ ემყარება ყალბ დოკუმენტებს; ბ) შვილად აყვანა ფიქციურია; გ) მშვილებელი სასამართლოს მიერ ქმედუუნაროდ იყო ცნობილი; დ) მშვილებელს ჩამორთმეული ან შეზღუდული ჰქონდა მშობლის უფლება მშობლიურ უფლებამოვალეობათა შესრულებისათვის თავის არიდების ან მათი ბოროტად გამოყენების საფუძველზე; ე) გაშვილება მოხდა მშობლების ან მეურვის თანხმობის გარეშე, სადაც ამგვარი თანხმობა საჭირო იყო, თუ აღმოჩნდება, რომ ბავშვის დაბრუნება ბიოლოგიური მშობლებისათვის ან მეურვისათვის შეესაბამება ბავშვის ინტერესებს. კანონით განსაზღვრული საფუძვლები ამომწურავია და შვილად აყვანის ბათილად ცნობის საფუძველად სხვა რაიმე გარემოების აღიარება დაუშვებელია.

ყველაზე გავრცელებულ საფუძველს წარმოადგენს ყალბ დოკუმენტებზე დაყრდნობით სასამართლოს მიერ გადანყვეტილების გამოტანა შვილად აყვანის შესახებ. ასეთია, მაგალითად, დოკუმენტი, რომელიც თითქოს ადასტურებს ორივე მშვილებლის თანხმობას შვილად აყვანის თაობაზე, სინამდვილეში კი შვილად აყვანის თაობაზე ერთ-ერთმა მეუღლემ გამოთქვა სურვილი, მეორე კი – წინააღმდეგი იყო. მაგრამ მისი ყალბი თანხმობა წარადგინა შვილად აყვანის მსურველმა მეუღლემ. ყალბად ითვლება აგრეთვე დოკუმენტები, რომლებითაც თითქოს დასტურდება: ქალისაგან

ბავშვის გაჩენის ფაქტი, ათ წელს მიღწეული ბავშვის თანხმობა მის გაშვილებაზე, იმ პირთა გარდაცვალება, რომელთა ნებართვა აუცილებელია შვილად აყვანისას და სხვ.

შვილად აყვანის გაბათილების საფუძვლად არ შეიძლება ჩაითვალოს ისეთი ყალბი დოკუმენტების წარდგენა, რომელთაც დიდი მნიშვნელობა არა აქვს საქმის არსებითად გადწყვეტის დროს. მაგალითად, თუ შვილად აყვანის მსურველმა წარადგინა ყალბი დოკუმენტი, რომლითაც დასტურდება, რომ მას თითქოს დიდი ხელფასი ან კარგი საბინაო პირობები აქვს, ეს ფაქტი არ შეიძლება შვილად აყვანის ბათილად ცნობის საფუძვლად იქნეს მიჩნეული.

შვილად აყვანის ბათილად ცნობის მნიშვნელოვან საფუძველს წარმოადგენს მისი ფიქციური ხასიათი. ეს ისეთი შემთხვევაა, როცა შვილად აყვანა ხდება იმ განზრახვის გარეშე, რომ მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოიშვას რეალური საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა. ასეთი შვილება უმეტესად ანგარებითი ხასიათისაა. მაგალითად, შეიძლება ბავშვის შვილად აყვანის შემთხვევაში მშვილებელს ოჯახის წევრთა რაოდენობის ხელოვნურად გაზრდით სურს, ზედმეტი საცხოვრებელი ფართის მიღება ან გადასახადისაგან ნაწილობრივ გათავისუფლება. იგულისხმება, რომ ასეთ შემთხვევებში ნაშვილები საცხოვრებლად არ გადადის მშვილებელთან და იგი მშობლებთან აგრძელებს ყოფნას. შესაძლებელია ისეთი შემთხვევაც, როცა შვილად აყვანის მომენტისათვის მშვილებელს ამის რეალური განზრახვა არ ჰქონია, მაგრამ შემდეგ დაინყო ბავშვზე ზრუნვა და აღსაზრდელადაც თავის ოჯახში გადაიყვანა იგი. ასეთ დროს არ შეიძლება შვილად აყვანის ბათილად ცნობა.

შვილად აყვანის გაბათილების სერიოზულ საფუძველს წარმოადგენს ის, რომ მშვილებლად შეიძლება აღმოჩნდეს პირი, რომელსაც არ ჰქონდა შვილად აყვანის უფლება იმის

გამო, რომ სასამართლოს მიერ ცნობილი იყო ქმედუუნაროდ ან სასამართლოს მიერ შეზღუდული ან ჩამორთმეული ჰქონდა მშობლის უფლება-მოვალეობები. ასეთ შემთხვევებში არა აქვს მნიშვნელობა იმას, წარმოადგინა თუ არა მან ყალბი დოკუმენტი ქმედუუნარიანობის შესახებ. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ, მართალია, შვილად აყვანის მომენტში მშვილებელს ჩამორთმეული ჰქონდა მშობლის უფლება, მაგრამ იგი აღდგა ადრინდელ მდგომარეობაში და დაიწყო მშობლიური მოვალეობების ჯეროვნად შესრულება. ასეთ დროს შვილად აყვანის გაბათილება შეიძლება არ მოხდეს, მით უმეტეს, თუ მისი შენარჩუნება ნაშვილების ინტერესებს შეესაბამება. მხოლოდ მაშინ შეიძლება გაბათილდეს შვილად აყვანა, თუ მშვილებელს საქმის განხილვის დროს ჯერაც არ დაბრუნებია ადრე ჩამორთმეული მშობლის უფლება.

კანონით გათვალისწინებული გამონაკლისი შემთხვევების გარდა, ბავშვის გაშვილებაზე მშობლების წერილობითი თანხმობა აუცილებელია. მშობლებს უფლება აქვთ მოითხოვონ შვილად აყვანის გაბათილება იმ საფუძველით, რომ შვილად აყვანისათვის საჭირო იყო მათი თანხმობა და სასამართლომ ამის გარეშე გამოიტანა გადაწყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ. ასეთი რამ შეიძლება მომხდარიყო იმის გამო, რომ სასამართლომ ერთი მშობლის თანხმობა შეცდომით ორივე მშობლის თანხმობად მიიღო, სულიერი მოშლილობის შესახებ ცნობების საფუძველზე ქმედუუნაროდ ჩათვალა, თუმცა ასეთად იგი აღიარებული არ ყოფილა ან მშობლის თანხმობა არ მოითხოვა იმის გამო, რომ იგი არაჯეროვნად ასრულებდა თავის ვალდებულებებს და სხვ. სასამართლოს შეუძლია გამოიტანოს ახალი გადაწყვეტილება შვილად აყვანის ბათილად ცნობის შესახებ, თუ დარწმუნდება იმაში, რომ მშობლისათვის ან მეურვისათვის ბავშვის დაბრუნება შეესაბამება მის ინტერესებს. ზოგჯერ ნაშვილები ისეა დაკავშირებული

მშვილდებელთან და მისი ოჯახის წევრებთან, რომ მათგან მოცილება და ბიოლოგიური მშობელისათვის დაბრუნება მძიმე ტრავმის საფუძველი ხდება. ბუნებრივია ასეთ პირობებში შვილად აყვანის ბათილად ცნობა ნაშვილების ინტერესების სანინაალმდეგო იქნება და მიზანშეუწონლად მიიჩნევა, მით უმეტეს, თუ მხედველობაში მშვილდების მიერ თავისი მოვალეობის ხანგრძლივად კეთილსინდისიერი შესრულებაც იქნა მიღებული. მაგრამ, თუ მშობლების მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია, მათ შეუძლიათ მშობლიურ უფლება-მოვალეობათა ჯეროვნად შესრულება და ბავშვის მშობლებთან დაბრუნება კეთილსასურველ ზეგავლენას მოახდენს მის აღზრდაზე, სასამართლომ ასეთ შემთხვევაში შვილად აყვანა ბათილად უნდა ცნოს და ბავშვი მშობლებს დაუბრუნოს.

კანონით გათვალისწინებული საფუძვლები სასამართლოს უფლებას ანიჭებს და არ ავალდებულებს ბათილად ცნოს შვილად აყვანა. ნებისმიერი საფუძვლით შვილად აყვანის ბათილად ცნობის შესახებ საქმის განხილვისას სასამართლომ უნდა გაარკვიოს, შეესაბამება თუ არა ეს ნაშვილების ინტერესებს და არის თუ არა ამაზე თანახმა ათ წელს მიღწეული ნაშვილები.

კანონი არ ზღუდავს იმ პირთა წრეს, რომლებსაც შეუძლიათ მოითხოვონ შვილად აყვანის გაბათილება. ნებისმიერ პირს აქვს ასეთი უფლება, თუკი შვილად აყვანა მის უფლებებს არღვევს. ასეთი პირები შეიძლება იყვნენ: ნაშვილების მშობლები და მათი ნათესავები, სრულწლოვანი ნაშვილების მეუღლე, მისი მემკვიდრეები და სხვ. შვილად აყვანის გაბათილების მოთხოვნის უფლება გააჩნია აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. თუ შვილად აყვანა არავითარ უფლებას არ ურღვევს პირს, მაგალითად, ნაშვილების შორეულ ნათესავს ან მეზობელს, მას შვილად აყვანის ბათი-

ლად ცნობის მოთხოვნის უფლება არ გააჩნია.

შვილად აყვანის ბათილად ცნობის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების თაობაზე ორი კვირის განმავლობაში უნდა ეცნობოს სამოქალაქო აქტების სარეგისტრაციო ორგანოს შვილად აყვანის რეგისტრაციის ადგილის მიხედვით.

შვილად აყვანის გაბათილება ნიშნავს იმას, რომ იგი არასდროს არ ჩათვლილა ნამდვილად არსებულად და არავითარი უფლება-მოვალეობები მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის არც წარმოშობილა. ამიტომ შვილად აყვანა ბათილად ითვლება მისი გაბათილების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანიდან კი არა, არამედ – შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოს პირველი გადაწყვეტილების გამოტანის მომენტიდან. მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ ასეთ შემთხვევაში ყოფილ მშვილებელს მთელი ამ ხნის განმავლობაში ბავშვის აღზრდაზე გაწეული ხარჯები უნდა აუნაზღაურდეს. ბავშვის აღზრდაზე ნებაყოფლობით გაწეული ხარჯები იძულებით ანაზღაურებას არ ექვემდებარება. იგივე მდგომარეობასთან გვაქვს ადგილი, როცა შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძველზე ხდება შვილად აყვანის ბათილად ცნობა.

შვილად აყვანის ბათილად ცნობის შემთხვევაში მთლიანად აღდგება ყველა უფლება-მოვალეობა ყოფილ ნაშვილებსა და მის ბიოლოგიურ მშობლებს, აგრეთვე წარმოშობით ნათესავებს შორის. ამის ლოგიკურ შედეგს წარმოადგენს ბავშვის აღსაზრდელად გადაცემა მშობლებისათვის, აგრეთვე ბავშვისათვის გამოცვლილი გვარისა და სახელის დაბრუნება. მაგრამ შესაძლებელია ეს ყოველთვის არ იყოს მიზანშეწონილი. მაგალითად, თუ მშობლები თავის დროზე არაჯეროვნად ასრულებდნენ თავის უფლება-მოვალეობებს და მშობლის უფლების შეზღუდვა ან ჩამორთმევა მხოლოდ იმიტომ არ მოხდა, რომ ბავშვის გაშვილება გაფორმდა,

ბუნებრივია, ასეთი მშობლებისათვის ბავშვის დაბრუნება მისი აღზრდის ინტერესების შესაბამისი შეიძლება არც იყოს. ასეთ შემთხვევებში კანონი ითვალისწინებს სასამართლოს გადანყვეტილების საფუძველზე ბავშვის გადაცემას მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსათვის, რომელმაც უნდა გადანყვიტოს ბავშვისათვის მეურვეობის ან მზრუნველობის დანესების საკითხი.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები მშობლიური ზრუნვის გარეშე დარჩენილი ბავშვებისა და სრულწლოვან შრომისუუნარო პირთა მიმართ მნიშვნელოვანი დახმარების აღმოჩენის შესაძლებლობათა ფართო სპექტრს ფლობენ. მშობლების შემდეგ სხვა ახლო ნათესავებთან ერთად, სწორედ ისინი ცდილობენ ყველაზე მეტად ხელი შეუწყონ აღსაზრდელთა და საპატრონო პირთა ინტერესების დაცვასა და მათი უფლება-მოვალეობების განხორციელებას. ზოგჯერ, ამ მხრივ, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები მშობლებსა და ნათესავებზეც მალა დგანან. მათი ინიციატივით ხდება მშობლებისათვის მშობლის უფლება-მოვალეობათა შეზღუდვა ან ჩამორთმევა, ბავშვისათვის მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნა, შვილად აყვანის საკითხის დაყენება და სხვ. სწორედ ამიტომ კანონმა სავალდებულოდ ჩათვალა შვილად აყვანის ბათილად ცნობის საქმეთა განხილვისას, მიუხედავად იმისა, თუ რა საფუძვლით ხდება იგი, აუცილებელი მონაწილეობა მიიღონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებმა. კანონის ეს მოთხოვნა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს პასუხისმგებლობაზე ყურადღების გამახვილება კი არაა იმდენად, რამდენადაც ამ სფეროში მისი დიდი და მნიშვნელოვანი უფლებების აღიარებაა.

9.5. საერთაშორისო ბავშვილება

საქართველოდან ბავშვის უცხო სახელმწიფოში გაშვება, აგრეთვე უცხოელი ბავშვის საქართველოში შვილება შესაძლებელია იმ საერთაშორისო-სამართლებრივი აქტებისა და ეროვნული კანონმდებლობის საფუძველზე, რომლებიც საერთაშორისო გაშვილებასთან დაკავშირებულ საზოგადოებრივ ურთიერთობებს არეგულირებენ. ამ მხრივ აღსანიშნავია გაეროს 1989 წლის კონვენცია „ბავშვთა უფლებების შესახებ“ და ჰააგის 1993 წლის კონვენცია „ბავშვთა დაცვისა და საერთაშორისო გაშვილების სფეროში თანამშრომლობის შესახებ“. მათი ძირითადი დებულებები და რეკომენდაციები გათვალისწინებულია საქართველოს 2009 წლის 18 დეკემბრის კანონში „შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“, რომლის მე-19 მუხლი ეძღვნება საერთაშორისო გაშვილებას. აღნიშნული კონვენციები საქართველოში საფუძვლად დაედო შესაბამისი კანონმდებლობის სრულყოფას. ამიტომ, ბუნებრივია, ამ კონვენციების ძირითადი ნორმების რეცეფცია ქართულ სამართალში მის პროგრესულობასა და სხვადასხვა სამართლებრივ სისტემებში წარმატებულ ინტეგრაციაზე მეტყველებს.

გაეროს კონვენციის 28-ე მუხლის მიხედვით, ბავშვის უცხო სახელმწიფოში გაშვილება მიჩნეულ უნდა იქნეს როგორც მისი მოვლის ალტერნატიული საშუალება, თუ ბავშვი არ შეიძლება აღსაზრდელად გადაეცეს ან შეუერთდეს ოჯახს, რომელიც შეძლებდა უზრუნველყოს მისი აღზრდა ან შვილად აყვანა; აგრეთვე თუ ბავშვის დაბადების ქვეყანაში (წარმოშობის სახელმწიფო) მისი მოვლის რაიმე უზრუნველყოფა შეუძლებელია. სხვა ქვეყანაში (მიმღები სახელმწიფო) ბავშვის გაშვილების შემთხვევაში გამოყენებულ უნდა იქნეს ისეთივე ნორმები და გარანტიები, როგორიც გამოიყენება ქვეყნის შიგნით შვილად აყვანის დროს. სხვა ქვეყანაში ბავშ-

ვის გაშვილებამ, მასთან დაკავშირებულ პირებს არ უნდა მისცეს გაუმართლებელი ფინანსური შემოსავლები. სახელმწიფოებს შორის მიღწეული ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების გზით უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს სხვა ქვეყანაში შვილებასთან დაკავშირებული საკითხების კომპეტენტური ორგანოების მიერ გადაწყვეტა. ამავე კონვენციით განსაზღვრულია შვილად აყვანის საყოველთაოდ მიღებული პრინციპები¹.

რაც შეეხება ჰააგის კონვენციას, იგი უფრო ფართოდ და დეტალურად არეგულირებს საერთაშორისო გაშვილების უმნიშვნელოვანეს საკითხებს. მის პირველივე მუხლში აღნიშნულია, რომ კონვენციის მიზანია გარანტიების შექმნა იმისათვის, რომ საერთაშორისო გაშვილება განხორციელდეს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებით და საერთაშორისო სამართლით აღიარებული მისი ძირითადი უფლებების დაცვით; სახელმწიფოებს შორის თანამშრომლობის ისეთი სისტემის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს ბავშვთა მოტაცების, გაყიდვისა და ვაჭრობის აცილების გარანტიებს; შვილებასთან დაკავშირებით დადებული ხელშეკრულებების მონაწილე სახელმწიფოებში გაშვილების აღიარების უზრუნველყოფას კონვენციით აღიარებული დებულებების შესაბამისად.

ჰააგის კონვენციის მიხედვით, საერთაშორისო გაშვილება შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ წარმოშობის სახელმწიფოს კომპეტენტური ხელისუფლება დაადგენს, რომ ბავშვის გაშვილება შესაძლებელია, კერძოდ – შესაბამისი განხილვის შემდეგ განსაზღვრავს წარმოშობის სახელმწიფოში ბავშვის მონყობის შესაძლებლობებსა და მივა იმ დასკვნამდე, რომ საერთაშორისო გაშვილება პასუხობს ბავშვის საუკეთესო

¹ ზ. გაბისონია, ქართული საერთაშორისო კერძო სამართალი. თბ., 2006. გვ. 325.

ინტერესებს; დარწმუნდება იმაში, რომ: გაშვილებასთან დაკავშირებული პირები ინფორმირებულნი არიან იმის შესახებ, რომ ბავშვის გაშვილება გამოიწვევს ბავშვსა და მის ოჯახს შორის სამართლებრივი კავშირის შეწყვეტას; ბავშვის გაშვილებაზე არსებობს დაინტერესებული პირების წერილობითი თანხმობა, ასეთი თანხმობა არ იყო გაცემული გასამრჯელოს ან რაიმე სხვა სახის კომპენსაციისათვის და არ იყო გამართოვილი უკან, დედის თანხმობა კი გაცემული იყო მხოლოდ ბავშვის დაბადების შემდეგ; ბავშვი ინფორმირებულია გაშვილების შესახებ და მისგან მიღებულია თანხმობა იურიდიულად უხარვეზო წესების საფუძველზე.

საერთაშორისო გაშვილებისათვის აუცილებელია აგრეთვე მიმღები ქვეყნის კომპეტენტურმა ხელისუფლებამ განსაზღვროს: სავარაუდო მშვილებლებს აქვთ თუ არა შვილად აყვანის უფლება და შეეფერებიან თუ არა ისინი მშობლიურ უფლება-მოვალეობათა განხორციელებისათვის აუცილებელ მოთხოვნებს, აქვს თუ არა ბავშვს ამ სახელმწიფოში შესვლისა და ცხოვრების უფლება.

კონვენციის მიხედვით ხელშეკრულების მონაწილე ყოველი სახელმწიფო ნიშნავს ცენტრალურ ორგანოს, რომელსაც დაეკისრება საერთაშორისო გაშვილებასთან დაკავშირებული საკითხების გადანყვეტა. თუ სახელმწიფოს ავტონომიური ერთეულები აქვს, შეუძლია რამდენიმე ასეთი ორგანო შექმნას. ცენტრალური ორგანოები ითანამშრომლებენ ერთმანეთთან და ხელს შეუწყობენ თავიანთ სახელმწიფოებში ხელისუფლების საქმიანობას ბავშვთა უფლებების დაცვის სფეროში. ისინი ერთმანეთს წარუდგენენ ინფორმაციებს თავიანთი ქვეყნების იმ კანონების შესახებ, რომლებიც შეეხება გაშვილების საკითხებს და აცნობებენ ერთმანეთს კონვენციის ამა თუ იმ დებულების გამოყენების მხრივ წარმომოხილ დაბრკოლებებს. ცენტრალური ორგანოები

აგროვებენ და უცვლიან ერთმანეთს ინფორმაციებს ბავშვის მდგომარეობისა და პერსპექტიული მშვილვლებების შესახებ, რაც სავალდებულოა გაშვილების აქტის შესასრულებლად, ცდილობენ დააჩქარონ გაშვილების პროცედურა, გაშვილების შემდეგ ატარებენ კონსულტაციებს თავიანთ სახელმწიფოებში გაშვილების წესისა და არსებული დახმარებების სისტემის შესახებ. ერთმანეთს უზიარებენ საერთაშორისო გაშვილების სფეროში მიღებულ გამოცდილებას.

ჰააგის კონვენციით შესაძლებლად არის მიჩნეული ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფოების მიერ ისეთი კომპეტენტური დანესებულების განსაზღვრა, რომელსაც შეეძლება მეორე სახელმწიფოში შეასრულოს საერთაშორისო გაშვილებასთან დაკავშირებული ფუნქციები ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს შორის მიღწეული პირობებისა და უფლებამოსილებათა ფარგლების მიხედვით. ასეთ დანესებულებებს აკრედიტებული ორგანოები ეწოდება. მათ საქმიანობაზე კონტროლს ახორციელებს კომპეტენტური ხელისუფლება.

პირები, რომლებიც მუდმივად ცხოვრობენ ერთ ხელშემკვრელ სახელმწიფოში და სურთ, იშვილონ მეორე სახელმწიფოში მუდმივად მცხოვრები ბავშვი, მიმართავენ თავის სახელმწიფოს ცენტრალურ ორგანოს მათი მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ამის შესახებ ინფორმაცია მიეწოდება შესაბამისი სახელმწიფოს ცენტრალურ ორგანოს. თუ მიმღები სახელმწიფოს ცენტრალური ორგანო დარწმუნდება იმაში, რომ განმცხადებელს აქვს შვილად აყვანის უფლება და ამისათვის არის შესაფერისი კანდიდატურა, იგი ამზადებს მოხსენებას, რომელიც შეიცავს ინფორმაციას მისი პიროვნების, უფლებების, მშვილვლად შესაბამისობის შესახებ, ბიოგრაფიულ მონაცემებს, ოჯახის ისტორიას, ჯანმრთელობის მდგომარეობის ცნობებს, სოციალური გარემოცვის სურათს, შვილად აყვანის მიზანს, საერთა-

შორისო გაშვილების განხორციელების შესაძლებლობებს, აგრეთვე ცნობებს იმ ბავშვის შესახებ, რომლის აყვანაც სურს და მასზე მზრუნველობას აპირებს. ამის შემდეგ მსგავს საქმიანობას ახორციელებს წარმოშობის სახელმწიფოს ცენტრალური ორგანო გასაშვილებელი ბავშვის შესახებ. მის მიერ მომზადებული მოხსენება, რომელშიც დაწვრილებითი ცნობებია მოცემული ბავშვის პიროვნების, მისი მდგომარეობის, ისტორიის, ეთნიკური, რელიგიური და კულტურული წარმომავლობის შესახებ, გადაეცემა მიმღები სახელმწიფოს ცენტრალურ ორგანოს. მოხსენებით ბარათს თან უნდა დაერთოს გაშვილებაზე დადგენილი წესით მიღებული თანხმობის დამადასტურებელი ცნობები. მოხსენებაში მიეთითება იმის შესახებ, პასუხობს თუ არა გათვალისწინებული პროგრამა ბავშვის ინტერესებს.

წარმოშობის სახელმწიფოს ცენტრალური ორგანოს გადანყვეტილება იმის თაობაზე, რომ შესაძლებელია ნდობა სავარაუდო მშვილებლისადმი, შეიძლება მიღებულ იქნეს იმ შემთხვევაში, თუ: ამ სახელმწიფოს ცენტრალურმა ორგანომ უზრუნველყო სავარაუდო მშვილებლის თანხმობის მიღება ბავშვის შვილად აყვანაზე; მიმღები სახელმწიფო დაეთანხმა წარმოშობის სახელმწიფოს ამგვარ გადანყვეტილებას; ორივე სახელმწიფოს ცენტრალური ორგანოები შეთანხმდნენ იმის შესახებ, რომ გაშვილება შესაძლებელია; მიმღებმა სახელმწიფომ განსაზღვრა, რომ ბავშვს აქვს იქ შესვლისა და მუდმივად ცხოვრების უფლება (ამ უფლების მიღებაზე ზრუნავენ ორივე სახელმწიფოს ცენტრალური ორგანოები).

აღნიშნული პროცედურების განხორციელება ნიშნავს საერთაშორისო გაშვილებაზე შეთანხმების მიღწევას. ამის შემდეგ უნდა მოხდეს ბავშვის გადაცემა მიმღებ სახელმწიფოში. ორივე სახელმწიფოს ცენტრალური ორგანო უზრუნველყოფს ბავშვის უსაფრთხო გადაცემას შესაბამის პირობებში

და თუ ეს შესაძლებელია, მშვილებლის თანხლებით. თუ ბავშვის გადაცემა არ განხორციელდება მიმღები და წარმოშობის სახელმწიფოების ცენტრალური ორგანოების მიერ, მომზადებული მოხსენებები უკან ბრუნდება. იმ შემთხვევაში, როცა ბავშვის გადაცემის შემდეგ მიმღებ სახელმწიფოში მოხდა მისი ხელახალი გაშვილება, და ამ სახელმწიფოს ცენტრალურმა ორგანომ დაადგინა, რომ მშვილებელთან ცხოვრების დროს ადგილი ჰქონდა ბავშვის ინტერესების დარღვევას, იგი ჩამოართმევს ბავშვს მშვილებლებს და ახორციელებს მასზე დროებით მეურვეობას ან მზრუნველობას. წარმოშობის სახელმწიფოს ცენტრალურ ორგანოებთან კონსულტაციების შემდეგ შეეცდება ახალი გაშვილების მიზანშეწონილობის საკითხის გარკვევას. თუ მშვილებლის ახალი კანდიდატურაც ვერ პასუხობს დადგენილ მოთხოვნებს, მაშინ ბავშვზე მუდმივ მეურვეობას ან მზრუნველობას ახორციელებს ცენტრალური ორგანო მანამდე, ვიდრე არ იქნება მიღებული თანხმობა გაშვილებაზე წარმომშობი სახელმწიფოდან. ასეთი თანხმობის მიუღებლობის შემთხვევაში მიმღები სახელმწიფოს ცენტრალური ორგანო ორგანიზაციას უკეთებს ბავშვის დაბრუნებას მისი ინტერესების გათვალისწინებით.

ჰააგის კონვენცია არ ეხება წარმოშობის სახელმწიფოს ნებისმიერ კანონს, რომელიც მოითხოვს, რომ ამ ქვეყანაში მუდმივად მცხოვრები ბავშვის გაშვილება უნდა მოხდეს ამავე სახელმწიფოში, ან კრძალავს ბავშვის გაგზავნას მიმღებ სახელმწიფოში გაშვილების პროცედურის დამთავრებამდე.

შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ საქართველოს კანონის ის ნაწილი, რომელიც საერთაშორისო გამშვილებას ეხება, ზემოაღნიშნულ მოთხოვნებს მაქსიმალურად ითვალისწინებს და განსაზღვრავს ზოგიერთ დამატებით დებულებას. საქართველოში საერთაშორისო გამშვილება შესაძლებლად არის მიჩნეული. მასზე ვრცელდება ქვეყნის

შიგნით დადგენილი ნორმების მოქმედება. საზოგადოებაში შეიძლება არსებობდეს განსხვავებული მიდგომა უცხო სახელმწიფოებში ბავშვების გაშვილების დასაშვებობასთან დაკავშირებით. ზოგიერთები მასში მატერიალურად უკიდურეს მდგომარეობაში მყოფი ბავშვებისათვის, მათ გადასარჩენად აუცილებელი დახმარების განევის ერთ-ერთ ფორმას ხედავენ. გამოთქვამენ სანინაალმდეგო მოსაზრებასაც, რომ მდიდარი სახელმწიფოების შეძლებული მოქალაქეები სარგებლობენ ღარიბი სახელმწიფოების მდგომარეობით და აქ ბავშვების შვილად აყვანით იქმნიან მშობლიურ გრძნობათა გამოხატვის შესაძლებლობას თუ სხვა, ანგარებითი მიზნები არ დგას ასეთ გაშვილებათა უკან. ყოველი შემთხვევისათვის ნებისმიერმა სახელმწიფომ მაქსიმალური ყურადღება უნდა გამოიჩინოს თავისი მოქალაქის უცხო სახელმწიფოში გაშვილებისას¹.

საქართველოდან გაშვილება დაიშვება მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში და კანონით მკაცრად განსაზღვრული პირობების არსებობისას. კანონის მიხედვით საქართველოდან უცხო ქვეყანაში ბავშვის გაშვილება შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც ბავშვზე ზრუნვის ალტერნატიული ფორმა, თუ არ შეიძლება ბავშვი დაუბრუნდეს ბიოლოგიურ ოჯახს ან შვილად იქნეს აყვანილი საქართველოს მოქალაქის ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირის მიერ და მისი საქართველოში გაშვილება შეუძლებელია. ამ სამი პირობის ერთდროულად არსებობა აუცილებელი საერთაშორისო გაშვილების პროცედურის დასაწყებად. უცხო ქვეყნის მოქალაქეს საქართველოდან შეუძლია იშვილოს ცენტრალურ რეესტრში აღრიცხვაზე მყოფი გასაშვილებელი ბავშვის სტატუსის მქონე პირი. ასეთ რეესტრს აწარმოებს

¹ Kegel G., Sehrang K., Internationales Privatrecht. München, 2000, S. 744.

სააგენტო, როგორც მეურვეობისა და მზრუნველობის ცენტრალური ორგანო. მხოლოდ ცენტრალურ რეესტრში ხდება საზღვარგარეთ გასაშვილებელი ბავშვებისა და უცხოელი მომავალი მშვილებლების აღრიცხვა. უცხო ქვეყანაში ბავშვის გაშვილების საკითხი მხოლოდ მაშინ დადგება, თუ იგი ცენტრალურ რეესტრში აყვანიდან 8 თვის განმავლობაში ვერ იქნა გაშვილებული საქართველოში. ამ შემთხვევაში ცენტრალური ორგანოს სოციალური მუშაკი ატარებს კვლევას, რომლის საფუძველზე წარმოდგენილ დასკვნაშიც უნდა აღინიშნოს მიზეზები, რომელთა გამოც ვერ მოხერხდა ამ ბავშვისათვის საქართველოში მშვილებლის გამონახვა. თუ მიზეზები ობიექტურია, საქართველოს ცენტრალური ორგანო ბავშვის ინტერესების გათვალისწინებით იწყებს მისი უცხო ქვეყანაში გაშვილების პროცედურის განხორციელებას. იგი ჰააგის კონვენციის მოთხოვნათა შესაბამისად უკავშირდება ხელშემკვრელ სახელმწიფოთა ანალოგიურ სამსახურებს და ცვლის ინფორმაციას. თუ რომელიმე ქვეყანა არ არის კონვენციის მონაწილე ხელშემკვრელი მხარე ან ამ ქვეყნის კანონმდებლობით არ არის გათვალისწინებული საერთაშორისო გაშვილების საკითხებში ცენტრალური ორგანოს შექმნა, მაშინ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო ამტკიცებს მშვილებელი ქვეყნის ცენტრალურ ორგანოსთან (ასეთი ორგანოს არარსებობის შემთხვევაში – ასეთ ქვეყანაში ლიცენზირებულ ან აკრედიტებულ შესაბამის დანესებულებასთან) დასადები სპეციალური ხელშეკრულების ფორმას. ცენტრალური ორგანოს მიერ მშვილებელი ქვეყნის შესაბამის ორგანოსთან დადებული ხელშეკრულება უნდა შეესაბამებოდეს გაეროსა და ჰააგის კონვენციების, აგრეთვე საქართველოს კანონის მოთხოვნებს.

უცხო ქვეყნის მოქალაქის მიერ საქართველოდან ბავშვის

შვილად აყვანა შეიძლება, თუ უცხოელი მშვილებელი აკმაყოფილებს საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ მოთხოვნებს და აღრიცხულია საქართველოს ცენტრალურ რეესტრში. ცენტრალურ რეესტრში გასაშვილებელ ბავშვსა და შვილად აყვანის მსურველ პირს შორის არანაკლებ 16-წლიანი ასაკობრივი სხვაობის მოთხოვნა არ ვრცელდება ისეთ შემთხვევაზე, როცა გასაშვილებელი ბავშვის შვილად აყვანა სურს უცხოელ დედინაცვალს ან მამინაცვალს.

საქართველოდან უცხო ქვეყანაში ბავშვის გასაშვილებლად სავალდებულოა მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის დადგენა, რასაც ახორციელებს საქართველოს ცენტრალური ორგანოს მიერ შექმნილი კომისია. ასეთი კომისიის მუშაობის წესს, მის შემადგენლობასა და კომისიის მიერ უცხო ქვეყანაში გასაშვილებელი ბავშვის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გადამოწმების წესს ამტკიცებს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო. მიუხედავად იმისა, რომ საერთაშორისო გაშვილება, ძირითადად, ხდება საქართველოსა და შესაბამისი უცხო ქვეყნის ცენტრალურ ორგანოებს შორის მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე, ქართული მხარის ნების გამოვლენა მაინც ქართული სასამართლოს შესაბამის გადანყვეტილებაზე დამოკიდებული. პარტნიორი ქვეყნისათვის კი შეიძლება სასამართლოს ჩარევა შვილებასთან დაკავშირებულ საკითხებში მისი კანონმდებლობით არც იყოს გათვალისწინებული. უცხო ქვეყნის მოქალაქის მიერ საქართველოდან ბავშვის შვილად აყვანის შემთხვევაში, ცენტრალური ორგანო ვალდებულია საერთაშორისო გაშვილების შესახებ ინფორმაცია მიანოდოს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს. ამის აუცილებლობა განპირობებულია საზღვარგარეთ გაშვილებული ბავშვის ინტერესებსა და მდგომარეობაზე ერთობლივი მონიტორინგის განხორციელების ვალდებულებით.

აღნიშნული წესის მიხედვით ხდება უცხო ქვეყნიდან ბავშვის შვილად აყვანა საქართველოს ცენტრალურ რეესტრში აღრიცხვაზე მყოფ შვილად აყვანის მსურველთა მიერ. საქართველოს ცენტრალური ორგანოს თანამშრომლები – სოციალური მუშაკები ვალდებული არიან იცნობდნენ საერთაშორისო გაშვილების სფეროში მოქმედ საერთაშორისო კონვენციების მონაწილე სახელმწიფოთა საკანონმდებლო მოთხოვნებს. მათ უნდა განუმარტონ ეს მოთხოვნები საქართველოს იმ მოქალაქეებსა და მოქალაქეობის არმქონე პირებს, რომელთაც უფლება აქვთ და სურთ უცხო ქვეყნიდან ბავშვის შვილად აყვანა.

მეურვეობა და მზრუნველობა

10.1. მეურვეობისა და მზრუნველობის
ცნება და მნიშვნელობა

ტერმინი „მეურვეობა და მზრუნველობა“ არაერთგვაროვანი შინაარსისაა. როგორც სამართლებრივი ინსტიტუტი, იგი წარმოადგენს იმ ნორმათა ერთობლიობას, რომელიც არეგულირებს ქმედუნარო და შეზღუდულქმედუნარიანი პირების პირადი და ქონებრივი ინტერესების დაცვასთან დაკავშირებულ საზოგადოებრივ ურთიერთობებს. ფართო გაგებით, იგი სამოქალაქო-სამართლებრივი, ხოლო ვიწრო გაგებით კი – საოჯახო სამართლებრივი ინსტიტუტია. მეურვეობასა და მზრუნველობაში იგულისხმება აგრეთვე სახელმწიფოებრივი ზრუნვის ერთ-ერთი ფორმა იმ მოქალაქეთა მიმართ, რომლებიც საჭიროებენ სამართლებრივი დაცვის სპეციალურ ღონისძიებებს, კერძოდ, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების საქმიანობას მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირების აღზრდასა და მათი უფლებების დაცვაში. აღნიშნულ გაგებათა ლოგიკურ ერთობლიობას ქმნის მეურვეობა და მზრუნველობა, რომელიც წარმოიშობა, ერთი მხრივ, მეურვესა ან მზრუნველს და, მეორე მხრივ, მეურვეობასა ან მზრუნველობაში მყოფ პირებს შორის. დარღვეული ან სადავო პირადი და ქონებრივი უფლებების დაცვა ხდება კანონით დადგენილი წესით. მაგრამ იმისათვის, რომ პირი გამოვიდეს თავისი უფლებების დასაცავად, აუცილებელია მას ჰქონდეს სამოქალაქო ქმედუნარიანობა, ე.ი. უნარი თავისი მოქმედებით შეიძინოს სამოქალაქო უფლებები და იკისროს სამოქალაქო ვალდებულებები. იურიდიული მნიშ-

ვნელობის მოქმედებათა შესრულება სრული მოცულობით მათ შეუძლიათ სრულწლოვანების მიღწევიდან იმ გამოწვევის გარდა, როცა კანონი 18 წლამდე ასაკის პირებს თვლის სრულ ქმედუნარიანებად, რომელთაც დამოუკიდებლად შეუძლიათ თავიანთი უფლებებისა და ინტერესების დაცვა. იმ შემთხვევაში, როცა მათ უასაკობის, ავადმყოფობის ან სხვა ობიექტური მიზეზების გამო, არ შეუძლიათ დამოუკიდებლად დაიცვან თავიანთი უფლებები და ინტერესები, მათ მიმართ წესდება მეურვეობა და მზრუნველობა და მათ ინტერესებს იცავენ მეურვეები და მზრუნველები. ამგვარად, მეურვეობისა და მზრუნველობის ძირითადი დანიშნულება არის იმ პირთა პირადი და ქონებრივი უფლებების დაცვა, რომლებიც ობიექტურ გარემოებათა საფუძველზე, მოკლებული არიან შესაძლებლობას დამოუკიდებლად დაიცვან თავიანთი უფლებები და შეასრულონ სამოქალაქო-სამართლებრივი ვალდებულებები.

სამოქალაქო კოდექსის 1275-ე მუხლის მიხედვით, მეურვეობა და მზრუნველობა უწესდებათ იმ არასრულწლოვან ბავშვებს, რომლებიც მზრუნველობის გარეშე დარჩნენ მშობლების გარდაცვალების, გარდაცვლილად აღიარების, მშობლებისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის, შეჩერების ან შეზღუდვის, მშობლების ქმედუნაროდ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარების ან ბავშვის მიტოვებულად ცნობის გამო. მეურვეობა და მზრუნველობა მათ უწესდებათ აღზრდის მიზნით, პირადი და ქონებრივი ინტერესების დასაცავად. არასრულწლოვანი ბავშვი სრულად უნდა იყოს მოკლებული მშობლიურ ზრუნვას. თუ ერთ მშობელთან შენარჩუნებული აქვს საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა, მას არ უნდა დაუნესდეს მეურვეობა ან მზრუნველობა, რადგან იგულისხმება, რომ ერთ მშობელსაც შეუძლია მისი აღზრდა და პირადი და ქონებრივი უფლებებისა და ინტერესების დაცვა. ამ

ფუნქციათა განხორციელებაში მეურვეობა და მზრუნველობა ენაცვლება ორივე მშობელს.

მეურვეობა და მზრუნველობა ნესდება აგრეთვე იმ სრულწლოვანი პირის პირადი და ქონებრივი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად, რომელსაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არ შეუძლია დამოუკიდებლად განახორციელოს თავისი პირადი და ქონებრივი უფლებები და შეასრულოს სამოქალაქო ვალდებულებები. როგორც ცნობილია, საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობა მშობლებსა და შვილებს შორის ამ უკანასკნელთა სრულწლოვანების შემდეგ წყდება. გამონაკლის შემთხვევებში, სახეშეცვლილი და უმეტესად შეზღუდული სახით იგი შეიძლება გაგრძელდეს შემდგომ პერიოდშიც, ძირითადად კი, სრულწლოვანი პირი თავისი თავის ამარა რჩება ცხოვრებაში. ამიტომ სრულწლოვანი პირისათვის მეურვეობისა და მზრუნველობის დასაწესებლად მხოლოდ ერთი საფუძველი შეიძლება არსებობდეს – მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესება იმ მდგომარეობამდე, როცა უკვე აღარ შეუძლია დამოუკიდებლად დაიცვას საკუთარი ინტერესები. ასეთი საფუძველია, მაგალითად, მხედველობის ან სმენის სრულად დაკარგვა, მოძრაობის შეუძლებლობა, სკლეროზი და სხვ. ასეთ შემთხვევებში, მეურვეობისა და მზრუნველობის დანესება ერთ მიზანს ემსახურება. ესაა – მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირის პირადი და ქონებრივი უფლებებისა და ინტერესების დაცვა.

ამგვარად, მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტი სამოქალაქო-სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტებს ამ ურთიერთობებში სრულყოფილად მონაწილეობის დამატებით გარანტიებს უქმნის, რაც ნათლად მეტყველებს მის უდიდეს სამართლებრივ მნიშვნელობაზე.¹

¹ Nitringer E., Das Betreuungsrecht im internationalen Privatrecht, Frankfurt am Main, S. 101.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტს არასრულწლოვან და სრულწლოვან პირთა მიმართებაში არა მარტო განსხვავებული მიზნები და ამოცანები გააჩნიათ, არამედ მეურვეობისა და მზრუნველობის შინაარსშიც მნიშვნელოვანი სხვაობა არსებობს.

როგორც არასრულწლოვანები, ისე სრულწლოვანებიც შეიძლება იყვნენ ქმედუუნარონი ან შეზღუდულქმედუნარიანები. სწორედ იმის შესაბამისად, თუ ვისი უფლება უნდა იქნეს დაცული – ქმედუუნაროსი თუ შეზღუდულქმედუნარიანისა – წესდება მეურვეობა ან მზრუნველობა. მზრუნველობა შეიძლება დაუნესდეს ქმედუუნარიან პირსაც.

მეურვეობა წესდება ქმედუუნარო პირების მიმართ. ასეთია მცირეწლოვანი ბავშვი, რომელსაც არ მიუღწევია შვიდი წლის ასაკისათვის. ბუნებრივია, მას არა აქვს შესაძლებლობა და არც უფლება, იყოს სამოქალაქო-სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე. ამიტომ იგი ვერ დაიცავს იმ პირად და ქონებრივ უფლებებსა და ინტერესებს, რაც მას გააჩნია უფლებაუნარიანობის საფუძველზე. მეურვეობა წესდება აგრეთვე იმ პირის მიმართ, რომელიც სასამართლოს მიერ აღიარებულია ქმედუუნაროდ. სასამართლოს გადანყვეტილებას საფუძველად ედება პირის სულით ავადმყოფობა ან ჭკუასუსტობა. ქმედუუნაროდ შეიძლება გამოცხადდეს როგორც არასრულწლოვანი შვიდიდან თვრამეტ წლამდე, ისე სრულწლოვანი პირი თვრამეტი წლიდან. ყველა შემთხვევაში ასეთ პირთა მიმართ წესდება მეურვეობა. მიუხედავად იმისა, რომ მეურვეობა წესდება როგორც მცირეწლოვანი ქმედუუნარო პირის, ისე სასამართლოს მიერ სულით ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო ქმედუუნაროდ აღიარებული არასრულწლოვანი ან სრულწლოვანი პირის მიმართ, ამ პირთა სამართლებრივ მდგომარეობაში არსებითი ხასიათის სხვაობაა. კერძოდ, სულით ავადმყოფებსა და ჭკუასუსტებს არ შეუ-

ძლიათ გონივრულად მოიქცნენ, ანგარიში გაუწიონ თავიანთ მოქმედებას და წარმართონ იგი კანონის მოთხოვნათა და თავიანთი ინტერესების შესაბამისად, რის გამოც ისინი აღიარებულ იქნენ ქმედუუნაროებად. იგივეს თქმა არ შეიძლება შვიდ წლამდე ასაკის ბავშვების მიმართ. მართალია, მათი ფიზიკური და ფსიქიკური განვითარების დონე არ იძლევა სამოქალაქო-სამართლებრივ ურთიერთობებში სრულად მონაწილეობის შესაძლებლობას, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მათ მცირე საყოფაცხოვრებო ხასიათის ურთიერთობებში მონაწილეობის უფლება გააჩნიათ. მხოლოდ სერიოზულ ურთიერთობებში ენაცვლება მათ მეურვე.

საბოლოო ჯამში, როგორც პირველ, ისე მეორე შემთხვევაში ქმედუუნარო პირების ნაცვლად იურიდიული ხასიათის მოქმედებებს მათი ინტერესებიდან გამომდინარე, ასრულებენ მეურვეები. ეს კი იმაზე მეტყველებს, რომ ყველა შემთხვევაში ქმედუუნარო პირები, რომლებსაც უნესდებათ მეურვეობა, კვლავაც რჩებიან საოჯახო და სხვა სახის სამოქალაქო-სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტებად.

მეურვეობისაგან განსხვავებით, **მზრუნველობა უნესდებათ ისეთ პირებს, რომლებსაც ქმედუუნარიანობა სრულად არ გააჩნიათ ან არა აქვთ მისი რეალიზაციის სრული შესაძლებლობა.** მათ რიგს, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნება შვიდიდან თვრამეტე წლამდე ასაკის არასრულწლოვანი პირები. სამოქალაქო კანონმდებლობის მიხედვით ასეთი პირები შეზღუდულქმედუუნარიანები არიან. ჩვენი აზრით, რადგან ქმედუუნარიანობის შეზღუდვა ხდება სასამართლოს მიერ, იგი ეზღუდება იმას, ვისაც სრულად გააჩნია. ასეთი პირი კი სრულწლოვანია. ამიტომ შვიდიდან თვრამეტე წლამდე ასაკის პირი შეზღუდულქმედუუნარიანი კი არა, არამედ **ნაწილობრივ ქმედუუნარიანია.** შესაძლებელია, ასეთი პირი სასამართლომ სულიერი ავადმყოფობის ან ქკუასუსტობის გამო აღიაროს

ქმედუუნაროდ და არა შეზღუდულქმედუუნარიანად. სამართლებრივი მდგომარეობის მიხედვით, შვიდიდან თვრამეტ წლამდე ასაკის პირი უთანაბრდება სრულწლოვან შეზღუდულქმედუუნარიანს. მზრუნველობა წესდება მათი სწორად აღზრდისა და პირადი და ქონებრივი ინტერესების დაცვის მიზნით. მართალია, აღზრდის შინაარსი ამ ასაკში სულ სხვაა, ვიდრე შვიდ წლამდე ასაკის ბავშვისა, რომელსაც მეურვეობა უწესდება, მაგრამ ეს სხვაობა სრულებითაც არ არის იურიდიული მნიშვნელობის. მთავარია სხვაობა მეურვისა და მზრუნველის სამართლებრივ მდგომარეობაში. მეურვისაგან განსხვავებით, მზრუნველი არა მარტო თვითონ ასრულებს იურიდიულ მოქმედებებს მზრუნველობაში მყოფი პირის უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად, არამედ ზედამხედველობს და ნებას რთავს ამ უკანასკნელს ასეთ მოქმედებათა შესრულებაზე. შვიდიდან თვრამეტ წლამდე ასაკის პირს დამოუკიდებლად შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს მხოლოდ წვრილმან ყოფით გარიგებებში.

მზრუნველობა შეიძლება დაწესდეს აგრეთვე სრულწლოვანი პირის მიმართ, თუ მას თავისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არ შეუძლია დამოუკიდებლად განახორციელოს თავის უფლებები და შეასრულოს მოვალეობები (ფიზიკური ტრავმა, ტოქსიკური მონამვლა, ხანგრძლივი ნოლითი რეჟიმი და სხვ.). ამ დროს მზრუნველობის დაწესების საფუძველია მისი თხოვნა. თანაც, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოებაც, რომ ჯანმრთელობის მდგომარეობის ხარისხი ისე მძიმე არ არის, რომ მან საერთოდ ვერ შეასრულოს იურიდიული მნიშვნელობის მოქმედებანი. მას სჭირდება დამხმარე, მრჩეველი, რომელიც კი არ შეცვლის მას სამართლებრივ ურთიერთობებში, არამედ ხელს შეუწყობს თავისი უფლებებისა და მოვალეობების რეალიზაციაში, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მას დასჭირდებოდა არა მზრუნველი, არამედ

მეურვე¹. მზრუნველობის ძირითადი ფუნქცია, ამ შემთხვევაში, არის მზრუნველობაში მყოფი პირების ინტერესების დაცვისათვის ხელის შეწყობა. მზრუნველის თანხმობა გარიგების დასადებად საჭირო არ არის. აღნიშნულის გარდა, მზრუნველობა წესდება იმ სრულწლოვანი პირების მიმართ, რომლებიც სასამართლოს მიერ აღიარებული არიან შეზღუდულქმედუნარიანებად. სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, შეზღუდულქმედუნარიანად სასამართლო ცნობს პირს, რომელიც ბოროტად იყენებს ალკოჰოლს ან ნარკოტიკულ ნივთიერებებს და ამის გამო თავის ოჯახს მძიმე მატერიალურ მდგომარეობაში აყენებს. ამიტომ, მართალია, ასეთი პირი უფლებამოსილია დადოს ქონების განკარგვასთან დაკავშირებული გარიგებები, აგრეთვე განკარგოს ხელფასი, პენსია ან სხვა სახის შემოსავალი, მაგრამ ყველა შემთხვევაში საჭირო იქნება მზრუნველის თანხმობა, რაც შეეხება წვრილმან ყოფით გარიგებებს, მათი დადება დამოუკიდებლად შეუძლია.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ცენტრალური და ადგილობრივი ორგანოებია: საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სისტემაში შემავალი უფლებამოსილი დაწესებულება-სააგენტო, აგრეთვე მისი ტერიტორიული ორგანოები. მეურვეობისა და მზრუნველობის ცენტრალური და ადგილობრივი ორგანოების მუშაობის წესს განსაზღვრავს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო. ძირითად ფუნქციებს ადგილობრივი ორგანოები – შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის რაიონული და საქალაქო სამსახურები ახორციელებენ. ისინი თავიანთ საქმიანობას წარმართავენ როგორც ცენტრალური ორგანოს, ისე მუნიციპალური მმართველობის

¹ დაწვრილებით იხ.: ა. გუგავა, პირთა სამართალსუბიექტობა და მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტი. თბ. 2005.

ორგანოების საერთო ხელმძღვანელობით. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები უდიდეს სამუშაოს ასრულებენ მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირების აღზრდისა და მათი უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვის საქმეში. მათ კომპეტენციაში შედის: იმ პირთა გამოვლენა, რომლებიც საჭიროებენ მეურვეობას ან მზრუნველობას, მეურვეებად და მზრუნველებად კონკრეტული პირების განსაზღვრა, სპეციალური დასკვნების მომზადება, იმ დოკუმენტების მომზადება და გაცემა, რომლებიც მეურვეობისა და მზრუნველობის განხორციელებასთან არის დაკავშირებული და ბევრი სხვა. მაგალითად, თუ თვრამეტ წელს მიუღწეველ პირს შეექმნა ისეთი პირობები, როცა დამოუკიდებლად არ შეუძლია თავისი უფლებებისა და მოვალეობების განხორციელება, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს სოციალურმა მუშაკმა მისი ცხოვრებისეული პირობების შესწავლის საფუძველზე უნდა განსაზღვროს, ასეთ პირს ესაჭიროება მეურვე თუ მზრუნველი და შესაბამისი დასკვნა წარუდგინოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ამ საკითხის გადასაწყვეტად. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ კი უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება იმის შესახებ, რომ მოაწყოს იგი ოჯახში მეურვეობის ან მზრუნველობის პირობით, თუ გაგზავნოს საბავშვო-აღმზრდელობით დაწესებულებაში. თუ სულით ავადმყოფი საჭიროებს მეურვეობას, უნდა განისაზღვროს, სჭირდება მას სტაციონარული მკურნალობა თუ სხვა სამედიცინო დახმარება. სრული ქმედუნარიანი ან შეზღუდულქმედუნარიანი პირისათვის მზრუნველის დანიშვნის საკითხის გადაწყვეტამდე, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ სოციალური დაცვის მუშაკის შუამდგომლობის საფუძველზე უნდა გადაწყვიტოს ასეთი ნაბიჯის მიზანშეწონილობა – მოათავსოს პირი ინვალიდთა ან მოხუცებულთა სახლში, თუ დაუნესოს მზრუნველობა. გარდა

აღნიშნულისა, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები თავიანთი ფუნქციების განხორციელების პროცესში იხილავენ უამრავ განცხადებასა და საჩივარს ცალკეული მეურვეებისა და მზრუნველების არამართლზომიერ მოქმედებათა შესახებ. ასეთი განცხადებები შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროსა და მის ტერიტორიულ სამსახურებში შეიძლება შევიდეს არა მარტო მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი პირების, არამედ მათი ახლობლების, ნათესავებისა და ნებისმიერი დაინტერესებული პირისაგან.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების საქმიანობის ორგანიზაციული ფორმების, მათი უფლება-მოვალეობებისა და პასუხისმგებლობის დამდგენ უშუალო სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ მიღებული ნორმატიული აქტები. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების საქმიანობის ძირითადი პრინციპები და მიმართულებები კი განსაზღვრულია საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით.

10.2. მეურვეობისა და მზრუნველის დანიშნვის წესი და პირობები

მეურვე ან მზრუნველი უნდა დაინიშნოს არა უგვიანეს ერთი თვისა, იმ დროიდან, როდესაც მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსათვის ცნობილი გახდება მეურვეობის ან მზრუნველობის დანესების აუცილებლობა. კანონით კი ზუსტად არის განსაზღვრული, თუ როდის უნდა დანესდეს მეურვეობა და მზრუნველობა. სამოქალაქო კოდექსის 1279-ე მუხლის მიხედვით, ბავშვისათვის მეურვეობა და მზრუნველობა შეიძლება დანესდეს იმ შემთხვევაში, როდესაც:

- ა) სასამართლო აცნობებს ბავშვის ორივე მშობლისათვის

მშობლის უფლებებისა და მოვალეობების შეზღუდვის ან ჩამორთმევის შესახებ; ბ) შეჩერებულია მშობლის უფლებები და მოვალეობები; გ) გარდაცვლილია ბავშვის ორივე მშობელი; დ) ბავშვისათვის დანიშნული მეურვე გარდაიცვალა ან მას თავისი ფუნქციები ჩამოერთვა; ე) სასამართლო ბავშვს მიტოვებულად აღიარებს; ვ) მშობელი ქმედუნაროდ ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად არის აღიარებული. ბავშვზე მეურვეობა, საბოლოო ჯამში, უნდა დაწესდეს, მიუხედავად იმისა, მშობლები თავიანთ ფუნქციებს ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებით ვერ ასრულებენ სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზების გამო. მშობლების ბრალეულობა ასეთ შემთხვევებში გადამწყვეტი არ არის. მთავარია ბავშვის ინტერესები. ამიტომ მეურვეობა შეიძლება დაუწესდეთ ბავშვებს, რომელთაც არ ჰყავთ მშობლები ან ჰყავთ, მაგრამ ავადმყოფობის ან სხვა მიზეზების გამო არა აქვთ შესაძლებლობა განახორციელონ თავიანთი უფლებამოვალეობანი შვილების აღზრდასთან დაკავშირებით. ასეთ შემთხვევებში მშობლების მიმართ ობიექტური კრიტერიუმის არსებობა მათ არაბრალეულობაზე მიანიშნებს. სულ სხვა მდგომარეობაა მაშინ, როცა ბავშვს მშობლები ჰყავს, მაგრამ ისინი თავს არიდებენ მისი აღზრდის მოვალეობას. ასეთ შემთხვევაში სახეზეა მშობლების ის სუბიექტური დამოკიდებულება თავიანთი უფლება-მოვალეობებისადმი, რაც მშობელთა ბრალეულ ქცევაზე მეტყველებს. ასეთ შემთხვევაშიც ხდება მეურვეობის დაწესება. ზემოაღნიშნული არც ერთი კრიტერიუმი იმპერატიულ საფუძველს არ წარმოადგენს ბავშვზე მეურვეობის დასაწესებლად.

ქმედუნაროდ აღიარებული სრულწლოვანი პირისათვის მეურვის დასანიშნად აუცილებელია მის შესახებ სრული ინფორმაცია გააჩნდეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. ჩვეულებრივ, პირის ქმედუნაროდ აღიარებისა

და მისთვის მეურვის დანიშვნის აუცილებლობის შესახებ საკითხს სასამართლოში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები აყენებენ. ამიტომ იგულისხმება, რომ ისინი საქმის კურსში არიან სასამართლო გადაწყვეტილებათა შესახებ და არ საჭიროებენ დამატებით ინფორმაციას. მაგრამ ისეთ შემთხვევებში, როცა პირის ქმედუვნაროდ აღიარების საკითხი სხვა ორგანოების ან პირების ინიციატივით განიხილება, სასამართლომ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო უნდა ჩააყენოს საქმის კურსში.

ქმედუვნაროდ აღიარებულ პირს არ შეუძლია თავისი ნებითა და მოქმედებით შეიძინოს და განახორციელოს სამოქალაქო უფლებები და მოვალეობები. ასეთი პირის უფლებებს ასახიერებს მისი კანონიერი წარმომადგენელი. ასეთი წარმომადგენელი კი მეურვეა. სწორედ ამიტომ ანეხებს კანონი სასამართლოს ვალდებულებას, დაუყოვნებლივ აცნობოს თავისი გადაწყვეტილების შესახებ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. ეს უნდა მოხდეს პირის ქმედუვნაროდ აღიარების შესახებ გამოტანილი გადაწყვეტილების ძალაში შესვლიდან სამი დღის განმავლობაში. თანაც კანონის მიერ განსაზღვრულია სასამართლო გადაწყვეტილების კონკრეტული ადრესატი – ქმედუვნაროდ აღიარებული პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით არსებული შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამსახური. ამ მომენტზე ხაზგასმა ლოგიკურია, რადგან მსგავსი საქმეები შეიძლება განიხილოს არა იმ სასამართლომ, რომელიც ასეთი პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით არსებობს, არამედ, სხვამ. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსათვის იმ პირის ვინაობის დროული შეტყობინება, რომელიც მეურვეობას საჭიროებს, ამ უკანასკნელის უფლებებისა და ინტერესების დარღვევის თავიდან აცილების გარანტიას წარმოადგენს.

სამეურვეო და სამზრუნველო ფუნქციების განსახორ-

ციელებლად მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები ნიშნავენ მეურვეს ან მზრუნველს. ერთმანეთისაგან განსხვავდება, ერთი მხრივ, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებისა და, მეორე მხრივ, მეურვედ ან მზრუნველად დანიშნული პირების სამეურვეო და სამზრუნველო ფუნქციები. შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის ადგილობრივი სამსახურები შესაბამის სფეროში ახორციელებენ სახელმწიფო აღმასრულებელი ხელისუფლების ფუნქციებს. მეურვეობისა და მზრუნველობის დანესება, აგრეთვე მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნა სახელმწიფო ხელისუფლების აქტია. ასეთი აქტი ადმინისტრაციული აქტის ნაირსახეობაა, რომელთანაც დაკავშირებულია განსაზღვრული უფლებებისა და მოვალეობების წარმოშობა. რაც შეეხება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ დანიშნული მეურვის ან მზრუნველის საქმიანობას, ეს უკვე სახელმწიფო საქმიანობა კი არა, არამედ უმეტესად ბავშვთა აღზრდის სფეროში ოჯახური ფუნქციის განხორციელებაა. ამიტომაცაა, რომ მეურვეობა და მზრუნველობა, უპირველესად, საოჯახო სამართლებრივ ინსტიტუტად ითვლება.

კანონში ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ მეურვე ან მზრუნველი შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ მათი თანხმობით. ამ დებულებას დიდი მნიშვნელობა აქვს. საბჭოთა კანონმდებლობით არ იყო აუცილებელი მათი თანხმობა. მეურვეობა და მზრუნველობა ითვლებოდა ნებისმიერი მოქალაქის საჯარო მოვალეობად და მისი ნების გარეშეც შეიძლებოდა იგი დანიშნულიყო მეურვედ ან მზრუნველად. მართალია, შემდეგ ეს წესი უარყოფილ იქნა, მაგრამ იმის საუკეთესო მაგალითად დარჩა, თუ რა დონეზე ერეოდა სახელმწიფო საოჯახო ურთიერთობათა სამართლებრივ რეგულირებაში. მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტის კეთილმყოფელი გავლენა მხოლოდ მაშინაა შესაძლებელი, თუ ბავშვის აღზრდასთან

დაკავშირებული ფუნქციების განხორციელება მეურვის ან მზრუნველის მიერ ნებაყოფლობის საწყისებზე ხდება. უფრო მეტიც, მართალია, კანონი მხოლოდ იმ პირის თანხმობას თვლის აუცილებლად, რომელიც მეურვედ ან მზრუნველად უნდა დაინიშნოს, მაგრამ პრაქტიკიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად უნდა ჩაითვალოს აგრეთვე ასეთი პირის მეუღლის ან ოჯახის სხვა სრულწლოვანი წევრების თანხმობაც. მათი სურვილების გაუთვალისწინებლობა ხშირად გამხდარა შემდგომში მეურვეობისა და მზრუნველობის გაუქმების ან ვადაზე ადრე შეწყვეტის საფუძველი. მეურვეობასა ან მზრუნველობაზე პირის თანხმობა სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ იგი აუცილებლად უნდა დაინიშნოს მეურვედ ან მზრუნველად. ამისათვის სხვა მოთხოვნებსაც უნდა პასუხობდეს იგი. მიუხედავად ამისა, სურვილის გამოვლენა იმის შესახებ, რომ პირი თანახმაა ნებაყოფლობით იკისროს მეურვეობის ან მზრუნველობის ფუნქციის განხორციელება, დღევანდელ პირობებში ნებისმიერი ქართველის უდიდეს ზნეობრივ მოვალეობას წარმოადგენს.

კანონი ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევასაც, როცა არა მარტო იმ პირის ნებართვაა საჭირო, რომელიც შეიძლება მზრუნველად დაინიშნოს, არამედ იმ პირისაც, ვისაც უნდა დაენიშნოს მზრუნველი. ეს იმ შემთხვევაშია სავალდებულო, როცა მზრუნველის შერჩევა ხდება იმ სრულწლოვანი ქმედუნარიანი პირისათვის, რომელსაც ჯანმრთელობის გამო არ შეუძლია დამოუკიდებლად დაიცვას თავისი უფლებები და ინტერესები. ასეთი წესი უფრო მეტ გარანტიას ქმნის სამზრუნველო ფუნქციების დანიშნულებისამებრ განსახორციელებლად. მიზანშეწონილია ასეთი წესი გავრცელებულ იქნეს არასრულწლოვანისათვის მზრუნველის შერჩევის დროს, განსაკუთრებით მაშინ, თუ იგი ათი წლის ასაკს გადაცილებულია. შესაძლებელია, აგრეთვე სხვა პირის ნების

გამოვლენაც მნიშვნელოვანი იყოს მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნის დროს. კანონმა გაითვალისწინა ისეთი სპეციფიკური შემთხვევაც, როცა მეურვე ან მზრუნველი შეიძლება დაინიშნოს გარდაცვლილი მშობლების ადრე გამოხატული მითითებისამებრ ნოტარიალურად ან თუ ნოტარიუსი ხელმისაწვდომი არ არის, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს მიერ დამონმებული დოკუმენტის – ანდერძის საფუძველზე. თანხმობის მიმცემ პირთა წრის გაფართოება განპირობებულია მეურვის ან მზრუნველის სწორად შერჩევის აუცილებლობით. ამაზე ბევრად არის დამოკიდებული სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის შემდგომი ცხოვრება.

მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესების აუცილებლობის წარმოშობიდან მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნისათვის დადგენილი ერთთვიანი ვადის განსაზღვრა განპირობებულია იმით, რომ დიდხანს არ დარჩეს პირი სათანადო ზრუნვის გარეშე, ამასთან ერთად, კარგად შეირჩეს მეურვის ან მზრუნველის კანდიდატურა. მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნის შესახებ შესაბამისი აქტის მიღებამდე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ეკისრება მეურვის ან მზრუნველის სათანადო სამართლებრივი ვალდებულებების განხორციელება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის მიმართ. ამასთან, უნდა მოხდეს საქმის გარემოებათა დაზუსტება, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ უნდა გაარკვიოს: გასაწევი დახმარების ხასიათი; მეურვეობისა ან მზრუნველობის დაწესების შესახებ შემოსული განცხადების ნამდვილობის საკითხი; იმ პირის მატერიალური და საყოფაცხოვრებო პირობები, რომელიც ითხოვს მეურვეობის ან მზრუნველობის დაწესებას; იმ პირთა წრე, რომლისგანაც შეიძლება შეირჩეს მეურვე ან მზრუნველი და მათი პირობები; შესაძლებელია თუ არა

ბავშვის მეურვის ან მზრუნველის ოჯახში ცხოვრება და სხვ. შემდეგ კი, მოკვლეული მასალების ანალიზის საფუძველზე, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ უნდა გადანყვიტოს მეურვეობისა და მზრუნველობის დანესების საკითხი. სწორედ ამ მომენტიდან იანგარიშება მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნის ერთოვიანი ვადა. რაც შეეხება სასამართლოს გადანყვეტილებას პირის ქმედუუნაროდ ან შეზღუდულქმედუუნარიანად აღიარებისა და მისთვის მეურვის ან მზრუნველის დანესების მიზანშენონილობის შესახებ, იგი მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნისათვის აუცილებელი ერთოვიანი ვადის ათვლის საფუძვლად ხდება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში მიღების დღიდან.

მეურვე ან მზრუნველი შერჩეულ უნდა იქნეს ნათესავების ან ახლობლების წრიდან. შესაძლებელია, აგრეთვე მისი შერჩევა სხვა პირთა წრიდანაც. იმ მოთხოვნებს შორის, რომელსაც უნდა აკმაყოფილებდეს მეურვის ან მზრუნველის კანდიდატურა, განსაკუთრებით აღსანიშნავია: კანდიდატის დადებითი პიროვნული თვისებები; დაკისრებული მოვალეობის შესრულების უნარი და პასუხისმგებლობის გრძნობა; კეთილსასურველი დამოკიდებულების არსებობა მასსა და სამეურვეო ან სამზრუნველო პირს შორის; მშობლის ან მამკვიდრებლის მითითება; სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის სურვილი იმის შესახებ, რომ მეურვედ ან მზრუნველად დაინიშნოს შერჩეული კანდიდატურა და სხვ. აღნიშნულის გარდა, მიზანშენონილია აგრეთვე როგორც მეურვის ან მზრუნველის კანდიდატურის, ისე სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის სხვა საოჯახო და ყოფითი მხარეების გათვალისწინება (ჯანმრთელობა, ოჯახის შემადგენლობა, ქონებრივი მდგომარეობა და სხვ.).

აღნიშნული გარემოებანი მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნისას, განიხილება ერთობლივად. არც ერთ მათგანს

არა აქვს ფორმალურად აუცილებელი კრიტერიუმის ხასიათი. ყველა შემთხვევაში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო დარწმუნებული უნდა იყოს იმაში, რომ შერჩეული კანდიდატურა შეძლებს მასზე დაკისრებული მოვალეობების შესრულებას. ასეთ შემთხვევაში შესაბამის პირს იგი დანიშნავს მეურვედ ან მზრუნველად.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტის დიდი მნიშვნელობიდან გამომდინარე, აგრეთვე კონკრეტული ფუნქციების სწორად და მეურვეობასა ან მზრუნველობაში მყოფი პირის ინტერესების შესაბამისად განხორციელების აუცილებლობის მხედველობაში მიღებით, კანონი ზოგიერთ პირს უკრძალავს მეურვის ან მზრუნველის ფუნქციის შესრულებას. ასეთი აკრძალვა გამომდინარეობს იმ უფლებამოსილებათა შინაარსიდან, რომელიც მეურვის ან მზრუნველისთვისაა დამახასიათებელი. სავსებით ლოგიკურია ის, რომ არ შეიძლება მეურვის ან მზრუნველის ფუნქცია შეასრულოს თვრამეტ წელს მიუღწეველმა პირმა. ასეთი პირი არასრულწლოვანია და უმეტესად თავისი უფლებების განხორციელება და ინტერესების დაცვა დამოუკიდებლად არ შეუძლია, ამ ასაკის პირებს თვითონ შეიძლება დასჭირდეთ მეურვეობა ან მზრუნველობა. იგივე ითქმის იმ პირთა მიმართ, რომლებიც სასამართლომ აღიარა ქმედუუნაროდ და საჭიროდ ჩათვალა მათთვის მეურვეობის დანესება. სულით ავადმყოფის ან ჭკუასუსტის დანიშვნა მეურვედ ან მზრუნველად მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტის საერთოდ უარყოფას ნარმოადგენს. აღნიშნულ შემთხვევებში, იმ პირთა ბრალი, რომელთაც ეკრძალებათ მეურვეობა და მზრუნველობა, სახეზე არ არის. გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მხოლოდ ასაკობრივ ან ჯანმრთელობის მდგომარეობას. სამოქალაქო კოდექსის 1283-ე მუხლი ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევებსაც, როცა პირს მეურვეობა ან მზრუნვე-

ელობა ეკრძალება თავისი ბრალეული მოქმედების გამო. არ შეიძლება მეურვედ ან მზრუნველად დაინიშნოს პირი, რომელიც თავისი შვილის მიმართ სათანადოდ ვერ ასრულებდა მშობლიურ უფლება-მოვალეობებს და ამის გამო მას შეუზღუდეს ან ჩამოართვეს მშობლის უფლება. ასეთი აკრძალვა არ ვრცელდება ისეთ პირებზე, რომლებიც უკვე აღდგენილია პირვანდელ მდგომარეობაში. არ შეიძლება აგრეთვე იმ პირის ხელახლა დანიშვნა მეურვედ ან მზრუნველად, რომელიც უკვე იყო ასეთად დანიშნული, მაგრამ, რადგან ჯეროვნად არ ასრულებდა მასზე დაკისრებულ ფუნქციებს, გათავისუფლებულ იქნა მეურვის ან მზრუნველის მოვალეობისაგან. კანონში მითითებული იმ პირთა წრე, რომელთა დანიშვნა მეურვედ ან მზრუნველად არ შეიძლება, ამომწურავი არაა. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, კონკრეტული საქმისა და ცალკეულ კანდიდატთა შესწავლის საფუძველზე, გადაწყვეტს კიდევ ვინ არ შეიძლება დაინიშნოს მეურვედ ან მზრუნველად. მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მან კანონის მიერ დადგენილი აკრძალვის მიუხედავად, მასში ჩამოთვლილ პირთაგან დანიშნოს ვინმე მეურვედ ან მზრუნველად. კანონის კატეგორიული აკრძალვა მხოლოდ მასში ჩამოთვლილ პირებს ეხება, დანარჩენთა საკითხს წყვეტს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

მეურვის ან მზრუნველის ფუნქციის შესრულება რადგან ნებაყოფლობისა და აუნაზღაურებლობის პრინციპებზე ხდება, იგულისხმება, რომ იგი მეურვედ ან მზრუნველად შერჩეული პირის პირად პასუხისმგებლობასა და კომპეტენტურობას ეყრდნობა. ამასთან, აღნიშნულ ფუნქციათა განხორციელების უზრუნველყოფის მიზნით, კანონი სპეციალურად ავალებს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს მეურვის ან მზრუნველის საქმიანობის კონტროლს. იგულისხმება, რომ ზედამხედველობას ახორციელებს მეურვის ან მზრუნველის

დამნიშნავი ორგანო სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ასეთია, მაგალითად: მეურვის ან მზრუნველის საქმიანობაზე სისტემატური დაკვირვება, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირთა ცხოვრების პირობების პერიოდული შემოწმება, მეურვეთა ან მზრუნველთა შეკრებების მოწყობა და მათი საქმიანობის განხილვა, გამორჩეულ მეურვეთა ან მზრუნველთა ნახალისება, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებში შესული შეტყობინებებისა და განცხადებების განხილვა-რეაგირება და სხვ. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოთა ზედამხედველობა მეურვეთა და მზრუნველთა საქმიანობის მარტო კონტროლს კი არ ნიშნავს, არამედ მათთვის დახმარების განევასაც სამეურვეო და სამზრუნველო ფუნქციების განხორციელებაში. მეურვეები და მზრუნველები ვალდებული არიან პერიოდულად წარუდგინონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს თავიანთი მუშაობის ანგარიში. ასეთი ანგარიშების განხილვაც საზედამხედველო ფუნქციის განხორციელებას წარმოადგენს.

მეურვისა და მზრუნველის საქმიანობაზე ზედამხედველობის კონკრეტული წესი და პირობები განისაზღვრება დებულებით მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოთა შესახებ, აგრეთვე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ მიღებული სხვა ნორმატიული აქტებით.

სამოქალაქო კოდექსი ითვალისწინებს ქონებაზე მეურვეობის დანესების შესაძლებლობას. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ხდება მაშინ, როცა პირს უნესდება მეურვეობა ან მზრუნველობა და მას ქონება გააჩნია არა საცხოვრებელ, არამედ სხვა ადგილას. საცხოვრებელ ადგილად, როგორც ცნობილია, მიიჩნევა ის ადგილი, რომელსაც ირჩევს პირი, თანაც პირს შეიძლება ჰქონდეს რამდენიმე საცხოვრებელი ადგილი. თუ ქონება არის იმ ადგილას, სადაც მეურვეობაში

ან მზრუნველობაში მყოფი პირი ცხოვრობს, იგულისხმება, რომ მეურვე ან მზრუნველი უვლის და მართავს მის ქონებას. მაგრამ, თუ ქონება სხვა ადგილზეა, მისი დაცვა და მართვა, უნდა დაეკისროს არა მესაკუთრის მეურვეს ან მზრუნველს არამედ სხვა პირს – ქონების მეურვეს (ან მზრუნველს). ეს ხდება მაშინ, თუ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, რომელსაც ეკისრება მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი პირის ქონებრივი ინტერესების დაცვა, მივა იმ დასკვნამდე, რომ აუცილებელია ასეთი პირის ქონებისათვის სპეციალური მეურვის დანიშვნა. ქონებაზე მეურვის დანიშვნა შეიძლება იმ შემთხვევაში, თუ ამას მოითხოვს: მშობლები; მამკვიდრებელი, რომელიც ქონებას მემკვიდრეობით გადასცემს ბავშვს და დაასახელებს რომელიმე პირს (მშობლების გარდა), რომელიც უნდა გახდეს ქონების მეურვე; მეურვე ან მზრუნველი.

ქონების მეურვე უვლის ქონებას და მართავს მას მესაკუთრის ინტერესების შესაბამისად. ეს წესი ვრცელდება იმ პირთა ქონებაზეც, რომლებიც აღმზრდელობით ან სპეციალურ დაწესებულებებში არიან მოთავსებული. მათი ქონებრივი ინტერესების დასაცავად, აუცილებლობის შემთხვევაში, შეიძლება დაინიშნოს მათი ქონების მეურვე. ასეთი აუცილებლობა შეიძლება წარმოიშვას ისეთ შემთხვევაში, როცა პირი მარტოხელაა და გააჩნია განსაზღვრული ქონება ან მემკვიდრეობით მიიღო ქონება და სხვ. ბუნებრივია, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირს რადგან არა აქვს შესაძლებლობა უშუალოდ განახორციელოს ქონებრივი უფლებები, ქონება მოსავლელად და სამართავად უნდა გადაეცეს სხვა პირს. აღნიშნულ შემთხვევებში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების მიერ ქონებაზე მეურვეობის დაწესება და მეურვის დანიშვნა, საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა ფარგლებში, პირადი და ქონებრივი

უფლებების დაცვის სავალდებულო ხასიათის დანამატს წარმოადგენს. სულ სხვა მდგომარეობაა მაშინ, როცა საქმე ეხება იმ პირის ქონების სამართლებრივი მდგომარეობის განსაზღვრას, რომელიც სასამართლოს გადანყვეტილების საფუძველზე გამოცხადებულია უგზო-უკვლოდ დაკარგულად. გადანყვეტილების ძალაში შესვლის შემდეგ კანონით მემკვიდრეები მოიპოვებენ უფლებას უკვლოდ დაკარგულის ქონება მართონ მინდობილი საკუთრების სახით. ამ დროს წარმოშობილი ურთიერთობა რეგულირდება სამოქალაქო-სამართლებრივი ხასიათის ნორმებით, სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი ნორმებით (სახელშეკრულებო სამართლის მეორე ნაწილის მეთოთხმეტე თავი). მინდობილ მესაკუთრეს უფლება აქვს სამართავად მინდობილი ქონებიდან მიიღოს სარგებელი, აგრეთვე განკარგოს იგი იმ ნაწილში, რომელიც საჭიროა უკვლოდ დაკარგული პირის კმაყოფაზე მყოფთა სარჩენად და ვალების დასაფარად. მინდობილი მესაკუთრე მესამე პირთან ყოველგვარ ურთიერთობაში სარგებლობს მესაკუთრის უფლებამოსილებით¹. ამ დროს თუ იგი არ იჩენს სათანადო გულისხმიერებას, ვალდებულია აანაზღაუროს ასეთი მოქმედებით გამოწვეული ზიანი. მინდობილი საკუთრების მართვასთან დაკავშირებით, ყველა ხარჯი უნდა ანაზღაურდეს მინდობილი ქონებიდან. მიუხედავად იმისა, რომ უკვლოდ დაკარგული პირის ქონების სამართლებრივი სტატუსი განისაზღვრება არა წმინდა საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის ფარგლებში, მის ძირითად დანიშნულებად მაინც რჩება არა მარტო უკვლოდ დაკარგული პირის ქონებრივი ინტერესების დაცვა მისი დაბრუნების ან ადგილსამყოფელის აღმოჩენის შემთხვევაში, არამედ მისი

¹ დაწვრილებით იხ.: თ. ზამბახიძე, საკუთრების მინდობის სამართლებრივი პრობლემები. დისერტაცია, თბ. 2001.

ოჯახის წევრთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვა. ამ მხრივ იგი ქონებაზე მეურვეობის დანესების ინსტიტუტს ემსგავსება.

10.3. მეურვისა და მზრუნველის უფლება-მოვალეობანი

მეურვისა და მზრუნველის უფლება-მოვალეობათა ანალიზისას მხედველობაშია მისაღები ის, რომ სრულწლოვანებას მიუღწეველი პირის მეურვის ან მზრუნველის უფლებები და მოვალეობები თითქმის იგივეა, რაც ბიოლოგიური მშობლებისა. ამ უკანასკნელთაგან განსხვავებით, მათ არ ევალებათ მეურვეობაში მყოფი პირების რჩენა. მართალია, ისინი განსაზღვრულ საქმიანობას ეწევიან რჩენის უზრუნველსაყოფად, მაგრამ ეს ხდება მეურვეობაში მყოფი პირის ქონების ან სხვა ფულადი შემოსავლის და არა საკუთარ ხარჯზე. ამიტომ, როცა მეურვის ან მზრუნველის უფლებებზეა საუბარი, იგულისხმება, რომ ისინი იმავე მოცულობითა და შინაარსით აქვთ მათ როგორც მშობლებს.

მეურვეებსა და მზრუნველებს უფლება აქვთ უშუალოდ მიიღონ მონაწილეობა სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის აღზრდაში. მათ უფლება აქვთ აღსაზრდელად და სასწავლებლად გადასცენ ისინი სხვა პირებს ან ამა თუ იმ აღმზრდელობითი ხასიათის საბავშვო დანესებულებებს (ბაგა-ბალები, სკოლები და სხვ.). მზრუნველს შეუძლია მოითხოვოს შრომითი ხელშეკრულების გაბათილება, რომელიც დადებულია მზრუნველობაში მყოფი პირის მიერ თავისი ინტერესების ან ჯანმრთელობის საზიანოდ. ასეთივე უფლება გააჩნია მას ისეთ შემთხვევაშიც, როცა სახეზეა სამოქალაქო-სამართლებრივი კონტრაქტები, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ასეთ კონტრაქტს სარგებლის მოტანა შეუძლია არასრულწ-

ლოვანისათვის (სამოქალაქო კოდექსის მე-15 მუხლი). ასეთ შემთხვევაში იგულისხმება, რომ არასრულწლოვანის მოქმედება არ არის მისი ინტერესების სანინაალმდეგო. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სავსებით ლოგიკურია, რომ მეურვეს ან მზრუნველს უფლება ჰქონდეს მოითხოვოს ბავშვის დაბრუნება ნებისმიერი პირისაგან, რომელსაც უკანონოდ ჰყავს მეურვეობაში ან მზრუნველობაში უკვე მყოფი პირი. თანაც ეს უფლება უზრუნველყოფილია არა მარტო მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს კონფლიქტში ჩარევის, არამედ სასამართლოსადმი მიმართვის შესაძლებლობით. მეურვეს ან მზრუნველს შეიძლება მხოლოდ მაშინ ეთქვას უარი ბავშვის დაბრუნებაზე, თუ სასამართლო დაადგენს, რომ მეურვის ან მზრუნველის ოჯახში არსებული არაჯანსაღი საყოფაცხოვრებო პირობები ხელს უშლის ბავშვის ნორმალურ აღზრდას, მეურვე ან მზრუნველი ცუდად ეპყრობა მას, არ ახორციელებს მასზე სათანადო ზედამხედველობას და ბავშვის უკან დაბრუნება მისი ინტერესების დარღვევას გამოიწვევს. სასამართლოს უარი მეურვისათვის ან მზრუნველისათვის ბავშვის დაბრუნებაზე, საფუძველი უნდა იყოს მეურვეობის ან მზრუნველობის შეწყვეტისათვის.

მეურვეები და მზრუნველები, ძირითადად, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირთა ნათესავები ან ახლობლები არიან. ამიტომ, ბუნებრივია, კანონი თვლის, რომ მეურვეობისა და მზრუნველობის შესრულება მათი ზნეობრივი მოვალეობაა და არ შეიძლება მას ანაზღაურებადი ხასიათი ჰქონდეს, რადგან მეურვეობისა და მზრუნველობის დაწესებაში ნებელობით მხარეს განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა. ახლობლებთაგან უარის შემთხვევაში, ბავშვი აღსაზრდელად უნდა გადაეცეს საბავშვო აღმზრდელობით დაწესებულებას, რომლის ადმინისტრაციაც უსასყიდლოდ ასრულებს მეურვის ან მზრუნველის ფუნქციას.

მეურვისა და მზრუნველის მოვალეობათა ანალიზისას მხედველობაშია მისაღები ის სპეციფიკური თავისებურებები, რომლებიც, ერთი მხრივ, არასრულწლოვანისა და მეორე მხრივ, სრულწლოვანი პირების მეურვეობისა და მზრუნველობისთვისაა დამახასიათებელი. არასრულწლოვანი პირის მეურვე ან მზრუნველი ვალდებულია აღზარდოს იგი სულიერად, ხელი შეუწყოს მის ფიზიკურ განვითარებას, იზრუნოს მისი განათლებისა და ზნეობრივი კულტურის ჩამოყალიბებისათვის. მეურვისა და მზრუნველის ეს ზოგადი მოვალეობები სრულად ემთხვევა მშობლების მოვალეობებს, რითაც ხაზგასმულია ორივე კატეგორიის პირთა უპირველესი ამოცანა – ახალგაზრდა თაობის ნორმალურად აღზრდისათვის ყოველგვარი პირობების შექმნა. ამის დასტურად გამოდგება სამოქალაქო კოდექსის 1289-ე მუხლის ბოლო ნაწილი, რომელშიც აღნიშნულია, რომ ბავშვის მეურვე და მზრუნველი ვალდებული არიან შეასრულონ მათთვის დაკისრებული მშობლის მოვალეობები.

კანონი შედარებით აკონკრეტებს ზოგად მოვალეობებს. კერძოდ, მეურვე და მზრუნველი მოვალენი არიან იზრუნონ ბავშვის რჩენისათვის, შეუქმნან მას აუცილებელი ყოფითი პირობები. მეურვისა და მზრუნველის ოჯახში მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირისათვის უნდა შეიქმნას ისეთი პირობები, რომელშიც იგი თავს იგრძნობს როგორც მშობლიურ ოჯახში. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს კვების რეჟიმის დაცვასა და ნორმალური სანიტარიულ-ჰიგიენური პირობების შექმნას. მეურვის ან მზრუნველის მხრივ მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირის რჩენისათვის ზრუნვა სრულებითაც არ ნიშნავს რჩენის ვალდებულებას. ფულადი სახსრები, რომლებიც ერგება სამეურვეო პირს პენსიის, დახმარების, ალიმენტის ან სხვა სახით, გადადის მეურვის განკარგულებაში და იხარჯება მის მიერ სამეურვეო

პირის სარჩენად. თუ ეს სახსრები ამ მიზნით საკმარისი არ არის, მაშინ მეურვეობისა მზრუნველობის ორგანოს ნებართვით, შეიძლება მათი მიღება სამეურვეო პირის სხვა ქონებიდან. ასეთი ქონების არარსებობის შემთხვევაში, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო გამოყოფს სამეურვეო პირის რჩენის სახსრებს.

მეურვესა და მზრუნველს სისტემატური კავშირი უნდა ჰქონდეს სკოლამდელი სააღმზრდელო დანესებულებისა და სკოლის აღმზრდელ პედაგოგებთან და ასრულებდეს მათ რჩევებს. ავადმყოფობის ან აღზრდის პროცესში გამოვლენილ სხვა პათოლოგიურ გადახრათა აღმოსაფხვრელად არასრულწლოვანს უნდა გაენიოს კვალიფიციური სამედიცინო დახმარება. სამზრუნველო პირი თუ შრომით ურთიერთობაშია ჩაბმული, მზრუნველი უნდა ცდილობდეს იმას, რომ შრომა და სწავლა რაციონალურად იქნეს ერთმანეთთან შეხამებული. ამასთან, მზრუნველი ყურადღებას უნდა აქცევდეს თუ რამდენად გონივრულად განკარგავს სამზრუნველო პირი, თავის შრომით შემოსავალს, თუ რამდენად კულტურულად და მისთვის სასარგებლოდ ატარებს დასვენების დღეებს, თუ რამდენად ეფექტურად არის იგი ჩაბმული საოჯახო მეურვეობის წარმართვაში.

განსაკუთრებული ამოცანები დგას სულით ავადმყოფის მეურვის წინაშე. ზემოაღნიშნულის გარდა, სულით ავადმყოფის მეურვე ვალდებულია სისტემატურად ადევნოს თვალყური სამეურვეო პირის ჯანმრთელობას და მის მუდმივ სამედიცინო მომსახურებას. აუცილებლობის შემთხვევაში უზრუნველყოს მისი სტაციონარული მკურნალობა. სამკურნალო დანესებულებაში მოთავსებისას, მეურვემ უნდა უზრუნველყოს მეურვეობაში მყოფი პირის საბინაო და სხვა უფლებების დაცვა. ყურადღება უნდა მიაქციოს იმას, რომ სამეურვეო პირმა, თავის მხრივ, არ დაარღვიოს სხვისი ინ-

ტერესები. სულით ავადმყოფები შეიძლება იყვნენ როგორც არასრულწლოვანი, ისე სრულწლოვანი პირები. ორივე შემთხვევაში სამეურვეო პირები ქმედუნარიანი არიან და მათ მიმართ სრულყოფილ მეურვეობას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

სრულწლოვანი პირების მეურვეობისა და მზრუნველობისათვის აღზრდის მომენტი არ არის დამახასიათებელი. ძირითადი ყურადღება გამახვილებულია იმაზე, რომ მეურვე და მზრუნველი ვალდებული არიან უზრუნველყონ მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირების რჩენა, ნორმალური ყოფითი პირობების შექმნა, მოვლა და ჯანმრთელობაზე ზრუნვა, პირადი და ქონებრივი ინტერესების დაცვა. სრულწლოვანთა მიმართ უმეტესად (სულით ავადმყოფისა და ჭკუასუსტის გარდა) მზრუნველობა წესდება. ამიტომ შესაძლებელია ისეთი შემთხვევები, როცა პირი ქმედუნარიანია, მაგრამ ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო, არ შეუძლია დამოუკიდებლად განახორციელოს თავისი უფლება-მოვალეობები. ასეთ ვითარებაში, სრულწლოვანი პირის მეურვის მსგავსად, მზრუნველი მოვალეა ყველა პირობა შეუქმნას მზრუნველობაში მყოფ პირს სრულფასოვანი ცხოვრებისათვის. ყველა იურიდიულ მოქმედებას მზრუნველობაში მყოფი პირი თავითონ ასრულებს, მზრუნველი კი ხელს უწყობს, ეხმარება მას თავისი ინტერესების დაცვაში. მართალია, კანონი არაფერს ამბობს იმ პირთა მზრუნველობაზე, რომელთაც სასამართლოს მიერ შეზღუდული აქვთ ქმედუნარიანობა (ალკოჰოლიკები და ნარკომანები), მაგრამ იგულისხმება, რომ მათ მზრუნველებს უფრო სპეციფიკური მოვალეობები აკისრიათ. ასეთ შემთხვევებში მზრუნველობა მკაცრად განსაზღვრულ ამოცანებს ემსახურება და მზრუნველი აკონტროლებს ალკოჰოლიკს ან ნარკომანს თავისი ქონების ან შემოსავლის განკარგვაში. კონტროლის მიზანი ის არის, რომ

მან განკარგვის უფლებამოსილება არ გამოიყენოს ოჯახისა და თავისი ინტერესების საწინააღმდეგოდ. მართალია, მზრუნველის ვალდებულებათა იურიდიულ საზღვრებში არ შედის სასამართლოს მიერ შეზღუდულქმედუნარიანთა მიმართ ზრუნვა და დახმარების გაწევა მათი ინტერესების დაცვის მიზნით, მაგრამ ცხოვრებაში მზრუნველები მაინც ასრულებენ ასეთ ფუნქციებს. ამას განაპირობებს ის გარემოება, რომ ალკოჰოლიკებისა და ნარკომანების მზრუნველებად, ჩვეულებრივ, ნიშნავენ მათ მეუღლეებსა და ოჯახის სხვა წევრებს, რომლებიც ისედაც ვალდებული არიან იზრუნონ ასეთ პირებზე. მათ ქმედებაზე კონტროლის განხორციელება ოჯახის წევრის მხრიდან უფრო ეფექტური ხასიათისაა. სწორედ ამიტომ კანონმა თავი შეიკავა სასამართლოს მიერ შეზღუდულქმედუნარიან პირთა მზრუნველობის მოვალეობათა სპეციფიკურობის განსაზღვრისაგან.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ განსაზღვრული კონკრეტული მეურვე და მზრუნველი, რომელიც დანიშნულ იქნა სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის კანონიერ წარმომადგენლად, განსაკუთრებული უფლებამოსილების გარეშე წარმოადგენს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის უფლებებსა და ინტერესებს მესამე პირებთან ურთიერთობაში, მათ შორის სასამართლოში.

მეურვესა და მზრუნველს შეუძლიათ ასეთი წარმომადგენლობა გასწიონ ნებისმიერ დანესებულებაში, მაგალითად, სკოლაში, საავადმყოფოში და სხვ., სადაც კი მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი პირის ინტერესების დაცვის საკითხი დადგება. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მეურვეთა და მზრუნველთა გამოსვლა სასამართლოში. სამოქალაქო-საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილია, ქმედუნარო პირთა, ნაწილობრივ ქმედუნარიანთა და შეზღუდულქმედუნარიანთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვა

სასამართლოში ევალებათ მათ მშობლებს, მშვილებლებს, მეურვეებს ან მზრუნველებს, რომლებიც სასამართლოს წარუდგენენ მათ უფლებამოსილებათა დამადასტურებელ დოკუმენტებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ მეურვის ან მზრუნველის უფლებამოსილება სხვადასხვა პროცესუალურ მოქმედებათა შესრულებაზე დასტურდება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ გაცემული მოწმობის საფუძველზე და სხვა რაიმე საბუთი ან მინდობილობა სასამართლო საქმის წარმოებისათვის საჭირო არ არის. ასეთ შემთხვევებში სახეზეა მეურვეებისა და მზრუნველების კანონიერი პროცესუალური წარმომადგენლობა. ასეთი წარმომადგენლობა განსხვავდება კანონიერი სამოქალაქო-სამართლებრივი წარმომადგენლობისაგან. ეს უკანასკნელი გულისხმობს მეურვეობაში მყოფი პირის სახელითა და მისი ინტერესებიდან გამომდინარე, მეურვის მიერ ყოველგვარი სამოქალაქო-სამართლებრივი გარიგების დადებას, წვრილმანი ყოფითი გარიგებების გარდა, მზრუნველების მიერ კი – მზრუნველობაში მყოფი პირის მიერ გარიგებათა დადებას დროს ზედამხედველობის განხორციელებას და თანხმობის მიცემას, წვრილმანი ყოფითი გარიგებების გარდა. ამ მატერიალური ხასიათის სამოქალაქო-სამართლებრივ მოქმედებათა შესრულებასაც არ სჭირდება სპეციალური უფლებამოსილება.

მეურვესა და მზრუნველს უფლება აქვთ, თავის მხრივ, სამეურვეო და სამზრუნველო პირთა უფლებების განხორციელების პროცესში, იურიდიული დახმარებისათვის მიმართონ ადვოკატს ან სხვა პირს, როგორც მათ წარმომადგენელს. ასეთ შემთხვევაში სასამართლოში სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ინტერესები შეიძლება დაიცვას ორმა წარმომადგენელმა – კანონის საფუძველზე დანიშნულმა და ხელშეკრულებით განსაზღვრულმა.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია საცხოვრებელი ადგილის საკითხს. იგი ეხება არა მარტო მეურვის ან მზრუნველის, არამედ სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის საცხოვრებელ ადგილს. მის სწორ გადანყვეტაზე მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული სამეურვეო და სამზრუნველო ფუნქციების ეფექტურად განხორციელება. ამიტომ, რომ სამოქალაქო კოდექსში ამ საკითხს ცალკე, 1291-ე მუხლი ეძღვნება. არასრულწლოვნების მიმართ მეურვეობისა და მზრუნველობის დანესების ამოცანებიდან გამომდინარე, საერთო წესის სახით განსაზღვრულია, რომ მეურვე და მზრუნველი ვალდებული არიან იცხოვრონ არასრულწლოვან სამეურვეო ან სამზრუნველო პირებთან ერთად. ეს უმეტესად ხდება მეურვის ან მზრუნველის ოჯახში. ბავშვთა აღზრდის ინტერესებიდან გამომდინარე, ზოგჯერ აუცილებელია სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ოჯახში ან ბინაში გადავიდეს საცხოვრებლად მეურვე ან მზრუნველი. ყველა შემთხვევაში ლაპარაკია მათი ერთად ცხოვრების აუცილებლობაზე. ამ საერთო წესიდან გამონაკლისი შეიძლება დაშვებულ იქნეს სამზრუნველო პირისა და მისი მზრუნველის მიმართ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო დარწმუნდება იმაში, რომ მზრუნველისა და სამზრუნველო პირის ცალ-ცალკე ცხოვრება უარყოფით გავლენას არ მოახდენს სამზრუნველო პირის აღზრდაზე, ან ამით არ შეილახება ამ უკანასკნელის ინტერესები. ასეთ შემთხვევაში საჭიროა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ოფიციალური ნებართვა.

საცხოვრებელი ადგილის გამოცვლის შემთხვევაში მეურვეები და მზრუნველები ვალდებული არიან ამის შესახებ აცნობონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. ამ ვალდებულების მიზანია მეურვეს ან მზრუნველს და სამეურ-

ვეო ან სამზრუნველო პირს შორის შეწყვეტილი პირადი კონტაქტის აღდგენა და მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების მიერ მეურვისა და მზრუნველის საქმიანობაზე ზედამხედველობის განხორციელების ეფექტურობა.

მეურვეებსა და მზრუნველებს სამეურვეო და სამზრუნველო პირებთან ერთად ცხოვრება ევალებათ ამ უკანასკნელთა მიერ სრულწლოვანების მიღწევამდე. ასეთი ვალდებულება გამომდინარეობს სამოქალაქო და შრომის კანონმდებლობის შინაარსიდან. შვიდ წლამდე მცირეწლოვანის საცხოვრებელ ადგილად მიჩნეულია მისი მშობლების, მშვილებლების ან მეურვის საცხოვრებელი ადგილი. მათი ცალ-ცალკე ცხოვრება არ შეიძლება. მხოლოდ შვიდიდან თვრამეტ წლამდე არასრულწლოვნისა და მისი მზრუნველის ცალ-ცალკე ცხოვრების შესაძლებლობაა დაშვებული და ისიც განსაზღვრული პირობების არსებობისას. საქართველოს კანონმდებლობით არასრულწლოვან პირთა ქვედა ზღვარი ძალზე დაბალია და იგულისხმება, რომ 8, 10 ან 12 წლის ასაკის პირისათვის მზრუნველისაგან ცალკე ცხოვრება მიზანშეწონილი არ არის. მზრუნველისა და მზრუნველობაში მყოფი პირის ცალ-ცალკე ცხოვრება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ შეიძლება შესაძლებლად ჩათვალოს სამზრუნველო პირის მიერ 16 წლის ასაკის მიღწევიდან, ე.ი. იმ პერიოდიდან, როცა დგება შრომითი სრული ქმედუნარიანობა ანუ შრომითი სრულწლოვანება. ამ ასაკიდან არასრულწლოვანს გარკვეული დამოუკიდებლობა ენიჭება, გამოდის სხვადასხვა სახის სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტად და სხვ. ამიტომ მიზანშეწონილია სწორედ ამ ასაკიდან მიეცეს მას, გამონაკლისის სახით, ცალკე ცხოვრების შესაძლებლობა. რაც შეეხება სრულწლოვან პირებს, მიუხედავად იმისა, ისინი ქმედუნაროები იქნებიან თუ შეზღუდულქმედუნარიანები, მათ ცალკე

ცხოვრების უფრო მეტი სამართლებრივი შესაძლებლობა გააჩნიათ. კანონი ადგენს, რომ ქმედუუნარო სრულწლოვანი პირის მეურვეს არ ევალება სამეურვეო პირთან ერთად ცხოვრება ისე, როგორც ქმედუუნარიანი სრულწლოვანი პირის მზრუნველს – მზრუნველობაში მყოფ პირთან ერთად ცხოვრება. ეს სრულებითაც არ ნიშნავს ამ პირთან ერთად ცხოვრების აკრძალვას. ერთად ცხოვრება მათი უფლებაა და არა მოვალეობა.

მეურვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მოვალეობას წარმოადგენს სამეურვეო პირის ჯანმრთელობაზე ზრუნვა, რაც თავის გამოხატულებას პოულობს ამ მხრივ განსახორციელებელ ღონისძიებათა სისტემაში. ავადმყოფობის დაწყებიდან მის დამთავრებამდე მეურვის ყურადღება მიმართული უნდა იყოს მკურნალობის ეფექტური საშუალებების ძიებასა და მის სწორ ორგანიზაციაზე. სამკურნალო დაწესებულებებთან და მკურნალ ექიმებთან ხშირი კონტაქტი, მათი რჩევა-დარიგებების შესრულება სამეურვეო პირის სწრაფად გამოჯანმრთელების გარანტიას წარმოადგენს. კანონი დამატებით პასუხისმგებლობას აკისრებს სულით ავადმყოფის მეურვეს. სულით ავადმყოფები განსაკუთრებულ კატეგორიას წარმოადგენენ და მათი გამოჯანმრთელებისათვის ზრუნვა სახელმწიფოებრივი ამოცანაა. მის გადაწყვეტაში მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულონ მეურვეებმა. სულიერი ავადმყოფობა (შიზოფრენია, მანიაკალურ-დეპრესიული ფსიქოზი და სხვ.) სულ უფრო და უფრო განკურნებადი ხდება იმ მიღწევების ფონზე, რასაც ადგილი აქვს სამამულო და საზღვარგარეთულ მედიცინაში. მეურვის ერთ-ერთი ამოცანაა სამეურვეო პირის მიერ ამ მიღწევებით სარგებლობისათვის ოპტიმალური პირობების შექმნა.

სულით ავადმყოფი პირის გამოჯანმრთელების შემთხვევაში, მისი მეურვე ვალდებულია იზრუნოს ასეთი პირის

სრული სამართლებრივი რეაბილიტაციისათვის. კერძოდ, მან უნდა მიმართოს სასამართლოს იმ გადაწყვეტილების გაუქმების თაობაზე, რომლითაც აღნიშნული პირი აღიარებული იქნა ქმედუვნაროდ. ასეთი გადაწყვეტილება შეიძლება გამოტანილი ყოფილიყო როგორც არასრულწლოვანი, ისე სრულწლოვანი სულით ავადმყოფის მიმართ. ადრინდელი გადაწყვეტილების გაუქმებას უნდა მოჰყვეს ასეთი პირის ქმედუვნარიანად აღიარება. ახალი გადაწყვეტილების ძალაში შესვლიდან ასეთი პირი სამოქალაქო სამართლის სრულფასოვან სუბიექტს წარმოადგენს. გამოჯანმრთელების შემდეგ პირის ქმედუვნარიანად აღიარება საფუძველად ედება მის მიმართ მეურვეობის გაუქმებას, რაც მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ შესაბამისი ადმინისტრაციული აქტის მიღებით ხორციელდება.

მეურვისა და მზრუნველის უფლება-მოვალეობათა შორის გამოსარჩევია სამეურვეო და სამზრუნველო პირთა ქონებრივი ინტერესების დაცვა. ქონებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობა შესაძლებელია სამოქალაქო-სამართლებრივი გარიგებებით. რადგან მეურვე სამეურვეო პირის კანონიერი წარმომადგენელია, იგი ამ უკანასკნელის სახელითა და მისი ინტერესებიდან გამომდინარე, დებს სამოქალაქო-სამართლებრივი ხასიათის გარიგებებს. სამეურვეო პირს არ გააჩნია სამოქალაქო ქმედუვნარიანობა და ბუნებრივია, მას არც გარიგების დადება შეუძლია (მხედველობაში არ არის წვრილმანი ყოფითი გარიგებები). მათ ნაცვლად ქონებრივ ურთიერთობებში სხვა პირი უნდა ჩაებას. ასეთი პირია წარმომადგენელი, რომელიც კანონის საფუძველზე ინიშნება. მეურვის, როგორც სამეურვეო პირის კანონიერი წარმომადგენლის მიერ დადებული გარიგება, წარმოდგენისათვის ანუ სამეურვეო პირისათვის წარმოშობს, ცვლის ან წყვეტს სამოქალაქო უფლებებსა და მოვალეობებს. ასეთ

შემთხვევაში წარმოდგენილის ან სხვა პირის მიერ წარმომადგენლისათვის რწმუნების გადაცემა მინდობილობის ან სხვა სახის სამართლებრივი დოკუმენტის საფუძველზე სავალდებულო არ არის. მეურვე სამოქალაქო-სამართლებრივ გარიგებებში სამეურვეო პირის სახელით გამოდის მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას 7 წლის ასაკისათვის არ მიუღწევია, აგრეთვე მაშინაც, თუ სამეურვეო პირი სრულწლოვანია, მაგრამ ქმედუნარიობის გამო მოკლებულია სამოქალაქო-სამართლებრივ გარიგებებში მონაწილეობის შესაძლებლობას. წვრილმანი ქონებრივი გარიგებები, რა თქმა უნდა, ვერ უზრუნველყოფს სამეურვეო პირის სერიოზული ქონებრივი ინტერესების განხორციელებას.

შვიდიდან თვრამეტ წლამდე ასაკის პირები ნაწილობრივ ქმედუნარიანები არიან. შედარებით მოზრდილებს, თუ მათ დამოუკიდებელი შემოსავალი გააჩნიათ, უფლება აქვთ თავიანთი ინტერესების შესაბამისად განკარგონ იგი. ასევე დამოუკიდებლად მიიღონ მონაწილეობა ისეთ გარიგებებში, რომელთა ღირებულება საკუთარ შემოსავლებს არ აღემატება და რომლებიც მათი ინტერესების სანაწილმდეგოდ არ იქნება მიმართული. ისინი უმეტესად მაინც ყოველდღიურ ცხოვრებაში გავრცელებული ყოფითი ურთიერთობის სფეროს არ სცილდება. იმ პირებს, რომლებსაც ასაკის ან ჯანმრთელობის გამო არასრული ქმედუნარიანობა გააჩნიათ, ენიშნებათ მზრუნველები, რომლებიც, მართალია, სამზრუნველო პირების კანონიერი წარმომადგენლები არიან, მაგრამ სამოქალაქო-სამართლებრივ გარიგებებში სამზრუნველო პირის სახელით არ ღებულობენ მონაწილეობას. მათი უპირველესი სამოქალაქო-სამართლებრივი მოვალეობაა მესამე პირების მხრივ ხელყოფისაგან დაიცვან სამზრუნველო პირთა ქონებრივი ინტერესები. ეს კი შესაძლებელია სამზრუნველო პირისათვის ამა თუ იმ გარიგებაში მონაწილეობაზე თანხმობის გაცემით.

მაგრამ თანხმობის გაცემის შესაძლებლობა შეზღუდულია ასაკით. ჩვეულებრივ, მზრუნველი ენიშნება ნაწილობრივ ქმედუნარიანს, ასეთი კი არის 7-დან 18 წლამდე პირი. ისეთი გარიგების დადებაზე, რომლის დამოუკიდებლად დადების უფლებაც მას არა აქვს, მზრუნველი ყველას კი არ აძლევს თანხმობას, არამედ – მხოლოდ 14-დან 18 წლამდე ასაკის სამზრუნველო პირებს. ასეთი შეზღუდვით, ფაქტობრივად 7-დან 14 წლამდე ნაწილობრივ ქმედუნარიანი პირები სამოქალაქო-სამართლებრივ გარიგებებში თითქმის გაუთანაბრდნენ 7 წლამდე ქმედუნარო პირებს. თუ მზრუნველის თანხმობის გარეშე იქნა დადებული გარიგება 14-დან 18 წლამდე სამზრუნველო პირის მიერ, იგი შეიძლება ცნობილ იქნეს ბათილად, როცა სამზრუნველო პირის ინტერესებს ეწინააღმდეგება.

სამოქალაქო კანონმდებლობა ითვალისწინებს მეურვისა და მზრუნველის უფლებამოსილებათა შეზღუდვას. სამოქალაქო-სამართლებრივ უფლება-მოვალეობათა განხორციელების სფეროში მეურვეებსა და მზრუნველებს, როგორც სამეურვეო და სამზრუნველო პირების კანონიერ წარმომადგენლებს, ფართო უფლებამოსილება გააჩნიათ. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ისიც, რომ მეურვე ან მზრუნველი მისთვის კანონით მინიჭებულ ზოგად სამოქალაქო-სამართლებრივ უფლებებს ზოგჯერ შეზღუდული სახით ახორციელებენ. ეს გამოწვეულია იმით, რომ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებმა თავიანთი საკონტროლო ფუნქციების განხორციელების პროცესში უფრო მეტი ყურადღება დაუთმონ სამეურვეო და სამზრუნველო პირების ინტერესების დაცვას, რომ ზოგიერთი გარიგების დადებას სამეურვეო ან სამზრუნველო პირისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს და ამიტომ მეურვის ან მზრუნველის ერთპიროვნული გადაწყვეტილება ასეთი გარიგების დადების

თაობაზე, სხვადასხვა სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზების გამო შეიძლება არასასურველი სამართლებრივი შედეგების მომტანი გახდეს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირისათვის. ამიტომ **ზოგიერთი გარიგების დასადებად მეურვისა და მზრუნველისათვის საჭიროა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წინასწარი თანხმობა**. ასეთი თანხმობის გარეშე უფლება არა აქვს მეურვეს სამეურვეო პირის სახელით დადოს გარიგება, ხოლო მზრუნველს – სამზრუნველო პირს დასთანხმდეს ისეთ გარიგებაზე, რომელიც დაკავშირებულია ქონების გასხვისებასთან, დაგირავებასთან ან ათ ნელზე მეტი ვადით გაქირავებასთან, თხოვებასთან ან სხვა სავალო ვალდებულებათა გაცემასთან. ასეთი გარიგებები მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი პირების ქონების განკარგვას გულისხმობს მუდმივად ან დროებით. ამიტომ მათი დადებისას დიდი სიფრთხილეა საჭირო. ასევე სერიოზულად უნდა გადაწყდეს იმ გარიგებათა დადების საკითხი, რომლებიც ეხება თამასუქთან დაკავშირებულ უფლებებს, აგრეთვე სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის კუთვნილ ნებისმიერ უფლებაზე უარის თქმას, სამენარმეო საზოგადოებაში პარტნიორად შესვლას, სესხის აღებასა და ქონების გაყოფას. ასეთ გარიგებათა რიცხვს მიეკუთვნება აგრეთვე სხვა გარიგებებიც, რომლებსაც შედეგად შეიძლება მოჰყვეს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონების შემცირება. მართალია, კანონი საკმაოდ დეტალურად ჩამოთვლის იმ გარიგებათა სახეებს, რომელთა დასადებადაც საჭიროა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს თანხმობა, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, იგი ამომწურავი მაინც არ არის. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია შეზღუდოს ზოგიერთი სხვა გარიგების დადებაც. მაგალითად, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის მიერ ბინის გაცვლა შედარებით ნაკლები ფართისა და ღირებულების ბინაზე და სხვ. ასევე

არ შეიძლება მცირეწლოვნის სახელზე შეტანილი ანაბრის განკარგვა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ნებართვის გარეშე. წინასწარი თანხმობის გარეშე დადებული კანონში მითითებული გარიგებები, შეიძლება ბათილად იქნეს აღიარებული. ამიტომ მეურვე ან მზრუნველი ვალდებულია საქმის კურსში ჩააყენოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო იმ გარიგებათა შესახებ, რომლებიც სცილდება ჩვეულებრივ საყოფაცხოვრებო გარიგებათა სახეებს, ეხება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონებრივ ინტერესებს და რომელთა დადებაც ნავარაუდევია ახლო მომავლისათვის.

საერთო წესის მიხედვით, სამეურვეო და სამზრუნველო პირის ყოველგვარი ქონების განკარგვა უნდა მოხდეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წინასწარი თანხმობით. ქონების გაყიდვა მისი განკარგვის ერთ-ერთი ფორმაა და ამისთვისაც საჭიროა შესაბამისი თანხმობა. ამ საერთო წესიდან კანონი უშვებს გამონაკლისს. კერძოდ, არ არის საჭირო მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წინასწარი თანხმობა ისეთი ქონების გაყიდვაზე, რომელიც მალფუჭებადია. ასეთი ქონება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირს შეიძლება აღმოაჩნდეს იმის შედეგად, რომ აჩუქეს ან მის ოჯახში სამეურვეო საქმიანობის შედეგად იქნა შექმნილი და სხვ. სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონებრივი ინტერესითაა ნავარაუდევო ის, რომ ასეთი ქონება სწრაფად გაიყიდოს და დაყოვნებამ ზარალი არ გამოიწვიოს. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსაგან ასეთი ქონების გაყიდვაზე წინასწარი თანხმობის მიღება განსაზღვრულ დროს მოითხოვს, რომელიც გაყიდვის დაყოვნების საფუძველი გახდებოდა. არ არის საჭირო წინასწარი თანხმობა აგრეთვე ისეთი ქონების განკარგვაზე, რომელიც გასაყიდად არის განკუთვნილი. აქ იგულისხმება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის კუთვნილი მოსავალი, საყოფაცხოვრებო ხასიათის ნივთები, კვების

პროდუქტები, რომელთა მოყვანა-დამზადება, მათი რეალიზაციის მიზნით ხდება. ყველა ამ შემთხვევაში იგულისხმება, რომ სამეურვეო და სამზრუნველო პირის ქონებრივი ინტერესები მაქსიმალურადაა დაცული.

კანონის საერთო მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ მეურვემ ან მზრუნველმა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წინასწარი თანხმობის გარეშე არ დადოს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონების განკარგვასთან დაკავშირებული გარიგებები, კონკრეტიზირდება იმპერატიულ დებულებაში – **არ შეიძლება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის სახელით ჩუქების ხელშეკრულების დადება**. ასეთ აკრძალვას საფუძვლად უდევს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონებრივი ინტერესების შელახვის თავიდან აცილების აუცილებლობა. მათი ინტერესების შელახვის შესაძლებლობა ჩუქების ხელშეკრულებაში საკმაოადაა. როგორც ცნობილია, ჩუქების ხელშეკრულებით (სამოქალაქო კოდექსის 524-ე მუხლი) მჩუქებელი უსასყიდლოდ გადასცემს დასაჩუქრებულს ქონებას საკუთრებაში. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ქონების ადრინდელი მესაკუთრე კარგავს განსაზღვრულ ქონებას და ამით მისი ქონებრივი ინტერესი იზღუდება. მით უმეტეს, თუ მის ქონებას განკარგავს სხვა პირი. ჩუქების ხელშეკრულების დადების შემდეგ დასაჩუქრებული პირი, როგორც მესაკუთრე, უფლებამოსილია დაიცვას თავისი საკუთრების უფლება¹. მართალია, სამოქალაქო კანონმდებლობით გათვალისწინებულია რამდენიმე დამცავი დებულება, რომელთა მიხედვითაც პირს უფლება არა აქვს გააჩუქოს ქონება, თუ ეს საარსებო წყაროს უსპობს მჩუქებელს ან მის კმაყოფაზე მყოფ პირებს და ჩუქება შეიძლება გაუქმდეს, თუ დასაჩუქრებული მძიმე შეურაცხყოფას მიაყენებს ან დიდ უმადურობას

¹ დანვრილებით იხ.: **ზ. ძლიერიშვილი**, ჩუქების სამართლებრივი ბუნება თბ., 2004.

გამოიჩინეს მჩუქებლის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ, მაგრამ ეს სრულებითაც არ წარმოადგენს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონებრივი ინტერესების დაცვის სრულ გარანტიას მეურვის ან მზრუნველის მხრივ არამართლზომიერ მოქმედებათა თავიდან ასაცილებლად. ამიტომ კანონმდებელმა საერთოდ აკრძალა სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონების ამ ფორმით განკარგვის შესაძლებლობა. არ შეიძლება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ქონების გაჩუქება მეურვის ან მზრუნველის მიერ მაშინაც კი, როცა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ამაზე თანახმაა.

სამეურვეო და სამზრუნველო პირების უფლებებისა და ინტერესების სრულყოფილი დაცვის, აგრეთვე მეურვეებისა და მზრუნველების მხრივ თავიანთ უფლებამოსილებათა არამართლზომიერად გამოყენების შესაძლებლობის თავიდან აცილების მიზნით, კანონით აკრძალულია განსაზღვრულ მოქმედებათა შესრულება. კერძოდ: 1. მეურვეებსა და მზრუნველებს, აგრეთვე მათ მეუღლეებსა და ახლო ნათესავებს უფლება არა აქვთ გარიგება დადონ სამეურვეო ან სამზრუნველო პირებთან. ახლო ნათესავებად ითვლებიან როგორც პირდაპირი (შვილი, შვილიშვილი, მშობლები, პაპა-ბებია), ისე გვერდითი ხაზის (და-ძმა, მათი შვილები) ნათესავები. ასეთ შემთხვევაში გარიგების მონაწილეთა ინტერესების სხვადასხვაობას შეუძლია შეზღუდოს გარიგების მონაწილე ერთი მხარის ინტერესები, რომელთა დაცვის ფუნქციას უნდა ახორციელებდეს გარიგების მეორე მხარე, რომელსაც ამ გარიგებაში საკუთარი ინტერესები გააჩნია. ამიტომ კარგავს აზრს ასეთი გარიგების დადება; 2. იმავე საფუძვლით არ შეიძლება მეურვეები და მზრუნველები გამოვიდნენ სამეურვეო და სამზრუნველო პირთა წარმომადგენლებად ისეთ გარიგებებში, რომლებიც უნდა დაიდოს, ერთი მხრივ, სამეურვეო და სამზრუნველო პირებსა და, მეორე მხრივ, მეურვეების ან

მზრუნველების მეუღლეებს ან მათ ახლო ნათესავეებს შორის; 3. არ შეიძლება მეურვე ან მზრუნველი იყოს სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის წარმომადგენელი სასამართლოში, როცა წარმოებაშია საქმე, რომელშიც, ერთი მხრივ, მეურვე ან მზრუნველი და, მეორე მხრივ, მეურვის ან მზრუნველის მეუღლე ან მათი ახლო ნათესავეები სხვადასხვა მხარეებს წარმოადგენენ. ბუნებრივია, მათი ინტერესები ერთმანეთის საწინააღმდეგოა და ამიტომ მეურვის ან მზრუნველის ჩართვა საქმის განხილვის პროცესში უაზრობაა.

ზემოაღნიშნულ კონკრეტულ შემთხვევებში სამეურვეო და სამზრუნველო პირის ინტერესების დაცვა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ უნდა უზრუნველყოს.

მეურვეები და მზრუნველები ანგარიშვალდებულნი არიან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების წინაშე. ამიტომ ისინი ვალდებული არიან საქმის კურსში ჩააყენონ ეს ორგანოები თავიანთი საქმიანობის შესახებ. ამასთან, მათ უფლებაც აქვთ მოსთხოვონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს მხარდაჭერა – მათ შორის მატერიალურიც, როცა ამის აუცილებლობა არსებობს – სამეურვეო და სამზრუნველო ფუნქციების განხორციელებაში. მეურვეებისა და მზრუნველების უმრავლესობა თავიანთ ვალდებულებებს, კანონით განსაზღვრულ ფარგლებში, პირნათლად ასრულებს. ასეთ პირთა ყოველმხრივ წახალისება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების კომპეტენციაში შედის. ამასთან ერთად, კანონი ითვალისწინებს იმ მეურვეებისა და მზრუნველების მოქმედებათა გასაჩივრების შესაძლებლობას, რომლებიც თავიანთ ფუნქციებს ჯეროვნად ვერ ასრულებენ ან არამართლზომიერი მოქმედებით თვითონ ლახავენ სამეურვეო და სამზრუნველო პირთა კანონიერ ინტერესებს. მათი მოქმედებების გასაჩივრება უნდა მოხდეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებში, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის საცხოვრე-

ბელი ადგილის მიხედვით. საჩივრის წარდგენა შეუძლია არა მარტო ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს, არამედ თვით სამეურვეო ან სამზრუნველო პირსაც. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში წარდგენილი საჩივარი განხილულ უნდა იქნეს კანონით განსაზღვრულ ვადებში და მიღებულ უნდა იქნეს შესაბამისი გადაწყვეტილება¹. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ უნდა ეცნობოს საჩივრის ავტორს.

10.4. მეურვეობისა და მზრუნველობის უწყვეტა

მეურვეობა და მზრუნველობა წესდება არა წინასწარ განსაზღვრული დროის რომელიმე მონაკვეთით, არამედ მთელი იმ პერიოდის მანძილზე, რომელიც საჭიროა სამეურვეო და სამზრუნველო პირების უფლება-მოვალეობების განსახორციელებლად და კანონიერი ინტერესების დასაცავად. ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ არ შეიძლება მეურვის ან მზრუნველის გათავისუფლება მათი მოვალეობებისაგან, როცა კი ამის აუცილებლობა დადგება. კანონი ზუსტად ჩამოთვლის ასეთ შემთხვევებს. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო მეურვესა და მზრუნველს თავისი მოვალეობისაგან ათავისუფლებს, თუ: 1. ბავშვის მშობლებს დაუბრუნდა შეზღუდული ან ჩამორთმეული უფლება-მოვალეობები და ბავშვი აღსაზრდელად გადაეცა მათ; 2. მოხდა მეურვეობაში ან მზრუნველობაში მყოფი ბავშვის გაშვილება. ორივე შემთხვევაში უქმდება მეურვეობისა და მზრუნველობის გაგრძელების საფუძველი, რადგან ამ ფუნქციების განხორციელება გადადის სხვა პირებზე – მშობელზე ან მშვილებელზე. მშობლები და მშვილებლები სხვა მეურვე-

¹ რ. შენგელია, მეურვეობა და მზრუნველობა. თბ., 1998, გვ. 44.

ებთან და მზრუნველებთან შედარებით ბავშვის აღზრდის უპირატესი უფლებით სარგებლობენ. შესაძლებელია, მეურვეობასა და მზრუნველობაში მყოფი პირი შევიღად აიყვანოს მისმა მეურვემ ან მზრუნველმა. ამ შემთხვევაში სამეურვეო ან სამზრუნველო ფუნქციის განხორციელება მას, როგორც მშობელთან გათანაბრებულ პირს, დაეკისრება.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია მეურვე ან მზრუნველი **გაათავისუფლოს** თავისი მოვალეობებისაგან პირადი თხოვნის საფუძველზე. თხოვნის დაკმაყოფილება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუ არსებობს საპატიო მიზეზი. ასეთ მიზეზებზე ყურადღება გამახვილებულია სამოქალაქო კოდექსის 1299-ე მუხლში. მათ მიეკუთვნება: მეურვის ან მზრუნველის ავადმყოფობა, მათი მატერიალური მდგომარეობის გაურესება, სამეურვეო ან სამზრუნველო პირთან ურთიერთობის გართულება და სხვ. ჩამოთვლილ მიზეზთა გარდა, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ შეიძლება სხვა მიზეზიც ჩათვალოს საპატიოდ. ყველა შემთხვევაში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო უნდა დარწმუნდეს, რომ თხოვნის დაკმაყოფილება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ინტერესებს შეესაბამება. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო თუ ჩათვლის, რომ მეურვის ან მზრუნველის თხოვნის დაკმაყოფილებისათვის არ არსებობს საპატიო მიზეზი, გამოიტანს გადანყვეტილებას მეურვის ან მზრუნველის თავის ფუნქციებისაგან გაათავისუფლებაზე უარის თქმის შესახებ.

კანონი ითვალისწინებს მეურვის ან მზრუნველის გადაყენებას ან გაათავისუფლებას იმ შემთხვევაში, როცა მათი ფუნქციის შეუსრულებლობა სუბიექტურ ფაქტორზეა დამყარებული. სამეურვეო ან სამზრუნველო ფუნქციის არასათანადოდ შესრულება შეიძლება გახდეს ასეთი საფუძველი. მეურვის ან მზრუნველის დროებით გადაყენება არ იწვევს მეურ-

ვეობის ან მზრუნველობის შეწყვეტას, თუ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო არ დარწმუნდა იმაში, რომ ადგილი აქვს სამეურვეო ან სამზრუნველო ფუნქციების არასათანადოდ შესრულებას. შესაძლებელია, ამ ფუნქციების კვლავ გაგრძელება საქმის გარემოებათა შესწავლის შემდეგ. მაგრამ, თუ დადასტურდა გადაყენებული მეურვის ან მზრუნველის მიერ თავისი ფუნქციების არასათანადოდ შესრულების შემთხვევა, მაშინ მოხდება მისი გათავისუფლება და მეურვეობა ან მზრუნველობა შეწყდება. ასევე შეწყდება იგი, თუ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო თავისი მოტივირებული გადანყვებილებით დაადასტურებს მეურვის ან მზრუნველის მიერ თავისი ფუნქციების არასათანადოდ შესრულების ფაქტს. ასეთ შემთხვევაში საჭირო არ არის მეურვის ან მზრუნველის წინასწარი გადაყენება. შეიძლება იგი პირდაპირ გათავისუფლდეს თავისი ფუნქციების შესრულებისაგან.

მეურვის ან მზრუნველის ფუნქციების არასათანადოდ შესრულება შეიძლება ყოველთვის არ იყოს დაკავშირებული მათ ბრალეულ მოქმედებასთან. შესაძლებელია, მეურვე ან მზრუნველი თავის მოვალეობას ვერ ასრულებდეს იმის გამო, რომ არა აქვს სათანადო ცხოვრებისეული გამოცდილება, ამა თუ იმ სახის საქმიანობის უნარი, შესაბამისი განათლება და ა.შ. ამ შემთხვევაში მთავარია მეურვის ან მზრუნველის მიერ თავისი ფუნქციების არასათანადოდ შესრულების ფაქტის არსებობა (სავალდებულო განათლების მიცემაზე უარის თქმა, არაკვალიფიციური მკურნალობა, უზნეო საქციელის ნახალისება და სხვ.).

მეურვეობისა და მზრუნველობის შეწყვეტა აუცილებლად უნდა მოხდეს მეურვის ან მზრუნველის მიერ თავისი ფუნქციების განხორციელებისას გამოჩენილი არამართლზომიერების დროს. კანონი რამდენიმე ასეთ შემთხვევაზე მიუთითებს. ესენია: მეურვის ან მზრუნველის მიერ თავისი

უფლება-მოვალეობების ანგარების მიზნით გამოყენება, აგრეთვე სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ზედამხედველობისა და აუცილებელი დახმარების გარეშე დატოვება. ანგარებაში იგულისხმება სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ხარჯზე საბინაო, ფინანსური ან სხვა სახის დაუმსახურებელი გამორჩენის მიღება. ბავშვის ზედამხედველობის გარეშე დატოვება საფრთხეში აგდებს მის ჯანმრთელობასა და სიცოცხლეს. იგივე შეიძლება ითქვას იმ შემთხვევაშიც, როცა პირს მატერიალური, საბინაო ან სხვა სახის აუცილებელი დახმარება სჭირდება. ყველა შემთხვევაში მეურვის ან მზრუნველის მოქმედებაში სამართალდარღვევის ნიშნების არსებობაა შესაძლებელი. ამიტომ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ვალდებულია არა მარტო გაათავისუფლოს მეურვე ან მზრუნველი მასზე დაკისრებული მოვალეობისაგან, არამედ მის ხელთ არსებული მასალები გადასცეს სამართალდამცავ ორგანოებს მეურვის ან მზრუნველის შესაბამის პასუხისგებაში მიცემის მიზნით. უპირველეს ყოვლისა, ასეთ შემთხვევებში იგულისხმება ადმინისტრაციული ან სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა. არამართლზომიერი მოქმედებით სამეურვეო ან სამზრუნველო პირისათვის მატერიალური ზიანის მიყენების შემთხვევაში მეურვეს ან მზრუნველს დაეკისრება სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

სრულწლოვანი პირისათვის მზრუნველობის დასაწყებად, როგორც ცნობილია, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სამზრუნველო პირის თანხმობას. იგი ქმედუნარიანია, მაგრამ ფიზიკური ნაკლის ან ავადმყოფობის გამო საჭიროებს სხვა პირის დახმარებას. რაც შეეხება საკითხს იმის შესახებ, მას უნდა ჰყავდეს თუ არა მზრუნველი, იგი მხოლოდ მისი გადასაწყვეტია. აქ არ იგულისხმება სრულწლოვანი, მაგრამ სასამართლოს მიერ ქმედუნარიანობაში შეზღუდული პირები. რადგან სრულწლოვან ქმედუნარიან პირს მზრუნველობა

თავის თხოვნის საფუძველზე უნესდება, ბუნებრივია, მისივე თხოვნის საფუძველზე უნდა მოხდეს მის მიმართ დანესებული მზრუნველობის გაუქმება და მზრუნველის გათავისუფლება თავისი მოვალეობისაგან. ამასთან, კანონი უშვებს იმის შესაძლებლობას, რომ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ სამზრუნველო პირის თანხმობით, მას ახალი მზრუნველი დაუნიშნოს. ამ შემთხვევაში მზრუნველობის შეწყვეტა არ ხდება, იგი კვლავ ძალაშია, ოღონდ იცვლება მზრუნველი.

ზემოთ განხილულ შემთხვევებში მეურვეობისა და მზრუნველობის შეწყვეტას საფუძვლად უდევს მეურვის ან მზრუნველის გათავისუფლება დაკისრებული უფლება-მოვალეობებისაგან. ამასთან ერთად, სამოქალაქო კოდექსის 1302-ე მუხლი ითვალისწინებს **მხოლოდ მეურვეობის საყოველთაოდ აღიარებული შეწყვეტის საფუძვლებს**. კანონში ჩამოთვლილი საფუძვლები ავტომატურად კი არ იწვევენ მეურვეობის შეწყვეტას, არამედ ამისათვის საჭიროა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს გადაწყვეტილება. ეს საფუძვლები მეურვეობის შეწყვეტის უდავო ხასიათზე მეტყველებს.

მეურვეობა აუცილებლად უნდა შეწყდეს სამეურვეო პირის გარდაცვალების შემთხვევაში. ამ დროს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ დასტურდება სამეურვეო პირის გარდაცვალების ფაქტი, რაც საფუძვლად ედება მეურვეობის შეწყვეტას. მეურვის გარდაცვალება არ წარმოადგენს მეურვეობის შეწყვეტის საფუძველს. ამ შემთხვევაში ხდება მეურვის შეცვლა, მეურვეობა კი კვლავაც ძალაშია. იგივე მდგომარეობაა მაშინაც, როცა მეურვე ხანგრძლივ მკურნალობას საჭიროებს ან ხანგრძლივ მივლინებაში მიემგზავრება და სხვ.

მეურვეობა შეწყდება, თუ სამეურვეო მცირეწლოვანმა მიაღწია შვიდი წლის ასაკს. ამ ასაკიდან იგი გადადის სამზ-

რუნველო პირთა კატეგორიაში. აქ არ იგულისხმება ისეთი შემთხვევა, როცა შვიდიდან თვრამეტ წლამდე ასაკის პირი სასამართლოს მიერ შეიძლება ავადმყოფობის გამო აღიარებულ იქნეს ქმედუუნაროდ. მაშინ მეურვეობა შეიძლება შვიდი წლის ასაკს გადაცილებულ არასრულწლოვანზეც გავრცელდეს. მეურვეობის შეწყვეტის ლოგიკურ საფუძველს წარმოადგენს შვიდ წლამდე ბავშვის მშობლებისათვის შეზღუდული ან ჩამორთმეული უფლებებისა და მოვალეობების აღდგენა. ასეთ შემთხვევაში ბავშვი აღსაზრდელად უბრუნდება მშობლებს. შვილის პირადად აღზრდის უფლება პრიორიტეტულია ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული სხვა პირების უფლებებთან შედარებით¹.

მეურვეობა უდავოდ უნდა შეწყდეს იმ შემთხვევაში, როცა სასამართლომ სამეურვეო პირი აღიარა ქმედუუნარიანად. თუ ეს ეხება არასრულწლოვან პირს, მის მიმართ მეურვეობა შეწყდება, მაგრამ დაწესდება მზრუნველობა. სრულწლოვანი ქმედუუნარო პირის აღიარება ქმედუუნარიანად არ იწვევს მზრუნველობის დაწესებას, თუ ასეთი პირის თხოვნა არ იქნა. ყველა შემთხვევაში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შესაბამისი გადანყვეტილებაა საჭირო. ამიტომ მეურვეობის შეწყვეტის ყველა შემთხვევაში მეურვე ვალდებულია მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წარუდგინოს დანვრილებითი ანგარიში სამეურვეო პირის აღზრდასთან და მისი ქონების მოვლა-პატრონობასთან დაკავშირებული საქმიანობის შესახებ.

განსაზღვრული სპეციფიკა ახასიათებს მეურვეობის შეწყვეტას სამზრუნველო ასაკისათვის მიღწევის გამო. ასეთ შემთხვევებში ძირითადი დებულება ის კი არ არის, რომ სამეურვეო პირი თუ შვიდი წლის ასაკს მიაღწევს, მეურვეობა

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადანყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეებზე, თბ., 2003, №11, გვ. 3142.

უნდა შეწყდეს, არამედ ის, რომ **მეურვეობა ავტომატურად გადადის მზრუნველობაში**. ბავშვი სრულწლოვანების მიღწევამდე ყოველთვის საჭიროებს აღზრდა-რჩენასა და კანონიერი ინტერესების დაცვაში სხვა პირთა დახმარებას. ასეთი პირი შეიძლება თვრამეტი წლის მანძილზე ერთი და იგივე იყოს. იგი ჯერ მეურვის, შემდეგ კი მზრუნველის ფუნქციებს შეასრულებს. ამიტომ, როცა მეურვეობიდან მზრუნველობაში გადასვლა ხდება, საჭირო არ არის მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ სპეციალური გადანყვეტილების გამოტანა მეურვეობის შეწყვეტისა და მზრუნველობის დაწესების შესახებ. სამეურვეო პირის მიერ შვიდი წლის ასაკის მიღწვიდან იგი ხდება სამზრუნველო პირი, მეურვე კი – მზრუნველი. ყოფილი მეურვე სამოქალაქო-სამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობისაგან უკვე თავისუფლდება და მათში სამზრუნველო პირი ლებულობს მონაწილეობას მზრუნველის ზედამხედველობით.

სრულწლოვანი ქმედუნარო პირის მეურვეობის შეწყვეტა არც ერთ შემთხვევაში მასზე ავტომატურად მზრუნველობის დაწესებას არ გულისხმობს. შესაძლებელია, მეურვეობის შენაცვლება მზრუნველობის დაწესების აუცილებლობით იყოს გამოწვეული, მაგრამ მაშინ საჭირო იქნება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შესაბამისი გადანყვეტილება.

კანონით გათვალისწინებულია მხოლოდ მზრუნველობის შეწყვეტის უდავო საფუძვლებიც. ისინი, თავისი შინაარსით, მეურვეობის შეწყვეტისათვის აუცილებელი პირობების ადეკვატურია. სამზრუნველო პირის გარდაცვალება, ბუნებრივია, გამოიწვევს მზრუნველობის შეწყვეტას. მართალია, იგი უდავო საფუძვლად შეიძლება ჩაითვალოს, მაგრამ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ ფაქტის დაფიქსირება აუცილებელია. თანაც გარდაცვალების მიზეზებზე ყურადღების გამახვილება შეიძლება მზრუნველის

საქმიანობის შეფასებასაც დაედოს საფუძვლად. მზრუნველის გარდაცვალება არ გამოიწვევს მზრუნველობის შეწყვეტას. მოხდება მხოლოდ მზრუნველის შეცვლა.

მზრუნველობის შეწყვეტის ყველაზე ლოგიკურ და გავრცელებულ საფუძველს წარმოადგენს სამზრუნველო არასრულწლოვანი პირის მიერ თვრამეტი წლის ასაკის მიღწევა. სამზრუნველო ფუნქციებს მშობელი თუ სხვა, სპეციალურად დანიშნული მზრუნველი, ბავშვის სრულწლოვანებამდე სავალდებულოდ ასრულებს, იმ გამონაკლისის გარდა, როცა სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგაც აუცილებელია პირს მზრუნველი ჰყავდეს. შესაძლებელია, მზრუნველობის შეწყვეტა სრულწლოვანების მიღწევამდეც. ეს მაშინ ხდება, როცა არასრულწლოვანი პირი დაქორწინდება. როგორც ცნობილია, საოჯახო კანონმდებლობით, შესაძლებელია, მშობლების თანხმობით ან სასამართლოს გადანყვეტილებით დაქორწინება 16 წლიდან. დაქორწინებული არასრულწლოვანი, რადგან სრულ ქმედუნარიანად ითვლება, იგულისხმება, რომ თავის უფლება-მოვალეობებსა და კანონიერ ინტერესებს დამოუკიდებლად დაიცავს. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს გადანყვეტილებაში სწორედ ამის შესახებ უნდა იქნეს აღნიშნული.

ზემოთ გაანალიზებული საფუძვლების გარდა, მზრუნველობის შეწყვეტა სხვა შემთხვევებშიც შეიძლება. მათი საერთო ზოგადი საფუძველი შეიძლება გამოიხატოს ერთ დებულებაში – მზრუნველობა შეწყდება თუ მოისპო მისი დანესების მიზეზი, რამაც გამოიწვია მზრუნველის დანიშვნა. მაგალითად, მზრუნველობა შეწყდება, თუ სასამართლომ გააუქმა ალკოჰოლიკის ან ნარკომანის ქმედუნარიანობის შეზღუდვის გადანყვეტილება და ასეთი პირი აღიარა სრულ ქმედუნარიანად. რადგან სასამართლოს პირველი გადანყვეტილების საფუძველზე მეურვეობისა და მზრუნველობის

ორგანომ შეზღუდულქმედუნარიან პირს დაუნიშნა მზრუნველი, ამჯერად უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება ასეთი პირის მიმართ მზრუნველობის შეწყვეტის შესახებ. მზრუნველობის შეწყვეტის ყველა შემთხვევაში მზრუნველი ვალდებულია თავისი საქმიანობის შესახებ ანგარიში წარუდგინოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტი კერძო ხასიათის საოჯახო, ქონებრივ და პირად ურთიერთობათა ფართო სპექტრთან არის დაკავშირებული. მისი მეშვეობით, საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების სამართლებრივ ინტერესთა გაფართოებისა და დაცვის რეალური შესაძლებლობები იქმნება. ამიტომ, ბუნებრივია, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების საქმიანობამ, მათი მრავალმხრივი ფუნქციების განხორციელებისას, საზოგადოებაში არაერთგვაროვანი შეხედულება და შეფასება გამოიწვიოს. მეურვეობასა და მზრუნველობასთან დაკავშირებული ყველა სადავო საკითხთა კანონიერად გადაწყვეტის უზრუნველყოფის მიზნით, დადგენილია მათი სასამართლო განხილვისა და გადაწყვეტის წესი. დაინტერესებულ პირს შეუძლია სასამართლოში გაასაჩივროს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნის, გადაყენებისა და გათავისუფლების შესახებ მიღებული გადაწყვეტილება, აგრეთვე, მეურვეობასა და მზრუნველობასთან დაკავშირებული სხვა საკითხებიც. მაგალითად, შესაძლებელია, კონკრეტული მეურვის ან მზრუნველის არამართლზომიერ მოქმედებათა შესახებ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში განხილვის შედეგებით უკმაყოფილო პირმა, საკითხის გადასაწყვეტად ამჯერად უკვე სასამართლოს მიმართოს. ასეთი უფლება კერძო სამართლის სუბიექტთა ინტერესების დაცვის უმნიშვნელოვანეს გარანტიას წარმოადგენს.

ბავშვის მინდობით აღზრდა (შვილობილოგია)

11.1. მინდობით აღზრდის ცნება და მნიშვნელობა

ბავშვთა მოვლისა და აღზრდის ტრადიციული ფორმების (შვილად აყვანა, მეურვეობა, მზრუნველობა) გარდა, საქართველოში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს შედარებით ახალი ინსტიტუტი – მინდობით აღზრდა, ანუ შვილობილობა. მისი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ სახელმწიფოსა და ცალკეულ ოჯახებს შორის იდება ხელშეკრულება, რომლის საფუძველზეც ხდება ბავშვის ამ ოჯახისათვის გადაცემა მოსავლელად და აღსაზრდელად. ეს ხელშეკრულება, დადების წესითა და შინაარსით, მნიშვნელოვნად განსხვავდება სხვა სახის სამოქალაქო-სამართლებრივი ხასიათის ხელშეკრულებებისაგან. მისთვის დამახასიათებელია ის, რომ: 1. ხელშეკრულება იდება მკაცრად განსაზღვრულ სუბიექტებს შორის. ესენია: ერთი მხრივ, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები, რომლებიც ამ შემთხვევაში სახელმწიფოს წარმოადგენენ და, მეორე მხრივ, მიმღები ოჯახები, დედობილ-მამობილის ოჯახები, რომელთაც გადაეცემა შვილობილები მოსავლელად და აღსაზრდელად. სხვა სუბიექტებს შორის ასეთი ხელშეკრულება არ იდება; 2. ხელშეკრულების მონაწილე მხარეთა უფლება-მოვალეობები, მიუხედავად იმისა, რომ ხელშეკრულება მათი ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე იდება, მხოლოდ მათი სურვილით არ განისაზღვრება. უფლება-მოვალეობათა მნიშვნელოვანი ნაწილი სახელმწიფოს მიერ დგინდება; 3. ხელშეკრულების საფუძველზე წარმოშობილი სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი არის შვილობილის

მოვლა და აღზრდა. დედობილ-მამობილს განსაზღვრული ვალდებულებები წარმოეშობათ შვილობილის მიმართ, რომელიც თავად წარმოადგენს სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტს და გააჩნია შესაბამისი უფლებები. აღნიშნულის გარდა, სხვა მხრივ, იგი ჩვეულებრივი სამოქალაქო-სამართლებრივი შეთანხმებაა.

მინდობით აღზრდა, ანუ ოჯახში ბავშვის მოსავლელად და აღსაზრდელად მიღება (შვილობილობა) მისთვის დამახასიათებელი სპეციფიკურობით განსხვავდება შვილად აყვანისაგან, აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობისაგან. მათგან განსხვავებით, შვილობილობის საფუძველია ხელშეკრულება და არა სასამართლო გადანყვეტილება ან ადმინისტრაციული აქტი; ხელშეკრულებას შეიძლება დროებითი ხასიათი ჰქონდეს და არ გაგრძელდეს შვილობილის სრულწლოვანებამდე; შვილობილობის წინაპირობაა მიმღები ოჯახის მომზადება ბავშვის მისაღებად; ხელშეკრულების საფუძველზე ხდება შვილობილის მოვლასა და აღზრდასთან დაკავშირებით განეული საქმიანობის მიმღები ოჯახისათვის ანაზღაურება; შვილობილის მოვლისა და აღზრდისათვის განეული საქმიანობა ითვლება საერთო შრომით სტაჟში; შვილობილობისას საალიმენტო და მემკვიდრეობითი ურთიერთობები გამორიცხულია.

ზემოაღნიშნული თავისებურებები მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს შვილობილობის ინსტიტუტისადმი გამორჩეულ ინტერესს. მასში სრულყოფილად აისახა, ერთი მხრივ, სახელმწიფოს პრიორიტეტული მიზნის – ბავშვების ოჯახურ გარემოში აღზრდის უზრუნველყოფისა და, მეორე მხრივ, დაინტერესებულ პირთა აღმზრდელობით-შრომით საქმიანობაში ჩაბმის შესაძლებლობა.

საქართველოში შვილობილობის ინსტიტუტს საფუძველი ჩაეყარა 1998 წლიდან, როცა პრეზიდენტის სპეციალური

ბრძანებულება იქნა მიღებული უდედმამო ბავშვთა მიმართ სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის ღონისძიებათა შესახებ. იგი ითვალისწინებდა ხელშეკრულების საფუძველზე ბავშვთა გადაცემას აღმზრდელებისათვის. იმ ოჯახებს, რომლებიც ზრუნვისა და მეურვეობის მიზნით თავის წევრად მიიღებდნენ სახელმწიფო აღმზრდელობით დანესებულებებში განთავსებულ უდედმამო ბავშვებს, დაუნესდათ ერთჯერადი თანადგომა 500 ლარის ოდენობით, ხოლო ყოველთვიურად ორმაგი მინიმალური ხელფასის ოდენობა ბავშვის სრულწლოვანებამდე. ამ თანხებს მიზნობრივი დანიშნულება ჰქონდა – ბავშვის რჩენას, მის უზრუნველყოფას აუცილებელი ტანსაცმლითა და ნივთებით, აგრეთვე პირადი ჰიგიენის საგნების შეძენას უნდა მოხმარებოდა.

აღმზრდელის შრომის ანაზღაურება ცალკე განსაზღვრული არ იყო. პრეზიდენტის ბრძანებულებაში დაყენებული საკითხებისადმი საყოველთაო ყურადღებამ და ბავშვების აღზრდასთან დაკავშირებული პრობლემების სიმწვავის გათვითცნობიერების მაღალმა დონემ განაპირობა 1999 წლის კანონის – „ობოლ და მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა შვილობილად აყვანის შესახებ“ – მიღება. ამ კანონით შედარებით სრულყოფილად იქნა მოწესრიგებული შვილობილობასთან დაკავშირებული საზოგადოებრივი ურთიერთობები – ჩამოყალიბდა ძირითადი პრინციპები. დანესდა ცალკე ანაზღაურება ბავშვის მოვლასა და აღზრდასთან დაკავშირებული საქმიანობისათვის, ასეთი საქმიანობა ჩაითვალა შრომითი სტაჟის გამოთვლის საფუძველად და სხვ. ამ კანონმა იმოქმედა რვა წელი. სახელმწიფოში მიმდინარე საკანონმდებლო, პოლიტიკურმა და სტრუქტურულმა ცვლილებებმა გამოიწვია 1999 წლის კანონის ცალკეულ ნორმათა შინაარსის დაზუსტებისა და განსაზღვრული დამატებების გათვალისწინების აუცილებლობა. ამიტომ 2007 წლის 18 დეკემბერს მიღებულ

იქნა კანონი „მინდობით აღზრდის შესახებ“. 2009 წლის 18 დეკემბერს კი შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ ცალ-ცალკე არსებული კანონები უმნიშვნელო დამატებებით გაერთიანდა ერთ აქტად. ამ კანონის მიზანია, მინდობით აღზრდის, ანუ ბავშვის შვილობილად აყვანის სისტემის ამოქმედებით უზრუნველყოს ბავშვების ოჯახურ გარემოში სრული და ჰარმონიული აღზრდის უპირატესი უფლება, ხელი შეუწყოს ბავშვის პიროვნების ფორმირებას, მის სოციალიზაციასა და ადაპტაციას საზოგადოებაში. ბავშვის პიროვნების სოციალურ-კულტურული ჩამოყალიბება, მის მიერ საზოგადოებრივი ქცევის ნორმების ფსიქოლოგიური მექანიზმებისა და სოციალურ ღირებულებათა ათვისების პროცესი უნდა წარმართოს საზოგადოების განვითარების თანამედროვე ეტაპის მოთხოვნათა შესაბამისად. ამ კანონით გაცნობიერებულია სახელმწიფოს განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა მომავალი თაობების წინაშე იმ უფლებათა განხორციელების უზრუნველყოფისათვის, რომელიც თანამედროვე ცივილიზებულ საზოგადოებათა ადამიანის აუცილებელ ინგრედიენტს წარმოადგენს.

კანონი შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ განსაზღვრავს შვილობილობის სამართლებრივ პრინციპებს, აწესრიგებს მათი განხორციელებისას სახელმწიფოსა და მიმღებ ოჯახებს შორის წარმოშობილ ურთიერთობებს, ადგენს მინდობით აღზრდის წესს, განხორციელების გარანტიებსა და შვილობილად აყვანის პროცედურას, აგრეთვე განსაზღვრავს ბავშვის მიმართ ზრუნვასთან დაკავშირებულ საკითხებზე მომუშავე სოციალური მუშაკის სტატუსსა და მის უფლება-მოვალეობებს შვილობილობის მთელი პერიოდისათვის.

შვილობილობის დროებითი ხასიათიდან გამომდინარე, ძალზე ფართოვდება მისი გამოყენების სფერო. შესაძლებე-

ლია, აღზრდის ფუნქციები ოჯახმა იკისროს არა ხანგრძლივი პერიოდით, რაც, ჩვეულებრივ, ბავშვის სრულწლოვანებამდე უნდა გაგრძელდეს, არამედ მიმღები ოჯახისათვის მის-აღები ვადით, მისი მატერიალური და ფიზიკური რესურსების გათვალისწინებით. უმეტესად, მინდობით აღზრდის ხელშეკრულება იდება სამი ან ხუთი წლის ვადით. ყოველთვის არსებობს ახალი ვადით მისი დადების შესაძლებლობა. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ არ შეიძლება ხელშეკრულება თავიდანვე დაიდოს ბავშვის სრულწლოვანებამდე მიღწევის ვადით. პირიქით, დედობილ-მამობილსა და შვილობილს შორის ხანგრძლივი საოჯახო ურთიერთობა უფრო სასარგებლოა ორივე მხარისათვის და ოფიციალურად მისი შეწყვეტის შემდეგ, წარმომავლობით ნათესაობის მსგავსი სიახლოვის შენარჩუნების საფუძველს წარმოადგენს.

შვილობილობის ფართოდ დანერგვასა და გავრცელებას არა მარტო მისი მოკლე დროით განხორციელების შესაძლებლობა, არამედ ქვეყანაში შექმნილი მძიმე ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური მდგომარეობა ქმნის. 2008 წლის აგვისტოში რუსეთის საოკუპაციო ჯარების მიერ საქართველოში გაუგონარი ველურობისა და ბარბაროსობის გამოვლენისას, მათი ცხოველური ინსტინქტების უაზრო განხორციელებას უსამართლოდ შეეწირა უამრავი ადამიანი, დაინგრა და განადგურდა ეკონომიკური პოტენციალი, დაობლდა, დაიჭრა და უსახლკაროდ დარჩა ასეულობით ბავშვი. მათ მიმართ ჰუმანიტარულ მხარდაჭერასთან ერთად ფართოდ უნდა იქნეს გამოყენებული ბავშვთა მოვლისა და აღზრდის ყველა სამართლებრივი ფორმა და განსაკუთრებით კი – შვილობილობა. შვილობილობის გამოყენების სფეროს გაფართოების მაჩვენებელია ისიც, რომ აღნიშნული კანონის მოქმედება ვრცელდება არა მარტო საქართველოს მოქალაქეებსა და საქართველოში მუდმივად მცხოვრები

მოქალაქეობის არმქონე პირებზე, არამედ უცხოელებზეც. სამსახურებრივი ფუნქციების შესრულებასთან დაკავშირებით საქართველოში მუდმივად მცხოვრები უცხო ქვეყნის მოქალაქეები, აგრეთვე ოჯახები, რომელთაც გადანყვეტილი აქვთ საქართველოში იცხოვრონ განსაზღვრული პერიოდით, უფლებამოსილი არიან დროის იმ მონაკვეთის მანძილზე, რომელიც მათთვისაა მისაღები, მონაწილეობა მიიღონ ადგილობრივი ბავშვების მოვლასა და აღზრდაში. ასეთი საქმიანობის დადებითი შედეგები განუსაზღვრელად დიდი და სასარგებლოა.

მინდობით აღზრდასთან დაკავშირებულ საქმიანობას ახორციელებენ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს ადგილობრივი ტერიტორიული სამსახურები. ისინი, როგორც მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები, აღნიშნულ სფეროში სახელმწიფოებრივი პოლიტიკის გატარებას უზრუნველყოფენ, სახელმწიფოს სახელით ებმებიან მიმღებ ოჯახებთან სახელშეკრულებო ურთიერთობებში და სახელმწიფოს სახელითვე კისრულობენ განსაზღვრულ ვალდებულებებს. მათი საქმიანობის ყველა დეტალი განისაზღვრება სამინისტროს მიერ მიღებული ნორმატიული აქტებით. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ფუნქციებს შვილობილობის სფეროში ყველაზე კომპეტენტურად ახორციელებენ სოციალური მუშაკები, რომელთაც გააჩნიათ უმაღლესი განათლება, გაიარეს სპეციალური მომზადება და მეურვეობისა და მზრუნველობის ცენტრალური ორგანოს მიერ არიან სერტიფიცირებული და შეყვანილი სოციალურ მუშაკთა ერთიან რეესტრში. ისინი თავიანთ მოვალეობას ასრულებენ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებთან დადებული შეთანხმების საფუძველზე. მათთან ერთად, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს გადანყვეტილებით შეიძლება მინდობით აღზრდასთან

დაკავშირებით საჭირო შეიქნეს ცალკეული სპეციალისტების მონვევა ამა თუ იმ კონკრეტული საკითხის გადასაწყვეტად. ასეთ შემთხვევებში შესაბამის ხარჯებს სახელმწიფო ანაზღაურებს.

აკრძალულია მინდობით აღზრდის მიზნით სხვა ფიზიკური ან იურიდიული პირების საქმიანობა ბავშვის ბიოლოგიურ მშობელს ან მის სხვა კანონიერ წარმომადგენელსა და ცალკეულ ოჯახებს შორის გარიგების მისაღწევად. დაუშვებელია აგრეთვე ასეთი საქმიანობის ნაქეზება და ხელის შეწყობა.

11.2. მინდობით აღზრდის ხელშეკრულების გაწორება

კონკრეტული ხელშეკრულების დადებამდე, საჭიროა განსაზღვრული წინასწარი სამუშაოების ჩატარება. აქ, უპირველეს ყოვლისა, იგულისხმება იმ ბავშვების გამოვლენა და აღრიცხვაზე აყვანა, რომლებიც მოსავლელად და აღსაზრდელად შეიძლება გადაეცეთ ცალკეულ ოჯახებს. აუცილებელია აგრეთვე იმ ოჯახების რეგისტრირებაც, რომლებიც მზად არიან მიიღონ ბავშვები. ეს პრომატივეადი და საპასუხისმგებლო საქმიანობა ერთჯერადი არ არის, მას მუდმივი ხასიათი აქვს და მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების საქმიანობის ძირითად მიმართულებას წარმოადგენს.

კანონის მიხედვით განსაზღვრულია იმ ბავშვთა კატეგორია, რომლებიც შეიძლება აღყვანას ექვემდებარებიან. მათ რეგისტრაციას მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები ახორციელებენ შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ დადგენილი წესით.

ბავშვი შეიძლება აღყვანას ექვემდებარება: ა) თუ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით მას

უნდა დაენიშნოს მეურვე ან მზრუნველი, მაგრამ ჯერ არ ჰყავს დანიშნული. ასეთი ბავშვის შვილობილად აყვანა მოკლე დროით მოხდება და გაგრძელდება მისთვის მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნამდე. შვილობილად აყვანა არ ნიშნავს იმას, რომ მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნის საჭიროება მოისპო. მათ სხვადასხვა სამართლებრივი საფუძვლები გააჩნიათ და მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში შეიძლება შვილობილობა გაგრძელდეს (ბავშვის აღზრდის ინტერესები, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს თანხმობა) და დღის წესრიგიდან მოიხსნას ასეთი ბავშვისათვის მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნის საკითხი; ბ) შვილის ჩამორთმევისას მშობლის უფლებებისა და მოვალეობების ჩამორთმევის ან შეზღუდვის გარეშე. ასეთ შემთხვევებში მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ვალდებულია ბავშვი დროებით მოათავსოს მესამე პირთან. ყველაზე კარგი ვარიანტი მიმღები ოჯახისათვის შვილობილად გადაცემაა. მშობლების პირვანდელ სამართლებრივ მდგომარეობაში აღდგენა შვილობილობის შესახებ მიღწეული შეთანხმების გაუქმების საფუძველია, თუ ეს აშკარად არ ეწინააღმდეგება ბავშვის აღზრდის ინტერესებს; გ) თუ ბავშვის დატოვება მეურვესთან ან მზრუნველთან მისგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო ბავშვისათვის საზიანოა და მეურვე ან მზრუნველი ამის თაობაზე მიმართავს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. მსგავს შემთხვევებში მეურვეობა ან მზრუნველობა ბავშვის მიმართ არ წყდება. უნდა მოხდეს მეურვის ან მზრუნველის შეცვლა. სამეურვეო ან სამზრუნველო პირსა და მეურვეს ან მზრუნველს შორის ურთიერთობა დაწვრილებით უნდა იქნეს შესწავლილი და გამოვლენილი მიზეზების გათვალისწინებით უნდა მოხდეს ახალი მეურვის ან მზრუნველის შერჩევა. ეს კი განსაზღვრულ დროსთან

არის დაკავშირებული. ახალი მეურვის ან მზრუნველის შერჩევამდე შესაძლებელია ბავშვის გადაცემა შვილობილად; დ) თუ მშობლის უფლება – გადანყვიტოს ვისთან უნდა იცხოვროს ბავშვმა, შეზღუდულია და ბავშვი უნდა განთავსდეს თავისი ოჯახის გარეთ. საოჯახო სამართალში მნიშვნელოვან მომენტს წარმოადგენს მშობლისათვის იმის განსაზღვრის უფლების მინიჭება, თუ რომელ მშობელთან უნდა იცხოვროს ბავშვმა. ამის საჭიროება, ძირითადად, მაშინ დგება, როცა მშობლები განქორწინების ან სხვა მიზეზის გამო ცალკ-ცალკე ცხოვრობენ. შესაძლებელია ამ უფლების შეზღუდვა, თუ მას მშობლები ვერ იყენებენ შვილის ინტერესების შესაბამისად. შესაძლებელია, ამგვარი შეზღუდვის გაუქმება, მაგრამ, ვიდრე ეს არ მომხდარა და ბავშვის თავისი ოჯახის გარეთ განთავსების აუცილებლობა არსებობს, შვილობილობა საუკეთესო გამოსავალია შექმნილი მდგომარეობიდან; ე) როცა ბავშვის განთავსება თავისი ოჯახის გარეთ განპირობებულია მისი მშობლებისათვის მშობლის უფლებებისა და მოვალეობების შეჩერებით ან ჩამორთმევით. ერთიცა და მეორე საფუძველიც ერთნაირი ხარისხით შეიძლება გახდეს შვილობილობის ინსტიტუტის გამოყენების მიზეზი, იმ განსხვავებით, რომ შეჩერება უფრო ხანმოკლე და შედარებით მსუბუქი ღონისძიება შეიძლება იყოს, ვიდრე მშობლის უფლების ჩამორთმევაა მშობლიურ ვალდებულებათა ბრალეული შეუსრულებლობისათვის. ამიტომ, როცა ადგილი აქვს მშობლის უფლების ჩამორთმევას, ამ დროს აუცილებელიცაა შვილობილობის დადებითი ეფექტი ხანგრძლივი პერიოდისათვის იყოს გათვლილი.

ადრე მოქმედი კანონით შედარებით ფართოდ იყო წარმოდგენილი იმ ბავშვთა კატეგორია, რომლებიც შვილობილობას ექვემდებარებოდა. მშობელთა მზრუნველობამოკ-

ლებულთა კატეგორიას მიეკუთვნებოდნენ ის ბავშვებიც, რომელთა მშობლები ავადმყოფობდნენ ან გარდაცვლილი ჰყავდათ ერთ-ერთი მშობელი და სხვ. მათი შეზღუდვა განაპირობა იმან, რომ შვილობილობა ანაზღაურებითი ხელშეკრულების საფუძველზე ხორციელდება და ამ მიზნით სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი სახსრები მომჭირნედ და მიზნობრივი დანიშნულების მკაცრი დაცვით უნდა დაიხარჯოს. გარდა ამისა, მშობლიურ ზრუნვას მოკლებული ბავშვების არც ერთი კატეგორია ყურადღების გარეშე არ დარჩება, თუ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების შესაძლებლობები ეფექტურად იქნება გამოყენებული.

შვილობილობის პროცესში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს მიმღები ოჯახების აღრიცხვისა და მათი იმ ნევრების დაზუსტება, რომლებსაც დედობილ-მამობილის ფუნქციების განხორციელება დაეკისრებათ. როცა მიმღებ ოჯახზეა ლაპარაკი, აქ იგულისხმება, რომ მთელი ოჯახი მზადყოფნაშია, მოსავლელად და აღსაზრდელად მიიღონ ბავშვი. ასეთ შემთხვევაში ოჯახის შემადგენლობაში მოიაზრება ცოლ-ქმარი, მათი შვილები, და-ძმები, პაპა-ბებია, აგრეთვე შვილიშვილები, რომლებიც ერთად ცხოვრობენ და საერთო მეურნეობას ეწევიან. ოჯახში ბავშვის შვილობილად მიღებისას თანხმობა უნდა გამოხატოს მისმა ყველა სრულწლოვანმა წევრმა. ხელშეკრულება კი უნდა გაფორმდეს კონკრეტულ აღმზრდელებთან – დედობილ-მამობილთან ან ერთ-ერთ მათგანთან.

საქართველოს მოქალაქეებმა, საქართველოში მუდმივად მცხოვრებმა მოქალაქეობის არმქონე პირებმა ან უცხო ქვეყნის მოქალაქეებმა, რომელთაც სურთ შვილობილად აიყვანონ ბავშვი, უნდა მიმართონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს თავიანთი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

დედობილ-მამობილი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სრულ-

ნლოვანი პირი, მათ შორის ბავშვის ნათესავიც, გარდა იმ პირისა: ა) რომელიც სასამართლომ ცნო ქმედუენაროდ ან შეზღუდულქმედუენარიანად; ბ) რომელსაც შეჩერებული, შეზღუდული ან ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლებამოვალეობანი, აგრეთვე იმ პირებისა, რომელთა მეურვედ ან მზრუნველად ყოფნა გაუქმებულია, კანონით დაკისრებული მოვალეობების შეუსრულებლობის გამო; გ) რომელსაც არ შეუძლია ბავშვის მოვლა და აღზრდა ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო; დ) რომელიც ან რომლის ოჯახის წევრიც სასამართლოს მიერ მსჯავრდებულია მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის, აგრეთვე იმ პირისა, რომელსაც ან რომლის ოჯახის წევრსაც ნასამართლობა არა აქვს მოხსნილი ან გაქარწყლებული საქართველოს კანონმდებლობის დადგენილი წესით; ე) რომელიც არის მშობელი, მშვილებელი, მეურვე ან მზრუნველი, მაგრამ აკისრია სხვა ბავშვის რჩენის ვალდებულება; ვ) რომელსაც საქართველოს კანონმდებლობითა და სახელმწიფოსა და მიმღებ ოჯახს შორის დადებული ხელშეკრულებით დაკისრებული მოვალეობების შეუსრულებლობის გამო ჩამოერთვა შვილობილი.

დედობილ-მამობილის რეგისტრაციას სოციალური მუშაკის დასკვნის საფუძველზე ახორციელებენ მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანოები ცენტრალური ორგანოს მიერ დადგენილი წესით. რეგისტრაციის ვადა ერთი წელი. იგი ექვემდებარება ყოველწლიურ განახლებას. რეგისტრაციას საფუძველად უნდა დაედოს დედობილ-მამობილობის მსურველთა მიერ ამისათვის მოსამზადებელი საგანმანათლებლო კურსის გავლის დამადასტურებელი დოკუმენტები.

ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ გადანყვეტილების მიღება მხოლოდ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს კომპეტენციაა. ადრე ასეთი გადანყვეტილების მიღება ხდე-

ბოდა მმართველობის ადგილობრივ ორგანოებთან ერთად. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების უფლებამოსილებათა მნიშვნელოვნად გაფართოებამ განაპირობა ამ მეტად მნიშვნელოვანი აქტის დამოუკიდებლად მიღების შესაძლებლობა. გადანყვეტილება მიიღება სოციალური მუშაკის მიერ ბავშვის საჭიროებებისა და შვილობილად აყვანის მსურველ პირთა შესაძლებლობების თაობაზე ჩატარებული კვლევისა და შომზადებული დასკვნის საფუძველზე.

ბავშვის შვილობილად აყვანის შესახებ გადანყვეტილების მიღებისას დაცულ უნდა იქნეს შემდეგი მოთხოვნები: ა) გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ბავშვის შვილობილად აყვანის მსურველ პირთა სურვილი ასაკთან, სქესთან და ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით; ბ) შესაძლებლობის ფარგლებში უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს ბავშვის ახლო ეთნიკურ, რელიგიურ და კულტურულ გარემოში აღზრდის შესაძლებლობა; გ) ბავშვის შვილობილად აყვანის მსურველ პირთა ოჯახში მცხოვრები ბავშვების, მათ შორის ბიოლოგიური შვილებისა და ნაშვილებთა რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს შვიდს; დ) ათი წლის ასაკს მიღწეული ბავშვის შვილობილად აყვანა უნდა მოხდეს მხოლოდ მისი თანხმობით; ე) დაუშვებელია და-ძმის, დების ან ძმების დაშორება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ეს შეესაბამება მათ ინტერესებს; ვ) ასაკობრივი სხვაობა დედობილ-მამობილსა და შვილობილს შორის უნდა იყოს არანაკლებ თექვსმეტი წლისა. გამონაკლის შემთხვევაში, გადაუდებელი მინდობით აღზრდისას, არ ხდება ყურადღების გამახვილება მიმღებ ოჯახთან ბავშვის თავსებადობაზე.

აღნიშნულ მოთხოვნათა გათვალისწინების საფუძველზე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ მიღებული გადანყვეტილება საფუძველად ედება შვილობილობის შესახებ შრომითი ხელშეკრულების დადებას. ხელშეკრულება ფორმ-

დება, ერთი მხრივ, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსა და, მეორე მხრივ, ბავშვის შვილობილად აყვანის მსურველ პირს შორის. ამ მომენტიდან მოსავლელად და აღსაზრდელად გადაცემულ ბავშვს ეწოდება შვილობილი, მიმღები ოჯახის წევრ აღმზრდელებს – დედობილ-მამობილი. ხელშეკრულება შვილობილობის შესახებ ფორმდება მარტივი წერილობითი ფორმით. შვილობილობის ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს ნებისმიერი ვადით, შვილობილის მიერ სრულწლოვანების მიღწევამდე. შრომითი ხელშეკრულება აუცილებლად უნდა მოიცავდეს: ბავშვზე ზრუნვისა და მისი აღზრდის პირობებს; დედობილ-მამობილის უფლებებსა და მოვალეობებს; მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს უფლება-მოვალეობებს; შვილობილის უფლებებსა და მოვალეობებს; შვილობილზე ზრუნვის ხარჯების ანაზღაურებისა და დედობილ-მამობილის შრომის ანაზღაურების ოდენობას; მხარეთა პასუხისმგებლობასა და ხელშეკრულების შეწყვეტის პირობებს.

შესაძლებელია შრომითი ხელშეკრულების გადასინჯვა. მასში ცვლილებებისა და დამატებების შესატანად აუცილებელია მხარეთა შეთანხმება.

11.3. შინაარსით აღზრდის ხელშეკრულების მხარეთა უფლება-მოვალეობანი და შვილობილობის შეწყვეტა

ხელშეკრულების შინაარსის განსაზღვრის დროს მხარეთა უფლება-მოვალეობების ძირითადი ნაწილი, მათი პასუხისმგებლობის საფუძველი და ხელშეკრულების შეწყვეტის იურიდიული შესაძლებლობები კანონითაა განსაზღვრული. მხარეებს შეუძლიათ დამატებით გაითვალისწინონ ისეთი მომენტები, რომლებიც არ ეწინააღმდეგება კანონის მოთხოვნებსა და შვილობილობის ხელშეკრულების დანიშნულებას.

კანონი, უპირველეს ყოვლისა, განსაზღვრავს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს უფლება-მოვალეობებს. ისინი ხელშეკრულების დადების შემდეგ განსახორციელებელ სფეროს კი არ მიეკუთვნებიან მხოლოდ, არამედ მათთან ერთად, შვილობილობასთან დაკავშირებულ მთელ პროცესს. ამ უფლება-მოვალეობებს შორის განსაკუთრებით გამოირჩევა შემდეგი: ა) თავის სამოქმედო ტერიტორიაზე შვილობილად აყვანას დაქვემდებარებულ ბავშვთა და მათ შვილობილად აყვანის მსურველ პირთა გამოვლენა, აგრეთვე ასეთი ბავშვების, შვილობილად ბავშვის აყვანის მსურველთა რეგისტრაცია. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების კომპეტენციაში შედის უკვე შვილობილთა და დედობილ-მამობილთა რეგისტრაცია, მათ შესახებ ინფორმაციის სისტემატიზაცია და საინფორმაციო ბანკის წარმოება. ეს ფაქტობრივად შვილობილთა და დედობილ-მამობილთა ერთიანი რეესტრია. ბ) დედობილ-მამობილის დროული ფინანსური უზრუნველყოფა მათთვის გამოყოფილი ანაზღაურებით. შვილობილის აღზრდა-რჩენასთან დაკავშირებული სახსრები დედობილ-მამობილმა ცალკე, განსაზღვრული პერიოდისათვის ერთდროულად ან ყოველთვიურად შეიძლება მიიღოს. რაც შეეხება შრომის ანაზღაურებას, იგი უნდა მოხდეს ყოვლთვიური გასამრჯელოს გადახდით; გ) დედობილ-მამობილისათვის გამოყოფილი სახსრების მიზნობრივი ხარჯვის კონტროლი. აქ მხედველობაშია შვილობილის მოვლა-აღზრდის პროცესში მისი კვებით, ტანსაცმლითა და სხვა აუცილებელი ნივთებით უზრუნველყოფისათვის გამოყოფილი სახსრები და შრომითი ანაზღაურების სახით მიღებული გასამრჯელო. მიზნობრივი სახსრების არადანიშნულებისამებრ გამოყენება შეიძლება დედობილ-მამობილთა პასუხისმგებლობის საფუძველი გახდეს. ამიტომ, ამ მხრივ, კვალიფიციური მონიტორინგის განხორციელება და გამოვლენილ ნაკლოვანებათა დაუყოვნებლივ

აღმოფხვრისკენ მიმართული ღონისძიების განხორციელებას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება; დ) შვილობილის საცხოვრებელი პირობების, აღზრდის, განვითარების, განათლების, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, აგრეთვე დედობილ-მამობილის მიერ ხელშეკრულებით ნაკისრ ვალდებულებათა შესრულებაზე ზედამხედველობა. იგი მუდმივ ხასიათს უნდა ატარებდეს, ხოლო პერიოდულად ჩატარებული თემატური შემოწმებების შედეგები სპეციალური მსჯელობის საგანი უნდა ხდებოდეს. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, მისი ფართო კომპეტენციიდან გამომდინარე, შვილობილობასთან დაკავშირებული სხვა უფლება-მოვალეობებიც გააჩნია. მათი რეალიზაციისათვის კონკრეტულ ხელშეკრულებაში ამ უფლება-მოვალეობათა სრულად ჩართვა აუცილებელი არ არის. საქართველოს შესაბამისი კანონმდებლობა მათი განხორციელების საკმაო საფუძველს წარმოადგენს.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს უფლება-მოვალეობის პარალელურად განსაზღვრულია სოციალური მუშაკის ფუნქციები და მათ განხორციელებასთან დაკავშირებული უფლება-მოვალეობები. სოციალური მუშაკი თავის საქმიანობას ახორციელებს საქართველოს კანონმდებლობით, აგრეთვე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსთან დადებული ხელშეკრულებით მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში. სოციალური მუშაკის კონკრეტული უფლება-მოვალეობებია: ა) ბავშვის შვილობილად აყვანის მსურველთა შეფასება მათი ბიოგრაფიის, პიროვნული თვისებების, სოციალური და ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით, შესაბამისი დასკვნის მომზადება და მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოსათვის წარდგენა; ბ) შვილობილად ასაყვანი ბავშვისა და შვილობილად აყვანის მსურველ პირთა თავსებადობის შეფასება და შესაბამისი დასკვნის საფუძველზე მეურვეო-

ბისა და მზრუნველობის ორგანოს საქმის კურსში შეყვანა; გ) შვილობილად ასაყვანი ბავშვის მდგომარეობის შესახებ დასკვნის მომზადება და წარდგენა; დ) ბავშვის შვილობილად აყვანის მსურველ პირთა, აგრეთვე დედობილ-მამობილის დახმარება და ხელშეწყობა ბავშვის შვილობილად აყვანამდე ან შვილობილის მინდობით აღზრდის პერიოდში. დახმარება შეიძლება ტრენინგსაც მოიცავდეს; ე) ბავშვის ბიოლოგიური ოჯახისათვის, მშვილებლების, მეურვეებისა და მზრუნველებისათვის დაბრუნების შესახებ დასკვნის მომზადება და მისი განხორციელების პერიოდული მონიტორინგი; ვ) შვილობილად ასაყვანი ბავშვის ან შვილობილის საქმიანობის ინდივიდუალური გეგმის შემუშავება და ზრუნვა მისი განხორციელებისათვის.

სოციალური მუშაკის მიერ უფლებამოსილებათა გადამეტების შემთხვევაში მისი პასუხისმგებლობის შესახებ საკითხს სვამს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო.

მიმღები ოჯახის წევრი დედობილ-მამობილის უფლებამოვალეობები თავისი შინაარსით ბევრად ემსგავსება მეურვისა და მზრუნველის უფლებამოვალეობებს. ისინი ვალდებულნი არიან: იზრუნონ შვილობილზე მისი ინდივიდუალური გეგმის შესაბამისად; შეუქმნან შვილობილს ნორმალური ოჯახური გარემო; აცნობონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შვილობილისათვის საზიანო პირობებისა და გარემოს შექმნის შესახებ; ხელი შეუწყონ შვილობილის ურთიერთობას მის კანონიერ წარმომადგენელთან და სხვა ახლო ნათესავებთან; იცხოვრონ შვილობილთან ერთად; აუცილებლობის შემთხვევაში მიმართონ სასამართლოს მშობლის უფლებებისა და მოვალეობების აღსადგენად, რომელიც შეზღუდული, შეჩერებული ან ჩამორთმეული აქვთ შვილობილის მშობლებს; დედობილ-მამობილს უფლება აქვთ ბავშვის შვილობილად აყვანის შესახებ პრომითი ხელშეკრულების

შესაბამისად მიიღონ ანაზღაურება როგორც შვილობილზე ზრუნვის, ისე დედობილ-მამობილის შრომის ანაზღაურების სახსრების სახით.

პასუხისმგებლობა დედობილ-მამობილის მიერ თავიანთ მოვალეობათა შეუსრულებლობისათვის, დაეკისრება მათ საქართველოს კანონმდებლობით და შვილობილობის ხელშეკრულებით განსაზღვრული წესითა და პირობებით.

შვილობილი, როგორც მინდობით აღზრდის ინსტიტუტის ძირითადი ფიგურანტი, სრულად სარგებლობს ყველა იმ უფლებითა და შეღავათით, რაც დადგენილია საერთაშორისო-სამართლებრივი ნორმებით, სპეციალური კონვენციებითა და საქართველოს კანონმდებლობით. უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ შვილობილობა არ წარმოადგენს ბიოლოგიურ მშობლებთან და მათ ნათესავეებთან სამართლებრივი ურთიერთობის შეზღუდვის ან შეწყვეტის საფუძველს. მათ უფლება აქვთ ურთიერთობა იქონიონ წარმოშობით ახლობელ ადამიანებთან. ეს იმას ნიშნავს, რომ ნათესაობაზე დამყარებული ურთიერთობა დედობილ-მამობილის მიმართ მათ არ წარმოეშობათ. შვილობილობის შეწყვეტის შემდეგ საალიმენტო და მემკვიდრეობითი უფლება-მოვალეობანი მათ შორის არ წარმოიშობა. შვილობილს საალიმენტო და მემკვიდრეობითი უფლება-მოვალეობები წარმოეშობა თავის მშობლებთან და მათ ნათესავეებთან მიმართებაში. ამიტომ საალიმენტო სახსრები, მისთვის დანიშნული პენსიის თანხები და სხვა სახის დახმარებები უნდა გადაირიცხოს საბანკო დაწესებულებაში შვილობილის სახლზე გახსნილ ანგარიშზე და საბოლოოდ მოხმარდეს მისი მოვლისა და აღზრდის ინტერესებს.

შვილობილი სრულად ინარჩუნებს ყველა იმ ქონებრივ უფლებას, რომელიც მას გააჩნდა დედობილ-მამობილის ოჯახში საცხოვრებლად გადასვლამდე.

შვილობილის მნიშვნელოვანი უფლების გამოხატულებას წარმოადგენს ის, რომ მიმღებ ოჯახში შვილობილთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებისას დაცულ უნდა იქნეს მის მიღებაში შვილობილის მონაწილეობისა და მისი აზრის პატივისცემის პრინციპი.

ბავშვის შვილობილად აყვანის შესახებ შრომითი ხელშეკრულება შეიძლება შეწყდეს როგორც მიმღები ოჯახის, ისე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ინიციატივით. არსებობს ხელშეკრულების შეწყვეტის ისეთი საფუძვლები, რომელთა ინიცირება მხარეებზეა არ არის დამოკიდებული.

შვილობილობის ხელშეკრულება შეიძლება მიმღები ოჯახის ინიციატივით შეწყდეს, თუ არსებობს დასაბუთებული მიზეზი (ავადმყოფობა, ოჯახური ან მატერიალური მდგომარეობის გაუარესება, შვილობილსა და მიმღები ოჯახის წევრებს შორის სერიოზული კონფლიქტი). ასეთ შემთხვევაში, შვილობილის ინტერესებიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილი იქნება ხელშეკრულების შეწყვეტა. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ინიციატივით მაშინ შეიძლება ხელშეკრულების შეწყვეტა, როცა სოციალური მუშაკის დასკვნის საფუძველზე აშკარა ხდება, რომ მიმღებ ოჯახში შვილობილის აღზრდისათვის საზიანო პირობები და გარემო შეიქმნა.

შვილობილობის ხელშეკრულების შეწყვეტის კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძვლებია: შვილობილის ბიოლოგიურ ოჯახში დაბრუნება; შვილობილის შვილად აყვანა; შვილობილის სრულწლოვანება; შვილობილის დაქორწინება; ბავშვის შვილობილად ასაყვან პირთა კატეგორიაში ჩარიცხვის მიზეზების გაუქმება.

ბავშვის შვილობილად აყვანის შესახებ შრომითი ხელშეკრულების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში, ბავშვი

გადაეცემა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, რომელიც მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად მიიღებს ბავშვის შემდგომ მოვლასა და აღზრდასთან დაკავშირებულ აუცილებელ ღონისძიებებს.

დანართი 1

საქართველოს 2009 წლის 18 დეკემბრის კანონი
შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ

თავი 1 – ზოგადი დებულებანი

მუხლი 1. კანონის მიზნები და რეგულირების სფერო

1. ამ კანონის მიზნებია: საქართველოს კონსტიტუციით, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით და საქართველოს სხვა ნორმატიული აქტებით აღიარებული პრინციპების საფუძველზე ხელი შეუწყოს ბავშვის ოჯახურ გარემოში აღზრდის უპირატესი უფლების განხორციელებას, უზრუნველყოს შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის სისტემის გამართული ფუნქციონირება და შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის პროცედურებში მონაწილე ყველა პირის უფლებათა დაცვა, ხელი შეუწყოს უფლებამოსილი ორგანოების მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე ბავშვის შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის პროცედურების ეფექტიანად განხორციელებას.

2. ეს კანონი ადგენს არასრულწლოვანი საქართველოს მოქალაქის ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირის შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის წესს, პირობებსა და პროცედურებს, აგრეთვე აწესრიგებს ურთიერთობებს, რომლებიც მათი განხორციელებისას წარმოიქმნება სახალმწიფოსა და მშვილებელს/მიმღებ ოჯახს შორის.

მუხლი 2. კანონის მოქმედების სფერო

ამ კანონის მოქმედება ვრცელდება საქართველოს მოქალაქეზე, საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირსა და უცხო ქვეყნის მოქალაქეზე, რომლებ-

საც სურთ არასრულწლოვანი საქართველოს მოქალაქის ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირის შვილად აყვანა ან მინდობით აღზრდა. ასევე საქართველოს მოქალაქეზე და საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირზე, რომლებიც, ამ კანონის თანახმად, ექვემდებარებიან შვილად აყვანას ან მინდობით აღზრდას.

მუხლი 3. შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის სამართლებრივი საფუძვლები

შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის სამართლებრივი საფუძვლებია: საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებები, მათ შორის, გაეროს კონვენცია ~ბავშვის უფლებათა დაცვის შესახებ~, ჰააგის კონვენცია ~ბავშვთა დაცვისა და საერთაშორისო გაშვილების სფეროში თანამშრომლობის შესახებ~, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, ~სოციალური დახმარების შესახებ~ საქართველოს კანონი, ეს კანონი და სხვა სამართლებრივი აქტები.

მუხლი 4. ტერმინთა განმარტება

ამ კანონის მიზნებისათვის მასში გამოყენებულ ტერმინებს აქვთ შემდეგი მნიშვნელობა:

ა) გადაუდებელი მინდობით აღზრდა - მინდობით აღზრდა ბავშვის ინტერესების გათვალისწინებით, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის მიერ დადგენილი წესით, რა დროსაც არ ხდება მინდობით აღსაზრდელისა და მიმღები ოჯახის თავსებადობის შეფასება;

ბ) გასაშვილებელი ბავშვი - 18 წლამდე პირი, რომელიც ამ კანონით დადგენილი წესით აღრიცხულია გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა რეესტრში;

გ) გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა რეესტრი (შემდგომში - რეესტრი) - სისტემა, რომელიც მოიცავს გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა შესახებ მონაცემების ერთობლიობას;

დ) დედობილი/მამობილი - მიმღები ოჯახის წევრი, რომელსაც საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად მოვლისა და აღზრდისათვის გადაეცა ბავშვი;

ე) მიტოვებული ბავშვი - 18 წლამდე პირი, რომელიც ამ კანონის შესაბამისად აღიარებულია მიტოვებულად;

ვ) მიმღები ოჯახი - დედობილის/მამობილის ოჯახი, რომელსაც მინდობით აღსაზრდელად გადაეცა ბავშვი;

ზ) მინდობით აღზრდა - სახელმწიფოსა და მიმღებ ოჯახს შორის დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე მიმღები ოჯახის მიერ ბავშვის მოვლა და აღზრდა;

თ) მინდობით აღსაზრდელი - სახელმწიფოსა და მიმღებ ოჯახს შორის დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე მიმღები ოჯახისათვის მინდობით აღსაზრდელად გადაცემული ბავშვი;

ი) მინისტრი - საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრი;

კ) ნაპოვნი ბავშვი - 18 წლის პირი, რომლის აღმოჩენის მომენტში და ამ მომენტიდან 6 კვირის ვადაში ვერ დადგინდა მისი ან/და მისი მშობლის (მშობლების) ვინაობა, მის მიტოვებულ ბავშვად აღიარებამდე.

ლ) ობოლი-ბავშვი, რომელსაც არ ჰყავთ არც ერთი მშობელი;

მ) პრევენცია - ღონისძიებათა ერთობლიობა, რომლის მიზანია ბავშვის ოჯახურ გარემოში აღზრდის უპირატესი უფლების დაცვა და მისი მშობელთა მზრუნველობას მოკლე-

ბულად ცნობისათვის თავის არიდება;

ნ) რეინტეგრაცია - სპეციალიზებულ დაწესებულებაში განთავსებული პირის ბიოლოგიურ ოჯახში ან მეურვესთან/მზრუნველთან საცხოვრებლად დაბრუნება;

ო) სააგენტო - საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სამსახური, რომელიც არის მეურვეობისა და მზრუნველობის ცენტრალური ორგანო, ხოლო მისი ტერიტორიული ერთეული - მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანო საქართველოს ტერიტორიაზე;

პ) სამინისტრო - საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო;

ჟ) სოციალური მუშაკი - მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს სპეციალური უფლებამოსილების მქონე პირი;

რ) შვილად აყვანა - კანონით დადგენილი წესით მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოშობილი ისეთივე ურთიერთობა, როგორცაა მშობელსა და შვილს შორის.

მუხლი 5. მშვილებელი

მშვილებელი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სრულწლოვანი ქმედუნარიანი პირი, გარდა იმ პირისა:

ა) რომელსაც ჩამოერთვა მშობლის უფლება ან ადრე ჰყავდა შვილად აყვანილი პირი, იყო არასრულწლოვანი პირის მეურვე/მზრუნველი ან მინდობით აღსაზრდელად გადაცემული ჰყავდა პირი, მაგრამ ეს ურთიერთობა გაუქმდა მის მიერ მოვალეობათა არაჯეროვნად შესრულების გამო;

ბ) რომელსაც საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით შეზღუდული აქვს მშობლის უფლება;

გ) რომელსაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო (სამინისტროს მიერ დამტკიცებული დაავადებათა სიის

მიხედვით) არ შეუძლია მშობლის მოვალეობათა ჯეროვნად შესრულება;

დ) რომელსაც სასამართლომ მსჯავრი დასდო მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის და ნასამართლობა არა აქვს მოხსნილი ან გაქარწყლებული საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით;

ე) რომელიც ნასამართლევია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის XXIV თავით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის და ნასამართლობა არა აქვს მოხსნილი ან გაქარწყლებული საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

მუხლი ნ. შვილად აყვანას დაქვემდებარებული პირი

1. შვილად აყვანას ექვემდებარება რეესტრში აღრიცხული 18 წლამდე პირი, რომელსაც მინიჭებული აქვს გასაშვილებელი ბავშვის სტატუსი.

2. გასაშვილებელი ბავშვის სტატუსი ენიჭება პირს:

ა) რომლის მშობელიც (მშობლებიც) სასამართლომ ცნო ქმედუუნაროდ, აღიარა უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გამოაცხადა გარდაცვლილად;

ბ) რომელიც არის ობოლი;

გ) რომელიც აღიარებულია მიტოვებულ ბავშვად;

დ) რომლის მშობელსაც (მშობლებსაც) ჩამოერთვა (ჩამოერთვათ) მშობლის უფლება;

ე) რომლის ყველა კანონიერმა წარმომადგენელმა თანხმობა განაცხადა მის გაშვილებაზე მინისტრის მიერ დადგენილი წესით და შესაბამისი ფორმის შევსებით.

3. პირს გასაშვილებელი ბავშვის სტატუსი ენიჭება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შესაბამისი გადანიყვეტილებით, რის შედეგადაც გასაშვილებელი ბავშვის

შესახებ მონაცემები აღირიცხება რეესტრში.

მუხლი 7. დედობილი/მამობილი

დედობილი/მამობილი შეიძლება იყოს სრულწლოვანი პირი - საქართველოს მოქალაქე, საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები უცხო ქვეყნის მოქალაქე, გარდა:

ა) იმ პირისა, რომელიც სასამართლომ ცნო ქმედუვნაროდ ან შეზღუდული ქმედუწარიანობის მქონედ;

ბ) იმ პირისა, რომელსაც შეზღუდული, შეჩერებული ან ჩამორთმეული აქვს მშობლის ან მეურვის/მზრუნველის უფლებები და მოვალეობები კანონით განსაზღვრულ მოვალეობათა შეუსრულებლობის გამო;

გ) იმ პირისა, რომელსაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო (სამინისტროს მიერ დამტკიცებული დაავადებათა სიის მიხედვით) არ შეუძლია ბავშვის აღზრდა;

დ) იმ პირისა, რომელსაც ან რომლის ოჯახის წევრსაც სასამართლომ მსჯავრი დასდო მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის და ნასამართლობა არა აქვს მოხსნილი ან გაქარწყლებული საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით;

ე) მინდობით აღსაზრდელის მშობლისა, აგრეთვე მეურვისა/მზრუნველისა, რომლებსაც აკისრიათ ამ ბავშვის რჩენის ვალდებულება;

ვ) იმ პირისა, რომელსაც საქართველოს კანონმდებლობითა და სახელმწიფოსა და მიმღებ ოჯახს შორის დადებული ხელშეკრულებით განსაზღვრული მოვალეობების შეუსრულებლობის გამო ჩამოერთვა მინდობით აღსაზრდელი.

მუხლი 8. მინდობით აღზრდას დაქვემდებარებული პირი

1. 18 წლამდე პირი მინდობით აღზრდას ექვემდებარება, თუ:

ა) ბავშვის დატოვება მშობელთან (მშობლებთან) ან მეურვესთან/მზრუნველთან მისგან დამოუკიდებელი მიზეზებით ბავშვისთვის საზიანოა და მეურვე/მზრუნველი ამის თაობაზე მიმართავს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს;

ბ) მშობლის (მშობლების) უფლება, გადანყვიტოს (გადანყვიტონ), ვისთან იცხოვროს ბავშვმა, შეზღუდულია და ბავშვი უნდა განთავსდეს თავის ოჯახის გარეთ;

გ) მშობელს (მშობლებს) ჩამოერთვა (ჩამოერთვათ) ან შეეზღუდა (შეეზღუდათ) მშობლის უფლებები და მოვალეობები და ბავშვი უნდა განთავსდეს თავის ოჯახის გარეთ.

2. მინდობით აღზრდას დაქვემდებარებულ პირთა რეგისტრაცია ხორციელდება მინისტრის მიერ დადგენილი წესით.

თავი II

შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის პროცედურების განმახორციელებელი უფლებამოსილი ორგანოები და მათი უფლებამოსილებანი

მუხლი 9. შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის პროცედურების განმახორციელებელი უფლებამოსილი ორგანოები

1. შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის პროცედურების განმახორციელებელი უფლებამოსილი ორგანო არის სააგენტო.

2. შვილად აყვანის შესახებ საბოლოო გადანყვეტილების გამომტანი ორგანოა სასამართლო.

3. სააგენტოს გარდა, ყველა სხვა ფიზიკურ და იურიდიულ

პირს ეკრძალება ნებისმიერი ქმედება, მათ შორის, წინასწარ საქმიანობა (გარიგება), კონკრეტული ბავშვის ბიოლოგიურ მშობელს, კანონიერ წარმომადგენელს ან/და ფიზიკურ ან/და იურიდიულ პირებს შორის, ან ასეთი საქმიანობისათვის (გარიგებისათვის) ხელის შეწყობა შვილად აყვანის ან მინდობით აღზრდის მიზნით. ამასთანავე, დაშვებულია შვილად აყვანის დროს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ადვოკატის ან სხვა უფლებამოსილი პირის მიერ იურიდიული მომსახურების განევა, ხოლო საერთაშორისო გაშვილების დროს - მიმღები ქვეყნის შვილად აყვანის საქმეებზე უფლებამოსილი ორგანოს, მისი არარსებობის შემთხვევაში კი - სხვა შესაბამისი აკრედიტებული იურიდიული პირის მიერ მომსახურების განევა.

მუხლი 10. სააგენტოს უფლებამოსილებანი შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის სფეროში

1. სააგენტო:

ა) კოორდინაციას უწევს მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანოების მუშაობას;

ბ) უზრუნველყოფს სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელებას და შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის საკითხებში ბავშვთა უფლებების დაცვას;

გ) აწარმოებს რეესტრს, უზრუნველყოფს მის სისტემატიზებასა და დამუშავებას;

დ) დროულად ახორციელებს დედობილის/მამობილის ფინანსურ უზრუნველყოფას;

ე) ახორციელებს შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის სფეროში ამ კანონითა და საქართველოს სხვა ნორმატიული აქტებით განსაზღვრულ სხვა უფლებამოსილებებს.

2. მხოლოდ სააგენტოა უფლებამოსილი, განახორციელოს

საერთაშორისო გაშვილება.

3. სააგენტო ვალდებულია 18 წელს მიღწეული პირის მოთხოვნით მიანოდოს მას მისი ბიოგრაფიული მონაცემები, აგრეთვე მისი ბიოლოგიური მშობლის (მშობლების) შესახებ ინფორმაცია, ასეთის არსებობის შემთხვევაში, ამ კანონის 25-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად.

4. სააგენტო ვალდებულია საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით უზრუნველყოს ამ მუხლის მე-3 პუნქტში აღნიშნული ინფორმაციის შენახვა.

მუხლი 11. მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანოს უფლებამოსილებანი შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის სფეროში

1. სააგენტოს ტერიტორიული ერთეულები არიან მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანოები თავიანთ სამოქმედო ტერიტორიებზე.

2. მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანო:

ა) საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული უფლებამოსილების ფარგლებში, თავის სამოქმედო ტერიტორიაზე ახორციელებს ბავშვთა უფლებების დაცვას, მათ შორის, ბავშვზე ზრუნვის, მისი განათლებისა და ჯანმრთელობის უფლებების დაცვის მიზნით და შვილად აყვანის პროცედურის განხორციელების ყველა ეტაპზე არის გასაშვილებელი ბავშვის წარმომადგენელი;

ბ) ახორციელებს თავის სამოქმედო ტერიტორიაზე მინდობით აღზრდას დაქვემდებარებული პირისა და ბავშვის მინდობით აღზრდის მსურველი პირის გამოვლენას, აგრეთვე მინდობით აღზრდას დაქვემდებარებული პირის, ბავშვის მინდობით აღზრდის მსურველი პირის, მინდობით აღსაზრდელის,

დედობილისა და მამობილის რეგისტრაციას და აღნიშნულ პირთა შესახებ ინფორმაციის სისტემატიზებას;

გ) შეიმუშავებს ბავშვის ინდივიდუალური განვითარების გეგმას და ახორციელებს ამ გეგმის შესრულების მონიტორინგს;

დ) ზედამხედველობს მინდობით აღსაზრდელის საცხოვრებელი პირობების, აღზრდის, განვითარების, განათლების, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, აგრეთვე დედობილისა და მამობილის მიერ თავიანთი მოვალეობების შესრულებას;

ე) ახორციელებს მშვილებლისა და გასაშვილებელი ბავშვის, აგრეთვე ბავშვის მინდობით აღზრდის მსურველი პირისა და მინდობით აღსაზრდელის შეფასებას;

ვ) ახორციელებს მშვილებლისა და გასაშვილებელი ბავშვის, აგრეთვე ბავშვის მინდობით აღზრდის მსურველი პირისა და მინდობით აღსაზრდელის თავსებადობის შეფასებას (გარდა გადაუდებელი მინდობით აღზრდისა), თავსებადობის შემდეგ ნეგატიური კრიტერიუმების გათვალისწინებით.

ვ.ა) მშვილებელსა და გასაშვილებელ ბავშვს შორის, აგრეთვე მინდობით აღსაზრდელსა და ბავშვის მინდობით აღზრდის მსურველ პირს შორის ასაკობრივი სხვაობა 16 წელზე ნაკლებია, გარდა კანონით დადგენილი გამონაკლისებისა;

ვ.ბ) ბავშვი, თუ მან მიაღწია 10 წელს, არ ეთანხმება შვილად აყვანას ან მინდობით აღზრდას;

ვ.გ) მშვილებელი და გასაშვილებელი ბავშვი, აგრეთვე მინდობით აღსაზრდელად გადასაცემი ბავშვი და ბავშვის მინდობით აღზრდის მსურველი პირი განსხვავებული რელიგიური კუთვნილების არიან;

ზ) საკუთარი უფებამოსილების ფარგლებში, შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის საკითხებზე ატარებს კონსულტაციებს;

თ) ახორციელებს ამ კანონითა და საქართველოს სხვა ნორმატიული აქტებით განსაზღვრულ სხვა უფლებამოსილებებს.

3. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების საქმიანობის წესს ადგენს მინისტრი.

თავი III

შვილად აყვანის პროცედურები

მუხლი 12. გასაშვილებელი ბავშვის გამოვლენა და აღრიცხვა

1. სააღმზრდელო საქმიანობის განმახორციელებელი ყველა დაწესებულების ხელმძღვანელი, მიუხედავად ამ დაწესებულების სამართლებრივი ფორმისა, ასევე ნებისმიერი ფიზიკური და იურიდიული პირი ვალდებულია ნაპოვნი ბავშვის შესახებ ინფორმაცია დაუყოვნებლივ მიაწოდოს სააგენტოს.

2. სააღმზრდელო საქმიანობის განმახორციელებელი ყველა დაწესებულების ხელმძღვანელი, მიუხედავად ამ დაწესებულების სამართლებრივი ფორმისა ანჰდა მისი დაქვემდებარებისა, ვალდებულია თავის მიერ სააგენტოსათვის მიწოდებული ინფორმაციის ცვლილების შემთხვევაში ანჰდა სააგენტოს მოთხოვნით წარუდგინოს მას აღნიშნულ დაწესებულებაში მყოფი ბავშვების ბიოგრაფიული მონაცემები, აგრეთვე ინფორმაცია მათი სოციალური და ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ.

3. ბავშვი რეესტრში აღრიცხვიდან მოიხსნება მხოლოდ გაშვილების, გარდაცვალების, გასაშვილებელი ბავშვის სტატუსის შეცვლის ან სრულწლოვანების მიღწევის შემთხვევაში.

4. გასაშვილებელი ბავშვის აღრიცხვის წესი განისაზღვრება მინისტრის ბრძანებით.

მუხლი 13. სამედიცინო დაწესებულებაში ჩვილის იდენტიფიცირების ხელშეწყობი ღონისძიებები

1. სამედიცინო დაწესებულების ადმინისტრაცია ვალდებულია მელოგინის აღნიშნულ დაწესებულებაში შესვლიდან 24 საათში, მინისტრის მიერ დადგენილი წესით აცნობოს პირადობის დამადასტურებელი მონმობის გარეშე შესული მელოგინის შესახებ მეურვეობისა და მზრუნველობის შესაბამის ორგანოს.

2. სამედიცინო დაწესებულების ადმინისტრაცია აგრეთვე ვალდებულია დაუყოვნებლივ მიაწოდოს მეურვეობისა და მზრუნველობის შესაბამის ორგანოსა და საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესაბამის სამსახურს ინფორმაცია მელოგინის მიერ ჩვილის მიტოვებისა და მელოგინის გაპარვის შესახებ.

3. მეურვეობისა და მზრუნველობის შესაბამის ორგანო საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დახმარებით, საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული წესით ადგენს ჩვილის მიტოვების რისკის ქვეშ მყოფი დედის ვინაობას (საიდენტიფიკაციო მონაცემებს) და სავარაუდო საცხოვრებელი ადგილის მისამართს.

4. ამ მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შეუსრულებლობა გამოიწვევს ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობას საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

მუხლი 14. ბავშვის მიტოვებულად აღიარება

1. ნაპოვნი ბავშვის აღმოჩენისას ბავშვის დროებითი განთავსების საკითხს წყვეტს მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანო, რომელიც, ამასთანავე, მისი მშობლის (მშობლების) ვინაობის დასადგენად დაუყოვნებლივ მიმართავს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესაბამის სამსახურს.

2. ნაპოვნი ბავშვის აღმოჩენისას მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანო, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ტერიტორიული ორგანო და საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო ვალდებული არიან, ბავშვის აღმოჩენიდან 6 კვირის ვადაში განახორციელონ ღონისძიება ამ ბავშვის ან/და მისი მშობლის (მშობლების) ვინაობის დასადგენად (ამ კანონის მიზნებისათვის ვინაობის დადგენა გულისხმობს პირის საიდენტიფიკაციო დოკუმენტის ან დაბადების რეგისტრაციის შესახებ ცნობის მოძიებას, ასევე დაბადების მოწმობის მოძიებას, რომელშიც მშობლების შესახებ გრაფები შევსებულია). თუ აღნიშნულ ვადაში ვერ დადგინდა ბავშვის ან/და მისი მშობლის (მშობლების) ვინაობა, მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანო ამ ვადის ამოწურვიდან არა უგვიანეს 3 დღისა მიმართავს სასამართლოს ნაპოვნი ბავშვის მიტოვებულად აღიარებისათვის.

3. სასამართლო ბავშვის მიტოვებულად აღიარების საკითხს განიხილავს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით.

4. სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან ბავშვი აღიარებული იქნება მიტოვებულად.

5. თუ მშობელმა (მშობლებმა) მიატოვა (მიატოვეს) ან განაცხადა (განაცხადეს) ბავშვის მიტოვების თაობაზე ან ამ მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული ღონისძიებების

განხორციელების შედეგად დადგინდა ბავშვის ან/და მისი მშობლის (მშობლების) ვინაობა, მაგრამ 7 დღის ვადაში ვერ მოხერხდა მშობლის (მშობლების) მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივ ორგანოში წარდგენა ან მასთან (მათთან) სხვაგვარად დაკავშირება ან/და ის (ისინი) თავს არიდებს (არიდებენ) მშობლის მოვალეობების შესრულებას და უფლებების განხორციელებას, მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანო, რომლის სამოქმედო ტერიტორიაზედაც რეგისტრაციაში გატარებულია ნაპოვნი ბავშვი ან/და მისი მშობელი (მშობლები) უფლების შეზღუდვის ან ბავშვის მიტოვებულად აღიარების მოთხოვნით. ამასთანავე, ბავშვის დაბადების ფაქტის რეგისტრაციის არარსებობის შემთხვევაში სასამართლოსთვის მიმართვამდე სააგენტო შესაბამისი მოთხოვნით მიმართავს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს.

6. სასამართლო ამ მუხლის მე-5 პუნქტის შესაბამისად მშობლის (მშობლების) უფლების შეზღუდვის შესახებ გადანყვეტილებას იღებს, თუ მშობლის (მშობლების) მოვალეობის შეუსრულებლობა გამონვეულია დროში აღმოფხვრადი მიზეზებით, მათ შორის, მშობლის (მშობლები) ჯანმრთელობის არასათანადო მდგომარეობით ან მშობლის (მშობლების) წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელალსრულების დაწესებულებაში ყოფნით.

7. სასამართლო ამ მუხლის მე-5 პუნქტის შესაბამისად ბავშვის მიტოვებულად აღიარების შესახებ გადანყვეტილებას იღებს იმ მშობლის (მშობლების) მიმართ, რომელიც (რომლებიც), მიუხედავად სახელმწიფოს მიერ მისთვის (მათთვის) შეთავაზებული პრევენციისა და რეინტეგრაციის ღონისძიებებისა, თავს არიდებს (არიდებენ) მშობლის მოვალეობების შესრულებას და უფლებების განხორციელებას (მიატოვა (მიატოვეს) ან განაცხადა (განაცხადეს) ბავშვის მიტოვების თაობაზე), თუ არ არსებობს ამ მუხლის მე-6 პუნქტში

აღნიშნული, დროში აღმოფხვრადი მიზეზები. სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლამდე მშობლის (მშობლების) უფლება-მოვალეობები შეჩერებულად ჩაითვლება და ამ მოვალეობებს შეასრულებს და უფლებებს განახორციელებს სააგენტო.

8. პრევენციისა და რეინტეგრაციის ღონისძიებები განისაზღვრება მინისტრის ბრძანებით.

მუხლი 15. მშვილბელ ოჯახთა/პირთა აღრიცხვა

1. საქართველოს მოქალაქე და საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომლებსაც სურთ, შვილად აიყვანონ ბავშვი, მინისტრის მიერ დამტკიცებული ფორმის განაცხადს წარუდგენენ მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივ ორგანოს, რომელიც იწყებს მშვილბელი ოჯახის/პირის შეფასებას.

2. მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანოს მიერ შეთავაზებულ ბავშვზე მშვილბელის თანხმობისას მშვილბელი ვალდებულია მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივ ორგანოს წარუდგინოს შემდეგი დოკუმენტები:

ა) მეუღლის თანხმობა, თუ ბავშვი შვილად აჰყავს ერთ-ერთ მეუღლეს;

ბ) საიდენტიფიკაციო დოკუმენტის (პირადობის მოწმობა, პასპორტი, ბინადრობის მოწმობა) ასლი;

გ) ქორწინების მოწმობის (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) ასლი;

დ) ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ცნობა;

ე) სამედიცინო-ნარკოლოგიური შემოწმების შესახებ ცნობა;

ვ) ნასამართლობის შესახებ ცნობა.

3. უცხო ქვეყნის მოქალაქე ამ მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტებით გათვალისწინებულ განაცხადს და დოკუმენტებს, ასევე მიმღები ქვეყნის შვილად აყვანის საქმეებზე უფლებამოსილი ორგანოს მიერ ჩატარებულ კვლევას ოჯახის თაობაზე წარუდგენს სააგენტოს.

4. ბავშვის შეთავაზებიდან არა უგვიანეს 7 სამუშაო დღისა მშვილდებელი ოჯახი/პირი იღებს გადაწყვეტილებას ბავშვის აყვანის შესახებ. აღნიშნული ვადის გადაცილება ჩაითვლება შეთავაზებული ბავშვის აყვანაზე უარის თქმად.

5. შვილად აყვანასთან (გაშვილებასთან) დაკავშირებული ინფორმაციის და გაშვილებულ ბავშვთა ბიოგრაფიული მონაცემების შენახვისა და გაცემის წესი განისაზღვრება მინისტრის ბრძანებით.

6. მშვილდებელ ოჯახთა/პირთა აღრიცხვის წესს ამტკიცებს მინისტრი.

მუხლი 16. შვილად აყვანასთან დაკავშირებული შეწოდებები

1. აკრძალულია 10 წლის ან 10 წელზე მეტი ასაკის ბავშვის გაშვილება მისი თანხმობის გარეშე.

2. აკრძალულია შვილად აყვანის მიზნით ფეხმძიმე ქალის წინასწარ შერჩევა და მისი სამშობიაროდ საქართველოს გარეთ გაყვანის შესაძლებლობის შექმნა ან ასეთ ქმედებაში ხელის შეწყობა.

3. აკრძალულია გასაშვილებელი ბავშვისა და მშვილდების საჯარო განცხადებით ძებნა ან შეთავაზება. გამონაკლისია საჯარო განცხადება, რომელშიც აღნიშნულია, რომ შვილად აყვანის საკითხებზე უნდა მიმართონ მეურვეობისა და მზრუნველობის შესაბამის ორგანოს. ასეთ განცხადებაში არ მიეთითება გასაშვილებელი ბავშვის ვინაობა.

4. შვილად აყვანა არ შეიძლება პირობით, ვადის მითითებით ან წარმომადგენლის მეშვეობით. შვილად აყვანის დროს მშვილებელს უფლება აქვს, ისარგებლოს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ადვოკატის ან სხვა უფლებამოსილი პირის იურიდიული მომსახურებით, ხოლო უცხო ქვეყნის მოქალაქეს - მიმღები ქვეყნის შვილად აყვანის საქმეებზე უფლებამოსილი ორგანოს, მისი არარსებობის შემთხვევაში კი - სხვა შესაბამისი აკრედიტებული იურიდიული პირის მომსახურებით.

5. მშვილებელსა და გასაშვილებელ ბავშვს შორის ასაკობრივი სხვაობა არ უნდა იყოს 16 წელზე ნაკლები. საპატიო მიზეზის არსებობისას სასამართლომ შესაძლებელია შეცვალოს ეს ასაკობრივი სხვაობა.

6. დედინაცვლის/მამინაცვლის მიერ ბავშვის შვილად აყვანის დროს არ მოქმედებს ამ მუხლის მე-5 პუნქტით დაწესებული ასაკობრივი შეზღუდვა.

7. დაუშვებელია და-ძმის, დების ან/და ძმების დაშორება, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეს შეესაბამება მათ ინტერესებს.

8. უცხო ქვეყნის მოქალაქე, რომელსაც საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით მიენიჭა საქართველოს მოქალაქეობა, შვილად აყვანის პროცედურებში მონაწილეობს, თავისი სურვილისამებრ, როგორც საქართველოს მოქალაქე ან როგორც უცხო ქვეყნის მოქალაქე.

მუხლი 17. შვილად აყვანის უპირატესი უფლება

1. გასაშვილებელი ბავშვის შვილად აყვანის უპირატესი უფლება აქვს მის ნათესავს. ამ შემთხვევაში ნათესავად ითვლება პირი, რომლისთვისაც გასაშვილებელი ბავშვი არის და, ძმა, შვილიშვილი, დისშვილი, ძმისშვილი, გერის ძმის შვილი,

გერის დის შვილი, ბიძაშვილი, დეიდაშვილი, მამიდაშვილი, ბიძა, დეიდა, მამიდა ან რომელიმე მათგანის შვილი, დედინაცვალი, მამინაცვალი. შვილად აყვანის უპირატესი უფლება აქვს ასევე მიმღებ ოჯახს - დედობილს ან/და მამობილს - ბავშვის მინდობით აღსაზრდელად გადაცემიდან არა უადრეს 6 თვისა. შვილად აყვანის უპირატესი უფლებით სარგებლობს ასევე ის მშვილებელი, რომელსაც უკვე ჰყავს შვილად აყვანილი გასაშვილებელი ბავშვის და ან/და ძმა. შვილად აყვანის უპირატესი უფლება აგრეთვე გამოიყენება შვილად აყვანის თაობაზე ბავშვის ბიოლოგიური მშობლის (მშობლებისა) და მშვილებლის მიერ სააგენტოსთვის ერთობლივი მიმართვის შემთხვევაში, რა დროსაც დაცული უნდა იქნეს ამ კანონით გათვალისწინებული შვილად აყვანის პირობები, თუ ამ კანონით სხვა რამ არ არის დადგენილი.

2. შვილად აყვანის უპირატესი უფლება აქვს საქართველოს მოქალაქეს, საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირს, უცხო ქვეყნის მოქალაქეს, რომელიც არის გასაშვილებელი ბავშვის ნათესავი ამ მუხლის პირველ პუნქტში აღნიშნულ პირთა წრის ფარგლებში.

3. შვილად აყვანის დროს დაცული უნდა იქნეს არა მხოლოდ რეესტრში არსებული რიგითობა, არამედ გასაშვილებელი ბავშვის ინტერესები, და გათვალისწინებული უნდა იქნეს მშვილებელ ოჯახთან/პირთან მისი თავსებადობა. შვილად აყვანის უპირატესი უფლების მქონე პირების მიმართ არ მოქმედებს რიგითობის პრინციპი. შეთავაზებულ ბავშვზე მშვილებლის მიერ უარის თქმის შემთხვევაში მშვილებელი ინარჩუნებს არსებულ რიგითობას და მას უნდა შესთავაზონ სხვა ბავშვი მის მიერ შერჩეული კრიტერიუმების შესაბამისად, ხოლო ბავშვი უნდა შესთავაზონ სხვა მშვილებელს დადგენილი წესით.

4. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო შვილად აყ-

ვანის პროცედურების განხორციელებისას შვილად აყვანის უპირატესი უფლების გამოყენებისას შეიმუშავენ დასკვნას ამ კანონიც დადგენილი წესით.

მუხლი 18. შვილად აყვანის შესახებ დასკვნა

1. სააგენტო სოციალური მუშაკის მიერ ჩატარებული კვლევის საფუძველზე ამზადებს დასკვნას მშვილებლის რეესტრში აღრიცხვაზე აყვანიდან 1 კვირის ვადაში.

2. შვილად აყვანის შესახებ დასკვნაში აღინიშნება:

ა) მშვილებლის ბიოგრაფიული მონაცემები, პიროვნული თვისებები, სოციალური და ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ბავშვის შვილად აყვანის მოტივი;

ბ) გასაშვილებელი ბავშვის ბიოგრაფიული მონაცემები, პიროვნული თვისებები, სოციალური და ჯანმრთელობის მდგომარეობა.

3. საჭიროების შემთხვევაში შვილად აყვანის შესახებ დასკვნა უნდა ითვალისწინებდეს ბავშვის ეთნიკური და კულტურული გარემოს გათვალისწინებით აღზრდის შესაძლებლობას.

4. ბავშვის საქართველოს ტერიტორიაზე გაშვილების შემთხვევაში მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანოს მიერ მომზადებული დასკვნა შვილად აყვანის შესახებ მომზადებიდან 1 კვირის ვადაში წარედგინება შესაბამის რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოს.

5. საერთაშორისო გაშვილების შემთხვევაში სააგენტოს მიერ მომზადებული დასკვნა შვილად აყვანის შესახებ მომზადებიდან 1 კვირის ვადაში წარედგინება შესაბამის რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოს.

6. შვილად აყვანის შესახებ დასკვნის მომზადებისა და გაცემის წესებს ამტკიცებს მინისტრი.

მუხლი 19. საერთაშორისო გაშვილება

1. საქართველოდან უცხო ქვეყანაში ბავშვის გაშვილება შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ შეუძლებელია ბავშვის ბიოლოგიურ ოჯახში დაბრუნება ან მისი შვილად აყვანა საქართველოს მოქალაქის ან/და საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირის მიერ.

2. უცხო ქვეყნის მოქალაქეს საქართველოდან შეუძლია იშვილოს რეესტრში აღრიცხვაზე მყოფი, გასაშვილებელი ბავშვის სტატუსის მქონე პირი, რომელიც რეესტრში აღრიცხვაზე აყვანიდან 8 თვეში ვერ აიყვანა შვილად საქართველოს მოქალაქემ. ამ შემთხვევაში სააგენტო ატარებს კვლევას, რომლის საფუძველზე მომზადებულ დასკვნაშიც უნდა აღინიშნოს მიზეზები, რომელთა გამოც საქართველოში ვერ მოინახა ამ ბავშვისათვის მშვილებელი. ჩატარებული კვლევის საფუძველზე სააგენტო ბავშვის ინტერესების გათვალისწინებით იწყებს მისი უცხო ქვეყანაში გაშვილების პროცედურას.

3. ბავშვის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით შესაძლებელია ამ მუხლის მე-2 პუნქტში აღნიშნული ვადა შეამციროს სასამართლომ.

4. საქართველოდან უცხო ქვეყანაში ბავშვის გასაშვილებლად სავალდებულოა მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის დადგენა, რისთვისაც საჭიროა შესაბამისი ექსპერტიზის დასკვნა.

5. საერთაშორისო გაშვილების საკითხებში კომპეტენტური ორგანოა სააგენტო, რომელიც ~ბავშვთა დაცვისა და საერთაშორისო გაშვილების სფეროში თანამშრომლობის შესახებ~ ჰააგის კონვენციის მოთხოვნათა შესაბამისად უკავშირდება ხელშემკვრელ სახელმწიფოთა ანალოგიურ სამსახურებს და ცვლის მათთან ინფორმაციას.

6. თუ რომელიმე უცხო ქვეყანა არ არის ამ მუხლის მე-5 პუნქტში აღნიშნული კონვენციის ხელშემკვრელი მხარე ანჰ და მისი კანონმდებლობით არ არის განსაზღვრული შვილად აყვანის საქმეებზე უფლებამოსილი ორგანო, მაშინ მინისტრი ამტკიცებს მშვილებელი ქვეყნის ცენტრალურ ორგანოსთან (ასეთი ორგანოს არარსებობის შემთხვევაში - გასაშვილებელ ქვეყანაში ლიცენზირებულ ან/და აკრედიტებულ შესაბამის უფლებამოსილ ორგანიზაციასთან) დასადები სპეციალური ხელშეკრულების ფორმას. სააგენტოს მიერ მიმღები ქვეყნის შვილად აყვანის საქმეებზე უფლებამოსილ ორგანოსთან დადებული ხელშეკრულება უნდა შეესაბამებოდეს ~ბავშვთა დაცვისა და საერთაშორისო გაშვილების სფეროში თანამშრომლობის შესახებ~ ჰააგის კონვენციის, ~ბავშვის უფლებათა დაცვის შესახებ~ გაეროს კონვენციისა და ამ კანონის მოთხოვნებს.

7. უცხო ქვეყნის მოქალაქის მიერ საქართველოდან ბავშვის შვილად აყვანა შეიძლება, თუ მშვილებელი აკმაყოფილებს საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ მოთხოვნებს და აღრიცხულია რეესტრში.

8. უცხო ქვეყანის მოქალაქის მიერ საქართველოდან ბავშვის შვილად აყვანის ფაქტის შესახებ ინფორმაციას სააგენტო ანვდის საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს.

მუხლი 20. შვილად აყვანის საქმის წარმოება სასამართლოში

1. საბოლოო გადაწყვეტილება ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ გამოაქვს რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოს.

2. მშვილებელს ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ განცხადება შეაქვს სასამართლოში მშვილებლის ან გასაშვილებელი ბავშვის ადგილსამყოფლის მიხედვით.

3. გასაშვილებელი ბავშვის ინტერესებს იცავს მეურვეო-

ბისა და მზრუნველობის ორგანოს უფლებამოსილი პირი.

4. საერთაშორისო გაშვილების დროს გასაშვილებელი ბავშვის ინტერესებს სასამართლოში იცავს სააგენტოს უფლებამოსილი პირი.

მუხლი 21. სასამართლოს მიერ შვილად აყვანის საქმის განხილვა

1. შვილად აყვანის საქმე განიხილება დახურულ სასამართლო სხდომაზე, ასეთი საქმეების განხილვისათვის საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით.

2. აკრძალულია ბავშვის შვილად აყვანა მშვილებლის სასამართლო სხდომაში მონაწილეობის გარეშე. სასამართლო პროცესს უნდა ესწრებოდეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს უფლებამოსილი პირი.

3. საპატიო მიზეზების არსებობისას სასამართლო სხდომა შეიძლება გაიმართოს ერთ-ერთი მშვილებლის მონაწილეობით.

4. თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ შვილად აყვანა შეესაბამება გასაშვილებელი ბავშვის ინტერესებს და ემსახურება მის კეთილდღეობას, იგი ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ განცხადების მიღებიდან 2 კვირის ვადაში, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 349-ე და 351-ე მუხლებით დადგენილი წესით გამოიტანს გადაწყვეტილებას ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ.

5. სასამართლო ვალდებულია ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 5 დღის ვადაში აცნობოს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს გადაწყვეტილების გამოტანის ადგილის მიხედვით.

6. შვილად აყვანა ძალაშია ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შეს-

ვლის დღიდან.

7. მშვილებლისა და გასაშვილებელი ბავშვის (თუ იგი 10 წლისაა ან 10 წელზე მეტისაა) მოთხოვნით სასამართლო სხდომა შეიძლება იყოს ღია, ხოლო ინფორმაცია - საჯარო.

მუხლი 22. შვილად აყვანაზე (გაშვილებაზე) უარი

1. შვილად აყვანის (გაშვილების) პროცედურის განხორციელების ნებისმიერ ეტაპზე, მაგრამ არა უგვიანეს სასამართლოს მიერ შვილად აყვანის (გაშვილების) საკითხზე საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანისა, მშობელს (მშობლებს) ამ კანონის მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტის ~ე~ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული თანხმობის არსებობისას, აგრეთვე მშვილებელსა და გასაშვილებელ ბავშვს, თუ იგი 10 წლისაა ან 10 წელზე მეტისაა, შეუძლიათ უარი განაცხადონ შვილად აყვანაზე (გაშვილებაზე).

2. სასამართლოს მიერ შვილად აყვანის (გაშვილების) საკითხზე საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანამდე, ბავშვის ინტერესების გათვალისწინებით, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია შეცვალოს საკუთარი დასკვნა და მოითხოვოს სასამართლო პროცესის შეჩერება.

მუხლი 23. სამოქალაქო აქტებში ცვლილებების შეტანა

1. მშვილებლის მოთხოვნით, კონფიდენციალურობის უზრუნველყოფის მოტივით ბავშვს შეიძლება შეეცვალოს სახელი, გვარი, დაბადების ადგილი და განსაკუთრებული მიზეზის არსებობისას - დაბადების თარიღი. დაბადების თარიღი არ შეიძლება შეიცვალოს ერთ თვეზე მეტი ვადით.

2. მშვილებლის მოთხოვნით ბავშვის დაბადების აქტის ჩანაწერში იგი მიეთითება ნაშვილების მშობლად.

3. თუ გასაშვილებელი ბავში 10 წლისაა ან 10 წელზე მეტისაა, სახელის, გვარის, დაბადების ადგილისა და დაბადების თარიღის შესახებ დაბადების აქტის ჩანაწერში ბავშვის მშობლად მშვილებლის მითითების შემთხვევაში სასამართლო ითვალისწინებს ბავშვის აზრს.

4. სამოქალაქო აქტებში შესატანი ცვლილებების თაობაზე უნდა მიეთითოს შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილებაში.

მუხლი 24. შვილად აყვანის სამართლებრივი შედეგები

1. შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ ნაშვილები კარგავს ქონებრივ და პირად არაქონებრივ უფლებებს და თავისუფლდება მოვალეობებისაგან თავისი ბიოლოგიური მშობლისა (მშობლებისა) და ნათესავების წინაშე.

2. შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ მეუღლეების მიერ ბავშვის შვილად აყვანის ან ერთ-ერთი მეუღლის მიერ მეორე მეუღლის შვილის შვილად აყვანის დროს ბავშვი იძენს მეუღლეთა ქორწინების საერთო შვილის სამართლებრივ მდგომარეობას საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით მშობლისა და შვილისათვის დადგენილი უფლება-მოვალეობების შესაბამისად.

3. ნაშვილები და მისი შთამომავლობა მშვილებლისა და მის ნათესავთა მიმართ პირადი და ქონებრივი უფლება-მოვალეობებით უთანაბრდებიან შთამომავლობით ბიოლოგიური ნათესავებს, ხოლო მშვილებელი და მისი ნათესავი - ნაშვილებსა და მის შთამომავლობას.

4. ნაშვილების მიმართ ამ კანონით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგები დადგება მიუხედავად იმისა,

მიეთითება თუ არა მშვილგებელი ბავშვის დაბადების აქტის ჩანაწერში მის მშობლად.

მუხლი 25. შვილად აყვანის საიდუმლოება

1. მოსამართლე, რომელმაც გამოიტანა შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილება, ბიოლოგიური მშობელი, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წარმომადგენელი, სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის ორგანოს თანამშრომელი და შვილად აყვანის პროცედურებში მონაწილე ნებისმიერი პირი ვალდებული არიან საიდუმლოდ შეინახონ შვილად აყვანის პროცედურის განხორციელების ნებისმიერ ეტაპზე მიღებული ინფორმაცია.

2. შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება ბიოლოგიური მშობლის, მშვილგებლისა და სრულწლოვანი ნაშვილების თანხმობა გარეშე აკრძალულია.

3. პასუხისმგებლობა ამ მუხლით დადგენილი მოთხოვნების დარღვევისათვის განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობით.

მუხლი 26. გაშვილების შემდგომი კონტროლი

1. საერთაშორისო გაშვილების დროს ცენტრალური ორგანო ვალდებულია სპეციალური ხელშეკრულების საფუძველზე მშვილგებელი ქვეყნის ცენტრალურ ორგანოს (ასეთი ორგანოს არარსებობის შემთხვევაში - გასაშვილებელ ქვეყანაში ლიცენზირებულ ანჰდა აკრედიტებულ შესაბამის უფლებამოსილ ორგანიზაციას) მოსთხოვს საქართველოდან გაშვილებული ბავშვის ჯანმრთელობისა და სოციალური მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის ყოველწლიურად მონოდება სპეციალური ფორმის შესაბამისად, სანამ გაშვილებულ ბავშვს არ შეუსრულდება 18 წელი.

2. სამინისტრო ამტკიცებს საქართვეოდან გაშვილებული ბავშვის ჯანმრთელობისა და სოციალური მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის მონოდების სპეციალურ ფორმას.

მუხლი 27. შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმება ან ბათილად ცნობა

1. შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილება შეიძლება გაუქმდეს საქართველოს საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით, თუ:

ა) შვილად აყვანა განხორციელდა საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნათა დარღვევით;

ბ) ამას მოითხოვს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ნაშვილების ინტერესების გათვალისწინებით;

გ) სასამართლო გადაწყვეტილება შვილად აყვანის შესახებ ეფუძნება ყალბ დოკუმენტებს;

დ) შვილად აყვანა ფიქციურია.

2. შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ საქმის განხილვაში მონაწილეობა უნდა მიიღოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ.

3. სასამართლოს შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება შეუძლია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დაადგენს, რომ ეს შეესაბამება ნაშვილების ინტერესებს.

4. თუ ნაშვილები 10 წლისა ან 10 ნელზე მეტისაა, შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმება დასაშვებია მხოლოდ ნაშვილების თანხმობით.

5. აკრძალულია შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმება ნაშვილების მიერ სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების

გაუქმებაზე თანახმა არიან მშვილბელი, ნაშვილების ბიოლოგიური მშობელი და ნაშვილები.

6. შვილდაყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილებით შეიძლება ბათილად იქნეს ცნობილი სასამართლო გადაწყვეტილების ბათილად ცნობისათვის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

მუხლი 28. შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნის დაყენებაზე უფლებამოსილი პირი და ასეთი მოთხოვნით განცხადების წარდგენის წესი

1. შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით სასამართლოში განცხადების წარდგენა შეუძლიათ:

ა) ნაშვილების ბიოლოგიურ მშობელს (მშობლებს), თუ შვილად აყვანა განხორციელდა საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნათა დარღვევით;

ბ) მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, თუ ეს აუცილებელია ნაშვილების ინტერესების დასაცავად.

2. დაინტერესებული პირი, რომელსაც მიაჩნია, რომ შვილად აყვანა არ შეესაბამება ნაშვილების ინტერესებს და იგი უნდა გაუქმდეს, ამის თაობაზე აცნობებს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, რომელიც წყვეტს შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით განცხადების სასამართლოში წარდგენის საკითხს.

3. განცხადება შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით წარედგინება სასამართლოს მშვილბელის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

4. თუ მოსარჩელე არის ნაშვილების ბიოლოგიური მშობელი (მშობლები) და მისთვის (მათთვის) უცნობია მშვილბე-

ლის ვინაობა, განცხადება შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით წარედგინება სასამართლოს ამ სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანის ადგილის მიხედვით.

5. შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმებისა და საქმის წარმოების განახლების შემთხვევაში საქმე განიხილება საერთო სასარჩელო წარმოების წესით და საქმის განხილვაში მოპასუხედ უნდა ჩაებას მშვილებელი.

მუხლი 29. შვილად აყვანის გაუქმების ან ბათილად ცნობის შედეგები

1. შვილად აყვანა ბათილად ცნობილად ჩაითვლება შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანის მომენტიდან.

2. სასამართლო, რომელმაც გამოიტანა გადაწყვეტილება შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ. ვალდებულია 2 კვირის ვადაში გაუგზავნოს იგი სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს შვილად აყვანის რეგისტრაციის ადგილის მიხედვით.

3. შვილად აყვანის ბათილად ცნობისას ნაშვილებსა და მშვილებელს, აგრეთვე მათ ნათესავებს შორის წყდება არსებული უფლება-მოვალეობანი. შვილად აყვანის გაუქმებისას უფლება-მოვალეობები აღდგება შვილსა და ბიოლოგიურ მშობელს (მშობლებს) და შთამომავლობით ნათესავებს შორის.

4. თუ შვილად აყვანა გაუქმებულია მშვილებლის მიერ ბავშვის აღზრდის მოვალეობის არაჯეროვნად შესრულების გამო, ბავშვს უნარჩუნდება მშვილებლისაგან ალიმენტის მიღების უფლება.

5. შვილად აყვანის გაუქმებისას სასამართლომ ბავშვის ინტერესების შესაბამისად უნდა გადაწყვიტოს შვილად აყ-

ვანისას ბავშვისათვის მიკუთვნებული გვარის, სახელისა და სხვა მონაცემების შენარჩუნების საკითხი. თუ ბავშვი 10 წლისაა ან 10 წელზე მეტისაა, აღნიშნული საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლომ მისი სურვილიც უნდა გაითვალისწინოს.

6. შვილად აყვანის ბათილად ცნობის შემდეგ სასამართლომ გადაწყვეტილებით არასრულწლოვანი გადაეცემა მშობელს (მშობლებს), ხოლო თუ ეს შეუძლებელია ან მის ინტერესებს ეწინააღმდეგება, - მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

თავი IV

მინდობით აღზრდის პროცედურები

მუხლი 30. დედობის/მამობის აღრიცხვა

1. საქართველოს მოქალაქემ, საქართველოში მუდმივად მცხოვრებმა მოქალაქეობის არმქონე პირმა და საქართველოში მუდმივად მცხოვრებმა უცხო ქვეყნის მოქალაქემ, რომლებსაც სურთ ბავშვის მინდობით აღზრდა (მათ შორის, გადაუდებელი მინდობით აღზრდა), უნდა მიმართონ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს თავიანთი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

2. დედობის/მამობის აღრიცხვას სოციალური მუშაკის დასკვნის საფუძველზე ახორციელებენ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები სამინისტროს მიერ დადგენილი წესით.

მუხლი 31. მინდობით აღზრდის შესახებ დასკვნის მომზადება და
გადაწყვეტილების მიღება

1. მინდობით აღზრდის შესახებ გადანყვეტილების მიღების უფლებამოსილება ენიჭებათ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს მინდობით აღზრდის შესახებ გადანყვეტილება მიიღება სოციალური მუშაკის მიერ ბავშვის საჭიროებებისა და ბავშვის მინდობით აღზრდის მსურველ პირთა შესაძლებლობების თაობაზე ჩატარებული კვლევისა და მომზადებული დასკვნის საფუძველზე (გარდა გადაუდებელი მინდობით აღზრდისა).

2. მინდობით აღზრდის შესახებ გადანყვეტილების მიღებისას დაცული უნდა იქნეს შემდეგი პრინციპები:

ა) გათვალისწინებული უნდა იქნეს ბავშვის მინდობით აღზრდის მსურველ პირთა სურვილი ბავშვის ასაკთან, სქესთან და ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით;

ბ) შესაძლებლობის ფარგლებში უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს ბავშვის ახლო ეთნიკურ, რელიგიურ და კულტურულ გარემოში აღზრდის შესაძლებლობა;

გ) ბავშვის მინდობით აღზრდის მსურველ პირთა ოჯახში მცხოვრები ბავშვების, მათ შორის, ბიოლოგიური შვილების და შვილად აყვანილი ბავშვების რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს შვიდს;

დ) 10 წელს მიღწეული ბავშვის მინდობით აღზრდა შესაძლებელია მხოლოდ მისი თანხმობით;

ე) დაუშვებელია და-ძმის, დების ან/და ძმების დაშორება, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეს შეესაბამება მათ ინტერესებს;

ვ) მინდობით აღსაზრდელსა და დედობილს/მამობილს შორის ასაკობრივი სხვაობა უნდა იყოს არანაკლებ 16 წლისა.

3. მინდობით აღზრდის პროცედურები განისაზღვრება მინისტრის ბრძანებით.

მუხლი 32. ხელშეკრულება ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ

1. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო დედობილთან/მამობილთან დებს ხელშეკრულებას ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ.

2. ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს ნებისმიერი ვადით, მინდობით აღსაზრდელების მიერ სრულწლოვანების მიღწევამდე;

3. ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ ხელშეკრულება უნდა მოიცავდეს:

ა) ბავშვზე ზრუნვისა და მისი აღზრდის პირობებს;

ბ) დედობილის/მამობილის უფლებებსა და მოვალეობებს;

გ) მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს უფლებებსა და მოვალეობებს;

დ) მინდობით აღსაზრდელის უფლებებსა და მოვალეობებს;

ე) მხარეთა პასუხისმგებლობას;

ვ) ხელშეკრულების შეწყვეტის პირობებს.

4. ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ ხელშეკრულებაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანა შეიძლება მხარეთა შეთანხმების საფუძველზე.

მუხლი 33. ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ ხელშეკრულების შეწყვეტა

1. ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ ხელშეკრულება შეიძლება შეწყდეს:

ა) მიმღები ოჯახის ინიციატივით, თუ არსებობს დასაბუთებული მიზეზი (ავადმყოფობა, ოჯახური ან მატერიალური მდგომარეობის გაუარესება, მინდობით აღსაზრდელსა და მიმღები ოჯახის წევრებს შორის კონფლიქტი);

ბ) მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ინიციატივით, თუ მიმღებ ოჯახში შექმნილია მინდობით აღსაზრდელზე ზრუნვისა და მისი აღზრდისათვის საზიანო პირობები და გარემო;

გ) მინდობით აღსაზრდელის ბიოლოგიურ ოჯახში დაბრუნების შემთხვევაში;

დ) მინდობით აღსაზრდელის შვილად აყვანის შემთხვევაში;

ე) თუ მინდობით აღსაზრდელი გახდა სრულწლოვანი;

ვ) თუ მინდობით აღსაზრდელი დაქორწინდა;

ზ) ამ კანონის მე-8 მუხლით გათვალისწინებული საფუძვლის აღმოფხვრის შემთხვევაში;

თ) ხელშეკრულების ვადის ამონურვისთანავე.

2. ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ ხელშეკრულების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში ბავშვი გადაეცემა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, რომელმაც უნდა მიიღოს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ზომები.

მუხლი 34. დედობილის/მამობილის ფინანსური უზრუნველყოფა

1. მინდობით აღსაზრდელზე ზრუნვის ხარჯები იფარება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, ~სოციალური დახმარების შესახებ~ საქართველოს კანონის შესაბამისად.

2. დედობილი-მამობილი ბავშვის მინდობით აღზრდისათვის საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად იღებს სოციალურ დახმარებას, რომლის ოდენობას განსაზღვრავს საქართველოს მთავრობა.

3. დედობილის/მამობილის მინდობით აღსაზრდელის მინდობით აღზრდა ეთვლება შრომით სტაჟში.

მუხლი 35. მიმღები ოჯახის მოვალეობანი და პასუხისმგებლობა

1. მიმღებ ოჯახს მინდობით აღსაზრდელის მიმართ აკისრია შემდეგი მოვალეობანი:

ა) იზრუნოს მინდობით აღსაზრდელზე მისი ინდივიდუალური განვითარების გეგმის შესაბამისად;

ბ) შეუქმნას მინდობით აღსაზრდელის ნორმალური ოჯახური გარემო;

გ) აცნობოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მინდობით აღსაზრდელისათვის საზიანო პირობებისა და გარემოს შექმნის შესახებ;

დ) საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, ხელი შეუწყოს მინდობით აღსაზრდელის ურთიერთობას მის კანონიერ წარმომადგენელთან და სხვა ნათესავებთან;

ე) იცხოვროს მინდობით აღსაზრდელთან ერთად;

ვ) განახორციელოს საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა უფლებები და შეასრულოს მოვალეობები.

2. პასუხისმგებლობა დედობილის/მამობილის მიერ საკუთარი მოვალეობების ჯეროვნად შეუსრულებლობისათვის განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობით.

მუხლი 36. მინდობით აღსაზრდელის უფლებები მიმღებ ოჯახში

1. მინდობით აღსაზრდელი სარგებლობს საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და სხვა ნორმატიული აქტებით ბავშვის მიმართ დადგენილი ყველა უფლებით.

2. მიმღებ ოჯახში მინდობით აღსაზრდელთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადანყვეტილების მიღებისას დაცული უნდა

იქნეს გადაწყვეტილების მიღებაში მინდობით აღსაზრდელის მონაწილეობისა და მისი აზრის პატივისცემის პრინციპი.

3. მინდობით აღზრდა არ ზღუდავს მინდობით აღსაზრდელის უფლებებს ბიოლოგიური მშობლებისა და წარმოშობით ნათესავების მიმართ.

თავი V

გარდამავალი და დასკვნითი დებულებანი

მუხლი 37. გარდამავალი დებულებანი

2010 წლის 1 მარტამდე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ უზრუნველყოს:

- ა) რეესტრის წარმოების წესის დამტკიცება;
- ბ) შვილად აყვანის შესახებ დასკვნის მომზადებისა და გაცემის წესების დამტკიცება;
- გ) მშვილბელ ოჯახთა/პირთა აღრიცხვის წესის დამტკიცება;
- დ) გასაშვილებელ ბავშვთა აღრიცხვის წესის დამტკიცება;
- ე) დაავადებათა სიის დამტკიცება, რომელთა არსებობის შემთხვევაში მშვილბელს არა აქვს ბავშვის აყვანის, ხოლო აღმზრდელს - ბავშვის მინდობით აღზრდის უფლება;
- ვ) ამ კანონით განსაზღვრულ ვალდებულებათა შესრულების უზრუნველყოფის მიზნით სხვა, შესაბამისი სამართლებრივი აქტების შემუშავება და საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში მათი გამოცემა.

მუხლი 38. კანონის ამოქმედებასთან დაკავშირებით ნორმატიული აქტების ძალადაკარგულად ცნობა

2010 წლის 1 მარტიდან ძალადაკარგულად იქნეს ცნობილი:

ა) საქართველოს 2007 წლის 18 დეკემბრის კანონი ~ შვილად აყვანის შესახებ ~ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, N 48. 27.12.2007, მუხ. 416);

ბ) საქართველოს 2007 წლის 18 დეკემბრის კანონი ~ მინდობით აღზრდის შესახებ ~ (საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, N 48, 27.12.2007, მუხ. 413).

მუხლი 39. კანონის ამოქმედება

1. ეს კანონი, გარდა ამ კანონის პირველი 36-ე და 38-ე მუხლებისა, ამოქმედდეს 2010 წლის 1 იანვრიდან.

2. ამ კანონის პირველი - 36-ე და 38-ე მუხლები ამოქმედდეს 2010 წლის 1 მარტიდან.

**საქართველოს 1998 წლის კანონი საქართველოს
პირმო სამართლის შესახებ**

თავი 7

საოჯახო სამართალი

მუხლი 44. ქორწინების პირობები

1. ქორწინების პირობები თითოეული დასაქორწინებელი პირისათვის ექვემდებარება იმ ქვეყნის სამართალს, რომელსაც ეს პირი განეკუთვნება.

2. თუ ქორწინების პირობებიდან რომელიმე არ არსებობს და ერთ-ერთი დასაქორწინებელი პირი საქართველოს მოქალაქეა ან ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი საქართველოში აქვს, შესაძლებელია, საქართველოს სამართლის გამოყენება, თუ:

ა) სხვა ქვეყნის სამართალი ქართულ ჩვეულებებთან შედარებით ზღუდავს ქორწინების თავისუფლებას;

ბ) წინა ქორწინება ხელს არ უშლის ხელახალ ქორწინებას;

გ) წინა ქორწინება საქართველოს სასამართლოს გადანყვეტილებით ან საქართველოში ცნობილი გადანყვეტილებით შეწყვეტილი ან ბათილია;

დ) დასაქორწინებელი პირის ყოფილი მეუღლე გამოცხადებულია გარდაცვლილად.

3. ქორწინების ფორმის საკითხი განისაზღვრება იმ ქვეყნის სამართლით, სადაც განხორციელდა ქორწინება. თუ დასაქორწინებელ პირთაგან ერთ-ერთი საქართველოს მოქალაქე არ არის, ქორწინება საქართველოში შეიძლება განხორციელდეს ამ ქვეყანაში მოქმედი ქორწინების ფორმის შესაბამისად, რომელსაც ეს პირი განეკუთვნება.

მუხლი 45. ქორწინების შედეგები

1. ქორწინების ზოგადი შედეგები ექვემდებარება იმ ქვეყნის სამართალს:

ა) რომელსაც ორივე მეუღლე ცალკე-ცალკე განეკუთვნება ან ქორწინების უკანასკნელ მომენტში განეკუთვნებოდა;

ბ) სადაც ორივე მეუღლეს ცალკე-ცალკე აქვს ან ქორწინების უკანასკნელ მომენტში ჰქონდა ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი;

გ) რომელთანაც მეუღლეები ერთობლივად ყველაზე მჭიდროდ არიან დაკავშირებულნი.

2. ამ მუხლის პირველი პუნქტი გამოიყენება აგრეთვე მეუღლეთა ქონებრივი ურთიერთობების მიმართ, თუ მათ სხვა ქვეყნის სამართალი არ აურჩევიათ. სამართლის არჩევა შესაძლებელია, თუ იგი მიუთითებს იმ ქვეყნის სამართალზე:

ა) რომელსაც ერთ-ერთი მეუღლე განეკუთვნება;

ბ) სადაც ერთ-ერთ მეუღლეს აქვს ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი;

გ) სადაც უძრავი ქონება იმყოფება.

3. ქონებრივი ურთიერთობების მოსაწესრიგებლად ლტოლვილებს შეუძლიათ აირჩიონ იმ ქვეყნის სამართალიც, სადაც მათ აქვთ ახალი ერთობლივი ადგილსამყოფელი.

4. სამართლის არჩევა უნდა გაფორმდეს სანოტარო წესით.

მუხლი 46. მესამე პირთა კეთილი ნების დაცვა

თუ მეუღლეების ქონებრივი ურთიერთობები ექვემდებარება უცხო ქვეყნის სამართალს და ერთ-ერთ მეუღლეს ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი საქართველოში აქვს ან სამენარმოო საქმიანობას საქართველოში ეწევა, მაშინ მესამე

პირთან დადებული გარიგებების მიმართ პრეტენზიები მხედველობაში არ მიიღება, თუ ამ პირმა იცოდა ან უნდა სცოდნოდა მეუღლეთა ქონების სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ.

მუხლი 47. ქორწინების შეწყვეტა

1. ქორწინების შეწყვეტა ექვემდებარება იმ ქვეყნის სამართალს, რომელიც გამოიყენება ქორწინების ზოგადი შედეგების მიმართ.

2. როდესაც უცხო ქვეყნის სამართლის მიხედვით განქორწინება შეუძლებელია, იგი შეიძლება განხორციელდეს საქართველოს სამართლის შესაბამისად, თუ განქორწინების მსურველი მეუღლე საქართველოს მოქალაქეა ან ქორწინებისას საქართველოს მოქალაქე იყო.

მუხლი 48. რჩენის მოვალეობა

1. რჩენის მოვალეობის მიმართ გამოიყენება იმ ქვეყნის სამართალი, სადაც პირს, რომელსაც რჩენა ესაჭიროება, აქვს ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი. თუ სარჩენ პირს ამ ქვეყნის სამართლით მარჩენალისაგან სარჩოს მიღება არ შეუძლია, გამოიყენება იმ ქვეყნის სამართალი, რომელსაც ისინი ერთობლივად განეკუთვნებიან. თუ სარჩენ პირს მარჩენალისაგან სარჩოს მიღება არ შეუძლია არც ერთი ამ სამართლის მიხედვით, გამოიყენება საქართველოს სამართალი.

2. არაპირდაპირი ხაზით ნათესავებს შორის რჩენის მოვალეობის არსებობისას მარჩენალს შეუძლია სარჩენი პირის

მიმართ გამოიყენოს იმ ქვეყნის სამართალი, რომელსაც ისინი ერთობლივად განეკუთვნებიან. საერთო მოქალაქეობის არარსებობის შემთხვევაში გამოიყენება მარჩენალის ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი ქვეყნის სამართალი.

4. თუ განქორწინება მოხდა საქართველოში, მაშინ განქორწინებულ მეუღლეთა რჩენის მოვალეობის მიმართ გამოიყენება განქორწინების მიმართ გამოყენებული ქვეყნის სამართალი. ეს წესი გამოიყენება ქორწინების შეწყვეტისა და მეუღლეთა დაშორების სხვა ფორმების მიმართაც.

4. თუ სარჩენი პირი და მარჩენალი საქართველოს მოქალაქეები არიან და ამ უკანასკნელს ჩვეულებრივი საცხოვრებელი ადგილი საქართველოში აქვს, გამოიყენება საქართველოს სამართალი.

5. სამართალი, რომელიც გამოიყენება რჩენის მოვალეობის მიმართ, განსაზღვრავს:

ა) შეუძლია თუ არა, რა მოცულობით და ვისგან შეუძლია სარჩენ პირს სარჩოს მოთხოვნა;

ბ) ვინ არის უფლებამოსილი საალიმენტო საქმისწარმოების წარმართვაზე და რა ვადა გამოიყენება ამ საქმისწარმოებისათვის;

გ) მარჩენალის მიერ სახელმწიფო ორგანოებისათვის გადასახდელი ანაზღაურების ოდენობას.

6. სარჩოს ოდენობის განსაზღვრისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული სარჩენი პირის მოთხოვნილება და მარჩენალის ეკონომიკური მდგომარეობა, მაშინაც კი, როცა სამართალი, რომელიც ამ შემთხვევაში გამოიყენება, სხვა რამეს განსაზღვრავს.

**მუხლი 49. მშობლებსა და შვილებს შორის
ურთიერთობები**

მშობლებსა და შვილებს შორის არსებული პირადი და ქონებრივი ურთიერთობები, მშობლის მზრუნველობის ჩათვლით, ექვემდებარება იმ ქვეყნის სამართალს, სადაც ბავშვს აქვს ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი. ამავე დროს ბავშვის ინტერესებიდან გამომდინარე გამოიყენება იმ ქვეყნის სამართალი, რომელსაც ბავშვი განეკუთვნება.

**მუხლი 50. ბავშვის წარმოშობასთან დაკავშირებული
სამართალურთიერთობები**

1. ბავშვის წარმოშობასთან დაკავშირებული სამართალურთიერთობები ექვემდებარება იმ ქვეყნის სამართალს, სადაც ბავშვს აქვს ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი. ბავშვის წარმოშობის დადგენა ერთ-ერთი მშობლის მიხედვით ექვემდებარება იმ ქვეყნის სამართალს, რომელსაც ეს მშობელი განეკუთვნება. თუ დედა დაქორწინებულია, ბავშვის წარმომავლობა შეიძლება დადგინდეს ამ ქვეყნის სამართალითაც, რომელსაც ამ კანონის 45-ე მუხლის თანახმად ბავშვის დაბადებისას ქორწინების ზოგადი შედეგები ეფუძნებოდა. თუ ქორწინება შეწყდა ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალების გამო, ქორწინების შეწყვეტის დროს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება.

2. თუ მშობლები დაქორწინებულნი არ არიან, მამის ვალდებულებები ფეხმძიმე მეუღლის მიმართ ექვემდებარება იმ ქვეყნის სამართალს, სადაც დედას აქვს ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი.

მუხლი 51. ბავშვის წარმოშობასთან დაკავშირებული დავა

ბავშვის წარმოშობა შეიძლება სადავო გახდეს იმ ქვეყნის სამართლის მიხედვითაც, სადაც ამ დავის წინაპირობა წარმოიშვა. ბავშვის მიერ წარმომავლობა ყველა შემთხვევაში შეიძლება სადავო გახდეს იმ ქვეყნის სამართლით, სადაც ბავშვს აქვს ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი.

მუხლი 52. სამართლის გამოყენება შვილად აყვანისას

შვილად აყვანა წესრიგდება იმ ქვეყნის სამართლით, რომელსაც განეკუთვნება მშვილებელი შვილად აყვანის დროს. შვილად აყვანა ერთ-ერთი ან ორივე მეუღლის მიერ ექვემდებარება იმ ქვეყნის სამართალს, რომელიც ქორწინების ზოგადი შედეგების მიმართ გამოყენება.

მუხლი 53. თანხმობის პირობები

ბავშვის და მასთან საოჯახო-სამართლებრივ ურთიერთობებში მყოფი პირის მიერ თანხმობის მიცემის საკითხი შვილად აყვანაზე, აგრეთვე მამობის აღიარებასა და სახელის დარქმევაზე დამატებით ექვემდებარება იმ ქვეყნის სამართალსაც, რომელსაც ეს ბავშვი განეკუთვნება. თუ ბავშვის ინტერესებისათვის აუცილებელია, ამ ქვეყნის სამართლის ნაცვლად გამოიყენება საქართველოს სამართალი.

მუხლი 54. მეურვეობა და მზრუნველობა

1. მეურვეობის, მზრუნველობის ან მოვლის სხვა ფორმების წარმოშობა, შინაარსის შეცვლა და შეწყვეტა ექვემდებარება იმ ქვეყნის სამართალს, რომელსაც სამეურვეო პირი

განეკუთვნება. უცხოელებს ან ლტოლვილებს, რომლებსაც საცხოვრებელი ადგილი საქართველოში აქვთ, შეიძლება დაენიშნოთ მეურვე ან მზრუნველი საქართველოს სამართლის მიხედვით.

2. თუ მეურვეობის ღონისძიების გატარება აუცილებელია, მაგრამ დადგენილი არ არის, ვინ მონაწილეობს მეურვეობაში, ან თუ მონაწილე სხვა ქვეყანაში იმყოფება, გამოიყენება იმ ქვეყნის სამართალი, რომელიც ყველაზე ხელსაყრელია სამეურვეო პირისათვის.

3. მეურვეობის, მზრუნველობის ან მოვლის დროებითი ღონისძიებები ექვემდებარება მეურვეობის დამწესებელი ქვეყნის სამართალს.

თავი 8

სამემკვიდრეო სამართალი

მუხლი 55. მემკვიდრეობითი ურთიერთობები

მემკვიდრეობითი ურთიერთობები წესრიგდება იმ ქვეყნის სამართალით, რომელსაც მამკვიდრებელი გარდაცვალებისას განეკუთვნებოდა. მოქალაქეობის არმქონე პირის მიმართ გამოიყენება იმ ქვეყნის სამართალი, სადაც მას ჰქონდა უკანასკნელი ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი. ასეთის არარსებობის შემთხვევაში გამოიყენება საქართველოს სამართალი.

მუხლი 56. ანდერძის ფორმა

ანდერძი ითვლება ფორმის დაცვით შედგენილად, თუ იგი შეესაბამება იმ ქვეყნის სამართალს:

ა) რომელსაც მამკვიდრებელი გარდაცვალებისას განეკუთვნებოდა;

ბ) სადაც მამკვიდრებელს გარდაცვალებისას ჰქონდა ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი;

გ) სადაც იმყოფება უძრავი ქონება, რომელსაც ეხება ანდერძი.

საქართველოს სისხლის საქართლის კოდექსი

თავი XXIV

დანაშაული ოჯახისა და არასრულწლოვნის წინააღმდეგ

მუხლი 171. არასრულწლოვნის ჩაბმა
ანტისაზოგადოებრივ ქმედებაში

1. არასრულწლოვნის დაყოლიება მათხოვრობაზე ან სხვა ანტისაზოგადოებრივ ქმედებაზე, –

ისჯება საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას სამოცდაათიდან ორას ორმოც საათამდე ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. არასრულწლოვნის ჩაბმა გამაბრუებელ ან სამკურნალ-წამლო საშუალებათა არასამედიცინო მოხმარებაში, –

ისჯება თავისუფლების შეზღუდვით ვადით სამ წლამდე, ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

3. არასრულწლოვნის ჩაბმა პროსტიტუციაში ძალადობის, ძალადობის მუქარის ან მოტყუების გარეშე, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე.

მუხლი 172. არასრულწლოვნის მიმართ უკანონო გარიგების
განხორციელება შვილად აყვანის მიზნით

არასრულწლოვნის ყიდვა ან მის მიმართ სხვა უკანონო გარიგების განხორციელება შვილად აყვანის მიზნით, –

ისჯება გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ან თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე.

მუხლი 172¹. შვილად აყვანის მიზნით ფეხმძიმე ქალების წინასწარი შერჩევა და მშობიარობისათვის საქართველოს ფარგლებს გარეთ გაყვანის შესაძლებლობის შექმნა ან ასეთ გაშვილებაში ხელის შეწყობა

1. შვილად აყვანის მიზნით ფეხმძიმე ქალების წინასწარი შერჩევა და მშობიარობისათვის საქართველოს ფარგლებს გარეთ გაყვანის შესაძლებლობის შექმნა ან ასეთ გაშვილებაში ხელის შეწყობა, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან შვიდ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის ან პირთა ჯგუფის მიერ, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ექვსიდან ცხრა წლამდე.

მუხლი 173. შვილად ან შვილობილად აყვანის წესის დარღვევა

1. შვილად ან შვილობილად აყვანის წესის დარღვევა, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ოთხ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

მუხლი 174. ბავშვის შეცვლა

ბავშვის შეცვლა ანგარებით ან სხვა ქვენაგრძნობით, – ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით სამიდან ხუთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

მუხლი 175. შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება

1. შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება მშვილებლის ნება-სურვილის გარეშე, – ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ექვს თვემდე.

2. იგივე ქმედება:

ა) იმის მიერ, ვინც ვალდებულია დაიცვას შვილად აყვანის ფაქტი, როგორც სამსახურებრივი ან პროფესიული საიდუმლოება;

ბ) რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების შეზღუდვით ვადით სამ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით იმავე ვადით, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

მუხლი 176. ალიმენტის გადახდისაგან ჯიუტად თავის არიდება

სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრებული ალიმენტის გადახდისაგან ჯიუტად თავის არიდება, –

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოციდან ორას ორმოც საათამდე ანდა გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე.

საქორწინო ხელშეკრულება

(ნიმუში)

ქ. _____ „____“ _____ წ.
ხელშეკრულების დადების ადგილი ხელშეკრულების დადების თარიღი

_____ (სახელი, გვარი, დაბადების
თარიღი, საცხოვრებელი ადგილის მისამართი, პირადობის
მონმობის რეკვიზიტები),

_____ (სახელი, გვარი, დაბადების
თარიღი, საცხოვრებელი ადგილის მისამართი, პირადობის
მონმობის რეკვიზიტები), რომლებიც, შემდგომში იწოდებიან
მეუღლეებად, ურთიერთშეთანხმებით, საკუთარი ნებითა და
სურვილით, ქორწინების განმავლობაში ან განქორწინების
შემთხვევაში, თავიანთი ქონებრივი უფლებებისა და მოვალეო-
ბების განსაზღვრის მიზნით, დებენ წინამდებარე საქორწინო
ხელშეკრულებას შემდეგზე:

1. ხელშეკრულების საბანი

1.1. მეუღლეები თანხმდებიან, რომ მთელ ქონებაზე, რომელიც მათ შეიძინეს თანაცხოვრების პერიოდში, იმის მიუხედავად, თუ ვისი შემოსავლით იქნა შეძენილი ეს ქონება, დგინდება თანასაკუთრების სამართლებრივი რეჟიმი. ქონების ცალკეული სახეებისათვის, რომლებიც მითითებულია წინამდებარე ხელშეკრულებაში, ამავე ხელშეკრულებით შეიძლება დანესდეს განსხვავებული რეჟიმი.

1.2. ქონება, რომელიც ეკუთვნოდა თითოეულ მეუღლეს ქორწინებამდე, ასევე ის ქონება, რომელიც მეუღლეებმა მი-

იღეს ქორწინების განმავლობაში საჩუქრად ან მემკვიდრეობით, წარმოადგენს მათ ინდივიდუალურ საკუთრებას.

1.3. წინამდებარე ხელშეკრულების დადების მომენტი სათათვისის მოქალაქე _____ კუთვნილებაშია:
სახელი, გვარი

ა. საცხოვრებელი სახლი, მდებარე – (საჯარო რეესტრის მონაცემები);

ბ. ავტოსატრანსპორტო საშუალება _____, სახელმწიფო ნომერი _____, ფერი _____, გამოშვების წელი _____, მარკა _____, ძარა _____, ძრავის ნომერი _____, საიდენტიფიკაციო ნომერი _____, რეგისტრაციის ნომერი _____;

გ. მოძრავი ნივთები ხელშეკრულებაზე თანდართული სიის მიხედვით _____
(ავეჯი, ძვირფასეულობა, პროფესიული მოხმარების ნივთები და სხვა).

1.4. მოქალაქე _____ გვარი, სახელი კუთვნილებაში, წინამდებარე ხელშეკრულების დადების მომენტისათვის, არის:

ა.

ბ.

გ.

1.5. ქორწინების განმავლობაში შექმნილ საერთო ქონებას განეკუთვნება თითოეული მეუღლის შრომითი, კომერციული და ინტელექტუალური საქმიანობიდან მიღებული შემოსავალი, მათ მიერ მიღებული პენსია, დახმარება და სხვაგვარი ფულადი თანხა, რომელსაც არა აქვს სპეციალური დანიშნულება. საერთო საკუთრების განკარგვა ხდება მეუღლეთა შეთანხმებით.

1.6. საერთო საკუთრებაზე უფლება აქვს იმ მეუღლე-

საც, რომელიც ქორწინების პერიოდში ეწეოდა საოჯახო საქმიანობას, უვლიდა შვილებს ან სხვა საპატიო მიზეზით არ ჰქონდა დამოუკიდებელი შემოსავალი.

1.7. ინდივიდუალური მოხმარების ნივთები (ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი და სხვ.), ძვირფასეულობისა და ფუფუნების საგნების გამოკლებით, რომლებიც შეძენილია მეუღლეთა თანაცხოვრების პერიოდში, ითვლება იმ მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებად, რომელიც სარგებლობს ამ ნივთებით.

1.8. მიზნობრივი დანიშნულების შემოსავლები (მატერიალური დახმარების თანხები, შრომისუნარიანობის დაკარგვის ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის სხვაგვარი გაუარესების გამო ერთ-ერთი მეუღლისათვის გაცემული სახსრები) ითვლება იმ მეუღლის საკუთრებად, ვის სახელზეც გაიცა იგი.

1.9. მეუღლეებს შეუძლიათ საერთო ქონება განკარგონ ურთიერთშეთანხმებით. მეუღლის თანხმობა მეორე მეუღლის მიერ გარიგების დადებაზე ივარაუდება, თუ იგი არ გამოთქვამს საწინააღმდეგო პოზიციას გარიგების დადების თაობაზე მის დადებამდე. უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული ან ისეთი გარიგების დასადავად, რომელიც საჭიროებს სანოტარო წესით დამონმებას ან/და სახელმწიფო რეგისტრაციას, აუცილებელია მეორე მეუღლის წინასწარი წერილობითი თანხმობა.

1.10. მეუღლეებს ურთიერთშეთანხმებით შეუძლიათ შეცვალონ ამ ხელშეკრულებით განსაზღვრული საერთო საკუთრების რეჟიმი. შეცვლა შესაძლებელია ქორწინების მთელი პერიოდის განმავლობაში.

2. მეუღლეთა უფლება-მოვალეობანი

2.1. თითოეული მეუღლე ვალდებულია გამოიჩინოს სათანადო მზრუნველობა საერთო საკუთრებისა და მეორე მეუღლის ინდივიდუალური საკუთრების მიმართ, თავიდან აიცილოს ასეთი ქონების დაზიანება ან განადგურება.

2.2. მეუღლეები ვალდებული არიან თავი შეიკავონ ისეთი სარისკო გარიგებების დადებისაგან, რომელთა საფუძველზე წარმოშობილ ვალდებულებებს შეიძლება მოჰყვეს საერთო საკუთრების ან შემოსავლების მნიშვნელოვანი შემცირება.

2.3. თითოეულ მეუღლეს უფლება აქვს ისარგებლოს მეორე მეუღლის ინდივიდუალურ საკუთრებაში არსებული ქონებით, მისი დანიშნულების შესაბამისად.

2.4. ქორწინების პერიოდში თითოეულ მეუღლეს უფლება აქვს საკუთარი შეხედულებისამებრ განკარგოს თავის ინდივიდუალურ საკუთრებაში არსებული ქონება, რომლისგანაც მიღებული შემოსავალი მათი შეთანხმების საფუძველზე ითვლება საერთო საკუთრებად.

2.5. ქორწინების შეწყვეტის შემთხვევაში საერთო ქონება იყოფა თანაბრად თუ მეუღლეთა შორის სხვა შეთანხმება არ ყოფილა ამ ხელშეკრულებით.

2.6. ქორწინებამდე თითოეული მეუღლის საკუთრებაში არსებულ ან ქორწინების პერიოდში მემკვიდრეობით მიღებულ ქონებას თუ ამ ხელშეკრულებით განსხვავებული სამართლებრივი რეჟიმი მიენიჭა, მისი გაყოფა მოხდება ხელშეკრულებით დადგენილი წესით.

3. მეუღლეთა პასუხისმგებლობა

3.1. მეუღლე არ არის პასუხისმგებელი მისი თანხმობის გარეშე მეორე მეუღლის მიერ დადებული გარიგებიდან გამომდინარე ვალდებულებებზე.

3.2. თითოეული მეუღლე პასუხისმგებელია თავისი კრედიტორების წინაშე ნაკისრი ვალდებულებებისათვის მისი კუთვნილი ინდივიდუალური ქონების ფარგლებში. თუ ასეთი ქონება საკმარისი არ არის ვალდებულების შესასრულებლად, კრედიტორს უფლება აქვს გადახდევინება მიაქციოს მოვალე მეუღლის წილზე თანაზიარ საკუთრებაში.

3.3. მეუღლეთა საერთო ვალის დასაფარად გადახდე-
დევინების მიქცევა მოხდება მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრე-
ბაზე, უკმარისობის შემთხვევაში გადახდევენება მოხდება
მეუღლეთა ინდივიდუალური საკუთრებიდანაც თანაბარ-
წილად.

4. ღავების გადაწყვეტის წესი

4.1. მხარეთა შორის წარმოშობილი ნებისმიერი დავა უნდა
გადაწყდეს ურთიერთშეთანხმების გზით.

4.2. შეუთანხმებლობის შემთხვევაში დავას, კანონმდე-
ბლობით დადგენილი წესით, გადაწყვეტს სასამართლო.

5. ხელშეკრულების ძალაში შესვლა, შეცვლა და შეწყვეტა

5.1. ხელშეკრულებაზე ხელმოწერით მეუღლეები ადას-
ტურებენ, რომ იგი არ შეიცავს ბუნდოვან დებულებებს და
მიიღეს მასში აღნიშნული პირობები.

5.2. ხელშეკრულება ძალაში შედის ქორწინების რეგის-
ტრაციის დღიდან.

5.3. ხელშეკრულება უნდა დამოწმდეს სანოტარო წესით.

5.4. მეუღლეებს შეუძლიათ ურთიერთშეთანხმებით
ნებისმიერ დროს შეიტანონ ცვლილებები და დამატებები წი-
ნამდებარე ხელშეკრულებაში ან შეწყვიტონ მისი მოქმედება.
ცალმხრივად შეტანილ ცვლილებებსა და დამატებებს იუ-
რიდიული ძალა არ გააჩნიათ. დაუშვებელია ცალმხრივი უარი
საქორწინო ხელშეკრულების შესრულებაზე. განქორწინებით
წყდება საქორწინო ხელშეკრულებაც.

5.4. ამ ხელშეკრულებით გაუთვალისწინებელი ქონებრივი
ურთიერთობები, აგრეთვე პირადი არაქონებრივი ხასიათის
საკითხების რეგულირება ხდება კანონის საფუძველზე.

5.5. ხელშეკრულება შედგენილია ქართულ ენაზე, თანა-

ბარი იურიდიული ძალის მქონე სამ იდენტურ ეგ ზემპლარად, რომელთაგანაც ორი რჩება მეუღლეებს, ერთი კი ინახება ქ. ნოტარიუსის სანოტარო ბიუროში.

6. მხარეთა რეკვიზიტები

6.1. მოქალაქე _____
მისამართი _____
ტელეფონი _____
ელფოსტა _____
საკონტაქტო პირი _____
საბანკო ანგარიში _____

6.2. მოქალაქე _____
მისამართი _____
ტელეფონი _____
ელფოსტა _____
საკონტაქტო პირი _____
საბანკო ანგარიში _____

ხელშეკრულებას თან ერთვის:

დანართი 1 – მეუღლეების ინდივიდუალურ საკუთრებაში არსებული მოძრავი ნივთების ნუსხა

1. _____ 2. _____

ხელმოწერა

ხელმოწერა

ტესტები

№1

კანონით ვის შორის არ შეიძლება დაქორწინება?

1. შიდსით დაავადებულთა შორის;
2. ბიძაშვილ-მამიდაშვილებს შორის;
3. ერთსქესიან პირებს შორის;
4. საქართველოს მოქალაქეებსა და მოქალაქეობის არმქონე პირებს შორის;
5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

№2

ნიკოლოზ ბუკია სასამართლომ უგზო-უკვლოდ დაკარგულად გამოაცხადა 2002 წლის ივნისში. მისმა მეუღლემ 2004 წელს განქორწინება გააფორმა დაკარგულ მეუღლესთან. 2005 წლის მაისში ნ. ბუკია, რომელიც საზღვარგარეთ იძულებით სამუშაოდ გაუყვანიათ, დაბრუნდა და თავის ცოლთან გააგრძელა ოჯახური ურთიერთობა. 2007 წელს ნ. ბუკიას მეუღლე გარდაიცვალა. სამკვიდროს მიღებაზე მას უარი უთხრეს სანოტარო ბიუროში.

სწორია თუ არა ნოტარიუსის პასუხი?

1. არ არის სწორი, რადგან ნ. ბუკია და მისი მეუღლე დიდი ხნის განმავლობაში ცხოვრობდნენ ერთად და ფაქტობრივად მათ საოჯახო ურთიერთობა არც შეუწყვეტიათ.
2. სწორია, რადგან განქორწინება საფუძვლად დაედო

ქორწინების შეწყვეტას და ნ. ბუკია არ შეიძლება ყოფილი მეუღლის მემკვიდრედ იქნეს აღიარებული.

3. არ არის სწორი, რადგან პირის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად გამოცხადება, გარდაცვლილად აღიარებისაგან განსხვავებით, არ წარმოადგენს ქორწინებისა და საოჯახო ურთიერთობათა შეწყვეტის საფუძველს.

4. სწორია, რადგან ნ. ბუკიას მეუღლეს შეეძლო ანდერძით დაეტოვებინა მისთვის ქონება, მაგრამ ეს არ გააკეთა იმიტომ, რომ ნ. ბუკიას არ თვლიდა კანონიერ მეუღლედ.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

№3

რევაზ გურჩიანს ჩადენილი დანაშაულისთვის მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა ხუთი წლის ვადით. სასჯელის მოხდის დროს მან არასრულწლოვანი შვილისაგან შეიტყო, რომ მეუღლე – ცისანა ამალღობელი მას ღალატობდა, რის გამოც მოითხოვა განქორწინება. სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში წარდგენილი განცხადება არ იქნა დაკმაყოფილებული იმ მოტივით, რომ საქმე სასამართლოს ქვემდებარეა. სწორია თუ არა გამოხატული პოზიცია?

1. სწორია, რადგან მეუღლეთა შორის განქორწინების საკითხი ყოველთვის სასამართლომ უნდა განიხილოს.

2. არასწორია, რადგან ერთ-ერთი მეუღლისათვის სამწელზე მეტი ვადით თავისუფლების აღკვეთისას განქორწინების საქმე უნდა განიხილოს სააგენტოს ტერიტორიულმა სამსახურმა.

3. სწორია, რადგან განქორწინებას პატიმარი მეუღლე ითხოვს, მისი ინტერესები ასეთ შემთხვევაში სასამართლომ უნდა დაიცვას.

4. არასწორია, რადგან თუ მეუღლეებს არასრულწლოვანი შვილი ჰყავთ, განქორწინების საქმე სასამართლომ უნდა განიხილოს.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

№4

გოგი კავსაძემ სასამართლოს მიმართა სარჩელით თავის ორსულ ცოლთან განქორწინების თაობაზე. ცოლმა – ნათელა უგულავამ განქორწინებაზე თანხმობა განაცხადა, მაგრამ, ამავ დროს, მოითხოვა ერთად ცხოვრების პერიოდში შეძენილი ავტომანქანის მისთვის მიკუთვნება. სასამართლომ სარჩელი არ დააკმაყოფილა იმ მოტივით, რომ ქმარს არ ჰქონდა განქორწინების უფლება. სწორია თუ არა სასამართლოს გადაწყვეტილება?

1. სწორია, რადგან ქმარს ცოლის ორსულობის დროს უფლება არა აქვს მიმართოს სასამართლოს განქორწინების თაობაზე.

2. არასწორია, რადგან თუ ცოლ-ქმარს განქორწინება სურთ, სასამართლომ უნდა განაქორწინოს ისინი.

3. სწორია, რადგან ქმარი მსგავს შემთხვევაში განქორწინების უფლებას მოიპოვებს ბავშვის დაბადებიდან სამი წლის შემდეგ.

4. არასწორია, რადგან ავტომანქანის ცოლისათვის მიკუთვნება ეწინააღმდეგება თანაზიარი საკუთრების მეუღლეთა შორის გაყოფის მოქმედ წესს.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

თეა ცუცქერიძე და ჯამბულ კახიძე დაქორწინდნენ 2003 წელს და შეეძინათ ტყუპი ვაჟიშვილები. 2008 წელს გაირკვა, რომ ჯ. კახიძე 2000 წლიდან რეგისტრირებულ ქორწინებაში იმყოფება ნელი ჭიღვარიასთან, რომელიც ქრონიკული ავადმყოფობის გამო თავს იკავებდა შვილის გაჩენისაგან. თ. ცუცქერიძემ სარჩელით მიმართა სასამართლოს და მოითხოვა ჯ. კახიძისა და ნ. ჭიღვარიას ქორწინების გაბათილება. სარჩელი დაკმაყოფილდა, რის შემდეგაც ნ. ჭიღვარიამ დააყენა მისთვის სამკურნალო ხარჯებისა და მორალური ზიანის ანაზღაურების საკითხი. სწორია თუ არა საქმის ამგვარი გადანყვეტა?

1. სწორია, რადგან ჯ. კახიძისა და თ. ცუცქერიძის ოჯახის შენარჩუნება უფრო მიზანშეწონილია, მცირეწლოვანი ბავშვების ინტერესებიდან გამომდინარე.

2. არასწორია, რადგან ჯ. კახიძის პირველი მეუღლე არ არის მასთან განქორწინებული და ამიტომ მას უფლება არ ჰქონდა მეორედ დაქორწინებულიყო.

3. სწორია, რადგან უშვილობა ქორწინების შეწყვეტის საფუძველია.

4. არასწორია, რადგან ნ. ჭიღვარია კეთილსინდისიერი მეუღლეა და მის სრულ გამოჯანმრთელებამდე სასამართლოს არ ჰქონდა უფლება განეხილა სარჩელი.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

გვანცა ლებანიძე გაშვილებიდან ხუთი წლის გასვლის შემდეგ დაქორწინდა ნოდარ გეგეჭკორზე, რომელიც მისი ბიოლოგიური დედის ძმისშვილია. მშვილებელმა სარჩელი

შეიტანა სასამართლოში ქორწინების გაბათილების შესახებ. სასამართლომ სარჩელი არ დააკმაყოფილა. სწორია თუ არა სასამართლოს გადაწყვეტილება?

1. სწორია, რადგან ნაშვილები ბიოლოგიურ მშობლებთან და მათ ნათესავეებთან კვლავაც ინარჩუნებს სისხლით კავშირსა და ასეთ ნათესავეებს შორის ქორწინება აკრძალულია.

2. არასწორია, რადგან ბიძაშვილ-მამიდაშვილებს შორის ქორწინება არაა აკრძალული.

3. სწორია, რადგან სახეზე არ იყო მშვილებლის წერილობითი თანხმობა დაქორწინებაზე.

4. არასწორია, რადგან შვილად აყვანის ფაქტი საფუძვლად ედება ნაშვილების იურიდიული კავშირის განწყვეტას ბიოლოგიურ მშობლებთან და მათ ნათესავეებთან და ასეთი კავშირების წარმოშობას მშვილებლის ხაზით.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

№7

16 წლის ლალი ჩხეიძე დაქორწინდა 20 წლის გელა არჩვაძეზე. დაორსულების შემდეგ ლალიმ სასამართლოს მიმართა ქორწინების გაბათილების მოთხოვნით. სარჩელი არ დააკმაყოფილა.

სწორია თუ არა სასამართლოს გადაწყვეტილება?

1. სწორია, რადგან ორსულობა არაა ქორწინების ბათილობის საფუძველი.

2. არაა სწორი, რადგან, თუ საქმის განხილვის მომენტი-სათვის არასრულწლოვანი ცოლი ორსულადაა, მაშინ ქორწინების გაბათილება შეიძლება მხოლოდ მისი მოთხოვნით.

3. სწორია, რადგან ორსულობის მოტივით ქორწინების ბათილობას ახდენს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიული სამსახური.

4. არაა სწორი, რადგან არასრულწლოვანი პირის ქორწინების გაბათილების საკითხი უნდა გადაწყდეს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს გადაწყვეტილების საფუძველზე.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

№8

ნიკო კვეზერელს დაქორწინებამდე საკუთრებაში ჰქონდა საცხოვრებელი სახლი. 2005 წელს იგი დაქორწინდა ნანა აგლაძეზე. დაქორწინების შემდეგ მეუღლეებმა სახლს მიუმატეს ორი ოთახი, რის შედეგადაც სახლის ღირებულება მნიშვნელოვნად გაიზარდა. 2008 წელს ისინი განქორწინდნენ. ნ. აგლაძემ ქონების გაყოფის დროს ერთად ცხოვრების პერიოდში შეძენილ ქონებასთან ერთად მოითხოვა საცხოვრებელი სახლის თანაზიარ საკუთრებად ჩათვლა და შუაზე გაყოფა. სასამართლომ სახლის ნაწილში სარჩელი არ დააკმაყოფილა.

სწორია თუ არა სასამართლოს გადაწყვეტილება?

1. სწორია, რადგან სახლი დაქორწინებამდე ეკუთვნოდა ნიკო კვეზერელს.

2. არაა სწორი, რადგან სახლი ასეთ შემთხვევაში უნდა ჩათვლილიყო თანასაკუთრებად.

3. სწორია, რადგან მხოლოდ ქორწინების განმავლობაში შეძენილი სახლი წარმოადგენს მეუღლეთა თანასაკუთრებას.

4. არასწორია, რადგან ნანა აგლაძე საოჯახო საქმიანობას ეწეოდა, უვლიდა შვილებს, ამიტომ სახლის წილი მასაც უნდა შეხვედროდა.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ცოლმა მიმართა სასამართლოს მეუღლეთა საერთო ქონების გაყოფის თაობაზე, რადგან ქმართან ვერ შეთანხმდა ამ საკითხზე. სასამართლომ სარჩელი არ დააკმაყოფილა იმ მოტივით, რომ მეუღლეთა თანაზიარი საკუთრების გაყოფა შეიძლება მხოლოდ განქორწინების შემდეგ.

სწორია თუ არა სასამართლოს გადაწყვეტილება?

1. სწორია, რადგან მეუღლეთა თანაზიარი ქონება შეიძლება გაიყოს მხოლოდ ორივე მეუღლის მოთხოვნით.

2. არასწორია, რადგან ერთ-ერთი მეუღლის მოთხოვნით თანაზიარი ქონების გაყოფა შეიძლება, თუ მეუღლეებს არაჰყავთ არასრულწლოვანი შვილები.

3. სწორია, რადგან თანაზიარი ქონების გაყოფა შეიძლება განქორწინების შემდეგ.

4. არასწორია, რადგან მეუღლეთა თანაზიარი ქონების გაყოფა შეიძლება როგორც ქორწინების პერიოდში, ისე ქორწინების შეწყვეტის შემთხვევაშიც.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

№10

გიული ჩოგოვაძეს დაქორწინებამდე გააჩნდა საცხოვრებელი სახლი. ფრიდონ ახალაიასთან დაქორწინების შემდეგ მასთან გააფორმა საქორწინო ხელშეკრულება, რომლის მიხედვითაც განქორწინების შემთხვევაში ეს სახლი ისევ გ. ჩოგოვაძეს დარჩებოდა, მიუხედავად იმისა, საერთო სახსრებით კაპიტალურად შეაკეთებდნენ თუ არა. სახლს მართლაც ჩაუტარდა კაპიტალური რემონტი და მისი ღირებულება მნიშვნელოვნად გაიზარდა.

განქორწინებისას ფ. ახალაიამ წილი მოითხოვა თითქმის

განახლებული სახლიდან. როგორი გადანყვეტიდლება უნდა მიიღოს სასამართლომ?

1. სახლი უნდა ჩათვალოს თანაზიარ საკუთრებად და ორივე მეუღლეს თანაბრად გაუყოს იგი.

2. სარჩელი არ უნდა დააკმაყოფილოს, რადგან საცხოვრებელი სახლი ქორწინებამდე გ. ჩოგოვაძეს ეკუთვნოდა და მასვე უნდა დარჩეს განქორწინების შემდეგაც.

3. სარჩელი უნდა დააკმაყოფილდეს ნაწილობრივ, რადგან კაპიტალური რემონტის შემდეგ სახლი უნდა ჩათვალოს თანასაკუთრებად და გ. ჩოგოვაძის ინტერესების გათვალისწინებით შესაძლებელია მისი გაყოფა არათანაბრად.

4. სარჩელი უნდა დააკმაყოფილდეს იმ შემთხვევაში, თუ ფ. ახალაიას არ გააჩნია სხვა საცხოვრებელი ფართი.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

№11

ქეთევან გილაურმა და სიმონ ჩოჩელმა ქორწინების პერიოდში შეიძინეს აგარაკი, რომელსაც დასასვენებლად და სამკურნალოდ წლების განმავლობაში იყენებდა მთელი ოჯახი. აგარაკი რეგისტრირებული იყო ს. ჩოჩელის სახელზე. წარუმატებელი სამენარმო საქმიანობის საფუძველზე წარმოშობილი ვალის დასაფარად ს. ჩოჩელმა გადანყვიტა აგარაკის გაყიდვა. შესაბამისი ხელშეკრულება დაიდო ქ. გილაურის თანხმობის გარეშე, რის გამოც მან მიმართა სასამართლოს ნასყიდობის ხელშეკრულების გაბათილების მოთხოვნით. როგორი გადანყვეტიდლება უნდა მიიღოს სასამართლომ?

1. სარჩელი არ უნდა დააკმაყოფილოს, რადგან აგარაკი რეგისტრირებულია ს. ჩოჩელის სახელზე და მას შეეძლო გაეყიდა იგი.

2. სარჩელი უნდა დააკმაყოფილდეს, რადგან აგარაკი წარ-

მოადგენს მეუღლეთა თანაზიარ საკუთრებას და არ შეიძლება ერთი მეუღლის მიერ მისი განკარგვა.

3. სარჩელი არ უნდა დაკმაყოფილდეს, რადგან ს. ჩოჩელის საქმიანობით გამოწვეული ვალი მეუღლეთა საერთო ვალია და მისი დაფარვა უნდა მოხდეს ორივე მეუღლის ქონების საფუძველზე.

4. სარჩელი უნდა დაკმაყოფილდეს, რადგან ს. ჩოჩელის ვალის დაფარვა უნდა მოხდეს მისი ინდივიდუალური საკუთრებისა და მეუღლეთა თანასაკუთრებაში მისი წილის ღირებულების ფარგლებში. ქ. გილაურის კუთვნილი ქონება ხელშეუხებელია.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

№12

რომელია მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო?

1. განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო და მისი ადგილობრივი ორგანოები.

2. შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო და მისი ადგილობრივი ორგანოები.

3. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოები.

4. იუსტიციის სამინისტროს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიული სამსახურები.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

№13

გიორგი შარაშიძეს უარი უთხრეს 17 წლის თამარ გოგუაძის შვილად აყვანაზე იმ მოტივით, რომ იგი გათხოვილი იყო და მეუღლესთან ცხოვრობდა.

სწორია თუ არა უარი?

1. სწორია, რადგან დასაშვებია მხოლოდ ორივე მეუღლის ერთად შვილება.

2. სწორია, რადგან საჭიროა შვილად ასაყვანი პირის მშობლების თანხმობა.

3. არასწორია, რადგან სახეზე უნდა იყოს თამარ გოგუაძის მეუღლის თანხმობა.

4. არასწორია, რადგან შვილად აყვანა არ შეიძლება მხოლოდ არასრულწლოვანი პირისა.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

№14

რა მომენტიდან წარმოიშობა კონკრეტული უფლება-მოვალეობები მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის?

1. სასამართლოს მიერ შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის დღიდან.

2. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მიერ შვილად აყვანის შესახებ შუამდგომლობის აღძვრის დღიდან.

3. სასამართლოს გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან.

4. შვილად აყვანის შესახებ სასამართლოსადმი მიმართვის დღიდან.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

№15

რა სამართლებრივ საფუძველზე ხორციელდება ბავშვის მინდობით აღზრდა?

1. სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე.

2. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებთან დედო-

ბილ-მამობილის მიერ დადებული შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე.

3. მშვილბელსა და გასაშვილებელი პირის მშობლებს შორის მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე.

4. მუნიციპალური წარმომადგენლობითი ორგანოების გამგეობების გადაწყვეტილების საფუძველზე.

5. არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

კაზუსები

1. თელაველი 16 წლის ნათია სტუმრად ჩავიდა თბილისში თავის დეიდაშვილ გიორგი აგლაძესთან. მეორე დღეს გიორგის ოჯახში მან გაიცნო გიორგის ბიძაშვილი 18 წლის თემურ ჯაიანი. იგი მოეწონა და მასთან შეხვედრასაც დასთანხმდა. გაცნობიდან სამი დღის შემდეგ თემურმა თავის აგარაკზე წაიყვანა ნათია და იქ რამდენიმე დღე დარჩინა. მობრუნებისას მათ ცოლ-ქმრად გამოაცხადეს თავი. თემურის მშობლები ნაჩქარევი ქორწინების წინააღმდეგ გამოვიდნენ. მიუხედავად ამისა, წყვილმა სვეტიცხოველში დაინერა ჯვარი და შემდეგ მიმართეს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს მცხეთის ტერიტორიულ სამსახურს, რათა მას დაუყოვნებლივ მოეხდინა ფაქტობრივი და საეკლესიო წესით განმტკიცებული ქორწინების რეგისტრაცია.

რეესტრის სამსახურში მათ განუმარტეს, რომ:

1. მათი დაქორწინების რეგისტრაცია შეუძლებელი იყო მექორწინეთა მშობლების წერილობითი თანხმობის გარეშე.

2. ქორწინების რეგისტრაცია უნდა მომხდარიყო არა მცხეთაში, არამედ თბილისში ან თელავში.

3. ქორწინების რეგისტრაცია ნათესავებს შორის უნდა მომხდარიყო იუსტიციის სამინისტროს ნებართვით.

სწორია თუ არა სარეგისტრაციო ორგანოს პოზიცია?

კანონით რა აუცილებელი მოთხოვნების დაცვაა საჭირო ქორწინების რეგისტრაციისათვის?

2. ნელი გაბრიჩიძე და გიორგი პაპუნაშვილი დაქორწინდნენ 2002 წლის ოქტომბერში. წლისთავზე შეეძინათ შვილი. 2004 წლის მარტში გიორგი დააპატიმრეს და ნარკოტიკული დანაშაულისათვის მიუსაჯეს თავისუფლების აღკვეთა 6 წლის

ვადით. მეუღლის უღირსი საქციელით განაწყენებულმა ნელიმ იმავე წლის მაისში განქორწინების თაობაზე განცხადებით მიმართა სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურს. იქ განუმარტეს, რომ განქორწინების საქმე უნდა განიხილოს სასამართლომ, რადგან მეუღლეებს ჰყავთ არასრულწლოვანი ბავშვი და თანაც განცხადებას არ ერთვის გიორგი პაპუნაშვილის წერილობითი თანხმობა განქორწინებაზე. სასამართლოშიც საქმე განიხილება მას შემდეგ, როცა ბავშვი მიაღწევს ერთი წლის ასაკს.

სწორია თუ არა სააგენტოს სამსახურის განმარტება?

რა თავისებურებები ახასიათებს სააგენტოს სამსახურში ერთ-ერთი მეუღლის განცხადების საფუძველზე განქორწინებას?

3. შრომისუუნარო ნათელა მურვანიძე და პედაგოგი გიორგი თაბაგარი დაქორწინებამდე წერილობით შეთანხმდნენ იმაზე, რომ ქორწინების პერიოდში ერთმანეთისაგან არ მოითხოვდნენ მატერიალურ დახმარებას, ხოლო განქორწინების შემთხვევაში ნათელა მურვანიძეს ექნებოდა უფლება გიორგი თაბაგარისაგან მოეთხოვა სარჩო შრომისუუნარობის მთელი პერიოდის მანძილზე. შეთანხმებას ესწრებოდნენ მექორწინეთა ნათესავები. დაქორწინებიდან სამი წლის შემდეგ ისინი განქორწინდნენ. ნათელა მურვანიძემ სასამართლოში დააყენა საკითხი მისთვის ალიმენტის დანიშვნის შესახებ. შეთანხმების ლეგიტიმურობისათვის მოითხოვა ხელშეკრულების დადებისას დამსწრე მოწმეთა დაკითხვა.

როგორ უნდა გადაწყდეს საქმე?

4. ზუგდიდელი გელა ფიფია ორი დღით ჩავიდა თბილისში ყოფილ თანაკლასელ მანანა ამაშუკელთან ოჯახის შექმნასთან დაკავშირებული მომავალი ურთიერთობების გასარკვევად.

გელას თბილისში ჩასვლა მანანას ნაქირავებ ბინაში სუფრით აღინიშნა რამდენიმე მეზობელთან ერთად. გელა ლამის გასათევად მანანასთან დარჩა. მათ ახლო ურთიერთობა ჰქონდათ ერთმანეთთან. 9 თვის თავზე მანანას ბავშვი შეეძინა. გელას მას შემდეგ პირადად არ უნახავს მანანა და სხვა ქალზე დაქორწინდა. მანანამ სასამართლოში შეიტანა სარჩელი მამობის იძულებით დადგენისა და ბავშვისათვის ალიმენტის დანიშვნის შესახებ. სარჩელი იმით დაასაბუთა, რომ: 1. ბავშვის ჩასახვისა და გელას თბილისში სტუმრობის პერიოდი ერთმანეთს ემთხვევა და ბავშვი ნამდვილად გელასაგან ჰყავს; 2. როცა ნათესავისაგან გაიგო, რომ მანანა ორსულად იყო, გელამ აბორტის გაკეთება შესთავაზა მას. უარის მიღების შემდეგ სხვა ქალზე დაქორწინდა.

გელამ სარჩელი უარყო და მიუთითა შემდეგ საფუძველზე: 1. მანანასთან სტუმრობის დროს იგი ნასვამი იყო და არც ახსოვს მასთან ჰქონდა თუ არა რაიმე ურთიერთობა; 2. მეზობლებს შეუძლიათ დაადასტურონ მხოლოდ სტუმრობის ფაქტი და სხვა არაფერი. თუმცა არ გამორიცხავს იმას, რომ შეიძლება ბავშვის მამა იყოს.

რა გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს სასამართლომ?

5. გრიგოლ კუპრავა 2002 წელს დაქორწინდა გალინა ნესტეროვაზე, რომელსაც პირველი ქორწინებიდან ჰყავდა 14 წლის ქალიშვილი თამარ ახობაძე. გრიგოლს თავისი ბინა არ ჰქონდა ქალაქში და საცხოვრებლად მეუღლის ბინაში გადავიდა. სამივენი ერთად ცხოვრობდნენ თამარის სრულწლოვანებამდე. 18 წლის თამარმა ერთ-ერთ ფირმაში მენეჯერად დაიწყო მუშაობა და რამდენიმე თვეში გათხოვდა კიდეც. გრიგოლმა განათლების სისტემაში განხორციელებული რეფორმების შედეგად დაკარგა მაღალანაზღაურებადი თანამდებობა. გალინა ნესტეროვას კი მეორედ დაქორწინებიდან ორ წელი-

ნადში შრომისუუნარობის გამო დაენიშნა პენსია 38 ლარის ოდენობით. 2007 წლის მაისში გრიგოლ კუპრავა და გალინა ნესტეროვა განქორწინდნენ. უბინაოდ და უსახსროდ დარჩენილმა სარჩო მოსთხოვა გალინა ნესტეროვასა და თამარ ახობაძეს, რაზედაც მათგან უარი მიიღო.

როგორ უნდა გადაწყდეს დავა?

6. თეა ჩადუნელი და გია ბარბაქაძე 2003 წელს დაქორწინდნენ. ქორწინების წინააღმდეგი იყო თეას დედა. შვილიშვილის შექმნის შემდეგ იგი აქტიურად ერეოდა თავისი ქალიშვილის საოჯახო საქმეებში. ამით უკმაყოფილო გიამ დამალა რა თეასთან ქორწინების ფაქტი, მეორედი ქორწინა ნანა ერგემლიძესთან. მათ გიას დანაზოგით მეზობელ ქალაქში იყიდეს ბინა და იქ გადავიდნენ საცხოვრებლად. წლისთავზე შეეძინათ ქალიშვილი. მშობიარობის შემდეგ ნანა ხშირად ავადმყოფობდა და დაკარგა შრომის უნარი. გამოჯანმრთელების მიზნით ნანას ნათესავისაგან ნასესხები ფულით შეიძინეს აგარაკი, სადაც მთელი ოჯახი ზაფხულობით ისვენებდა. 2008 წელს ნანა ერგემლიძემ გაიგო თეა ჩადუნელის არსებობის შესახებ. გიაზე გაბრაზებულმა ნანამ სასამართლოში შეიტანა სარჩელი განქორწინებისა და ერთად ცხოვრების პერიოდში შექმნილი ქონების 2/3-ის მისთვისა და ქალიშვილისათვის მიკუთვნების შესახებ. მან მოითხოვა აგრეთვე ალიმენტი თავისთვის და თავისი ქალიშვილისათვის. თეა ჩადუნელმა, რომელსაც დედამისი არმზუნებდა ქმრის საზღვარგარეთ სამუშაოდ ყოფნაში, სასამართლოს მიმართა ნანასა და გიას ქორწინების გაბათილების შესახებ.

1. როგორი გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს სასამართლომ?

2. როგორ უნდა გადაწყდეს ქონებრივი დავა ნანა ერგემლიძესა და გია ბარბაქაძეს შორის?

7. შოთა კილაძეს ავტოავარიაში მოხვედრის შემდეგ დაუნიშნეს ინვალიდობის პენსია, რომელიც მას კვებისა და ჯანმრთელობის რეაბილიტაციისათვის არ ჰყოფნის. ამიტომ სარჩოს მოთხოვნით მან მიმართა უფროს ვაჟიშვილს, რომლისგანაც უარი მიიღო იმის გამო, რომ სკოლაში სწავლის პერიოდში ზარმაცობისათვის მას და მის უმცროს ძმას სასტიკად ეპყრობოდა, აშიმშილებდა, სახლიდან ხშირად აგდებდა, რის გამოც მათ მეზობლებთან და ნათესავებთან უხდებოდათ ყოფნა. ასეთი ქცევისათვის შოთა კილაძეს სასამართლომ ჩამოართვა მშობლის უფლება. სკოლის დამთავრების შემდეგ მშობლის უფლება მას აღუდგა ჯერ უფროსი, ხოლო შემდეგ უმცროსი შვილის მიმართ. რამდენიმე წლის შემდეგ უფროსი შვილი დაქორწინდა და ცალკე დაიწყო ცხოვრება. უმცროსი შვილი სკოლიდანვე ავადმყოფობდა და მამის ავარიამდე გარდაიცვალა. მას უფროსი ძმის დახმარებით შეძენილი სახლი და ავტომანქანა დარჩა. შოთა კილაძემ მოითხოვა უმცროსი შვილის დარჩენილი ქონების მისთვის გადაცემა, რისი წინააღმდეგაც გამოვიდა უფროსი ვაჟიშვილი.

1. უნდა დაკმაყოფილდეს თუ არა შოთა კილაძის მოთხოვნა?

2. რა საამართლებრივ შედეგებს იწვევს მშობლის უფლების ჩამორთმევა?

8. ზურაბი და თამილა დაქორწინების შემდეგ 1998 წელს საცხოვრებლად გადავიდნენ ზურაბისათვის მშობლების მიერ ნაჩუქარ აგარაკზე. მათ საბანკო სესხის დახმარებით სახლს დააშენეს მეორე სართული, აგრეთვე თამილასათვის შეიძინეს 10 ათასლარიანი მსუბუქი ავტომანქანა. ზურაბს კი ქორწინებადელი ავტომანქანა დარჩა. 2001 წელს შვილის შეძენის შემდეგ მთლიანად გამოცვალეს ავეჯი, რომლის ღირებულებამ 30 ათასი ლარი შეადგინა. 2005 წელს ზურაბი დააპატიმრეს და უკანონო სამენარმეო საქმიანობისათვის მიუსაჯეს 3 წლით

თავისუფლების აღკვეთა. განაჩენში აღნიშნული იყო, რომ არამართლზომიერი გზით მითვისებული სახსრების ერთი ნაწილი მან გამოიყენა ავეჯის შესაძენად, ხოლო მეორე კი ანაბრის სახით შეიტანა ბანკში. ანაბრის შესახებ თამილამ არაფერი იცოდა. 2008 წლის იანვარში გავიდა საბანკო სესხის დაფარვის ვადა. დავალიანებამ შეადგინა 45 ათასი ლარი. თამილამ ჩათვალა, რომ საბანკო სესხის დაფარვაზე პასუხისმგებლობა ეკისრება მის მეუღლესა და სასამართლოში შეიტანა სარჩელი ზურაბთან განქორწინებისა და საერთო თანაზიარი ქონების გაყოფის შესახებ.

1. როგორ უნდა გადაწყდეს განქორწინების საქმე?

2. როგორია მეუღლეთა ქონების კანონით გათვალისწინებული რეჟიმი?

3. რომელი ქონებით უნდა დაიფაროს საბანკო სესხი?

9. გერმანე ვაშაძეს ჰყავს პენსიონერი მეუღლე, სრულწლოვანი და შრომისუნარიანი ვაჟიშვილი და შვილიშვილი – გარდაცვლილი ქალიშვილის შვილი – მალალი ხელფასით. გერმანე ავადმყოფია და დამოუკიდებელი შემოსავალი არ გააჩნია. ავადმყოფობას იმიზეზებდა იგი მაშინაც, როცა ვაჟიშვილის რჩენაში მონაწილეობას არიდებდა თავს, რის გამოც მას რამდენიმე წლის მანძილზე მშობლის უფლებაც კი ჰქონდა ჩამორთმეული. ამ უფლების აღდგენის შემდეგ შესაძლებლობის ფარგლებში ვაჟიშვილსაც ეხმარებოდა და შვილიშვილის აღზრდაშიც ლებულობდა მონაწილეობას. მეუღლისა და თავისი შემოსავალი მას სამკურნალოდაც არ ჰყოფნის. ამიტომ ითხოვს ალიმენტს ვაჟიშვილისა და შვილიშვილისაგან.

როგორ უნდა გადაწყდეს გერმანე ვაშაძის თხოვნა?

10. თამარ ოქრუაშვილმა სასამართლოში შეიტანა სარჩელი თავისი ქალიშვილის მამად ვახტანგ კობერიძის ცნობისა და

მისთვის ალიმენტის დაკისრების შესახებ. იმის გამო, რომ ვ. კობერიძე ხშირად დადიოდა საზღვარგარეთ სამკურნალოდ, სარჩელის განხილვა რამდენჯერმე გადაიდო. ამიტომ თ. ოქროუაშვილმა სასამართლოს სთხოვა ვ. კობერიძისათვის, საქმის არსებითად განხილვამდე, განჩინებით დაეკისრებინა ალიმენტის წინასწარი გადახდა. სასამართლომ გაითვალისწინა თხოვნა და ვ. კობერიძეს დააკისრა ალიმენტის წინასწარი გადახდა თვეში 50 ლარის ოდენობით, საქმის არსებითად განხილვამდე, დამატებით ხარჯებში მონაწილეობისაგან კი გაათავისუფლა. განჩინებაში მიუთითა იმის შესახებაც, რომ, თუ საქმის არსებითად განხილვის შემდეგ ალიმენტი ნაკლები ოდენობით დაინიშნებოდა, თ. ოქროუაშვილი უკან დაუბრუნებდა ნამეტ თანხას.

სწორია თუ რა სასამართლოს პოზიცია?

11. თამარ ლელაძემ 1990 წელს შვილად აიყვანა თავისი ძმისშვილი, 1975 წელს დაბადებული ბადრი ლელაძე. თამარი 1998 წლიდან მარტოხელაა, შრომისუუნარო პენსიონერი. ხშირად ავადმყოფობს და პერიოდულად საჭიროებს მატრიალურ დახმარებას. მან სარჩელით მიმართა სასამართლოს და მოითხოვა შვილად აყვანის გაუქმება იმ საფუძველით, რომ ბადრი სამი წელია საცხოვრებლად გადავიდა თავისი მეუღლის ოჯახში, არავითარ ყურადღებას არ აქცევს მას და უპატივცემულოდ ეპყრობა. თამარის აზრით, ბადრის სურვილია მისი საცხოვრებელი სახლისა და მიწის ნაკვეთის მემკვიდრეობით მიღება, რასაც ბადრი სხვა ნათესავებთან საუბარში არც მალავს და ადასტურებს, რომ მათ შორის მშობლისა და შვილის ურთიერთობა ფაქტობრივად შეწყვეტილია.

ბადრი ლელაძე უარყოფს სარჩელს და მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ თამარ ლელაძის სამკურნალოდ დახარჯული

აქვს 600 ლარი, ხოლო ყოველი ზამთრის წინ მისთვის შეშის შესაძენად – 400 ლარი. თუ ეს უყურადღებობა და უპატივცემულობაა, მაშინ იგი ამ თანხების უკან დაბრუნებას ითხოვს და ამის შემდეგ – სარჩელის განხილვას.

ბალდადის რაიონულმა სასამართლომ სარჩელი არ დააკმაყოფილა უსაფუძვლობის გამო. ქუთაისის საოლქო სასამართლოს სააპელაციო პალატამ კი შესაძლებლად ჩათვალა შვილად აყვანის გაუქმება სამოქალაქო კოდექსის საფუძველზე.

დავის გაგრძელების შემთხვევაში რა პოზიცია უნდა დაიკავოს საკასაციო სასამართლომ?

12. დაქორწინებისას გენადი ჩოხელმა თავის მეუღლეს – ანა კივაძეს დაუმალა, რომ მას თავის თანაკურსელ იამზე ტაბატაძესთან არაოფიციალურად ჰყავდა 2 წლის გოგონა, რომელიც ამ უკანასკნელთან იზრდებოდა მძიმე მატერიალურ პირობებში. რადგან ანასთან 3 წლის განმავლობაში ბავშვი არ შესძენია, გენადიმ გადანყვიტა შვილად აყევანა თავისი ქალიშვილი. იამზე ტაბატაძე დაეთანხმა ბავშვის გაშვილებას. სასამართლომ დააკმაყოფილა გენადის სურვილი. სამივეს ერთად ცხოვრების 5 წლის თავზე გენადი და ანა განქორწინდნენ. საქორწინო ხელშეკრულებით ერთად ცხოვრების პერიოდში შეძენილი ქონება ანას საკუთრება გახდა. უკეთესი მატერიალური მდგომარეობის გამო მან მოითხოვა ბავშვის მისთვის მიკუთვნება, მით უმეტეს, რომ ბავშვი მას შეეჩვია და მასთან სურს ცხოვრება. თავის მხრივ, იამზე ტაბატაძემ მოითხოვა შვილად აყვანის გაუქმება და ბავშვის დაბრუნება, რადგან მან უკვე შეიქმნა ბავშვის აღსაზრდელად საჭირო პირობები.

როგორ უნდა გადანყდეს დავა?

13. 40 წლის თორნიკე გელოვანი მეუღლის გარდაცვა-

ლების შემდეგ გალოთდა, დარჩა უმუშევარი და თავის 16 წლის ქალიშვილთან ერთად თბილისში ბინის ნაწილის გაქირავებით ირჩენდა თავს. შვილსა და შვილიშვილს ერთხანს მატერი-ალურ დახმარებას უწევდა მცხეთაში მარტოდ მცხოვრები თორნიკეს მოხუცი დედა – ქეთევან შიოშვილი. როცა შვილის განკურნება მან უიმედოდ მიიჩნია, სასამართლოში დააყენა საკითხი თორნიკესათვის ქმედუნარიანობის შეზღუდვისა და იძულებითი მკურნალობის დანიშვნის შესახებ. სასამართლომ თორნიკე გელოვანი ქმედუუნაროდ ცნო და ქეთევან შიოშვილს დააკისრა შვილისა და შვილიშვილის მეურვეობა, როგორც მათ კანონიერ წარმომადგენელს. ამასთან, მიზანშეწონილად ჩათვა-ლა მათი ერთად ცხოვრება თბილისში ან მცხეთაში. ქეთევანმა უარი განაცხადა შვილის ბინაში გადასვლაზე. არც თორნიკეა თანახმა მცხეთაში იცხოვროს. მისი სურვილია, ქალიშვილთან ერთად ცხოვრობდეს და სწორედ მან მიაქციოს ყურადღება. უკიდურეს შემთხვევაში იგი თანახმაა მას ზედამხედველობა გაუწიოს თავისმა მდგმურმა – 70 წლის ელენე ჩოხელმა. თორნიკეს ქალიშვილი კი თანახმაა საცხოვრებლად გადავიდეს მცხეთაში ბებიასთან და იგი გაფორმდეს მის მშვილებლად ან დედობილად.

როგორია ამ საქმის სრულყოფილად გადაწყვეტის სამარ-თლებრივი გზები?

14. მერი უკლებამ მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ თავის ნათესავ კოტე დგებუაძესა და მის მეუღლეს მიაშვილა თავისი ქალიშვილი – თეო კორინთელი. სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილება წლისთავზე გაუქმებულ იქნა იმის გამო, რომ კოტემ და მისმა მეუღლემ ვერ უზრუნველყვეს მშვილებლის მოვალეობის შესრულება. თეო დაუბრუნდა თავის ბიოლოგიურ მშობელს. კოტე დგებუაძის ოჯახური პირობების გაუმჯობე-სების შემდეგ, რადგან თეოს მეორეჯერ შვილება უხერხული

იქნებოდა, კოტემ დააყენა საკითხი მერი უკლებას ვაჟიშვილის – ბესო კორინთელის მისიოჯახისათვის აღსაზრდელად გადაცემის თაობაზე. მერი უკლებამ ამაზე თანხმობა განაცხადა. სოციალურმა მუშაკმა შვილობილობისათვის აუცილებელი დოკუმენტები წარუდგინა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. საქმის განხილვის პროცესში, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში შევიდა კოტე დგებუადის მეზობლის – გიული ჭონქაძის საჩივარი, რომელშიც მიუთითებდა, რომ კოტეს არა აქვს ბავშვის აღზრდის უფლება, რადგან ბათილად იქნა ცნობილი მის მიერ აღრინდელი შვილად აყვანა. გარდა ამისა, თვითონაა იგი მზად, თუ მერი უკლება თანახმა იქნება, აღზარდოს ბესო კორინთელი, რომელიც მის ნათესავთან ერთად დადიოდა საბავშვო ბაღში და მას კარგად იცნობს. იგი თანახმაა იმაზეც, რომ და-ძმა ერთმანეთს არ დააცილოს და ორივე მიიღოს აღსაზრდელად საშუალო სკოლის დამთავრებამდე.

თავის მხრივ, კოტე დგებუაძე აღნიშნავს, რომ იგი ბავშვის ნათესავია და უპირატესობა მას ეკუთვნის. გარდა ამისა, გიულის ქმარი 4 წელია სასჯელს იხდის და ახლახან გათავისუფლდა. ამიტომ მას არავითარი პირობა არ გააჩნია თავისი პრეტენზიის დასაკმაყოფილებლად.

1. როგორ უნდა გადაწყდეს დავა?

2. რა პირობები უნდა იყოს დაცული შვილად აყვანისა და ბავშვის მინდობით აღზრდისათვის?

სასამართლო პრაქტიკა

მამობის დადგენა

განჩინება

2 მარტი, 2006 წ. თბილისი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამე-
ნარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატა

შემადგენლობა: მ. გოგიშვილი (თავმჯდომარე)
თ. თოდრია (მომხსენებელი)
რ. ნადირიანი

დავის საგანი: მამობის დადგენა და ალიმენტის დაკისრება
აღწერილობითი ნაწილი:

ნანა ცირიკაშვილმა სარჩელით მიმართა სასამართლოს ზურაბ ჯოხარიძის მიმართ და მიუთითა, რომ 1994 წლიდან ჰქონდა ურთიერთობა მოპასუხესთან, რის შედეგადაც იგი დაორ-სულდა და 1998 წელს გააჩინა შვილი – ხათუნა ცირიკაშვილი. ბავშვის დაბადების შემდეგ მოპასუხე პერიოდულად სტუმრობდა მას, ჰქონდა ურთიერთობა ბავშვთან, რომელიც მამად თვლიდა, რჩებოდა ღამე მათ ოჯახშიც. 2003 წელს მოპასუხე დაქორწინდა სხვა ქალზე. იმის გამო, რომ მოპასუხემ არ შეასრულა თავისი დაპირება, არ აღიარა თავი ბავშვის მამად და არ ეხმარება მათ მატერიალურად, ნანა ცირიკაშვილმა სარჩელით მოითხოვა ზ. ჯოხარიძე ცნობილ იქნეს მისი ქალიშვილის – ხ. ცირიკაშვილის მამად.

ყვარლის რაიონული სასამართლოს 2004 წლის 11 ოქტომბრის გადაწყვეტილებით ნანა ცირიკაშვილის სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა. მცირეწლოვან ხ. ცირიკაშვილის მამად დადგე-

ნილი იქნა ზ. ჯოხარიძე. მოპასუხე ზ. ჯოხარიძეს ასევე დაეკისრა ალიმენტის გადახდა 20 ლარის ოდენობით ყოველთვიურად ხათუნა ცირიკაშვილის სასარგებლოდ მის სრულწლოვანებამდე.

რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე სააპელაციო საჩივარი შეიტანა ზ. ჯოხარიძემ.

თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2005 წლის 18 თებერვლის განჩინებით ზ. ჯოხარიძის სააპელაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდა. ყვარლის რაიონული სასამართლოს 2004 წლის 11 ოქტომბრის გადაწყვეტილება დარჩა უცვლელად.

სააპელაციო პალატამ მიიჩნია, რომ რაიონულმა სასამართლომ სწორად დაადგინა საქმის ფაქტობრივი გარემოებები და მათ მისცა სწორი სამართლებრივი შეფასება.

თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2005 წლის 18 თებერვლის განჩინება საკასაციო წესით გაასაჩივრა ზ. ჯოხარიძემ, რომლითაც მოითხოვა გასაჩივრებული განჩინების გაუქმება შემდეგ გარემოებათა გამო: კასატორის აზრით, სააპელაციო პალატამ არ გამოიყენა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1190-ე მუხლის მესამე ნაწილის მოთხოვნა. კერძოდ, სააპელაციო პალატამ არ მიიღო მხედველობაში ის გარემოება, რომ მხარეებს ერთად არ უცხოვრიათ, საერთო მეურნეობა არ უნარმოებიათ, მოპასუხეს არც ბავშვის აღზრდასა და რჩენაში მონაწილეობა არ მიუღია.

სამოტივაციო ნაწილი:

სსკ-ის 407-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, საოლქო სასამართლოს კოლეგიის ან პალატის მიერ დამტკიცებულად ცნობილი ფაქტობრივი გარემოებები სავალდებულოა სასამართლოსათვის თუ წამოყენებული არ არის დამატებითი და დასაბუთებული საკასაციო პრეტენზია.

საკასაციო პალატა თვლის, რომ სააპელაციო სასამართლომ

არასწორად განმარტა სსკ-ის 1190-ე მუხლის მე-3 ნაწილი და არ დაადგინა ამ ნორმით გათვალისწინებული იურიდიული მნიშვნელობის ფაქტები, რის გამოც გადანყვეტილების სამართლებრივი საფუძვლების შემონმება შეუძლებელია (საქართველოს სსკ-ის 394-ე მუხლის „ე“ ქვეპუნქტი).

სააპელაციო სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია ზ. ჯოხარიძის მიერ ხათუნა ცირიკაშვილის მამობის აღიარება. კერძოდ, სააპელაციო სასამართლო უთითებს, რომ მოწმეთა ჩვენებებით დასტურდება, რომ ზ. ჯოხარიძე ხშირად მიდიოდა ნანა ცირიკაშვილის ოჯახში, სტუმრობდა და ლამეც რჩებოდა, ეთამაშებოდა ბავშვს, რომელიც მას მამას ეძახდა.

სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ ზ. ჯოხარიძის აღიარებით ნანა ცირიკაშვილმა დაორსულებიდან შეატყობინა მას, რომ იგი არის ბავშვის მამა და იგი ბავშვის დაბადების შემდეგ აგრძელებდა მასთან და ბავშვთან ურთიერთობას.

საკასაციო პალატა თვლის, რომ მამობის დადგენისათვის არ არის საკმარისი მხოლოდ აღნიშნული გარემოებების არსებობა, აუცილებელია იმ გარემოებების არსებობა, რომლებიც მიუთითებენ ზ. ჯოხარიძის აღმზრდელობით ან მზრუნველობით საქმიანობაზე, რითაც იგი ფაქტობრივად აღიარებს ამ ბავშვის მამობას.

მამობის დადგენისათვის აუცილებელია არა მარტო ბავშვის დედისა და მამად საცნობი პირის ერთად ცხოვრებისა და საერთო მეურნეობის წარმოების არსებობა ბავშვის დაბადებამდე, არამედ ბავშვის ერთად აღზრდისა ან რჩენის ფაქტი, ანდა დამამტკიცებელი საბუთი, რომელიც სავსებით ადასტურებს მოპასუხის მიერ მამობის აღიარებას.

კონკრეტულ შემთხვევაში მამობის დადგენისათვის არ არის აუცილებელი არსებობდეს ზემოთ ჩამოთვლილი ყველა პირობა, მაგრამ ერთ-ერთი მათგანი მაინც უნდა არსებობდეს.

განსახილველი ნორმის თანახმად, ბავშვის დაბადებამდე ბავშვის დედისა და მოპასუხის ერთად ცხოვრებისა და საერთო

მეურნეობის დადგენისათვის აუცილებელია იმ გარემოებების არსებობა, რომლებიც დამახასიათებელია საოჯახო ურთიერთობებისათვის. კერძოდ, ცხოვრება ერთ საცხოვრებელ სახლში ერთად კვება, ერთმანეთისადმი ზრუნვა, ერთობლივი სარგებლობისათვის ქონების შექმნა, ე.ი. ისეთი მოქმედებების განხორციელება, რაც უკავშირდება ოჯახის შექმნის მიზანს.

ბავშვის დაბადების შემდეგ, მამად ცნობისათვის აუცილებელია დადგინდეს ფაქტები, რომლებიც ადასტურებენ ბავშვის ერთად აღზრდის ან რჩენის ფაქტს. არ შეიძლება აღზრდაში ან რჩენაში ვიგულისხმოდ პერიოდული ზრუნვის გამოჩენა, მით უმეტეს ამ გარემოების დადგენისათვის არ შეიძლება დავეყრდნოდ ზოგადი ხასიათის ახსნა-განმარტებებს. შვილის აღზრდაში მონაწილეობა არა ეპიზოდურ, არამედ სისტემატური ხასიათის კონკრეტულ მოქმედებებს გულისხმობს. რომლებიც ადასტურებენ საოჯახო ურთიერთობების არსებობას და არა მეგობრული კეთილგანწყობის ფაქტს.

საკასაციო პალატა თვლის, რომ სააპელაციო სასამართლომ არასწორად განმარტა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1190-ე მუხლის მე-3 ნაწილი და არ გამოიკვლია გარემოებები, რომლებიც წარმოადგენენ განსახილველი ნორმით გათვალისწინებულ იურიდიულ მნიშვნელობას.

ამრიგად, სასამართლომ უნდა დაადგინოს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1190-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ერთ-ერთი პირობა, რაც საკმარისია მამობის დადგენისათვის.

კერძოდ, კონკრეტულ შემთხვევაში სააპელაციო სასამართლომ უნდა დაადგინოს გარემოებები, რომლებიც ადასტურებენ ბავშვის ერთად აღზრდის ან რჩენის ფაქტს.

სარეზოლუციო ნაწილი:

საკასაციო პალატამ იხელმძღვანელა სსკ-ის 412-ე მუხლით და დაადგინა:

ზ. ჯოხარიძის საკასაციო საჩივარი დაკმაყოფილდეს. გაუქმდეს თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2005 წლის 18 თებერვლის განჩინება და საქმე ხელახლა განსახილველად დაუბრუნდეს სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო პალატას.

საკასაციო პალატის განჩინება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

(საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2006, №9, გვ. 22).

ბანქორწინება

ბანჩინება

11 მარტი, 2004 წელი, თბილისი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატა

შემადგენლობა: მ. ახალაძე (თავმჯდომარე)

მ. ცისკაძე

ქ. გაბელაია

დავის საგანი: განქორწინება

აღწერილობითი ნაწილი:

ლ. გედევანიშვილი კ. აბესაძესთან 1989 წლიდან იმყოფებოდა რეგისტრირებულ ქორწინებაში. ერთად ცხოვრების პერიოდში შეეძინათ ორი შვილი – ნანა აბესაძე და ნოდარ აბესაძე. ვინაიდან მეუღლეებს შორის კონფლიქტური სიტუაციაა და რამდენიმე წელია ცოლქმრული ურთიერთობა შეწყვეტილი აქვთ, 2002 წლის დეკემბერში ლ. გედევანიშვილის წარმომადგენლებმა პ. ჯიქიამ და ხ. მამალაძემ სარჩელი აღძრეს სასამართლოში კ. აბესაძის

მიმართ და მოითხოვეს ქორწინების შეწყვეტა.

ქ. თბილისის მთაწმინდა-კრწანისის რაიონული სასამართლოს 2003 წლის 7 თებერვლის განჩინებით მხარეებს შერიგებისათვის მიეცათ ორი თვის ვადა, მაგრამ ამ ვადაში მეუღლეები ვერ შერიგდნენ.

ქ. თბილისის მთაწმინდა-კრწანისის რაიონული სასამართლოს 2003 წლის 7 აპრილის გადაწყვეტილებით ლ. გედევანიშვილის სარჩელი დაკმაყოფილდა – 1989 წლის 23 დეკემბერს ლ. გედევანიშვილსა და კ. აბესაძეს შორის რეგისტრირებული ქორწინება შეწყდა. შვილების საცხოვრებელ ადგილად მათ სრულწლოვანებამდე განისაზღვრა დედის – ლ. გედევანიშვილის საცხოვრებელი ადგილი. კ. აბესაძის წარმომადგენელმა ნ. ჩოჩელმა სააპელაციო საჩივარი შეიტანა რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე.

თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2003 წლის 13 ოქტომბრის განჩინებით არ დაკმაყოფილდა კ. აბესაძის წარმომადგენლის სააპელაციო საჩივარი. უცვლელი დარჩა ქ. თბილისის მთაწმინდა-კრწანისის რაიონული სასამართლოს 2003 წლის 7 აპრილის გადაწყვეტილება.

სააპელაციო სასამართლოს განჩინება ეფუძნება შემდეგ მოტივებს: საქმის მასალებით დადგენილია, რომ ლ. გედევანიშვილი ცხოვრობს ჩეხეთის რესპუბლიკაში და აპელანტიან კონფლიქტური ურთიერთობის გამო, მათ შორის ქორწინება ფაქტობრივად შეწყვეტილია. რაიონულმა სასამართლომ გამოიყენა სამოქალაქო კოდექსის 1127-ე მუხლის მეორე ნაწილი და მეუღლეებს შესარიგებლად ორთვიანი ვადა დაუნიშნა, რასაც შედეგი არ მოჰყოლია. ამიტომ პალატამ ჩათვალა, რომ სასამართლომ სწორად შეუწყვიტა მხარეებს რეგისტრირებული ქორწინება. მოსარჩელის წარმომადგენლებს სსკ-ის 98-ე მუხლის მოთხოვნათა დაცვით მინიჭებული აქვთ წარმომადგენლობის უფლებამოსილება. საა-

პელაციო სასამართლომ არ გაიზიარა კ. აბესაძის მოსაზრება იმის შესახებ, რომ არასრულწლოვანი შვილების ინტერესები არ იქნა გაზიარებული. სამოქალაქო კოდექსის 1201-ე მუხლის საფუძველზე პირველი ინსტანციის სასამართლომ სწორად დაადგინა აპელანტის არასრულწლოვანი შვილების საცხოვრებლად დედის – ლ. გედევანიშვილის საცხოვრებელი ადგილი.

კ. აბესაძის წარმომადგენელმა ნ. ჩოჩელმა საკასაციო საჩივარი შეიტანა სააპელაციო პალატის განჩინებაზე, მოითხოვა მისი გაუქმება და ხელახალი განხილვისათვის საქმის დაბრუნება იმავე პალატისათვის. საკასაციო საჩივარი დასაბუთებულია იმით, რომ ლ. გედევანიშვილის სახელით სარჩელი აღძრეს ხ. მამალაძემ და პ. ჯიქიამ, რომლებსაც არ გააჩნდათ კანონით დადგენილი წესით ლეგალიზებული მინდობილობა, სასამართლოს უწყება არ ჩაბარებია ლ. გედევანიშვილს, ამიტომ მისთვის არ არის ცნობილი განქორწინების საქმის თაობაზე. სასამართლომ არ უზრუნველყო ბავშვების გამოცხადება სასამართლოში, რათა მათ თვითონ აერჩიათ საცხოვრებელი ადგილი. კ. აბესაძეს არ განუსაზღვრეს შვილების ნახვის დღეები. კ. აბესაძემ საკასაციო საჩივარში მიუთითა, რომ მას ნ. ჩოჩელისათვის არ მიუცია მინდობილობა კანონის შესაბამისად, რის გამოც მას არ ჰქონდა უფლება სასამართლოში მიეღო მონაწილეობა. სასამართლომ წერილობითი მტკიცებულობები არ გამოითხოვა დედნის სახით, რითაც დაარღვია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 135-ე მუხლი.

სამოტივაციო ნაწილი:

საკასაციო პალატა საქმის მასალების განხილვის, საკასაციო საჩივრის მოტივების შემოწმების შედეგად თვლის, რომ საკასაციო საჩივარი არ უნდა დაკმაყოფილდეს შემდეგი გარემოებების გამო:

როგორც საქმის მასალებით ირკვევა, ლ. გედევანიშვილსა და კ. აბესაძეს შორის კონფლიქტური ურთიერთობაა, ამიტომ რაიონულმა სასამართლომ მეუღლეებს შერიგებისათვის მისცა

ორი თვის ვადა, მაგრამ ამ ვადაში ოჯახური ურთიერთობის აღ-
დგენა ვერ მოხერხდა. საკასაციო პალატა ვერ გაიზიარებს საკა-
საციო საჩივრის მოტივს იმის შესახებ, რომ ლ. გედევანიშვილის
წარმომადგენლებს – ხ. მამალაძესა და პ. ჯიქიას არ გააჩნიათ
კანონით დადგენილი წესით ლეგალიზებული მინდობილობა.
საქმეში წარმოდგენილია ლ. გედევანიშვილის მიერ მიცემული
მინდობილობა ხ. მამალაძისა და პ. ჯიქიას სახელზე. სამოქალაქო
საპროცესო კოდექსის 96-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად,
წარმომადგენლის უფლებამოსილება უნდა ჩამოყალიბდეს
კანონის მიხედვით გაცემულ და გაფორმებულ მინდობილობაში.
მოქალაქეთა მიერ გაცემული მინდობილობა უნდა დამონმდეს
სანოტარო წესით.

საკასაციო პალატა ვერ გაიზიარებს კ. აბესაძის საჩივრის
მოტივს იმის შესახებ, რომ მას კანონის შესაბამისად არ მიუცია
მინდობილობა ნ. ჩოჩელისათვის, რადგან საქმეში მოცემულია
კასატორის მიერ ნ. ჩოჩელისათვის მიცემული მინდობილობა
გაფორმებული სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 96-ე მუხ-
ლის მოთხოვნათა შესაბამისად. სააპელაციო სასამართლომ
დადგენილად მიიჩნია ის ფაქტობრივი გარემოება, რომ ლ.
გედევანიშვილისა და კ. აბესაძის ოჯახის შენარჩუნება შეუძლე-
ბელია. სამოქალაქო კოდექსის 1127-ე მუხლის მესამე ნაწილის
თანახმად, განქორწინება მოხდება თუ სასამართლო დაადგენს,
რომ მეუღლეთა შემდგომი ერთად ცხოვრება და ოჯახის შენარ-
ჩუნება შეუძლებელია, მიუხედავად შესარიგებლად მიღებული
ზომებისა.

საკასაციო პალატა თვლის, რომ სააპელაციო სასამართლომ
სამოქალაქო კოდექსის 1128-ე მუხლის პირველი ნაწილის საფუძ-
ველზე სწორად განსაზღვრა, რომ შვილები სრულწლოვანებამდე
დარჩნენ დედასთან – ლ. გედევანიშვილთან.

ყოველივე ზემოაღნიშნული მიუთითებს იმაზე, რომ სააპელა-
ციო სასამართლოს მოცემული დავის გადანყვეტისას კანონი
არ დაურღვევია და კ. აბესაძის საკასაციო საჩივრის დაკმაყო-

ფილების სამართლებრივი საფუძველი არ არსებობს.

სარეზოლუციო ნაწილი:

პალატამ იხელმძღვანელა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 410-ე მუხლით და

დაადგინა:

კ. აბესაძის წარმომადგენელი ნ. ჩოჩელის საკასაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდეს.

უცვლელად დარჩეს მოცემულ საქმეზე თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2003 წლის 13 ოქტომბრის განჩინება.

პალატის განჩინება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

(საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2004, №3, გვ. 672).

მეუღლეთა თანასაკუთრების გაცოფა განჩინება

10 თებერვალი, 2003 წ., ქ. თბილისი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატა

შემადგენლობა: მ. ახალაძე (თავმჯდომარე),

ნ. კვანტალიანი,

ქ. გაბელაია

დავის საგანი: მეუღლეთა თანასაკუთრების გაცოფა.

აღწერილობითი ნაწილი:

ა. გელენიძემ სარჩელით მიმართა ბორჯომის რაიონულ სასამართლოს მოპასუხე თ. ყიფიანის მიმართ და მოითხოვა ყოფილ

მეუღლესთან ერთად ცხოვრების პერიოდში შექმნილი საცხოვრებელი ბინების გაყოფა შემდეგნაირად: ქ. თბილისში, ... მდებარე საცხოვრებელი სახლი დარჩენილიყო მის საკუთრებაში, ხოლო ქ. ბორჯომში, ... მდებარე საცხოვრებელი სახლი კი გადასცემოდა თ. ყიფიანს საკუთრებაში, ვინაიდან მოპასუხე და მისი არასრულწლოვანი შვილები ცხოვრობდნენ და სწავლობდნენ ბორჯომში. ა. გელენიძემ თავისი მოთხოვნა იმით დაასაბუთა, რომ ის და თ. ყიფიანი 1989 წლიდან რეგისტრირებულ ქორწინებაში იმყოფებოდნენ. ერთად ცხოვრების პერიოდში შეეძინათ ორი შვილი. 1995 წ. აპრილში ა. გელენიძემ იყიდა ქ. ბორჯომში, ... მდებარე საცხოვრებელი სახლის ნაწილი, რომელიც ოთხი ოთახისაგან შედგებოდა, ხოლო 1996 წ. სექტემბერში ქ. თბილისში, ... მდებარე ლიტ „ა“ საცხოვრებელი სადგომის 21/95, რომელიც მის სახელზე აღირიცხა საკუთრებაში. 1999 წ. აპრილში ა. გელენიძე და თ. ყიფიანი ოჯახური უსიამოვნების გამო განქორწინდნენ.

ბორჯომის რაიონული სასამართლოს 2000 წ. 10 აგვისტოს გადაწყვეტილებით დაკმაყოფილდა ა. გელენიძის სარჩელი: მას საკუთრების უფლებით მიეკუთვნა თ. ყიფიანთან ერთად შექმნილი, ქ. თბილისში, ... მდებარე საცხოვრებელი ბინა, ხოლო თ. ყიფიანს მიეკუთვნა საკუთრების უფლებით ქ. ბორჯომში, ... მდებარე საცხოვრებელი ბინა.

მოცემული დავა არაერთხელ იქნა განხილული სასამართლოების მიერ. ბოლოს, თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატამ 2002 წ. 23 აპრილის გადაწყვეტილებით თ. ყიფიანის სააპელაციო საჩივარი ნაწილობრივ დააკმაყოფილა.

გაუქმდა ბორჯომის რაიონული სასამართლოს 2000 წ. 10 აგვისტოს გადაწყვეტილება და მიღებულ იქნა ახალი გადაწყვეტილება.

ა. გელენიძის სარჩელი დაკმაყოფილდა.

ქ. თბილისში, ... მდებარე საცხოვრებელი სახლი დარჩა ა. გელენიძის საკუთრებაში, ხოლო ქ. ბორჯომში, ... მდებარე საცხოვრებელი

სახლის 1/4 ნაწილი, რომელიც ირიცხებოდა ა. გელენიძის სახელზე, საკუთრების უფლებით გადაეცა თ. ყიფიანს.

სააპელაციო პალატამ მიიჩნია, რომ ვინაიდან არასრულწლოვანი შვილები ცხოვრობენ დედასთან – თ. ყიფიანთან, სადავო ბინა, მდებარე, ქ. ბორჯომში, ღირს 17000 ლარი, ხოლო თბილისში მდებარე ბინა, 5800 ლარი. მიზანშეწონილია მეუღლეთა წილის თანაბრობის პრინციპიდან გადახვევა და ბორჯომში მდებარე სადავო ბინის თ. ყიფიანისათვის, ხოლო ქ. თბილისში მდებარე ბინის, ა. გელენიძისათვის მიკუთვნება.

თ. ყიფიანმა საკასაციო წესით გაასაჩივრა თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2002 წ. 23 აპრილის გადაწყვეტილება და მოითხოვა მისი გაუქმება იმ საფუძველით, რომ გადაწყვეტილება დაუსაბუთებელია.

თ. ყიფიანმა თავის საკასაციო საჩივარში მიუთითა, რომ განჩინება დაუსაბუთებელია, არაკანონიერია და მოითხოვა მისი გაუქმება იმ საფუძველით, რომ დარღვეულია სკ-ს 1168-ე, 1169-ე, 1158-ე მუხლების მოთხოვნა.

სამოტივაციო ნაწილი:

საკასაციო პალატამ განიხილა საქმის მასალები, საკასაციო საჩივარი და მიაჩნია, რომ იგი არ უნდა დაკმაყოფილდეს შემდეგ გარემოებათა გამო:

დადგენილია, რომ სააპელაციო პალატის მიერ დანიშნული სასაქონლო ექსპერტიზის დასკვნის თანახმად, ბორჯომში მდებარე სადავო ბინის სასტარტო ღირებულება განისაზღვრა 17000 ლარით, ხოლო თბილისში, ... მდებარე ბინის სასტარტო ღირებულება 5800 ლარით.

კასატორმა თ. ყიფიანმა სასაქონლო ექსპერტიზის დანიშვნა თვითონ მოითხოვა. სააპელაციო წესით საქმის განხილვისას საკასაციო საჩივარში წამოყენებული პრეტენზია, რომ ექსპერტიზა ჩატარდა მიკერძოებით, არ იქნა გაზიარებული, რადგან სსკ-ს 407-ე

მუხლის II ნაწილის თანახმად, საოლქო სასამართლოს კოლეგიის ან პალატის მიერ დამტკიცებულად ცნობილი ფაქტობრივი გარემოებები სავალდებულოა სასამართლოსათვის, თუ წამოყენებული არ არის დამატებითი და დასაბუთებული საკასაციო პრეტენზია. მის მიერ წამოყენებული პრეტენზია არ არის არც დასაბუთებული და არც დამატებითი.

სააპელაციო პალატამ სწორად მიაკუთვნა თ. ყიფიანს ქ. ბორჯომში მდებარე საცხოვრებელი ბინა, ვინაიდან სკ-ს 1168-ე მუხლის I ნაწილის თანახმად, ქონების გაყოფისას ერთ-ერთი მეუღლის წილი იზრდება, თუ არასრულწლოვანი შვილები მასთან ცხოვრობენ. ასეთ შემთხვევაში ქ. ბორჯომის ბინის ღირებულება ქ. თბილისში მდებარე ბინის ღირებულებაზე სამჯერ მეტია.

საკასაციო პალატა ვერ გაიზიარებს კასატორის მოსაზრებას, რომ სასამართლოს გადანყვეტილებაში არ იმსჯელა სოფ. რველში არსებული მიწის ნაკვეთის გაყოფაზე მაშინ, როცა იგი წარმოადგენს მეუღლეთა თანასაკუთრებას.

პალატა თვლის, რომ სააპელაციო სასამართლომ ვერ იმსჯელებდა აღნიშნულ საკითხზე, ვინაიდან აღნიშნული მოთხოვნა მხარეებს საქმისწარმოების არც ერთ ეტაპზე დადგენილი საპროცესო ფორმით სასამართლოში არ დაუყენებიათ და, ამდენად, მიწის ნაკვეთის გაყოფა არ ყოფილა დავის საგანი.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, პალატა თვლის, რომ სააპელაციო პალატის მიერ მიღებული გადანყვეტილება კანონიერია და არ არსებობს საკასაციო საჩივრის დაკმაყოფილების კანონიერი საფუძველი.

სარეზოლუციო ნაწილი:

პალატამ იხელმძღვანელა სსკ-ს 410-ე მუხლით და

დაადგინა:

თ. ყიფიანის საკასაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდეს.
თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო

და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2002 წ. 23 აპრილის გადაწყვეტილება დარჩეს უცვლელი.

საკასაციო პალატის განჩინება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

(საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ., 2003. №4, გვ. 871).

**ალიმენტის დაკისრება, მეურვეობისა და
მზრუნველობის შიშვკვტა, ბავშვის
აღსაზრდელად გადაცემა
გადაწყვეტილება**

საქართველოს სახელით

20 ნოემბერი, 2003 წ. ქ. თბილისი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატა

შემადგენლობა: ა. ახალაძე (თავმჯდომარე)

თ. კობახიძე

ქ. გაბელაია

დავის საგანი: ძირითად სარჩელში – ალიმენტის დაკისრება. შეგებებულ სარჩელში – მეურვეობისა და მზრუნველობის შიშვკვტა, ბავშვის აღსაზრდელად გადაცემა.

აღწერილობითი ნაწილი:

ს. თეთრაძე 1992 წლის 15 თებერვალს ქორწინების რეგისტრაციაში გატარდა ნ. სუსანოვას დასთან ე. სუსანოვასთან. მეუღლეებს ერთად ცხოვრების პერიოდში შეეძინათ შვილი – თ. თეთრაძე, დაბადებული 1993 წლის 22 მარტს.

1995 წლის 4 მარტს ტრაგიკულად დაიღუპა ე. სუსანოვა, რის შემდეგაც მცირეწლოვანი ი. თეთრაძე აღსაზრდელად იმყოფე-

ბოდა დეიდასთან – ნ. სუსანოვასთან.

ინის რაიონის გამგეობის 1997 წლის 22 მაისის განკარგულებით ი. თეთრაძის მეურვედ დაინიშნა ნ. სუსანოვა იმ საფუძვლით, რომ ბავშვს არ ჰყავდა დედა, ხოლო მამა იმ პერიოდში იმყოფებოდა პატიმრობაში.

2002 წლის სექტემბერში არასრულწლოვან ი. თეთრაძის მეურვემ ნ. სუსანოვამ სარჩელი შეიტანა სასამართლოში ს. თეთრაძის მიმართ ალიმენტის დაკისრების შესახებ.

ს. თეთრაძემ ნ. სუსანოვას მიმართ აღძრული შეგებებული სარჩელით მოითხოვა მეურვეობისა და მზრუნველობის შეწყვეტა და შვილის აღსაზრდელად დაბრუნება.

ისანი-სამგორის რაიონულმა სასამართლომ 2002 წლის 9 დეკემბრის განჩინებით ს. თეთრაძის შეგებებული სარჩელის ნაწილში შეწყვიტა საქმისწარმოება იმ საფუძვლით, რომ ამ საკითხის განხილვა შედიოდა თბილისის მერიის მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს კომპეტენციაში.

ისანი-სამგორის რაიონული სასამართლოს 2002 წლის 9 დეკემბრის გადაწყვეტილებით ნ. სუსანოვას სარჩელი დაკმაყოფილდა ნაწილობრივ, მოპასუხე ს. თეთრაძეს მზრუნველობის შესახებ გამგეობის გადაწყვეტილების მოქმედების პერიოდში დაეკისრა ალიმენტის გადახდა თვეში 35 ლარის ოდენობით.

ს. თეთრაძემ რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილება სააპელაციო წესით გაასაჩივრა სარჩელის დაკმაყოფილების ნაწილში.

ქ. თბილისის განათლების განყოფილების მეურვეობისა მზრუნველობის კომისიის 2002 წლის 17 დეკემბრის გადაწყვეტილებით ნ. სუსანოვა გათავისუფლდა მზრუნველის მოვალეობისაგან და არასრულწლოვანი ი. თეთრაძე აღსაზრდელად დაუბრუნდა მამას.

თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2003 წლის 30 აპრილის გადაწყვეტილებით სააპელაციო საჩივარი დაკ-

მაყოფილდა ნაწილობრივ. გაუქმდა რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილება და მიღებულ იქნა ახალი გადაწყვეტილება. ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა ნ. სუსანოვას სარჩელი – ს. თეთრაძეს ალიმენტის გადახდა დაეკისრა ყოველთვიურად 35 ლარის ოდენობით 2002 წლის 25 სექტემბრიდან სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებამდე. ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა ს. თეთრაძის შეგებებული სარჩელი არასრულწლოვანი შვილის დაბრუნების შესახებ.

ნ. სუსანოვა საკასაციო საჩივრით ითხოვს სააპელაციო პალატის გადაწყვეტილების გაუქმებას შეგებებული სარჩელის დაკმაყოფილების ნაწილში.

სამოტივაციო ნაწილი:

პალატა გაეცნო საქმის მასალებს, მოისმინა მხარეთა განმარტებები და თვლის, რომ საკასაციო საჩივარი უნდა დაკმაყოფილდეს ნაწილობრივ შემდეგ გარემოებათა გამო:

არასრულწლოვანი ი. თეთრაძე 1995 წლიდან აღსაზრდელად იმყოფება დეიდასთან ნ. სუსანოვასთან.

მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს 2002 წლის 17 დეკემბრის გადაწყვეტილებით დაკმაყოფილებულია ს. თეთრაძის თხოვნა ნ. სუსანოვას მზრუნველის მოვალეობისაგან გათავისუფლებისა და მისთვის შვილის აღსაზრდელად დაბრუნების შესახებ.

თბილისის ისანი-სამგორის რაიონული სასამართლოს 2002 წლის 9 დეკემბრის განჩინება შეგებებული სარჩელის ნაწილში საქმისწარმოების შეწყვეტის შესახებ ს. თეთრაძეს არ გაუსაჩივრებია სააპელაციო წესით და იგი შესულია კანონიერ ძალაში.

ზემოაღნიშნულის გამო სააპელაციო პალატა არ იყო უფლებამოსილი მიეღო გადაწყვეტილება ს. თეთრაძის შეგებებულ სარჩელზე არასრულწლოვანი ი. თეთრაძის აღსაზრდელად მამასთან დაბრუნების შესახებ.

სარეზოლუციო ნაწილი:

პალატამ იხელმძღვანელა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 411-ე მუხლით და

გადანყვიტა

ნ. სუსანოვას საკასაციო საჩივარი დაკმაყოფილდეს. თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2003 წლის 30 აპრილის გადაწყვეტილება გაუქმდეს ს. თეთრაძის შეგებებული სარჩელის დაკმაყოფილების ნაწილში და ამ ნაწილში საქმისწარმოება შეწყდეს.

გადანყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

(საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე, თბ., 2003, №11, გვ. 3142).

ალიმენტისა და მატერიალური დახმარების სახით თანხის გადახდევინება

გადაწყვეტილება

საქართველოს სახელით

16 სექტემბერი, 2003 წ. ქ. თბილისი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატა

შემადგენლობა: მ. ახალაძე (თავმჯდომარე)

მ. ცისკაძე

ნ. კვანტალიანი

დავის საგანი: ალიმენტისა და მატერიალური დახმარების სახით თანხის გადახდევინება.

აღწერილობითი ნაწილი:

ბ. გოგლიჩიძის შვილია ლ. გოგლიჩიძე. ბ. გოგლიჩიძემ სარ-

ჩელი აღძრა სასამართლოში მოპასუხე ლ. გოგლიჩიძის მიმართ და მოითხოვა მისთვის შრომისუუნარო მშობლის სასარგებლოდ ალიმენტის დაკისრება ყოველთვიურად 50 ლარის ოდენობით. ასევე ბოლო სამი წლის ალიმენტის 1000 აშშ დოლარის, მატერიალური დახმარების 1000 აშშ დოლარის გადახდა. მოსარჩელემ თავისი სასარჩელო მოთხოვნა დაასაბუთა იმით, რომ იგი არის 75 წლის, შრომისუუნარო და საჭიროებს მოვლას, მკურნალობას და ამის საშუალება მას არ გააჩნია. მოპასუხეს მან ჯერ კიდევ 1981 წელს აჩუქა საცხოვრებელი სახლი, რადგან იმედოვნებდა, რომ ლ. გოგლიჩიძე მოუვლიდა მოხუც მშობელს, მაგრამ ლ. გოგლიჩიძე მამის მიმართ არავითარ მზრუნველობას არ იჩენს.

ზესტაფონის რაიონული სასამართლოს 2003 წლის 17 იანვარის გადაწყვეტილებით ბ. გოგლიჩიძეს სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარი ეთქვა უსაფუძვლობის გამო.

ბ. გოგლიჩიძემ სააპელაციო საჩივარი შეიტანა სასამართლოში ზემოაღნიშნული გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით.

ქუთაისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2003 წლის 21 აპრილის განჩინებით ბ. გოგლიჩიძის სააპელაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდა. ზესტაფონის რაიონული სასამართლოს 2003 წლის 17 იანვრის გადაწყვეტილება დარჩა უცვლელად.

სააპელაციო სასამართლოს განჩინება დასაბუთებულია იმით, რომ ბ. გოგლიჩიძე ამჟამად პენსიონერია, იგი ეწევა საოჯახო მეურნეობას, ჰყავს მსხვილფეხა პირუტყვი. ზესტაფონის რაიონის სოფ. ცხრანყაროს თემის საკრებულოს თავმჯდომარის 2002 წლის 11 დეკემბრის ცნობით დადასტურებულია, რომ ბ. გოგლიჩიძის სახელზე ირიცხება 5000 კვ. მეტრი მიწის ნაკვეთი, რომლის დამუშავება და მოსავლის მოყვანა ხდება მოსარჩელის მიერ დაქირავებული მუშების მიერ. ასევე დადგენილია ის გარემოებაც, რომ ბ. გოგლიჩიძე არ აძლევს ლ. გოგლიჩიძეს საშუალებას იცხოვროს მემკვიდრეობით და ჩუქებით მიღებულ, ამჟამად მის საკუთრებაში არსებულ სახ-

ლის ნაწილში, რის გამოც მოპასუხე დროებით ცხოვრობს ქ. თბილისში თავის ნაცნობ ქალთან. იგი ამჟამად უმუშევარია და მის საარსებო წყაროს წარმოადგენს თბილისში მდებარე სახლის პატრონის შეწირულობა.

სააპელაციო პალატამ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებებიდან გამომდინარე ბ. გოგლიჩიძე ვერ მიიჩნია მატერიალურ გაჭირვებაში მყოფ პირად, იმის გათვალისწინებით, რომ ალიმენტის დაკისრების საფუძვლად კანონმდებელი შრომისუნარობასთან ერთად მატერიალურ გაჭირვებასაც ასახელებს. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში მხოლოდ შრომისუნარობა ალიმენტის დაკისრების საფუძვლად არ გამოდგება.

სააპელაციო სასამართლოს განჩინება საკასაციო წესით გაასაჩივრა ბ. გოგლიჩიძემ. საკასაციო საჩივარი ეფუძნება შემდეგ მოტივებს: სასამართლო დაეყრდნო მოპასუხის განმარტებას იმის შესახებ, რომ მოსარჩელეს ჰყავს მსხვილფეხა პირუტყვი და 5 000 კვ. მ. მიწის ფართობი. არ გაითვალისწინა ის გარემოება, რომ იგი მოხუცი და ავადმყოფია. მას დამოუკიდებლად არ შეუძლია ამხელა ფართობისა და პირუტყვის მოვლა. სააპელაციო პალატამ ისე მიიჩნია დადგენილად ლ. გოგლიჩიძის უმუშევრობის ფაქტი, რომ არ მოუთხოვია ზესტაფონის რაიონული დასაქმების განყოფილებიდან ცნობა უმუშევრობის შესახებ. ასევე არ გაითვალისწინა ისიც, რომ სამოქალაქო კანონმდებლობა მშობლების კეთილდღეობისა და შრომისუნარიანი შვილების უსახსრობის მიუხედავად, არ ათავისუფლებს შვილებს მოვალეობისაგან აღმოუჩინონ მატერიალური დახმარება მშობლებს და იზრუნონ მათზე.

სამოტივაციო ნაწილი:

საკასაციო პალატა საქმის მასალების განხილვის, საკასაციო საჩივრის მოტივების შემონმების შედეგად თვლის, რომ ბ. გოგლიჩიძის საკასაციო საჩივარი ნაწილობრივ უნდა დაკმაყოფილდეს შემდეგი გარემოებების გამო:

როგორც საქმის მასალებით ირკვევა, ბ. გოგლიჩიძე ლებულობს მოხუცებლობის პენსიას თვეში 14 ლარს; მის სახელზე ირიცხება ზესტაფონის რაიონის სოფ. ცხრანყაროში საცხოვრებელი სახლი და 0, 05 კვ. მეტრი მიწის ნაკვეთი. სააპელაციო პალატის სხდომაზე ბ. გოგლიჩიძემ განმარტა, რომ ჰყავს საქონელი, აქვს 5000 კვ. მ. ფართის მიწის ნაკვეთი, რომელსაც ვერ ამუშავენს ასაკის გამო, იგი მიწებს აქირავენს სანახევროდ. მართალია, საქმის მასალებით ისიცაა დადგენილი, რომ ბ. გოგლიჩიძე ავადმყოფობის გამო საჭიროებს ხანგრძლივ მკურნალობას, მაგრამ საკასაციო პალატა თვლის, რომ სამოქალაქო კოდექსის 1218-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული მშობლის რჩენის მოვალეობა არ შეიძლება დაეკისროს ლ. გოგლიჩიძეს, რადგან ამ ნორმის თანახმად, სრულწლოვანი შრომისუნარიანი შვილები მოვალენი არიან არჩინონ შრომისუუნარო მშობლები, რომლებსაც დახმარება სჭირდებათ. სააპელაციო პალატამ დადგენილად მიიჩნია, რომ ბ. გოგლიჩიძეს არ სჭირდება დახმარება იმის გამო, რომ მას საოჯახო მეურნეობიდან აქვს შემოსავალი.

ლ. გოგლიჩიძეს მშობლის სასარგებლოდ ალიმენტის გადახდა დაეკისრებოდა იმ შემთხვევაში, თუ ბ. გოგლიჩიძეს ცხოვრების მატერიალური საშუალება არ ექნებოდა. მოცემულ შემთხვევაში ბ. გოგლიჩიძის მატერიალური დახმარების საჭიროების ფაქტორი განსაზღვრა სააპელაციო სასამართლომ.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 407-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, საოლქო სასამართლოს კოლეგიის ან პალატის მიერ დამტკიცებულად ცნობილი ფაქტობრივი გარემოებები სავალდებულოა სასამართლოსათვის, თუ წამოყენებული არ არის დამატებითი დასაბუთებული საკასაციო პრეტენზია. საკასაციო პალატა თვლის, რომ ბ. გოგლიჩიძეს ასეთი დასაბუთებული საკასაციო პრეტენზია არ წამოუყენებია. სააპელაციო პალატამ მოცემული დავის გადაწყვეტისას საერთოდ არ მიუთითა სამოქალაქო კოდექსის კონკრეტულ მუხლზე, რის გამოც საკასაციო პალატა თვლის, რომ სააპელაციო პალატის განჩინება უნდა გაუქმდეს

და საკასაციო პალატის მიერ მიღებულ უნდა იქნეს ახალი გადაწყვეტილება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 411-ე მუხლის საფუძველზე, რადგან საქმის გარემოებები საოლქო სასამართლოს პალატამ დაადგინა საპროცესო ნორმების დარღვევის გარეშე და საჭირო არ არის მტკიცებულებათა დამატებითი გამოკვლევა.

სარეზოლუციო ნაწილი:

საკასაციო პალატამ იხელმძღვანელა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 411-ე მუხლით და

გადანყვიტა

ბ. გოგლიჩიძის საკასაციო საჩივარი დაკმაყოფილდეს ნაწილობრივ.

ქუთაისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2003 წლის 21 აპრილის განჩინება მოცემულ საქმეზე გაუქმდეს და მიღებულ იქნეს ახალი გადაწყვეტილება.

ბ. გოგლიჩიძის სარჩელი მოპასუხე ლ. გოგლიჩიძის მიმართ ალიმენტის დანიშვნისა და ერთდროულად დახმარების დაკისრების შესახებ არ დაკმაყოფილდეს უსაფუძვლობის გამო.

გადანყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

(საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ. 2003, №9, გვ. 2531).

ალიმენტის დაკისრება

განჩინება

25 ოქტომბერი, 2002 წ. ქ. თბილისი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატა

შემადგენლობა: მ. ახალაძე (თავმჯდომარე)

ქ. გაბელაია

თ. კობახიძე

დავის საგანი: ძმის სარჩენი ალიმენტის დაკისრება
აღწერილობითი ნაწილი:

ც. ახალაძემ სარჩელით მიმართა სასამართლოს და მოითხოვა მოპასუხეებისაგან ნ. და თ. თევზაძეებისაგან მცირეწლოვანი ჰ. თევზაძის სარჩენი ალიმენტის დაკისრება შემდეგი საფუძვლით: მოპასუხეების ძმა ჰ. თევზაძე არის მისი შვილი. ჰანრის მამა ვაჟა თევზაძე უმუშევრობის გამო ვერ ეხმარება თავის შვილს და ვერ უხდის ალიმენტს, ხოლო მოპასუხეებს (რომლებიც არიან ვ. თევზაძის შვილები პირველი ქორწინებიდან და მცირეწლოვანი ჰ. თევზაძის დები) აქვთ დამოუკიდებელი შემოსავალი. ისინი შპს აფთიაქი „პანაცეას“ დამფუძნებლები არიან და აქვთ საშუალება მატერიალური დახმარება გაუწიონ მცირეწლოვან ძმას.

სამტრედიის რაიონული სასამართლოს 2001 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილებით ც. ახალაძის სარჩელი არ დაკმაყოფილდა. სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება შემდეგი საფუძვლით: დადგენილად მიიჩნია, რომ ჰ. თევზაძის მამას ვ. თევზაძეს სასამართლოს გადაწყვეტილებით დაკისრებული აქვს შვილის სარჩენი ალიმენტის გადახდა სრულწლოვანების მიღწევამდე. ვ. თევზაძეს არა აქვს ალიმენტის გადახდის დავალიანება. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ასეთ ვითარებაში მოპასუხეებს არ ევალებათ ძმის სარჩენი ალიმენტის გადახდა, რადგან სამოქალაქო კოდექსის 1223-ე მუხლის საფუძველზე დები და ძმები მხოლოდ მაშინ არიან მოვალენი არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი დები და ძმები, თუ ისინი დახმარებას საქიროებენ და არ შეუძლიათ სარჩო მიიღონ მშობლებისაგან.

სამტრედიის რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილება სააპელაციო წესით გაასაჩივრა ც. ახალაძემ.

ქუთაისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2002 წლის 24 მაისის განჩინებით ც. ახალაძის სააპელაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდა, უცვლელად დარჩა სამტრედიის რაიონული სასამართლოს გასაჩივრებული გადაწყვეტილება.

ქუთაისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის განჩინებაზე საკასაციო საჩივარი შეიტანა ვ. ახალაძემ, რომლითაც ითხოვს გადანყევტილების გაუქმებას შემდეგი საფუძვლით: ვ. თევზაძე თავს არიდებს ბავშვისათვის ალიმენტის გადახდას. იგი ოფიციალურად არ ფორმდება სამუშაოდ, ამიტომ სამოქალაქო კოდექსის 1223-ე მუხლის საფუძველზე მოპასუხეები, ანუ არასრულწლოვანი ჰ. თევზაძის დები მოვალენი არიან არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი ძმა, რომელიც დახმარებას საჭიროებს.

სამოტივაციო ნაწილი:

პალატამ შეისწავლა საქმის მასალები, საკასაციო საჩივრის საფუძვლები და თვლის, რომ საკასაციო საჩივარი არ უნდა დაკმაყოფილდეს, უცვლელად უნდა დარჩეს ქუთაისის საოლქო სასამართლოს გასაჩივრებული განჩინება შემდეგ გარემოებათა გამო:

სააპელაციო სასამართლოს მიერ დადგენილია ფაქტობრივი გარემოება, რომ მოსარჩელის შვილის ჰ. თევზაძის სასარგებლოდ მამას – ვ. თევზაძეს დაკისრებული აქვს ბავშვის სარჩენი ალიმენტი ბავშვის სრულწლოვანების მიღწევამდე. ასევე დადგენილია ფაქტობრივი გარემოება, რომ ვ. თევზაძეს სასამართლოში საქმის განხილვის დროისათვის ალიმენტის გადახდის დავალიანება არ ერიცხებოდა. ასეთ პირობებში სააპელაციო სასამართლომ სწორად უთხრა უარი მოსარჩელეს სარჩელის დაკმაყოფილებაზე, რადგან სამოქალაქო კოდექსის 1223-ე მუხლის თანახმად, დები და ძმები მხოლოდ მაშინ არიან მოვალენი არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი დები და ძმები, როდესაც ისინი დახმარებას საჭიროებენ და არ შეუძლიათ სარჩო მიიღონ მშობლებისაგან. მოცემული მუხლი დებისა და ძმებისათვის სარჩოს დაკისრებისათვის ერთდროულად ორ პირობას ითვალისწინებს. მოცემულ შემთხვევაში არასრულწლოვანი ჰ. თევზაძის მამას დაკისრებული აქვს ალიმენტი, რომელსაც იხდის. ამდენად, მისი დები მოვალენი არ არიან არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი ძმა.

პალატა თვლის, რომ სააპელაციო სასამართლოში საქმის

განხილვის დროს კანონის დარღვევას ადგილი არ ჰქონია, რის გამოც გასაჩივრებული განჩინება უცვლელი უნდა დარჩეს.

სარეზოლუციო ნაწილი:

პალატამ იხელმძღვანელა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 410-ე მუხლით და

დაადგინა:

ც. ახალაძის საკასაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდეს.

უცვლელად დარჩეს ქუთაისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2002 წლის 24 მაისის განჩინება.

განჩინება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

(საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ. 2003, №1, გვ. 33).

**ალიმენტი. ბავშვის მკურნალობის
ხარჯების დაკისრება
განჩინება**

№ ას-67-766-03

16 დეკემბერი, 2003 წ. ქ. თბილისი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატა

შემადგენლობა: მ. ახალაძე (თავმჯდომარე)

მ. ცისკაძე,

მ. კვანტალიანი

დავის საგანი: ალიმენტის ოდენობის გაზრდის, ალიმენტის დავალიანების დაფარვისა და ბავშვის მკურნალობის ხარჯების დაკისრება (სარჩელში); შვილის სასარგებლოდ ალიმენტის ოდენობის შემცირების შესახებ (შეგებებულ სარჩელში).

აღწერილობითი ნაწილი:

ლ. ნაზარეტიანი და ო. ციგრიაშვილი რეგისტრირებულ ქორწინებაში იმყოფებოდნენ 1994 წ. 1 აგვისტოდან. ერთად ცხოვრების პერიოდში, 1993 წ. 18 ივლისს შეეძინათ შვილი – გ. ციგრიაშვილი. მხარეებს შორის ქორწინება შეწყდა 1996 წელს. ლ. ნაზარეტიანმა სარჩელით მიმართა სასამართლოს მოპასუხე ო. ციგრიაშვილის მიმართ ალიმენტის დანიშვნის მოთხოვნით.

ო. ციგრიაშვილმა შეგებებული სარჩელით მოითხოვა შვილის გ. ციგრიაშვილის სასარგებლოდ ალიმენტის ოდენობის შემცირება.

მოცემული დავა არაერთხელ იქნა განხილული სასამართლოების მიერ, ბოლოს ქ. თბილისის ისანი-სამგორის რაიონული სასამართლოს 2002 წ. 2 აგვისტოს გადაწყვეტილებით ლ. ნაზარეტიანის სარჩელი ო. ციგრიაშვილისათვის, შვილის გ. ციგრიაშვილის აღსაზრდელად ალიმენტის დავალიანების – 33000 აშშ დოლარის, ყოველთვიურად ალიმენტის – 1000 აშშ დოლარის ოდენობის გაზრდისა და ბავშვის მკურნალობის ხარჯების 844 ლარის დაკისრების შესახებ არ დაკმაყოფილდა. ო. ციგრიაშვილის შეგებებული სარჩელი ლ. ნაზარეტიანის მიმართ შვილის გ. ციგრიაშვილის აღსაზრდელად ალიმენტის ოდენობის შემცირების შესახებ არ დაკმაყოფილდა უსაფუძვლობის გამო.

რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილება სააპელაციო წესით გაასაჩივრა ლ. ნაზარეტიანმა.

თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2003 წ. 21 მარტის განჩინებით ლ. ნაზარეტიანის სააპელაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდა. უცვლელად დარჩა ქ. თბილისის ისანი-სამგორის რაიონული სასამართლოს 2002 წ. 2 აგვისტოს გადაწყვეტილება.

სააპელაციო პალატის განჩინება ეფუძნება შემდეგ მოტივებს: ქ. თბილისის გლდანი-ნაძალადევის რაიონული სასამართლოს 1999 წ. 8 ივლისის გადაწყვეტილებით, დაკმაყოფილდა ლ. ნაზარეტიანის სარჩელი ალიმენტის ოდენობის გაზრდის შესახებ და

ო. ციგრიაშვილს შვილის – გ. ციგრიაშვილის აღსაზრდელად მის სრულწლოვანებამდე ლ. ნაზარეტიანის სასარგებლოდ დაეკისრა ალიმენტის გადახდა ყოველგვარი შემოსავლის 1/3-ი არანაკლებ 20 ლარისა. სასამართლოს გადაწყვეტილებას ალიმენტის გაზრდის თაობაზე საფუძველად დაედო ის გარემოება, რომ მოპასუხე ო. ციგრიაშვილის მატერიალური მდგომარეობა გაუმჯობესდა, კერძოდ კი ის, რომ სარჩელის აღძვრის პერიოდში მას საკუთრებაში ჰქონდა ავტომანქანა „ფორდი“ სახ. №000334, რომელიც, როგორც ინდივიდუალური მენარმე, ჩართული იყო 1999 წ. 23 მარტიდან №85 სამარშრუტო ხაზზე.

ლ. ნაზარეტიანმა 2001 წელს კვლავ მიმართა სარჩელით სასამართლოს მოპასუხე ო. ციგრიაშვილის მიმართ და იმ საფუძველით, რომ მოპასუხეს პირად საკუთრებაში ჰყავდა იგივე ავტომანქანა „ფორდი“ სახ. №000334 და მისივე ვარაუდით, ასევე სხვა ავტომანქანები, ეწეოდა სამენარმეო საქმიანობას №85 სამარშრუტო ხაზზე „ოქროყანა – თბილისი“, მოითხოვა ალიმენტის გაზრდა შვილის სარჩოდ თვეში 1000 აშშ დოლარამდე. სააპელაციო პალატამ ჩათვალა, რომ ლ. ნაზარეტიანმა სკ-ს 1122-ე მუხლის საფუძველზე ვერ წარმოუდგინა სასამართლოს შესაბამისი მტკიცებულებანი იმის თაობაზე, რომ ალიმენტის ოდენობის გაზრდის შესახებ სასამართლოს 1999 წ. 8 ივლისის გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ, შეიცვალა ო. ციგრიაშვილის მატერიალური მდგომარეობა და გაიზარდა მისი შემოსავლები, რაც შეიძლებოდა გამხდარიყო ალიმენტის ოდენობის გაზრდის საფუძველი. საქმეში წარმოდგენილი დიდუბე-ჩუღურეთის საოლქო საგადასახადო ინსპექციის 2001 წ. 3 ოქტომბრის ცნობით დასტურდება, რომ ო. ციგრიაშვილს 2000 წ. 30 მარტიდან შეწყვეტილი აქვს სამენარმეო საქმიანობა. ასევე, თბილისის მერიის ადგილობრივი მოსაკრებლების საქალაქო სამსახურის 2001 წ. 3 ოქტომბრის ცნობით დადგენილია, რომ ა/მანქანა „ფორდი“ სახ. №000-334 აღარ ირიცხება

თბილისის მერიის ადგილობრივი მოსაკრებლების საქალაქო სამსახურის რეესტრში არც ერთ სამარშრუტო ხაზზე და არც ო. ციგრიაშვილის გვარი ფიგურირებს ჟურნალებში, რითაც დასტურდება ო. ციგრიაშვილის განმარტება, რომ მას აღარ ჰყავს ზემოაღნიშნული ავტომანქანა. სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ რაიონულმა სასამართლომ სწორად არ დააკმაყოფილა აპელანტი ლ. ნაზარეტიანის მოთხოვნა როგორც ალიმენტის ოდენობის გადიდების, ასევე შესაძლო დავალიანების გადახდისა და მკურნალობის ხარჯების დაკისრების თაობაზე. რადგან ნაზარეტიანმა სასამართლოს ვერ წარუდგინა სამკურნალო დანესებულებიდან შესაბამისი მტკიცებულება იმის შესახებ, რომ მისი არასრულწლოვანი შვილი გ. ციგრიაშვილი მძიმედ არის დაავადებული და საჭიროებს აუცილებელ მკურნალობას, ხოლო ლ. ნაზარეტიანის მიერ წარმოდგენილი ცნობა გამოკვლევათა ღირებულების პრეისკურანტის შესახებ, ვერ გამოდგება იმის მტკიცებულებად, რომ არასრულწლოვანი ო. ციგრიაშვილი დაავადებულია და აუცილებელ მკურნალობას საჭიროებს.

ლ. ნაზარეტიანმა საკასაციო საჩივარი შეიტანა სააპელაციო პალატის განჩინებაზე, მოითხოვა მისი გაუქმება და ხელახალი განხილვისათვის საქმის დაბრუნება. მისი საკასაციო საჩივარი ეფუძნება შემდეგ მოტივებს. კასატორმა მოითხოვა არა ალიმენტის ოდენობის გაზრდა, არამედ მონინალმდეგე მხარის შემოსავლებიდან $1/3$ -ის გადახდა ალიმენტის სახით და გადასახდელი ალიმენტის დავალიანების დაფარვა, ვინაიდან გაიზარდა ო. ციგრიაშვილის შემოსავლები. ლ. ნაზარეტიანმა სასამართლოს წინაშე იშუამდგომლა, რომ გამოთხოვილიყო მტკიცებულებები იმის შესახებ, რომ თითოეულ სამარშრუტო ტაქსს ყოველთვიურად რა შემოსავალი ჰქონდა №85 სამარშრუტო ხაზზე და დანიშნულიყო ქრონომეტრაჟი. სასამართლომ არ დააკმაყოფილა ეს შუამდგომლობა, შესაბამისმა უწყებამ კინფორმაცია არ გასცა. ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების

სამინისტროს ავტოტრანსპორტის დეპარტამენტის წარმომადგენელმა აღნიშნა, რომ სამარშრუტო ხაზი „კოლმეურნეობის მოედანი – ოქროყანა“ თუ ვის ეკუთვნის, ეს ქალაქის მმართველობის კომპეტენციაა; ამ უწყებიდან ინფორმაციის გამოთხოვაზე სასამართლომ უარი განუცხადა.

სასამართლომ არ გაითვალისწინა ის, რომ თუ რა სახის მკურნალობა ესაჭიროება მის შვილს, ეს გამოკვლევებით უნდა გაირკვეს, რაც გარკვეულ ხარჯებთანაა დაკავშირებული.

სამოტივაციო ნაწილი:

საკასაციო პალატა საქმის მასალების განხილვის, საკასაციო საჩივრის მოტივების შემოწმების შედეგად თელის, რომ ლ. ნაზარეტიანის საკასაციო საჩივარი ნაწილობრივ უნდა დაკმაყოფილდეს შემდეგი გარემოებების გამო:

როგორც საქმის მასალებით ირკვევა, ლ. ნაზარეტიანმა მოითხოვა თავისი არასრულწლოვანი შვილის გ. ციგრიაშვილის სარჩენად ო. ციგრიაშვილს დაეკისროს ალიმენტის გადახდა 1/3-ის ოდენობით იმ შემოსავლებიდან, რომელსაც მონინააღმდეგე მხარე ლეზულობს მიკროავტობუსების №85 სამარშრუტო ხაზზე მუშაობის შედეგად.

სააპელაციო პალატის განჩინება დასაბუთებულია იმით, რომ ლ. ნაზარეტიანმა სასამართლოს ვერ წარუდგინა მტკიცებულებანი ო. ციგრიაშვილის შემოსავლების გაზრდის შესახებ, ან მტკიცებულება იმის თაობაზე, რომ მან მიმართა მტკიცებულებების მისაღებად ვინმეს, მაგრამ ვერ შეძლო მისი მიღება.

სააპელაციო პალატამ 2002 წ. 4 დეკემბრის სხდომის ოქმით დაადგინა, რომ ლ. ნაზარეტიანის წარმომადგენლის მიერ დაყენებული საკითხების გამოსაკვლევად აუცილებელია სპეციალისტის მოწვევა თბილისის მერიის ადგილობრივი მოსაკრებლების იურიდიული განყოფილებიდან; სააპელაციო პალატის 2002 წ. 26 დეკემბრის სხდომაზე კი საავტომობილო ტრანსპორტის ადმინისტრაციის ეკონომიკური რეფორმების სამმართველოს

უფროსმა ვ. ბეროშვილმა განმარტა, რომ სასამართლოს რა საკითხებიც აინტერესებს, ამ საკითხებზე პასუხს გასცემს ქ. თბილისის მერიის საქალაქო ტრანსპორტის რეგულირებისა და მართვის საქალაქო სამსახურის უფროსი ო. ჭიპაშვილი. იმავე სხდომაზე პალატამ დაადგინა, რომ გამოძახებულ იქნენ ქ. თბილისის მერიის საქალაქო ტრანსპორტის რეგულირებისა და მართვის საქალაქო სამსახურიდან სპეციალისტები. სააპელაციო პალატის 2003 წ. 28 აგვისტოს სხდომაზე ლ. ნაზარეტიანის წარმომადგენელმა კვლავ დააყენა შუამდგომლობა ქ. თბილისის მერიის შესაბამისი სამსახურის წარმომადგენლის პროცესზე მონვევის შესახებ, მაგრამ ამჯერად სასამართლომ არ დააკმაყოფილა ეს შუამდგომლობა, რადგან საქმეში არის ცნობები, რომ ო. ციგრიაშვილს არ ჰყავს სამარშრუტო ტაქსები, ხოლო ლ. ნაზარეტიანს კი არ აქვს იმის მტკიცება, რომ ვინმეს მიმართა ო. ციგრიაშვილის ავტომანქანათა საკუთრებაში არსებობის დასადასტურებლად და უარი უთხრეს. საკასაციო პალატა ვერ გაიზიარებს სააპელაციო სასამართლოს ამგვარ მითითებას, რადგან საქმეში წარმოდგენილია ქ. თბილისის მერიის ადგილობრივი მოსაკრებლების საქალაქო სამსახურის იურიდიული განყოფილების უფროსის მიერ გაცემული ცნობა ვ. ნაზარეტიანის წარმომადგენლისათვის იმის შესახებ, რომ, თუ ვისზეა გაცემული №85-ე სამარშრუტო ხაზზე ნებართვები, პასუხს ვერ გასცემენ, ვინაიდან ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 39-ე მუხლის თანახმად, ზემოაღნიშნული მოთხოვნა ითვალისწინებს პერსონალური ინფორმაციის გამჟღავნებას.

ამდენად, სააპელაციო სასამართლოს განჩინება ამ ნაწილში არ არის იურიდიულად საკმაოდ დასაბუთებული, რის გამოც იგი სსკ-ს 394-ე მუხლის „ე“ პუნქტის შესაბამისად კანონის დარღვევით მიღებულად უნდა ჩაითვალოს.

პალატა ვერ გაიზიარებს ლ. ნაზარეტიანის საკასაციო საჩივრის მითითებას იმის შესახებ, რომ სააპელაციო სასამართლომ არასწორად არ დააკმაყოფილა მისი მოთხოვნა შვილის –

გ. ციგრიაშვილის მკურნალობის ხარჯების მოპასუხისათვის დაკისრების შესახებ. სააპელაციო პალატამ მიუთითა, რომ ლ. ნაზარეტიანმა სასამართლოს ვერ წარმოუდგინა სამკურნალო დაწესებულებიდან შესაბამისი მტკიცებულება იმის შესახებ, რომ მისი არასრულწლოვანი შვილი გ. ციგრიაშვილი მძიმედ არის დაავადებული და საჭიროებს აუცილებელ მკურნალობას, ხოლო ლ. ნაზარეტიანის მიერ წარმოდგენილი ცნობა გამოკვლევათა ღირებულების პრეისკურანტის შესახებ, ვერ გამოდგება იმის მტკიცებულებად, რომ არასრულწლოვანი ო. ციგრიაშვილი დაავადებულია და აუცილებელ მკურნალობას საჭიროებს. სსკ-ს 407-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, საკასაციო პალატა თვლის, რომ ლ. ნაზარეტიანს ზემოაღნიშნული მოთხოვნის თაობაზე დასაბუთებული საკასაციო პრეტენზია არ წარმოუდგენია; ამიტომ სააპელაციო პალატის განჩინება ო. ციგრიაშვილისათვის შვილის გ. ციგრიაშვილის მკურნალობის ხარჯების დაკისრებაზე უარის თქმის ნაწილში სწორია და საკასაციო საჩივრის დაკმაყოფილების იურიდიული საფუძველი ამ საკითხთან დაკავშირებით არ არსებობს.

სამოტივაციო ნაწილი:

საკასაციო პალატამ იხელმძღვანელა სსკ-ს 410-ე, 412-ე, 284-ე მუხლებით და

დაადგინა:

ლ. ნაზარეტიანის საკასაციო საჩივარი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდეს.

თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და ვაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2003 წ. 21 მარტის განჩინება გაუქმდეს იმ ნაწილში, რომლითაც უცვლელი დარჩა ქ. თბილისის ისანი-სამგორის რაიონული სასამართლოს 2002 წ. 2 აგვისტოს გადაწყვეტილება ლ. ნაზარეტიანის სარჩელის ო. ციგრიაშვილისათვის ალიმენტის ოდენობის გაზრდისა და ალიმენტის დავალიანების დაფარვის მოთხოვნაზე უარის თქმის

ნაწილში და მოცემული საქმე ამ ნაწილში ხელახალი განხილვისათვის დაუბრუნდეს იმავე პალატას. სააპელაციო პალატის განჩინება დანარჩენ ნაწილში დარჩეს უცვლელი.

საკასაციო პალატის განჩინება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

(საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ. 2003, №12, გვ. 3393).

მშობლის უფლების ჩამორთმევა

ბანჩინება

26 თებერვალი, 2003 წ. ქ. თბილისი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატა

შემადგენლობა: მ. ახალაძე (თავმჯდომარე)

მ. სულხანიშვილი

ნ. კვანტალიანი

დაცვის საგანი: მშობლის უფლების ჩამორთმევა

აღწერილობითი ნაწილი:

მ. სამადალაშვილი 1996 წლიდან რეგისტრირებულ ქორწინებაში იყო დ. კაკაბაძესთან. თანაცხოვრების პერიოდში შეეძინათ ვაჟი დ. კაკაბაძე. ოჯახში არსებული კონფლიქტური სიტუაციის გამო მ. სამადალაშვილი წამოვიდა დ. კაკაბაძის ოჯახიდან შვილთან ერთად. თბილისის გლდანი-ნაძალადევის რიონული სასამართლოს 2001 წლის 24 სექტემბრის დაუსწრებელი გადაწყვეტილებით ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა დ. კაკაბაძის სარჩელი და მას მცირეწლოვან შვილთან ურთიერთობისა და მის აღზრდაში მონაწილეობის მიღების ნება დაერთო. 2001 წლის 26 დეკემბერს მხარეთა შორის ქორწინება შეწყდა.

მ. სამადალაშვილმა 2001 წლის 5 ნოემბერს სასარჩელო განცხადებით მიმართა თბილისის გლდანი-ნაძალადევის რაიონულ სასამართლოს დ. კაკაბაძისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის მოთხოვნით იმის გამო, რომ იგი შეუღლების დღიდან აყენებდა ფიზიკურ და მორალურ შეურაცხყოფას, ხშირად სადისტიურად სცემდა შვილის თანდასწრებით, რამაც, მოსარჩელის აზრით, შეიძლება მავნე ზეგავლენა მოახდინოს ბავშვის ნერვულ სისტემაზე და ამით ხელი შეუშალოს მის ნორმალურ განვითარებას.

თბილისის გლდანი-ნაძალადევის რაიონული სასამართლოს განჩინებით დაკმაყოფილდა დ. კაკაბაძის შუამდგომლობა და მ. სამადალაშვილის სარჩელი განსჯადობის წესით გადაეგზავნა თბილისის ვაკე-საბურთალოს რაიონულ სასამართლოს.

თბილისის ვაკე-საბურთალოს რაიონული სასამართლოს 2002 წლის 5 თებერვლის გადაწყვეტილებით მ. სამადალაშვილის სარჩელი დ. კაკაბაძისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის თაობაზე არ დაკმაყოფილდა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ არ არსებობს სამართლებრივი საფუძველი დ. კაკაბაძისათვის მშობლის უფლების ჩამოსართმევად; არ არის დადასტურებული მოპასუხის მიერ მშობლის უფლების ბოროტად გამოყენების ან შვილის აღზრდის მოვალეობის შესრულებისათვის თავის არიდების ფაქტები.

მ. სამადალაშვილმა სააპელაციო წესით გაასაჩივრა თბილისის ვაკე-საბურთალოს რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილება და მოითხოვა მისი გაუქმება იმ მოტივით, რომ სასამართლომ არ გაითვალისწინა მისადმი დ. კაკაბაძის ამორალური დამოკიდებულება, რომელიც შეიძლება განმეორდეს შვილის მასთან ყოფნის დროს ამ უკანასკნელის მიერ მეორე მეუღლესთან ურთიერთობაში. აპელანტის განმარტებით, სასამართლომ შეგნებულად არ იმსჯელა მტკიცებულებებზე, რომლებიც ადასტურებენ მონინალმდევე მხარის ამორალურ ქცევას, რამაც მავნე ზეგავლენა შეიძლება მოახდინოს შვილზე.

თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამე-
წარმეო და ვაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის
2002 წლის 26 აგვისტოს განჩინებით არ დაკმაყოფილდა
მ. სამადალაშვილის სააპელაციო საჩივარი. უცვლელად დარჩა
ვაკე-საბურთალოს რაიონული სასამართლოს 2002 წლის 5
თებერვლის გადაწყვეტილება. სასამართლომ არ გაიაზრა
აპელანტის მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ დ. კაკაბაძის შესაძ-
ლო ამორალური საქციელი მის მეორე მეუღლესთან უარყოფით
ზეგავლენას მოახდენს ბავშვზე მასთან ყოფნის პერიოდში.
ამასთან, სასამართლომ მიიჩნია, რომ საქმის მასალებით არ
დასტურდება ის გარემოებები, რაც შეიძლება საფუძვლად
დაედოს მშობლის უფლების ჩამორთმევას.

სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნული განჩინება საკასაციო
წესით გაასაჩივრა მ. სამადალაშვილმა და მოითხოვა მისი გაუქმება
იმ მოტივით, რომ სასამართლომ არ დააკმაყოფილა მისი მოთხოვნა
პროცესის გადადების თაობაზე საპატიო მიზეზით ადვოკატის
გამოუცხადებლობის გამო და დატოვა იგი დაცვის გარეშე, რი-
თაც უხეშად დაარღვია შეჯიბრებითობის პრინციპი. კასატორის
განმარტებით, სასამართლომ არასწორად განმარტა სამოქალაქო
კოდექსის 1205-ე მუხლის შინაარსი და არ იმსჯელა უტყუარ
მტკიცებულებებზე, რაც ადასტურებს დ. კაკაბაძის ამორალურ
ქმედებებს.

სამოტივაციო ნაწილი:

საკასაციო პალატამ განიხილა საქმის მასალები, გაეცნო
საკასაციო საჩივარს და თვლის, რომ არ არსებობს მისი დაკმაყო-
ფილების საფუძველი შემდეგ გარემოებათა გამო:

პალატა ვერ გაიზიარებს კასატორის მოსაზრებას იმის თაო-
ბაზე, რომ სააპელაციო სასამართლომ არასწორად განმარტა სამო-
ქალაქო კოდექსის 1205-ე მუხლი. აღნიშნული მუხლის თანახმად,
მშობლის უფლების ჩამორთმევა, როგორც უკიდურესი ღონისძიება,
შეიძლება მოხდეს სასამართლო წესით. მშობელს შეიძლება ჩამო-

ერთვას მშობლის უფლება, თუ იგი სისტემატურად თავს არიდებს შვილების აღზრდის მოვალეობას ან ბოროტად იყენებს მშობლის უფლებას – სასტიკად ეპყრობა შვილს, მავნე ზეგავლენას ახდენს მასზე თავისი ამორალური ყოფაქცევით, აგრეთვე იმ შემთხვევაში, თუ მშობლები ქრონიკული ალკოჰოლიკები ან ნარკომანები არიან. სააპელაციო სასამართლომ დადასტურებულად მიიჩნია ის გარემოება, რომ დ. კაკაბაძე თავს არ არიდებს შვილის აღზრდას. აღნიშნულის დადასტურებას ნარმოადგენს თუნდაც ის ფაქტი, რომ დ. კაკაბაძემ სასამართლო წესით მოიპოვა უფლება, ურთიერთობა იქონიოს შვილთან და მონაწილეობა მიიღოს მის აღზრდაში.

საქმის მასალებით არ დასტურდება დ. კაკაბაძის მიერ შვილთან სასტიკი მოპყრობის ფაქტი. ასეთი მტკიცებულება საქმეში ნარმოდგენილი არ არის და ამის თაობაზე არაა საკასაციო საჩივარში მითითებული. რაც შეეხება კასატორის მიერ მითითებულ დ. კაკაბაძის ამორალურ ყოფაქცევას, სამოქალაქო კოდექსის 1205-ე მუხლის თანახმად, ამორალური ყოფაქცევა მაშინ შეიძლება გახდეს მშობლის უფლების ჩამორთმევის საფუძველი, თუ ასეთი ყოფაქცევით პირი მავნე ზეგავლენას ახდენს შვილზე. კასატორი ვერ მიუთითებს, თუ რა მავნე ზეგავლენას ახდენს დ. კაკაბაძე საკუთარ შვილზე, ხოლო სარჩელში მითითებული გარემოება, რომ დ. კაკაბაძე სასტიკად ეპყრობოდა თავის ცოლს, მოცემულ შემთხვევაში არ შეიძლება გახდეს მშობლის უფლების ჩამორთმევის საფუძველი. მით უმეტეს, რომ დღეისათვის მეუღლეები განქორწინებულნი არიან. მხარის მოსაზრება, რომ დ. კაკაბაძის იმავე სახის დამოკიდებულებამ მეორე ცოლთან შეიძლება მავნე ზეგავლენა მოახდინოს ბავშვზე, დამყარებულია მხოლოდ მხარის ვარაუდზე და არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მისი მოთხოვნის დაკმაყოფილების საფუძველად.

კასატორმა საკასაციო საჩივარში ვერ მიუთითა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ნორმაზე, რომელიც ავალდებულებს მოსამართლეს, ადვოკატის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში გადადოს პროცესი ან რაში გამოიხატა სასამართლოს მიერ შეჯი-

ბრებითობის პრინციპის უხეშად დარღვევა. ამიტომ სასამართლო მოკლებულია შესაძლებლობას, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 393-ე მუხლის მესამე ნაწილის შესაბამისად გააუქმოს გასაჩივრებული განჩინება.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლო თვლის, რომ საკასაციო საჩივარი არ უნდა დაკმაყოფილდეს.

სარეზოლუციო ნაწილი:

სასამართლომ იხელმძღვანელა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 410-ე მუხლით და

დაადგინა:

მ. სამადალაშვილის საკასაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდეს.

უცვლელად დარჩეს თბილისის საოლქო სასამართლოს სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეთა სააპელაციო პალატის 2002 წლის 26 აგვისტოს განჩინება.

განჩინება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

(საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო, სამენარმეო და გაკოტრების საქმეებზე. თბ. 2003, №4, გვ. 1040).

რომან შენგელია
ეკატერინე შენგელია

საოჯახო სამართალი

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2011

რედაქტორი **ნელი ელიზბარაშვილი**
ტექ. რედაქტორი **თამარ სტუფნაძე**
კორექტორი **მარინე კილაძე**

გამომცემლობა „მერიდიანი“,
აღ. ყაზბეგის გამზ. №45
E – mail: info@meridianpub.com ტ. 39-15-22